fICOMOS MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG

KARTÁK KÖNYVE

2., bővített kiadás

BUDAPEST

2011

KARTÁK KÖNYVE

Műemlékvédelmi, örökségvédelmi dokumentumok
gyűjteménye

Első kiadás: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság 2002
Gyűjtötte, válogatta és szerkesztette: DR. ROMÁN ANDRÁS, a *válogatásban közreműködött:* LAMPERT RÓZSA
© ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság, 2002

Második, bővített kiadás: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság 2011

A kiegészítést gyűjtötte, válogatta és szerkesztette: DR. FEJÉRDY TAMÁS

Fedélterv: Fo-Ka Art Bt.

ISBN 963 513 157 7

Kiadja az Építésügyi Tájékoztatási Központ Kft.
Felelős kiadó: dr. Hamvay Péter igazgató
Kiadói szerkesztő: Ágoston Jánosné
Műszaki szerkesztő: Zaffiry Kálmán
Azonossági szám: /2011
Szedés, tördelés: Aranykezek Bt.
Megjelent B/5 alakban, 32 A/5 ív terjedelemben
Budapest, 2011

TARTALOMJEGYZÉK

Ajánlás a második kiadáshoz (Nagy Gergely)
A második kiadás elé (Fejérdy Tamás)
Előszó (Fejérdy Tamás)
Bevezető (Román András)

Nemzetközi karták, kartaszerű irányelvek

Athéni Karta, 1931
Nemzetközi karta a műemlékek és műemléki együttesek konzerválására és restaurálására (Velencei Karta), 1964
Machu Picchu Karta (a Nemzetközi Építész Szövetség Kartája), 1977
A történeti kertek kartája (Firenzei Karta), 1981
A történeti városok védelmének nemzetközi kartája, 1987
A régészeti örökség gondozásának és védelmének kartája, 1990
Irányelvek a műemlék-, műemléki együttes és műemléki területvédelem oktatásához és tréningjeihez, 1993
Narai dokumentum a hitelességről, 1994
A víz alatti kulturális örökség védelmének kartája, 1996
A műemlékek, épületegyüttesek és műemléki helyszínek nyilvántartásba vételének alapelvei, 1996
Új Athéni Karta, 1998
A népi építészeti örökség kartája, 1999
A kulturális turizmus nemzetközi kartája – A műemléki jelentőségű helyszínek idegenforgalmának kezelése, 1999
A történeti faépítmények megőrzésére vonatkozó elvek, 1999
Krakkói Karta 2000
Az építészeti örökség vizsgálatának, megőrzésének és szerkezeti-helyreállítási elveinek kartája, 2003
A falképek restaurálásának irányelvei, 2003
Nyizsnyij Tagil Karta az ipari örökség védelméről (TICCIH), 2003
Kulturális utak kartája, 2008
Kulturális örökségi helyszínek értelmezésének és bemutatásának kartája, 2008

Nemzeti karták, irányelvek

Az ICOMOS Ausztrál Nemzeti Bizottság Burra Kartája a kulturális jelentőségű helyek védelme tárgyában, 1980
Az ICOMOS Kanadai Nemzeti Bizottság Deschambault Kartája, 1982
Az ICOMOS Kanadai Nemzeti Bizottság Appleton Kartája az épített környezet védelmére és javítására, 1983
Az ICOMOS Brazil Nemzeti Bizottság Petropolis Kartája, 1987
Az ICOMOS Új-Zélandi Nemzeti Bizottság kartája, 1992
A műemlékek és műemléki együttesek védelmének és helyreállításának szempontjai

és módszerei Olaszországban, 1996

Deklarációk, ICOMOS- és más nemzetközi konferenciák határozatai, ajánlásai

A történeti városrészek felújítása (Lőcse, 1966)
A történeti, illetve művészeti szempontból értékes városrészek megóvása és helyreállítása (Caceres, 1967)
Quito-normák a műemlékek és műemléki területek megőrzéséről és használatáról, 1967
A mediterrán medence régi észak-afrikai és ázsiai városainak feljavítása, restaurálása és karbantartása (Tunisz, 1968)
A történelmi jelentőségű városközpontok közlekedési problémái (Graz, 1969)
A népi építészet védelme (Csorba-tó, 1971)
A város és az ember környezete (Szófia, 1972)
Kortárs építészet történeti együttesben (Budapest, 1972)
Latin-amerikai történeti városok, falvak és együttesek (Mexikó, 1972)
A skandináv országok fából épült városai (Sandefjord, 1972)
A szocialista országok történeti városközpontjainak védelme és új felhasználásra történő adaptációja (Vilnius, 1973)
A népi műemlékek revitalizációja (Szaloniki, 1973)
Történeti együttesek utcaképei (Lausanne, 1973)
A városi közlekedés kérdései (Bologna, 1974)
Új építészet integrálása régi környezetbe (Kazimierz, 1974)
Népi építészet (Plovdiv, 1975)
A történeti városok rehabilitációja (Bruges, 1975)
A történeti kisvárosok megőrzése (Rothenburg ob der Tauber, 1975)
Amsterdami Deklaráció (1975)
Új élet a történeti együttesekben (Prága-Pozsony, 1976)
Népi építészeti együttesek (Szombathely, 1977)
Kulturális és történeti műemlékek a kortársi társadalomban (Szuzdal, 1978)
A művészeti örökség konzerválása (Mexikó, 1978)
Sziklaművészet és muzeológia (Milánó, 1982)
A háborúban elpusztult műemlékek újjáépítése (Drezda, 1982)
Az elmúlt száz év műemlékei (Kecskemét, 1982)
Kis települések revitalizációja (Tlaxcala, 1982)
Római Deklaráció, 1983
A kastélyok és várkastélyok új szerepe a társadalom életében (Pozsony, 1983)
Világörökség-városok (Québec, 1991)
Történeti városok (Isztambul, 1992)
A kultúrtáj védelme (Keszthely, 1993)
Hitelesség a kulturális örökség védelmében (San Antonio, 1996)
Az európai urbanizáció (Madrid, 1997)
Az ipari örökség védelme (Budapest, 1997)
Az örökségvédelem jogi keretei (Weimar, 1997)
A magántulajdonban lévő műemlékek védelme tulajdonosváltás esetén (Szaloniki, 1997)
Kisvárosainkért – Muraui Karta (1998)
Az emberi jogok és az értékvédelem (Stockholm, 1998)
A városi történeti parkok jövője (Arnhem, 1999)

Európa: közös örökségünk a történeti tájkép (Oxford, 2000)
Integrált városvédelem (Budapest, 2000)
Az európai tájkultúra mint feladat (Dornach, 2000)
Világörökségi borvidékek (Tokaj, 2001)
Rigai "Karta" a kulturális örökséggel összefüggő rekonstrukciók hitelességéről, Riga, 2000. október
Hoi An Nyilatkozat az ázsiai történeti városnegyedek megőrzéséről (2003)
Bam-i nyilatkozat és ajánlás a földépítészeti alkotásokról, (2004)
Yamato Nyilatkozat (Nara, 2004)
Hue nyilatkozat a kulturális turizmus és a szegénység leküzdése tárgyában (2004)
Szöuli nyilatkozat az ázsiai városok és falvak és a turizmus kapcsolatáról (2005)
Bécsi Memorandum (Bécs, 2005)
Xian-i Nyilatkozat örökségi épületek, helyszínek és területek kontextusának megőrzéséről (2005)
Andong-i ajánlás (2006)
Lipcsei Charta (2007)
Fribourgi Nyilatkozat a kulturális jogokról, 2007
Québec-i nyilatkozat a hely szellemének a megőrzéséről (2008)

ENSZ, UNESCO, Európa Tanács konvenciók, ajánlások

Hágai egyezmény a kulturális javak fegyveres összetűzés esetén való védelméről (ENSZ–UNESCO, 1954)
Ajánlás a táj szépségének és karakterének védelméről (UNESCO, 1962)
Ajánlás a közmunkák által veszélyeztetett kulturális javak védelméről (UNESCO, 1968)
Egyezmény a világ kulturális és természeti örökségének védelméről (UNESCO, 1972)
Az építészeti örökség európai kartája (Európa Tanács, 1975)
Nairobi ajánlás a történeti együttesek megőrzésére (UNESCO, 1976)
Torremolinosi Karta az európai területrendezésről (Európa Tanács, 1983)
Granadai egyezmény az európai építészeti örökség védelméről (Európa Tanács, 1985)
Európai egyezmény a régészeti örökségről (Európa Tanács, Valletta, 1992)
Firenzei egyezmény az európai kultúrtájról (Európa Tanács, 2000)
Egyezmény a vizalatti örökség védelméről (UNESCO, 2001)
Nyilatkozat a kulturális sokszínűségről (UNESCO, 2001)
Budapesti Nyilatkozat (UNESCO Világörökség Bizottság, 2002)
Egyezmény a szellemi kulturális örökség védelméről (UNESCO, 2003)
Egyezmény a kulturális kifejeződések sokszínűségének védelméről és előmozdításáról (UNESCO, 2005)
A kulturális örökség a társadalom számára (Faro, 2005)
Lübecki nyilatkozat (Lübeck, 2007)
Európai manifesztum a többszörös kulturális kötődésért (Strasbourg, 2007)

Törvények

1881. évi XXXIX. törvény-czikk a műemlékek fentartásáról
1949. évi 13. számú törvényerejű rendelet a múzeumokról
és műemlékekről

1962. augusztus 4-i francia törvény a történelmi és esztétikai nemzeti közkincsek védettségéről (Lex Malraux)
1997. évi LIV. törvény a műemlékvédelemről
2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről
2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről, 2011. június 30-i állapot
2011. évi LXXVII. törvény a Világörökségről

Előkészületben lévő fontosabb dokumentumok

A Történeti Városi Táj megóvásáról és fejlesztéséről (UNESCO 2011)
A 2001.évi LXIV. törvény módosításai

Lezárva: 2011. június 30.

A(z első kiadás) szerkesztő(jének a) megjegyzése: az érvényes Helyesírási kéziszótár szerint a *karta* szó helyes írásmódja: *charta*. A könyvünkben használt magyaros formát az elterjedt gyakorlat indokolja.

Az „előkészületben" lévő dokumentumokról a későbbiekben tájékozódni lehet: a *www.icomos.hu* honlapon.

AJÁNLÁS A MÁSODIK KIADÁSHOZ

Amióta műemlékvédelemről beszélhetünk, célja és a feladata változatlan. Alapelvei is azok; az előttünk volt korok, népek, társadalmak értékeinek továbbörökítése, kultúránk és történelmünk részeként való szakszerű megőrzése. Az egymást követő korszakok azonban természetesen más-más nézetet képviseltek. A szemléletváltások, a tudományos ismeretek bővülése, az alkalmazott tudományok eredményeinek felhasználása miatt a műemlékvédelemnek is megvan a saját kultúr-, és fejlődéstörténete.

Pörgőnek látszó világunkban egyre gyakrabban módosulnak kötődéseink, sokszor átértékeljük múltunk alkotásait. Egyre nagyobb késztetést érzünk, hogy okkal vagy ok nélkül, de felülvizsgáljuk műemlékeinket helyreállító és kutató nagyszerű elődeink tevékenységét. A tévesen értelmezett fejlődés, a gazdasági nyomás is új követelményeket támaszt. A fenntartható fejlődés azonban értelmezhetetlen a kulturális örökség szakszerű védelme nélkül. Jelentősen kitágult és ki is kellett, hogy szélesedjen az örökségvédelem értelmezési tartománya. Az egyre nehezebben megfogalmazható elvek szerint változó világban a történeti fejlődés fogalma minden területen átértékelődött, megváltoztatva örökségünkhöz való viszonyunkat.

A műemlékvédelem nemzetközi szakmai civil szervezete az ICOMOS. Egyik fő feladata világ szinten is összehangolni és meghatározni a kulturális örökséggel, a műemlékvédelemmel kapcsolatos fogalmakat, elveket és módszereket. Az ICOMOS törekszik arra, hogy nemzetközileg elfogadott dokumentumaival olyan egységes szemléletet formáljon, amely a világ minden országában lehetővé teszi a kulturális örökség szakszerű, fenntartható védelmét.

A Karták Könyve ezen anyagok gyűjteménye. Magyarországon először 2002-ben jelent meg az időközben eltávozott Román András gondozásában, aki nemzetközi szaktekintélyként több dokumentum létrehozásában is jelentős szerepet vállalt. Az eredeti célnak megfelelően a kötet valóban a szakemberek kézikönyvvé vált. Ahol műemlékvédelmet tanítanak, ott tankönyvként használták. Ma már szinte könyvritkaságként keresik.

Az NKA volt segítségünkre, hogy a második kiadást is megjelentessük. Sor kerülhetett a korábbi kiadvány szakmai felülvizsgálatára, továbbá az elmúlt kilenc év újabb fontos dokumentumaival is kiegészülhetett a Fejérdy Tamás szerkesztésében újra megjelenő Karták Könyve. A szerkesztőt sok évtizedes hazai és nemzetközi munkássága tette alkalmassá erre a feladatra, akit nem csak itthon, hanem a nemzetközi ICOMOS-ban is a szakterület meghatározó személyiségének tartanak.

Egy olyan könyvet tarthat kezében az olvasó, amiből szellemiség sugárzik, ami mindenkinek segítségül szolgálhat, aki felelősnek érzi magát kulturális örökségünk védelméért. A Karták Könyvét azonban nem csak azoknak ajánlom, akik szakemberként, érintettként kerülnek kapcsolatba kulturális örökségünkkel, hanem a legszélesebb érdeklődő közönségnek is javaslom figyelmébe. Abban a reményben teszem ezt, hogy a könyvben foglaltak megértésével, elfogadásával lehetővé válik kulturális örökségvédelmünk hiányolt társadalmi bázisának megerősödése.

Nagy Gergely

A MÁSODIK KIADÁS ELÉ

A „Karták könyve” első kiadása óta eltelt évek bebizonyították, hogy milyen nagy szükség volt, van a műemlékvédelem, örökségvédelem terén megfogalmazott dokumentumok – legyenek azok nemzetközi együttműködés vagy hazai jogalkotás „termékei” – ilyen jellegű, azaz egyetlen kötetben összefoglalt, gyűjteményes közreadására. Ugyanezen időszak alatt azzal az egyébként egyáltalán nem meglepő tapasztalattal is szembesülnünk kellett, hogy a 2002-ben lezárt szerkesztésű kötetben hiába keressük az azóta megalkotott hasonló dokumentumokat. Ez természetesen semmit nem von le az első kiadás értékéből, és semmilyen mértékben nem csökkenti szerkesztőjének, Román Andrásnak elévülhetetlen érdemeit annak létrehozásában. Mert az az első kiadás már önmaga is egyfajta dokumentum, rögzítve azt, hogy az adott idő-metszetben miből is tevődött össze e szakterületen irányt mutató „szellemi háttértár”.

Felmérve azt is, hogy időközben már az első kiadásnak csaknem minden példánya gazdára talált, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága részéről felmerült az újabb kiadás gondolata. Sajnos az első kiadás Szerkesztőjét már nem kereshettük meg ezzel a gondolattal. Román András hiányát amúgy is folyamatosan érezzük, amióta 2005 novemberében eltávozott közülünk, ami persze e kiadvánnyal kapcsolatban csak még hatványozotabban jelentkezik. Bizonyára Ő is nagyon egyetértene azzal, hogy eljött az ideje a második, bővített kiadás közreadásának, amíről írt is az első kiadás Előszavában: *„Minthogy a nemzetközi szakmai közélet nem szünetel, lesznek karták, határozatok a jövőben is. Reméljük, egy későbbi időpontban ezeket is ki tudjuk adni összegyűjtve.”*

Mindezen megfontolások alapján nekilátva a munkának, mindenekelőtt azt határoztuk el, hogy amennyire csak lehet, ragaszkodunk az első kiadás szerkesztési elveihez, és általában is igyekszünk a lehető legkevesebb változtatással élni. Ugyanakkor azt is szerettük volna elérni, hogy a kötet, ha lehet, még inkább felhasználó-barát legyen. Emiatt gondoltuk azt, hogy érdemes az egyes dokumentumokkal kapcsolatosan legaláb azok címét (valamint elfogadásuk időpontját és körülményeit) angolul is megadni (már ahol ez könnyebben elérhető volt, sajnos nem állt rendelkezésre az első kiadás idején használt eredti nyelvű címsor, így ez a „szolgáltatás” részleges maradt…), hiszen bármennyire is törekedtünk a dokumentumok szöveg- és tartalomhű közlésére, azért az mindig hasznos, ha az eredeti szöveg is könnyen azonosítható, visszakereshető. Az előző kiadásban szereplő szövegekhez csak abban a minimálisan szükséges mértékben nyúltunk hozzá, amennyiben az nyilvánvaló korrekcióra szorult, amire valóban csak néhány helyen volt szükség. Nem változtattunk az egyes fejezetekben szereplő dokumentumok eredeti, alapvetően időrendi egymásutániságán, a bővítésként beillesztett új dokumentumok tehát mindig a fejezetek végén következnek. Az UNESCO és az európai szervezetek által kibocsátott dokumentumokat – éppen a könnyebb kezelhetőség céljából – ma már talán inkább egymástól szétválasztva, két külön fejezetben, vagy alfejezetben tartanánk szerencsésebbnek közölni, de végül is ezen sem változtattunk. További kihívást jelentett a szerkesztés során, hogy mi és mennyi új dokumentum kerüljön bele a kötetbe, illetve hogy mely dátummel záródjék a felvetétel köre – tudván arról, hogy mégújabb, fontos szövegek vannak készülődőben, amelyek egy részének elfogadása még ebben az évben várható. Ez utóbbi kérdésben a kötet kiadását támogató program lezárásának határidejéhez igazodva 2011. június 30-at fogadtuk el, a válogatást illetően pedig vállanunk kellett, hogy azt egyesek majd kifogásolni fogják (a terjedelmi korlátot is tekintetbe véve a korábbi 80 mellé 27 új dokumentum került a kötetbe).Talán az lehet a szerkesztő mentsége, hogy munkájában az a mondás vezérelte, amely szerint: „a jónak a legnagyobb ellensége a

tökéletes”… és az a másik is, hogy viszont „ahhoz hogy a jót elérjük, a tökéletesre kell törekedni”.

A Karták Könyve ebben a bővített formájában is ugyanazt a célt kívánja szolgálni, mint amit Román András az első kiadás elé tűzött: *„Egyrészt az, hogy kézikönyvként megkereshető legyen, mit mond a műemlékvédelemnek erről vagy arról a részkérdéséről ez vagy az a fontos dokumentum. Ehhez a praktikus célhoz az a másik törekvés párosult, hogy olyan régi állásfoglalások, törvények is hozzáférhetők legyenek, amelyek ma már nem aktuálisak ugyan, de dokumentumértékük van a kutatók, a műemlékvédelem történetével foglalkozók számára.”*

Bízva abban, hogy sikerül a kítűzött célok teljesülését mégjobban elősegíteni, végezetül illesse köszönet mindazokat, akik e második kiadás létejöttét munkájukkal, anyagi és szellemi támogatásukkal, közreműködésükkel elősegítették.

Budapest, 2011. június

Fejérdy Tamás

ELŐSZÓ[1]

Régóta hiányolt gyűjteményt tart kezében az olvasó. Dokumentumok gyűjteménye ez, amelyeket többen, kevesebben többé-kevésbé ismernek. Hivatkozni is szokás egyikére-másikára, így hát jó, ha eredeti szövegükben is ismerjük őket, rendelkezésünkre állnak. Még jobb, ha nem kell keresgélni különféle „lelőhelyeken”, hanem egyetlen kötetben lehet mindig a kezünk (és szellemünk…) ügyében.

A műemlékvédelem, azaz ma már meghatározó, sokatmondó, tágabb körben használatos definíció szerint: a kulturális örökség védelme terén az elmúlt mintegy fél évszázad alatt számos fontos nemzetközi dokumentum született. E dokumentumok általános célja csaknem azonos: abban akarnak segítségünkre lenni, hogy jobban, sőt jól tudjuk megóvni és továbbítani örökségünket. Azt az örökséget, amely mindig valamely igen jól meghatározott közösséghez tartozik, s amely mégis az egész emberiség számára fontos: innen a dokumentumok nemzetköziségének indoka!

Ugyanakkor minden egyes szöveg, amelyet egy gyűjtemény tartalmaz, valamiféle egyedi, meghatározott célt is maga elé tűzött, éppen azért, hogy a kiválasztott területen még mélyrehatóbban adhasson iránymutatást.

Természetesen ez a gyűjtemény valamilyen mértékben már maga is a történelem – a műemlékvédelem, az örökségvédelem történetének is dokumentuma. Az itt bemutatott dokumentumok megfogalmazásán jól látszik, hogy eltérő időben, eltérő körülmények között jöttek létre. Ez – véleményem szerint – inkább erénye, mintsem hiányossága az együttes kezelésüknek, hiszen mintegy a dinamikáját is szemlélhetjük az örökségvédelmi elvek, irányok és törekvések alakulásának.

Köszönet illeti mindazokat, akik munkája és támogatása révén ez a szöveggyűjtemény megszületett és napvilágot látott. Felsorolásuktól itt eltekintek, mivel a kötet maga szól róluk. Nagy örömmel ajánlom e munkát mindazoknak, akik a műemlékvédelem, az örökségvédelem terén bármilyen módon érintettek, érdekeltek – legyenek hivatásos, vagy a szó eredeti, nemes értelmében amatőr művelői e területnek. Használják egészséggel, merítsenek belőle hasznos és jó gondolatokat, és ne féljenek az itt olvashatók továbbgondolásától, vállalva a továbbalakításukban való részvétel felelősségét is.

Fejérdy Tamás

[1] az első kiadáshoz

BEVEZETŐ [2]

Karták könyve, deklarációk könyve, határozatok könyve, sőt egyes műemléki törvényeknek is könyve. 80 dokumentumot gyűjtöttünk össze, hogy vaskos kötetben nyújtsuk át az érdeklődő olvasónak.

Célunk kettős volt. Egyrészt az, hogy kézikönyvként megkereshető legyen, mit mond a műemlékvédelemnek erről vagy arról a részkérdéséről ez vagy az a fontos dokumentum. Ehhez a praktikus célhoz az a másik törekvés párosult, hogy olyan régi állásfoglalások, törvények is hozzáférhetők legyenek, amelyek ma már nem aktuálisak ugyan, de dokumentumértékük van a kutatók, a műemlékvédelem történetével foglalkozók számára.

Gyűjteményünk természetesen nem teljes. Bizonyára sok határozat, ajánlás stb. hiányzik, ami nem jutott el az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsághoz. Ami viszont igen, az szerepel ebben a kötetben, kivéve a kevésbé lényegesnek ítélt bizottsági ülések, vagy az évente megrendezésre kerülő konferenciák testes határozatait. Nem vettük föl a kötetbe az ICOMOS közgyűlési (tehát a szervezet működésével összefüggő és nem tudományos jellegű) határozatait se. Bizonyára hiányzik több, a témába vágó UNESCO-konvenció is, ennek praktikus oka van: a többnyire vaskos dokumentumok szétfeszítették volna a kötet terjedelmét, emellett legtöbbjük nincs is meg magyarul, a fordítás pedig túlságosan sokba került volna. A kifejezetten műemléki kartákon, határozatokon kívül szükségesnek tartottuk a történeti örökséggel is foglalkozó városrendezésieket, urbanisztikaiakat is felvenni.

A dokumentumokat jellegük szerint csoportosítottuk. A Nemzetközi karták, irányelvek csoportba főleg az ICOMOS kartái kerültek s persze a klasszikus, ICOMOS előtti Athéni Karta. Itt szerepeltetjük az ICOMOS „kartapótló", a Közgyűlés által elfogadott irányelveit s néhány, máshol elfogadott kartát vagy „kartaértékű" dokumentumot.

Két szakkifejezés fordításánál bajban vagyunk. A magyar nyelvben hiányzik az angol és francia site, ezt általában (de nem teljesen egységesen) műemléki helyszínnek fordították a különböző fordítók. Kivétel az ICOMOS S-betűjében megjelenő site, ahol már átment a szakmai köztudatba a műemléki együttes. Nincs megfelelő magyar kifejezés a vernacular architecture-re se, a fordítás népi építészete nem pontosan ugyanazt fejezi ki.

Minthogy a nemzetközi szakmai közélet nem szünetel, lesznek karták, határozatok a jövőben is. Reméljük, egy későbbi időpontban ezeket is ki tudjuk adni összegyűjtve. Ennek reményében arra kérjük az olvasót, ha van birtokában a mostani csokrot kiegészítő dokumentum, juttassa azt el hozzánk, egy esetleges kiegészítés céljából.

Román András

[2] az első kiadáshoz

NEMZETKÖZI KARTÁK, KARTASZERŰ IRÁNYELVEK

ATHÉNI KARTA, 1931

I. Az Athéni Konferencia, meggyőződve arról, hogy az összes államok, amelyek a kultúra őrizői, érdekeltek az emberiség művészeti és régészeti örökségének megőrzésében, azt kívánják, hogy kölcsönösen egyezzenek meg, s egyre szélesebb és konkrétabb együttműködést fejtsenek ki a művészeti és történeti emlékek védelmének elősegítése érdekében. A konferencia rendkívül kívánatosnak tartja, hogy az illetékes intézmények és csoportok, a nemzetközi jog bármely megsértése nélkül, érdekeltségüket nyilváníthassák azoknak a remekműveknek védelme ügyében, amelyekben az emberi kultúra a legmagasabb fokon jut kifejezésre, s amelyek fenyegetve lenni látszanak. Határozatot hoz, hogy az ilyen tárgyú beadványokat, a Népszövetség Szellemi Együttműködési Szervezete elé terjesztve, az államok jóindulatú figyelmébe lehessen ajánlani. A Szellemi Együtt-működés Nemzetközi Bizottsága hatáskörébe fog tartozni a Múzeumok Nemzetközi Hivatala vizsgálata és nyilatkozni a nemzeti bizottságok útján, a szükséges információk beszerzése után, minden egyes esetben a megteendő intézkedések szükségességére és a követendő eljárás módjára nézve.

II. A konferencia meghallgatta a műemlékvédelem általános alapelveinek és tanainak kifejtését. Megállapította, hogy bármily különfélék is az egyes esetek és azok megoldásai, a jelen levő különböző államoknál általánosan az a tendencia uralkodik, hogy lemondanak a teljes visszaállításról, és annak kockázatait rendszeres, tartós karbantartással kerülik ki, biztosítva az épületek állagmegóvását.

Abban az esetben, ha a restaurálás a pusztulás veszélye miatt elkerülhetetlen, ajánlatos tiszteletben tartani a múlt történeti és művészeti alkotását anélkül, hogy bármely korszak stílusát száműznénk. A konferencia azt ajánlja, hogy ha lehetséges, fenn kell tartani a műemlékek rendeltetését, mely biztosítja életük folyamatosságát, de a modern funkciónak mindenekelőtt tisztelnie kell a műemlék történeti és művészeti jellegét.

III. A konferencia foglalkozott a különböző nemzetek történeti, művészeti és tudományos értékei védelmével kapcsolatos törvényeivel, és egyhangúlag jóváhagyta azt a törekvést, mely a magánérdekkel szemben a közösség jogait támogatja.

Megállapította, hogy a törvények ellentmondásai a magán- és közérdek összeegyeztetésének nehézségeiből adódnak: következésképpen, elfogadva e törvények általános tendenciáját, úgy véli, hogy azok a helyi körülményeknek és a közvéleménynek megfelelően alkalmazandók úgy, hogy a lehető legkisebb ellenzésre találjanak, számot vetve a tulajdonosok által a közérdekben hozandó áldozatokkal. Határozatként kimondja, hogy a (köz)hatóság minden államban olyan hatalommal rendelkezzék, hogy sürgős esetben megőrző intézkedéseket tehessen. Végül azt kívánja, hogy a Múzeumok Nemzetközi Hivatala vezessen a tárggyal kapcsolatban összehasonlító jegyzéket a különböző országokban hatályos törvényekről és publikálja azt.

IV. A konferencia megelégedéssel állapítja meg, hogy a különböző beszámolókban elhangzott elvek és technikai eljárások azonos törekvést ösztönöznek, vagyis: ha romról van szó, lelkiismeretes állagmegóvás szükséges, s ha a rom állapota és körülményei engedik, szerencsés megoldás a megtalált elemek eredeti helyükre való visszahelyezése (anastylosis); és az e célra használt új anyagnak fel-ismerhetőnek kell lennie. Amikor azonban egy ásatás során napvilágra került rom konzerválása lehetetlennek bizonyul, tanácsosabb azt pontosan felmérni és újra visszatemetni, mint pusztulásra ítélni. Természetes, hogy a romok ásatási és konzerválási munkái megkívánják a régész és az építész szoros együttműködését. Ami az egyéb műemlékeket illeti, a szakértők egybehangzóan azt tanácsolják, hogy mivel minden eset speciális karakterű, minden műemlék állagmegóvása vagy részleges restaurálása előtt lelkiismeretes kutatást kell

végezni az orvoslásra szoruló baj megismerése céljából.

V. A szakértők a régi épületek megerősítésével kapcsolatban különböző előadásokban foglalkoztak a modern anyagok alkalmazásával, és jóváhagyták a modern technika minden segítő eszközének józan alkalmazását, különös tekintettel a vasbetonra.

Véleményük szerint a szilárdító eszközöket rejtve kell alkalmazni, hogy a restaurálandó épület megjelenése és jellege ne változzék; ezen anyagok használatát különösen azokban a speciális esetekben ajánlják, amikor lehetséges az elemek *in situ* konzerválása, elkerülve ezzel a megsemmisülés és az újjáépítés kockázatát.

VI. A konferencia megállapítja, hogy az egész világon a műemlékeket a mai életkörülmények mellett egyre több káros külső hatás fenyegeti, és mivel nem lehet olyan általános szabályt felállítani, mely az esetek bonyolultságának megfelelne, ajánlja, hogy:

1. Minden országban a műemléki konzervátorok és építészek működjenek együtt a természettudományok szakembereivel, fizikusokkal, kémikusokkal, hogy egyre jobban alkalmazható biztos eredményeket érjenek el.
2. A Múzeumok Nemzetközi Szervezete dolgozatok és rendszeres ismertetések útján terjessze az elért eredményeket, és tájékoztasson a különböző országokban megkezdett munkákról.

Ami a műemléki szobrászati művek konzerválását illeti, a konferencia úgy véli, hogy azok eltávolítása abból a keretből, amely számára készültek, elvi szempontból helytelen. Óvintézkedésnek, amikor még megvannak, az eredetiek restaurálását ajánlja; ha hiányoznak: másolatok elkészítését tartja célszerűnek.

VII. A konferencia azt ajánlja, hogy új épületek építésénél a város jellegét és arculatát tartsák tiszteletben, különösen a régi műemlékek közvetlen környezetében, amely környezetre különös gondot kell fordítani. Hasonló tiszteletben kell részesíteni bizonyos együtteseket és különösképpen a festői városképeket.

Védelem alá helyezhető az egyes műemlékekhez vagy együttesekhez tartozó növényzet és díszítő vegetáció, azok régi hangulatának, jellegének megőrzése érdekében. A konferencia különösen ajánlja, hogy a történeti és művészeti emlék közvetlen környezetében tiltsanak meg minden reklámot, a távírópóznáknak és huzaloknak bántó elhelyezését és minden zajos és sértő üzem telepítését.

VIII. A konferencia azt határozza, hogy:

1. A különböző államok, illetve e célra létesített vagy erre elismerten jogosult intézmények publikálják műemlékeik szöveges és fényképekkel ellátott jegyzékét.
2. Minden állam létesítsen olyan archívumot, melyben a saját történeti műemlékeire vonatkozó dokumentumokat őrzi.
3. A Múzeumok Nemzetközi Hivatala szenteljen néhány cikket publikációi közt a történeti műemlékek konzerválási eljárásainak és módszereinek.
4. Ugyanezen intézmény dolgozza ki az ilyen módon összegyűjtött építészeti, történeti és technikai adatok legmegfelelőbb terjesztési és hasznosítási eljárását.

IX. A konferencia résztvevői, miután munkájuk folyamán meglátogatták Görögország főbb ásatási területeit és antik emlékeit, egyhangúan tiszteletüket fejezték ki a görög kormány iránt, mely amellett, hogy hosszú évek óta maga biztosította e tekintélyes munkák megvalósítását, megengedte minden országból származó régész szakemberek közreműködését. Ezzel példát mutatott és hozzájárult a szellemi együttműködés megvalósításához, melynek szüksége oly élénken mutatkozott munkánk folyamán.

X. A konferencia mélyen meg van győződve arról, hogy a műemlékek és művészi alkotások megőrzésének legjobb biztosítéka maguknak a népeknek a műemlékek iránt érzett tiszteletéből és ragaszkodásából fakad; megfontolva, hogy ezek az érzelmek nagyban fokozhatók a hatóságok által kezdeményezett akciókkal, határozatot hoz arról, hogy a nevelők nagy gonddal szoktassák az ifjúságot a műemlékek minden rongálásának megakadályozására, és indítsák őket nagyobb általános érdeklődésre az egész emberi kultúra e tanúbizonyságainak védelme iránt.

The **Athens Charter** for the Restoration of Historic Monuments was produced by the participants of the First International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments organized by the International Museums Office and held in Athens in 1931.

NEMZETKÖZI KARTA A MŰEMLÉKEK ÉS MŰEMLÉKI EGYÜTTESEK[3] KONZERVÁLÁSÁRA ÉS RESTAURÁLÁSÁRA,

Velence, 1964

A múlt szellemi üzenetét hordozó monumentális alkotások a népek évszázados hagyományainak élő tanúi a jelenkor számára. Az emberiség – amelynek nap mint nap lelkiismereti kérdése az emberi értékek egysége – ezeket az alkotásokat közös örökségnek tekinti és egyetemlegesen felelősnek vallja magát védelmükért a jövő generációi előtt, amelyeknek hitelességük teljes gazdagságában kell ezeket az emlékeket átadnia.

Ezért lényeges nemzetközi szinten közösen kialakítani és megfogalmazni azokat az általános alapelveket, amelyeknek a műemlékek konzerválását és restaurálását irányítaniuk kell, egyben minden nemzetre hagyva azt a feladatot, hogy alkalmazásukat saját kultúrájuk hagyományai szerint, annak keretében biztosítsák.

Az 1931. évi Athéni Karta először öntötte formába ezeket az alapelveket és elősegítette széles nemzetközi mozgalom fejlődését. Ez kifejezésre jutott pl. nemzeti dokumentumokban, az ICOM és az UNESCO tevékenységében és az ez utóbbi által létrehozott, a kultúrjavak konzerválásának és restaurálásának tanulmányozására alakult Nemzetközi Központ megalakításában. A kritikai érzék és szellem azonban egyre finomodott és mind összetettebb és árnyaltabb problémákat tár fel, úgyhogy elérkezettnek látszik az idő a karta elveinek felülvizsgálatára, illetve azok elmélyítésével és értelmük kibővítésével egy új dokumentum megfogalmazására.

Ennek következtében a műemlékvédelemmel foglalkozó építészek és szakemberek 1964. május 25. és 31. között Velencében tartott II. nemzetközi kongresszusa a következő szöveget hagyta jóvá:

Meghatározások

1 A műemlék fogalmán olyan önálló építészeti alkotásokat és városi vagy falusi együtteseket értünk, amelyek valamely sajátos kultúrának, jelentős fejlődésnek vagy történelmi eseménynek tanúi. A műemlék fogalma nemcsak a nagy alkotásokra terjed ki, hanem azokra a szerény művekre is, amelyek az idők folyamán kulturális jelentőségre tettek szert.

2 A műemlékek konzerválása és restaurálása olyan tevékenység, amely minden alkalmas tudományágat és gyakorlati eljárást felhasznál a műemléki örökség tanulmányozására és védelmére.

Cél

3. A műemlékek konzerválása és restaurálása éppúgy törekszik a művészeti alkotások, mint a történeti emlékek védelmére.

Konzerválás

4. A műemlékek konzerválása elsősorban állandó karbantartásukat teszi szükségessé.

5. A műemlékek konzerválását a társadalom számára való hasznos felhasználásuk mindig elősegíti: az ilyen felhasználás tehát kívánatos, de az nem változtathatja meg az épületek eredeti elrendezését és díszítését.

---

[3] Rövid és közismert nevén: a Velencei Karta. Napjainkban a „site” fogalmát nem ’műemléki együttes’-nek, hanem ’műemlékhelyszín’-nek fordítjuk *(Szerk. megjegyzés a második kiadáshoz)*

E határok között kell tehát elképzelni és megengedni a szokások és rendeltetések fejlődése által megkövetelt új kialakításokat.

6. A műemlékek védelme kiterjed az arányainak megfelelő környezet védelmére is. Ha a hagyományos környezet megmaradt, azt meg kell őrizni. Minden olyan új építkezést, bontást vagy átalakítást kerülni kell, ami megváltoztathatja a környezet tömegeinek és színeinek viszonylatait.
7. A műemlék elválaszthatatlan a történelemtől, amelynek tanúja és a környezettől, amelyben áll. Ezért bármely műemléket vagy annak egyes részeit csak akkor szabad áthelyezni, ha azt a műemlék megmentése megköveteli, vagy valamilyen nagy nemzeti vagy nemzetközi érdek indokolttá teszi.
8. Azok a szobrászati, festészeti részletek vagy díszítőelemek, amelyek a műemlék szerves részei, csak akkor távolíthatók el róla, ha konzerválásuk biztosítására ez az egyetlen elfogadható lehetőség.

Restaurálás

9. A restaurálás az a művelet, amelynek meg kell őriznie a műemlék kivételes jellegét azzal a céllal, hogy konzerválja és feltárja annak esztétikai és történeti értékét. A régi állapot és a hiteles dokumentumok tiszteletben tartására támaszkodik, de megáll ott, ahol a hipotézis kezdődik. Ami a feltevésen alapuló beavatkozásokat illeti: az esztétikai vagy műszaki okból elkerülhetetlennek minősített mindennemű kiegészítés építészeti alkotásnak minősül, s mint ilyen, korának jegyeit kell magán viselnie. A restaurálást mindig előzze meg és kísérje végig a műemlék régészeti és történeti vizsgálata.
10. Ha a hagyományos eljárások elégtelennek bizonyulnak, a műemlék megerősítésére minden olyan korszerű konzerválási és szerkezeti megoldást segítségül lehet hívni, amelyek hatékonyságát a tudományos adatok bebizonyították és a gyakorlati kísérletek garantálják.
11. A műemlék épületen minden építési kor hozzátétele tiszteletben tartandó, mivel a restaurálásnak nem célja, hogy stílusegységet érjen el. Ha az épület több egymás feletti réteget hord magán, a korábbi állapot kiszabadítása csak kivételes esetben jogosult, azzal a feltétellel, hogy az eltávolított részek csekély értéket képviselnek, míg a felszínre hozott mű nagy történeti, régészeti vagy esztétikai értékű dokumentumot jelent, és állapotát konzerválva kielégítőnek ítélik. A kérdéses elemek értékének megítélése és a végrehajtandó eltávolítások elhatározása nem függhet egyedül a tervezőtől.
12. A hiányzó részek kiegészítésére szolgáló hozzátételeknek harmonikusan kell az együttesbe illeszkedniük, meg kell azonban különböztetni azokat az eredeti részektől, nehogy a restaurálás meghamisítsa a történeti és művészeti dokumentumot.
13. A hozzátételek csak úgy engedhetők meg, ha tiszteletben tartják az épület valamennyi lényeges részét, annak hagyományos kereteit, kompozíciójának egyensúlyát és a környezetével való kapcsolatát.

Műemléki települések

14. A műemléki értékű együtteseket különös gonddal kell kezelni, meg kell őrizni egységüket, gondoskodni kell felújításukról, rendezésükről és helyreállításukról. Az ilyen területen a konzerválási és helyreállítási munkákat az előző pontokban kifejtett elvek szerint kell végrehajtani.

Ásatások

15. Az ásatási munkákat a tudományos előírásoknak megfelelően és az UNESCO által 1956-ban elfogadott „A régészeti feltárások nemzetközi irányelveinek meghatározására vonatkozó javaslat” szerint kell végezni.

A romok helyreállításáról, valamint az építészeti részletek és talált tárgyak szükséges mértékű állandó konzerválásáról és védelméről gondoskodni kell. A fentieken kívül meg kell ragadni minden kezdeményezést, ami a feltárt emlék megértésének megkönnyítését célozza anélkül, hogy megváltoztatná annak értelmét. Minden rekonstrukciót azonban eleve ki kell zárni, és csak az anastylosis lehetőségét szabad előirányozni, vagyis a meglévő, de szétesett részek újra összeállítását. A kiegészítő elemek mindig felismerhetők legyenek, és csupán azt a minimumot tegyék ki, amennyi a műemlék megőrzésének és a formák teljessége visszaállításának szükséges feltétele.

Publikáció

16. A konzerválási, restaurálási és ásatási munkák pontos dokumentáció összeállításával járjanak együtt, amelyek kritikai és elemző beszámoló formájában, rajzokkal és fényképekkel illusztrálva készüljenek. Ebben a feltárási, megerősítési, újra összeállítási és kiegészítési munkák minden fázisát, valamint a munkák során meghatározott szerkezeti és formai elemeket le kell rögzíteni. Ezt a dokumentációt valamely közgyűjtemény archívumában kell elhelyezni, és a kutatók rendelkezésére kell bocsátani. Ajánlatos a dokumentációk publikálása.

The International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites - The **Venice Charter** - was produced and adopted by the participants of the IInd International Congress of Architects and Technicians of Historic Monuments, held in Venice in 1964.

.

MACHU PICCHU KARTA
A Nemzetközi Építész Szövetség kartája, 1977

Pablo Neruda, a költő ragyogó hasonlattal „csendet hordó óriás amforának” nevezte Machu Picchut, az elhagyott várost. Építészek egy csoportja hozzálátott az ambiciózus tervhez: megtörni a csendet. Ilyenfajta az a szándék is, amely e karta megfogalmazására késztetett. Immár közel 45 év telt el azóta, hogy Le Corbusier és munkatársai megalkották a később „Athéni Karta” néven ismertté vált dokumentumot.*[4] Az elmúlt 45 év folyamán egész sor, a karta megújításáért, vagy egy új és világméretű hatású dokumentum létrehozásáért kiáltó új jelenség tűnt fel a világban. Ezt az új dokumentumot mindenképpen interdiszciplináris alapon kellene összeállítani, nemzetközi vita után, melyben valamennyi ország szakemberei, egyetemei részt vennének. Kartánk e vállalkozás kezdete lehet. Deklarációnk szándéka nem több, mint hogy kiinduló adalékot nyújtson a munkához. Mindenekelőtt elismerjük, hogy az 1933-as Athéni Karta korunkban is alapvető dokumentumot képez. Korszerűsíteni lehet, de megtagadni nem. 95 pontja közül sok máig érvényes, tanúsítva ezzel a modern mozgalom életképességét, folyamatosságát a településtervezésben és az építészetben egyaránt.

Athén – 1933, Machu Picchu – 1977. Lényeges a két helyszín, Athén az európai civilizáció bölcsőjét, Machu Picchu egy másik világ független kulturális hozzájárulását jelképezi. Athén a Platon és Arisztotelész személyében megtestesült ésszerűség és világosság jelképe. Machu Picchu talán a globális méretű „felvilágosult” gondolkozásmódtól való menekülésé, valamié, ami annak logikájával nem rendezhető el.

Sokkalta több és bonyolultabb kérdést kell ma megválaszolnunk, mint hajdan az Athéni Karta megalkotóinak. Egyes kérdésekre válasz talán nem is adható, mindenképpen kulturális kötelességünk azonban, hogy kiindulásként legalább jegyzékbe foglaljuk az elmúlt évtizedekben felmerült új problémákat.

1. Városok és régiók

Az Athéni Karta felismerte a város és környezete alapvető egységét. Az általános hiányosság, hogy a társadalom képtelen volt kezelni a robbanásszerű városnövekedés és társadalmi változások nyilvánvaló tényét és igényeit, szükségessé teszi, hogy újra megerősítsük ezt az alapvető elvet. Mégpedig sürgősen és az eddiginél specifikusabb módon.

Az urbanizáció valósága ma az egész világon kritikus igényként veti fel a természeti és emberi javak, az erőforrások eddigieknél hatékonyabb felhasználását. A településtervezés, mely rendszerező eszközt ad az igények és a lehetőségek elemzéséhez, s mely – a rendelkezésre álló javak korlátai között – alapot szolgáltat a városnövekedés és városfejlődés szabályozásához, alapvető kötelezettséget ró az emberi településekkel foglalkozó kormányzatokra.

Az urbanizáció mai viszonyai között a településtervezésnek tükröznie kell a városok és környezetük dinamikus egységét, éppen így a szomszédságok, a kerületek és a más jellegű városi területek közötti funkcionális viszonylatokat is. A településtervezés elveit és módszereit az emberi települések minden szintjén – szomszédságok, városok, nagyvárosi egységek, tartományok, régiók és országok – alkalmazni kell annak érdekében, hogy a

[4] (Nem azonos a műemlékvédelem Athéni Kartájával – A szerk.)

fejlesztések térbeli elrendezése, ütemezése és jellegzetességei szabályozhatók legyenek.

A településtervezésnek – mely általános értelmezésben magában foglalja a gazdasági tervezést, a várostervezést, a városépítészetet és az építészetet – végső célja az emberi igények interpretációja, lehetséges legmegfelelőbb településformák és települési szolgáltatások létrehozása a településlakók számára. Az így felfogott tervezés nem nélkülözheti a tervező szakemberek, a városlakók és a mindkét fél számára közös politikai vezetés rendszeres kapcsolatát.

Az országos és regionális szintű gazdasági tervezés és a településtervezés szétválasztását drágán kellett megfizetnünk: csökkent mindkét oldal hatékonysága. A városi területek nagyon is gyakran tükrözik egyes – az általános és meglehetősen absztrakt, nagy távú gazdasági stratégiákból következő – gazdasági döntések másodlagos és specifikus hatásait. Az ilyenfajta országos szintű döntések nem veszik közvetlenül figyelembe a városi területek problémáinak megoldásában érvényesítendő prioritásokat, és nincsenek tekintettel az általános gazdasági stratégiák és a városi területek tervezése közötti működési-operációs kapcsolatokra sem. Mindezek miatt a település-tervezésben és az építészetben rejlő potenciális előnyök a lakosság nagy többségéhez nem jutottak el.

2. A városok növekedése

Az Athéni Karta megjelenése óta a világ népessége megkétszereződött, s ez hármas – ökológiai, energia- és élelmiszer-termelési – krízist eredményezett. Ráadásul a városok népességnövekedési rátája sokkalta magasabb volt, mint a teljes népességé, ez pedig a városok hanyatlásához – lakáshiányhoz, a szolgáltatások és a közlekedési lehetőségek elégtelenségéhez, a városi élet minőségének romlásához – vezetett. Az Athéni Karta által javasolt megoldások nem vehették számításba a mezőgazdasági területekről történő bevándorlás által táplált felgyorsult növekedést, azaz városaink problémáinak gyökerét.

Városaink kaotikus növekedésének két jól elhatárolható formája különböztethető meg. Közülük az első a fejlett ipari társadalmaké, ahol a magasabb jövedelmű népesség az automobil lehetőségeit kihasználva a városkörnyékre költözik, átengedve ezzel a belső területeket az újonnan beköltözőknek, akik megfelelő anyagi erő és kulturális háttér hiányában képtelenek hozzájárulni a terület fenntartásához és szolgáltatása-inak működtetéséhez. A másik jellegzetesség a fejlődő országoké, melyek nagyvárosaiban a mezőgazdasági népesség tömegeinek inváziója városszéli területeken csapódik le, olyanokon, amelyek híján vannak mindenféle közösségi szolgáltatásoknak és városi infrastruktúrának. Ez a jelenség nem orvosolható, még csak nem is szabályozható a várostervezés szokásos eszközeivel és módszereivel. Ezekkel az eszközökkel csupán a peremterületeknek a városi szervezetbe való beolvasztására van mód, sok esetben a területek rendezésére hozott intézkedések (közösségi szolgáltatások bevezetése, utcák burkolása, lakásépítési tervek stb.) paradox módon tovább súlyosbították a problémát: fokozódott a migrációs folyamatokra gyakorolt vonzás. A mennyiségi változások tehát alapvető minőségi változásokat hoztak létre, ezzel – úgy tűnik – a városok problémája is gyökeresen megváltozott.

3. A funkcionális övezetek koncepciója

Az Athéni Karta szerint a várostervezés alapjaiban négy alapvető funkciót fog át: lakás, munkahely, pihenés és közlekedés. Ennek megfelelően a városok általános rendezési terveiben e négy funkció szerkezetét és elhelyezkedését kell meghatározni.

Ez az alapelv a városok funkcionális felosztásához vezetett, a területfelhasználás

analízise a városi „rend” megteremtésére irányuló szintetikus eljárássá torzult. Végeredményben a városi élet „interperszonális” kapcsolatai rendkívüli mértékben megnehezültek, az építészeti alkotások izolált objektumokká váltak, térbeli kapcsolataik jórészt csupán az emberi mobilitás által valósulnak meg. Az elmúlt évek során nyilvánvalóvá lett, hogy a városfejlesztés nem ösztönözheti tovább a vá-rosok jól lehatárolt funkcionális övezetekre bontásának törekvéseit, sokkal inkább a megfelelően integrált, többfunkciójú területek megteremtésének kísérleteire van szükség.

4. Lakás

Az Athéni Kartával szemben azt valljuk, hogy az emberi kommunikáció a város lé-tét alapjaiban meghatározó tényező. E tényt pedig mind a várostervezésben, mind a lakásépítésben fel kell ismernünk. Ezzel együtt azt is állítjuk, hogy az élet minősége és annak a természeti környezettel való integrációja alapvető cél kell legyen a lakóterületek kialakításánál.

A közösségi lakásépítés feladata nem lehet pusztán a fogyasztói igények kielégítése, észre kell vennünk a benne rejlő, a társadalmi fejlődést elősegítő hathatós eszközt is.

A lakástervezés, a lakóterületek tervezése kellően flexibilis kell legyen annak érdekében, hogy követni tudja a társadalom dinamizmusát, s hogy elősegítse a használók kreatív részvételét. Ezért az építőelemek megtervezése és tömeges előállítása során figyelemmel kell lenni arra, hogy azok a használóik gazdasági szintjének megfelelően legyenek alkalmazhatók.

Az integráció szellemében a városlakók közötti kommunikáció a városi élet alapvető elemévé kell, hogy váljon, ennek kell meghatározónak lennie a lakóterületek elhelyezésénél és belső szerkezetük kialakításánál. A különböző települési közösségek és csoportok e tevékenységük során meg kell, hogy akadályozzák az emberi méltóság számára elfogadhatatlan torzításokat.

5. Közlekedés a városban

A városoknak hatékony tömegközlekedési hálózatot kell kiépíteniük és fenntartaniuk; tudatában kell lennünk annak, hogy a tömegközlekedés a várostervezés egyik alapvető része. Városaink jövőbeni növekedésének tervezésénél elengedhetetlen, hogy a tömegközlekedési hálózat társadalmi költségeit helyesen mérjük fel, s hogy azt kellően figyelembe is vegyük.

Az Athéni Karta határozottan állást foglalt abban, hogy a közlekedés egyike az alap-vető városi funkcióknak. Utalt arra is, hogy az autótól mint személyközlekedési esz-köztől való függőség egyre inkább növekedni fog. Negyven év távlatából nézve nyil-vánvalóvá vált, hogy az optimális megoldás nem az úthálózat további „kibontásában”, differenciálásában, megsokszorozásában rejlik.

Hangsúlyoznunk kell ezért, hogy a jövőt szolgáló megoldást abban kell keresnünk, hogy a közlekedés egyéni eszközei miként rendelhetők a hatékony városi tömegközlekedési rendszer alá.

A várostervezőknek meg kell érteniük, hogy a város növekvő struktúra, melynek „végső” formája nem határozható meg, hiszen figyelemmel kell lennünk a flexibilitás és bővíthetőség elveire. A szállítás és közlekedés olyan egymással összefüggő hálózatokat hoz létre, melyek jól tagolt rendszerként működnek a város külső és belső területei között. E rendszert úgy kell megterveznünk, hogy lehetőség nyíljék a rendszer formájában és kiterjedésében bekövetkező változásokkal való végtelen számú kísérletre.

6. A rendelkezésre álló terület

Az Athéni Karta olyan előírásokat sürgetetett, melyek kiemelt hatáskört biztosítanak egyes területek társadalmi-szociális célokra való megszerzéséhez, azaz az egyéni érdek társadalmi érdek alá rendeléséhez.

Több, 1933 óta kialakult tényező hatására a városi területek megszerzésének jól ismert nehézségei oly mértékben fokozódtak, hogy már-már visszarettentenek a várostervezéstől, ezzel együtt a szükséges hatékony megoldások megfogalmazásától és elfogadtatásától, a tényleges előrelépés lehetőségét biztosító intézkedésektől.

7. Természeti erőforrások és környezetszennyeződés

A természetet fenyegető egyik legsúlyosabb veszedelem a tervszerűtlen urbanizálódásból, a természeti javak pazarló felhasználásából egyenesen következő példátlan és már-már katasztrófát sejtető méretű környezetszennyeződés.

Sajnálatos tény, hogy szerte a világon az urbanizált területeken élők egyre fokozó-dó mértékben olyan környezeti hatásoknak vannak kitéve, melyek összeegyeztethetetlenek a városi jólét és közegészségügy normáival és elveivel. Elfogadhatatlan egyebek között, hogy a lakosság levegőjét, vizét és élelmiszerét mérhetetlen mennyiségű mérgező anyag szennyezi, s hogy a zaj is elérte az egészségre ártalmas szintet.

A fejlesztést befolyásoló közösségi politika keretében haladéktalanul meg kell hozni azokat az intézkedéseket, melyek megakadályozzák a városi környezet további lerombolását, s összhangban az emberi jólét és egészség elfogadott normáival helyreállítják annak alapvető egységét. E lépéseknek tükröződniük kell a gazdasági és a településtervezésben, az építészeti alkotásban, a mérnöki-technikai normákban és követelményekben, az egész fejlesztési politikában.

8. A kulturális értékek védelme és megőrzése, történeti emlékeink öröksége

Nyilvánvaló, hogy a város egyedi karakterében a fizikai jellemzők mellett társadalmi-szociológiai jellegzetességek is sűrítve megjelennek. Szükséges emiatt, hogy megóvjuk és fenntartsuk örökölt történelmi emlékeinket, s hogy megvédjük kulturális örökségünket is. Mindezt abból a célból is meg kell tennünk, hogy erősítsük a települési és nemzeti jellegzetességeket, mindazt, aminek a kultúra egészében autentikus jelentősége van.

Ugyanígy feltétlenül szükséges, hogy a történeti városrészek, a történelmi és építészeti emlékek megőrzésének, helyreálltásának és „újrahasznosításának” feladatai a településfejlesztés elő-folyamataiba ágyazva jelenjenek meg. Ily módon válhat csak lehetővé a munkák finanszírozása, a teljes műveletsor fenntartása.

Számolni kell azzal a lehetőséggel, hogy az újraélesztendő területeken magas színvonalú, a kor „stílusát” követő új építkezések is folyhatnak.

9. Technológia

Az Athéni Karta csak érintőlegesen utalt a technológiai fejlődés folyamataira annak érdekében, hogy tárgyalni tudja az ipari tevékenység városra gyakorolt hatását. Az el-múlt 45 év során olyan, eddig példa nélkül álló technológiai átértékelődés zajlott le a világban, mely valamennyi emberi tevékenységre, így az építészet és településtervezés gyakorlatára is hatással volt. A technológiai fejlődés a világ számos területén tapasztalható volt, annak elterjesztése és hatékony felhasználása korunk egyik legalap-vetőbb problémája.

A tudományos és technikai fejlődés, a népek kölcsönös kapcsolatai napjainkban már lehetőséget adnak arra, hogy a helyi körülmények javíthatók legyenek, s hogy a települési és építészeti problémák megoldásához jelentősebb javak és eszközök álljanak rendelkezésre. E lehetőségek hibás felhasználása gyakran olyan anyagok, technikák és formai jellegzetességek megjelenéséhez vezet, melyekben döntően az újdonságjelleg és a

komplexitás iránti intellektuális bizalom érvényesül. Ily módon a műszaki-technikai fejlődés hatása az építészeti tevékenység folyamatát gyakran a természetellenes klíma és világítás függvényeként megvalósuló mesterségesen szabályozott emberi környezet létrehozására késztette. A problémák persze ily módon is megoldhatók, de az építészeti tervezés folyamatának célja mindig a természeti elemekkel összhangban lévő környezet megteremtése kell legyen.

Világosan látnunk kell, hogy a technológia csak eszköz, nem végcél. A technológiában rejlő lehetőségek csak tudományos szintű kísérleteken alapuló, elmélyült munka eredményeképpen használhatók fel a gyakorlatban. E munkával valamennyi kormányzatnak számolnia kell. A magas szinten gépesített technológiai folyamatok vagy a magas szinten iparosított eljárással előállított építőanyagok felhasználásában rejlő nehézségek semmiképpen sem okozhatják azt, hogy a műszaki diszciplína, vagy eset-leg az egész építészeti megoldás kényszerhelyzetbe kerüljön a probléma megoldása során. Sokkal inkább arról van szó, hogy e nehézségek alapvető kérdésként kezelendők a rendelkezésre álló eszközök figyelembevételével hozott lehetséges tervjavaslatokban. Az építési technológiákban érvényt kell szerezni annak az elvnek, hogy az alkalmazott anyagok visszanyerhetők, az építőelemek átépítés és felújítás során újra hasznosíthatók.

10. Megvalósítás

A közösségi testületeknek és a tervezőknek fel kell ismerniük, hogy a tervezés folyamata nem zárul le az adott város vagy régió tervének elkészítésével. A kormányok és a tervezők felelőssége az is, hogy elősegítsék a tervek és az azok alapjául szolgáló településpolitika végrehajtását. A városokra, az egyes városi területekre ható változások állandó folyamata a közösségi testületeknek azt is kötelességévé teszi, hogy a terveket a körülményeknek megfelelően időről időre felülvizsgálják, illetve karbantartsák.

Látnunk kell azt is, hogy a tervek és fejlesztési politikák végrehajtási folyamata során valamennyi városi területnek és régiónak egyensúlyba kell kerülnie környezetével, erőforrásainak korlátaival és fizikai megjelenésével.

11. Várostervezés és építészet

Az Athéni Karta nem foglalkozott részletesen az építészeti tervezés kérdéseivel. Erre nem volt szükség, hiszen akik a kartát aláírták, valamennyien egyetértettek abban, hogy az építészet nem más, mint: „jeu savant des volumes purs sous la lumière = „a tiszta tömegek okos játéka a fényben”.

.

A Ville Radieuse ilyen tömegek együttese volt, a nyelv, melyen szólt, a kubista mátrix építészeti nyelve volt, teljes egységben azokkal a várostervezési koncepciókkal és megközelítésekkel, melyek a várost funkcionális részeire bontották fel.

A legutóbbi évtizedekben a modern építészet előrelépett. A fő kérdés többé már nem az egyszerű, tiszta tömegek vizuális játéka, hanem olyan terek létrehozása, melyekben a társadalom élni tud. A hangsúly ma már nem a kereten, hanem a benne foglalt tartalmon, nem az elszigetelt kubuson – bármilyen szép és kifinomult legyen is az –, hanem a város szövetének folytonosságán van. 1933-ban az építészeti objektum és a város alkotórészekre bontására törekedtünk, 1977-ben újra egyesítenünk kell az alkotórészeket, melyek eredeti kapcsolataikból kimozdítva elveszítették minden vitalitásukat és jelentőségüket.

Az újraegyesítés természetesen sem a városépítészetben, sem az építészetben nem jelentheti a klasszicizmus, „a priori” integrációját. Határozottan ki kell jelentenünk, hogy a Beaux-Arts hagyományok felélesztését célzó legújabb irányzatok a groteszkségig történelmietlenek és említésre sem méltók. Minthogy azonban egyes szimptómák az építészeti nyelv elszegényedését jelzik, résen kell lennünk, hogy ne visszafelé, valamiféle XIX. századi eklekticizmushoz, hanem előre, a modern építészeti mozgalom érettebb korszaka felé haladjunk. Hogy pontosabban fogalmazzunk: a harmincas évek, az Athéni Karta kihívása ma is teljes egészében érvényes.

Ma is igaz és fontos:

a) az épületek rendeltetésének, belső funkciójának elemzése,
b) a disszonancia elve,
c) a tér-idő probléma „antiperspektivikus” kezelése,
d) a hagyományos „épületdoboz” felbontása,
e) a szerkezetépítés és az építész újraegyesítése.

Az építészeti nyelv ezen állandóihoz, „konstansaihoz” hozzá kell rendelnünk még kettőt:

f) a tér időbeni kontinuitását és
g) az épület, a város és a táj újból való integrációját.

A tér időbeni kontinuitásának elve Frank Lloyd Wright legjelentősebb szellemi hozzájárulása volt. Az elv megfelel a kubizmus dinamikus tér-idő képének azzal, hogy azt az épülettömegek mellett az ember által használt terekre, a vizuális értékek mellett a társadalmi értékekre is alkalmazni kell. Az épület–város–táj újból való integrációja a város és vidék között létrejött új egység természetes következménye. Eljött az idő ahhoz, hogy felhívjuk az építész társadalmat a modern építészeti mozgalom történeti fejlődésének megértésére, s arra, hogy hagyjon fel annak az idejétmúlt városképnek sokszorosításával, mely monumentális „skatulyákból” áll, legyenek bár azok vertikálisak vagy horizontálisak, átlátszóak vagy fényt visszatükrözők. Az urbanizáció új felfogása az épített környezet kontinuitását igényli, azt, hogy az egyes épület ne legyen be-fejezett „tárgy” többé, hanem olyan alapelem, mely a város képének kiteljesítéséhez igényli a kontinuum elemével való párbeszédet.

A „befejezetlenség” elve nem új, már a manieristák föltárták, s ezt tette kirobbanó erővel Michelangelo is. Napjainkban azonban az elv nemcsak vizuális, hanem főként társadalmi tartalmat hordoz. Az elmúlt évtizedekben a művészetekben – a zenétől a képzőművészetig – általánosan az volt tapasztalható, hogy a művész nem alkot többé befejezett művet. Megáll félúton vagy az alkotófolyamat háromnegyed részénél. Így a szemlélő nem marad a műalkotás egyszerű befogadója, hanem aktív tényezővé válik annak sokszálú üzenetében. Ez egyszerűen azt jelenti, hogy a lakosságnak a tervezési folyamat minden szakaszában tevékenyen részt kell vennie, hogy ezzel a jövőbeni használók elősegítsék az építész munkájának integrálását.

A „befejezetlenség” szemlélete semmiképpen sem csökkentheti a várostervező és az építész presztízsét. A relativitás és az indeterminizmus elméletei sem csökkentették a tudósét. Ellenkezőleg: növelték, a dogmatizmustól elszakadt tudást sokkal inkább méltányolják, mint a „deus-ex-machina” hajdani hirdetőit. Ha a lakosságot bevonjuk az építészeti folyamatba, az építész társadalmi fontossága egyre élesebben rajzolódik ki. A visszacsatolás pedig csak növelheti és gazdagíthatja az építészeti találékonyságot. Amint az építészek felszabadítják magukat a befejezettség akadémikus előírása alól, képzelőerejüket nagyban serkenteni fogja a populáris építészet gazdag öröksége (a giccset is

beleértve), az utóbbi évtizedekben oly sokat kutatott „építész nélküli építészet”.

Itt sem lehetünk azonban eléggé óvatosak. Az a felismerés, hogy a köznép dialektusokban is gazdag építészeti nyelve sokat adhat hozzá az építészi találékonysághoz, nem jelentheti a „népnyelv” puszta utánzását. Az effajta, ma igencsak divatos megközelítés legalább annyira nevetséges, mint amilyen például a Parthenon utánzása lenne. A tényleges probléma messze áll az imitáció kérdésétől. Bebizonyosodott, hogy az építészeti tervezés leginkább kifinomult, konvencióktól megszabadított szemlélete – a vitruviuszi szabályok, a Beaux-Arts világa, ugyanígy Le Corbusier „öt elve” 1921-től – természetes módon találkozik és olvad egybe a népi idiómákkal. A használók részvétele sokkal szervesebbé és igazabbá teheti a két építészeti nyelv – a magas „kultúra” és a népnyelv – egymásra találását.

Monumentalitásuk miatt néhányszor az egyiptomi piramisokhoz hasonlították Peru magaslatainak ősi emlékeit. A szó mindkét értelmében vett grandiózus megjelenésük alapján igaz lehet az összehasonlítás. De míg az előbbiek a halál emlékére, a fáraók dicsőségére, utóbbiak a közösség számára, az élet emlékműveként épültek. Élet a csúcson, halál a síkon, két különböző út, melyet a két örökkévalóságnak épült ősi civilizáció jelölt ki maga számára.

On 12 December of 1977 an international group of educators and practitioners in the fields of architecture, planning, and urban history was convened by the Universidad Nacional Federico Villareal. The group took as a point of departure for its deliberations the Town-Planning Chart of 1933, which later became widely known as the Charter of Athens. This document served to catalyze many of the declarations and postulates of **The Charter of Machu Picchu**.

A TÖRTÉNETI KERTEK KARTÁJA
(AZ ÚN. FIRENZEI KARTA) 1981

Bevezetés

Az ICOMOS-IFLA[5] Történeti Kertek Nemzetközi Bizottsága 1981. május 21-én össze-ült Firenzében s elhatározta, hogy kidolgozza a történeti kertek védelmének e városról elnevezendő kartáját. A bizottság megszerkesztette ezt a kartát, s azt az ICOMOS 1981. december 15-én azzal a céllal regisztrálta, hogy a Velencei Karta ezen a sajátos szakterületen kiegészíttessék.

A) Meghatározások és szempontok

1. §

A történeti kert olyan építészeti és növényi alkotás, amely történeti vagy művészi szempontból közérdekű. Mint ilyen, műemléknek tekintendő.

2. §

A történeti kert olyan építészeti alkotás, amelynek anyaga növényi, tehát élő, s mint ilyen: pusztuló és megújítható. Megjelenése így állandó egyensúlyt hoz létre az évszakok ciklikus váltakozása, a természet fejlődése és hanyatlása, valamint azon művészi és mesterséges törekvések között, hogy állapotát állandósítsák.

3. §

A történeti kertet – minthogy műemlék – a Velencei Karta szerint kell védeni. Eleven műemlékként viszont védelme egyedi szabályokat határoz meg, egyedieket, amelyekkel ez a karta foglalkozik.

4. §

A történeti kert építészeti kompozíciójának meghatározói:
– területének alaprajza és különböző metszetei,
– növényzeti tömegei: azok lényege, terjedelme, színeik játéka, térbeli elhelyezkedése, egymáshoz viszonyított magassága,
– épített vagy díszítőelemei,
– folyó- és állóvizei, az ég tükröződése.

5. §

A kert a civilizáció és a természet közötti szoros kapcsolat kifejezője, gyönyörködés színhelye, ami alkalmas a meditációra és az álmodozásra, így a világ idealizált képének kozmikus értelmét veszi föl, a szó eredeti értelmében vett „paradicsom”, ami azonban egy kultúra, egy stílus, egy korszak, esetleg egy alkotó eredetiségéről is tanúskodik.

6. §

A történeti kert elnevezés éppúgy alkalmazható szerény kertekre, mint tervezett vagy tájparkokra.

---

[5] IFLA: Tájépítészek Nemzetközi Szövetsége (The International Federation of Landscapes Architects). Nem tévesztendő össze a BLUE SHIED (KÉK PAJZS) együttműködésben is szereplő, szintén az IFLA rövid megnevezést alkalmazó Könyvtári Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetségével (International Federation of Library Associations and Institutions).

7. §

A történeti kertet nem lehet elválasztani városi vagy falusi, mesterséges vagy természetes környezetétől – függetlenül attól, hogy van-e vagy nincs kapcsolatban épülettel. Ha van, úgy annak elválaszthatatlan kiegészítője.

8. §

A történeti hely meghatározott táj, amely emlékezetes esemény felidézője: fontos történeti esemény színhelye, híres legenda vagy epikus harc szülőhelye, híres festmény témája stb.

9. §

A történeti kertek védelme megköveteli, hogy azonosításuk és nyilvántartásba vételük megtörténjék.

Differenciált beavatkozásokat igényel: karbantartást, konzerválást, restaurálást. Esetenként az eredeti állapot rekonstrukcióját lehet előírni. A történeti kert hitelességét elemeinek alaprajza és tömege határozza meg, de a növényi és ásványi díszítő alkotóelemek választéka is.

B) Fenntartás, konzerválás, restaurálás, rekonstrukció

10. §

A történeti kert vagy egy része fenntartásával, konzerválásával, restaurálásával vagy rekonstrukciójával kapcsolatos bármilyen beavatkozás során egyidejűleg minden alkotóelemre tekintettel kell lenni. A részleges beavatkozás megváltoztatná a kert egységeinek kapcsolatait.

Fenntartás és konzerválás

11. §

A történeti kertek karbantartása elsődleges s szükségképpen folyamatos feladat. Minthogy a fő anyag növényi, az alkotást pontos helyettesítésekkel, hosszú távon ciklikus felújításokkal (visszanyeséssel és a már kialakult egyedek újjáültetésével) lehet fenntartani.

12. §

A periodikus pótlások során a fák, bokrok, növények, virágok fajtáit úgy kell megválasztani, hogy a különböző botanikai és kulturális zónák fennálló és bevett szokásai azzal a törekvéssel vétessenek tekintetbe, hogy az eredeti fajták megtartásra vagy felkutatásra kerüljenek.

13. §

A történeti kert integráns részét képező építészeti, szobrászati, beépített vagy mozgatható díszítőelemeket csak akkor lehet eltávolítani vagy áthelyezni, ha konzerválásuk vagy restaurálásuk azt megköveteli. A veszélyeztetett elemek pótlása vagy restaurálása a Velencei Karta elvei szerint történjék, minden beavatkozás évszámát fel kell tüntetni.

14. §

A történeti kertet a megfelelő környezetben kell megőrizni. A fizikai környezet bármilyen

megváltoztatása, ami az ökológiai egyensúlyt veszélyeztetné, üldözendő. Az előírások a külső és belső infrastrukturális létesítményekre egyaránt vonatkoznak (csatornázás, öntözőrendszer, utak, parkolóhelyek, kerítések, felügyeleti és művelési berendezések stb.).

Restaurálás és rekonstrukció

15. §

A történeti kert bármilyen restaurálását, még inkább rekonstrukcióját elmélyült tanulmányok előzzék meg, ezek terjedjenek ki ásatásra, a szóban forgó vagy analóg kertekre vonatkozó dokumentumok összegyűjtésére, hogy biztosítható legyen a beavatkozás tudományos jellege. A kivitelezés megkezdése előtt a kutatást műszaki terv kövesse, amit alaposan tanulmányozzon és vitasson meg egy szakmai testület.

16. §

A restaurálási műveletnek tiszteletben kell tartania a szóban forgó kert fejlődését. Elvileg nem szabad egy-egy korszakot másik rovására előnyben részesíteni, ki-véve, ha a kert egyes részeinek leromlása vagy pusztulása alkalmat nyújt a maradványok vagy a vitathatatlan dokumentációk alapján készülő rekonstrukcióra. Fokozottabban képezhetik esetleges rekonstrukció tárgyát a kertnek épület-közeli részei, hogy ezáltal egységük világossá váljék.

17. §

Ha egy kert teljesen elpusztult, vagy egymást követő periódusainak csak feltételezett elemeit ismerjük, történeti kertre utaló rekonstrukciót nem készíthetünk. Ilyen esetekben a hagyományos formákra utaló mű a régi kert helyén, vagy akár ott, ahol kert sose volt, az utalás vagy új alkotás fogalmával illethető, de semmi esetre sem minősülhet történeti kertnek.

C) Felhasználás

18. §

Ha az a szándék, hogy a történeti kert egésze megtekinthető és látogatható legyen, a belépést akkor is korlátozni kell a terület kiterjedése és érzékenysége függvényében, így óvva meg a lényeget, a kulturális üzenetet.

19. §

A történeti kert – természeténél és hivatásánál fogva – békés hely, előnyben részesíti a természettel való kapcsolatot, annak csendjét és hallgatását. Ehhez az általános gyakorlathoz képest kivételesen képezhet kontrasztot a történeti kert ünnepségek színhelyéül való használata. Ha erre kerül sor, meg kell szabni a történeti kert megtekintésének feltételeit, hogy a kivételesen tartott ünnepség maga is fokozhassa a kert látványát, ne pedig eltorzítsa vagy csökkentse azt.

20. §

Ahogy a mindennapi életben a kertekhez békésebb játékok jól illenek, úgy az élénk és erőszakos játékokhoz, sportoláshoz jobban illenek a párhuzamosan létesített meg-felelő területek, olyanok, amelyek úgy tesznek eleget ennek a társadalmi igénynek, hogy a történeti kertek és együttesek megőrzését nem gátolják.

21. §

Az évszakok által meghatározott fenntartási és konzerválási munkáknak, a hitelesség visszaállítására szolgáló rövid beavatkozásoknak elsőbbséget kell élvezniük a használati

szolgáltatásokkal szemben. A történeti kert látogathatóságának megszervezését alá kell vetni a lényeg megóvása szabályainak.

22. §

Ha egy kertet fal vesz körül, úgy azt csak akkor szabad eltávolítani, ha számot vetnek minden előrelátható következménnyel, amit ez a változtatás hangulatilag és védelmileg eredményez.

D) Jogszabályi és adminisztratív védelem

23. §

A felelős hatóságok feladata, hogy a hozzáértő szakemberek véleménye alapján megtegyék a történeti kertek összeírásához, nyilvántartásához és védelméhez szükséges jogszabályi és adminisztratív intézkedéseket. Védelmüket bele kell venni a kataszteri tervekbe, a területrendezési és fejlesztési tervekbe. Az is a felelős hatóságok feladata, hogy a szakemberek véleménye alapján biztosítsák a történeti kert fenntartásához, konzerválásához, restaurálásához, esetleg rekonstrukciójához szükséges pénzügyi eszközöket.

24. §

A történeti kert a kulturális örökségnek olyan eleme, amelynek fennmaradásához, természeténél fogva, a szakemberek állandó gondoskodása szükséges. Szükséges ezért, hogy ezeknek a személyeknek – történészeknek, építészeknek, tájtervezőknek, kerttervezőknek, botanikusoknak – a képzése megfelelő módon biztosítva legyen. Ar-ra is ügyelni kellene, hogy termesszenek olyan növényeket, amelyekre a történeti kertkompozícióban szükség van.

25. §

A történeti kertek iránti érdeklődést minden olyan akcióval serkenteni kell, ami ennek az örökségnek az értékelését, jobb megismerését, megbecsülését elősegíti. Idetartozik a tudományos kutatás támogatása, az információk nemzetközi cseréje és terjesztése, a kiadványok és az ismeretterjesztés, a kertek közönség számára való ellenőrzött megnyitásának ösztönzése, a természet és a történeti örökség iránti érzékenység felkeltését szolgáló tömegtájékoztatás. A legjelesebb történeti kerteket felvételre kell javasolni a világ kulturális örökségének listájára.

Megjegyzés: ezek a világ történeti kert-együtteseire vonatkozó javaslatok. Ez a karta utólag kiegészíthető a különböző kertek sajátosságainak megfelelően, tipológiájuk rövid leírásával együtt.

The **Florence Charter** was drafted by the The ICOMOS-IFLA International Committee for Historic Gardens, meeting in Florence on 21 May 1981 – and registered by ICOMOS on 15 December 1982 as an addendum to the Venice Charter covering the specific field on the preservation of historic gardens.

A TÖRTÉNETI VÁROSOK VÉDELMÉNEK NEMZETKÖZI KARTÁJA, Washington, 1987

Bevezető és fogalom-meghatározások

A világ valamennyi városa – akár spontán fejlődés, akár tudatos tervezés eredménye – történeti város, mert történelmileg meghatározott társadalmak anyagi kifejeződése.

Ez a nemzetközi karta a városokra vonatkozik, kicsikre és nagyokra, ezek centrumaira és történeti városnegyedeire – beleértve természeti vagy épített környezetüket is –, amelyek dokumentálják történelmünket, őrzik a városi civilizáció hagyományos és sajátos értékeit, mégis súlyosan fenyegeti őket a fizikai leromlás, értékeik elvesztése, akár a lebontás is. Mindez – függetlenül a különböző társadalmi formációktól – az iparosítással együtt járó urbanizáció mind általánosabb következménye.

A Műemlékek és Történeti Együttesek Nemzetközi Tanácsa (ICOMOS) szembenézve e drámai kihívással, kulturális, gazdasági, társadalmi értékeink jóvátehetetlen pusztulásának veszélyével, összeállította a „Történeti városok védelmének Nemzetközi Kartáját", az 1964. évi Velencei Karta – a „Műemlékek és történeti együttesek konzerválásának és restaurálásának Nemzetközi Kartája" – kiegészítéseképp, melyben meghatározza a történeti városok jellegzetességeinek megőrzését szolgáló módszereket és eszközöket. Mindezzel az egyén és a társadalom életének harmóniáját kívánja szolgálni – hiszen ezekben testesül meg az emberiség emlékezete, biztosítva az – akár csekélyebb – értékek fennmaradását is.

Az UNESCO-nak „A történeti és hagyományos együttesek védelméről s napjaink életében betöltött szerepéről" szóló 1976-os varsói-nairobi konvenciójával és más nemzetközi okmányokkal megegyező módon *a történeti városok megőrzését* tartjuk védelmük, konzerválásuk és restaurálásuk szükséges mércéjének, az egységes fejlődés és a mai élethez történő harmonikus illeszkedés kifejeződésének.

Elvek és célok

1. A történeti városok és városnegyedek védelme csak akkor lehet hatékony, ha a mindenkori gazdasági-társadalmi fejlesztés szerves részévé válik, ha a regionális és városrendezési tervezés minden szintjén számolnak vele.

2. A város történeti jellegének védendő értékeit az anyagi és szellemi elemek összessége alkotja, kiváltképpen:

   a) a telkekből és az utcahálózatokból adódó városszövet,
   b) a város különböző területeinek: a beépített, üres és zöldterületeknek kölcsönös viszonya,
   c) az épületek külső és belső formája, megjelenése, ahogyan azt a szerkezetek, tömegek, stílusjegyek, formák, anyagok, színek és díszítések kifejezik,
   d) a város kölcsönhatása természetes és művi környezetével,
   e) a város hivatásának – történelme során szerzett – ismertetőjegyei.

Ezen értékek bármilyen sérelme a történeti városok hitelességét ásná alá.

3. A megőrzés csak akkor lehet sikeres, ha az egész város lakossága részt vesz és közreműködik benne, ezért minden eszközzel erre kell ösztönözni, és fel kell kelteni a nemzedékek felelősségtudatát. Soha nem szabad szem elől téveszteni, hogy a történeti városok és városnegyedek megőrzése elsősorban lakóikra tartozik.

4. A történeti város vagy városnegyed védelmét mindenkor a megfontoltság, érzékenység és pontosság jellemezze. Kerülni kell mindenféle dogmatizmust és minden lehetséges eset valamennyi sajátos változatával számolni kell.

Módszerek és eszközök

5. A történeti városok és városnegyedek védelmi munkáinak terveit multidiszciplináris vizsgálatok előzzék meg. A védelmi terv feleljen meg az adottságok régészeti, történeti, építészeti, műszaki, szociológiai és gazdasági elemzésének; mutassa meg az akcióik irányát és módját; fejeződjék ki a jogi, adminisztratív és pénzügyi elképzelésekben. Biztosítsa a történeti negyedek harmonikus kapcsolatát a város többi részével. Határozza meg, mely épületeket vagy épületegyütteseket kell feltétlenül megvédeni, melyeket kell – a lehetőség biztosítása esetén – konzerválni, és melyeket lehet kivételes esetekben lebontani. Mindennemű beavatkozás előtt pontosan dokumentálni kell a meglévő állapotot. A tervet a lakosságnak kell jóváhagynia.

6. Ha még nincs jóváhagyott védelmi terv, a megőrzés szükséges akcióit a jelen és a Velencei Karta elveinek és módszereinek figyelembevételével kell elvégezni.

7. A történeti városok és városnegyedek megőrzése az épületek folyamatos karbantartását igényli.

8. Mindennemű új rendeltetés legyen összhangban a történeti város jellegzetességeivel, de a város feleljen meg a mai élet igényeinek is, rendelkezzék a szükséges infrastruktúrával és közművekkel.

9. A lakásviszonyok megjavítása a védelem egyik alapvető célja.

10. Ha az épületek átalakítása vagy újak építése válik szükségessé, minden új elem tartsa tiszteletben a meglévő térbeli rendszert, annak arányait és léptékét, az ott álló épületek minőségét és értékeit. A kortársi elemek – ha nem zavarják az együttesek harmóniáját – hozzájárulhatnak annak gazdagításához.

11. A történeti városok múltjának jobb megismerését elősegíthetik a régészeti feltárások és az így talált maradványok bemutatása, ha mindez nem zavarja a városszerkezetet és városszövetet.

12. A történeti városokban és városnegyedekben szigorúan szabályozni kell a járműforgalmat, a parkolózónákat pedig úgy kell kijelölni, hogy azok ne rontsák a történeti együttest és környezetét.

13. A regionális és városrendezési tervekben előirányzott forgalmi utak nem haladhatnak keresztül a történeti városon, de biztosítaniuk kell jó megközelíthetőségét.

14. Mindent meg kell tenni a történeti városoknak a természeti katasztrófáktól és a különböző károsodásoktól (különösen a levegőszennyeződéstől és a vibrációtól) való megvédéséért. Ez nemcsak az építészeti örökség, hanem a lakosság biztonsága és jó életkörülményei szempontjából is fontos. A természeti csapások megelőzését és az okozott károk helyreállítását célzó intézkedéseket be kell építeni a védelem speciális feladatai közé.

15. A lakosság részvételének és együttműködésének biztosítása érdekében az általános felvilágosítást már az iskoláskorban el kell kezdeni. Elő kell mozdítani a különböző társadalmi szervezetek részvételét az építészeti örökség védelmében, a restaurálás és konzerválás költségeinek előteremtésében.

16. A megőrzés – a védelmi munkák idevágó szakmáiban – speciális képzés létrehozását igényli.

Charter for The Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter, 1987) / Adopted by ICOMOS General Assembly in Washington D.C., October 1987

A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG GONDOZÁSÁNAK ÉS VÉDELMÉNEK KARTÁJA, 1990

Bevezetés

Általánosan elismert felfogás, hogy társadalmi és kulturális gyökereink megismerésében és azonosításában döntő fontosságú az emberi társadalmak eredetének és fejlődésének megismerése és értelmezése.

A régészeti örökség képviseli a régmúlt emberi tevékenységek alapvető lenyomatát. Védelme és gondozása tehát létfontosságú ahhoz, hogy a régészek és más tudósok tanulmányozhassák és értelmezhessék a jelen és a jövő generációi nevében és érdekében.

Ennek az örökségnek a védelmében nem lehet egyedül a régészeti technikákat alkalmazni; ezeknél szélesebb körű tudományos és szakmai tudást és ismereteket követel. A régészeti örökség egyes elemei építészeti szerkezetek részei, s ezekben az esetekben az 1964-ben elfogadott, a „Műemlékek és műemléki együttesek védelméről és restaurálásáról" szóló Velencei Karta kritériumai az irányadóak. Más elemek a természeti népek ma is élő tradíciói, e műemlékek és műemléki együttesek védelmében és megőrzésében a helyi kulturális csoportok részvételét kell igénybe venni.

Mindezeknek és még egyéb okoknak a következtében a régészeti örökség védelmét sok tudományág képviselőinek a hatékony együttműködésére kell alapozni. Szükség van hatósági, akadémiai, a magán- és közszféra, valamint a nagyközönség közreműködésére is. A jelen karta a régészeti örökség gondozása különböző szempontjaira vonatkozó irányelveket fekteti le. A közhivatalok és a törvényalkotók felelősségével, a leltárba vétel, szemle, ásatások, dokumentáció, kutatás, állagmegőrzés, konzerválás, megtartás, rekonstruálás, információ, bemutatás, a nagyközönség számára való hozzáférés és a felhasználás szakszerű kívánalmainak alapelveivel és a régészeti örökségvédelemben tevékenykedő szakemberek minősítésével foglalkozik.

Ezt a kartát a Velencei Karta mint vezérfonal és kormányzatok, valamint tudósok és más szakemberek filozófiai és gyakorlati ötletforrásként való sikere inspirálta.

A karta globális érvényű alapelveket és vezérfonalat kell, hogy tartalmazzon. Így régiók és országok specifikus problémáit és lehetőségeit nem veheti figyelembe. Ezért ki kell egészülnie régiónként és/vagy országonként az e célt szolgáló elvekkel és vezérfonalakkal.

1. cikkely. Bevezetés és definíciók

A régészeti örökség az a tárgyi örökség, amelyről a régészeti módszerek szolgáltatják az elsődleges információt. Az emberi jelenlét valamennyi nyomát felöleli: az emberi tevékenység bármely megnyilvánulását, az elhagyott szerkezeteket, mindenfajta maradványt – föld alattit vagy víz alattit –, és az ezekhez csatlakoztatható, hordozható tárgyi elemeket is magában foglalja.

2. cikkely. Integrált védelmi politika

A régészeti örökség kényes és megújíthatatlan kulturális forrás. Ezért a régészeti örökség védelmében kell fejleszteni és ellenőrizni a földhasználatot, hogy a pusztítást minimalizálni lehessen.

A régészeti örökségvédelem politikája fel kell, hogy ölelje a földhasználat, a fejlesztés és a tervezés összehangolt elemeit éppen úgy, mint a kulturális, a környezeti és a nevelési szempontokat is. A régészeti örökség védelmének politikáját állandóan figyelemmel kell kísérni, hogy naprakész tudjon maradni. Legyen a régészeti területek kialakítása ezen politikának a része.

A régészeti örökség védelmét a nemzetközi, nemzeti, regionális és helyi tervezési politikába kell illeszteni.

A nagyközönségnek aktív részt kell vállalnia a régészeti örökségvédelem politikájában; a természeti népek öröksége esetén ez alapvető fontosságú. A részvételt azon ismeretekhez való hozzáférésre kell alapozni, ami a döntéshozáshoz szükséges. Így hát a nagyközönség információval való ellátása az integrált védelem fontos eleme.

3. cikkely. Törvényi szabályozás és gazdaság

A régészeti örökség védelmét minden emberre vonatkozó erkölcsi kötelezettségként kell felfogni; így ez egyszersmind közös felelősségünk is. Ezt a kötelezettséget alkalmas törvényi szabályozás és megfelelő alapok biztosítása formájában kell elismerni úgy, hogy a hatékony örökségvédelem szükséges programjai biztosítassanak.

A régészeti örökség valamennyi emberi társadalom közös kincse, ezért minden egyes országnak kötelessége, hogy a védelemhez szükséges megfelelő pénzügyi források rendelkezésre álljanak.

A törvényi szabályozásnak olyan védelmet kell nyújtania, amely az adott ország és régió régészeti öröksége szükségleteinek, történetének és hagyományainak megfelel, valamint az in situ megőrzést és a szükséges kutatásokat is biztosítja.

A régészeti örökségre vonatkozó törvényi szabályozást arra a koncepcióra kell építeni, hogy ez az egész emberiség, valamennyi embercsoport öröksége, s nem egyedeké vagy akár nemzeteké.

A törvényi szabályozásnak tiltania kell a régészeti örökségi területek és emlékek vagy környezetük pusztítását, csonkítását, valamint az illetékes hatóságok engedélyezése nélküli megváltoztatását.

A törvényi szabályozásnak elvként kell megkövetelnie a kutatást és dokumentálást azokban az esetekben, amelyekben a lerombolást engedélyezi.

A törvényi szabályozásnak meg kell követelnie az örökség megfelelő karbantartását, gondozását, konzerválását és egyszersmind le kell szögeznie, hogy ehhez anyagiakat kell biztosítani. Megfelelő jogi szankcionálást kell előírni a régészeti törvényi szabályozás megsértése esetére.

Amennyiben a törvényi szabályozás csak azokra a régészeti elemekre vonatkozik, amelyek egy részleges rendelkezési körű leltárban szerepelnek, rendelkeznie kell a még védelem alá nem helyezett, vagy újonnan felfedezett régészeti emlékek és területek időleges védelmére szolgáló pénzeszközökről mindaddig, amíg azok régészeti értékelése el nem készül.

A régészeti örökséget a fejlesztési tervek oldaláról fenyegeti a legnagyobb veszély. Ezért a vonatkozó törvényi szabályozásba bele kell foglalni az építtetőknek azt a kötelezettségét, hogy a területfejlesztési tervek megvalósítása előtt régészeti tanulmányokat készíttessenek, azzal a megszorítással, hogy ezek költségét számítsák bele a projekt költségeibe. A szabályozásban annak az elvnek is helyet kell kapnia, hogy a fejlesztési tervek úgy készüljenek, hogy kihatásuk a régészeti örökségre a lehető leg-kisebb legyen.

4. cikkely. Szemle

A régészeti örökség védelmét kiterjedése és természete lehető legteljesebb ismeretére kell alapozni. Ezért a régészeti források általános áttekintése az örökség védelmére kidolgozott fejlesztési stratégiák legfontosabb munkaeszköze. Következésképpen a régészeti szemle a védelem és kezelés alapkötelezettsége legyen.

Ugyanakkor a leltárak képezik a tudományos kutatások és tanulmányok elsődleges adatbázisát. Ezért a leltárak létesítését állandó és dinamikus folyamatnak kell tekinteni. Ebből az következik, hogy a leltáraknak fel kell ölelniük a legkülönbözőbb szinten jelentős és hitelt

érdemlő információkat, mert még a legfelületesebb ismeret és kiindulópontja lehet egy védelmi eljárásnak.

5. cikkely. Kutatás

A régészeti ismeretek lényegileg a régészeti örökség tudományos kutatásain alapulnak. Ezek a kutatások a módszerek széles skáláját foglalják magukban, a nem roncsoló technikáktól a mintavételen át a teljes ásatásokig.

Megfellebbezhetetlen elv az, hogy a régészeti örökségre vonatkozó információgyűjtés nem károsíthat több régészeti bizonyítékot, mint amennyi a kutatás tudományos vagy védelmi céljához szükséges. A nem roncsoló technikák, a légi vagy földi szemle és a mintavétel támogatandó, ha csak lehetséges, a teljes ásatásokkal szemben.

Mivel egy ásatás mindig magában foglalja a dokumentálandó és megőrzendő bizonyítékok közötti válogatást, más információk elvesztése, sőt, esetleg egy műemlék teljes lerombolása árán, az ásatásra vonatkozó döntést igen alapos meggondolásnak kell megelőznie.

Ásatni akkor kell, ha a területet vagy műemléket területfejlesztés, földfelhasználási változás, zsákmányszerzés vagy természeti katasztrófa fenyegeti.

Különleges esetekben akkor szabad nem fenyegetett területeket ásatni, ha ennek célja kutatási problémák tisztázása, vagy a nagyközönség számára a jobb, hatékonyabb értelmezhetőség biztosítása. Ezekben az esetekben az ásatást a terület jelentőségét értékelő alapos kutatásnak kell megelőznie. Legyen az ásatás részleges, hagyjon feltáratlan területet a jövőbeni kutatások számára.

Az engedélyezett mértékkel megegyező jelentést a tudományos közösség elé kell tárni, s ezt az ásatást követő ésszerű időn belül a megfelelő leltárhoz kell csatolni.

Az ásatásokat az UNESCO 1956-ban elfogadott „A régészeti ásatásoknál alkalmazandó nemzetközi elvek és ajánlások” elveivel összhangban és a nemzetközi és nemzeti tudományos színvonallal megegyezően kell végezni.

6. cikkely. Karbantartás és konzerválás

A régészeti örökség gondozásának legfőbb célja a területek és műemlékek in situ védelme kell legyen, beleértve ebbe a tisztes hosszú távú megőrzést és valamennyi vonatkozó adatfelvételt és gyűjtési eredményt stb. is. Az örökség bármely elemének új helyre szállítása az örökség eredeti összefüggésében való megőrzése elvének megsértését jelenti. Ez az elv hangsúlyozza a megfelelő karbantartás, konzerválás és gondozás elvét. Azt az elvet is megerősíti, hogy régészeti örökség nem tárható fel, vagy nem hagyható feltártan az ásatás után, ha anyagiak híján a megfelelő karbantartása és kezelése nem biztosítható.

Keresni és bátorítani kell, hogy a helyiek részt vegyenek a munkákban és azokat magukénak érezzék, mivel ez a régészeti örökség karbantartását segíti elő. Ez az elv különösen a természeti népek és helyi kultúrközösségek öröksége védelménél fontos.

A rendelkezésre álló anyagi erőforrások elkerülhetetlen korlátozottsága folytán az aktív karbantartás szelektív alapon történik. Ezért a területek és műemlékek változatosságából kell mintát bemutatni jelentőségük és képviseleti értékük tudományos feltárása alapján, nem pedig azért, mert egyesek látványosabbak vagy ismertebbek.

Az 1956-os UNESCO-ajánlások vonatkozó elveit kell a karbantartásnál és konzerválásnál figyelembe venni.

7. cikkely. Bemutatás, információ, rekonstrukció

A régészeti örökség nagyközönség elé tárása a modern társadalmak eredetének és fejlődésének értelmezését elősegítő lényeges módszer, egyszersmind ez segíti elő a legjobban annak a megértését is, hogy megőrzése szükséges.

A bemutatást és információt a tudomány mindenkori állása közérthető előadásának kell tekinteni, s mint ilyet, gyakran kell felfrissíteni. Figyelembe kell vennie a múlt megértésének többsíkú felfogását.

A rekonstrukciók két fontos funkciót szolgálnak: a tudományos kutatását és a bemutatását. Mindamellett nagy óvatossággal kell eljárni, hogy elkerüljük a fennmaradt régészeti tények megkárosítását, és minden forrás eredményeit figyelembe kell venni ahhoz, hogy hitelesek legyenek. Ahol megoldható és lehetséges, a rekonstrukciót nem kell közvetlenül ráépíteni a régészeti maradványra, és megkülönböztethetőnek kell lennie.

8. cikkely. Szakmai minősítések

A régészeti örökséggel való foglalkozáshoz sok tudományág magas szinten képzett szakemberére van szükség. Ezért minden országban fontos feladat a kellő számú, megfelelő területeken jártas, magas képzettségű, akadémikus tudású szakértők képzése. Bizonyos, igen specializált területek szakismeretének fejlesztése nemzetközi összefogást sürget. A szakmai képzés és szakmai vezetés színvonalának mércéjét meg kell állapítani és fenn kell tartani.

Az egyetemi szintű régészképzésnek figyelembe kell vennie a konzerválási felfogásnak azt a változását, amely az in situ megőrzést preferálja a feltárással szemben. Továbbá figyelembe kell vennie azt a tényt, hogy a természeti népek történelmének tanulmányozása éppen olyan fontos a régészeti örökség megőrzésében, mint a kiemelkedő műemlékek és területek tanulmányozása.

A régészeti örökség védelme folyamatos, dinamikus fejlődés. Ezért a tudomány e területén dolgozó szakembereknek időt kell biztosítani arra, hogy ismereteiket állandóan napra készen tartsák. Posztgraduális oktatási programokat kell kifejleszteni, különös hangsúllyal a régészeti örökség védelmére és kezelésére.

9. cikkely. Nemzetközi együttműködés

A régészeti örökség az emberiség közös öröksége, ezért karbantartása irányelveinek kifejlesztésére nemzetközi együttműködésre van szükség.

Sürgősen létre kell hozni azokat a nemzetközi eljárásokat, amelyekkel a régészeti örökséggel foglalkozó szakemberek közötti információ- és tapasztalatcserét meg lehet oldani. Konferenciák, szemináriumok szervezésére, műhelymunkára van szükség regionális és globális keretek között, valamint regionális posztgraduális képzési köz-pontokat kell létrehozni. Az ICOMOS nemzetközi szakmai bizottságai szorgalmazhatnák ezek létesítését közép- és hosszú távú terveikben.

Fejleszteni kell a szakemberek nemzetközi cseréjét, mert ez a régészeti örökség gondozásának színvonalát emeli.

Az ICOMOS védnöksége alatt technikai segédprogramokat kell kifejleszteni a régészeti örökség gondozására.

Ezt a kartát az ICOMOS szakbizottsága, a Régészeti Örökségvédelmi Nemzetközi Bizottság (ICAHM) dolgozta ki, és az ICOMOS Lausanne-i Kongresszusa fogadta el 1990 októberében.

Charter for the Protection And Management of the Archaeological Heritage (1990) / Prepared by the International Committee for the Management of Archaeological Heritage (ICAHM) an approved by the 9th General Assembly in Lausanne in 1990.

IRÁNYELVEK A MŰEMLÉK-, MŰEMLÉKI EGYÜTTES- ÉS MŰEMLÉKI TERÜLETVÉDELEM OKTATÁSÁHOZ ÉS TRÉNINGJEIHEZ, 1993

A Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa (ICOMOS) 1993. július 30.– augusztus 7. között Srí Lankán, Colombóban megtartott kongresszusa

- *megfontolva* azt a tág örökséget, amely a műemlékek, műemléki együttesek és mű-emléki területek fogalmába tartozik;
- *megfontolva* az ezen örökségi minőségek konzerválásához szükséges tevékenységek és beavatkozások nagy változatosságát és annak szükségességét, hogy ezek irányítására egységes diszciplína szolgáljon;
- *felismerve,* hogy a konzerválási folyamatok egységes diszciplínáiban számos különböző szakma kell, hogy együttműködjék, és hogy a munkálatok során jó kommunikáció és összehangolt tevékenység biztosíttathassék, az megfelelő képzettséget és gyakorlatot kíván;
- *figyelembe véve* a Velencei Kartát és a hozzácsatlakozó ICOMOS-doktrínákat és azt, hogy a tréningeket kidolgozó intézményeket és szervezeteket el kell látni támpontokkal, továbbá annak elősegítésére, hogy definiáljanak és kifejlesszenek olyan kritériumokat és szabályozott szinteket, amelyek minden közösségben és régióban specifikus kulturális és technikai követelményként alkalmazhatóak;

elfogadja a következő irányelveket, és terjesztésre *ajánlja* a megfelelő intézmények, szervezetek és hatóságok számára.

Az irányelvek célja

1. E dokumentum célja, hogy szabályozott szintek és irányelvek lefektetését segítse elő a műemlékek, műemléki együttesek és az 1972-ben elfogadott Világörökség-lista szerint kulturális örökségnek tekintett területi együttesek konzerválásával kapcsolatos oktatás és tréning számára.

Konzerválás

2. A kulturális örökség konzerválásán ma azt értjük, hogy megmaradunk a környezeti és kulturális fejlődés általános keretein belül. Fenntartható kezelési stratégiák, amelyek változtatást céloznak meg, de tiszteletben tartják a kulturális örökséget, megkívánják a konzerválási megközelítés és a korszerű gazdasági és szociális célok, sőt még a turizmus szempontjainak integrálását is.

3. A konzerválás célja a kulturális örökség életének meghosszabbítása, és ha lehet, a benne foglalt művészi és történelmi üzenet tisztázása, hitelesség- és jelentéstartalom-vesztés nélkül. A konzerválás humán és természettudományos tanulmányozásra, valamint módszeres kutatásra alapozott kulturális, művészi, műszaki és kézműipari tevékenység. A konzerválásnak tiszteletben kell tartania a kulturális kontextust.

Oktatási és szakképzési programok és tanfolyamok

4. Ki kell alakítani a kulturális örökség egységre és teljességre törő megközelítését a szakemberek, kivitelezők és hatóságok által egyaránt tiszteletben tartandó kulturális pluralizmus és változatosság alapján. A konzerválás a megfigyelés, elemzés és

szintetizálás képességét követeli meg. A műemlékvédőnek minden gyakorlati tevékenységét átható kulturális tudatosságon alapuló rugalmas, ám pragmatikus szemlélettel, megfelelő tanultsággal és képzettséggel, józan ítélőképességgel, jó arányérzékkel és a közösség igényei iránti érzékenységgel kell rendelkeznie. Ez az interdiszciplináris tevékenység nagy szakmai és gyakorlati jártasságot feltételez.

5. Konzerválási munkálatokkal csak olyan szakembert szabad megbízni, aki kompetens ebben a sajátos tevékenységben. Olyan szakembergárdát kell oktatással és szakképzéssel kialakítani, amely képes lesz:
   - műemléket, együttest és műemléki területet értelmezni és ezek érzelmi, kulturális és használati értékét meghatározni;
   - a műemlékek, együttesek és műemléki területek történelmét és technológiáját megérteni, hogy meghatározhassa identitásukat, védelmük megtervezését, és értelmezhesse a kutatások eredményeit;
   - megérteni a műemlék, együttes és műemléki terület elhelyezkedését, tartalmát és környezetét más épületek, kertek vagy tájak vonatkozásában;
   - megtalálni és felhasználni minden, a tanulmányozandó műemlék, együttes és műemléki terület szempontjából releváns hozzáférhető információt;
   - megérteni és elemezni a műemléket, együttest és műemléki területet mint egy komplex szisztéma részét;
   - a megfelelő beavatkozás bázisaként a pusztulás külső és belső okait diagnosztizálni;
   - ellenőrizni és a nem szakmabeli olvasó számára is értelmezhető grafikai eszközökkel (pl. vázlatrajzokkal és fotókkal) illusztrált jelentést készíteni a műemlékekről, együttesekről és műemléki területekről;
   - ismerni, érteni és alkalmazni tudni az UNESCO-egyezményeket és ajánlásokat, valamint az ICOMOS-kartákat és más elismert kartákat, rendelkezéseket és ajánlásokat;
   - közös etikai elvekre alapozottan kiegyensúlyozott véleményt formálni és felelősséget vállalni a kulturális örökség hosszú távú helyzetéért;
   - felismerni a szaktanácsadást igénylő eseteket, és meghatározni azokat a területeket, amelyekhez további szakemberek tanácsára van szükség, pl. falfestmények, szobrok és más művészi vagy történelmi értékkel kapcsolatban és/vagy anyaggal és szisztémával kapcsolatban;
   - szaktanácsot nyújtani a karbantartási és gondozási stratégiát illetően és a műemlékek és tartalmuk, továbbá a műemléki területek környezeti védelmének és megóvásának menedzselési stratégiáiról;
   - dokumentálni és azt hozzáférhetővé tenni;
   - multidiszciplináris csoportokban ésszerűen együttműködni;
   - képesnek lenni együtt dolgozni a lakosokkal és a hatóságokkal, valamint a tervezőkkel a konfliktusok feloldásában és a konzerválási stratégiáknak a helyi igényekhez, lehetőségekhez és forrásokhoz igazításában.

A tanfolyamok célja

6. Igény van a konzerválási megközelítésekről és felfogásokról kialakult tudásanyag megosztására mindazokkal, akik közvetlen vagy közvetett befolyással bírnak a kulturális vagyonra.

7. A konzerválási gyakorlat indetridszciplináris tevékenység, ebből az következik, hogy a tanfolyamoknak is interdiszciplinárisoknak kell lenniük. A szakemberek – az egyetemi

végzettségűek is s a specializált kézművesek is –, mindazok, akik már megszerezték a szokásos képesítésüket tovább képzendők, hogy *konzerválási* szak-emberekké váljanak, s ugyanígy azok is, akik a történeti környezetben kívánnak kompetensen dolgozni.

8. A műemlékeseknek biztosítaniuk kell, hogy minden szakmunkás, minden közreműködő felismerje a műemlék és műemléki terület jelentőségét.

9. A katasztrófakészültség és a kulturális vagyont ért kárcsökkentés módszerei, mint a tűzvédelem erősítése és javítása, vagy más biztonsági intézkedések, a tanfolyamok anyagába illesztendők.

10. A hagyományos szakmák értékes kulturális forrásanyagot képeznek. A már magas szintű mesterségbeli tudással rendelkező mesterembereket tovább kell képezni a műemlékvédelmi munkában, megismertetve őket mesterségük történetével, történelmi részletekkel és eljárásokkal és a műemlékvédelem elméletével, ezen belül a dokumentálás igényével. Nem kevés történeti mesterségbeli tudást újjá kell éleszteni.

Az oktatás és szakképzés szervezése

11. A kívánt képzés és szakképzés elérésének sokféle kielégítő módszere lehetséges. A változatok a hagyományoktól és a törvényi szabályozástól, valamint minden kulturális övezet adminisztratív és gazdasági viszonyaitól függenek. Elő kell segítenünk az országos intézmények közötti, valamint a nemzetközi szintű, az új oktatási és képzési módszerekre vonatkozó ötletek és vélemények cseréjét. Ehhez a cseréhez egyének és intézmények közreműködői hálózatára van szükség.

12. A műemlékvédelmi nevelésnek és a műemlékvédelem problémái iránti érzékenység kialakításának az iskolában kell kezdődnie és az egyetemen, sőt azon túl is folytatódnia kell. Ezeknek az intézményeknek fontos szerepük van a vizuális és kulturális tudatosság fokozásában, kulturális örökségünk elemei megértési és értelmezési képességének a javításában, valamint a szakmai képzés és oktatás majdani résztvevőinek kulturális felkészítésében. Bátorítani kell a szakképzés gyakorlati oktatását is.

13. Folyamatos szakmai továbbképzéssel lehet a szakemberek alapvető képzetségét fejleszteni. Hosszú és középtávú tanfolyamok, melyek a nagyobb központokban bizonyulnak hasznosnak, a magasabb szintű oktatás értékes eljárásai. Rövidebb tanfolyamok nem oktathatnak szakmai ismereteket, nem nyújthatják a konzerválás lényegi megértését, de befolyásolhatják a hozzáállást, és bevezethetnek az épített és természeti környezet meg az ott található tárgyak gondozása koncepciójába és technikáiba.

14. A továbbképző tanfolyamok résztvevőinek magas színvonalú szakembereknek kell lenniük, akik szakirányú képesítéssel és szakmai gyakorlattal rendelkeznek. A tanfolyamoknak multidiszciplinárisnak kell lenniük, kötelező alaptantárgyakkal és választhatóakkal, hogy a hallgatók tovább specializálódhassanak, és/vagy pótolhassák az eredeti képzésük esetleges hiányosságait. Ajánlatos a szakmai továbbképzést gyakornoki munkával kiegészíteni.

15. Támogatni kell legalább egy, szakképzéssel és oktatással, szakmai továbbképzések-kel foglalkozó intézmény életre hívását minden országban vagy ország-csoportban. Meglehet, hogy egy teljesen kompetens műemlékvédelmi szolgáltató rendszer ki-alakítása évtizedeket is igénybe vehet, ezért szükségessé válhat olyan különleges rövid távú

rendszabályok bevezetése, amelyek új kezdeményezésekkel dúsítanak már létező programokat, hogy így teljesen kifejlett új projektek jöjjenek létre. Támogatni kell továbbá a tanárok, szakemberek és hallgatók országon belüli, régióbeli és nemzetközi cseréjét. Feltétlenül szükséges, hogy a szakértők folyamatosan értékeljék a képzési programokat.

Mire van szükség?

16. A szakmai továbbképzéshez szükség van:
    - a megkívánt színvonalú, megfelelő számú résztvevőre, ideális esetben 15-25 főre;
    - egy főállású koordinátorra, akit elégséges számú adminisztratív személyzet segít;
    - instruktorokra, akiknek a műemlékvédelemben alapos elméleti ismeretük és gyakorlati tapasztalatuk, valamint tanítási adottságuk van;
    - jól felszerelt infrastruktúrára, amely audiovizuális és videoberendezéssel ellátott előadótermekből, stúdiókból, laboratóriumokból, műhelyekből, szemináriumi szobákból, irodákból áll;
    - könyvtárra és dokumentációs központra, amelyek referenciagyűjteményhez, koordinált kutatáshoz és számítógépes információbázishoz való csatlakozást tesznek lehetővé;
    - végül arra, hogy ésszerű távolságon belül legyenek műemlékek, műemlékegyüttesek és műemléki területek.

17. A műemlékvédelem a műemlék, műemlékegyüttes, műemléki terület és elhelyezkedésük megértéséhez szükséges dokumentáción alapszik. Minden országnak rendelkeznie kell kulturális örökséget kutató és az arra vonatkozó konzerválási tevékenységet számon tartó intézetre és levéltárra. A továbbképző tanfolyamnak a nemzeti szinten meghatározott archiválási felelősségen belül kell dolgoznia.

18. A tanfolyam résztvevőinek esetlegesen költségtérítést kell juttatni, mert a már szakmai gyakorlattal bíró hallgatóknak lehet más személyes kötelezettségük is.

Guidelines for Education and Training in the Conservation of Monuments, Ensembles and Sites / adopted by The General Assembly of the International Council on Monuments and Sites, ICOMOS, meeting in Colombo, Sri Lanka, at its tenth session from July 30 to August 7, 1993.

NARAI DOKUMENTUM A HITELESSÉGRŐL, 1994

Bevezető

1. Mi, a Narában (Japánban) összegyűlt szakemberek üdvözölni kívánjuk a japán ha-tóságok nagyvonalúságát és intellektuális érdeklődését, amivel lehetővé tették, hogy egy nagyon is aktuális fórumon kihívás tárgyává tehessük a konzerválással kapcsolatos hagyományos eszméinket, hogy vitathassuk látókörünk kiszélesítésének útjait és lehetőségeit, s ezzel nagyobb megbecsülést biztosíthassunk a sokféle kultúra és örökség konzerválási gyakorlatának.

2. Egyúttal méltóképpen üdvözölni kívánjuk a vitának a Világörökség Bizottság által javasolt kereteit. A bizottság az előterjesztett javaslatok tanulmányozása során szükségesnek találta, hogy értékelje a különböző országok kulturális és társadalmi értékeit a hitelesség szemszögéből.

3. A *Narai dokumentum a hitelességről* az 1964-es Velencei Karta szellemében fogant. Arra épül és azt egészíti ki, figyelembe véve azt a különleges jelentőséget, amelyet a kulturális örökség majd mindenhol betölt napjainkban a világban.

4. Egy olyan világban, amely egyre inkább áldozata a globalizálódásnak és a homogenizálódásnak, ahol a kulturális identitás keresése erőszakos nacionalizmust, a kisebbségi kultúrák elnyomását válthatja ki, a konzerválási gyakorlat hitelességének érvényre juttatása lényegi hozzájárulás az emberiség kollektív emlékezésének tisztázásához és megvilágításához.

A kulturális sokszínűség és az örökség sokszínűsége

5. Világunkban a kultúrák és az örökség sokszínűsége az egész emberiség szellemi és intellektuális gazdagságának mással nem pótolható forrása. A kulturális és örökségbeli változatosságot, mint az emberi fejlődés lényegi aspektusát, az egész világon védeni és fejleszteni kell.

6. A kulturális örökség sokszínűségének időbeli és térbeli dimenziói vannak. Meg kell adni a tiszteletet más kultúráknak és más életmódoknak. Abban az esetben, ha a kulturális értékek összeütközésbe kerülnek egymással, a kulturális változatosság tiszteletben tartása minden fél kulturális értékei legitimitásának elismerését igényli.

7. Minden kultúra és minden társadalom sajátos formákban és eszközökben fejeződik ki: tárgyiasultakban és szellemiekben. Ezek alkotják örökségét, s ezt kell tiszteletben tartani.

8. Fontos hangsúlyozni az UNESCO-nak azt az alapvető elvét, hogy az egyesek kulturális öröksége egyben mindenki öröksége is. Ennélfogva a kulturális örökségért való felelősség és törődés főként azé a kulturális közösségé, amely létrehozta azt, de azé is, amelyre az rá van bízva. Ez azt jelenti, hogy a kulturális örökség kartáihoz és konvencióihoz való csatlakozás egyet kell, hogy jelentsen e kartákon és konvenciókon alapuló kötelezettségek és elvek elfogadásával. Minden közösségnek egyen-súlyt kell teremtenie a saját követelményei és más közösségei között, hacsak ez a létrejött egyensúly alá nem ássa alapvető kulturális értékeiket.

Érték és hitelesség

9. Bármely és bármely korból származó kulturális örökség konzerválása csak az örökséget meghatározó értékekkel igazolható. Ezeknek az értékeknek a lehető legegzaktabb észlelése többek között attól függ, hogy a róluk szóló információk mennyire hitelt érdemlőek. Ezen adatok forrásának ismerete és megértése, össze-függésben a kulturális örökség eredeti és későbbi jellegzetességeivel, mindennek értelmezése jelenti elengedhetetlen alapját annak, hogy valamit hitelesnek ismerhessünk el.

10. Az így elfogadott és a Velencei Kartában kinyilvánított hitelesség az értékek lényegi meghatározó tényezője. A hitelesség megértésének alapvető szerepe van a kulturális örökséggel kapcsolatos mindenfajta tanulmány, a konzerválási vagy restaurálási tervek, nemkülönben a világörökséggé nyilvánítási eljárás vagy bármilyen, a kulturális örökségre vonatkozó inventarizáció esetében.

11. Az örökség értékeinek megítélése, de éppúgy a rájuk vonatkozó információs források hihetősége kultúráról kultúrára változhat, sőt ez előfordulhat még azonos kultúrán belül is. Az érték és hitelesség megítélését ennélfogva nem lehet merev követelményekre alapozni. Ellenkezőleg: a kultúrák sokaságának tisztelete azt követeli meg, hogy az örökséget annak a kultúrának az összefüggésében határozzuk és ítéljük meg, amelyhez az tartozik.

12. Ebből eredően különlegesen fontos és sürgős, hogy elismerjük minden kultúrában azokat a sajátos jellegzetességeket, amelyek az örökség értékeire utalnak. Éppúgy az ehhez tartozó információs források hitelességét és valódiságát is.

13. A kulturális örökség természetéből és kulturális tartalmából eredően a hiteleség megítélése az információs források széles körével függ össze. E források vonatkozhatnak a koncepcióra és a formára, az anyagra és a tartalomra, a használatra és a funkcióra, a hagyományokra és a technikára, az elhelyezésre és a telepítésre, a szellemiségre és a benyomásokra, az eredeti állapotra vagy arra, amivé a történelem folyamán vált, az információs források immanens és külsődleges vonatkozásaira. Ezek a források lehetővé teszik a kulturális örökség sajátos művészi, történeti, társadalmi és műszaki jelentőségének meghatározását.

Definíciók

Konzerválás: minden olyan beavatkozás, aminek az a célja, hogy megértsük az emléket, megismerjük történetét és jelentőségét, biztosítsuk anyagi mivoltát és ha szükséges, a restaurálását és revalorizálását is.

Információs források: minden, a műemlékre vonatkozó írott, szóbeli, képi forrás, ami lehetővé teszi az emlék természetének, jellegzetességeinek, jelentőségének és történetének megismerését.

The Nara Document on Authenticity was drafted by the 45 participants at the Nara Conference on Authenticity in Relation to the World Heritage Convention, held at Nara, Japan, from 1-6 November 1994, at the invitation of the Agency for Cultural Affairs (Government of Japan) and the Nara Prefecture. The Agency organized the Nara Conference in cooperation with UNESCO, ICCROM and ICOMOS. This final version of the Nara Document has been edited by the general rapporteurs of the Nara Conference, Mr. Raymond Lemaire and Mr. Herb Stovel.

A VÍZ ALATTI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELMÉNEK ÉS KEZELÉSÉNEK NEMZETKÖZI KARTÁJA, 1996

Bevezetés

Ennek a kartának az a célja, hogy elősegítse a belső és tengerparti vizekben, a sekély és mélytengeri óceánokban rejtőző víz alatti kulturális örökség védelmét. Ezen örökség körülményeire és sajátosságaira helyezi a hangsúlyt, egyben a régészeti örökség védelme és kezelése 1990-es kartája kiegészítésének tekintendő. Ez az 1990-es karta a „régészeti örökséget" az anyagi örökség részének tekinti. A régészeti módszerek az elsődleges eszközei azon információk megszerzésének, amelyek az emberi jelenlétet a gyökereihez kapcsolja. Helyszínei összefüggésben vannak mindennemű emberi tevékenység kifejeződésével, az elhagyott építményekkel, a legkülönbözőbb maradványokkal, nemkülönben a velük összefüggő ingó kulturális tárgyakkal. A jelen karta értelmében víz alatti kulturális örökségnek az a régészeti örökség minősül, ami víz alatti környezetben található, vagy abból származik. Vonatkozik tehát a víz alá került építményekre és lelőhelyekre, a hajótörések helyszíneire, a roncsokra s mind-ezek régészeti és természeti összefüggéseire.

A víz alatti kulturális örökség jellegénél fogva olyan örökség, aminek nemzetközi dimenziója van. A víz alatti kulturális örökség jelentékeny része nemzetközi vizekben található, és olyan nemzetközi kapcsolatok és cserék következménye, amelyek során hajók és rakományaik pusztultak el távol kiindulási pontjaiktól és célállomásaiktól.

A régészet a kulturális javaknak környezetükben való megvédésével foglalkozik. A kulturális javakkal való foglalkozás nyelvezetében a víz alatti kulturális örökség ugyanakkor befejezettként és meg nem újíthatóként szerepel. Ha tehát a víz alatti kulturális örökség a továbbiakban hozzásegít a környezet jobb értékeléséhez, most kell egyéni és kollektív felelősséget vállalni ezen örökség túlélésének biztosításáért.

A régészet nyilvános tevékenység, mindenkinek joga van meríteni a múltból, hogy ezzel is gazdagítsa a saját életét. A személyes autonómiának béklyója minden olyan törekvés, ami a múltról szóló ismeretek korlátozására irányul.

A víz alatti kulturális örökség hozzájárul a kulturális identitás kifejlődéséhez és az összetartozási érzés megerősödését szolgálhatja valamely közösség tagjai között. Ha gonddal foglalkoznak vele, a víz alatti kulturális örökség pozitív szerepet játszhat a szabadidő hasznos eltöltése és a turizmus fejlődése előmozdításában.

A régészet kutatások révén kel életre. Behatol az emberi kultúra sokszínűségének korszakokra kiterjedő világába, gazdagítja ezzel az ismereteket, új perspektívákat felmutatva a múltról. Ezek az ismeretek és ezek a perspektívák segítenek bennünket abban, hogy jobban megértsük jelenlegi életünket, és jobban felkészülhessünk a jövő kockázataira.

Számos víz alatti tevékenység önmagában jótékony és kívánatos, de a víz alatti kulturális örökségnek szerencsétlen következményeket is okozhat, ha nem számolnak ezzel előre. A víz alatti kulturális örökséget veszélyeztethetik azok az építési munkák, amelyek megváltoztatják a partvonalat vagy a tengerfeneket, módosítják az áramlatokat, a tengeri üledéket vagy a szennyeződés irányait. Veszélyeztetheti a víz alatti kulturális örökséget a természeti erőforrásokkal nem számoló gazdálkodás. Ezenkívül végzetes hatással lehet a nem alkalmas megközelítés vagy a „szuvenírok" gyűjtésének növekvő jelensége.

E fenyegetések közül számosat ki lehet küszöbölni vagy jelentősen csökkenteni, ha kezdettől fogva konzultálnak régészekkel, és ha a beavatkozásokkal kapcsolatban mérsékelő lépéseket tesznek. E kartának az a célja, hogy gyors és hatékony módon fejlett régészeti normákat vessen be a víz alatti kulturális örökséget fenyegető veszélyek ellen.

A víz alatti kulturális örökséget olyan abszolút kedvezőtlen tevékenységek is veszélyeztetik, amikor az okozott súlyos kárból némelyek hasznot húznak. A víz alatti kulturális örökség kereskedelmi vagy spekulációs célú kiaknázása teljességgel ellentétes az örökség védelmével és kezelésével.

E karta azt irányozza elő, hogy minden régészeti műveletnek úgy biztosítsa a világos célját, metodológiáját és elérhető eredményeit, hogy minden tárgy mindenki számára megtekinthető legyen.

1. fejezet. Alapelvek

A víz alatti kulturális örökség „in situ" megőrzését elsődleges megoldásnak kell tekinteni.

Elő kell segíteni, hogy a közönség hozzáférhessen.

A nem roncsoló technikákat, a talaj kutatását és a nem erőszakos mintavételt előnyben kell részesíteni a kiásással szemben.

A régészeti művelet nem okozhat a víz alatti kulturális örökségnek több káros következményt, mint amennyi helyzetének megjavításához vagy a kutatási tervekhez szükséges.

A régészeti műveletnek nem szabad feleslegesen megbolygatnia emberi maradványokat, vagy megzavarni szent helyeket.

A régészeti műveleteket megfelelő módon dokumentálni kell.

2. fejezet. Program

A régészeti műveletek megkezdése előtt programot kell készíteni, amely a következőkre terjedjen ki:

– a kutatási vagy helyzetmegjavítási terv célja;
– a végrehajtás metodológiája és technikája;
– a tervezett finanszírozás;
– a terv ütemezése;
– a kutatócsoport tagjai, hatáskörük, gyakorlati felkészültségük és felelősségük;
– az anyagok konzerválása;
– a helyszín kezelése és fenntartása;
– a múzeumokkal és más szervezetekkel való együttműködés módja;
– a dokumentálás;
– az egészségügyi és biztonsági intézkedések;
– a jelentéskészítés;
– a maradványok gyűjteményben való elhelyezése, ideértve a víz alatti kulturális örökségnek a művelet során kiemelt elemeit;
– a nyilvánosságra hozatal, beleértve a közönség részvételét.

A programot a körülményekhez képest javítani és változtatni lehet. A régészeti műveleteket a programnak megfelelően kell végrehajtani. A programot vitathassák meg a különböző régészeti társaságok.

3. fejezet. Pénzügyek

A régészeti műveletek megkezdése előtt biztosítani kell a teljes körű finanszírozást, hogy a program minden ütemét végre lehessen hajtani, beleértve a konzerválást, a jelentés elkészítését és annak közreadását. A projekt terve foglaljon magában arról is elképzeléseket, hogy hogyan biztosítják a víz alatti kulturális örökség konzerválását és dokumentálását abban az esetben, ha az előirányzott finanszírozás megszakadna.

A projekt finanszírozása nem alapozható a víz alatti kulturális örökség elemeinek áruba

bocsátására vagy bármilyen stratégia igénybevételére, aminek következtében a víz alatti kulturális örökség vagy annak dokumentációja jóvátehetetlenül szétszóródna.

4. fejezet. Ütemezés

A régészeti műveletek előtt biztosítani kell, hogy a program valamennyi ütemének végrehajtására elegendő idő álljon rendelkezésre, ideértve a konzerválást, a jelentés elkészítését és annak közzétételét is.

A programnak legyenek alternatív utalásai arra az esetre is, ha a víz alatti kulturális örökség konzerválását és dokumentálását időnek előtte meg kellene szakítani.

5. fejezet. A régészeti beavatkozások célja, módszertana és technikája

A régészeti beavatkozások céljait, a metodológia és technika alkalmazott részleteit a programra kell alapozni. A metodológia feleljen meg a régészeti beavatkozás céljainak, és az alkalmazott technika a lehető legkevésbé legyen zavaró.

Minden régészeti beavatkozásnak legyen integráns része a leletek és a dokumentáció helyszíni elemzése, erről a projekt tervének rendelkeznie kell.

6. fejezet. Illetékesség, felelősség és felkészültség

A kutatást végző együttes minden egyes tagja megfelelő illetékességgel és felkészültséggel rendelkezzék a projektben való részvételhez. Legyenek tökéletesen tájékozottak a tőlük elvárt munkáról és értsenek ahhoz.

Minden olyan régészeti művelet, ami változtatást eszközöl a víz alatti kulturális örökségen, álljon egy olyan elismerten hozzáértő, kijelölt víz alatti régész irányítása és felügyelete alatt, aki tapasztalattal rendelkezik az ilyen jellegű régészeti beavatkozásban.

7. fejezet. Előzetes tanulmányok

A víz alatti kulturális maradvány sebezhetőségét, fontosságát, helyzetét előzetesen értékelni és dokumentálni kell, amennyiben a régészeti művelet megváltoztathatja a maradványt.

A maradvány ezen értékelése tartalmazza a rendelkezésre álló történeti és régészeti megfigyeléseket összegező tanulmányt, a lelőhely régészeti és környezeti jellemzőit és azt, hogy milyen következménnyel járhat a hosszú távra szóló stabilitás szempontjából, ha a régészeti beavatkozás során behatolnak a területre.

8. fejezet. Dokumentáció

Minden régészeti műveletet a lehető legteljesebb módon, a régészeti dokumentálás mindenkori szakmai normáinak megfelelő módon dokumentálni kell.

A dokumentáció tartalmazza a lelőhely fellelt adottságainak összes részletét, ami kiterjed: a víz alatti kulturális örökség elmozdított, vagy a régészeti művelet során kiemelt részeinek származási helyére, a terepre vonatkozó feljegyzésekre, alaprajzokra s más rajzokra, fényképfelvételekre és a dokumentálás más formáira.

9. fejezet. Materiális konzerválás

A tárgyak konzerválási programja irányozza elő a régészeti emlékekkel való bánásmódot a régészeti művelet ideje közben, az elszállítás alatt és hosszú távra is.

A tárgyak konzerválását a mindenkori szakmai normáknak megfelelően kell végezni.

10. fejezet. A lelőhely kezelése és fenntartása

El kell készíteni a lelőhely kezelésének programját, ami pontosítsa a víz alatti kulturális örökség védelmének és kezelésének intézkedéseit a szint alatti munkák menete során és azt követően. Tartalmazza a program a közönségnek szóló felvilágosításokat, a lelőhely fennmaradásának biztosítására vonatkozó ésszerű intézkedéseket, a felügyeletre és a rongálás elleni védelemre vonatkozó tennivalókat. Kívánatos elősegíteni, hogy a közönség hozzáférhessen a víz alatti kulturális örökséghez, kivéve, ha az ellentétes a lelőhely védelmével és kezelésével.

11. fejezet. Egészségügyi és biztonsági intézkedések

Elsődleges fontosságú, hogy biztosítsák a régészeti műveletekben résztvevők és külső partnerek egészségét és biztonságát. A régészeti akciót végrehajtó csoport minden egyes tagja csak a jogi és szakmai előírásoknak megfelelő és a programban körülírt biztonsági előírásokat betartva dolgozhat.

12. fejezet. Jelentés

A programban javasolt ütemezésnek megfelelően menet közben jelentéseket kell készíteni. Ezeket közismert és a közönség számára hozzáférhető archívumokban kell elhelyezni.

A jelentések tartalmazzák:

- a kitűzött célok részletezését;
- az alkalmazott metodológia és technika részletezését;
- az elért eredmények részletezését;
- a javaslatokat a jövőbeni régészeti beavatkozásokra, a lelőhely kezelésére és a jelenlegi régészeti művelet során kiemelt víz alatti kulturális örökségi elemek konzerválására vonatkozóan.

13. fejezet. Archiválás

A régészeti művelet során kiemelt víz alatti kulturális örökségi elemet s a rá vonatkozó minden dokumentációt olyan intézményben kell elhelyezni, amelyik nyitott a közönség számára, s amely az anyagokat tartósan konzerválni képes. A régészeti művelet befejezése előtt rendelkezni kell az archívum megjelöléséről, ezt a rendelkezést rögzíteni kell a programban. Az őrzésnek a mindenkori szakmai normák szerint kell történnie.

Biztosítani kell a projekt archiválásának tudományos teljességét; a különböző intézményekben elhelyezett anyagokat nem szabad elmozdítani, hogy egyesíteni lehessen azokat a régészeti művelet nyomon követése céljából. A víz alatti kulturális örökség darabjait nem szabad kereskedelmi értékű tárgyakként megbolygatni.

14. fejezet. Közzététel

A közönséget az ismeretterjesztés módszereivel és a különböző médiumok révén tájékoztatni kell a régészeti műveletekről és a víz alatti kulturális örökség fontosságáról. A bemutatások ne zavarják a megtekintés kialakult rendszerét.

Erősíteni kell a közösségekkel és a helyi csoportokkal való együttműködést, főleg azokkal, amelyek különösképpen kapcsolódnak a víz alatti kulturális örökséghez. Kívánatos, hogy a régészeti műveletek ezeknek a közösségeknek és csoportoknak az egyetértésével és támogatásával menjenek végbe.

A régészeti műveletet végrehajtó együttes tegyen kísérletet arra, hogy az érdekelt

közösségek és csoportok részt vegyenek az akcióban, amennyiben az megfelel a védelem és kezelés céljainak. Ilyen esetben a régészeti műveletet irányító együttes ajánljon fel a közönségnek oktatási és képzési lehetőséget régészeti ismereteik fejlesztésére.

Erősíteni kell az együttműködést a múzeumokkal és más intézményekkel. A régészeti műveletek megkezdése előtt célszerű beszerezni az összes korábbi kutatás eredményeit és a partnerintézmények jelentéseit. Szükséges még meghatározni a lelőhely látogathatóságának a lehetőségeit is.

Amint csak lehetséges, el kell készíteni a régészeti művelet záró, elemző jelentését, ami számoljon be annak teljességéről. A jelentést kompetens, nyilvános gyűjteményben kell elhelyezni.

15. fejezet. Nemzetközi együttműködés

A víz alatti kulturális örökség védelme és kezelése céljából nagyon fontos a nemzetközi együttműködés, hogy az elősegítse a régészeti műveletek fejlett módszereinek alkalmazását.

A nemzetközi együttműködés elősegítheti, hogy a víz alatti kulturális örökséggel kapcsolatos régészeti műveletek során intenzívebben foglalkoztassanak ebben specializált régészeket és más szakembereket. A szakemberek csereprogramja előmozdíthatja a legjobb gyakorlat ismertté válását.

[Elfogadta az ICOMOS XI., szófiai (Bulgária), 1996. október 5–9-i Közgyűlése.]

Charter on the Protection and Management of Underwater Cultural Heritage (*1996*) / Ratified by the 11th ICOMOS General Assembly in Sofia, Bulgaria, October 1996

A MŰEMLÉKEK, ÉPÜLETEGYÜTTESEK ÉS MŰEMLÉKI HELYSZÍNEK NYILVÁNTARTÁSBA VÉTELÉNEK ALAPELVEI, 1996

Minthogy a kulturális örökség az emberiség alkotó tevékenységeinek egyedülálló kifejeződése; továbbá

mivel ez a kulturális örökség folyamatosan veszélyben forog; továbbá

mivel a nyilvántartásba vétel egyike azon rendelkezésre álló alapvető módszereknek, amelyek a kulturális örökségben rejlő értékek jelentését, értelmezését, meghatározását és elismerését adják; továbbá

minthogy a kulturális örökség fenntartásának és megőrzésének felelőssége nemcsak a tulajdonosokat terheli, hanem a műemlékvédelmi szakértőket, szakembereket, vezetőket, politikusokat és bármely kormányzati szinten dolgozó közalkalmazottakat, illetve a nagyközönséget is; továbbá

mivel a Velencei Karta 16. cikkelye előírja az ezzel megbízott szervezetek és egyének számára a kulturális örökség jellemzőinek nyilvántartásba vételét,

ezáltal a jelen dokumentum célja a kulturális örökség nyilvántartásba vétele alapvető indokainak, annak tartalmának, az ezzel kapcsolatos felelősségek, tervezési előírások, mindezek kezelésének és a véleménycsere módjának megállapítása.

A jelen dokumentumban használt kifejezések meghatározása

A *kulturális örökség* a történelmi vagy művi környezetet felépítő műemlékekre, épületegyüttesekre és a történelmi értékkel rendelkező helyekre vonatkozik.

A *nyilvántartásba vétel* a műemlékek, épületegyüttesek és műemléki helyszínek fizikai megjelenésére, állapotára és használatára vonatkozó információk adott időpont-okban történő rögzítését jelenti, mely elengedhetetlen része a védelmi folyamatnak.

A műemlékek, épületegyüttesek és műemléki helyszínek *nyilvántartásai* magukban foglalhatnak kézzelfogható és másodlagos bizonyítékokat egyaránt, és az örökség, illetve a hozzá tartozó értékek megértéséhez hozzájáruló dokumentáció részét képezik.

A nyilvántartásba vétel indokai

1. A kulturális örökség nyilvántartásba vétele elengedhetetlen:
   a) a kulturális örökség, annak értékeinek és fejlődésének megértését előmozdító ismeretek megszerzéséhez;
   b) az állampolgárok érdeklődésének és az örökség megőrzésében való részvételének elősegítéséhez a nyilvántartásba vett információ terjesztésével;
   c) a szükséges információkon alapuló fenntartás, illetve az építési munkálatok és a kulturális örökségben véghezvitt bármilyen változtatás ellenőrzésének lehetővé tételéhez;
   d) annak biztosításához, hogy az örökség fenntartása és védelme annak fizikai állapotának, anyagainak, konstrukciójának, illetve történelmi és kulturális jelentőségének megfelelő módon történjék.

2. A nyilvántartásba vételt megfelelő mélységig kell végrehajtani a következők érdekében:

   a) az örökség meghatározásához, jobb megértéséhez, értelmezéséhez és bemutatásához információt szolgáltasson, illetve segítse elő a nagyközönség bevonását;
   b) állandó nyilvántartást biztosítson az összes, pusztulás vagy bármilyen változtatás által veszélyeztetett műemlékről, épületegyüttesről és műemléki helyszínről, illetve

azokról, melyeket bármilyen természeti esemény vagy emberi tevékenység fenyeget;
c) országos, regionális vagy helyi szinten információval szolgáljon a hivatalok és tervezők számára a körültekintő tervezési és fejlesztési szabályzó irányelvekhez és döntésekhez;
d) olyan információkat adjon, amelyek felhasználhatók a helyénvaló és fenntartható használat kialakításához, illetve amelyekre alapozva hatékony kutatási, kezelési, fenntartási programok és építési munkák tervezhetők.

3. A kulturális örökség nyilvántartásba vételének a fontossági lista elején kell lennie, és elkészítésére különös hangsúlyt kell fektetni:
   a) az országos, regionális vagy helyi listák elkészítésekor,
   b) a kutatási vagy műemlékvédelmi tevékenységek teljesen integrált részeként;
   c) bármilyen helyreállítási munka vagy beavatkozás előtt, közben és után, illetve amikor az örökség történelmére vonatkozó adatok kerülnek napfényre az ilyen munkák során;
   d) amikor teljes vagy részleges pusztulás, rombolás, felhagyás vagy áthelyezés vár-ható, vagy ahol az örökséget külső emberi vagy természeti erők veszélyeztetik;
   e) a kulturális örökséget károsító véletlen vagy előre nem látható zavarok közben és után;
   f) ha változik a felhasználó vagy a kezelésért és ellenőrzésért felelős kiléte.

A nyilvántartásba vétel felelőssége

1. Az örökség megőrzésére vállalt országos szintű elkötelezettség ugyanilyen elkötelezettséget kíván meg a nyilvántartásba vétel iránt is.

2. A nyilvántartásba vétel és az értelmezés folyamatának összetettsége megfelelő készségekkel, tudással és tudatossággal rendelkező munkatársak alkalmazását követeli meg a felmerülő feladatok elvégzéséhez.

3. A nyilvántartásba vételben a következő képzett személyek vehetnek részt: örökség-nyilvántartást készítő specialisták, felmérők, műemlékvédők, építészek, mérnökök, kutatók, építészettörténészek, a földfelszín felett és alatt egyaránt dolgozó régészek és más szakterületek tanácsadói.

4. A kulturális örökség kezelői felelősek a megfelelő nyilvántartásba vétel, az adatok minőségének és felújításának biztosításáért.

A nyilvántartásba vétel előkészítése

1. Az új nyilvántartás elkészítése előtt a meglévő információforrásokat fel kell kutatni és érvényességüket meg kell vizsgálni.
   a) Az ilyen információt tartalmazó forrásokat a műemlék, épületegyüttes és emlék-hely eredetére és történelmére vonatkozó felmérésekben, rajzokon, fényképeken, a közölt és a nyilvánosságra nem hozott beszámolókban és leírásokban, illetve kapcsolódó dokumentumokban kell keresni. Fontos a régebbi és az új források megkeresése is.
   b) A meglévő forrásokat az országos és helyi nyilvános levéltárakban, szakmai, intézményi vagy magánlevéltárakban, nyilvántartásokban vagy gyűjteményekben, illetve könyvtárakban vagy múzeumokban kell keresni.
   c) A forrásokat olyan személyekkel folytatott konzultáción keresztül kell felkutat-ni, akik műemlékek, épületegyüttesek vagy műemléki helyszínek tulajdonosai, használói, nyilvántartói, építői, megőrzői voltak, vagy akik ezekben kutatásokat folytattak, vagy információk vannak birtokukban.

2. A fenti elemzés eredményeként a nyilvántartásba vétel megfelelő körének, mélységének és módszereinek megválasztása megköveteli, hogy:
   a) a nyilvántartásba vétel módszerei és a létrehozott dokumentáció típusa illeszkedjék az örökség természetéhez, a nyilvántartás céljaihoz, a kulturális össze-függésekhez és a rendelkezésre álló pénzügyi és egyéb forrásokhoz. Az ilyen források korlátozottsága megkövetelheti a nyilvántartás fázisokban történő el-készítését. Az alkalmazott módszerek között lehet írásos beszámoló és felmérés, (légi és földi) fényképek, síkba fektetett fényképek, fotogrammetria, geofizikai felmérés, térképek, bemért tervek, rajzok és vázlatok, másolatok, illetve más hagyományos és modern eljárások;
   b) a nyilvántartásba vétel során alkalmazott módszerek – ahol csak lehetséges – erőszakos beavatkozások nélküli eljárásokat tartalmazzanak, és nem okozhatnak károsodást az éppen nyilvántartásba vett objektumban;
   c) a felvétel tervezett körét és a nyilvántartási módszert megalapozó indoklást egy-értelműen meg kell állapítani;
   d) a végső nyilvántartás összeállításához használt anyagoknak meg kell felelniük az archívumokkal szemben felállított időtállósági kívánalmaknak.

A nyilvántartások tartalma

1. Minden nyilvántartási egységet a következőkkel kell meghatározni:
   a) a műemlék, épületegyüttes vagy műemléki helyszín neve;
   b) egyedi hivatkozási szám;
   c) a nyilvántartási bejegyzés időpontja;
   d) a nyilvántartást készítő szervezet neve;
   e) hivatkozások a vonatkozó építési nyilvántartásokra és jelentésekre, fényképes, grafikus, szöveges vagy bibliográfiai dokumentációra, régészeti és környezeti adatokra.

2. A műemlék, épületegyüttes vagy műemléki helyszín helyét és kiterjedését pontosan meg kell adni: ezt leírásokkal, térképekkel, tervekkel vagy légi felvételekkel lehet megtenni. A rurális területeken a térképi hivatkozás, vagy ismert pontokhoz történő háromszögelés lehetnek az alkalmazható módszerek. Városokban a cím vagy utca elégséges lehet.

3. Az új bejegyzések nevezzék meg az összes olyan információ forrását, amelyek nem közvetlenül a műemlékből, épületegyüttesből vagy műemléki helyszínről származnak.

4. A nyilvántartásnak teljesen vagy részleteikben tartalmaznia kell a következő információkat:
   a) az épület, műemlék vagy műemléki helyszín típusát, formáját és dimenzióit;
   b) szükséges mértékben a műemlék, épületegyüttes vagy műemléki helyszín külső és belső tulajdonságait;
   c) az örökség és elemeinek természetét, kulturális, művészeti és tudományos fontosságát, illetve a következők kulturális, művészeti és tudományos fontosságát:
      – anyagok, főbb részek és építésmód, díszítés, minták vagy feliratok,
      – szolgáltatások, szerelvények és épületgépészet,
      – melléképületek, kertek, táj és a helyszín kulturális, topográfiai és természeti jellemzői;
   d) a megépítés és fenntartás során alkalmazott hagyományos és modern eljárásokat és ismereteket;
   e) a származás, készítő, tulajdonos, az eredeti terv, kiterjedés, használat és díszítés

megállapítására alkalmas bizonyítékokat;

f) a használati módok, kapcsolódó események, szerkezeti és díszítésbeli változtatások és a külső emberi vagy természeti erők hatásai korábbi történetének kidolgozásában használható bizonyítékokat;
g) a kezelés, fenntartás és javítások történetét;
h) az építési vagy helyben található anyagok reprezentatív darabjait vagy mintáit;
i) az örökség jelenlegi állapotának felbecsülését;
j) az örökség és környéke vizuális és funkcionális kapcsolatának felmérését;
k) emberi vagy természeti okokra visszavezethető, környezetszennyezésből vagy a környező területhasználatból fakadó konfliktusok és veszélyek áttekintését.

5. Figyelembe véve a nyilvántartásba vétel különböző okait (lásd 1.2 bekezdés) különböző részletességre lesz szükség. A fenti információ – még akkor is, ha csak rövid megállapításokat tartalmaz – fontos adatokat szolgálhat a helyi tervezési és építésügyi szabályzatokhoz, illetve a kezeléshez. Részletesebb információ általában a hely vagy az épület tulajdonosának, kezelőjének vagy használójának szükséges a védelem, fenntartás vagy használat céljaihoz.

A nyilvántartások kezelése, terjesztése és közös használata

1. Az eredeti adatokat biztonságos archívumban kell megőrizni. Az archívum környezetének biztosítania kell az információ állandóságát, illetve az elfogadott nemzetközi előírások szempontjából történő elavulás elkerülését.
2. Az ilyen adatok teljes másolatát egy másik biztonságos helyen kell tárolni.
3. Az ilyen adatok másolatainak hozzáférhetőeknek kell lenniük az állami intézmények, a témával foglalkozó szakemberek és a nagyközönség számára, ahol ez elfogadható, kutatás, fejlesztési szabályzatok és más adminisztratív és jogi folyamatok céljaira.
4. Ha lehetséges, akkor a naprakész adatokat könnyen hozzáférhetővé kell tenni az örökség helyén az örökséggel kapcsolatos kutatás, a kezelés, a fenntartás és a katasztrófaelhárítás céljaira.
5. Az adatok formátumát egységesíteni kell, és ahol lehetséges, az adatokat indexelni kell, ezzel is elősegítve az információ cseréjét és felhasználását helyi, országos és nemzetközi szinten.
6. A nyilvántartásba vett információ hatékony összeállítása, kezelése és terjesztése minden lehetséges helyen megköveteli a modern információs technológia ismeretét és megfelelő alkalmazását.
7. Az adatok helyét nyilvánosságra kell hozni.
8. Ha lehetséges, a bármely nyilvántartási munka főbb eredményeit tartalmazó jelentést terjeszteni kell, illetve azt meg kell jelentetni.

(A szöveget az ICOMOS 1996. október 5–9. között megrendezésre került 11. Közgyűlése fogadta el.)

Principles for the Recording of Monuments, Groups of Buildings and Sites (1996) / Ratified by the 11th ICOMOS General Assembly, held in Sofia, Bulgaria, from 5 to 9 October 1996)

ÚJ ATHÉNI KARTA, 1998[6]
A Várostervezők Európai Tanácsának (ECTP) tervezési irányelvei

Előszó

Az Athéni Karta világméretű hatása és alkalmazásának hiányai nyomot hagytak a városok és települések szerkezetében, és szükségessé tették egy új karta megfogalmazását. Ennek az új kartának jobban meg kell felelnie az elkövetkezendő évtizedek ki-hívásainak azzal, hogy a polgárokat állítja a politikai események középpontjába. A városi fejlődést a városi élet sokszínű szociális csoportjai és kulcsszemélyei határozzák meg. Az ECTP szemszögéből szükséges a várostervezés új keretfeltételeinek megteremtése, ha meg akarunk felelni a ma és a jövő generáció kulturális és szociális igényeinek.

Az ilyen módon megváltozott feltételek között az irányítóként és koordinátor-ként működő várostervező döntő szerepet játszik. Az új karta fő tárgya a városi struktúrák és viszonyok átfogó kezelése. A várostervező játsszon kevésbé „nagy-mesteri" szerepet, neki itt a fejlődést kell lehetővé tenni és azt szabályozva kísérni. A tervezőnek kell a város új feladatait definiálni, belülről fakadóvá tenni, és a partnerekkel a párbeszédet helyi, nemzeti és európai szinten megteremteni. A városok fejlődését sokféle csoportosulás és érdek határozza meg. A tervező feladata abban rejlik, hogy elképzeléseket vázoljon fel a jövőről, kérdéseket vessen fel a jövő lakó-inak és kínáljon motivációt.

A tervezés állandó folyamatához a karta csupán a kezdetet mutatja meg. Az ETCP a harmadik bekezdésében a „felismerések és ajánlások" első mondatát azokra vonatkoztatja – tervezőkre, politikusokra és más személyekre –, akik az európai város jövőjével foglakoznak. Célunk, hogy ezeket az ajánlásokat rendszeresen ellenőrizzük és négyévenként továbbfejlesszük, hogy értékeljük a kezelési területek változásait és a tervezési módszerek struktúraváltozásait Európában.

Röviden szólva az új karta
– meghatározza az aktuális városi kezelési területet (1. szakasz),
– a várostervezők szerepét összehangolja a kezelési területek kidolgozásában (2. szakasz),
– irányelveket ajánl a tervezők és a különböző szinten működő politikai döntéshozók számára (3. szakasz).

1. Aktuális kezelési területek VÁROSOK és KÖRNYÉKÜK számára

Bevezetés

1.1. A mai európai város problémákkal és kényszerűségekkel kerül összeütközésbe, amelyeket a tervezés során kell feloldani. A 90-es években az Európai Bizottság (EC) jelentései során, majd az ENSZ 1996 júniusában, Isztambulban megrendezett Habitat II. konferenciáján formálódott ki a városi kezelési területek fogalma. A bizottság kiemelkedőbb jelentései:
– Zöld Irat a városi környezetről (1990),
– Európa 2000. Kitekintés a települési terület fejlődésére (1991),
– Európa 2000+. Együttműködés az európai területfejlesztésben (1994),
– Fenntartható fejlődésű európai városok. A városi környezetet tanulmányozó szakértő csoport jelentése (1996),
– Az európai térségi fejlődés kilátásai (1997),
– Teendők az Európai Unió városaival (1997).

[6] Új Atnéni Karta címmel időszakonként megújuló dokumentumot adnak közre (A 2. kiadás Szerk. megjegyzése)

1.2. Az utolsó jelentéshez a bizottság a nyilvánosságot is meghívta véleménynyilvánításra. A jelentés rögzíti, hogy az európai városok igénylik a fejlődéshez a jól körülírt stratégiát, amely számításba veszi az EU politikáját és kompetenciáját. A bizottság 1998-ban összehív egy „városfórumot", hogy pontosan meghatározza a kérdés pozitív kezelését támogató feladatokat.

1.3. Összességében a jelentés egy sor olyan témát nevezett meg, amelyek a kirajzolódó kezelési területekre vonatkoznak. Ez négy kulcsfontosságú területet jelöl meg:
– a gazdasági versenyképesség és munkaerőpiac támogatása,
– a gazdasági és szociális összetartás pártolása,
– a közlekedés és az „Európát átszelő hálózat" (TENS) javítása,
– a fenntartható fejlődés és az életminőség támogatása.

1.4. Az ECTP városi kezelési területekre vonatkozó vizsgálata a következő fejezetekben, tematikus tagolásban kerül tárgyalásra. Az elemzés megerősít sok, az Európai Bizottság által megfogalmazott témát, és felsorol számos, általunk jelentősnek ítélt kapcsolódó pontot.

Demográfia és lakásügy

1.5. Európa demográfiai szerkezete az elmúlt ötven évben átalakult. Bár jóllehet, hogy aggasztó, robbanásszerű születésszám-növekedés nem következett be, a háztartások száma mégis jelentősen növekedett. Ezt a jelenséget különböző tényezők láncolata idézte elő: a válási százalék növekedése, a késői házasságkötés, az egyszemélyes háztartások számának emelkedése, a magasabb élet(kor) és a jobb életminőség. Feleletet kell találni az új háztartások elhelyezkedésére és összetételére vonatkozóan Európában, valamint ezek környezetvédelmi szempontok szerinti kezelésére is. A képet összetettebbé teszi a nemzetközi „vándorlás", ami a munkaerőpiac további nyitásával különösen Európán belül tovább növekszik. A problémát befolyásolják a globális népmozgalmak és a tömegek mozgása is.

1.6. A szociális lakásellátottság minden eddigi hagyománya és tapasztalata ellenére számos európai városban még sok teendő van a hajléktalanok, a szegények, az öregek, a gyermeküket egyedül nevelők, valamint a különböző kisebbségi népcsoportok körében, hogy biztosítsák lakóterülettel, munkával és közösségi kapcsolatokkal való ellátottságukat. Ezek a feladatok a várostervezés fontos komponensei és a jövő nagy kihívásait jelentik.

Szociális feladatok

1.7. A demográfiai változásokkal párhuzamosan az európai városok szociális struktúrái alapvetően megváltoztak. A megfigyelők számára egyre jobban ismert, hogy a szociális csoportok különbözősége folytán növekszik a városi élet vitalitása, amelyet a korcsoportok, etnikumok és anyagi javak is befolyásolnak. Ahogy ez a régebbi városokban megfigyelhető, egyrészt létrejönnek multikulturális szomszédságok, szociális és gazdasági elevenséget hozva magukkal, de másrészt ugyanez néhány városrész, szomszédság számára hátrányt, szegénységet, szociális kirekesztést is jelent.

1.8. Ezzel egy időben alapjaiban megváltoztak az életminta és a lakások iránti elvárások is, és ha létezik a lakással való ellátottságra és a tervezésére regionális karakterisztika, az a kulturális különbségen, életmódon és klímán nyugszik. A tervezési feladatok a szociális fenntarthatósággal foglalkoznak abból kiindulva, hogy felismerik a különbségek és a

pluralizmus tendenciáit, és elfogadják a lakosságon belül az egyre sokszínűbb csoportok igényeit. Ezen túlmenően a tervezés szerepet játszik a hajléktalanság, a szegénység és a hátrányos helyzetben levők esetén a negatív hatások csökkentésében, ami során összehangolják a közösség megújítására vonatkozó stratégiát.

1.9. Olyan rendezvények, mint a Rio de Janeiróban megrendezett csúcskonferencia, vagy a Habitat II. Isztambulban, megerősítették a várostervezés növekvő szerepét a szociális összetartás területén. Bár jóllehet, a tervezés nem tudja a város-fejlesztés minden problémáját megoldani, a várostervezők megoldási koncepciójára alapvetően szükség van, a kutatási és a gyakorlati jellegűekre egyaránt, hogy új mintákat fejlesszenek ki a városi tevékenységre a következő generációk kulturális és szociális igényeinek figyelembevételével.

Kultúra és oktatás

1.10. Az egyre magasabb színvonalat elérő, technikailag fejlett társadalomban mindinkább növekszik az igény a kikapcsolódásra és a szabadidő eltöltésre. A csökkenő munkaidő és a növekvő életkor az európai polgár számára több szabadidőt biztosít. Az Európai Unión belül nő a szabadidő és ezáltal a városi turizmus is, a városok, mint a történelmi örökség részei, e jelenség fontos célállomásai. Ezen elemek kapcsolata különösen nagy nyomást jelent a városi kulturális örökségre és a belvárosi szabad területekre is.

1.11. A világ más részével összehasonlítva az örökség kulcskifejezés az európai sajátosság és kultúra meghatározásához. A legtöbb ott lakó és oda látogató számára jellemző a város épületeinek és nyilvános tereinek milyensége. Sok helyen a városszerkezetet, nemegyszer értékes műemlékállományával együtt elpusztították az átgondolatlan újratervezéssel, az utcák átépítésével és az ingatlanok ellenőrizetlen kezelésével. Közös erőfeszítés szükséges ahhoz, hogy megőrizzük a történelmi örökséget, és sikeres példákkal a magatartásukat támogassuk. Ez az eljárás és a hozzákapcsolódó területstratégia elengedhetetlen a város jövőbeli jóléte, sajátosságai megtartása szempontjából.

1.12. A képzés kulcskifejezés lesz a városfejlesztés területén, ami az elemi olvasáson, számoláson és íráson túl a városi történelem és öntudat érzését is közvetíti és fejleszti. A lakókkal „megérteti” a várost, fontos információkat közöl, fejleszti a polgártudatot. Ezáltal erősödnek a lehetőségek, és a lakók intenzívebben vesznek részt a város életében és a döntéshozatalban.

Információs társadalom

1.13. Az információs technológia és az elektronikus kommunikáció forradalmi fejlődése már most kimutatható hatással van városaink működésére. A közlekedés iránti igény csökkenése, a munkahelyek változása, valamint a polgárok igénye, hogy gyorsan jussanak információ birtokába és hatékonyan kommunikáljanak, széles körű elvárásokat támaszt. Az otthoni és a távoktatás átfogó és széles köre lehetővé teszi a képzés javítását. Alapvető kihatást jelenthet a nagy területű irodák és ipari szerkezetek területfelhasználási igényének kiüszöbölése, ami csökkenő területkereslethez vezet a városokon belül. Másrészről ez megkönnyítheti a vegyes hasznosítású területek fejlődését, és megsokszorozza a szociális interakciókat.

1.14. Mindent összevetve az információs társadalom feltehetőleg pozitív hatással lesz a városok fejlődésére. Ennek ellenére szükséges a lehetséges negatív ha-tásokra is figyelemmel lenni, a szociális izolációra, valamint az „információgazdagok” és „információszegények” közötti szakadék kialakulására, miáltal egyes csoportok a

társadalomtól elszakítva érezhetik magukat. Az önkormányzatoknak kell vállalni a felelősséget ezen a területen, hogy az előnyök mindenki számára elérhetőek legyenek, a város polgárai számára „olvasható” legyen.

Környezet

1.15. Az elmúlt tíz évben a fenntartható fejlődés biztosítása vált a várostervezés egyik kulcsfeladatává. A fenntartható fejlődés alapelvét sikerült a várostervezés és városfejlesztés integrált részeként elfogadtatni. A modern városok jelentős szemétmennyiséget és környezetet károsító anyagot „termelnek”, ami a környezetminőség és az általános életszínvonal romlásához vezet. A 21. századi várostervezők leg-nagyobb kihívása az a szükségszerűség, hogy fenntartható városokat hozzanak létre. Ahogy az egyre romló környezeti körülményeket meg kell szüntetni, úgy kell őrizni és védeni a városi örökséget, a be nem épített részeket, a zöldterületeket a városon belül és körülötte, valamint a kultúrtájat is. Elengedhetetlen a biodiverzitás óvása, gondozása a városokban és a vidéki területeken. Az energia-takarékosság a holnap városának fontos feladata. Mindezeket nemzetközi szinten is elfogadták az 1992-ben megrendezett Világcsúcs Konferencián, az ENSZ Habitat II. konferenciáján 1996-ban, valamint a fenntartható európai várost célzó kampány során is.

Gazdaság

1.16. A gazdasági feladatok mindig komoly befolyást jelentettek a városszerkezetre. Az elmúlt két évtized alatt a gazdaság szerkezete az Európai Unión belül rend-kívüli gyorsasággal megváltozott. A fejlődést két súlyos visszaesési szakasz csökkentette, amely hatott a termelési és a szolgáltatási iparra, privát és közösségi szinten egyaránt. Bár jóllehet, az európai gazdaság tevékenysége továbbra is a városok felé irányul, vannak olyan tendenciák, amelyek a jövő tervezését befolyásolhatják. A gazdasági fejlődés – privát és nyilvános szervezetek, valamint tiszteletbeli szerepkörök és partnerkapcsolatok bevonásával – nagyon is alapvető szerepet fog játszani, amihez azonban pontos és jól átlátható eljárásokra, jó szakemberekre, menedzserekre és várostervezőkre van szükség.

1.17. A gazdaság szerkezeti átalakulása nagyon gyors. Makroökonómiai szinten a városok nemzeti és nemzetközi szinten versengenek például a Csendes-óceán mentén fekvő városokkal a növekvő munkahelyek tekintetében. A telekommunikáció és az információs technológia forradalmi fejlődése ezt a folyamatot kétségtelenül erősíti. A munkaformák növekedése, a melléktevékenységek, a time sharing, az időszakos megbízások állandóan változtatják a szervezeti struktúrákat. Nemzetközi az a tendencia, hogy a nagyvállalatokat karcsúsítják, csökkentik munkahelyeik számát. Ez nagyarányú és hosszan tartó munkanélküliséghez vezet. Ennek következtében a városszerkezeten belül felül kell vizsgálni a gazdasági tevékenységek és munkahelyek helyigényének kritériumait.

1.18. Mikrogazdasági szinten a helyi gazdasági tevékenység fellendülése várható, ami Európa-szerte a kis- és középvállalatok számának emelkedésében tükröződik. A fenntartható város érdekében a politikai irányultságnak a nagyobb arányú helyi munkára és tevékenységre kell törekednie. Ez növeli az alkotó-erőt, másrészről javítja az életminőséget is. Az elmúlt tíz év tapasztalata alapján az szűrhető le, hogy a várostervezésnek jelentős szerep jut a helyi közösségek gazdasági fejlődésének serkentésében. A fejlődés növekvő sebessége szükségessé teszi a helyi és a globális piac állandó figyelését és értékelését annak érdekében, hogy az új feltételekre azonnal reagálni lehessen.

Mobilitás

1.19. Az Európai Bizottság 1996-ban nyilvánosságra hozott egy „Zöld Irat”-ot a közlekedésről „A városlakók hálózata. Teljesítsük a közlekedés feladatait” címmel. Ez a jelentés leszögezi, hogy a hetvenes évektől az autóbirtoklás és -használat jelentősen megnövekedett és tovább növekszik, az elkövetkező 25 évben becslések szerint 200%-kal. Ez minden bizonnyal összefügg a közép- és kelet-európai országoknak a nyugat-európai országok színvonalára való törekvési igényével. A közlekedési forradalom hatása különösen ismeretes a légszennyeződés, a forgalomsűrűség és az egészségügyi kérdések területén, valamint a nem megújítható energiaforrások kérdésével kapcsolatban. A közúti forgalom különösen területigényes, ami károsítja a városszerkezetet és az életminőséget. Általános hatását a város robbanásszerű kiterjedése mutatja, és „elvárosiasodott” régiókat hoz létre. Jóllehet a mobilitás látványosan javult, de a hátrányos helyzetű csoportokat megfosztotta a fontos ellátási és szolgáltatási lehetőségek elérhetőségétől. Sok városban jelentősen megnőtt az autóforgalom, hátrányos helyzetbe hozva a gyalogosokat és a kerékpárral közlekedőket.

1.20. Ezek a jelenlegi irányvonalak semmi módon sem tarthatók fenn, hiszen veszélyeztetik a hagyományos európai város kultúráját és környezetét. A tervezés során a kényszerhatások ellen pozitív megoldást kell találni, ami a jobb elérhetőséget, illetve a tisztább környezetet célozza meg. Stratégiai szinten a Trans-Európai Szállítási Hálózat (TETNs) megszervezése jelent megoldást a városok jobb elérhetőségéhez, ami segíti a városok és régiók közötti gazdasági aktivitás és csere kibontakozását. Helyi szinten a várostervezésre fontos feladat hárul a területhasznosítás és a közlekedéstervezés teljes integrálása formájában. Ezen a területen nagy a befektetés iránti igény, tekintettel a közlekedési infrastruktúra új formáira, különösen a tömegközlekedés vonatkozásában és a gyalogos, illetve a kerékpáros közlekedés ajánlatában. A lakosság részére sokkal tágabb lehetőséget kell biztosítani a közlekedési eszközök megválasztása és hozzáférhetősége területén.

Választás és sokszínűség

1.21. A 21. század embere az egyre globálisabbá váló társadalomtól még nagyobb sokszínűséget és választási lehetőséget kíván meg és vár el mind a lakás, a termékek és a városi szolgáltatások, mind az intézmények tekintetében. Mint mindig, most is a társadalom legerősebb része lesz abban a helyzetben, hogy a legjobb lehetőséggel éljen. Ez a réteg egyre inkább abban a helyzetben lesz, hogy saját elképzelései szerint válassza meg városát, támogassa a helyi gazdaságot, és ezáltal befolyásolja a munkahelykínálatot. A városi gazdaság szerkezetének tervezésekor és a gazdasági élet támogatáskor gondosan mérlegelni kell a vegyes beépítésű területek előnyeit a hagyományos, szétválasztott kereskedelmi és lakóövezetek rendszerével szemben. Egyszerűen arról van szó, hogy a vegyes hasznosítású területek, amelyek a régi városokban fordulnak elő, sokszínűséget kínálnak, és mind szociálisan, mind gazdaságilag is aktívabbak, ami által az életminőség is általánosan javul. Ennek ellenére felmerül az igény a káros anyagokat kibocsátó és potenciálisan veszélyes üzemek kitelepítésére és különleges szabályozások bevezetésére is.

Biztonság és egészség

1.22. Jóllehet a nemzetközi kapcsolatok általános javulása észlelhető, azonban Euró-pában még mindig vannak polgárháború sújtotta területek és városok, ahol helyi zavargások vannak. Csak remélhető, hogy ezek a konfliktusok politikai úton a lehető leggyorsabban rendezhetők lesznek. Az európai városokban növekszik a kriminalitástól való félelem,

amely bizonyos fokig az életfeltételek minőségétől, a szociális szerkezetektől és az ott lakók egészségi állapotától is függ. Ezek azok a témák, amelyek megoldása a várostervezőket és más területek szakembereit egyaránt érintik, mert az ő feladatuk, hogy biztosítsák a környezet javulását, a jobb lakásfeltételeket, a munkahelyek gyorsabb elérhetőségét, valamint az intézményeket és a szolgáltatásokat is.

Szintézis: városszerkezet és a fenntartható város

1.23. Mindezek az elemek részei a tervezés térbeli aspektusainak, a jövő ideális városszerkezetére vonatkozó városszerkezeti vizsgálatban és szemléletben egyaránt. Néhány helyszín és szabályozási tényező befolyásolja a város szerkezetét. Ehhez járul egyrészről a központosítás szemlélete, egy központi területrészen belül az ellátási rendszer és a szolgáltatások koncentrált megléte, másrészről a decentralizált elosztás, az új fejlesztések lehetősége a városhatáron kívül. Ezeket a térségi feladatokat a fejlesztési programok új generációjának kell megoldania.

1.24. A városközpontok kiterjesztése ritkán veszi figyelembe azt a problémát, amelyet a külső területek és városperemek jelentik. A decentralizált vagy robbanó város esetében a szétbomlási problémák leggyakrabban szubregionális síkon lépnek fel. A városszerkezetet a város karaktere és a „hely szelleme" (genius loci) jellemzi. A városfejlesztésben a szubregionális tervezésnek megfelelő rangot kellene biztosítani. Ennek kellene gondot viselnie arra, hogy egyértelmű funkcionális kapcsolat legyen a városcentrum és az elővárosok, valamint a perifériális területek, illetve más városok és városrégiók között. Sok területen jó előfeltétele van városfüzér koncepció fejlesztésének. Lehetne olyan városhálózatot alkotni, amelyben minden városnak megvan a maga megmásíthatatlan identitása és feladata, és valamennyien megfelelő szállítási rendszerrel vannak összekapcsolva.

1.25. Az Európai Bizottság elképzelésének megfelel a falvak csoportja vagy községek szövetsége a fenntartható város koncepciójaként, ami egyben az átfogó környezeti öntudatot is megtestesíti. A probléma áttekintését hozza nyilvánosságra az Europe's Environment: The Dobris Assessment (European Environment Agen-cy, 1994) című mű, ami ötvenegy város vizsgálatát tartalmazza. Ebben öt kulcs-kérdést határoztak meg: a levegőminőséget, a zajt, a közlekedést, a lakásminőséget, valamint a zöld- és a szabad területek meglétét és elérhetőségét. Bár ezek a tényezők a mindenkori városok esetében nagyon különbözőek, a köz-üzemek a fenntartható fejlődésért sokat tehetnek a helyi feltételek javításáért azon megoldások támogatásán keresztül, amelyek energia- és forrástakarékosak, valamint javítják a szemét, a levegő és a vízminőség problémakörének megoldását.

1.26. E jelenségek és a nyitott demokratikus folyamatok általános megértésének fejlesztéséhez a döntéshozatalban jobb kommunikáció, valamint a polgárok nagyobb arányú részvétele szükséges. Az elmúlt 20-30 évben a tervezők voltak elsősorban azok, akik a polgárok részvételének technikai fejlesztését szorgalmazták. Sok országban ezek a technikák a tervezés integrált részei lettek. Ezeket az alapelveket mindenütt használni kellene. Itt az ideje, hogy a normatív tervezésről áttérjünk a tervezésre mint olyan folyamatra, amely a város használóinak igényeit elégíti ki. A polgárorientált tervezés elképzelése, amely a városi élet alapigényét célozza meg, e karta kiindulópontját jelenti.

2. A várostervezés szerepe

Bevezetés

2.1. Az elmúlt hatvan év tapasztalatai és kutatásai azt látszanak megerősíteni, hogy a városok vagy tisztán véletlenszerűen, vagy kiválasztott minták alapján fejlődnek. Fejlődésük egyértelmű várostervezési alapelveket követ, vagy legalábbis tájékozódási szinten alkalmazzák azokat. Ezek az alapelvek hosszabb időn át is változatlanok maradhatnak, és lehet irányvonalként is alkalmazni őket. Minden esetben azonban belülről fakadónak kell lenniük, mielőtt új alapelvvel kerülnének felcserélésre, mielőtt az infrastruktúra vagy a tájkörnyezet kerülne megváltoztatásra, vagy valamilyen egyéb „akció" kerülne lebonyolításra, amelyek különben az alap-elvek pontos megértése nélkül felületesek maradnának. Az alapelveket két csoportra lehet osztani:
1. a múltban kifejlődött, általánosan érvényes alapelvek,
2. a 21. századra érvényes új, kívánatos alapelvek.

A következő szakaszokban ezekről lesz szó. A felsorolás nem lezárt. A Várostervezők Európai Tanácsa vitára bocsátja azokat.

A várostervezés általános irányelvei

2.2. Tág időhatár szükséges, amíg a politikai intézkedések hatása mérhetővé válik, és gyakran évtizedek kellenek, hogy a hibás döntések helyrehozhatók legyenek. A tervezés folyamatos tevékenység. Az elmúlt huszonöt évben a nagyobb nyitottság irányzata érvényesül a tervezésben és a várostervezésben való részvételben is. Ha a tervek eredményt céloznak meg, akkor a dialógusban való részvétel lehetőségét még nagyobbra kell tágítani. A tervezőknek kell a civil szervezetekkel és a helyi gazdasággal törődniük, hogy pozitív reagálás szülessék. Manapság bevált gyakorlat, hogy a tervezést figyelemmel kísérik és rendszeresen ellenőrzik. Az információáramlás elengedhetetlen. A célok és az eredményjelzők a várostervezők eszköztárában egyre fontosabb helyet kapnak, különösen, ha részvételi folyamatról vagy döntéshozatalról van szó.

2.3. A tervezés során tekintettel kell lenni a térségi adottságokra, a város fekvésére és környezetére, de szociális szerkezetére és a környék fontosabb forrásaira is. A domborzat és a klíma, a területhasznosítás jelenlegi és korábbi struktúrái további fontos tényezők. A hasznosítás sok elemet tartalmaz, telkeket, épületeket, fa-csoportokat és erdőket, vízfelületeket és közlekedési hálózatot, szabad területeket, utakat, kulturális és történelmi szempontból fontos elemeket éppúgy, mint közigazgatási határokat. Különösen fontos a várost környezetével kapcsolatba hozni. Ez érinthet olyan területeket, amelyek a város és a vidék között, közigazgatási határokon találhatók, mint például a vidéki térségek és pihenőterületek.

2.4. Ezek a tényezők a város rendjének összehangolásakor, a város és környéke jövőbeli megformálásakor különös fontosságot kapnak. A központosítás nem a növekvő mobilitás és az új technológiák miatt került egy koncepcióba, ez kiment a divatból. Az évszázadok során a városi élet egy központi hely és az azt körülvevő terület kapcsolatából fejlődött ki. Nincs okunk feltételezni, hogy ez a folyamat hirtelen meg fog szakadni. Már csak azért sem, mert egyes történeti központok bizonytalanná válása a kereskedelem és a gazdaság környékre való kivonulásával hozzájárult a városközpontok revitalizálásához. Sok tényező utal arra, hogy a város a jövőben inkább poli- mint monocentrikus lesz. A várostervezésnek kell a ki-alakuló új városcentrumokra figyelni és elsősorban a környezetalakítás minőségére helyezni a hangsúlyt. A vegyes hasznosítású területeket – ahol az emberek nemcsak laknak, hanem dolgoznak is – lehetőleg a város szélére kell kitelepíteni. A várostervezőknek és a közigazgatásnak újra átgondolnia és értékelnie kellene a hasznosítások kérdésének méltányosságát.

2.5. A városok fenntartható fejlődésének vizsgálatánál összvárosi szinten tekintettel kell lenni

a környezeti kritériumokra és alapelvekre. Minden érdekeltet, az erő-műveket, a környezeti, a szociális és a gazdasági erőket stratégiai és átfogó szempontok szerint kell figyelembe venni. Nem szabad ezeket önálló egységként kezelni. Ez a kiindulási alap, amely gyakorta magában foglal környezeti teherbíró képességet vizsgáló tanulmányt is, a fenntartható fejlődés vezérfonala. Ahhoz, hogy az előrejutás tekintetében lényeges információkhoz jussunk, a hiányzó eszközöktől eltekintve nincs technikai nehézség. A modern adatfeldolgozás segítségével minden esetben lehetséges az ilyen típusú komplex rendszerek szabályozása.

2.6. A városok kétségtelenül továbbra is a gazdasági fejlődés motorjai lesznek, és befolyásolják vidéki környezetüket. A hosszú távú vizsgálódások és prognózisok szerint a fejlődési minták ciklusait gondosan meg kell vizsgálni. Kétséges a politikai és gazdasági alapokon nyugvó túlságosan elsietett akciók és döntések haszna. A kivitel türelmetlensége, hosszú távú projekteknél a megfelelő technikai háttér hiányossága, a helyi viszonyok nem megfelelő értékelése vagy a lakosság készségének csökkenése patthelyzetet teremtenek, vagy rossz irányú fejlődéshez vezetnek. Ilyen hibák elkerülhetetlenül hátráltatják a fejlődést és félkész projekteket hagynak maguk után. A várostervezésnek ezért szigorú állapotfelmérést kell végeznie minden önkormányzatnál, tekintettel a fontos szociális, gazdasági és környezeti tényezőkre, és meg kellene határoznia a tényezőket, a jövőben befolyásoló előre-jelzés irányvonalát is.

2.7. Így szemlélve a várostervezés elsősorban a közérdeket szolgálja. Ezt nem szabad alábecsülni, és azt sokszor félre is értelmezik. A tervezés egyébiránt az érdekkonfliktus feloldásában is szerepet játszik, és közvetít különböző frakciók és csoportok között. Néha a tervezőknek kell eldönteniük, hogy mely érdekekre kell figyelemmel lenni s melyek azok, amelyek nem meghatározóak, nem törvényszerűek. A konfliktusok lehetnek nyilvánvalóak és rejtettek, a konfliktus kezelése a feladat, amely a várostervezést rendszeresen, elkerülhetetlenül befolyásolja. A város jövőbeli szociális, kulturális és esztétikai megformálása a szociális és kulturális értékek bőségéből következik, amely minden lakos számára elérhető. A „városi színpad” szereplőinek – akik a konfliktuskezelés során magukkal hozzák saját prioritásukat – egy asztalhoz ültetése a tervezés fontos része. A szociális és környezeti kérdések egyenjogú kezelése is a kiindulási helyzethez tartozik, ahonnan a közvetítő szerepű tervezés kiindul.

Új, kívánatos irányelvek a 21. századra

2.8. A fentieket kiegészítheti még egy sereg további irányelv. Az elképzelés előterében a városi források igazságos elosztásának kell állnia, a jog alapelvén, a helyi igényeknek és a szubszidiaritás elvének legmesszebbmenőkig megfelelve.

2.9. A beépített területek mellett a szabad területek helye, a védett tájak, a zöldfelületek és a szabadidő eltöltésére szánt területek kérdése egyre nagyobb fontosságot kap. Ezen területek kicserélése, amelyek a város és részei, valamint a környék különböző karakterű történelmi fejlődésének leképezése, a város mint urbánus falvak összességének új meghatározásához vezet. Ez a polgáridentitás koncepciójával is mindenféleképpen összefüggésben van. Nagyon fontosak a szabad területek, zöldfelületek és a természeti területek. A városi politikának még inkább meg kell céloznia a kellemes környezet kialakítását, a „zöldet” behozni a városba. Jóllehet, ez azt az általános kötelességet jelenti, hogy a parlagon heverő területeket zöldfelületként hasznosítsák, de ezt nem szabad a szabad területek által okozott teherként felfogni. A zöldterületeket a városban és azon kívül is érzékenyen kell kezelni.

Szintézis

2.10. A várostervezésben az e karta által javasolt kezelési területeken erősödnie kell a kreativitásnak, hogy azokkal a kényszerítő körülményekkel, amelyeknek a városok és a közösségek ki vannak téve, jobban lehessen szembesülni. Ezt erre a feladatra kiképezett szakértőknek kell megtenni, mert a kérdés etikus kezelést igényel, amelyet a társadalom széles rétegeinek érdekeltsége határoz meg. A városi tervek megvalósításához elkerülhetetlenül szükségessé válik a még több és jobban képzett várostervező. A képzési rendszert, az igények szerint, megfelelő eszközökkel kell kiegészíteni.

2.11. A várostervezés feladata az, hogy a város jövőbeli vezetéséhez „térbeli felszere-lést" biztosítson. Kezelési területe a többi tudományággal összevetve sokkal nagyobb és egyedi. A várostervezés közvetlenül együtt dolgozik a városi társadalom gyakran konfliktusban álló erőivel. Leghatékonyabban a problématerületek felismerésénél, valamint a hivatásos szakemberek, a lakosság és az egyéni érdekcsoportok közötti kommunikáció támogatásában működik. A médián keresztül a fontos döntéshozók befolyásolásával, a közösség által megvitatható alternatív megoldások kidolgozásával teszi az értékelést lehetővé.

2.12. Az európai várostervezők ECTP alapító kartája (Amsterdam, 1986. november) és kiegészítése (Strasbourg, 1988. december) kissé átfogóan így foglalja össze a tervezők munkáját: „Akár szabad foglalkozásúként, akár alkalmazottként, gyakorlati vagy tudományos, állami vagy magánszektor területén a várostervezők főként az alábbi területek részein vagy egészén tevékenykednek:

– meghatározzák a társadalom jelenlegi és jövőbeli igényeit, és felhívják a figyelmet az intézkedések lehetőségeire, hatásaira, kényszerűségeire és következményeire;

– programokkal és javaslatokkal állnak elő, ütköztetik, szabályozzák, egyeztetik és lehetővé teszik a változásokat, valamint a kutatás segítségére építve mindezt gyakorlati területre ültetik át;

– fejlesztési tervek és programok alapján térségi koncepciót készítenek;

– tárgyalnak ezeknek a politikába és a tervezésbe való illesztéséről;

– folyamatosan gondozzák és ellenőrzik a politikát és a tervezést, átültetik az egyeztetéseket a változó igények és lehetőségek figyelembevételével;

– a változások bevezetésével figyelik és értékelik a közvetlen következményeket;

– szempontokat adnak a kutatásokhoz és közreműködnek a képzésben."

2.13. A Várostervezők Európai Tanácsa azon a véleményen van, hogy a tervezőknek, mint felelős szakmai ágnak, kifejezett és szükséges feladatuk van az új városi kezelési programok és specifikus, hosszú távú célkitűzések kidolgozásában. A városok életereje, jóléte nem valósul meg a technikai tudás, a kreativitás és a cselekvés, a különböző szakágak együttműködésének kezelése, valamint a politikusok és a közösség koordinálása nélkül. A városok tervezését a 21. században nem a programterv megalkotása fogja jellemezni, hanem sokkal inkább a lakosság jóléte érdekében történő tárgyalások sorozata. Ez olyan folyamat, amelynek minden polgár számára nyitottnak, hozzáférhetőnek kell lennie.

3. A holnap városa igényeinek kielégítése és lakosságának elvárásai

A döntéseknek az állandó változások és újítások, valamint a városi területek tervezése során megszerzett kiterjedt tudásra és összegyűjtött tapasztalatokra kell épülnie. E dokumentumban található vizsgálat alapján a Várostervezők Európai Tanácsa (ECTP) kidolgozott egy sor eredményt és célkitűzést, amelyek a széles nyilvánosságot, valamint a politikusokat, a tervezőket s mindazokat érinti, akik a város jövőjének kezelésével

foglalkoznak.

Az alább kidolgozott eredmények és ajánlások, figyelembe véve az európai városok különbözőségét és komplexitását, inkább általános jellegzetességet mutatnak. Tekintettel kell lenni a tervezést befolyásoló tényezőkre, mint pl. az időre, a komplexitásra, a politikai határokra, a központosításra és a térségi szervezetekre. Ezek adják a jövő képének keretét, és a városokat helyi és regionális kontextusba helyezik.

Az eredmények a tervezési folyamat integrált részének alapelveként méltatják a fenntartható fejlődés jelentőségét. Ezen alapelvek felvehetők az ajánlások közé, mert megfelelnek a fenntarthatóság Brundtland-definíciójának: „A mai generációk igényeinek kielégítése anélkül, hogy korlátoznánk a jövő generációi igényének kielégítését." Ezt a meghatározást az ETCP megerősíti, mert ez kiegészíti a kartában megfogalmazott, a polgárokra vonatkozó részvétel koncepcióját.

A karta mindenekelőtt azon van, hogy a polgárokat a tervezés középpontjába állítsa.

A nemzeti várostervezési szövetségek megfogalmazhatják és a kartához kapcsolhatják saját, a helyi feltételekre irányuló alapelveiket és ajánlásaikat.

Tervezett a karta négyévenkénti felülvizsgálata. Az eredményeket az Athénban megrendezésre kerülő üléseken vitatják meg.

Tíz ajánlás

3.1. Egy város – mindenki számára

Európa számos területén – elsősorban a környező vidéki területekről, illetve később a tágabb európai és nemzetközi területekről is – a városokba húzódnak az emberek. Ez a folyamat néha a fennálló szociális struktúra feszültségeihez vezet. Az elmúlt évtized két gazdasági recessziója a városi szegénységet növelte, ami oka, de következménye is lett az egyre csökkenő szociális összetartásnak. A városokban változó nagyságban található meg a rasszizmus, a kriminalitás, a szociális kirekesztés, valamint olykor rettenetes konfliktusok is kirobbannak. Éppen a politikusoknak és tervezőknek kell a hátrányos, forráshiánnyal küszködő társadalmi csoportokra figyelniük, mert ezek nem rendelkeznek saját lehetőségekkel. A várostervezésnek kell e társadalmi csoportok különleges igényeit megfogalmazni.

Minden csoportot, beleértve a bevándorlókat is, integrálni kell a városfejlesztési tervekbe, a szocio-gazdasági intézkedésekbe, a város gazdasági, szociális és kulturális életébe.

A tervezési folyamat igényli a lokális szint résztvevőinek együttműködését annak érdekében, hogy kifejlesszék a tervezés és a környezet, valamint a szociális és a gazdasági viszonyok javítása iránti nyilvános érdeklődést.

Ha a város a tervezés és a fejlesztés során a társadalmi csoportok igényeire és kívánságaira tekintettel van, akkor ezeket a csoportokat igényeikkel és kívánságaikkal az egyeztetés és a megfogalmazás folyamatába is be kell vonni. Ehhez hozzátartozik az is, hogy a közösségen belül megtörténjék térségi integrációjuk.

3.2. Részvétel

Az európai városokban igen nagy a különbség a városi ügyekben való polgári rész-vétel tekintetében. Egyes európai országokban a részvételi lehetőség igen fejlett, más helyeken ezt még mindig akadályozza a demokratikus-reprezentatív rendszer szerkezete, amely gyakorta igen központosított. A polgárok jogainak, igényeinek és kívánságainak kifejezését, különösen ami a napi élet- és helyi környezeti minőséget illeti, nem lehet helyi és központi szinten kizárólag választott képviselőkkel kezelni. A kormányzat ezen a területen olykor igen távol áll a polgároktól.

A várostervezés keretfeltételeinek hierarchikus szerkezetét meg kell tartani, hogy az a

polgárok számára is könnyebben átjárható legyen. A pénzek elosztásánál és a közigazgatás területén a támogatási alapelveket szigorúan kell alkalmazni.

A részesedés új formáit a legalsó szinten kell bevezetni úgy, hogy biztosítsa a polgárok számára a közvetlen betekintést és a döntéshozatalban való aktív részvétel lehetőségét.

Az emberek közötti kapcsolat és párbeszéd támogatása érdekében szükséges a helyi szociális és kulturális intézmények fenntartása.

3.3. Párbeszéd és kapcsolat

A városi központokban a népesség növekvő koncentrációja megszüntette az emberi léptéket, s a szociális és az épített térségi szerkezetek összeomlásához vezetett. Az emberek hétköznapjai uniformizálódtak, az elszigeteltség, a passzivitás, az érdektelenség a közös célok és szociális kezdeményezések terén mindennapi lett. A népsűrűség növekedése visszatükröződik a szabad területek, parkok, terek csökkenésében és a közösségi intézmények szűkké válásában, tehát minden olyan területen, amely a találkozások színhelyét jelentheti. E folyamat következtében a kreativitási és kifejezési lehetőségek is korlátozottá váltak.

A tervezés hierarchikus szerkezetének a térségi-épített, szociális és adminisztratív szinten is meg kell találnia kifejeződését. E szerkezet kisebb egységeinek – mint pl. épületcsoport vagy szomszédság, esetleg városnegyed – döntő szerepet kellene játszania az emberi kapcsolatok keretének fejlesztésében, valamint a városi ügyek és a kormányzás területén is. Aktivitási és részvételi eljárások összvárosi szinten való meg-szervezése előfeltételként szolgálhat a helyi irányítás biztosításához.

A civil szférát ismét életre kellene kelteni, hogy új helyet adjon és egyben szolgálja a közösségi szellem létrejöttét és fejlődését. Erőfeszítéseket kell tenni ahhoz, hogy a városban kialakuljon és fennmaradjon, illetve megerősödjék a szabad területek, parkok, szabadidő- és pihenőközpontok hálózata. Az új fejlesztéseknél a parlagon levő területeket és a használaton kívüli épületeket közösségi területekként lehetne figyelembe venni és társadalmi célokra felhasználni a már nem működő létesítményeket, egykori gyárakat vagy katonai épületeket.

3.4. Városi folyamatosság

A városi környezet hagyományos kulcsszerepe visszatükröződik a lakosság képzésében, kulturális életében. A civilizáció motorja, a város koncepciója, évszázadokon keresztül alakult ki, és az minden történelmi város alakzatában felfedezhető. Az el-múlt évtized intenzív városiasodásnak hatása a város kulturális integritását aláásta. Esztétikai formáját, alakzatát leértékelte, és a városszövetet tönkretette. A várostervezésnek speciális feladata az alakminőség biztosításával tekintettel lenni a városkarakterre anélkül, hogy megfojtaná az építészeti kreativitást, illetve a beépítetlen terek kezelésének kérdését.

A tervezés során meg kellene őrizni a városi környezet hagyományos elemeit és egyediségét, beleértve az épületeket, a történelmi városrészeket, a szabad területeket és a zöldfelületeket is. Ezeket az elemeket a városépítési alapelvek szerint az általános városszövetbe kellene integrálni.

Egy város vagy egy régió jellegzetességeit, egyediségét építési hagyományai adják, ezeket a várostervezésnek kellene megerősítenie, illetve továbbfejlesztenie. Az építészetnek és az épülettervezésnek az egész várost és környezetét is szem előtt kellene tartania. A formai megoldásoknak a terület vizuális, kulturális, funkcionális és törté-neti vizsgálatain, illetve különleges minőségén kellene nyugodniuk. A várostervezésnek olyan folyamatot kellene megindítania, amelybe a polgárokat átfogóan és nyíltan bevonnák. E folyamat párbeszéd a várostervezők és a társszakmák – építészek, föld-mérők, mérnökök, tájépítészek, ökológusok, közgazdászok, szociológusok, művészek – között, más szakértők bevonásával.

3.5. Új technológiák használata

Az információs technológia világméretű fejlődése társadalmi változásokat is hoz magával, befolyásolja a város jövőbeli szerkezetét és közlekedési rendszerének használatát. Ennek ellenére nagyon fontos a személyes kapcsolat, amelyet az elektronikus kommunikáció semmilyen formája sem pótol. Az információs technológia egyre inkább kiterjeszti a lehetőségeket a kommunikáció és a tapasztalatok sokféleségéhez. A demokratikus folyamatok javulnak azáltal, hogy ezek a technológiák azok számára is elérhetővé válnak, akik korábban ezzel nem rendelkeztek. Feltételezve a forrásokhoz való igazságos eljutást, potenciálisan lehetővé válik a polgárok képzése azzal a céllal, hogy részt vegyenek a városi menedzsmentben. Az információs hálózat kisebb egységeinek kulcsszerepet kellene kapniuk az emberi kapcsolatok keretfeltételei biztosításához, ami a szociális összetartozás és a kulturális azonosságtudat alapeleme. Az új technológiák lehetőséget kínálnak a polgárok számára, hogy az általános érdeklődésről közvetlenül a témára vagy problémára tereljék át a figyelmet, mind összvárosi szinten, mind közvetlen környezetükben.

A tervezésnek az információs technológia optimális használatát kellene bátorítania, miáltal biztosítható az igazságos hozzáférhetőség, és meg lehet célozni a polgárok számára a maximális használhatóságot.

Tekintettel egy többcentrumú, sokszínű város fejlődésére, a tervezésnek meg kellene vizsgálnia a folyamatokban az átfogó helyi részvétel, valamint a decentralizáció lehetőségét is. Hasonlóan kellene a tevékenység térbeli és időbeli megosztását is támogatni.

3.6. Környezeti vonatkozások

A fenntartható fejlődés alapelveinek olyan várostervezés magját kellene bemutatnia, ahol a tervezési folyamat középpontjában a polgárok állnak. A városi lakosság számának emelkedése és a forrásokhoz való igazságos hozzáférhetőség szükségessége különösen kívánatossá teszi a város fenntartható menedzsmentjét. A folyamatnak át kellene ölelnie a biodiverzitás, az ember és a természet viszonya, a forrásokkal való takarékos gazdálkodás (beleértve a földterület kérdését) társadalmi és gazdasági tulajdonságait. A várost mint ökorendszert „inputtal és outputtal” kellene szemlélni, a városmenedzsmentnek törekednie kellene a városi források fenntartható módon való elosztásának szabályozására. A témák egy sorát, mint például a hulladékkezelést, az energiafelhasználást, a szállítást és a közlekedést, illetve a biodiverzitást a várostervezés folyamatában kell végiggondolni. A térségi hasznosítási megosztás éppen ezért a város fenntarthatósági profilját jelentősen befolyásolja. Minden tervezést a fenntartható fejlődés alapelvére kellene felépíteni. A környezeti tűrőképesség vizsgálatát a nyilvánosság bevonásával a tervezés integráns részeként kellene elvégezni.

A tervezésnek a következőket kellene támogatnia:
– a nem megújítható források megtartását,
– az energiamegtakarítást és a tisztább technológiákat,
– a környezetszennyezés csökkentését,
– a hulladék megszüntetését, csökkenését és újrahasznosítását,
– az önkormányzatok támogatására a döntéshozás rugalmasságát,
– a mezőgazdaságot mint a parlagon heverő területek reaktiválásának forrását. A döntéshozatal során a polgárok érdeklődésében a megelőzés alapelvét kellene alkalmazni, hogy megakadályozzák a nem megújítható források szükségtelen eltűnését.

A biodiverzitásnak a várostervezés jelentős elemévé kell válnia, amire az ökorendszer megtartásával, a városba benyúló zöldsávok fejlesztésével és erősítésével kellene

törekedni. Különös figyelmet kellene a külső városi területeknek szentelni.

3.7. Gazdasági aktivitás

A várostervezés a múltban a városi terület felhasználásával és alaktanával foglalkozott, és kevesebb érdeklődést tanúsított a gazdasági és szociális természetű problémák iránt. A súlypont áthelyeződött, időszerű az integrált városi fejlődést támogatni, a városszerkezeti vonatkozásokat szociális és gazdasági „újraélesztési" programokkal összekapcsolni. A foglalkoztatási lehetőségek fontos elemet jelentenek, és szükséges minden polgár számára igazságosan biztosítani a városi intézmények és szolgáltatások elérhetőségét. A cél: pozitív keretfeltételek teremtése a magán- és a közszféra partnerkapcsolataiban, hogy ez minden polgár számára a leg-több hasznot jelentő fejlődést hozza.

A foglalkoztatottság és a termelés részben a város politikai célkitűzéseitől és általános befolyásától függ. A magánszektor és a gazdasági közösség virágzó fejlődésének biztosítása érdekében a várostervezésnek különös felelőssége van. A városok gazda-sági versengésben állnak egymással. Ezt a versengést befolyásolja a kulturális viszonyok összehasonlítása, az egyetemes megjelenés és minőség, illetve az életminőség, valamint hagyományos tényezők is, amelyek minden városban és településen megtalálhatók, mint például az ipar szerkezete, a szállítás és a közlekedés rendszere, a helyi politikai és kormányzási rendszer. A városfejlesztés stratégiája befolyásolhatja a gazdasági fejlődést, a szomszédos városok közötti kapcsolatot, valamint a városi források kombinációját. Megteremtheti az ingatlanfejlesztés előnyös feltételeit és a helyi pénzügyi intézetek szolgáltatásait. Hozzájárulhat továbbá a partnerkapcsolatok és kezdeményezések fejlesztéséhez, amelyek új piaci lehetőségeket teremthetnek és kiválthatják a nyílt kereskedelmet.

Az európai városok közigazgatásának ezért áttekinthető pénzügyi háttérrel kell rendelkezniük, mert a várostervezésben vezető szerepet kell játszaniuk, megalkotvaa beruházás és a gazdasági tevékenység számára a pozitív keretfeltételeket. Így tekintve a város minősége egyfajta forrás, amely hozzájárul a gazdasági jóléthez.

A történeti és új városrészek tervezésének és alakításának minősége, valamint a kulturális imázs, amelyet a város a külvilág felé mutat, ugyanannyira fontos, mint a történelmi örökség és a környezet védelme.

A munkanélküliség, a szegénység és a szociális kirekesztés a tervezés integrált része, és ezek gazdasági, szociális és környezetmeghatározó vonatkozásaira tekintettel kell lenni. A tervezésnek támogatnia kell a partnerkapcsolatokat és kezdeményezéseket, munkahelyet és kisvállalkozásokat kell teremtenie, valamint oktatással, képzéssel növelnie a minőséget.

A piaci erőt meg kell ragadni, hogy a közberuházás lehetőség szerint a városban maradjon. Hasonlóan kell a magánszektornak reális keretek között a város alakításában részt vennie és a fenntartási költségekből részesednie. A befektetett közpénzeknek mindig jó példát kell mutatniuk (költségek - hasznok/előnyök - kapcsolatok).

A tervezésnek a kisvállalatokat kellene támogatnia, hogy a helyi lakosság számára munkalehetőséget biztosítson és erősítse a város gazdasági alapjait.

3.8. Mobilitás és hozzáférhetőség

Az egyéni motorizált közlekedés féktelen fejlődése a közelmúlt egyik legnagyobb tehertételét jelenti a legtöbb városközpont mindennapi életére és működőképességére. A tömegközlekedési eszközök használata csökkent, a gépjármű-közlekedés növelése érdekében tett erős közlekedési infrastrukturális intézkedések a forgalom csökkenéséhez és a belvárosi és a környéken levő területek egymástól való elszakadásához vezetett. Különböző tapasztalatok azonban azt is bebizonyították, hogy az erősödő közösségi öntudat és a tapasztalati megoldások bevezetése támogathatják a közlekedéspolitika új

módjait. Ezek tartalmazzák a közlekedési menedzsment, az ÖPNV (a rövidítés feloldása az eredeti szövegből nem állapítható meg. Szerk.) javítását és a gyalogosokra, valamint a kerékpárosokra vonatkozó kiegészítő intézkedések kombinációját is, összekapcsolva mindezt a városközpontok környezetének javításával. Arról van szó, hogy kényelmes, felhasználóbarát közlekedési rend-szert fejlesszenek ki, ami minden lakos számára elérhető, és teljesen illeszkedik a város területgazdálkodási stratégiájához.

Az elérhetőség támogatása megkívánja a várostervezőktől azt a felismerést, hogy a területhasznosítást és a közlekedéstervezést ne különálló feladatként kezeljék. A mobilitási kényszert – figyelembe véve a cselekvési intenzitás területeit – a vegyes hasznosítású területek támogatásával és a hatékony közlekedési kapcsolat fejlesztésével kellene csökkenteni. A megfelelő helyzetek és intézkedések kiértékeléséhez az átjárhatósági és elérhetőségi mutatókat kell segítségül hívni.

A motorizált egyéni közlekedés fenntartását az úthasználati díjak és a parkolás-gazdálkodás segítségével kellene meggyűlöltetni. A bevonásra javasolt területek koordinált tervezésével kellene az ÖPNV fejlesztését javítani és a gyalogosok és kerékpárosok részére szolgáltatásokat biztosítani. Így mozgásigényük kielégítésére a polgárok többféle lehetőség közül választhatnának.

A beruházásoknak a környezetkímélő megoldásokat kellene előnyben részesíteniük, hogy csökkentsék a hajtóanyagok melléktermékeit és kiküszöböljék a közlekedésből származó káros hatásokat, valamint az egyéb szennyeződéseket.

3.9. Sokszínűség és különbözőség

Mindenki tudja, hogy a várostervezés nem tud mindent ellenőrizni, de ez nem is feladata. Ennek ellenére sok városban a terület- és épületgazdálkodás szigorú politikája túl monoton hasznosítási szerkezethez vezetett, megtörve a városi élet kontinuitását és sokszínűségét.

A város alaprajza és fejlődési folyamata eltorzult, mert a tervezés során nem vették figyelembe a belülről fakadó területi ismertető jegyeket. A városi élet sokszínű tapasztalata csökkent. A tervezésnek kellene feleletet adnia a város és lakossága folyamatosan felmerülő igényei kielégítésére, a működő városi rendszer legnagyobb nyeresége mellett.

A várostervezés során a cél a nagy, monofunkcionális területhasznosítás megvalósítása. Kivételt képeznek azok a funkciók, amelyek a közbiztonság és közegészség érdekében a hasznosítások szétválasztását teszik szükségessé.

A vegyes hasznosítást kellene – különösen a városközpontokban – támogatni, hogy ez is a városszövetet gazdagítsa és az életképességet növelje. A lakásnak és a munkának, mint más összeegyeztethető hasznosításoknak, időben és térben szoros kapcsolatban kellene állniuk, hogy csökkentsék a mobilitási kényszert és a környezetszennyezést, takarékoskodjanak az energiával is.

A megfizethető lakáskörülmények széles választékát kellene megteremteni, hogy kielégíthető legyen minden népcsoport igénye. Ötletes megoldásokkal kellene olyan új épületeket létrehozni, amelyek mindenekelőtt jelentős energiamegtakarítást és hőszigetelést tesznek lehetővé. A megoldásoknak új építési technológiák és építőanyagok segítségével a gazdaságosság maximalizálását kellene megcélozniuk, amivel a hátrányos helyzetű lakosság is megfizethető lakásokhoz juthatna.

A tervezésnek kellene a lakosság számára elérhetővé tenni azt, hogy választani lehessen a munka, a lakás, a közlekedés és szabadidő eltöltésének különböző lehetőségei között, hogy ez is a mindennapok minőségét növelje.

3.10. Egészségesebb és biztonságosabb városok

Az emberek és cselekvési területük városokban való koncentrálódása miatt különös jelentőséggel bír az egészség és a biztonság kérdése. Ez három tényezővel van összefüggésben, az időben és térben behatárolt katonai konfliktusokkal, a természeti katasztrófákkal és szociális konfliktusok által okozott veszélyekkel, illetve a bizonytalan közbiztonsággal vagy bűnözéssel. A szegénység, a rossz egészségügyi viszonyok gyakran részei a nélkülözés és az elembertelenedés spiráljának, ami Európa bizonyos városainak egy-egy részét is fenyegetik.

„Harc nélküli zónaként" kellene a városi területek koncepcióját támogatni és keresztülvinni, hogy helyzetüket kötelező érvényű nemzetközi szerződések és megállapodások biztosítsák.

A természeti katasztrófák elleni védelemhez szükséges intézkedéseket a várostervezés és a közigazgatás minden szintjén figyelembe kell venni.

A tervezésnek intézkedésekkel kellene támogatnia a szociális nyugtalanság és a bűnözés okainak kiküszöbölését. Törekednie kellene továbbá arra, hogy a közösségi tudat és a közjólét ismét megvalósuljon, hogy a biztonság színvonala személyes és összvárosi szinten javuljon.

A tervezésnek kellene az „egészséges város" fejlődését a világ egészségügyi szervezetének (WHO) mértékadó megfogalmazása szerint támogatnia. Ezt közvetlenül a lakás és a környezet minőségének javításával teheti meg, közvetve pedig a szennyezés csökkentésére, illetve a szűkös források takarékos kezelésére lehet hatással.

1998. március

The New Charter of Athens / adopted by ECTP (European Council of Spatial Planners), in 1998.

A NÉPI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG KARTÁJA, 1999

Bevezetés

A népi építészeti örökség fontos érzelmeket és büszkeséget jelent minden ember számára. A társadalom jellemző és vonzó termékének tekintjük. Szabálytalannak tűnik, mégsem az. Hasznos, ugyanakkor érdekes és szép. A modern élet helyszíne és a társadalom törté-netének dokumentuma. Bár emberi mű, egyben az idők alkotása is. Méltánytalanság lenne, ha az emberiség nem óvná ezt a hagyományos harmóniát, saját létezésének kifejezőjét.

A népi építészeti örökség fontos – a közösség kultúrájának, a hellyel való kapcsolatának, egyben a világ kulturális sokféleségének alapvető kifejezése.

A népi építészet az a hagyományos és természetes módszer, amellyel a közösségek hajlékot építenek maguknak. Olyan szakadatlan folyamat, amely a társadalom és a környezet kényszerítő hatására folyamatosan, szükségszerűen és állandóan változik. A gazdasági, kulturális és építészeti homogenizáció világszerte fenyegeti a hagyományok fennmaradását. Az alapvető kérdés, melyet a közösségeknek, a kormányoknak, a tervezőknek, az építészeknek és a műemlékvédők és szakértők multidiszciplináris csoportjainak kell megválaszolnia az az, hogy hogyan lehet ezeket az erőket befolyásolni.

A kulturális globalizáció és az átfogó gazdasági-társadalmi átalakulások következtében a népi építészet alkotásai világszerte nagyon sérülékenyek, és a hanyatlás, a belső egyensúly hiánya és az integráció fenyegetéseivel kell szembeszállniuk.

Ezért szükséges, hogy a Velencei Karta kiegészítéseként olyan alapelveket fogalmazzunk meg, amelyek a népi építészeti örökség védelmét szolgálják.

Általános kérdések

1. A népi építészet példáit az alábbi ismérvek alapján lehet felismerni:
   - a közösségre jellemző építkezési mód;
   - környezettel harmonizáló helyi vagy területi jelleg;
   - a stílus, a forma és a külső összetartozása, vagy a hagyományos építési típusok használata;
   - hagyományos tervezés és építés, amely informálisan fejeződik ki;
   - a funkcionális, társadalmi és környezeti tényezők figyelembevétele;
   - a hagyományos építési módok és szaktudás hatékony alkalmazása.

2. A népi építészeti örökség megbecsülése és hatékony védelme a közösség támogatásától, a folyamatos használattól és a fenntartástól függ.

3. A kormányoknak és a felelős hatóságoknak el kell ismerniük a közösségek jogát ahhoz, hogy megőrizzék élő hagyományaikat, hogy védjék azokat jogi, adminisztratív és pénzügyi eszközökkel, és átörökítsék azokat a jövő nemzedékek számára.

A megőrzés alapelvei

1. A népi építészeti örökség védelmét a multidiszciplináris gyakorlatnak megfelelően kell végrehajtani, figyelembe véve a változások és a fejlődés elkerülhetetlenségét, tiszteletben tartva a közösség kulturális identitását.

2. A népi jellegű épületeken, épületcsoportokon és településeken a mai beavatkozásoknak tiszteletben kell tartaniuk a kulturális értékeket és a hagyományos jellemzőket.

3. A népi építészet megőrzésének legjobb módja az épületcsoportok és települések fenntartása és védelme minden egyes régióban, mert egyetlen alkotás csak ritkán tudja reprezentálni azt.

4. A népi építészeti örökség a kultúrtáj szerves része, és ezt a kapcsolatot figyelembe kell venni a megőrzési és fejlesztési tervekben is.

5. A népi építészet nemcsak az épületek, szerkezetek és terek fizikai megjelenését és megalkotását jelenti, hanem azt a módot is, ahogyan azokat használják és értelmezik, egyben a hagyományokat és az eszmei tartalmat is.

Gyakorlati irányelvek

1. Kutatás és dokumentáció. A népi épületeken végzett bármely beavatkozást óvatosan kell végrehajtani, előtte pedig el kell végezni a forma és a szerkezet teljes elemzését. Ezt a dokumentációt mindenki számára hozzáférhető módon levéltárban kell elhelyezni.

2. Hely, táj és épületcsoportok. A népi jellegű épületekkel kapcsolatos mindennemű beavatkozást úgy kell végrehajtani, hogy az ne sértse, hanem őrizze meg a hely integritását, a tájhoz és a többi épülethez való kapcsolatot.

3. Hagyományos építési rendszerek. A népi építészet hagyományos építési rendszereinek és szakmáinak fennmaradása alapvető fontosságú a népi jelleg kifejeződéséhez, ez az épületek felújításakor és helyreállításakor elengedhetetlen követelmény. Ezeket a szakmákat meg kell őrizni, le kell jegyezni, és meg kell azokat tanítani a mesteremberek és építők új generációjának.

4. Az anyagok és részletek helyettesítése. A modern használat követelményeinek megfelelő változtatásokat olyan anyagok felhasználásával kell végrehajtani, amelyek a szerkezet és az építőanyagok állandósága révén biztosítják a kifejezés, a megjelenés, a struktúra és a forma állandóságát.

5. Átalakítás. A népi épületek átalakítását és újrafelhasználását olyan módon kell végrehajtani, hogy az ne érintse azok integritását, karakterét és formáját, ugyanakkor feleljen meg az életszínvonal új követelményeinek. Ahol a népi épület használata folyamatos, ott a közösség etikai kódexe határozhatja meg a beavatkozás mértékét.

6. Változtatások és időszakos felújítás. Az idők folyamán történt változásokat figyelembe kell venni, és azokat úgy kell értelmezni, mint a népi építészet fontos jellemzőjét. Az épület valamennyi részletének egy korhoz való igazítása nem lehet célja a népi épületeken végzett felújítási munkáknak.

7. Képzés. A népi épületek kulturális értékeinek megőrzése érdekében a kormányok, a felelős hatóságok, csoportok és szervezetek a következőkre fektessenek hangsúlyt:
   a) oktatási programok a műemlékvédők számára a népi építészet alapelveinek elsajátítására;
   b) képzési programok a közösségek számára: hogyan támogassák a hagyományos építési módszerek, anyagok és szaktudás megőrzését;
   c) információs programok, amelyek – elsősorban a fiatalabb generációval – megismertetik a népi építészetet;

d) a népi építészet regionális hálózatai a szakértelem és a tapasztalatok cseréjére.

(Elfogadta az ICOMOS XII. Közgyűlése.)

A szerkesztő megjegyzései:

1. A fordítás az eredeti angol és spanyol szöveg felhasználásával készült, amelyek azonban nem teljesen megegyezők.
2. Az eredetiben a *vernacular,* ill. a *vernáculo* az építészet jelzője. Ennek nem pontos fordítása a népi, de a magyar szaknyelvben nincs (egyelőre) jobb.

Charter on the Built Vernacular Heritage (1999) / Ratified by the ICOMOS 12th General Assembly, in Mexico, October 1999

A KULTURÁLIS TURIZMUS NEMZETKÖZI KARTÁJA, 1999
A műemléki jelentőségű helyszínek idegenforgalmának kezelése

A karta általános alapelvei

A legtágabban értelmezett természeti és kulturális örökség mindenkié. Egyetemleges értékeinek megértése, értékelése és megőrzése mindannyiunk joga és felelőssége.

Az örökség tág fogalom, amelybe a természeti és kulturális környezet egyaránt beletartozik. Kiterjed a tájakra, történelmi helyekre, helyszínekre és az épített környe-zetre, valamint a biodiverzitásra, a gyűjteményekre, a múltbeli és a fennmaradt kul-turális szokásokra, ismeretekre és élettapasztalatra. A sokszínű nemzeti, regionális, őslakos és helyi identitás lényegét képező történeti fejlődés hosszú folyamatát öröki-ti meg és juttatja kifejezésre, és a korszerű életnek szerves része. Dinamikus viszonyí-tási alap, és a gyarapodás, illetve változás pozitív eszköze. Minden egyes település vagy közösség sajátos örökségről alkotott és kollektív emlékezete pótolhatatlan és egyben a jelen és jövőbeli fejlődés lényeges alapköve.

Az erősödő globalizáció idején az egyes helyek vagy régiók örökségének és kulturális sokszínűségének védelme, megőrzése, értelmezése és bemutatása mindenki számára mindenhol fontos kihívás. Az örökségről való gondoskodás azonban a nemzetközileg elfogadott és megfelelően alkalmazott normák keretében rendszerint az adott közösség vagy kezelői csoport feladata.

Az örökség kezelésében elsődleges cél, hogy annak jelentőségét és megőrzésének szükségességét a befogadó közösséggel és a látogatókkal megértessük. Az örökség és a kulturális fejlődés ésszerű mértékű és megfelelően ellenőrzött fizikai, intellektuális és/vagy érzelmi hozzáférhetősége egyszerre jog és kiváltság. Velejárója a jelenkori befogadó közösség, a történeti ingatlan őslakos kezelői vagy tulajdonosai műemléki értékeinek, érdekeinek és egyenjogúságának, valamint az örökség eredetéül szolgáló tájak és kultúrák tiszteletben tartásának kötelessége.

Az idegenforgalom és a kulturális örökség dinamikus kölcsönhatása

A belföldi és a nemzetközi idegenforgalom továbbra is a kulturális kapcsolattartás egyik fő eszköze, amelynek révén az ember személyes tapasztalatot szerezhet nem-csak a múltból fennmaradtakra, hanem mások mai életére és társadalmára vonatko-zóan is. Egyre inkább a természeti és kulturális párbeszéd pozitív mozgatóerejének tekintik. A turizmus az örökséget a gazdasági jellemzők oldaláról ragadhatja meg, és a gazdasági jellemzőket a finanszírozás előteremtésével, a közösség oktatásával és a politika befolyásolásával a műemlékvédelem céljára használhatja fel. Az idegenforga-lom számos nemzet- és regionális gazdaságnak lényegi részét képezi, és amennyiben sikeresen irányítják, a fejlődés fontos tényezője lehet.

Maga az idegenforgalom egyre összetettebb jelenség, amelynek politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, oktatási, biofizikai, ökológiai és esztétikai vonatkozásai vannak. A látogatók, illetve a befogadó vagy helyi közösségek esetlegesen ütköző elvárásai és törekvései közötti előnyös kölcsönhatás kialakítása nagy kihívást és lehetőséget jelent.

A természeti és a kulturális örökség, a különbözőségek és a meglévő kultúrák alapvető idegenforgalmi vonzerőt jelentenek. A túlzott vagy rosszul kezelt turizmus és az idegenforgalomhoz kötődő fejlesztés veszélyeztetheti fizikai jellegüket, integritásukat és kiemelkedő vonásaikat. A befogadó közösségek ökológiai környezete, kultúrája és életmódja, valamint a látogatás élménye egyaránt sérülhet.

Az idegenforgalomnak a befogadó közösségek előnyére kell megvalósulnia. Esz-közül

és indítékul kell, hogy szolgáljon számukra örökségük és kulturális szokása-ik ápolásához és megőrzéséhez. A fenntartható idegenforgalom létrehozásához és a műemléki értékeknek az eljövendő generációk számára való megóvásához a he-lyi és/vagy őslakos közösség képviselőinek, a műemlékvédőknek, az idegenforgal-mi szolgáltatóknak, az ingatlantulajdonosoknak, a politikai döntéshozóknak, az or-szágos fejlesztési tervek kidolgozóinak és a műemléki helyszínek igazgatóinak együtt kell működniük.

Az ICOMOS, a Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa, mint e karta megalkotója, más nemzetközi szervezetek és az idegenforgalmi szakma képviselői elkötelezték magukat e kihívás felvállalására.

A karta céljai

A kulturális turizmus nemzetközi kartájának céljai:

- segítséget és ösztönzést nyújtani a műemlékvédelemmel és -kezeléssel foglalkozóknak az örökség jelentőségének a befogadó közösséggel és a látogatókkal való megismertetésében;
- segítséget és ösztönzést nyújtani az idegenforgalmi szakmának a turizmus oly módon való fejlesztésében és irányításában, amely tiszteletben tartja és előmozdítja a befogadó közösségek örökségét és élő kultúráit;
- segítséget és ösztönzést nyújtani a műemlékvédelmi érdekek és az idegenforgalmi szakma között a műemléki helyek, gyűjtemények és élő kultúrák fontosságáról és sérülékenységéről, így a fenntartható jövő szükségességéről folytatandó párbeszéd kialakításában;
- a tervek kidolgozóit a műemléki helyeknek és kulturális tevékenységeknek a védelem és megőrzés érdekében való bemutatására és értelmezésére vonatkozó részletes, mérhető célok és stratégiák meghatározására ösztönözni.

Mindemellett

- a karta támogatja az ICOMOS, az egyéb nemzetközi szervezetek és az idegenforgalmi szakma széles körű, az örökség kezelése és védelme egységének fenntartására irányuló kezdeményezéseit;
- a karta minden érintettet, akinek érdekei, illetékessége és kötelezettségei olykor ütközhetnek, arra ösztönöz, hogy vegyenek részt céljai elérésében;
- a karta ösztönzi az érintett feleket, hogy az alapelveknek a konkrét körülmények között, illetve az egyes szervezetek és közösségek igényei alapján való alkalmazása megkönnyítésére fogalmazzanak meg részletes irányelveket.

A kulturális turizmus kartájának alapelvei

1. alapelv

Mivel a belföldi és a nemzetközi idegenforgalom a kulturális kapcsolattartás egyik fő eszköze, a műemlékvédelemnek felelős és megfelelően ellenőrzött módon le-hetővé kell tennie a befogadó közösségek számára, hogy első kézből éljék át és ért-sék meg a közösség örökségét és kultúráját.

1.1. A természeti és kulturális örökség tárgyi és szellemi kincs, amely a történelmi fejlődés dokumentuma. Fontos szerepe van a korszerű életben, ezért a nagyközönség számára fizikailag, intellektuálisan és/vagy érzelmileg elérhetővé kell tenni. A fizikai jellemvonások, nem kézzelfogható aspektusok, a jelenkori kulturális kife-jeződés és a tágabb összefüggések megóvására és megőrzésére irányuló progra-moknak meg kell könnyíteniük az örökség jelentőségének a befogadó közösség és a látogató által méltányos módon és elérhető áron való megértését és értéke-lését.

1.2. A természeti és a kulturális örökség egyedi megnyilvánulásainak jelentősége kü-lönbözik, egyesek egyetemleges értékűek, mások nemzeti, regionális vagy helyi jelentőséggel bírnak. Az értelmezésükre irányuló programoknak e jelentőséget a befogadó közösség és a látogató előtt az oktatás, a média, a technológia helye-sen megválasztott, ösztönző és korszerű formáival és a történelmi, környezeti és kulturális információk személyes elmagyarázásával megfelelő és hozzáférhető módon fel kell tárni.

1.3. Az értelmezést és a bemutatást szolgáló programoknak meg kell könnyíteniük és ösztönözniük kell a természeti és kulturális örökség hosszú távú fennmaradásához szükséges magas fokú társadalmi fogékonyság és köztámogatás kialakítását.

1.4. Az értelmezésre irányuló programoknak be kell mutatniuk, hogy milyen jelentősége van a műemléki helyeknek, a múltbeli kulturális hagyományoknak és szokásoknak, valamint a környék és a befogadó közösség, ideértve a kulturális vagy nyelvi kisebbségek, jelenkori sokszínűségének. A látogató mindig legyen tisztában az egyes emlékeknek tulajdonított eltérő kulturális értékekkel.

2. alapelv

A műemléki helyek és a turizmus dinamikus kölcsönhatásban vannak, egyes ér-tékeik ütközhetnek is. E kölcsönhatást a jelen és az eljövendő nemzedékek érdeké-ben fenntartható módon kell kezelni.

2.1. Az örökség szempontjából jelentős helyszínek a kulturális sokszínűség és a társadalmi fejlődés zálogaként minden ember számára eredendően értékesek. Az élő kultúrák, műemléki helyszínek, gyűjtemények fizikai és ökológiai egységének és környezeti összefüggéseinek hosszú távú védelme és megőrzése a társadalmi, gazdasági, politikai, törvényhozási, kulturális és idegenforgalmi tervezés lényegi részét kell, hogy képezze.

2.2. Emlékeink és értékeik az idegenforgalommal dinamikus és állandóan változó kölcsönhatásban állnak, egyszerre keltve lehetőségeket és kihívásokat, illetve esetleges érdekütközéseket. Az idegenforgalmi beruházások, tevékenységek és fejlesztések pozitív eredménnyel kell, hogy járjanak, és a látogató igényeinek és törekvéseinek úgy kell megfelelniük, hogy minimális szintre korlátozzák a befogadó közösség örökségére és életmódjára gyakorolt káros hatásokat.

2.3. A műemlékvédelemre, az értelmezésre és az idegenforgalmi fejlesztésre irányuló programoknak az adott hely műemléki jelentőségének konkrét, de gyakran ösz-szetett és egymással ellentétes vonatkozásainak átfogó megértésén kell alapulni-uk. Fontos, hogy az örökség jelentőségének megértését és értelmezését folyama-tos kutatás és konzultáció segítse elő.

2.4. Fontos fenntartani a műemléki helyek és gyűjtemények hitelességét. A hitelesség kulturális jelentőségük alapvető része, ami anyagukban, a hozzájuk fűződő em-lékekben és a múltból eredő nem kézzelfogható hagyományokban jut kifejező-désre. A kulturális örökség megértésének és értékelésének előmozdításához a helyek és kulturális élmények hitelességét bemutató és értelmező programokra van szükség.

2.5. Az idegenforgalmi fejlesztési és infrastrukturális beruházások során az esztétikai, társadalmi és kulturális vonatkozásokat, a természeti és kulturális tájat, a biodi-verzitás szempontjait és a műemléki helyszínek tág értelemben vett környezeté-nek látványát egyaránt figyelembe kell venni. Előnyben kell részesíteni a helyben található anyagok használatát, és figyelembe kell venni a helyi építészeti stíluso-kat és népi hagyományokat.

2.6. Mielőtt a műemléki helyeket a jelentősebb idegenforgalom beindításához kiala-kítják, illetve felfejlesztik, az adott emlék természeti és kulturális értékének fel-mérésére tervet

kell készíteni. A tervben ezenkívül meg kell határozni az elfogad-ható változtatás megfelelő korlátait, különös tekintettel a látogatók számának a hely fizikai jellegére, egységére, ökológiájára és biodiverzitására gyakorolt hatá-sára, a helyi megközelítési lehetőségekre és közlekedési eszközökre, valamint a befogadó közösség társadalmi, gazdasági és kulturális közérzetére. Amennyiben a változtatás valószínűsíthető mértéke elfogadhatatlan, a fejlesztési elképzelést módosítani kell.

2.7 Az idegenforgalmi tevékenységeknek és a fejlesztésnek az adott helyre, illetve közösségre az idő során gyakorolt hatásának értékeléséhez folyamatos programokra van szükség.

3. alapelv

A műemléki helyszínekre vonatkozó műemlékvédelmi és idegenforgalmi tervezés során gondoskodni kell arról, hogy érdemes legyen azokat meglátogatni, hogy a látogatás kielégítő legyen és élményt nyújtson.

3.1. A műemlékvédelmi és idegenforgalmi programoknak minőségi tájékoztatást kell biztosítaniuk, hogy a látogató a lehető legjobban megérthesse a jelentős műemléki vonásokat és megőrzésük szükségességét, s így a hely meglátogatása megfelelően élvezetes legyen.

3.2. A látogatók számára lehetővé kell tenni, hogy amennyiben ezt kívánják, a műemléki helyet saját ritmusuk szerint ismerjék meg. A hely egységére és anyagára, természeti és kulturális vonásaira gyakorolt hatás minimalizálása érdekében külön közlekedési útvonalak kijelölése válhat szükségessé.

3.3. Fontos, hogy a helyszínek kezelői, a látogatók, a döntéshozók, tervezők és ide-genforgalmi szolgáltatók ügyeljenek a kegyhelyek, a vallásgyakorlat és a vallási hagyományok szentségének tiszteletben tartására. A látogatókat arra kell ösztö-nözni, hogy szívesen látott vendégként viselkedjenek, tartsák tiszteletben a befo-gadó közösség értékeit és életmódját, utasítsák el a kulturális kincsek eltulajdo-nítását és tiltott kereskedelmét, és magatartásuk legyen felelősségteljes, ami visz-szatérésük esetén újból szívélyes fogadtatást eredményezhet.

3.4 Az idegenforgalmi tevékenységek tervezése során gondoskodni kell arról, hogy a látogatók kényelmét, biztonságát és jó közérzetét olyan létesítmények szolgálják, amelyek növelik a látogatás nyújtotta élményt, de nem rombolják a hely jelentős értékeit vagy ökológiai jellegét.

4. alapelv

A műemlékvédelem és az idegenforgalom tervezésébe a befogadó közösségeket, illetve az őslakos népeket is be kell vonni.

4.1. A befogadó közösség jogait és érdekeit regionális és helyi szinten, valamint az ingatlantulajdonosoknak és azoknak az őshonos népeknek a jogait és érdekeit, amelyek saját területük és annak jelentős helyszínei felett hagyományosan jogokat gyakorolnak vagy feladatot látnak el, egyaránt tiszteletben kell tartani. Be kell vonni őket műemléki értékeiknek, kulturális szokásaiknak és jelenkori kulturális megnyilvánulásaiknak az idegenforgalom szempontjából való meghatározására, megőrzésére, kezelésére, bemutatására és értelmezésére irányuló célkitűzések, stratégiák, tervek és megállapodások kialakításába.

4.2 Amellett, hogy egyes helyek vagy régiók öröksége egyetemleges vonatkozású le-het,

tiszteletben kell tartani a közösségek vagy őslakos népek az iránti igényét vagy vágyát, hogy korlátozzák vagy ellenőrizzék bizonyos kulturális szokások, is-meretek, meggyőződések, tevékenységek, alkotások, illetve a helyszínek fizikai, vallási vagy intellektuális hozzáférhetőségét.

5. alapelv

Az idegenforgalmi és műemlékvédelmi tevékenységeknek a befogadó közösség hasznát kell szolgálniuk.

5.1. A döntéshozóknak intézkedniük kell az idegenforgalom minden országot és régiót megillető hasznának méltányos elosztásáról, emelve a társadalmi-gazdasági fejlődés szintjét és szükség szerint hozzájárulva a szegénység felszámolásához.

5.2. A műemlékvédelmi kezelés és az idegenforgalmi tevékenységek az oktatás, képzés és teljes munkaidős foglalkoztatási alkalmak teremtése terén minden szinten egyenlő gazdasági, társadalmi és kulturális előnyökkel kell, hogy járjanak a befogadó vagy helyi közösség férfi és nőtagjai számára.

5.3. A kifejezetten a műemléki helyekre irányuló idegenforgalmi programokból származó bevételek jelentős részét e helyek, illetve természeti és kulturális környezetük védelmére, megóvására és bemutatására kell fordítani. Ahol lehet, a látogatókat e felhasználásról tájékoztatni kell.

5.4. Az idegenforgalmi programoknak ösztönözniük kell a befogadó közösséghez tartozó idegenvezetők és helyi kalauzok képzését és alkalmazását, ily módon fejlesztve a helybeliek képességét kulturális értékeik bemutatására és értelmezésére.

5.5. A befogadó közösség részére szervezett, az örökség értelmezésére és oktatására irányuló programokba igyekezni kell a helyi kalauzokat is bevonni. A programok-nak elő kell mozdítaniuk örökségük megismerését és tiszteletét, és arra kell ösz-tönözniük a helybelieket, hogy annak gondozásából és megóvásából közvetlenül is vegyék ki a részüket.

5.6 A döntéshozók, tervezők, kutatók, építészek, műemlékvédők és idegenforgalmi szolgáltatók részére indított oktatás és képzés is a műemlékvédelmi és idegenforgalmi programok részét képezze. A résztvevőket arra kell ösztönözni, hogy igyekezzenek megérteni és megoldani a kollégáik által tapasztalt problémákat és esetleges nézeteltéréseket, illetve kihasználni az adódó lehetőségeket.

6. alapelv

Az idegenforgalmi fejlesztési programok során a természeti és a kulturális örökség jellegét meg kell óvni és előtérbe kell helyezni.

6.1. Az idegenforgalmi fejlesztési programok során reális elvárásokat kell ébreszte-ni, és a hely, illetve a befogadó közösség sajátos műemléki jellegéről az érdek-lődőket felelősen kell tájékoztatni, ezáltal megfelelő magatartásra ösztönözve őket.

6.2. Az örökség szempontjából jelentős helyek és gyűjtemények fejlesztését és kezelését hitelességük fenntartásával és úgy kell megoldani, hogy a látogatás élménye javuljon a látogatottság ingadozásának minimális szintre csökkentésével és a túlságosan nagyszámú látogató egyidejű jelenlétének kiküszöbölésével.

6.3. Az idegenforgalmi fejlesztési programok során gondoskodni kell a haszon szélesebb körű

elosztásáról, és a látogatókat a régió vagy település kulturális és természeti örökségének szélesebb körű felkeresésére ösztönözve a népszerűbb helyeket meg kell szabadítani a rájuk nehezedő tehertől.

6.4. A helyi kézműipari és más termékek készítése, forgalmazása és értékesítése a befogadó közösség számára ésszerű mértékű társadalmi és gazdasági hasznot kell, hogy hozzon, ugyanakkor gondoskodni kell arról, hogy kulturális integritásuk ne sérüljön.

(Elfogadta az ICOMOS XII. Közgyűlése.)

International Cultural Tourism Charter (*Managing Tourism at Places of Heritage Significance, 1999*) - Adopted by ICOMOS at the 12th General Assembly in Mexico, October 1999

A TÖRTÉNETI FAÉPÍTMÉNYEK MEGŐRZÉSÉRE VONATKOZÓ ELVEK, 1999

Jelen dokumentum azt a célt tűzi maga elé, hogy meghatározza azokat az alapvető elveket, amelyek a történeti faépítmények kulturális jelentőségét kellően tiszteletben tartva megőrzésükre és védelmükre általánosan alkalmazhatóak. Történeti faszerke-zeten most az épületek és építmények valamennyi fajtáját értjük, amelyek teljesen vagy részben faszerkezetűek és kulturális jelentőséggel bírnak, vagy valamely történe-ti területnek részei.

Az ilyen szerkezetek megőrzése céljából

- *elismerik* minden korszakban készült faszerkezet fontosságát a világ kulturális öröksége részeként;
- *figyelembe veszik* a történeti faszerkezetek nagyfokú változatosságát;
- *figyelembe veszik* a beépített fafajták és -minőségek különbözőségét;
- *felismerik* a teljesen vagy részben fából készült szerkezetek sérülékeny mivoltát, amely ezt az anyagot a változó klimatikus és környezeti tényezők, a nedvesség és fényviszonyok ingadozásai, gombásodás vagy rovartámadások, elhasználódás, tűz és más természeti csapások formájában károsítja és pusztítja;
- *felismerik* a faszerkezetek növekvő ritkaságát, amely a sérülékenység, a hibás felhasználás és a hagyományos eljárások, építkezési technológiák kihalásából szár-mazik;
- *figyelembe veszik* az effajta örökség megőrzéséhez és megóvásához szükséges ak-ciók és kezelési formák jelentős változatosságát;
- *törekednek* arra, hogy a Velencei Karta, a Burra Karta, az UNESCO és az ICOMOS elveit és tételeit a faszerkezetek megőrzése és megóvása során alkalmazza; s így a következőket *javasolják*:

Felügyelet, archiválás és dokumentáció

1. A szerkezetet és elemeit bármilyen beavatkozás előtt gondosan dokumentálni kell éppúgy, mint az ennek során felhasznált összes anyagot is, amint azt a Velencei Karta 16. cikkelye és az ICOMOS-nak a *Műemlékek, épületegyüttesek és műemléki helyszínek nyilvántartásba vételének alapelvei* leszögezi. Valamennyi bizonyítékot és dokumentációt össze kell gyűjteni, katalogizálni, gondosan tárolni és megfelelő módon hozzáférhetővé tenni. Vonatkozik ez a fel nem használt anyagok jellegzetes mintájára és az építményről eltávolított elemekre, a hagyományos eljárásokról és technológiákról szóló információra, valamint a munkálatok során felhasznált anyagok és módszerek kiválasztásának indokaira is.

2. Valamennyi beavatkozást meg kell előzze a faszerkezet állapotát felmérő és a strukturális hiányok és a pusztulás okait megállapító alapos és pontos diagnózis. Ezt dokumentált anyagokra, tárgyszerű vizsgálatra és elemzésre, és ha szükséges, a fizikai állapot felmérésére és roncsolásmentes próbaeljárásokra kell alapozni. Ez nem akadályozhatja a szükséges kisebb beavatkozásokat és veszélyelhárítási lépéseket.

Figyelemmel kísérés és karbantartás

3. A történeti faszerkezetek védelmében döntő fontosságú a rendszeres figyelemmel kísérésre és karbantartásra kidolgozott koherens stratégia.

Beavatkozások

4. A megőrzés és védelem elsőrendű célja a kulturális örökség történeti hitelességének és integritásának megőrzése. Ezért valamennyi beavatkozásnak megfelelő tanulmányokra és értékelésekre kell támaszkodnia. A problémákat az adott állapot és a szükségletek szerint, az esztétikai és történeti szempontok, valamint a történeti szerkezet és terület tiszteletben tartásával kell megoldani.

5. Minden javasolt beavatkozásnál előnyben kell részesíteni:
   – a hagyományos eljárások követését,
   – azt, hogy amennyiben lehet, legyen visszaalakítható, vagy
   – legalábbis ne határozzon meg, ne kényszerítsen semmit egy esetleges későbbi beavatkozásra, és
   – ne gátolja, hogy később hozzáférhessenek a szerkezetbe befoglalt tárgyszerű bizonyítékokhoz.

6. A történeti faszerkezet szövetébe a minimális beavatkozás az ideális. Bizonyos körülmények között lehetséges, hogy a minimális beavatkozás azt jelenti, hogy az építményt teljesen vagy részlegesen le kell bontani azért, hogy a faszerkezetet kijavítva lehessen az építményt újra összeállítani.

7. Beavatkozások esetén a történeti építményt egységesen egésznek kell tekinteni. Valamennyi anyagot, szerkezeti elemeket, kitöltőelemeket, időjárásvédelmi burkolatot, tetőt, padozatot, ajtót, ablakot stb. egyaránt körültekintően kell kezelni. Elvileg, amennyiben lehetséges, az eredeti anyagot kell felhasználni. A védelem foglalja magában a felületi kiképzés elemeit is: vakolatot, festést, burkolást, tapétázást stb. Ha ezeket fel kell újítani vagy újjal helyettesíteni, akkor amennyire csak lehet, az eredeti anyagok, technikák és texturák hasonmásait kell alkalmazni.

8. A restaurálásnak az a célja, hogy a történeti szerkezetet és annak teherbíró funkcióját megtartsuk, s kulturális értékeit feltárjuk történeti integritásának, korábbi állapotának és megjelenésének jobb értelmezhetősége által. A Velencei Karta 9–13. cikkelyének megfelelően ennek a meglévő materiális történeti bizonyítékok keretein belül kell maradnia. A történeti szerkezet elmozdított elemeit és más darabokat katalogizálni és a jellegzetes mintákat a dokumentáció részeként raktározni kell.

9. Ha a történeti szerkezet javításakor a kiemelt faszerkezettel esztétikai és történeti értékeinek megfelelően bánnak, akkor az károsodott vagy elkorhadt elemek kiegészítésére vagy helyreállításoknál felhasználható. Az új részeknek ugyanabból a fafajtából és ugyanolyan, illetve, ha lehet, jobb állapotú anyagból kell lenniük, mint az az elem, amelybe behelyezik őket. Amennyire lehet, ez azt is jelentse, hogy a természeti jellemzők is legyenek azonosak; a nedvességtartalom és más fizikai jellemzők legyenek a meglévő szerkezetekkel kompatibilisek. Mind a kézműves munka, mind az építési technológia – ideértve a megmunkáló szerszámokat és a gépezetet is – amennyire csak lehet, egyezzen az eredetileg alkalmazottakkal. A szögek és a többi másodlagos anyag legyen az eredetiek másolata.
   Az új elemek elhelyezésénél, amennyiben ez a szerkezeti kívánalmaknak megfelel és azokkal kompatibilis, a meglévő szerkezetek és az új elemek összedolgozása hagyományosan történjék.

10. El kell fogadni, hogy az új elemek, vagy új részelemek megkülönböztethetőek a meglévő szerkezeten belül. Nem volna kívánatos a régi elemek korhadását vagy deformáltságát utánozni próbálni. Megfelelő hagyományos és alaposan tesztelt módszerek állnak rendelkezésre a régi és új elemek színének összehangolására; ügyelni kell arra, hogy ezzel az eljárással a faszerkezetek felületét ne károsítsuk.

11. Az új elemeket és részelemeket finoman bevésett vagy beégetett jellel meg kell jelölni, hogy később azonosíthatóak legyenek.

Történeti erdőtartalék

12. Elő kell segíteni olyan erdők, erdős területek telepítését, megóvását, ahonnan történeti faszerkezetek javításához és helyreállításához szükséges faanyag nyerhető.
    A történeti építmények és műemléki területek megóvásáért és védelméért felelős intézményeknek létre kellene hozniuk, vagy elősegíteniük ilyen célra alkalmas fatelepek létesítését.

Korszerű anyagok és technológiák

13. A korszerű anyagokat, mint például az epoxigyanta, és technológiákat, mint pél-dául a szerkezeti acélmegerősítés, a legnagyobb körültekintéssel kell kiválasztani és alkalmazni, és így is csak olyan esetekben, amelyekben az anyag és a technoló-gia tartóssága és szerkezeti magatartása kielégítően hosszú idő alatt megfigyelhe-tő volt. Olyan felszerelések, mint például a fűtési és tűzmegelőzési berendezések, az építmény vagy műemléki terület történeti és esztétikai jelentőségének figye-lembevételével helyezendők el.

14. A kémiai tartósítószereket gondosan kell ellenőrizni és figyelemmel kísérni, és csak akkor szabad felhasználni, ha az előnye biztosított, ha az emberi és természeti környezetre nem káros és ott, ahol a hosszú távú eredménynek nagy a valószínűsége.

Képzés és továbbképzés

15. A történeti faszerkezetek kulturális jelentőségét reprezentáló értékek regenerálá-sában a képzési programokban megjelenő megőrzési és fejlesztési stratégia az egyik jelentős összetevő. Létre kell hozni és tovább kell fejleszteni a történeti fa-szerkezetek megőrzését, megóvását és védelmét célzó oktatási programokat. Eze-ket a képzési formákat olyan átfogó stratégiára kell alapozni, amely az előállítás és felhasználás fenntartható igényeivel összhangba hozható és helyi, nemzeti, re-gionális és nemzetközi szintű programokat foglal magában. A programok legye-nek hasznosak az ilyen munkákban részt vevő valamennyi szakma és mesterség művelője számára általában, de különösen az építészek, műemlékvédők, mérnö-kök, mesteremberek és területfejlesztők számára.

(Elfogadta az ICOMOS XII. Közgyűlése.)

Principles for the Preservation of Historic Timber structures (*1999*) /Adopted by ICOMOS at the 12th General Assembly in Mexico, October 1999.

KRAKKÓI KARTA 2000
Az épített környezet védelmének és restaurálásának alapelvei

Mi, a „Krakkó 2000" Műemlékvédelmi Nemzetközi Konferencia résztvevői – figyelembe véve mindazon egyének és intézmények hozzájárulását, akik és amelyek a krakkói konferencia és „A kulturális örökség mint a civilizáció fejlődésének alapja" plenáris ülés előkészítésén három éven át dolgoztak – tudatában mindannak a jelentésnek, ami a kulturális örökséggel összefüggésbe hozható, az alábbi alapelveket mint a műemlékek megőrzéséért kifejtett munka irányelveit hozzuk az örökségért felelősek tudomására.

Bevezető

A Velencei Karta szellemében tevékenykedve, figyelembe véve a nemzetközi ajánlásokat, az ezredforduló európai egyesülési folyamata sürgetésében tudatában vagyunk annak a körülménynek, hogy az azonosságtudat egyre szélesebb értelmezésben és a különbözőségek egyre világosabb meghatározásával kap jelentőséget. Európát manapság a kulturális sokszínűséggel jellemezzük. Az ingó, ingatlan és szellemi örökséghez kötődő alapvető értékek sokfélesége viszont sokféle érdek összeütközését idézi elő. Mindezek miatt az örökségért dolgozók arra vannak kötelezve, hogy egyre nagyobb figyelemmel kezeljék a felmerülő problémákat annak érdekében, hogy saját céljaikat érvényesíthessék.

Minden közösség – a *kollektív emlékezet* alapján és saját múltjának tudatában – felelős saját örökségének azonosításáért és kezeléséért. Erre általános definíciót nem lehet adni. Csupán annak módját határozhatjuk meg, hogy hogyan lehet az örökséget azonosítani. A társadalmi sokszínűség a műemlékvédelmi koncepciók *sokféleségét* eredményezi, minthogy azokat az adott közösségek határozzák meg. A *műemlékek,* mint az örökség elemei, az *értékek hordozói,* mely értékek az idővel változhatnak. A műemlékek egyedi értékének sokszínűsége „minden alkalommal" az örökség különlegességére világít rá. A változás folyamata minden közösséget ráébreszt a műemlékekkel való törődés fontosságára, minthogy ezek az építmények saját örökségük értékeinek a hordozói.

A megfelelő műemlékvédelmi eszközöknek és módszereknek mindig az adott körülményeknek megfelelőnek kell lenniük, de ezek a körülmények *állandó változás* alatt állnak. Az értékek meghatározásához és megőrzéséhez *műemlékvédelmi tervre* és döntések egész sorának meghozatalára van szükség. Mindezeknek egy olyan *helyreállítási tervben* kell testet öltenie, mely a technikai és szerkezeti előírásoknak is megfelel.

A Velencei Karta alapvető értékeinek tudatában és ugyanazon célok eléréséért dolgozva ez idő szerint a következő műemlékvédelmi és restaurálási elveket ajánljuk.

Célok és módszerek

1. Az építészeti, városi és táji örökség ugyanúgy, mint a műalkotások, a történelem különböző pillanataival és azok szocio-kulturális vonatkozásaival való azonosulás eredményei. Ennek az örökségnek a megőrzése-védelme a célunk.
A *műemlékvédelem* különböző beavatkozásokon keresztül valósulhat meg, úgymint környezetvédelmi szabályozás, karbantartás, helyreállítás, restaurálás, renoválás, rehabilitáció. Valamennyi beavatkozás olyan felelős döntéseket és választásokat kíván, amelyek az egész örökségi területet figyelembe veszik, így azokat a részeket is, amelyeknek jelenleg nincs, de a jövőben lehet különleges jelentősége.

2. A *karbantartás és állagmegóvás* a műemlékvédelem alapvetően fontos részét képezi. Ezeket a munkákat szisztematikus kutatás, ellenőrzés, felügyelet és vizsgálatok alapján kell végrehajtani. A lehetséges állagromlást előre meg kell állapítani, tudomásra kell hozni, és megelőző intézkedéseket kell foganatosítani.

3. Az épített örökség védelme a helyreállítási terv végrehajtásán keresztül valósul meg, mely terv a hosszú távra való megőrzés stratégiáján alapul. A „helyreállítási terv" egy sor helyesen megválasztott technikai megoldást jelent, s az adott épületről vagy együttesről nyerhető átfogó tudás és a helyszín értékének megértését segítő adatok összegyűjtésén alapszik. A helyszín megismerése és megértése érdekében végzett vizsgálatok kiterjedhetnek az anyagok használatára, szerkezeti vizsgálatokra, szerkesztési elemzésekre, felmérésekre és a műemlék történeti, művészeti és szocio-kulturális jelentőségének értékelésére. Minden, a tárgyhoz tartozó elvnek meg kell jelennie a helyreállítási tervben, s a tervkészítés koordinálását olyan személynek kell végeznie, aki megfelelő műemlékvédelmi és restaurálási képzettséggel rendelkezik.

4. A műemlék egészének vagy jelentős részének „az épület eredeti stílusában" történő rekonstrukcióját el kell kerülni. A fontos építészeti jelentőséggel bíró egészen kis részek rekonstrukciója kivételesen elfogadható, de csak akkor, ha a rekonstrukció vitathatatlanul pontos dokumentációk alapján készül. Ha az épület megfelelő használhatósága megkívánja, nagyobb térbeli és funkcionális egységek helyreállítása a kortárs építészet eszközeivel elfogadható. Fegyveres vagy természeti katasztrófának áldozatul esett teljes épület rekonstrukciója akkor fogadható el, ha annak az egész közösség önazonosságára nézve van kivételes társadalmi vagy kulturális motivációja.

Az épített örökség különböző csoportjai

5. A *régészeti örökség* esetében – minthogy különösen sérülékeny örökségről van szó – mindenfajta beavatkozásnak szigorúan figyelemmel kell lennie a környezetre, az egész régészeti területre és a tájra vonatkozóan is. Az ásatási munka romboló jellegét a lehető legkisebbre kell csökkenteni. Valamennyi régészeti területen az ott folyó munkát teljes egészében dokumentálni kell.
Mint minden más esetben, a régészeti leleteken végzett konzerválásnak is a minimális beavatkozás elvét kell követnie. A munkát szakembereknek kell végezniük,
az alkalmazott technológia és módszer szigorú ellenőrzése mellett.
A régészeti területek védelménél és a köz számára való bemutatásánál támogatni kell az új adatkezelési, információs és bemutatási technikák alkalmazását.

6. A *műemlék épületek és együttesek* esetében, legyenek azok városi vagy vidéki környezetben, hitelességük és sértetlenségük megőrzése a cél, beleértve a belső terek, díszítések és bútorok eredeti állapotban való megőrzését is. Ennek feltétele a megfelelő „helyreállítási terv", mely a célokat és módszereket meghatározza. Sok esetben az épület térbeli adottságainak és jelentőségének megfelelő hasznosítást is meg kell határozni. A műemlékeken végzett munka folyamán valamennyi jelen lévő építési periódust maximálisan tekintetbe kell venni.

7. Az *építészeti díszítéseket, szobrászati és egyéb művészeti alkotásokat,* mint a műemlék integráns részeit, a helyreállítási tervhez kapcsolódó külön terv alapján kell megőrizni. Ez feltételezi, hogy a restaurátor megfelelő tudással és képesítéssel rendelkezik a kulturális, technikai és szervezési vonatkozásokon túl annak érdekében, hogy a különböző művészeti alkotások együttes bemutatásmódja hiteles legyen. A helyreállítási tervnek garantálnia

kell azt a megközelítési módot, hogy a műemlék a díszítések vagy a szobrászati elemek egészének a megőrzésére törekszik, s a hagyományos építési mesterségekre is figyelmet fordít, mert azt is az épített örökség integrált részének tekinti.

8. A *történeti városok és falvak* környezetükkel való kölcsönhatásukkal együtt egyetemes örökségünk alapvető részét képzik. Egészükben, szerkezetükkel, tereikkel és emberi tényezőkkel együtt kell szemlélnünk őket, rendes körülmények között az állandó változás és fejlődés folyamatában. Ez a fajta örökség magában foglalja a lakosság valamennyi csoportját, és integrált fejlesztési szemléletet kíván, mely többféle tevékenység, szakma tudását egyesíti.

A városi léptékű műemlékvédelem kisebb városi vagy falusi beépítések egészével vagy olyan épületegyüttesekkel és nyílt terekkel foglalkozik, amelyek nagyobb városi területeknek a részei. A történeti települések a fizikailag jelen lévő értékeken túl egyéb értékeket is képviselnek. Ennek alapján a városi műemlék-védelem beavatkozásai a várost mint morfológiai, funkcionális és szerkezeti egy-séget érintik, területével, környezetével és a környező tájjal együtt. Az épületek, melyek a történeti területet alkotják, nem képviselnek szükségszerűen egyedi építészeti értéket, de organikus egységük, térmeghatározó szerepük, technoló-giai, térbeli, díszítésbeli és színhatásbeli értékeik miatt megőrzendők, mert ők alkotják a város organikusan kialakult, pótolhatatlan jellegzetességét.

A történeti város vagy falu műemlékvédelmi terve már előre számoljon a változások kezelésével, és biztosítsa a választott megoldások fenntarthatóságát azzal, hogy az örökségvédelmi kérdéseket a társadalmi és gazdasági kérdésekkel együtt veszi fontolóra. A városszerkezetről szerzett tudás mellett a várható változásokat is vizsgálni kell azokkal a módszerekkel együtt, amelyekkel ezek a változások kezelhetők lesznek. A történeti jelentőségű területek műemlékvédelmi terve a városi szövetet alkotó épületek kétféle jelentőségét veszi tekintetbe: a) az épületek térmeghatározó szerepét, b) a belső terek kialakítását.

9. A *tájnak* a kulturális örökség részeként való megjelölése az ember, a természet és a fizikai környezet egymásra hatásából következik, s ennek további fennmaradására utal. A táj mintegy bizonyítéka a közösség, az egyén és a környezet állandóan változó kapcsolatának. Ebben az összefüggésben a táj védelme, megőrzése és fejlesztése az emberi és természeti aspektusokra koncentrál, a materiális és eszmei értékeket is figyelembe véve. Fontos, hogy megértsük és tiszteletben tartsuk a táj jellegét, s hogy olyan kezelési normákat alakítsunk ki, amelyek az értékének megfelelő használatát biztosítják. Sok társadalomban az a kialakult gyakorlat, hogy a tájat együtt kezelik a városok területével és annak vonatkozásaival.

A kultúrtáj védelmének integrálása, a régiók, helyi közösségek fenntartható fejlődésének a gazdasági tevékenységgel való összekapcsolása és a természeti környezettel való együttes szemlélete megkívánja, hogy tudatában legyünk és megértsük ezeknek a tényezőknek az idők során alakuló kapcsolatát. Vizsgálni kell a nagy- és kisvárosok épített környezetével fennálló kapcsolatokat.

Az őskori és régészeti tájak integrált védelme, valamint a dinamikusan változó tájak fejlesztése társadalmi, kulturális és esztétikai értékeket is érint.

10. A műemlékvédelmi megőrzési technikákat szorosan rá kell építeni az épített örökség helyreállításánál, restaurálásánál használt anyagok és technológiák interdiszciplináris kutatásaira. A választott beavatkozásoknak tiszteletben kell tartaniuk az épület eredeti funkcióját, és összhangban kell lenniük a meglévő anyagokkal, szerkezetekkel és építészeti értékekkel. Mielőtt új anyagokat és technológiákat használnánk, azokat először

is meg kell értenünk, de tesztelésükre és összehasonlításukra is szükség van. Bár az új technikák in situ használata a műemlék hosszú távú megőrzése érdekében kézenfekvő lehet, szükséges az elért eredmények tükrében való állandó ellenőrzésük, figyelembe véve az időközben bekövetkező viselkedésbeli változásokat és a folyamat végleges visszafordíthatóságának lehetőségét.

Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy gyarapítsuk a hagyományos anyagokról és mesterségekről való ismereteinket, s biztosítsuk azoknak a jelen körülmények között való továbbfolytatását, minthogy ezek maguk is fontos részét képezik kulturális örökségünknek.

Menedzsment

11. A történeti városok és általában a kulturális örökség dinamikus változásának, átalakulásának és fejlődésének kezelése megfelelő szabályozást, választások megtételét és az eredmények ellenőrzését jelenti. Ennek a folyamatnak alapvető részét képezi a veszélyeztető tényezők megállapítása, a megelőző technikák előzetes foganatosítása és a veszélyelhárítási akciótervek kidolgozása. A kulturális turizmus, a helyi gazdaságra gyakorolt kedvező hatása mellett, ilyen veszélyeztető tényezőként veendő figyelembe. Az épületüzemeltetési költségek optimalizálásának is figyelmet kell szentelni.
A kulturális örökség védelme képezze integrált részét a közösség fejlesztési és kezelési elképzeléseinek, minthogy az hozzájárulhat a társadalom fenntartható, minőségi, gazdasági és szociális fejlődéshez.
12. Az örökségi értékek sokfélesége és az érdekek különfélesége szükségessé teszi azt a fajta kommunikációs rendszert, amelyben a szakemberek és az adminisztráció mellett a lakosság is hatékonyan hallathatja véleményét. A közösségeknek a felelőssége, hogy létrehozzák azt a struktúrát és bevezessék azokat a módszereket, amelyek biztosítják az egyének és intézmények részvételét a döntéshozatal folyamatában.

Képzés és oktatás

13. A kulturális örökséggel kapcsolatos képzéshez és oktatáshoz szükség van a társadalom bevonására és az örökségnek az oktatás valamennyi szintjén a nemzeti tantervben való integrálására. A komplex szemléletű műemlékvédelmi terv, vagy bármely más helyreállítási terv, amely történeti, technikai, kulturális és gazdasági kérdésekkel is foglalkozik, megkívánja kompetens és jól képzett vezető szakemberek kinevezését. A műemlékvédelmi szakemberek oktatásának interdiszciplinárisnak kell lennie, és alapos építészettörténeti, elméleti és gyakorlati védelmi oktatáson kell alapulnia. Megfelelő képzést kell nyújtania ahhoz, hogy helyreállítási és res-taurálási beavatkozásokat kellő szakmai tudással és felelősséggel lehessen megál-lapítani. A szakemberek és technikusok képzésénél az állandóan fejlődő módszerekről és technikai megoldásokról teljes tájékoztatást kell adni, és tudatában kell lenni a műemlékvédelmi politikáról és elképzelésekről folytatott vitáknak is.
A restaurálási munkák mívességét és színvonalát a magasabb szintű szakképzéssel kell biztosítani.

Jogi intézkedések

14. Jelentősebb jogi és adminisztratív lépések megtétele esetén az épített örökség védelme és helyreállítása hatékonyabbá válhat. Mindennek arra kellene irányulnia, hogy értékvédelmi tevékenység csak műemlékvédelmi szakember által, vagy annak ellenőrzése mellett legyen végezhető.

Mindazonáltal törvényi szabályozással fel kellene állítani azt a rendszert, melyben a gyakorlati tapasztalat megszerzésének ideje biztosítva van.
Szabályozni kell azt is, hogy hogyan szerezhet önálló szakmagyakorlási engedélyt egy újonnan végzett szakember.

Függelék – meghatározások

A Krakkói Karta szerkesztőbizottsága a következő terminológia-koncepciókat követte.

a) Örökség. Az örökség mindazon emberi tevékenység eredménye, melyben a közösség felismeri saját különleges és egyéni értékeit, és amelyekkel azonosságot érez. Az örökség azonosítása és meghatározása így összefügg az értékválasztással.

b) Műemlék. A műemlék lényege, hogy értékek hordozója és az emlékezet fennmaradásának támasza. A műemlékben az emlékezet az idővonal folyamán bekövetkezett emberi cselekedetek és gondolatok kifejeződését ismeri fel. A számunkra még belát-ható idő (közelmúlt) is idetartozik.

c) Hitelesség. Minden lényeges és tudományosan megállapított jellegzetesség összessége, ami az idő folyamán az eredeti állapottól fogva mostanáig alakította a műemléket.

d) Azonosság. Úgy értelmezendő, mint közös vonatkoztatási bázisa mind a közös-ség által a jelenben létrehozott, mind a hitelesnek elfogadott múltbéli értékeknek.

e) Műemlékvédelem. A közösség azon erőfeszítéseinek összefoglaló értelmezése, amely arra irányul, hogy az örökség s annak műemlékei fennmaradjanak. A műemlék-védelem a különlegességnek és a hozzákapcsolódó értékeknek a megőrzésére irá-nyul.

f) Restaurálás. A restaurálás olyan művelet, amelyet egy örökségi tulajdonon azzal a céllal hajtanak végre, hogy annak hitelességét és a közösség által neki szánt rendel-tetést megőrizzék.

g) Helyreállítási terv. A terv a helyreállítási politikák megválasztásának eredményeként azt a folyamatot írja le, amelynek során az épített örökség vagy táj védelme-megőrzése megvalósul.

The Charter for the conservation and restoration of the built heritage, the *KRAKÓW 2000 CHARTER* was signed on 26 October in Kraków at the end of the international conference entitled “Cultural Heritage as Foundation of Development Civilisation”. The initiative, promoted by the Polytechnic of Krakow with the support of ICOMOS, is the result of joint work by universities from all over Europe.

AZ ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG VIZSGÁLATÁNAK, MEGŐRZÉSÉNEK ÉS SZERKEZETI-HELYREÁLLÍTÁSI ELVEINEK KARTÁJA 2003[7]

ALAPELVEK

A DOKUMENTUM CÉLJA

Az építészeti örökség szerkezetei természetükből és történetükből fakadóan *(anyagaik és összeállításuk tekintetében)* számos olyan kihívást jelentenek a diagnosztika és a helyreállítás területén, amelyek korlátozzák a modern jogi szabályozás és építési szabványok alkalmazását. Ajánlások megfogalmazása mind a racionális vizsgálati módszerek, mind a kulturális kontextusnak megfelelő javítási módozatok biztosítása érdekében indokolt és szükséges.

Ezek az ajánlások mindazok számára szeretnének hasznosak lenni, akik a megőrzési és helyreállítási problémákban érintettek, azonban semmiképpen nem helyettesíthetik a kulturális és tudományos szakszövegekből szerzett speciális tudást.

Az e dokumentumban egészében bemutatott ajánlások két részre oszlanak: az Alapelvek című részben a megőrzés alapvető fogalmai kerülnek ismertetésre, az Irányelvek című részben a tervező által követendő módszertan és szabályrendszer kerül tárgyalásra. Egyedül az Alapelvek számítanak elfogadott/ratifikált ICOMOS dokumentumnak[8]. Az Irányelveket egy különálló, angol nyelvű dokumentumban tartalmazza.

ALAPELVEK

1. Általános kritériumok

1.1 Az építészeti örökség megőrzése, megerősítése és helyreállítása multidiszciplináris megközelítést igényel.

1.2 Az építészeti örökség értéke és hitelessége nem alapulhat [általánosan érvényes][9] rögzített kritériumokon, mivel az összes kultúra tiszteletben tartása azt is előírja, hogy a fizikai örökséget a hozzá tartozó kulturális összefüggéseiben értelmezzék.

1.3 Az építészeti örökség értéke nemcsak külső megjelenéséből fakad, hanem az összes alkotóelem egységéből, amely az adott kor speciális építészeti technológiájának egyedi termékét képviseli. Egy épület belső szerkezeteinek az eltávolítása és csupán a külső homlokzat megőrzése nem felel meg a megőrzési feltételeknek.

1.4 Amikor a használattal vagy funkcióval kapcsolatosan bármilyen módosítás kerül szóba, minden megőrzési követelményt és biztonsági feltételt gondosan figyelembe kell venni.

1.5 Az építészeti örökség esetében a szerkezet helyreállítása nem maga a cél, hanem csak egy eszköz az egész épület helyreállításának érdekében.

1.6 Az örökségi szerkezetek sajátossága és komplex történetük megkívánja olyan tanulmányok és javaslatok lépésről lépésre való előkészítését, mint amilyenek az orvoslásban használatosak. Anamnézis, diagnózis, kezelés és ellenőrzés, amelyek a következő lépéseknek feleltethetőek meg: a szignifikáns adatok és információk felkutatása, a károk és a leromlás okainak egyenkénti meghatározása, a megfelelő javító intézkedések kiválasztása, valamint a beavatkozás hatékonyságának ellenőrzése. Annak érdekében, hogy az építészeti örökségen költséghatékony és minimális hatással járó változtatást hajtsunk végre, valamint a rendelkezése álló forrásokat racionálisan

---

[7] A fordítást Greksza Dóra, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

[8] E kötetben csak az első, az ICOMOS által hivatalosan elismert rész szerepel (A 2. kiad. Szerk. megjegyzése)

[9] A []-ben szereplő rész értelmező kiegészítés (A 2. kiad. Szerk. megjegyzése)

használják fel, általában szükség van arra, hogy a tanulmány ezeket a lépéseket egy iteratív folyamat részeként megismételje.

1.7 Semmilyen intézkedés sem tehető anélkül, hogy felmérnék annak az építészeti örökséggel kapcsolatos elérhető előnyeit és hátrányait; kivételt képeznek azok az esetek, ahol azért szükségesek sürgős védelmi megoldások, hogy a szerkezet összeomlása elkerülhető legyen (pl. földrengési károk bekövetkezte után); azonban az ilyen sürgős intézkedések esetében is törekedni kell arra, hogy elkerüljék a szerkezeti kialakítás visszafordíthatatlan módosítását.

2. Kutatások és diagnózis

2.1 A tanulmány kezdeti lépéseitől kezdve – mint amilyenek a helyszín első felmérése és a vizsgálati program előkészítése – általában olyan multidiszciplináris csoportnak kell együtt dolgoznia, amelynek tagjait a probléma léptékének és típusának figyelembevételével választják ki.

2.2 Az adatokat és az információt először csak hozzávetőlegesen kell feldolgozni, hogy megalapozhassanak egy, a szerkezetek valódi problémáihoz igazított átfogó cselekvési tervet.

2.3 A szerkezet és az anyagok sajátosságainak teljes körű ismerete elengedhetetlen a konzerválási gyakorlatban. Alapvetően fontos, hogy a szerkezet eredeti, illetve korábbi állapotairól, az építkezéskor használt technikákról, a változtatásokról és azok hatásairól, az egyéb előforduló jelenségekről, valamint a jelenlegi állapotról megfelelő információ álljon rendelkezésre.

2.4 A régészeti lelőhelyek sajátos problémát vethetnek fel, mivel előfordulhat, hogy olyankor kell szerkezeti beavatkozásokat végezni a feltárás során, amikor még nincs meg minden szükséges információ. Egy „újra felfedezett" épület szerkezeti válaszreakciói teljesen eltérhetnek egy „feltárt" épületétől. A sürgős, helyszíntől függő megoldások, amelyek a szerkezet feltárás közbeni stabilizálásához szükségesek, nem befolyásolhatják negatív módon az épületnek, mint egésznek a[z eredeti] koncepció szerinti formáját és funkcióját.

2.5 A diagnózis történeti, kvalitatív és kvantitatív megközelítést vesz alapul; a kvalitatív megközelítés főleg a szerkezeti károk és az anyagromlás közvetlen megfigyelésén, valamint történeti és régészeti kutatáson alapul, a kvantitatív megközelítés pedig elsősorban anyagi és szerkezeti vizsgálatokra, monitoring tevékenységre és szerkezeti elemzésre épül.

2.6 Mielőtt a szerkezeti beavatkozással kapcsolatban döntésre kerül sor, elengedhetetlen a kár és a leromlás okainak megelőző feltárása, és csak azután következik a szerkezet biztonságossági szintjének a kiértékelése.

2.7 A biztonsági kiértékelés – amely során a diagnózis utolsó lépéseként kiválasztásra kerül a szükséges eljárási mód – összegezi a kvalitatív és kvantitatív elemzést: a közvetlen megfigyelést, a történeti kutatást, a szerkezeti elemzést, valamint amennyiben rendelkezésre áll, a kísérletek és tesztek eredményeit.

2.8 Gyakran előfordul, hogy az új épületek tervezésekor elvárt biztonsági szint elérése túlzott, olykor lehetetlen beavatkozásokat kívánna. Ezekben az esetekben a speciális elemzések és megfelelően megalapozott megállapítások igazolhatják az eltérő biztonsági megközelítéseket.

2.9 A megszerzett információval, a biztonsági értékelést is tartalmazó diagnózissal, valamint a beavatkozásról szóló döntéssel kapcsolatosan minden szempontból mindent egy „ÉRTELMEZŐ JELENTÉSBEN"kell rögzíteni.

3. Javító beavatkozások és ellenőrzések

3.1 A kezelésnek a tünetek helyett a kiváltó okokra kell irányulnia.

3.2 A legjobb kezelés a megelőző karbantartás.

3.3 A megőrzési és megerősítési intézkedések alapjául a biztonsági értékelés, valamint a szerkezet jelentőségének megértése kell, hogy szolgáljon.

3.4 Egyetlen beavatkozás sem végezhető el anélkül, hogy nélkülözhetetlensége bizonyított ne legyen.

3.5 Minden beavatkozásnak arányosnak kell lennie a biztonsági célokkal, így a beavatkozás mértéke minimalizálható a biztonság és a tartósság biztosítása mellett, a lehető legkisebb kárt okozva az örökségi értékeknek.

3.6 A beavatkozás megtervezésekor a károkat és leromlást okozó, majd a szerkezeti beavatkozás utáni vizsgálatkor számításba veendő tevékenységeket kell világosan megérteni és alapul venni, mivel a tervek mindezen tényezők összességétől függnek.

3.7 A „hagyományos" és „innovatív" technikák alkalmazása közötti választással kapcsolatos döntést esetenkénti elbírálás alapján kell meghozni, és azt kell előnyben részesíteni, amelyik a legkisebb beavatkozást igényli és egyben kompatibilis az örökségi értékekkel – nem tévesztve szem elől a biztonsági és tartóssági követelményeket sem.

3.8 Néhány esetben a biztonság valóságos szintjének, valamint a beavatkozás lehetséges előnyeinek a[z előzetes] felmérése nehézségekbe ütközhet, így egy „megfigyelési módszer", pl. fokozatos megközelítés alkalmazása javasolt, kezdve a minimális szintű beavatkozással, amihez a későbbiekben egymást követően még egy sor kiegészítő vagy korrekciós intézkedés járulhat.

3.9 Ahol csak lehetséges, „visszafordítható" beavatkozásokat kell végrehajtani, így ha a tudomány fejlődése során alkalmasabb technológiát fejlesztenek ki, a korábbi eltávolítható vagy helyettesíthető az újjal. A nem teljesen visszafordítható beavatkozások sem korlátozhatják a jövőben szükségessé válókat.

3.10 A helyreállítás során használt anyagok jellemzőit (különös tekintettel az új anyagokra), valamint azok kompatibilitását a meglévő anyagokkal feltétlenül biztosítani kell. Mindezt a hosszú távú hatásokra is figyelemmel kell megtenni, így elkerülhetőek a nem kívánt mellékhatások.

3.11 Nem szabad elpusztítani a szerkezetnek és környezetének azon megkülönböztető jegyeit, amelyek az eredeti vagy korábbi állapotokból maradtak fenn.

3.12 Lehetőségeihez mérten minden beavatkozásnak tiszteletben kell tartania a szerkezet eredeti és korábbi állapotainak elgondolását, eljárásmódját és történeti értékét, valamint olyan nyomot kell hagynia, amely alapján a jövőben azonosítható.

3.13 A beavatkozást olyan átfogó, integrált terv alapján kell végrehajtani, amely megfelelő figyelmet szentel az építészeti, szerkezeti, létesítményi és funkcionalitási szempontoknak.

3.14 Amikor csak lehet, kerülni kell bármilyen történelmi anyag vagy bármely egyedi építészeti megoldás eltávolítását vagy megváltoztatását.

3.15 A megromlott állapotú szerkezeteket lehetőség szerint javítani kell, nem kicserélni.

3.16 Az olyan hiányosságokat és változtatásokat, amelyek a szerkezet történetének részévé váltak, meg kell őrizni abban [a maximális] mértékben, amíg nem veszélyeztetik a biztonsági követelmények teljesülését.

3.17 A lebontás és újbóli felépítés módszere csak akkor választható, ha azt maga az anyag vagy a szerkezet sajátos természete teszi szükségessé; olyan esetekben, amikor a megőrzés más módszerrel veszélyes, vagy egyenesen lehetetlen.

3.18 A beavatkozás során használt ideiglenes védelmi rendszereknek a céljukat és funkciójukat a nélkül kell elérniük, hogy bármilyen kárt okoznának az örökségi értékeknek.

3.19 Minden beavatkozási javaslathoz tartoznia kell egy ellenőrzési tervnek, amelyet a lehetőségekhez mérten a munka előrehaladása során végre is kell hajtani.
3.20 Olyan tevékenységet, amely a végrehajtás során nem ellenőrizhető, nem szabad megengedni.
3.21 Annak érdekében, hogy az eredmények hatékonysága megállapítható legyen, a beavatkozás alatt és után ellenőrző és monitoring tevékenységet kell folytatni.
3.22 Az ellenőrzés és monitoring minden lépését dokumentálni kell és meg kell őrizni a szerkezet történetének részeként.

ICOMOS Charter: Principles For The Analysis, Conservation and Structural Restoration of Architectural Heritage (2003) Ratified by the ICOMOS 14th General Assembly in Victoria Falls, Zimbabwe, in 2003

A FALKÉPEK RESTAURÁLÁSÁNAK IRÁNYELVEI, VICTORIA FALLS, 2003[10]

Bevezetés és meghatározás

A történelem során a falfestmények a legkorábbi sziklaművészettől kezdve egészen napjaink murális alkotásaiig az emberi alkotás kulturális kifejezőeszközei voltak. Állagromlásuk, akaratlan vagy szándékos megsemmisítésük olyan veszteség, amely a világ kulturális örökségének jelentős részére hatással van. A Velencei Karta (1964) lefektette a kulturális örökség konzerválásának és restaurálásának általános alapelveit. Az Amszterdami Nyilatkozat (1975), amely bevezette az integrált szemléletű értékmegőrzés fogalmát és a Narai Dokumentum a hitelességről (1994), amely a kulturális diverzitást tárgyalja, kiterjesztette ezeket az alapelveket. Ezeket és más olyan fontos hozzájárulásokat figyelembe véve, mint pl. az ICOM-CC Etikai Kódex (1984), a Páviai Dokumentum (1997) és az E.C.C.O. Szakmai Útmutató (1997), e dokumentum célja pontosan meghatározott alapelvek megalkotása a falfestmények védelmének, megőrzésének, konzerválásának és restaurálásának érdekében. E dokumentum tehát alapvető és egyetemesen alkalmazható alapelveket és gyakorlatokat tárgyal, és nem veszi figyelembe országok vagy régiók egyéni problémáit, melyeket regionális vagy országos szinten szükség szerint további ajánlásokkal egészíthetnek ki.

A falfestmények gazdagsága a kulturális kifejezési formák változatosságán, művészi eredményein és az ősi időktől a napjainkig használt anyagok és technikák sokféleségén alapul. A következő cikkelyek olyan festményekre hivatkoznak, amelyeket szervetlen alaprétegen hoztak létre, mint a gipsz, a tégla, az agyag, és a kő és nem tárgyalnak olyan festményeket, amelyeket szerves hordozórétegre készítettek, mint a fa, papír vagy a vászon. Számos történelmi épületben a társított anyagokra külön figyelmet kell fordítani, amely nem tartozik e dokumentum tárgykörébe. Az építészeti felületek és fedőrétegeik, történelmi, művészi és technikai értékeikkel együtt, egyenlően fontos alkotóelemei a műemlékeknek. A falfestmények a műemlékek és a műemlékhelyszínek szerves részét képezik, és eredeti helyükön kell őket megőrizni.

Számos, a falfestményeket érintő probléma az épület vagy a szerkezet rossz állapotával, nem megfelelő használatával, karbantartásának hiányával, gyakori javításával és átalakításával kapcsolatban merül fel. A gyakori restaurálás, a szükségtelen feltárások, a nem megfelelő eljárások és anyagok használata ugyancsak helyrehozhatatlan károkat okozhatnak. A kifogásolható és hiányos eljárások és szakmai képzettségi szintek sajnálatos eredményekhez vezettek. Éppen ezért szükség van egy megfelelő dokumentumra, amely a falfestmények helyes konzerválásának és restaurálásának alapelveit tartalmazza.

1. cikk: Műemlékvédelmi politika

Bármely kultúrához és valláshoz tartozó falfestmény megóvásakor elengedhetetlen a műemlékeket és helyszíneket, beleértve a falfestményeket is, jegyzékbe venni és nyilvántartást készíteni róluk még olyan esetekben is, amikor éppen nem láthatók. A kulturális örökség védelmét célzó törvényeknek és rendeleteknek tiltaniuk kell a falfestmények és környezetük elpusztítását, állagromlását vagy átalakítását. A törvényeknek nem csupán a falfestmények védelméről kell rendelkezniük, hanem arról is, hogy a társadalom ezen anyagi és nem anyagiasult értékeit élvezhesse, továbbá forrásokat kell biztosítaniuk a kutatás, szakmai felhasználás és ellenőrzés számára. A szükséges beavatkozásokról az illetékes hatóságoknak mindig tudniuk kell és jóvá is kell hagyniuk

[10] A fordítást Farkas Márton, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

azokat. E rendeletek bármilyen megszegését a törvényeknek szankcionálniuk kell. A jogszabályi rendelkezéseknek ugyancsak figyelembe kell venniük a frissen feltárt leleteket és megőrzésüket, amíg ezek hivatalos védelem alá nem kerülnek. A falfestményekre kihatással lévő regionális, városi vagy építészeti fejlesztési projekteket, például út és gátépítés, épületek átalakítása stb., előkészítő hatásvizsgálati tanulmány és védelmükre irányuló, megfelelő jogorvoslati lehetőségek nélkül nem szabad megvalósítani. A különböző hatóságok együttműködése révén különösen is törekedni kell arra, , hogy a vallásos tárgyú festmények kultuszát hitelességük veszélyeztetése nélkül biztosítsák és tartsák tiszteletben.

2. cikk: Kutatás

Minden konzerválási tervet alapos tudományos kutatással kell kezdeni. Az ilyen kutatások célja, hogy minden elérhető információt összegyűjtsenek a szerkezeti kialakításról, annak egymás feletti rétegeiről, valamint ezek történelmi, művészi és technikai szempontjairól. Ennek tartalmaznia kell a festés anyaga által hordozott anyagi és nem anyagiasult értékeket, beleértve a történelmi átalakításokat, kiegészítéseket és restaurálásokat. Ehhez interdiszciplináris megközelítés szükséges. A kutatási módszereknek amennyire csak lehet roncsolásmentesnek kell lenniük. Külön gondot kell fordítani az olyan falfestményekre, amelyek mészvakolat, festékrétegek, gipsz stb. alatt vannak elrejtve. Bármilyen konzerválási program előfeltétele a pusztulási mechanizmusok makró- és mikró szintű tudományos elemzése, az anyagvizsgálat és az állapotfelmérés.

3. cikk: Dokumentáció

A Velencei Kartával összhangban a falfestmények konzerválása és restaurálása során olyan pontos dokumentációs programot kell vezetni elemzői és kritikai jelentés formájában, amelyet rajzokkal, másolatokkal, fényképekkel, térképekkel stb. kell ellátni. A festmények állapotát, a készítési eljárást és a tárgy történetének technikai és formai jellemzőit fel kell jegyezni. Továbbá a konzerválásnak és restaurálásnak, a használt anyagoknak és a módszertannak minden szakaszát dokumentálni kell. Ezt a jelentést egy közintézmény irattárában kell elhelyezni és az érdeklődők számára elérhetővé kell tenni. A dokumentáció másolatait ugyancsak szükséges helyben vagy a műemlékért felelős személyek birtokában tartani. Szintén ajánlatos, hogy a munka eredményeit nyilvánosságra hozzák. A dokumentációnak figyelembe kell vennie a kutatások, az állapotmeghatározás és kezelés meghatározható területi egységeit. Az írott és képi dokumentáció hagyományos módszereit digitális eljárásokkal is ki lehet egészíteni. Mindazonáltal, függetlenül a módszertől, a nyilvántartás tartóssága és a dokumentáció jövőbeli hozzáférhetősége rendkívül fontos.

4. cikk: A megelőző konzerválás, a helyszínek kezelése és gondozása

A megelőző konzerválás célja kedvező feltételek teremtése a minimális állapotromlás érdekében valamint a szükségtelen javító-beavatkozások elkerülése, így hosszabbítva meg a falfestmények élettartamát. A megfelelő ellenőrzés és a környezet szabályozása egyaránt lényeges elemei a megelőző konzerválásnak. A nem megfelelő klimatikus feltételek és a nedvességgel összefüggő problémák állagromlást és biológiai támadásokat eredményezhetnek. Ellenőrzéssel [monitorozás]észlelni lehet a festmény vagy a tartószerkezet állagromlásának kezdeti folyamatait, így előzve meg a további károkat.

A tartószerkezet lehetséges összeomlásához vezető deformációt és szerkezeti hibát már a kezdeti szakaszban észre lehet venni. Az épület vagy szerkezet rendszeres karbantartása a legjobb garancia a falfestmények megőrzésére. A falfestményt tartalmazó műemlékek és műemlékhelyszínek nem megfelelő és ellenőrizetlen közcélú használata károsodásukhoz vezethet. Ez szükségessé teheti a látogatók számának korlátozását, illetve bizonyos

esetekben, a látogathatóság ideiglenes megszüntetésével is járhat. Mindamellett kívánatosabb, ha a nyilvánosságnak lehetősége van a falfestményeket a közös kulturális örökség részeként megtapasztalni és értékelni. Ezért fontos, hogy a helyszínek kezelése magába foglalja a látogatás és a használat alapos megtervezését, a műemlékek és műemlékhelyszínek autentikus, kézzelfogható és nem anyagiasult értékeinekt a lehető legjobb megőrzése érdekében. Különböző szociológiai, ideológiai és gazdasági okokból kifolyólag számos, gyakran elszigetelt helyen található falfestmény vandalizmus és lopás áldozatává válik. Ezekben az esetekben az illetékes hatóságoknak különleges megelőző intézkedéseket kell tenniük.

5. cikk: Konzerválási és restaurálási eljárások

A falfestmények az épület vagy szerkezet szerves részét képezik. Konzerválásukat ezért az építészeti alkotások anyagával és környezetével együtt szükséges kezelni. Bármely műemléken végzett beavatkozásnak számolnia kell a falfestmények egyedi jellegével és megőrzésük feltételeivel. Az anyagvesztés és a képi hitelesség romlásának elkerülése érdekében minden beavatkozást, így például a megerősítést, a tisztítást és a visszaillesztést minimális szinten kell tartani. Amennyire egyáltalán lehetséges, a falfestés történetéről tanúskodó, egymást fedő festékrétegek mintáit meg kell őrizni, lehetőleg eredeti helyükön. A természetes elöregedés az idő nyomának bizonyítéka, és ezt tiszteletben kell tartani. A visszafordíthatatlan kémiai és fizikai átalakításokat meg kell őrizni, amennyiben eltávolításuk káros. Korábbi restaurálások, kiegészítések és átfestések a falfestmény történetének részét képezik.

Ezeket múltbéli értelmezések bizonyságainak kell tekinteni és kritikusan kell őket értékelni. Minden, a falfestmények konzerválása és restaurálása során felhasznált módszernek és anyagnak figyelembe kell vennie jövőbeli eljárások lehetőségét. Az új anyagok és módszerek használatának átfogó tudományos adatokon, laboratóriumi és helyszíni pozitív vizsgálati eredményeken kell alapulnia. Mindazonáltal nem szabad elfelejteni, hogy a falfestményeken használt új anyagok és módszerek hosszú távú hatásai még nem ismertek, és károsak lehetnek. Ezért a hagyományos anyagok használatát, ha összeegyeztethetőek a festmény alkotóelemeivel és a körülvevő szerkezettel, támogatni kell.

A restaurálás célja a falkép formai és tartalmi értékelhetőségének növelése az eredeti műalkotás és annak története tiszteletben tartása mellett. Az esztétikai helyreállító-kiegészítés hozzájárul a károsodás láthatóságának minimálisra csökkentéséhez és elsősorban az eredetitől eltérő anyaggal kell elvégezni. A retusálást és a rekonstrukciót úgy kell végrehajtani, hogy megkülönböztethető legyen az eredetitől. Minden pótlásnak könnyen eltávolíthatónak kell lennie. Az átfestést kerülni kell.

A falképek feltárása megköveteli a történelmileg kialakult helyzet tiszteletét, és a lehetséges veszteségek felmérését. Ezt a műveletet csak a falképek állapotának, kiterjedésének és értékének előzetes vizsgálata után lehet elvégezni és akkor, ha az károkozás nélkül kivitelezhető. A frissen feltárt festményeket nem szabad kedvezőtlen körülményeknek kitenni. Néhány esetben a díszítő falfestmények vagy színezett építészeti felületek helyreállítása részét képezheti a konzerválási és restaurálási programnak. Ez együtt jár eredeti levált darabok megőrzésével, és szükségessé teheti védőrétegekkel való teljes vagy részleges lefedésüket. A hagyományos anyagokat és technikákat használó, jól dokumentált és szakmailag kivitelezett rekonstrukció erősítheti az épülethomlokzatok és belső terek történelmi megjelenését. A konzerválási és restaurálási projekteket minden szakaszban hozzáértően, és az illetékes hatóságok engedélyével kell irányítani. Kívánatos lenne, ha a projekt független felügyeletét az illetékes hatóságok vagy szervezetek anélkül látnák el, hogy kereskedelmi érdekük fűződne a végeredményhez. A vezetői döntésekért

felelős személyeket meg kell nevezni, a munkát megfelelő tudással és szakértelemmel rendelkező szakértőknek kell kivitelezni.

6. cikk: Sürgősségi intézkedések

Sürgős esetekben az azonnali szükséghelyzeti beavatkozás nélkülözhetetlen, hogy megőrizzük a falfestményeket. A felhasznált anyagoknak és technikáknak lehetővé kell tenniük későbbi beavatkozások kivitelezését. A megfelelő konzerválási intézkedéseknek az illetékes hatóságok engedélyével a lehető leghamarabb szükséges megtörténniük.

A leválasztás és elszállítás veszélyes, drasztikus és visszafordíthatatlan művelet, amely hatással van a falfestmények fizikai elrendezésére, anyagszerkezetére és művészi jellegzetességeire. E műveletek végrehajtására ezért csak olyan kivételes helyzetben kerülhet sor, amikor a helyben történő beavatkozás nem valósítható meg. Ilyen helyzetben az eltávolításról és elszállításról szóló döntéseket mindig inkább szakértői csoportnak kell meghoznia, mint a konzerválási munka kivitelezéséért felelős személynek. A leválasztott festményeket az eredeti helyszínen amint lehet, pótolni szükséges. Különleges intézkedések szükségesek az eltávolított festmények védelme és karbantartása, illetve lopásuk és eltűnésük megakadályozása érdekében. A káros környezeti tényezők okozta megsemmisülést vagy károkat megakadályozó, a már meglévő díszítést elrejtő fedőréteg felvitele során olyan anyagokat kell használni, amelyek összeegyeztethetőek a falfestmény anyagával és úgy kell kivitelezni, hogy a jövőben eltávolíthatóak legyenek.

7. cikk: Kutatás és tájékoztatás

Kutatási projektek létrehozása a falfestmények konzerválása és restaurálása területén elengedhetetlen követelménye a fenntartható megőrzési politikának. A kutatási kérdéseken alapuló vizsgálatokat, amelyek gyarapíthatják az állagromlási folyamatokról alkotott ismereteket, szükséges ösztönözni. Az a kutatás, amely bővíti tudásunkat az eredeti festészeti technikákról, valamint a múltbéli restaurálási eljárások anyagairól és módszereiről, elengedhetetlen a megfelelő konzerválási projektek kivitelezéséhez. Ez a kutatás ugyancsak releváns a bölcsészettudományok és a természettudományok rokon tudományágai számára. A fontosabb alkotórészek tanulmányozásából, illetve a mintavételből következő károsodásokat minimalizálni kell. Az ismeretek terjesztését, amely a kutatás fontos jellemzője, mind szakmai, mind társadalmi szinten végre kell hajtani. A lakossági tájékoztatás lényegesen elősegítheti azt, hogy a falfestmények megőrzésének szükséges volta jobban a köztudatba kerüljön, még akkor is, ha a konzerválási-restaurálási munka átmeneti kényelmetlenségeket okozhat.

8. cikk: Szakmai képesítések és képzés

A falfestmények konzerválása és restaurációja szakosodott tudományág az örökségvédelem területén belül. Mivel ez a munka különleges tudást, szakértelmet, tapasztalatot és felelősséget követel meg, az ilyen típusú kulturális javak konzerválási és restaurálási szakembereit az ICOM konzerválási bizottságának etikai kódexének (1984) és olyan szervezetek, mint az E.C.C.O. (Európai Konzervátor/ Restaurátor Szervezetek Szövetsége) és az ENCoRE (Felsőfokú Konzervátor-Restaurátorképzés Európai Hálózata) ajánlásai alapján hivatásszerűen kell oktatni és képezni.

9. cikk: Hagyományok és megújulás

A világ számos táján folytatják a művészek és mesteremberek eredeti festészeti eljárásait, hagyományos anyagok és technikák felhasználásával újra és újra megismételve a történetileg kialakult dekoratív és ikonográfiai programokat. Ezek a hagyományok a vallási és kulturális igények kielégítésével és a Narai alapelvek figyelembe vételével

tarthatók fenn. Azonban bármennyire fontos is ennek a különleges tudásnak a megőrzése, ez még nem jelenti azt, hogy művészeknek és mesteremberekeknek kellene végezni a falfestmények konzerválási és restaurálási eljárásait.

10. cikk: Nemzetközi együttműködés

Az együttműködés a közös örökség gondozásában nemzeti és nemzetközil szinten is elfogadott koncepció. Ezért szükséges a tudás átadását és az ismeretek terjesztését minden szinten támogatni. Az interdiszciplináris együttműködés szellemében a falfestmények konzerválóinak és restaurálóinak kapcsolatokat kell ápolniuk más országokban élő kollégáikkal, fontosabb szervezetekkel és szakemberekkel világszerte.

Ezt a dokumentumot jelenlegi formájában Koppenhágában fogalmazták meg 2002. október 28-a és november 1-je között. Thesszalonikiben szerkesztették és fejezték be 2003. május 8-a és 9-e között.

Referens: Isabelle Brajer; résztvevők: R.C. Agrawal (India),Valia Anapliotou (Görögország), Stefan Belishki (Bulgária,Giorgio Bonsanti (Olaszország), Isabelle Brajer (Dánia),Marjan Buyle (Belgium), Jaime Cama Villafranca (Mexikó), Nikolas Charkiolakis (Görögország), Rob Crèvecoeur (Hollandia), Luigi Dei (Olaszország), Alberto Felici (Olaszország),Vaios Ganitis (Görögország), George Kavakas (Görögország), Haris Lionis (Görögország), Penelope Mavroudi (Görögország), Vassilis Petropoulos (Görögország), Michael Petzet (Németország), Ursula Schädler-Saub (Németország), Walter Schudel (Belgium), Nimal de Silva (Srí Lanka), Roland Silva (Srí Lanka), Kirsten Trampedach (Dánia),Ioannis Zervos (Görögország)

ICOMOS Principles for the Preservation and Conservation-Restoration of Wall Paintings / Ratified by the ICOMOS 14th General Assembly in Victoria Falls, Zimbabwe, in 2003

KULTURÁLIS UTAK KARTÁJA, 2008[11]

Preambulum

A kulturális örökség megőrzésének tudománya a fejlődése eredményeként a Kulturális Utak új koncepciója megmutatja a kulturális javakkal kapcsolatos elképzelések gondolati fejlődését, valamint a komplex környezeti beágyazódásukhoz és területi léptékükhöz kötődő értékek növekvő jelentőségét és felfedi a különböző szintű örökségi makrostruktúrákat. Ez a koncepció olyan új megőrzési etikai modellt mutat be, amely az értékeket a nemzeti határokon átnyúló közös örökségnek tekinti, olyannak, amelyközös erőfeszítéseket tesz szükségessé. A kulturális út elismeri és kihangsúlyozza minden egyes alkotóelemének, mint az általuk alkotott egész érdemi alkotóelemének a valódi értékét. Ezzel segít illusztrálni, hogy a jelenlegi társadalmi felfogás szerint a kulturális örökségi értékek a fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődés forrásai.

A kulturális örökség e kiterjedtebb fogalomként való kezelése új és sokkal tágabb kontextusban értelmezett megközelítési módot igényel annak érdekében, hogy a természeti, kulturális és történelmi környezettel való közvetlen, meghatározó jelentőségű kapcsolatai jellemezni és védelmezni lehessen. E fejlődési folyamaton belül a kulturális út koncepciója innovatív, összetett és többdimenziós: bevezeti és képviseli a kulturális örökség megőrzéséhez kapcsolódó elmélet és gyakorlat minőségileg új megközelítését.

A kulturális utak az emberi interkulturális kapcsolatok interaktív, dinamikus és fejlődő folyamatát jelenítik meg, amelyek a különböző népek kulturális örökséghez való hozzájárulásának gazdag sokszínűségét tükrözik. Bár a kulturális utak békés találkozások vagy ellenséges ütközetek eredményeképpen is létrejöhettek, számos olyan közös dimenzióval rendelkeznek, amelyek eredeti funkciójukon túllépve kivételes környezetet kínálnak a közös múltból fakadó kötelékeken, valamint a kulturális sokszínűség iránti toleranción, tiszteleten és megbecsülésen alapuló békének, amely az érintett közösségeket is jellemzi.

A kulturális utak új koncepcióként vagy kategóriaként való felfogása nem jelent átfedést az egy adott kulturális út területén belül megtalálható kulturális javak (műemlékek, városok, kultúrtájak, ipari örökség, stb.) más kategóriáival vagy típusaival. Egyszerűen csak bevonja őket egy közös rendszerbe, és így növeli jelentőségüket.

Ez az integrált, interdiszciplináris és közös keretrendszer új kapcsolatot teremt egy olyan innovatív tudományos látásmóddal, amely többoldalú, teljesebb és pontosabb képet ad a történelemről. Ez a megközelítés nemcsak az emberek közötti megértést és kommunikációt serkenti szerte a világon, hanem a kulturális örökség megóvásával kapcsolatos együttműködést is felerősíti.

A kulturális út koncepciójával bevezetett innováció feltárja az emberi mobilitás és cserekapcsolatok sajátos jelenségének örökségi tartalmait, amelyek azok lefolyását elősegítő kommunikációs utvonalak segítségével fejlődtek ki, amelyeket erre is használtak, vagy éppen egy konkrét és sajátos célt szolgáltak. A kulturális út [ugyanis] lehet kifejezetten ebből a célból létrehozott útvonal, vagy kihasználhat részben vagy teljes egészében korábban már létező utakat. A kommunikációs vagy szállítási funkción kívül a kulturális utak létezése és jelentősége csak azzal magyarázható, hogy hosszú időn keresztül egy speciális célt szolgáltak, valamint örökségi értékeket és kulturális javakat hoztak létre, amelyek sajátságos dinamikájuk eredményeként a különböző kulturális csoportok közötti kölcsönhatásokat tükrözik.

---

[11] A fordítást Greksza Dóra, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

Ebből következően a kulturális utak nem egyszerű a kommunikáció és a szállítási eszközei, amelyek esetenként magukban foglalnak kulturális javakat és összekötnek embereket, hanem speciális történelmi jelenségek, amelyek nem hozhatók létre úgy, hogy egy valaki az elképzelését és akaratát rávetíti a kulturális javak néhány közös tulajdonsággal rendelkező csoportjára.

Vannak olyan kulturális utak, amelyek előre megtervezett, az emberi akarat által egy specifikus cél érdekében létrehozott projekt keretében jöttek létre (például az inka és a római birodalmi utak). Más esetekben egy hosszú fejlődési folyamat eredményeként születtek meg, ahol egybeestek és egy közös cél elérésére koncentrálódtak a különböző emberi tevékenységek (mint például a Santiagóba vezető út, az afrikai kereskedelmi karavánutak és a Selyemút). Az utak mindkét esetben a speciális célt elérni kívánó emberi akarat eredményei.

A kulturális út létezésének okaihoz közvetlenül kapcsolódó jellemzők és kölcsönös kapcsolatok kulturális gazdagságának és változatosságának (például műemlékek, régészeti leletek, történelmi városok, a népi építészet, a szellemi, ipari és technológiai örökség, közmunkák, természeti- és kultúrtájak, közlekedési eszközök, valamint a speciális tudás és a technikai készségek alkalmazásának egyéb példái) a tanulmányozása és kezelése multidiszciplináris megközelítést igényel, amely illusztrálja és újra megerősíti a tudományos feltevéseket, és elősegíti a történelmi, kulturális, technikai és művészeti ismeretek bővülését.

A karta célkitűzései

- A kulturális út kategóriájához kapcsolódó kutatási módszertan megalkotása és olyan alapelvek megfogalmazása, amelyek kapcsolódnak más, korábban meghatározott és tanulmányozott kulturális örökségi értéketekhez.
- A kulturális út értékelésével, védelmével, kezelésével és megőrzésével kapcsolatos tudás fejlesztéséhez kapcsolódó alapvető eljárásokkal kapcsolatos javaslatok megfogalmazása.
- A kulturális útnak, mint fenntartható társadalmi és gazdasági fejlődés forrásának, helyes használatához kapcsolódó alapvető irányelvek és kritériumok meghatározása, tiszteletben tartva hitelességüket és integritásukat, megfelelő védelmüket és történelmi jelentőségüket.
- A nemzeti és nemzetközi együttműködés alapjainak lefektetése. Ez alapvetően fontos lesz a kulturális utakhoz kapcsolódó kutatási, megőrzési és fejlesztési projektek szempontjából, valamint az e törekvések finanszírozásához szükséges pénzügyi források előteremtésénél is.

Definíció

Minden olyan kommunikációs útvonal, legyen az földi, vízi vagy bármilyen más típusú, amely fizikailag körülhatárolt, saját dinamikus és történeti funkció jellemzi, egy speciális és jól meghatározott célt szolgál, valamint megfelel az alábbi feltételeknek:

a) emberek interaktív mozgásából, valamint embercsoportok, országok, régiók vagy kontinensek közötti termékek, ötletek, értékek és tudás többdimenziós, folyamatos, kölcsönös és jelentős időn keresztüli cseréjéből kell erednie, illetve azt kell tükröznie;

b) ebből következően a térben és időben érintkező kultúrák kölcsönös, az anyagi és szellemi örökségükben is tükröződő gyarapítását kellett elősegitenie;

c) dinamikus rendszerbe kellett integrálnia a létezéséhez köthető történelmi kapcsolatokat és kulturális javakat.

A kulturális utak meghatározó elemei: kontextus, tartalom, a teljes út kultúrákon átívelő jelentősége, dinamikus jellemzők és a komplex környezeti beágyazódás

1. *Kontextus:* A kulturális utak természeti és/vagy kulturális környezetben jelennek meg, amelyet befolyásolnak és segítenek karakterizálni, valamint interaktív folyamat részeként új dimenziókkal gazdagítanak.
2. *Tartalom:* A kulturális utakat olyan anyagiasult elemeknek kell megjeleníteniük, amelyek tanúi a kulturális örökségének és létezésük fizikai bizonyítékául szolgálnak. A nem anyagiasult elemek jelentést és értelmet adnak az utat, mint egységes egészt megalkotó különböző elemeknek.
    1. A kulturális út létezését meghatározó alapvető fizikai elem maga a kommunikációs útvonal, amely a speciális célokat szolgáló emberi tevékenységből eredő, vagy az általa tervezett projekt szolgálatának eszköze.
    2. Az út egyéb érdemi elemei az anyagiasult örökségi értékek, amelyek a történelmi út funkcióihoz kötődnek (vámhivatalok, tároló-, pihenő- és szálláshelyek, kórházak, piacok, kikötők, védelmi erődítmények, hidak, közlekedési és kommunikációs eszközök, ipari, bányászati vagy egyéb létesítmények, valamint a termeléshez és kereskedéshez kötődő egyéb épületek, amelyek különböző korok technikai, tudományos és társadalmi alkalmazásait és fejlődését tükrözik; városközpontok, kultúrtájak, szent helyek, imádkozásra és áhítatra alkalmas helyek, stb.), valamint nem anyagiasult örökségi elemek, amelyek az útvonal mentén az érintett emberek közötti kommunikációról és cserefolyamatokról tanúskodnak.

3. *A teljes út kultúrákon átívelő jelentősége:* A kulturális út koncepciója feltételezi, hogy egészének értéke nagyobb, mint az egyes részek összege, és ez adja az út jelentését.
    1. A kulturális út a különböző, általa megtermékenyített kultúrák által gazdagított kulturális örökségi egységet képez, amely számos közös tulajdonságával és átfogó értékrendszerével túlmutat azokon.
    2. A teljes identitásukon belül a részek értéke a közös, mindenki által elfogadott és sokoldalú jelentőségében rejlik.
    3. Az út nagyléptékű kiterjedése lehetőséget nyújt emberek, országok, régiók és kontinensek kulturális összekötésére.
    4. A léptéknek ez a nagysága fontos az érintett terület, valamint a benne foglalt különböző örökségi elemek átfogó kezelése szempontjából is. Ugyanakkor a kulturális sokszínűség, amelyet nyújthat, a kulturális homogenizáció alternatíváját kínálja.

4. *Dinamikus jellemzők:* A történeti útvonal fizikai bizonyítékainak és a kulturális örökség elemeinek bemutatása mellett a kulturális út olyan dinamikus tényezőt is magában foglal, amely a kulturális kölcsönhatások csatornájaként funkcionál.
    1. A kulturális utak dinamikája nem a természet törvényeinek vagy általános jelenségeknek, hanem kizárólag humán folyamatoknak és érdekeknek és engedelmeskedik, ennél fogva csak kulturális jelenségként értelmezhető.
    2. A kultúra e létfontosságú áramlása nemcsak az anyagi tényezőkben, hanem a kulturális út nem anyagiasult örökségét alkotó szellemiségben és hagyományokban is megjelenik.
    3. Ha a kulturális utat az emberek közötti kulturális kommunikáció dinamikus elemeinek összességeként értelmezzük, akkor a kulturális örökségi értékei a valódi térbeli és történeti dimenzióján belül értékelhető. Ez átfogó és fenntartható megközelítést tesz lehetővé az útnak a maga egészében való megőrzésével kapcsolatosan.

5. *Komplex környezeti beágyazódás:* A kulturális út szorosan kötődik komplex környezeti beágyazódásához, és annak elválaszthatatlan részét képezi.
    1. A földrajzi környezeti beágyazódás segített a kulturális út formálásában: vagy az útvonalát határozta meg, vagy a fejlődését befolyásolta az idő folyamán.
    2. A területi beágyazódás – akár természeti, akár kulturális (városi vagy vidéki) – adja a kulturális út keretét, valamint a szellemi és fizikai értékek és elemek által meghatározott sajátos atmoszféráját, amely alapvető jelentőségű az út megértéséhez, megőrzéséhez és [értékeinek] élvezetéhez.
    3. A kulturális út összekapcsolja, és kölcsönös viszonyba hozza a földrajzi környezetet és a nagyon változatos örökségi javakat, ezzel egységes egészet alkotva. A kulturális út és környezete kapcsolódik a különböző természeti- vagy kultúrtájakhoz, ez azonban csak egy része az útvonal során érintett különböző területektől és régióktól függő, sajátos jellegzetességű összetevőknek. A különböző tájak jellemzik és sokszínűségükkel gazdagítják az út egészének egyes szakaszait.
    4. A természettel való kapcsolat egyes szakaszokon különösen érzékeny; máshol a városi vagy vidéki környezettel való kapcsolatra jellemző ugyanez, valamint olyan területekre, ahol a műemlékek más épületektől elszigetelten állnak (például kápolnák, kolostorok, források, hidak, stb.), ilyen esetekben a műemlékek táji környzeti beágyazódása formálja a kulturális út e részének jellegét.
    5. A kulturális utak megóvása és megőrzése az őket körbevevő terület történelmi, természeti és kulturális jellemzőinek alapos ismeretét igényli. Minden szükséges beavatkozásnak illeszkednie kell ebbe a kontextusba, és tiszteletben kell tartania a meghatározó jellemzőket a hagyományos természeti, kulturális vagy vegyes tájkép védelmének érdekében.
    6. A kulturális út komplex környezeti beágyazódásának körülhatárolását el kell végezni és a keretein belül egyértelműen ki kell jelölni a szabályozott védőzóna határait, ezáltal lehetőséget biztosítva az anyagi és szellemi kulturális értékek teljes hitelességének és integritásának megőrzésére. Az ilyen védelemnek a kulturális utat alkotó különböző tájak értékeire is vonatkoznia kell, biztosítva azok jellemző atmoszféráját is.

Speciális indikátorok

A kulturális utakkal kapcsolatos indikátorok esetében a következőket kell figyelembe venni: az út szerkezetét és fizikai valóját, valamint a meghatározott cél elérésére irányuló használatáról szóló történelmi adatokat; a kulturális út funkciójával és konkrét céljával kapcsolatos minden fizikai szerkezetet; a kommunikációs elemeket és az út mentén (vagy egy adott pontján) a közös eredetet bizonyító kulturális megnyilvánulásokat, például közimert gyakorlatok, hagyományok, szokások, valamint vallási, rituális, nyelvi, ünnepi és konyhaművészeti hasonlóságok; a zene, irodalom, építészet, művészetek, kézművesség, tudományos felfedezések, technikai és technológiai készségek terén jelentkező kölcsönhatások, valamint mindazon anyagi és szellemi kulturális örökségi értékek, amelyek teljes megértése a kulturális út történelmi funkciójából fakad.

A kulturális utak típusai:

A kulturális utak az alábbi módon csoportosíthatók:
• Területi kiterjedés alapján: helyi, nemzeti, regionális, kontinentális, interkontinentális.

• Kulturális kör alapján: egy adott kulturális régión belül vagy olyan különböző földrajzi területeken átívelően, amelyeket a múltban vagy még napjainkban is kulturális értékek kialakításának vagy fejlődésének kölcsönhatásai jellemeznek.
• Céljuk vagy funkciójuk szerint: társadalmi, gazdasági, politikai vagy kulturális. Ezek a jellemzők többdimenziós kontextusban együtt is megtalálhatók.
• Időbeli fennállásuk alapján: azok, amelyeket már nem használnak, valamint azok, amelyek a társadalmi-gazdasági, politikai és kulturális kölcsönhatások következtében továbbra is fejlődnek.
• Szerkezeti felépítésük alapján: lineáris, körkörös, kereszt formájú, sugaras vagy hálószerű.
• Természeti környezetük alapján: földi, vízi, vegyes vagy egyéb fizikai környezet.

Számbavétel, integritás és hitelesség

Elsődleges indikátorok

Számbavételi és értékelési célból a kulturális utak létezésével kapcsolatban a következő szempontokat kezdetben elsődleges, de még nem döntőerejű tényként kell kezelni:
• dinamikus társadalmi, gazdasági, politikai és kulturális folyamatok olyan megnyilvánulásai, amelyek a szomszédos területek különböző kulturális csoportjai között cserekapcsolatot idéztek elő;
• történelmileg kapcsolódó, különböző földrajzi és kulturális területek közös jellemző;
• a különböző kultúrák egyes tagjai vagy etnikai csoportjai között kialakult kapcsolat és mobilitás bizonyítékai;
• különböző közösségek hagyományaiban gyökerező speciális kulturális jellegzetességek;
• az Út jelentőségéhez és funkciójához kapcsolódó örökségi elemek és kulturális gyakorlatok, például ceremóniák, fesztiválok és vallási ünnepek, amelyek bizonyos kulturális és történelmi terület(ek)en találhatóak meg az egyes közösségek közös értékeként.

Számbavételi folyamat

Kulturális út számbavétele során figyelembe kell vennie a konkrét cél elérésére irányuló speciális funkciót, a kölcsönös kulturális hatások által dinamikusan létrehozott anyagi és szellemi örökségi értékeket, az út szerkezeti konfigurációját, az egész földrajzi és történelmi kontextust, a természeti és kulturális környezeti beágyazódását, ez utóbbi városi vagy vidéki mivoltát, a környezeti értékek ehhez köthető jellemzőit, a tájjal való kapcsolatát, időbeli fennállását, valamint szimbolikus és spirituális dimenzióját. Ezek mindegyike hozzájárul az út, [mint kulturális útvonal] számbavételéhez és jelentőségének megállapításához.

A kulturális út nem anyagiasult értékei elengedhetetlenül fontosak a jelentőségének és kapcsolódó örökségi értékeinek a megértéséhez. Ebből következik, hogy az anyagi elemek tanulmányozása minden esetben csak a nem anyagiasult értékekkel együtt történhet.

Az összehasonlító értékelés érdekében figyelembe kell venni az út bizonyos szakaszainak az egészhez viszonyított időbeli fennállását és történelmi jelentőségét is.

Élő kulturális utak esetében fenn kell tartani azokat a kapcsolatokat és dinamikus funkciókat, amelyek a létezésüket előidéző, valamint a meghatározásukhoz és azonosításukhoz szükséges sajátos és jól meghatározott célokhoz kapcsolódnak, még akkor is, ha a történelmi folyamatok átalakultak az idő során, vagy új elemekkel egészültek ki. Ezeket az új elemeket a kulturális úttal való funkcionális kapcsolattal összefüggésben kell értékelni, és az is előfordulhat, hogy egy önmagában örökségi értékkel rendelkező épület nem tekinthető a kulturális út részének, mivel nem alkotja szerves részét.

Hitelesség

Minden kulturális útnak bizonyíthatóan meg kell felelnie a hitelességi kritériumoknak és ki kell fejeznie mind a természeti, mind a kulturális környezeti értékeit, valamint figyelembe kell vennie a meghatározó elemeket és a materiális, valamint immateriális ismertetőjegyeket is:

- Ezeket a kritériumokat minden tanulmányozás alatt álló elemre alkalmazni kell, hogy értékelhető legyen a történelmi fejlődés során a kulturális út egész jelentéséhez viszonyított jelentősége, valamint igazolható legyen a szerkezeti elrendezés hitelessége az egész útvonal mentén.
- A hitelességnek az út minden elemzésre és értékelésre kijelölt szakaszának természeti és kulturális kontextusában egyértelműnek kell lennie csakúgy, mint a történeti funkcionalitásához és komplex környzeti beágyazódásához kapcsolódó anyagi és szellemi örökségi elemek esetében.
- Ha a kulturális utak bizonyos szakaszain a fizikai maradványokat nem is óvták meg kellőképpen, létezésük akkor is bizonyítható a történetírás, a nem anyagiasult elemek és a szellemi információforrások segítségével, amelyek igazolják, hogy e maradványok az út integrált részei voltak, valamint a hitelességüket is.
- A kulturális utak védelme, megőrzése és kezelése során használt hagyományos vagy modern technikáknak és módszereknek tiszteletben kell tartaniuk a hitelességi kritériumokat.

Integritás

A kulturális út integritásának igazolása az anyagi és szellemi dokumentumok és alkotóelemek olyan reprezentatív csoportján kell, hogy alapuljon, amely mint [egybetartozó] egésznek tanúsítja a globális jelentőségét és értékét, valamint biztosítja a kulturális út keletkezéséhez hozzájáruló történelmi folyamatok fontosságának és jellemzőinek teljesértékű megjelenítését. A kulturális út egyedi karakteréhez elengedhetetlen, a történelmi kapcsolatokról és a dinamikus funkciókról szóló bizonyítékokat fenn kell tartani. Meg kell vizsgálni továbbá, hogy az út alapvető ismertetőjegyei jó állapotban vannak-e, a leromlási folyamatokat ellenőrzik-e, és az úton látszik-e fejlesztés, elhagyatottság vagy elhanyagolás miatt bekövetkező bármilyen lehetséges mellékhatás..

Módszertan

A kulturális út koncepciójához speciális kutatási, értékelési, megóvási, megőrzési, használati és kezelési módszertan szükséges. Az út egészének hosszából és értékéből, valamint területi kiterjedéséből fakadóan ez a módszertan koordinált és integráltan igazgatott tevékenységrendszer felállítását igényli. Kezdő lépésként alapvetően fontos az út egészének, valamint különálló szakaszainak felmérése, leltár készítése az értékeiről, valamint a megőrzési állapotok elemzése, ami megkönnyíti majd a megóvási stratégiai terv elkészítését. Ennek a tervnek természetesen erősítenie kell az úttal kapcsolatos tudatosságot, valamint fel kell keltenie a köz- és magánszemélyek érdeklődését. Ugyancsak követelmény az összehangolt intézkedések és jogi eszközök kidolgozása az út, mint [egybetartozó] egész jelentőségéhez és értékéhez kapcsolódó jelentős elemek védelmének, használatának és kezelésének érdekében.

1. *Kutatás*

A kulturális utak tanulmányozása számos – esetenként egymástól nagyon elszigetelt – földrajzi területen ívelhet át. Ebből következően célszerű a tanulmányozás alatt álló út minden fontos, jellemző csomópontján kutatócsoportot felállítani. A kutatási módszertan, valamint a kulturális út különböző szakaszaihoz kapcsolódó örökségi értékek megfelelő

számbavételének és értékelésének érdekében alkalmazott indikátorok és gyakorlatok használata során soha nem szabad szem elől téveszteni az út egészének jelentését annak érdekében, hogy e jelentésből vagy a történelmi jelentőségből nehogy bármi is elvesszen.

A kulturális örökség e kategóriáján dolgozó kutatócsoport legyen multidiszciplináris és együttműködő. A közös munka kritériumait úgy kell felépíteni, hogy először az egyes részeket kell megvizsgálni, ám emellett nem szabad elfeledkezni a projekt egészéről sem. Hasonló módon az adatgyűjtés során (előre összehangolt) közös módszertani elemek használata javasolt. A projekttervnek tartalmaznia kell azon együttműködési mechanizmusokat, amelyek elősegítik a kutatók közötti kommunikációt és együttműködést annak érdekében, hogy minden csoport át tudja adni a munkájával és az elért eredményekkel kapcsolatos adatokat.

A kutatóknak szem előtt kell tartaniuk, hogy a kulturális út mentén található különböző típusú kulturális örökségi értékek nem feltétlenül szerves részei az útnak, vagy megfelelő vizsgálati alanyai az út tanulmányozásának. A kulturális út tudományos vizsgálata során csak azokat az elemeket kell kihangsúlyozni, amelyek kapcsolódnak az út speciális céljához, illetve annak funkcionális dinamikájából eredő hatásokhoz.

2. Finanszírozás

Egy nagy jelentőségű kulturális út értékének felismerésével és bemutatásával kapcsolatos feladatok sokszínűségéből fakadóan a finanszírozást ütemenként kell megszervezni, ami lehetővé teszi a kutatási és – a különböző szakaszokhoz kapcsolódó – megóvási, használati és kezelési projektek kiegyensúlyozott és összehangolt fejlesztését. A megóvni kívánt értékekről tanácsos összesített becslést készíteni, így meghatározhatók a cél elérésével kapcsolatos prioritások, valamint kivitelezhetők a hozzá kapcsolódó stratégiák is. Ennek megfelelően a pénzügyi forrásokat két- és többoldalú együttműködési megállapodásokkal kell biztosítani, valamint olyan testületek létrehozásával, amelyek kifejezetten az út értékének kutatására és népszerűsítésére jönnek létre. Ugyanezen gondolat mentén haladva az olyan regionális testületeknek, amelyek hatásköre részben vagy teljesen egybeesik a kulturális út történelmi útvonalával, fel kell kelteniük az érintett államok érdeklődését és el kell érniük az együttműködést. Szintén fontos, hogy lehetőség szerint a jótékonysági szervezeteket és a magánszemélyeket is bevonják az együttműködésbe.

3. Védelem – Értékelés – Megóvás / Megőrzés

A kulturális utak és környezetük új értékelési, védelmi, megóvási, megőrzési és felmérési eszközöket igényelnek. Az örökségi elemek védelmét nem elegendő részben vagy véletlenszerűen garantálni. Ezen elemek szigorú leltárba vételét, valamint hitelességük és integritásuk értékelését annak érdekében kell elvégezni, hogy a kulturális utak értékeit, és ebből következően a jelentőségüket érintő hatásokat meg lehessen határozni. A leromlási folyamatok hatásait is szükséges ellenőrizni, valamint ki kell fejleszteni a fejlesztés, illetve az elhanyagolás negatív hatásait megelőző stratégiát. Mindezen tényezők olyan összehangolt jogi intézkedések és a megfelelő eszközrendszer alkalmazását igénylik, amelyek garantálják az utak megóvását, valamint egészlátó megközelítéssel emelik ki értéküket és jelentőségüket. Az örökségi értékek megértése alapvetően fontos bármilyen olyan intézkedés végrehajtása előtt, amely befolyásolja/megváltoztatja a kulturális út jelentőségét.

4. *Fenntartható használat – A turisztikai tevékenységekkel való kapcsolat*

A kulturális út a stabil fejlődés szempontjából kifejezetten fontos gazdasági és társadalmi érdekeltségű tevékenységek előmozdítására használható. Különös figyelmet kell szentelni

annak, hogy még a kulturális jellemzőkkel rendelkező turisztikai utakat se tévesszék össze a kulturális utakkal. Emellett azt is tekintetbe kell venni, hogy a kulturális utaknak nagy jelentősége van a területi kohézió és a fenntartható fejlődés erősítésében. A kulturális utakkal kapcsolatos tudást tehát elő kell mozdítani, a kockázatok megszüntetésére irányuló megfelelő intézkedések alkalmazásával együtt. Ebből a célból a kulturális út védelmét és promotálását harmonikusan össze kell egyztetni a kiegészítő infrastruktúra – a turisztikai tevékenységek, elérési utak, információ, értelmezés és bemutatás területével – azzal az alapvető kitétellel, hogy ez utóbbiak nem károsíthatják a kulturális utat látogatók számára is bemutatott történeti értékeinek jelentését, hitelességét és integritását. A turisták látogatásait jól meg kell szervezni, összhangban a korábban elkészített környezeti hatástanulmánnyal, a közhasználati és közösségi részvételi tervvel, valamint a turizmus negatív hatásainak megakadályozására irányuló monitoring és ellenőrző tevékenységgel.

A kulturális út turisztikai célokból való fejlesztése során a helyi közösség, valamint a helyi és regionális turisztikai vállalkozások bevonását prioritásként kell kezelni. Minden eszközzel meg kell akadályozni, hogy a nagy nemzetközi vállalatok, vagy a kulturális út történeti útvonala által érintett fejlettebb országokban székhellyel rendelkező cégek monopóliumot hozzanak létre.

Abból a tényből kiindulva, hogy a kulturális út az együttműködés és a megértés olyan eszköze, amely az utat formáló kultúrák és civilizációk találkozásának holisztikus értelmezését biztosítja, nem szabad elfeledkezni arról, hogy az egyes részek relatív jelentőségétől függetlenül azok bármelyikén megvalósult pozitív fejlemények népszerűsítése nagyobb érdeklődést generál az egész úttal kapcsolatosan és így annak a többi szakasza számára is előnyös.

5. Kezelés

„A kulturális utak jelentőségének megértése” a kulturális utak kezelésével kapcsolatos legfontosabb alapelvvé válik. Ez azt feltételezi, hogy az utakkal kapcsolatos kutatáshoz, értékeléshez, és a tudás társadalmi kiterjesztéséhez kapcsolódó minden tevékenységet összehangolt és harmonikus módon hajtanak végre. Ez olyan kölcsönös együttműködést igényel, amely garantálja a védelmi, megóvási, megőrzési, területi szervezeti, fenntartható fejlődési, használati és turisztikai politikák összehangolását. Ebből következően a közös projekteknek fel kell készülniük a fenntartható fejlődés biztosítására nemzeti (tartományi, regionális, helyi stb.) és nemzetközi szinten, valamint be kell vezetniük olyan kezelési eszközöket is, amelyek megvédik az utat a természeti katasztrófáktól és minden egyéb olyan kockázattól, amely befolyásolhatja a kulturális út integritását és a hitelességét, következésképpen egész jelentőségét.

6. *Közösségi részvétel*

A kulturális út védelme, megőrzése/megóvása, népszerűsítése és kezelése a közösség tudatosságának növelését, valamint az út mentén lakó területeken élő lakosok részvételét igényli.

Nemzetközi együttműködés

Számos olyan említésre méltó példa van, ahol a kulturális utak történelmi útvonala több országot is átszel. Ebből következően a nemzetközi együttműködés elengedhetetlen a kulturális utak alkotóelemeinek kutatásához, értékeléséhez és megóvásához. Amikor a kulturális utak különböző fejlettségi szintű országokat kötnek össze, tanácsos, hogy a fejlettebb országok szolgáltassák a gazdasági, technikai és logisztikai együttműködéshez szükséges erőforrásokat, valamint az információ-, tapasztalat- és a kutatók cseréjéhez szükséges segítséget is nekik kell biztosítani.

Igen ajánlatos, hogy az UNESCO és más nemzetközi szervezetek (pénzügyi, technikai és logisztikai) együttműködési mechanizmusokat hozzanak létre az egyszerre több ország számára fontos kulturális utakkal kapcsolatos projektek előmozdításának és végrehajtásának megsegítésére. A kulturális utakra az emberek közötti összetartozás szimbólumaként kell tekinteni. A kulturális utak mentén kialakult történelmi kötelékek megújult együttműködés alapjául szolgálhatnak olyan népek között, akiket a múltban bizonyos közös értékek és tudás jellemzett.

The ICOMOS Charter on Cultural Routes / Prepared by the International Scientific Committee on Cultural Routes (CIIC) of ICOMOS - Ratified by the 16th General Assembly of ICOMOS, Québec (Canada), on 4 October 2008

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGI HELYSZÍNEK ÉRTELMEZÉSÉNEK ÉS BEMUTATÁSÁNAK KARTÁJA, 2008[12]

Preambulum

Az ICOMOS, a kulturális örökség tanulmányozása, dokumentációja és védelme iránt elkötelezett örökségvédelmi szakemberek világszervezete 1965-ös alapítása óta küzd azért, hogy működése minden területén a megőrzés alapelveit érvényesítse, és elősegítse az emberiség sokszínű és változatos anyagi örökségének fokozott megbecsülését.

A 1964-es Velencei Karta felhívta a figyelmet arra, hogy „lényeges nemzetközi szinten közösen kialakítani és megfogalmazni azokat az általános alapelveket, amelyeknek a műemlékek konzerválását és restaurálását irányítaniuk kell, egyben minden nemzetre hagyva azt a feladatot, hogy alkalmazásukat saját kultúrájuk hagyománya szerint, annak keretében biztosítsák." Ezt a későbbiek során megfogalmazott ICOMOS karták is küldetésüknek tekintették. Ezek a karták szakmai irányelveket fogalmaztak meg konkrét állagmegóvási feladatok kapcsán, és a világ minden táján szorgalmazták az örökségmegóvás fontosságának hatékony kommunikációját.

Ezek a korábbi ICOMOS karták kiemelték a társadalmi kommunikáció fontosságát (többféle kifejezés használatos, pl. „elterjesztés", „népszerűsítés", „bemutatás", „értelmezés"), és azt a tágabban értelmezett örökség-megóvási folyamat létfontosságú elemének tekintették. Ezzel értelemszerűen elismerték, hogy minden örökségvédelemmel kapcsolatos tevékenység — a világ összes kulturális hagyományában — természeténél fogva kommunikatív aktus.

A letűnt civilizációktól és közösségektől ránk maradt rendkívül sokféle tárgyi maradvány és nem anyagiasult érték közül ki kell választani, hogy mit és hogyan őrizzünk meg, illetve hogyan tárjuk a nagyközönség elé: e fontos döntések pedig mind a helyszín értelmezésének elemei. Ezeken keresztül derül fény arra, hogy egyes generációk mit tartanak fontosnak, kiemelkedőnek, és miért gondolják úgy, hogy a jövő generációk számára szükséges megőrizni a múlt anyagi örökségét.

Nem kérdés, hogy szükség van biztos alapokra, egységes terminológiára és közösen elfogadott szakmai alapelvekre a helyszínek bemutatása∗ terén. A kulturális örökségi helyszíneket bemutató programok az utóbbi években ugrásszerűen elterjedtek, valamint a helyszínek kezelésében és marketingjében értelmezést segítő összetett technológiák és új gazdasági stratégiák kerültek bevezetésre. Mindez újabb nehézségeket és olyan alapvető kérdéseket vet fel, melyek mindkét fő cél, azaz a világ kulturális örökségi helyszíneinek megőrzése és társadalmi megbecsültsége szempontjából is központi fontosságúak:

- Melyek az örökségi helyszínek bemutatására és értelmezésére vonatkozó elfogadott és elfogadható célok?
- Milyen alapelvek segítsék annak meghatározását, hogy bizonyos kulturális és örökségi környezetben mely technikai eszközöket és módszereket helyénvaló alkalmazni?
- Milyen általános etikai és szakmai szempontokra kell támaszkodni az értékek értelmezése és bemutatása során, tekintettel a specifikus megjelenési formák és -technikák rendkívül széles skálájára?

A jelen karta célja tehát az értelmezés és bemutatás alapelveinek meghatározása, mivel ezek nélkülözhetetlen elemei az örökségvédelmi törekvéseknek, és fontos szerepet játszanak a kulturális örökség megértésének és értékelésének erősítésében.[13]

---

[12] A fordítást Balczó Sarolta, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

DEFINÍCIÓK

A jelen karta vonatkozásában az **értelmezés** minden olyan lehetséges tevékenységre utal, melynek célja a kulturális örökségi helyszínek megértésének előmozdítása és ezzel kapcsolatban a társadalmi tudatosság növelése. Ebbe beletartozhatnak nyomtatott és elektronikus kiadványok, nyilvános előadások, helyszíni és közvetlenül kapcsolódó, nem a helyszínen lévő berendezések, oktatási programok, közösségi tevékenységek, folyamatban lévő kutatások, képzések és maga az értelmezési folyamat kiértékelése is.

A **bemutatás** kifejezetten az értelmezési tartalom gondosan megtervezett közvetítése a kulturális örökségi helyszínen elhelyezett bemutató információk, a fizikai hozzáférés és a bemutató infrastruktúra elrendezésén keresztül. A tartalom közvetítésére változatos technikai eszközök állnak rendelkezésre, beleértve tájékoztató táblák, múzeum-jellegű kiállítások, szervezett gyalogtúrák, előadások és idegenvezetett túrák, multimédiás alkalmazások és internetes oldalak lehetséges, bár nem kötelező jellegű alkalmazását.

A **bemutató infrastruktúra** azokra a kulturális örökségi helyszíneken található, vagy azokhoz kapcsolódó konkrét berendezésekre, építményekre és területekre utal, melyek kimondottan az értelmezés és a bemutatás célját szolgálják, függetlenül attól, hogy új vagy már bevett technológiával segítik-e a bemutatást.

A **helyszíni bemutató személyek** olyan alkalmazottak vagy önkéntesek a kulturális örökségi helyszínen, akik állandó vagy ideiglenes jelleggel a helyszín értékeiről és jelentőségéről nyújtanak tájékoztatást.

A kulturális örökségi helyszín olyan, gyakran törvényi oltalom alatt álló hely, helység, természeti táj, lakóterület, építészeti együttes, régészeti lelőhely vagy felszíni építmény, mely történelmi és kulturális jelentőséggel bír.

CÉLKITŰZÉSEK

Felismerve, hogy az értelmezés és a bemutatás beletartozik a kulturális örökség megőrzésének és kezelésének teljes folyamatába, e Karta hét fő alapelvet kíván meghatározni, hogy azok az értelmezésnek és bemutatásnak – adott körülmények között helyesnek ítélt formától és médiumtól függetlenül – alapjául szolgáljanak.

1. **alapelv: Hozzáférés és megértés**
2. **alapelv: Információforrások**
3. **alapelv: Komplex környezeti beágyazódás és összefüggések figyelembevétele**
4. **alapelv: Hitelesség megőrzése**
5. **alapelv: Fenntarthatóságra tervezés**
6. **alapelv: Bevonásra való törekvés**
7. **alapelv: A kutatás, képzés és értékelés fontossága**

E hét alapelv alapján a karta célkitűzései a következők:

1. **A kulturális örökségi helyszínek megértésének és értékelésének megkönnyítése,** valamint állagmegóvásuk és védelmük szükségességének tudatosítása, és ennek érdekében a társadalmi tudatosság növelése.

---

[13] Habár ennek a Kartának az elvei és céljai ugyanúgy alkalmazhatók a helyszíntől elválasztott bemutatásra is, a középpontjában mégis a kulturális örökségi helyszíneken, vagy azok közvetlen környezetében megvalósuló bemutatás és értelmezés áll. (A Karta eredeti szövegéhez tartozó megjegyzés)

2. **A kulturális örökségi helyszínek jelentésének közvetítése** minél szélesebb közönség számára jelentőségük alapos, adatokkal alátámasztott elismerése által, valamint elfogadott tudományos módszerekre és élő kulturális hagyományokra támaszkodva.
3. **A kulturális örökségi helyszínek anyagi és szellemi értékeinek megőrzése** természetes és kulturális komplex környezeti beágyazódásuknak és társadalmi kontextusuknak megfelelően.

4. **A kulturális örökségi helyszínek hitelességének tiszteletben tartása** történelmi kialakításuk és kulturális értékük jelentőségének közvetítésével és megakadályozva azt, hogy a nem odaillő bemutató infrastruktúra, a túlzott látogatottság és a nem megfelelő, vagy pontatlan értelmezés kedvezőtlen hatást fejtsenek ki.
5. **Hozzájárulás a kulturális örökségi helyszínek fenntartható megőrzéséhez** a jelenleg folyamatban lévő állagmegóvási törekvések társadalmi megértésének előmozdítása és az ezekben való részvétel ösztönzése által, biztosítva a bemutató infrastruktúra hosszú távú karbantartását és a bemutatás tartalmának rendszeres felülvizsgálatát.
6. **Bevonásra való törekvés** az örökségi helyszínek értelmezése és bemutatása során, megkönnyítve a helyszínhez kapcsolódó érdekeltek, érintettek és közösségek részvételét a bemutató programok kidolgozásában és kivitelezésében.
7. **Technikai és szakmai irányelvek kidolgozása** az örökség bemutatásához, beleértve a technológiákat, a kutatást és a képzést. Minden ilyen irányelv legyen az adott társadalmi kontextusban megfelelő és fenntartható.

ALAPELVEK

1. Alapelv:

Hozzáférés és megértés

Az értelmezést és bemutatást célzó programok könnyítsék meg a nyilvánosság számára a kulturális örökséghez való fizikai és intellektuális hozzáférést.

1. A hatékony értelmezés és bemutatás nagy hangsúlyt fektet a személyes élményre, növeli a kulturális örökség társadalmi elismertségét és megértését, egyben a megőrzés fontosságát is közli.
2. Az értelmezésnek és a bemutatásnak arra kell ösztönzie az egyéneket és a közösségeket, hogy elgondolkodjanak azon, ők maguk hogyan látják az adott kulturális örökséget, továbbá segíti őket abban, hogy az értelmet nyerjen számukra. Célja, hogy további érdeklődést keltsen, valamint tanulásra, tapasztalatszerzésre és mélyebb megismerésre ösztönözzön.
3. Az értelmező és bemutató programok azonosítsák és mérjék fel kulturális és demográfiai szempontból a befogadó közönséget. Minden erőfeszítést szükséges megtenni azért, hogy a helyszín értékét és jelentőségét a közönség legkülönbözőbb rétegei felismerjék.
4. A bemutató infrastruktúra vegye számításba a látogatók és az örökségi helyszínhez kapcsolódó közösségek nyelvi sokszínűségét.
5. Az értelmező és bemutató tevékenységek a közönség sokszínűségének megfelelően legyenek mindenki számára fizikailag hozzáférhetők.
6. Amennyiben a kulturális örökségi helyszínen az állagmegóvás érdekében, vagy kulturális érzékenység, illetve a helyszín adottságaihoz illeszkedő újrahasznosítása vagy biztonsági tényezők miatt a fizikai hozzáférés korlátozott, az értelmezést és bemutatást a helyszínen kívül kell biztosítani.

2. Alapelv:

Információforrások

Az értelmezés és bemutatás elfogadott tudományos módszerekkel gyűjtött bizonyítékokon vagy élő kulturális hagyományokon alapuljon.

1. A bemutatás foglalja magába az adott helyszínhez tartozó különféle írott és szóbeli információkat, tárgyi maradványokat, hagyományokat és jelentéseket**.** Mindezen információk legyenek dokumentálva, archiválva, és legyenek a nyilvánosság számára hozzáférhetők.

2. A bemutatás a helyszínről és annak környezetéről készült, alapos kutatással alátámasztott, multidiszciplináris tanulmány alapján készüljön. Tartsa szem előtt továbbá, hogy akkor éri el célját, ha a különböző történelmi hipotéziseket, a helyi hagyományokat és történeteket figyelembe veszi.

3. Az olyan helyszínek esetében, melyek jelentőségét nagyban alátámasztja a hagyományos mesemondás, vagy a történelmi eseményeket átélők elbeszélései, a bemutatásba e szóbeli tanúságtételeit is be kell építeni, akár közvetett módon – bemutató infrastruktúra segítségével – akár közvetlenül, azaz az érintett közösségek tagjainak aktív bevonásával, helyszíni bemutató személyként való alkalmazásával.

4. A művészek, építészek vagy számítógépes modellezők a környezeti, régészeti, építészeti és történelmi adatok részletes és módszeres elemzése alapján készítsenek képi rekonstrukciót a kulturális örökségi helyszínről, beleértve az írott, szóbeli és ikongráfiai források valamint fényképek elemzését is. Az efféle vizuális interpretálás alapjául szolgáló információforrásokat dokumentálni kell, és amennyiben létezik és rendelkezésre áll másik, ugyanazon források alapján készült rekonstrukció, azt összehasonlításként szintén szükséges bemutatni.

5. Magukat az értelmező és bemutató programokat a jövőbeni hivatkozás és elemzés megkönnyítése érdekében szintén szükséges dokumentálni és archiválni.

3. Alapelv:

Kontextus és komplex kKörnyezeti beágyazódás

Az interpretálás és bemutatás legyen összhangban a kulturális örökségi helyszín tágabb társadalmi, kulturális, történelmi és természeti kontextusával, komplex környezeti beágyazódásávalt.

1. Az értelmezés a helyszín jelentőségét annak sokoldalú történelmi, politikai, spirituális és művészeti összefüggéseinek tükrében vizsgálja. Vegye figyelembe a helyszín kulturális, társadalmi és környezeti jelentőségének valamint értékeinek összes aspektusát.

2. A nyilvánosság számára elérhető értelmezés egyértelműen különítse el és datálja a kulturális örökségi helyszín fejlődésének különböző szakaszait és az azt érő hatásokat. Tiszteletben kell tartani valamennyi kornak a helyszín jelentőségéhez való hozzájárulását.

3. Az értelmezés és bemutatás minden olyan csoportot vegyen számításba, amely hozzájárult a helyszín történelmi és kulturális jelentőségéhez.

4. A helyszín történelmi és kulturális jelentőségének nélkülözhetetlen részét alkotja a környező táj, a hely természeti környezete és földrajzi beágyazódása, ezért ezeket az értelmezés és bemutatás során figyelembe kell venni.

5. Az értelmezés és bemutatás során szükséges figyelembe venni a helyszín örökségének nem anyagiasult elemeit, úgymint a kulturális és spirituális hagyományok, a történetek, a zene, a tánc, a színház, az irodalom, a vizuális művészetek, a helyi szokások és a kulináris örökség.

6. A bemutató programok tervezése során szükséges figyelembe venni a kulturális örökségi helyszínek kultúrákon átívelő jelentőségét, illetve a tudományos kutatások, régi feljegyzések és élő hagyományok alapján kialakított különböző szemléletmódokat.

4. Alapelv:
Hitelesség

A kulturális örökségi helyszínek értelmezése és bemutatása során a Nárai Dokumentum (1994) szellemében tiszteletben kell tartani a hitelességre vonatkozó alapelveket.

1. A hitelesség az emberi közösségek és tárgyi maradványok tekintetében is lényeges. A bemutató programok megtervezése során szükséges tiszteletben tartani a helyszín hagyományos társadalmi funkcióit, valamint a helyi lakosok és érintett közösségek kulturális szokásait és emberi méltóságát.

2. Az értelmezés és bemutatás járuljon hozzá a helyszín hitelességének megőrzéséhez azáltal, hogy jelentőségét kulturális értékének csorbítása és összetevőinek visszafordíthatatlan megváltoztatása nélkül tárja a nyilvánosság elé.

3. A bemutató infrastruktúra látható elemei (pl. információs pultok, gyalogutak, tájékoztató táblák) legyenek könnyen azonosíthatók, de igazodjanak a kulturális örökségi helyszín jellegéhez, komplex környezeti beágyazódásához, kulturális és természeti jelentőségéhez.

4. A kulturális örökségi helyszínen megrendezésre kerülő koncerteket, színdarabokat és más bemutató programok úgy tervezzék meg, hogy miattuk a helyszín ne veszítsen jelentőségéből, azok ne károsítsák a helyszín fizikai környezetét, és a lehető legkevésbé zavarják a helyi lakosokat.

5. Alapelv:
Fenntarthatóság

A kulturális örökségi helyszínhez kapcsolódó értelmezési és bemutatási terv tartsa szem előtt a természeti és kulturális környezetet, központi célkitűzései között pedig szerepeljen a társadalmi, pénzügyi és környezeti fenntarthatóság.

1. Az értelmező és bemutató programok kidolgozása és kivitelezése legyen szerves része a kulturális örökségi helyszín álfogó tervezési, költségvetési és kezelési folyamatainak.

2. Az örökségi hatástanulmányokban teljes mértékben vegyék figyelembe a bemutató infrastruktúrának és a látogatók számának a helyszín kulturális értékére, fizikai tulajdonságaira, integritására és természetes környezetére gyakorolt lehetséges hatását.

3. Az értelmezés és bemutatás változatos megőrzési, nevelési és kulturális célokat szolgáljon. A bemutató programok sikerét ne csupán a látogatók száma vagy az árbevétel alapján ítéljék meg.

4. Az értelmezés és bemutatás legyen a megőrzési folyamat szerves része, tájékoztassa a nyilvánosságot a különböző, a helyszínen felmerülő állagmegóvási nehézségekről, és indokolja meg a helyszín fizikai integritásának és hitelességének védelmét célzó törekvéseket.

5. Minden olyan technikai vagy technológiai elemet, mely egy helyszín bemutató infrastruktúrájának állandó tartozéka lesz, úgy tervezzenek és építsenek meg, hogy azt rendszeresen és hatékonyan karban lehessen tartani.

6. A bemutató programok törekedjenek arra, hogy méltányos és fenntartható gazdasági, társadalmi és kulturális hasznot hozzanak a helyszínhez kapcsolódó összes érintett és érdekelt számára és ezt oktatási, képzési, illetve munkalehetőségek biztosításával érjék el a bemutató programok keretében.

6. Alapelv:
Törekvés a bevonásra

A kulturális örökségi helyszínek értelmezése és bemutatása az örökségvédelmi szakemberek, befogadó és kapcsolódó közösségek és más érintettek vagy érdekeltek gyümölcsöző együttműködése révén jöjjön létre.

1. A tudósok, közösségi tagok, örökségvédelmi szakemberek, kormányhatóságok, helyszínkezelők, helyszíni bemutató személyek, utazásszervezők és más szakemberek multidiszciplináris szaktudása egységet alkotva alakítsa a bemutató programokat.
2. Az értelmező és bemutató programok tervezése során szükséges figyelembe venni és tiszteletben tartani az ingatlantulajdonosok és a befogadó illetve kapcsolódó közösségek hagyományos jogait és kötelezettségeit.
3. Az értelmező és bemutató programok kibővítése vagy átdolgozása során a tervezésben lehetőséget kell biztosítani nyilvános véleményezésre és nagyközönség részvételére. Mindenkinek joga és felelőssége, hogy véleményét és nézőpontját kinyilvánítsa.
4. A szellemi tulajdon és a hagyományos kulturális jogok az értelmezés, illetve annak különböző kommunikációs eszközökön (pl. helyszíni multimédiás prezentációk, digitális média, nyomtatott anyagok) való bemutatása szempontjából különös jelentőséggel bír. Épp ezért a tervezési folyamat során szükséges megvitatni, tisztázni és megállapodni a tulajdonjog és a képek, szövegek és más bemutató anyagok használati jogának kérdésében.

7. Alapelv:
Kutatás, képzés és értékelés
A folyamatos kutatás, képzés és értékelés a kulturális örökségi helyszínek bemutatásának alapelemei.

1. Egy kulturális örökségi helyszín bemutatása nem érhet véget az adott specifikus bemutató infrastruktúra elkészítésével. A folyamatos kutatás és konzultáció nagyban előmozdítja a kulturális örökségi helyszín jelentőségének megértését és megbecsülését. A rendszeres felülvizsgálat legyen az összes kulturális örökség bemutatását célzó program szerves része.
2. A bemutató program és infrastruktúra megtervezése és kivitelezése tegye lehetővé a bemutatás tartalmának folyamatos felülvizsgálatát és/vagy bővítését.
3. Az értelmező és bemutató programokat és azoknak a helyszínre gyakorolt fizikai hatását folyamatosan felügyelni és értékelni kell. Ezeket a programok továbbá a tudományos elemzések, valamint a nagyközönség visszajelzései alapján érdemes időszakonként módosítani. Az értékelésben a látogatók és a kapcsolódó közösségek tagjai is vegyenek részt csakúgy, mint az örökségvédelmi szakemberek.
4. A bemutató programokat különböző korosztályoknak szóló oktatási eszközként kell tekinteni. A programok tervezése során számításba kell venni, hogy később esetleges iskolai tanterv részévé válnak, informális vagy élethosszig tartó tanulási programok, speciális tevékenységek vagy események keretében használják, vagy a kommunikációs és hírközlő médiában illetve szezonális önkéntes tevékenységekhez alkalmazzák őket.
5. Az egyik legfontosabb célkitűzés olyan szakképzett alkalmazottak képzése, akik az örökség értelmezésén és bemutatásán belül egy-egy területre szakosodnak, mint például a bemutatás tartalmának megalkotása, az örökség kezelése, a technológia, az idegenvezetés vagy az oktatás**.** Ezen kívül szükséges, hogy a felsőoktatási örökségvédelmi alapképzések tantervébe is foglalják bele az örökségi helyszínek bemutatását.
6. Szükséges helyszíni képzéseket és kurzusokat szervezni azért, hogy [beosztásának] szintjétől függetlenül minden örökséggel vagy annak bemutatásával foglalkozó alkalmazott, illetve a kapcsolódó és befogadó közösség értesüljön és tájékozódhasson a területen jelentkező legújabb fejleményekről és újításokról.
7. A nemzetközi együttműködés és tapasztalatcsere rendkívül fontos a bemutatási módszerek és technológiák színvonalának fenntartása érdekében. Épp ezért szükséges támogatni a nemzetközi konferenciákat, műhelyeket, a szakképzett alkalmazottak közötti cseréket,

valamint a nemzeti és regionális találkozókat is. Ezek lehetővé teszik a különböző régiókra és kultúrákra jellemző értelmezési megközelítések és tapasztalatok továbbadását.

The ICOMOS Charter for the Interpretation And Presentation of Cultural Heritage Sites / Prepared under the Auspices of the ICOMOS International Scientific Committee on Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites Ratified by the 16th General Assembly of ICOMOS, Québec (Canada), on 4 October 2008

NYIZSNYIJ TAGIL KARTA AZ IPARI ÖRÖKSÉG VÉDELMÉRŐL (TICCIH), 2003[14]

Preambulum

Az emberi történelem legkorábbi időszakait meghatározzák azok a régészeti bizonyítékok, melyek az emberek tárgykészítési szokásait érintő alapvető változásokat jelzik. E bizonyítékok megóvásának és tanulmányozásának jelentősége egyetemesen elismert.

Európában a középkortól kezdve az energiafelhasználás, a mesterségek és a kereskedelem területén bekövetkező újítások éppen olyan mélyreható változáshoz vezettek a 18. század vége felé, mint a neolitikum és a bronzkor közötti volt. Minthogy továbbá elegendően gyors és mélyreható fejlődés következett be a termelés szociális, technikai és gazdasági körülményeiben is, ezt a változást forradalomnak nevezhetjük. Az ipari forradalom olyan történelmi jelenség kezdete volt, amely a mai napig az emberi lakosság egyre nagyobb részére és az élet minden más formájára is hatással van a bolygón.

E mélyreható változások tárgyi bizonyítékai egyetemes emberi értéket képviselnek és e bizonyítékok tanulmányozásának és megőrzésének fontosságát el kell ismerni.

A 2003-ban Oroszországban megrendezett TICCIH konferenciára összegyűlt küldöttek ezért azt szeretnék kifejezésre juttatni, hogy az ipari tevékenység számára létesített épületek és szerkezetek, az ezekben alkalmazott eljárások, eszközök, a városok és a történeti tájak, amelyekben elhelyezkednek, együtt a többi anyagi és nem anyagiasult jelenségeikkel alapvető jelentőséggel bírnak. Ezeket tanulmányozni, történelmüket pedig tanítani kell, míg jelentésüket és jelentőségüket szükséges alaposan megvizsgálni és mindenki számára érthetővé kell tenni. A leglényegesebb és legjellegzetesebb példákat szükséges számba venni, óvni és gondozni a Velencei Karta [1] szellemének megfelelően, hogy a jelen és a jövő hasznára és javára váljanak.

1. Az ipari örökség fogalma

Az ipari örökség az ipari kultúra azon emlékeit foglalja magába, amelyeknek történelmi, technológiai, társadalmi, építészeti vagy tudományos értéke van. Ide tartoznak az épületek, gépek, műhelyek, gyárak, bányák, feldolgozó és finomító üzemek, raktárak, az energia termelésének, szállításának és felhasználásának helyszínei, a szállítás és minden hozzá tartozó infrastruktúra, sőt még az olyan iparhoz kapcsolódó társadalmi együttlétre használt helyek is, mint a lakóházak, templomok vagy iskolák.

Az iparrégészet olyan interdiszciplináris kutatási módszer, amely minden anyagi és szellemi bizonyítékot tanulmányoz, legyen az dokumentum, tárgyi lelet, rétegtani bizonyíték, szerkezet, emberi település, természeti vagy városi táj [2], amelyet az ipari tevékenység számára építettek vagy az ipari tevékenység maga hozott létre. Olyan kutatási módszereket használ fel, amelyek a legalkalmasabbak arra, hogy az ipari múlt és jelen megértését elmélyítsék.

Elsődlegesen az ipari forradalom kezdetétől, a 18. század második felétől, egészen a mai napig tartó korszakot vizsgálja, de ugyancsak figyelmet fordít annak korábbi pre-

[14] A fordítást Farkas Márton, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

indusztriális és proto-indusztriális gyökereire. Továbbá merít a technikatörténet által felölelt munka és munkafolyamatok vizsgálatából is.

2. Az ipari örökség értékei

I. Az ipari örökség olyan tevékenységek bizonyítéka, amelyeknek mélyreható történelmi következményei voltak és vannak a mai napig. Az ipari örökség megóvásának indítékai bizonyítékok egyetemes értékein , nem pedig egyedi helyszínek különlegességén alapulnak..
II. Az ipari örökség társadalmi érték, amely a köznapi emberek, férfiak és nők, életének dokumentálása révén fontos identitásérzetet ad. Technológiai és tudományos értéket képvisel a gyártás, a mérnöki tudomány és az építés területén és ugyancsak jelentős művészi értékkel rendelkezhet építészetének, tervezésének és kivitelezésének minősége miatt.
III. Ezek az értékek lényeges alkotóelemei magának az örökségi helyszínnek, szerkezetének, alkotóelemeinek, gépeinek, elhelyezkedésének az ipari tájban, illetve előfordulásának az írott dokumentációban és az ipar nem anyagiasult, az emberek emlékezetében és hagyományaiban fellelhető emlékeiben.
IV. A ritkaság – különleges termelési folyamatok, helyszínfajták vagy tájak fennmaradását tekintve – rendkívüli értékkel bír, és nagy gonddal kezelendő . A korai és úttörő jellegű emlékek különleges értékkel rendelkeznek.

3. A számba vétel, a nyilvántartás és a kutatás fontossága

I. Minden területnek szükséges számba venni, nyilvántartani és megóvni azokat az ipari emlékeket, amelyeket meg kíván őrizni a jövő generációi számára.
II. Terepfelmérések és a különböző ipartípusok áttekintésének segítségével meg kell állapítani az ipari örökség nagyságát . Ezt az információt felhasználva nyilvántartást kell készíteni az összes feltárt emlékről. Ezeket úgy kell megtervezni, hogy könnyen kutatható és mindenki számára szabadon hozzáférhető legyen. A számítógépesítés és az on-line hozzáférés megteremtése fontos célkitűzés.
III. A nyilvántartás az ipari örökség tanulmányozásának alapvető részét képezi. A műemléken végzett bármilyen beavatkozás előtt teljes nyilvántartást kell készíteni a műemlékek fizikai jellemzőiről és állapotáról és ezeket levéltárban kell elhelyezni. Sok információt lehet nyerni, ha a nyilvántartást még az üzem bezárása vagy a termelési folyamat megszűnése előtt készítik el. A nyilvántartásnak tartalmaznia kell leírásokat, tervrajzokat, fényképeket és a mozgó tárgyakról készült videofelvételeket, illetve ezeket el kell látni a kiegészítő dokumentumokra való hivatkozásokkal. Az emberi emlékezet egyedi és mással nem helyettesíthető forrás, amelyet ugyancsak meg kell örökíteni, amennyiben rendelkezésre áll.
IV. Az ipari emlékek régészeti vizsgálata kutatásuk alapvető módszere. Ezt a vizsgálatot ugyanolyan magas színvonalon kell végrehajtani, mint más történelmi és kulturális korszakból származó emlék esetében.
V. Történelmi kutatási programokra van szükség ahhoz, hogy az ipari örökség védelmét célzó politikákat támogassák. Mivel számos ipari tevékenység függ egymástól, nemzetközi tanulmányok segíthetnek számba venni azokat az emlékeket és emléktípusokat, amelyek kiemelt fontosságúak a világon.
VI. Az ipari emlékek kiválasztásának kritériumait úgy kell meghatározni és nyilvánosságra hozni, hogy a közvélemény elfogadja az ésszerű és következetesen alkalmazott szabványokat. Megfelelő kutatásra alapozva ezeket a kritériumokat úgy kell használni,

hogy a legfontosabb fennmaradt ipari tájképeket, településeket, műemlékeket, tipológiákat, épületeket, szerkezeteket, gépeket és eljárásokat azonosítani lehessen.

VII. A fontosnak ítélt emlékeket és szerkezeteket olyan jogszabályi intézkedésekkel kell védeni, amelyek elég hatásosak ahhoz, hogy megőrizzék ezek jelentőségét. Az UNESCO Világörökségi Listájának kellő mértékben kell elismernie az iparosítás emberi kultúrára gyakorolt óriási hatását.

VIII. Szükséges meghatározni a fontos emlékek értékét, és lefektetni a jövőbeli beavatkozások irányelveit. Meg kell hozni bármilyen törvényi, közigazgatási vagy pénzügyi intézkedést, amely értékük megőrzéséhez szükséges.

IX. A veszélynek kitett emlékeket számba kell venni , hogy a veszély csökkentése és a megfelelő helyreállítási vagy újrahasznosítási tervek előmozdítása érdekében megfelelő intézkedéseket lehessen tenni.

X. A nemzetközi együttműködés kiváló arra, hogy összehangolt kezdeményezések és erőforrások megosztása révén meg lehessen őrizni az ipari örökséget. Összeegyeztethető kritériumokat kell kidolgozni annak érdekében, hogy nemzetközi leltárakat és adatbázisokat lehessen összeállítani.

4. Törvényi védelem

I. Az ipari örökséget az általános értelemben vett kulturális örökség részének kell tekinteni. Mindazonáltal, törvényi védelmének figyelembe kell vennie az ipari örökség különleges mivoltát.

Legyen alkalmas a telephely és a gépi berendezés, a földalatti és felszíni építmények, szerkezetek, épületcsoportok, épületegyüttesek és ipari tájképek megőrzésére is. Az ipari hulladék által szennyezett területeket nemcsak lehetséges ökológiai, hanem régészeti szempontból is meg kell vizsgálni.

II. Az ipari örökség megőrzésére irányuló tervezeteket be kell építeni a gazdaságfejlesztési politikákba és a regionális és nemzeti tervezésbe.

III. A legfontosabb emlékeket teljes egészében meg kell védeni, és tiltani kell minden olyan beavatkozást, amely történelmi integritásukat vagy szerkezetük hitelességét veszélyeztetheti. Az adottságokhoz illeszkedő használat és az újrahasznosítás lehet a megfelelő és költséghatékony megoldás az ipari épületek továbbéltetésének biztosítására és ezeket megfelelő jogi ellenőrzéssel, technikai tanácsadással, adókedvezmény formájában nyújtott ösztönzésekkel és állami támogatásokkal kell ösztönözni.

IV. A kormánynak és az önkormányzatnak támogatnia kell a gyors szerkezetváltás által fenyegetett ipari közösségeket. Szükséges előre látni az ilyen változások okozta lehetséges fenyegetéseket az ipari örökségre nézve, és terveket kell kidolgozni a vészhelyzet elkerülése érdekében.

V. Eljárásmódokat kell kidolgozni azért, hogy gyorsan lehessen reagálni a fontos ipartelepek bezárásának esetében, hogy lényeges elemek elpusztítását vagy elmozdítását meg lehessen akadályozni. Az illetékes hatóságokat törvényben biztosított hatáskörrel kell felruházni, hogy ha szükséges, közbelépjenek a fenyegetett fontos emlékek védelmének érdekében.

VI. A kormánynak legyenek különleges tanácsadó testületei, amelyek független tanácsot tudnak adni az ipari örökség védelmét és megőrzését érintő kérdésekben, és melyek véleményét minden fontos ügyben ki kell kérni.

VII. Mindent meg kell tenni azért, hogy a helyi közösségekkel való egyeztetés és részvétel biztosítva legyen olyan kérdésekben, amelyek ipari örökségük megóvására és megőrzésére vonatkoznak.

VIII. Az önkéntesekből álló társulatoknak és egyesületeknek fontos szerepük van az emlékek számbavételében, mivel elősegítik az emberek részvételét az ipari emlékek megőrzésében

és terjesztik az információt és a kutatást, így elengedhetetlen résztvevői az ipari örökségek világának.

5. Fenntartás és örökségvédelem

I. Az ipari örökség megóvása függ a funkcionális integritás megőrzésétől, ezért az ipari emléket érintő beavatkozásoknak arra kell törekedniük, hogy ezt amennyire lehet, megőrizze. Egy ipari emlék értéke és hitelessége nagymértékben csökkenhet, ha gépi berendezést vagy alkatrészeket távolítanak el, illetve ha a teljes emlék részét képező kiegészítő elemeket semmisítenek meg.
II. Az ipari emlékek megőrzése alapos ismereteket igényel az emlékek rendeltetéséről vagy rendeltetéseiről, és a különböző termelési eljárásokról, amelyeket a helyszínen alkalmaztak. Ezek az idő múltával megváltozhattak, azonban meg kell vizsgálni és fel kell mérni minden korábbi használatot.
III. Az eredeti helyen történő megőrzésnek mindig elsőbbséget kell élveznie. Egy épület vagy szerkezet lebontása és áthelyezése csak akkor elfogadható, ha az emlék megsemmisítését jelentős gazdasági és társadalmi érdek teszi szükségessé.
IV. Egy ipari emlék megőrzés céljából való újrahasznosítása általában elfogadható, kivéve a különleges történelmi jelentőséggel bíró emlékek esetében. Az új használatnak tiszteletben kell tartania az anyagokat és meg kell tartani az eredeti funkcionális és közlekedési elrendezést, illetve amennyire csak lehet, összeegyeztethetőnek kell lennie az eredeti vagy fő használattal. Javasolt emellett olyan terület létrehozása, amely bemutatja a korábbi használatot .
V. Az ipari épületek újrahasznosításának folytatása megszünteti az energiapazarlást és hozzájárul a fenntartható fejlődéshez. Az ipari örökségnek fontos szerepe lehet a tönkrement és a hanyatló területek gazdasági megújulásában. A folytonosság, amelyet az újrahasznosítás magában foglal, lélektani értelemben állandóságot biztosíthat olyan közösségeknek, amelyeknek szembe kell nézniük régóta meglévő munkájuk hirtelen elvesztésével.
VI. A beavatkozásoknak visszafordíthatónak, hatásuknak pedig minimálisnak kell lennie. Bármilyen elkerülhetetlen változtatást dokumentálni kell és az eltávolított lényeges elemeket nyilvántartásba kell venni és biztonságosan tárolni. Számos ipari folyamat eredményez egyfajta patinaképződést, amely szerves részét képezi az emlék integritásának és jelentőségének.
VII. A rekonstrukciót, vagy egy megelőző ismert állapothoz való visszatérést kivételes beavatkozásnak kell tekinteni, amely csak akkor helyénvaló, ha előnnyel jár a teljes emlék integritását tekintve, vagy ha egy fontos emlék erőszakos lerombolására került sor .
VIII. A régi vagy elavult termelési eljárásokban szerzett emberi szakértelem rendkívül fontos erőforrás, amelynek elvesztése pótolhatatlan lehet. Ezeket szükséges gondosan dokumentálni és továbbadni a fiatalabb nemzedékeknek.
IX. A dokumentált nyilvántartásnak, a vállalat iratainak, az építési terveknek, valamint ipari termékek mintáinak megőrzését támogatni kell.

6. Oktatás és képzés

I. A szakmai ismereteket az ipari örökség módszertani, elméleti és történelmi szempontjai szerint gyakorlati és egyetemi szinten is oktatni kell.
II. Az ipari múltról és örökségről szóló specifikus oktatási anyagot kell kidolgozni a tanulók számára és a tanulók közreműködésével az általános és a középiskolákban.

7. Bemutatás és értelmezés

I. A nyilvánosság érdeklődése az ipari örökség iránt, annak szeretete és értékeinek megbecsülése az ipari örökség megőrzésének legbiztosabb módja. Szükséges, hogy a hatóságok tevőlegesen magyarázzák meg az ipari műemlékek jelentőségét és értékét kiadványokkal, kiállításokkal, a televízió, az internet és más média segítségével, a fontos műemlékekhez állandó hozzáférés biztosításával és a turizmus fejlesztésével az ipari területeken.

II. Az ipari és műszaki múzeumok, illetve a megóvott ipari emlékek egyaránt fontos eszközei az ipari örökség megvédésének és megértésének..

III. Regionális és nemzetközi ipari örökségi utak rávilágíthatnak az ipari technológia folytonos átadására és emberek tömegeinek ez által okozott nagyfokú mobilitására.

---

[1] ICOMOS Nemzetközi karta a műemlékek és műemléki együttesek konzerválására és restaurálására, Velence, 1964.

[2] Az egyszerűség kedvéért itt az „emlék" kifejezés a tájképekre, épületegyüttesekre, épületekre, szerkezetekre és gépezetekre utal, kivéve, ha ezeket a kifejezéseket pontosabban meghatározták.

The Nizhny Tagil Charter for the Industrial Heritage, July 2003 This charter was originated by TICCIH and will be presented to ICOMOS for ratification and for eventual approval by UNESCO. TICCIH is the world organisation representing industrial heritage and is special adviser to ICOMOS on industrial heritage.

NEMZETI KARTÁK, IRÁNYELVEK

BURRA KARTA,

Az Ausztrál ICOMOS Nemzeti Bizottság irányelvei a kulturális jelentőségű helyek védelmére, 1980

Indoklás (Előszó)

A műemlékek és együtteseik megőrzésével foglalkozó Velencei Kartát (1964), a történeti területek megőrzésével és jelenlegi szerepükkel foglalkozó Nairobi Ajánlást (1976) és az ICOMOS V. Közgyűlése határozatait figyelembe véve az ICOMOS Auszt-rál Nemzeti Bizottsága az alábbi irányelveket dolgozta ki.

Definíciók

1. szakasz. Az irányelvek céljáról

1.1. A *hely* együttest, területet, épületet vagy egyéb létesítményt, épületcsoportot vagy egyéb létesítményeket együttesen jelent, megfelelő tartalommal és környe-zettel.

1.2. A *kulturális jelentőség* esztétikai, történeti, tudományos vagy szociális értéket jelent a múlt, a jelen vagy a jövő generációi számára.

1.3. A *szerkezet* a *hely* minden fizikai anyagát jelenti.

1.4. A *konzerválás* a *hely* mindenféle gondozási módját jelenti, mely *kulturális je-lentőségét* megőrzi. Ez tartalmazza a *karbantartást* és tartalmazhat a körülmé-nyek értelmében *védelmet, restaurálást, rekonstrukciót, adaptációt,* vagy le-het ezek kombinációja.

1.5. A *karbantartás* a *hely* tartalmának és környezetének, a szerkezetnek folyama-tos védő gondozását jelenti, és meg kell különböztetni a helyreállítástól. A hely-reállítás tartalmazza a *restaurálást* és a *rekonstrukciót,* ezzel az alábbiakban még megfelelő részletességgel foglalkozunk.

1.6. A *védelem* a *hely szerkezetének* a jelenlegi állapotban való karbantartását és a tönkremenetel megakadályozását jelenti.

1.7. A *restaurálás* a *hely* jelenlegi *szerkezetének* egy ismert korábbi állapotba törté-nő visszaállítását jelenti a későbbiek eltávolításával, vagy a meglévő alkotóele-mek összegyűjtésével, új anyagok bevezetése nélkül.

1.8. A *rekonstrukció* a *hely* egy ismert korábbi állapotába történő lehető leghitele-sebb visszaállítását jelenti (régi és új) anyagoknak a *szerkezetben* történő alkal-mazásával. Ez nem tévesztendő össze az újjáépítéssel vagy a feltevéseken alapu-ló rekonstrukcióval, melyek kívül esnek ezen irányelvek területén.

1.9. Az *adaptáció* a *helynek* a javasolt, megfelelő felhasználása.

1.10. A *megfelelő használat* olyan felhasználást jelent, amely a kulturális jelentőségű szerkezet megváltoztatását nem vonja maga után, a változtatás lényegében re-verzibilis vagy minimális hatású.

Megjegyzés: a *dőlt betűs szedés* a kartában definiált fogalmakat jelöli.

A konzerválás elvei

2. szakasz

A *konzerválás* célja a *kulturális jelentőségű hely* megőrzése vagy visszaállítása. Tartalmaznia kell annak biztonságát, *karbantartását* és jövőjét.

3. szakasz

A *konzerválás* a meglévő *szerkezet* figyelembevételén alapszik, és a legcsekélyebb lehetséges fizikai beavatkozással kell járnia. Nem szabad elferdítenie a *szerkezet* által szolgáltatott bizonyítékokat.

4. szakasz

A *konzerválást* a *hely* megőrzésére és tanulmányozására alkalmas minden tudo-mányág bevonásával kell kivitelezni. Az alkalmazott műszaki megoldásnak hagyomá-nyosnak kell lennie, de bizonyos körülmények között lehet olyan modern technikát használni, melynek tudományos és gyakorlati alapja van.

5. szakasz

A *hely konzerválásakor* annak *kulturális jelentőségének* minden tényezőjére tekin-tettel kell lenni, semmit nem szabad jogtalanul hangsúlyozni más tényezők rovására.

6. szakasz

Az alkalmas konzerválási politikának a *hely kulturális jelentőségének* és fizikai ál-lapotának megértésén kell alapulnia.

7. szakasz

A konzerválási politika határozza meg, hogy milyen felhasználás engedhető meg.

8. szakasz

A *konzerválás* megköveteli a megfelelően érzékelhető környezet fenntartását, mint pl. a forma, a lépték, a szín, a textúra és az anyagok. Nem engedhetők meg olyan új szerkezetek, bontások vagy változtatások, melyek a fentiekkel ellentétesen hatnak. Ki kell zárni azon környezeti erőszakos hatásokat, melyek a *hely* megbecsülését vagy élvezetét ellentétesen befolyásolják.

9. szakasz

Az épületnek vagy létesítménynek eredeti történelmi helyén kell maradnia. Megengedhetetlen az épület vagy létesítmény egészének vagy egy részének elmozdítása, hacsak fennmaradásának biztosítására nem ez az egyetlen mód.

10. szakasz

Megengedhetetlen a *hely kulturális jelentőségének* részét alkotó „tartalom” eltávo-lítása, kivéve, ha biztonsága és védelme biztosításának ez az egyetlen módja. Amint az keresztülvihető, a környezet változásával ezek a „tartalmak” visszajuttatandók.

Konzerválási folyamatok

Védelem

11. szakasz

A *védelem* ott helyénvaló, ahol maga a *szerkezet* jelenlegi állapota bizonyos *kultu-rális jelentőséggel* bír, vagy ahol nem található elég bizonyíték más konzerválási fo-lyamat végrehajtásának engedélyezésére.

12. szakasz

A *védelem* valóban védelmet jelent, azaz *karbantartást,* és ahol szükséges, a meglé-vő *szerkezet* megszilárdítását, *kulturális jelentőségének* károsítása nélkül.

Restaurálás

13. szakasz

A *restaurálás* csak akkor helyénvaló, ha a *szerkezet* korábbi állapotának megfelelő bizonyítékai vannak, és csak akkor, ha a szerkezet visszaállítása ebbe az állapotba a *hely kulturális jelentőségét* is visszaállítja.

14. szakasz

A *restaurálás* a *helynek* egy új kulturális jelentőségű jellegét hozza felszínre. En-nek minden fizikai, dokumentum jellegű és egyéb bizonyíték figyelembevételén kell alapulnia, és meg kell állnia azon a ponton, ahol a hipotézis kezdődik.

15. szakasz

A *restaurálás* csak a szétszóródott alkotóelemek összegyűjtéséig, vagy a 16. szakasznak megfelelően egyes részek eltávolításáig terjedhet.

16. szakasz

A *hely* összes periódusának jeleit figyelembe kell venni. Ha a *hely szerkezete* különböző periódusokat foglal magában, a *szerkezet* egyik periódusának a másik rovására történő bemutatását csak az igazolhatja, ha az eltávolított résznek kicsi a *kulturális jelentősége,* és a szerkezet, amely feltárásra kerül, sokkal nagyobb *kulturális jelentőségű.*

Rekonstrukció

17. szakasz

A *rekonstrukció* ott helyénvaló, ahol rongálás vagy az időben fellépő pusztulás mi-att a hely nem alkot egészet, és ahol az a hely továbbélése vagy a *helynek,* mint egész-nek, *kulturális jelentősége* visszanyerése miatt fontos.

18. szakasz

A *rekonstrukció* az elveszett lényeges dolgok visszaállításáig terjed, és nem alkot-hatja a *hely szerkezetének* nagyobb részét.

19. szakasz

A *rekonstrukció a szerkezet* reprodukálásáig terjed, amikoris formáját és/vagy dokumentum jellegű bizonyítékait ismerjük. Ez alapos vizsgálat alkalmával új elemként azonosítható.

Adaptáció

20. szakasz

Az *adaptáció* ott helyénvaló, ahol a *hely* konzerválása egyébként nem végezhető el, és ahol az *adaptáció* lényegében nem csökkenti a hely *kulturális jelentőségét.*

21. szakasz

Az *adaptáció* csak addig terjedhet, amíg a *hely* használatához nélkülözhetetlen, a 6. és 7. szakasznak megfelelően.

22. szakasz

A kulturális jelentőségű szerkezetet, amely az adaptációs folyamat során elkerülhetetlenül eltávolításra került, biztonságosan meg kell őrizni, hogy a jövőbeli visszahelyezésre alkalmas maradjon.

Konzerválási gyakorlat

23. szakasz

A *hely* konzerválását hivatásos szakembereknek a fizikai, az írásos és egyéb bizonyítékok tanulmányozása alapján példamutatóan kell elvégezni, még a *hely* bármiféle „megzavarása” előtt és a meglévő *szerkezet* dokumentálása után.

24. szakasz

A *hely* tanulmányozása a *szerkezet* vagy a régészeti *ásatás* háborításával (zavarásá-val) ott és csakis ott végezhető el, ahol ez feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a *hely konzerválási* munkáinak megítéléséhez nélkülözhetetlenül szükséges adatokat nyer-jenek és/vagy bizonyítékokat találjanak arra vonatkozólag, hogy a szükséges *konzer-válás* vagy egyéb elkerülhetetlen munka során megközelítőleg mit hagyjanak el, vagy körülbelül mit készítsenek el. A *hely* egyéb más okból történő vizsgálata, mely fizikai bolygatást igényel, akkor engedhető meg, ha ezzel lényeges, új tudásanyag nyerhető, feltéve, hogy ez a *hely* konzerválási politikájával összhangban van.

25. szakasz

A konzerválási politika leírt megállapításainak szakmailag jól előkészítettnek kell lennie, amely felsorolja a *kulturális jelentőség* mibenlétét, a fizikai állapotot, a java-solt *konzerválási* folyamatot az igazolt bizonyítékokkal és a megokolásokkal együtt, és tartalmazza a fotókat, rajzokat és minden szükséges mintát.

26. szakasz

A döntési politikáért felelős szervezetet és egyéneket meg kell nevezni, és minden ilyen határozathoz külön felelősöket kell kijelölni.

27. szakasz

Alkalmas szakmai irányítást és ellenőrzést kell a munka minden fázisában folytatni, és a 25. szakasznak megfelelően naplóban kell rögzíteni az új bizonyítékokat és a további döntéseket.

28. szakasz

A 23., 25., 26. és 27. szakaszokban rögzített adatokat állandó archívumban kell megőrizni, és az elkészült publikációkat elérhetővé kell tenni.

29. szakasz

A 10. és 22. szakaszoknak megfelelő tételeket szakszerűen katalogizálni kell, és meg kell őrizni.

Magyarázó megjegyzések

1. szakasz. Hely… A hely a szerkezeteket, a romokat és régészeti területeket is magában foglalja. Karbantartás … Magyarázó példák: karbantartás – az ereszcsatorna rendszeres szemrevételezése és tisztítása; javításokat magában foglaló restaurálás – a leszakadt csatornák visszahelyezése a helyükre; javításokat magában foglaló rekonstrukció – a tönkrement csatornák pótlása.

1 *szakasz.* A konzerválásba nem szabad belekezdeni, kivéve ha elegendő segédesz-köz áll rendelkezésre ahhoz, hogy a szerkezet ne maradjon „sebezhető” állapotban, és hogy a hely kulturális jelentősége ne romoljon. Egyébként hangsúlyozni kell, hogy a legjobb konzerválás gyakran a legkevesebb munkát foglalja magában, és nem drá-ga. (Ez a 13. szakaszra is érvényes, mivel ez nem csak a restaurálásra vonatkozik.)

2 *szakasz.* A hely szerkezetén található javítás (hozzáadás), a tönkremenetel jelei és a korábbi kezelések nyomai a történelem és a használat legjobb bizonyítékai, ha ezeket jól értelmezik. A konzerválásnak törekednie kell ezeknek az értelmezéseknek a segítésére, nem pedig a megakadályozására.

9. szakasz. Ha az épületet helyükről elmozdítják, akkor alkalmas környezetbe, megfelelő használat céljából kell elmozdítani. Ez a tényked*é*s nem mehet végbe se-melyik hely kulturális jelentőségének rovására.

1 *szakasz.* A stabilizáció az a folyamat, mely a szerkezet sértetlenségét és adott helyzetben történő megőrzését segíti. Ha a védelem részeként történik a kivitelezés, akkor nem szabad a szerkezetbe új anyagot bevinni. Ha azonban a szerkezet tovább-élése szempontjából van erre szükség, akkor ez rekonstrukciós munka keretében végzendő el, új anyagok felhasználásával. Példaként említhető erősítő elemek beépí-tése falszerkezetbe.

2 *szakasz.* (Lásd a 12. szakaszhoz írottakat.)

The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance (1999). The Burra Charter was first adopted in 1979 at the historic South Australian mining town of Burra; minor revisions were made in 1981 and 1988. Following a five year review, more substantial changes were made resulting in this version which was adopted by Australia ICOMOS in November 1999.

KARTA A QUÉBECI ÖRÖKSÉG VÉDELMÉRE
Deschambault Deklaráció, 1982

1. Miért van szükség erre a kartára?

A második világháború utáni időszakban számos olyan gondolatmenet keletkezett, amely megpróbálja a mindennapi életvitelt az új társadalmi-gazdasági feltételekhez igazítani, és amely kritikával illeti az iparosodás következményeit, a tömeges urbanizációt, a mindenáron való haladást és a fogyasztói társadalmat. Lettek légyen ezek az ideológiák mérsékeltek vagy szélsőségesek, mindenképpen hozzásegítették az embe-reket ahhoz, hogy felismerjenek bizonyos megőrzésre méltó emberi értékeket. Ezek az értékek felölelik az építészeti, művészi vagy egyszerű tárgyi emlékeket, mindazt, amit az elődeink ránk hagyományoztak.

Az örökségvédelem alapvető elveit számos ország szakembere a nemzetközi Velencei Kartában fektette le 1964-ben.

A Velencei Karta céljául tűzte ki, hogy a nemzeti örökségek biztosítására irányuló erőfeszítéseket rendszerezze és fejlessze. Később, Amsterdamban és Nairobiban ezt az elsődleges kezdeményezést továbbfejlesztették olyan alapvető elvekkel kiegészít-ve, amelyek nemcsak azt az erősödő óhajt fejezték ki, hogy egy összegyűjtött öröksé-get adjunk tovább, hanem azt is, hogy maga az örökségfogalom is bővüljön: azaz az emberek a nemzeti örökség minden vonatkozását meg akarták őrizni.

Ez a szellemi irányzat 1960 után jelentős tért nyert Québecben. A québeci kormány-zat első lépése ebben a vonatkozásban az lett, hogy létrehozták a Kultuszminisztériu-mot, s így 1972-ben a kulturális javakról szóló törvény megalkotása lehetségessé vált.Ebben a pillanatban az örökségünk a törvény szemében is értékké vált. Ám, a közös-ség már a törvény elfogadása előtt csoportokba szerveződött; ezek szerkezetileg kü-lönböztek egymástól, de közös volt az a törekvésük, hogy bekapcsolódhassanak a kör-nyezet és a kultúra őrzésébe, továbbá hogy olyan stratégiákat dolgozzanak ki, amelyek a különböző szintű kormányzati szférák figyelmét ezekre a kérdésekre irányítják.

Ez az egyéni és kollektív elkötelezettség a védelemben, a közösségi részvétel stimulálásában és fejlesztésében jelentős eredményeket ért el. Akár települési, tartományi vagy szövetségi programokon, nagy léptékű projekteken vagy szerény akciókon keresztül történt, Québec népe megmutatta, hogy érdekli az örökség, és kész azt felélesztení.

Québec (francia nyelvű) ICOMOS-bizottsága ezeknek az erőfeszítéseknek a támogatására készíti ezt a kartát, amelyet tájékoztatási kalauznak, vonatkoztatási eszköznek, javallatnak és mindenekfölött etikai kódexnek szánnak, s amelynek szellemében kellene az örökséghez közelítenünk. Noha a karta hasznosítja a korábbi tapasztalatokat és a nemzetközileg kialakult véleményekre támaszkodik, a védelemről és fejlesztésről szóló alapelveit mégis minden szervezet vagy egyén, amely/aki québeci természeti, kulturális és történeti örökséggel foglalkozik, haszonnal alkalmazhatja.

A kartát speciálisan Québec számára fogalmazták, s ezért elsődleges célja az, hogy kulturális önazonosságunkat és ezáltal örökségünk sajátosságait meghatározzuk. Továbbá ez a karta arra buzdítja az embereket, hogy gondolkozzanak mielőtt cselekszenek; s végül, keretet kíván biztosítani olyan pozitív és tárgyilagos cselekedeteknek, amelyek kezdeményezőek és Québec sajátos problémáit és a kortárs doktrínákat egyaránt figyelembe veszik.

2. A québeci kulturális kontextus

A québeci tapasztalat éppen olyan, mint az összes többi népé abban, hogy kultúrájának jellegzetességét az éppen abban a meghatározott környezetben lejátszódó történelme határozta meg. Ennek a környezetnek fő vonásai a zord éghajlat, a hatalmas terület, egy eredendően európai civilizáció viszonylag nem régi kialakulásaÉszak-Amerikában, a francia vonatkozás, a katolicizmus és az emberi település egy bizonyos fajtája.

Az őslakosoktól, az amerikai indiánoktól elragadva Québec először francia, majd brit gyarmat lett, s végül a kanadai szövetséges állam része. Québec politikai történe-tét végig kíséri a maga francia katolikus gyökereinek megőrzéséért vívott küzdelem egy kontinensen, ahol a lakosság többségének angol az anyanyelve.

Mindamellett társadalmi szerkezetünk kialakulásához számos más elem is hozzájárult. Az idők során különböző helyekről érkezett emigránsok keveredtek bele abba az amalgámba, amelyet a terület uralmáért eredetileg harcoló népek alkottak. Volt úgy, hogy egyszerre érkezett egy nagy emigráns hullám, mint például a királypártiak, vagy az írek esetében, de volt úgy is, hogy a bevándorlás hosszú időszakon át folytatódott,mint az olaszoké vagy a kínaiaké. Így változtatta meg apránként a bevándorlás a québeciek külsejét és mentalitását.

Tárgyi örökségünkön nemcsak ez a kulturális kevercs hagyta rajta a nyomát, hanem bizonyos nemzetközi divatirányzatok is. Kétségkívül a viktoriánus hatás a legerősebb közöttük, de a szecesszió, a felhőkarcoló-korszak és más esztétikai vagy technológiai irányzat nyomai is fellelhetőek.

A társadalmaknak ez a rugója, a gazdaság gyakorolta a québeci lakosság földrajzi el-helyezkedésére a legnagyobb hatást. Már a kezdetektől azokon a területeken kon-centrálódtak a többé vagy kevésbé sűrűn lakott települések, ahol a szőrmekereskedés jelentős volt. A földművelés fejlődése a hűbérbirtokokon és az angolszász városok kö-rül bontakozott ki. A társadalom egy részét észak felé vonzotta az erdőgazdálkodás ésa bányászat. Végső soron az Egyesült Államok gyakorolta a legerősebb hatást az élet-formánkra és a gazdasági modellünkre. Ennek következménye a masszív városiaso-dás, a dőzsölő fogyasztás, a nagy ipari központok létrejötte és a természeti, emberi erő- és energiaforrások szállítására a közlekedés fejlődése.

Képmásunk kialakulásához számos egyéb faktor is járult. A katolikus vallás túlsúlya templomok és kolostorok burjánzását indította el, és így kiemelkedett egy, a szentségre épülő művészet. Az éghajlat kíméletlensége megszabta az életmód minden vonatkozását. A települések földrajzi szórását pedig a Szent Lőrinc-medence vízfolyásai határozták meg.

Lehetetlenség a kulturális szövetünk fejlődésében szerepet kapott valamennyi földrajzi, társadalmi, történelmi és gazdasági szálat bemutatni. Itt most megelégszünk annak a megállapításával, hogy az eszméknek, szokásoknak és magatartásoknak az a kovásza, amely az adott földrajzi ponton létrejött, olyan tradíciókat, olyan folklórt, olyan mentalitást, cselekvési módozatokat és olyan építészetet, társadalmi szerkeze-tet, összefoglalva: olyan életművészetet hozott létre, amely egyedülállóan québeci. Noha ezek az elemek nem egyenlő fokon s nem is egyformán integrálódtak be a kul-túránkba, jelentőségüket nem lehet kétségbe vonni. Örökségünket képezik, amelyet a múlt táplál és erősít, s amely a jelen generációk életében is virágzik. Nem engedhet-jük meg, hogy ez a dinamikus fejlődés elszakadjon a gyökereitől.

3. A mai helyzet

Szükségét éreztük annak, hogy kiadjuk ezt a kartát, mert az örökségünk túlságosan gyakran kerül veszélybe, merül feledésbe, vagy esik lebontás áldozatává. Természetesen ez a probléma nem csak Québecet érinti. A modernizáció és az új életformák hajszolása mindenütt könyörtelenül fenyegeti a nemzeti örökséget. Ez bizony a haladás ára!

Québecben a lakossági sűrűsödések közötti nagy távolságok és az óriási szabad térségek

többé-kevésbé integrált fejlődéshez vezettek. Mindezen tényezők előnytelenek a nemzeti örökség megőrzése szempontjából. Következésképpen, nagyobb éberséget kell mutatnunk, erősíteni kell a dialógust és a konzultációkat, és nagyobb erőfeszítésekre van szükség a közösségi aktivitás mozgósításában.

Időnként az éghajlat maga is veszélyezteti az építészeti örökséget és a rég volt idők maradványait. A fagynak, különösen ha olvadással változik, komoly a hatása a québeci épületekre. Ezen a területen gyors és technológiailag kompetens beavatkozásra van szükség.

Végezetül, európai és észak-amerikai kultúránkat egy kevésbé észrevehető, de nem kevésbé valóságos veszély is fenyegeti: mivel ez a kultúra aránylag nem régi, csak rö-vid időt fog át, nem lenne helyénvaló az örökség összetevőinek viszonyított értékei meghatározásakor kizárólag a kronologikus sorrendet venni figyelembe. Nem látszik helyesnek például a XVIII. századi örökségnek eleve nagyobb értéket tulajdonítani, mint a XIX. századból származónak. Természetesen a régi dolgok a ritkábbak, s álta-lában értékesebbek, mégis ezeknek a kérdéseknek a megítélésekor nagyfokú érzé-kenységgel kell eljárni.

Az örökség és megőrzés fogalmának definíciója

Az örökség „a természet és ember közösen teremtett, egységében felfogott produktuma, az a környezet, amelyben időben és térben élünk. Az örökség tárgyi létező, a közösség tulajdona és vagyona, amelyet örökül hagyhat, és amely megkívánja elismerésünket és részvételünket." (A nemzeti örökség értelmezésére felállított québeci szövetség terminológiai albizottsága, 1980. július.)

Az örökség fent definiált koncepciója sokkal ambiciózusabb, mintsem csak a régeb-bi vagy közelebbi múltban létrehozott épületekre vonatkozzék. Nem kívánjuk az örökségfogalmat sem múltban, sem jövőben korlátozni. A tegnapok örökségét a hol-napok örökségének építésére kívánjuk használni, mert a kultúra természeténél fogva dinamikus s állandóan gazdagodó és megújuló kategória.

A mi szemléletünk szerint az örökség összefoglaló kifejezés, amely három fontos egységből áll: tárgyi kultúra (kultúrjavak), a földrajzi és az emberi környezet. Az em-berek természetesen sokkal jobban ismerik a kultúrjavak-fogalmat, mert ennek van törvényi definíciója. Emellett azért nem árt eszünkbe idézni, hogy a hivatásos és né-pi építészeten kívül idetartozik a tárgyi emlékek minden más köre is: a régészeti és néprajzi tárgyaktól az ikonográfián és az írott levéltári anyagon át a bútorokig és mű-alkotásokig minden, vagyis a teljes tárgyi környezet, amelyben élünk. A földrajzi környezet Québec területén tengerpartot, hegyeket és síkságot jelent. Hangsúlyoz-nunk kell, hogy tájaink és természeti helyszíneink egyedülálló esztétikai és/vagy panorámikus értékének kiemelkedő jelentőséget tulajdonítunk. Végül pedig figyel-mezzünk arra, hogy az embereknek megvannak a maguk hagyományai és szokásai, akiknek az emlékezetében meghatározott folklór él, és akiknek az életformája ehhez az adott környezethez adaptálódott; mindez olyan emberi és társadalmi kincs, amely szintén megőrzésre méltó.

Így tehát a nemzeti örökség tágan értelmezett definíciója civilizációnk minden elemét magában foglalja, nemcsak egyedileg létezőként, hanem a történelmi, kulturális és hagyományos egységek összetevőinek tekinti őket; vagy egyszerűbben szólva: a nemzeti örökség az ember alkalmazkodása a természethez. Az örökség ilyen felfogása felöleli a kultúrtáj fogalmát is, amelyet az emberi társadalom és a természet interakciójaként határozhatunk meg.

Ennek fényében a nemzeti örökség védelmét úgy tekinthetjük, mint olyan tanulmányozást, szakértelmet és fizikai beavatkozást, amelynek célja az örökség valamenynyi elemének a lehető legjobb feltételek közötti megtartása. Ez a tevékenység

megfelelő karbantartást, megerősítést, javítást, megóvást és restaurálást jelent, hogy elkerülhessük a nemzeti örökség romlását, vagy végső rosszként a pusztulását.

I. cikkely

A québeci lakosság a nemzeti örökség legelső védelmezője

A) Québec lakosaira mint egyénekre hárul az első felelősség örökségük védelmére. Minden tőlük telhetőt meg kell tenniük, hogy értékén kezeljék, törekedniük kell arra, hogy az örökség jelentőségét megértsék, és hozzá kell járulniuk megőrzéséhez.

B) Ennek az egyéni felelősségnek kifejezésre kell jutnia minden olyan döntésben, amelyet a közösség nevében hoz bármely választott, korporatív vagy intézményi testület.

II. cikkely

A nemzeti örökség a közösség újjá nem teremthető nagy kincse

A) A nemzeti örökséget a jelen és jövő nemzedékek javára megőrizni, védeni és fej-leszteni szükséges. Ez a kincs nem a miénk: ránk bízták, hogy továbbadhassuk az utánunk jövőknek. Ezért kell biztosítanunk megőrzését és megfelelő használatát.

B) Valamennyi törvénynek és rendelkezésnek éppen úgy, mint a költségvetési, pénzügyi és adminisztratív mechanizmusoknak teljességükben a nemzeti örökség védelmét és fejlesztését kell elősegíteniük. Ennek a tevékenységnek a helyi önkormányzatoknál kell kezdődnie, hiszen ezek a közösség elsőfokú jogi képviseletei.

C) A nemzeti örökség a québecieké kell maradjon, és fel kell ismerni, hogy a kultúrjavak az eredeti helyükhöz tartoznak.

D) A megőrzés és a későbbi generációknak való átadás során a hitelességre a lehető legnagyobb figyelmet kell fordítani. Amennyiben az örökségnek csak egyes elemei maradtak meg, azokat is integráns egészként kell kezelni. Minden beavatkozásnak értelmezhetőnek és visszafordíthatónak kell lennie.

III. cikkely

A megőrzés lényegi előfeltétele a nemzeti örökég mélyreható ismerete

A) Ezen ismeret megszerzéséhez minden szükséges eszközt biztosítani kell. Különös jelentőségűek e tekintetben a naprakész leltárak és a bárminemű beavatkozást megelőző specializált szakértelem.

IV. cikkely

A nemzeti örökségnek feltétel nélküli társadalmi elismertséget kell élveznie

A) Interdiszciplináris munkacsoportoknak fel kell becsülniük örökségünk kulturális, történeti, természeti, társadalmi és esztétikai jelentőségét mind országos és regionális, mind helyi szinten.

B) Valamennyi történeti kor hozzájárulására tisztelettel kell tekinteni.

V. cikkely

A nemzeti örökség megőrzése karbantartást, megóvást és fejlesztést igényel

A) Nemzeti örökségünk védelmét mindenekelőtt folyamatos karbantartással kell biztosítani.

B) A kultúrjavak fejlesztésének hatalmas a jelentősége. A fejlesztés magában foglal minden olyan eljárást, amely a hozzáférhetőségüket és felhasználási lehetőségüket szolgálja, és ha az szükséges, a québeci lakosság mindennapi életébe való visszaintegrálásukat is.

C) A nemzeti örökségen végzendő valamennyi beavatkozást úgy kell megtervezni, hogy az eredetiből a lehető legtöbb megőrződjék, és kerülendő a feltevésre alapozott rekonstrukció.

D) A kultúrjavak fejlesztését követnie kell az ebből nyert gyakorlati tapasztalat köz-kinccsé tételének, ami a jövő nemzedékek számára biztosítja majd a folyamatos megőrzést.

VI. cikkely

Az élet minden területén a nemzeti örökségé az elsőbbség

A) A nemzeti örökséget érintő törvénykezésnek minden egyéb törvénykezés felett elsőbbséget kell élveznie.

B) A nemzeti örökség megőrzése és fejlesztése valamennyi fejlesztési tervben elsőbbséget kell kapjon.

C) Amikor felismerték valamely épület, épületcsoport vagy tájkép jelentőségét örök-ségünk szempontjából, akkor ennek hatása a környezet további részén is érvénye-sítendő. Ennek a szemléletnek kell döntőnek lennie az adott környezet megváltoz-tatásakor, s a tárgyi örökség adaptálását, integrálását, tiszteletben tartását biztosí-tani kell.

D) Bármely kortárs hozzáadásának, legyen önmagában magas színvonalú, harmoni-zálnia kell és integrálódnia a környezeti összefüggésekbe mind a színvilág, a tex-túra, az arányok, az üres és kitöltött tömegek mintázata, mind az egységes kom-pozíció tekintetében. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy új építkezések területeit feltétlenül régészeti kutatásnak kell alávetni, hogy az esetleges korábbi építkezések, emberi településnyomok felszínre kerüljenek, s ha szükséges, az in situ megőrzés lehető-ségeit meg kell vizsgálni.

VII. cikkely

A nagyközönségnek törvény adta joga a részvétel valamennyi, a nemzeti örökség megóvását érintő döntésben

A) Annak, aki bármikor részt vállal az örökség megőrzésében, mindenkoron köteles-sége az információ terjesztése, olyan eljárások bevezetése, amelyek biztosítják az ezzel kapcsolatos eszmék terjedését. Elő kell segítenie a közösség részvételét és örökségünk megőrzésének fejlesztését.

B) Amikor egy meghatározott beavatkozás áll küszöbön, az ezért felelősök kötelessége a közönséggel konzultálni és a beavatkozás terjedelméről tájékoztatni. A beavatkozás dokumentációját hozzáférhetővé kell tenni, s azt úgy kell elkészíteni, hogy a nem szakember is megérthesse.

Továbbá, a beavatkozásban résztvevőknek megfelelő konzultációs folyamatot kell biztosítani a nagyközönség megjegyzései figyelemmel kísérésére; ezek közmeghallgatás, tájékoztatási fórum és kiállítások lehetnek.

VIII. cikkely

Örökségünk újjászületésének kompatibilisnak kell lennie a kulturális értékek karbantartásával, sőt speciális azonosságának, integritásának javításával

A) Örökségünket oly módon kell használni, hogy a társadalom számára hasznos funkciót fenntartsuk, illetve ilyet bevezessünk; olyant, amelyik kompatibilis az épületek, terek és

műemléki területek szerkezetével és természetével. Az örökség használatakor ügyelni kell arra, hogy azt a környéken élő közösség gazdasági és társadalmi tevékenységébe integráljuk.

B) Az örökség folyamatos használatát úgy kell elősegíteni, hogy az a meglévő funkciót ne zavarja.

C) Az örökséghez tartozó anyag másodfelhasználatakor biztosítani kell az anyag min-den fontos jellemzőjének megőrzését. Minden változtatásnak, mindenkoron visszaállíthatónak kell lennie.

D) Az örökség anyagának új funkcióját úgy kell kiválasztani, hogy az a túlzott igénybevétel folytán ne károsodjék.

IX. cikkely

Örökségünk megőrzésének dinamikus és funkcionális jellegét a helybéli lakosok biztosítják, akik integrális résztvevői az örökség életteli megvédésének

A) Az örökség használatának helyénvalóbb módja a mindennapi élet fenntartása vagy visszaállítása, mint mesterséges múzeum vagy turistaközpont létrehozása.

B) Más szóval, azt kell bátorítani, hogy a helyi lakosság kialakult jogait tiszteletben tartsák; a lakhatás funkciója minden egyéb használattal szemben előnyben részesítendő.

X. cikkely

Oktatási intézményeinknek elő kell segíteniük azt a gondolatot, hogy mindenkinek felelősséget kell vállalnia a nemzeti örökség megőrzéséért

A) Oktatási rendszerünk feladata az örökségünkre vonatkozó ismeret terjesztése s az, hogy az emberekben tudatosítsa az örökség értékét és megóvásának szükségességét.

B) Az is az oktatási rendszer feladata, hogy gondoskodjék a hagyományok továbbadá-sáról; e célból bátorítani kell a kézművesek, technikusok és diplomások képzését, akik alkalmasak lesznek örökségünk megőrzésére.

C) Más oktatási fórumok (család, újság, képeslap, rádió, televízió) is vállaljanak részt az örökséggel kapcsolatos nevelésben. Ezen belül is különös jelentőségű az örökséggel foglalkozó szakemberek ismeretterjesztése.

(1982. április 12-én fogadta el a Műemlékek és Műemléki Együttesek Québeci Tanácsa, Kanada francia nyelvű ICOMOS-bizottsága.)

The Deschambault Charter - CHARTER FOR THE PRESERVATION OF QUEBEC'S HERITAGE Deschambault Declaration, Adopted by the Conseil des monuments et des sites du Québec, ICOMOS Canada French-Speaking Committee, April 1982.

Az ICOMOS Kanadai Nemzeti Bizottság APPLETON KARTÁJA az épített környezet védelmére és javítására Ottawa, 1983

A) Preambulum

Jelen karta elismerését fejezi ki a Nemzetközi Kartának a Műemlékek és Műemléki Együttesek Konzerválására és Restaurálására (Velence, 1964), az ICOMOS Ausztrál Nemzeti Bizottság Kulturális Jelentőségű Helyek Védelme Kartájának (Burra Karta,1981. február 23.) és a Québeci Öröksége Védelme Kartájának (Deschambault Deklaráció), amelyek nélkül ez nem is létezhetne. Elismeri továbbá, hogy az épített környezet józan kezelése fontos kulturális tevékenység, és megóvása a gondozási folyamat fontos eleme.

B) Keretek

Az épített környezetbe való beavatkozás *sokszintű* lehet (megőrzéstől fejlesztésig), sokféle lehet a *mérték* (egyedi épületelemektől egész együttesekig), és jellemezheti egy- vagy többfajta *tevékenység* (a karbantartástól a hozzáépítésig).

Noha egy adott projekt a beavatkozás során kombinálhatja a szinteket, mértéket és tevékenységfajtákat, mégis egy világosan meghatározott célt kell követnie, amellyel aztán a kisebb eljárásokat szembesíteni lehet.

A beavatkozás megfelelő mértékét csak a következő értékek gondos mérlegelése után lehet kiválasztani:

– kulturális jelentősége,
– az állományszövet állapota és integritása,
– környezeti értéke,
– a megszerezhető természetbeni, szociális és gazdasági erőforrások alapján. A fenti tényezők viszonyított fontosságát a lehető legszélesebb egyetértéssel kell eldönteni.

A legitimálható konszenzusnak a közönség részvételét is magában kell foglalnia, és annak meg kell előznie a munkálatok megkezdését.

A beavatkozási szintek, mértékek és tevékenységi körök viszonylatai

Tevékenység					Beavatkozási mérték				
Beavatkozási szint	Karbantartás	Stabilizálás	Elbontás	Hozzáépítés	Épületelemek	Épület	Épületcsoport	Épület & település	Együttesek
Megóvás	*	*			*	*	*	*	*
Korszakszerinti restaurálá	*	*	*	*	*	*	*	*	*

s									
Rehabilitálás	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Korszakszerinti rekonstrukció				*	*	*	*	*	*
Fejlesztés				*	*	*	*	*	*

A beavatkozás szintjei

Megóvás: az egység anyagának, formájának és integritásának biztosítása.

Korszak szerinti restaurálás: az egység egy korábbi anyagának, formájának és integritásának bemutatása.

Rehabilitálás: egy kortárs funkció, egy esetleges új felhasználás számára történő változtatás.

Korszak szerinti rekonstrukció: elveszett vagy visszafordíthatatlanul elpusztult egységek újjáalkotása.

Fejlesztés: modern vagy a keretbe illeszthető szerkezetek hozzáépítése.

Tevékenységek

Karbantartás: folyamatos, az egység tartósságát károsító, vagy visszafordíthatatlan beavatkozás nélkül biztosító tevékenység.

Stabilizálás: olyan időszakos tevékenység, amely a romlás megállítását és a meglé-vő formák és anyagok egyensúlyi helyzetének biztosítását minimális beavatkozással kívánja elérni.

Elbontás: olyan időszakos tevékenység, amely felületek, szintek, tömegek és/vagy elemek eltávolítását jelenti.

Hozzáépítés: olyan időszakos tevékenység, amely új anyagok felhasználásával létrejövő változást ölel fel.

C) Elvek

A védelmezési és javítási tevékenység alapja a meglévő struktúrák tisztelete.

A védelem és javítás folyamatának el kell ismernie mindazon érdekeket és támaszkodnia kell mindazon szakterületekre, amelyek az épített örökség tanulmányozásához és megőrzéséhez hozzá tudnak járulni.

Az ismertetett mértékek, szintek és tevékenységek szerinti, a védelmet és javítást célzó beavatkozások az alábbi elvekhez való igazodást jelentik.

Védelem

A védelem jelenthet stabilizálást, jelentenie kell egy folyamatos karbantartási programot.

– Műalkotás: a nagy jelentőségű kulturális együtteseket elsősorban műalkotásnak, sérülékeny és komplex történeti együttesnek kell tekinteni, és ekként védeni;

– település: az épített környezet minden eleme elválaszthatatlan attól a történelmi

környezettől, amelynek tanúja és attól a településtől, amelyben áll, következés-képpen minden beavatkozásnak mind az egészet, mind a részeket figyelembe kell vennie;
– áthelyezés: létező emléket áthelyezni vagy lebontani csak abban a végső esetben szabad, ha védelme másképp nem oldható meg.

Javítás

Mind a lebontás, mind a hozzáépítés jellegzetes eljárás az örökség javítását célzó beavatkozások során.
– Felhasználás: az ingatlant lehetőleg arra kell használni, aminek az eredetileg ké-szült, de ha ez nem valósítható meg, akkor minden ésszerű erőfeszítést meg kell tenni, hogy csak minimális változtatást igénylő új hasznosítást találjanak. Ennek
azzal kell kezdődnie, hogy a meglévő és hagyományos elrendezés és szellemi tartalom ne sérüljön;
– hozzáépítés: az új igények kielégítéséhez új tömegek kialakítására, új anyagok és burkolatok felhasználására lehet szükség. Ezek feleljenek meg a korszerű ideáknak, de tartsák tiszteletben az eredeti eszmeiséget;
– környezeti védekezés: a szigetelési módszereket, a környezeti hatások kontrollját és más szolgáltatásokat modernizálni kell, de úgy, hogy ennek egyensúlyban kell tartania meglévőt és hagyományost, és nem indíthat el hanyatlási folyamatot.

D) Gyakorlat

Dokumentáció: minél inkább ismert és jobban értelmezett egy műemlék, annál vé-dettebb és esélyesebb. Ahhoz, hogy egy együttest alaposan ismerjünk és értelmez-zünk, a struktúrát jelentőséggel felruházó valamennyi minőségét meg kell vizsgál-nunk, s ennek a helyszíni tevékenységet meg kell előznie, emennek pedig feljegyzé-seit és dokumentumait meg kell őrizni.

Feltevések: korábbi formák feltárása és visszaállítása addig a határig mehet el, ameddig feltevések nélkül juthatunk.

Megkülönböztethetőség: a hozzáadásoknak alapos vizsgálattal bárki számára s szak-ember számára könnyen felismerhetőknek kell lenniük, de az egész koherenciáját és integritását nem gyengíthetik.

Anyagok és technikák: az anyagok és technikák tartsák tiszteletben a hagyományos gyakorlatot, kivéve azokat a modern kiegészítéseket, amelyeknek szilárd tudományos alapja van, amennyiben ezt egy nagy gyakorlattal rendelkező testület jóváhagyja, s amely a műemléknek jelentős előnyöket biztosít.

Patina: a patina a műemlék történeti értékének elidegeníthetetlen része, s csak ak-kor szabad eltávolítani, ha azt a védelem szempontjai teszik szükségessé, a patinaha-misítást azonban kerülni kell.

Visszafordíthatóság: mindenkor előnyben kell részesíteni a visszafordítható eljárá-sokat, hogy a jövőbeni fejlődésnek, vagy az előre nem látható problémák megoldásá-ra minél több választható utat biztosítsunk, valamint ott, ahol a műemlék integritása károsodhat.

Integritás: tiszteletben kell tartani mind a szerkezeti, mind a technológiai integri-tást, s ennek egyaránt érvényesülnie kell a kivitelezésben és a végső megjelenésben.

Appleton Charter for the Protection and Enhancement of the Built Environment / Published by ICOMOS Canada under the auspices of the English-Speaking Committee, Ottawa, Canada, August 1983

PETROPOLISI KARTA, BRAZÍLIA, 1987

A történeti városközpontok megőrzéséről és megújításáról tartott első brazíliai szeminárium alapelvei

I. A történeti városterületeket tekinthetjük egy város sokrétű kulturális funkciója gyújtópontjának. Inkább a tevékenységek meghatározó értékei szerinti kategóriákkal kell őket jellemezni, mint a nem történeti helyekkel szembeállítva, mi-vel egy város a maga teljességében történeti egység.

II. A történeti városterületek egy tágabb teljesség részei, amely a természeti és épített környezetet éppen úgy magában foglalja, mint a benne lakók mindenna-pos élettapasztalatait. Ebben az akár távolban gyökerező, vagy friss eredetű ér-tékekkel gazdagított tágas térben, amely a dinamikus folyamatok szakadatlan át-alakulásában él, az új városi képződményeket a fejlődés egy fokozatában lévő környezeti tényezőként kell felfogni.

III. Társadalmilag létrejött kulturális kifejeződésként a város inkább összeadás,mint kivonás. Épített tér, tehát egy társadalmilag létrehozott folyamat fizikai eredménye. Helyettesítése nem igazolható, kivéve, ha társadalmi-kulturális képességei bizonyítottan kimerültek. A helyettesítő létesítmények elemzésekor azzal a társadalmi-kulturális költséggel is számolni kell, ami az új környezet létrehozásának az ára.

IV. A megőrzés legfőbb célja a városi identitás kifejezéséhez és megerősítéséhez szükséges vonatkozási normák fenntartása és fejlesztése. A megőrzés csak akkor járulhat hozzá az életminőség javításához, ha az a polgárok által birtokba vett város szempontjain keresztül érvényesül.

V. Meggondolva azt, hogy a történeti városterület egyik jellegzetessége a funkciók sokrétű volta, megőrzésük nem mehet végbe szigorú korlátozások árán, minősítsék bár ezeket a korlátozásokat kulturálisnak. Ellenkezőleg, mind a munka, mind a napi élet egyetemességét óvni kell, hiszen ezek hordozzák a társadalom sokszínűségének és pluralizmusának leghitelesebb kifejezését. Ezt a heterogenitást szem előtt tartva és a nyilvánvaló brazíliai lakáshiányt figyelembe véve az építkezéseknek főleg lakásépítésnek kell lenniük. Következésképpen a lakosságfluktuáció elkerülése és a hagyományos tevékenységek folytatása, amennyiben a történeti városterület ezt lehetővé teszi, kiemelt figyelmet érdemel.

VI. Szükséges, hogy a történeti városterület védelme a várostervezés egyik fő céljaként folyamatos és folytatólagos eljárás legyen, olyan, amelyet a térbeli struktúrákat irányító és befolyásoló mechanizmusok értelmezése támaszt alá.

VII. A történeti városterületek megőrzése összehangolt szövetségi, állami és helyi cselekvést igényel, valamint az adott közösség részvételét a tervezési döntésekben a polgárjog teljes gyakorlásának megnyilvánulásaként. Ebben az értelemben kell bátorítani és támogatni a város demokratikus vezetését biztosító intézményes berendezkedést a civil városirányítás erősítésével.

VIII. A történeti városterületek megőrzésének keretein belül és a meglévő feltételek elemzése és értékelése részeként a kulturális és természeti javak jobb megismerése céljából leltárakra kell támaszkodni. A közösség részvétele a leltározásban nagy jelentőségű, mert így nagyobb értéket tulajdonít, következésképpen nagyobb gondot fordít ezekre a javakra.

IX. A történeti várostelepülések jogi védelmét különféle eljárásokkal kell biztosítani, mint például a katalogizálás, a leltárba vétel, a városrendezési szabályozások, az adókedvezmények és ösztönzések rendszere, vagy a kulturális értékként jegyzékbe vétel, esetleg kisajátítás.

X. A védelmi eljárások skálájának kiszélesítését annak a szemléletnek kell kísérnie, amely azt juttatja érvényre, hogy az adott városi ingatlan társadalmi értéke legyen nyilvánvalóan magasabb a piaci értéknél.

Principles adopted by the First Brazilian SeminarAbout the Preservation and Revitalization of Historic Centers / ICOMOS Brazilian Committee, Itaipava, July 1987

AZ ICOMOS ÚJ-ZÉLANDI NEMZETI BIZOTTSÁG KARTÁJA

A KULTURÁLIS ÉRTÉKKEL BÍRÓ HELYSZÍNEK MEGŐRZÉSÉRŐL, 1992

Preambulum

Új-Zélandon az őslakosság és a jelenlegi népesség által létrehozott, egyedülálló tí-pusú kulturális értékű emlékek találhatók. Ezek a területek, tájak, táji jellegzetessé-gek, épületek, építmények és kertek, régészeti és hagyományos helyszínek, szentkénttisztelt helyek és műemlékek, megkülönböztetett értékű kincset jelentenek. Új-Zé-land osztozik abban az általános felelősségben, amely az emberiséget arra ösztönzi, hogy őrizze meg kulturális örökségét a jelen és a jövő nemzedékeknek. Ezen belül azÚj-Zélandon élőknek megvan a maguk különös módja, ahogyan a kulturális öröksé-gükhöz viszonyulnak, azt értelmezik és őrzik.

A Műemlékek és Műemléki Együttesek Megőrzésének és Restaurálásának Kartája (Velencei Karta, 1964) szellemében ez a karta alapelveket fektet le az új-zélandi kulturörökségi helyszínek megóvása vezérelveként. Referenciakeretnek szánjuk mind-azok számára, akik tulajdonosként, helyi hatóságként, kereskedőként vagy szakem-berként vesznek részt ennek a munkának különböző aspektusaiban. Szeretne vezér-fonalul szolgálni a megőrzés kérdéseivel foglalkozó közösségi vezetőknek, szerveze-teknek és egyéneknek. Felkérjük az ICOMOS új-zélandi tagjait, hogy tekintsék e kartát szakmai alapszabálynak.

A karta valamennyi szekciója az összes többinek a fényében olvasandó. A kifejezések definícióit a 22. szekcióban adjuk meg.

Ezt a kartát az ICOMOS Új-zélandi Nemzeti Bizottsága éves közgyűlésén fogadta el 1992. október 4-én.

1. A megőrzés célja

A megőrzésnek az a célja, hogy gondoskodjunk a kulturális örökségi értékű helyszínekről, ezek építményeiről, anyagáról és jelentéstartalmáról, amelyek általánosságban:

a) tartós értékűek és saját jogukon értékelendőek;
b) tanítást hordoznak a múltról és az előttünk járókról;
c) biztosítják a közösségi identitás kapcsolatát a földdel, amelyen élünk és az elő dökkel, akik ott éltek;
d) változatosságot és kontrasztot hoznak a modern világba, és mértéket biztosíta nak a ma eredményei számára;
e) a múlt, jelen és jövő folyamatosságának kézzelfogható bizonyítékai.

2. Az őslakosság kulturális öröksége

A maorik és moriorik öröksége családi, helyi és törzsi csoportokhoz és szervezetekhez kötődik. Különös jelentősége van és elszakíthatatlanul kapcsolódik az önazonosság és otthonosság érzetéhez.

A Waitangi Egyezmény a történeti alapvetése annak, hogy az őslakosság gondozza az örökségét. Elismeri az őslakosság felelősségét szentként tisztelt helyszíneik, kincse-ik és emlékeik őrzésében. Ahol ilyen örökségfajta található, ott a gondoskodási jog túlmutat a jelen jogi tulajdonviszonyokon. Az őrzésre kiválasztottak az örökségi érté-kek különleges

tudatát bírják. Ezért az őslakosok kulturális örökségének megőrzése az ő közösségi döntéseik függvénye, és csakis ebben a kontextusban érvényes. Az ős-lakosság megóvási előírásai rugalmasak, és figyelembe veszik mind az élet folyamatos-ságát és a jelen szükségleteit, mind a gondozás felelősségét és az elköltözöttekkel tar-tott szövetséget. A fennhatóság, a rituálék és a bejutás szabályozása teljes mértékben a helyi szinteken dől el. Az etika általános szabályai és a társadalmi tiszteletadás szo-kásai biztosítják ennek betartását.

3. Megőrzés a gyakorlatban

A megőrzési munkálatok minden fázisába szakembereket kell bevonni. Az őslakosság metodológiáját kell megfelelő módon alkalmazni, s ez helyszínről helyszínre változhat. A védelmi munka eredményének összhangban kell lennie a kulturális kontextussal. Az összes szükséges engedélyt és hozzájárulást be kell szerezni.

A védelmi projekteknek a következőket kell tartalmaznia:

a) a helyszín kulturális örökségi értékének meghatározását, ami feltételezi a megelőző dokumentum és szájhagyományi kutatást, a hely részletes vizsgálatát és fizikai állapotának a megörökítését;

b) konzultációt a közösséggel a projekt teljes időtartama idején a szükségletek megkívánta szerkezetben;

c) olyan terv készítését, amely konform ennek a kartának az alapelveivel;

d) a tervben szereplő valamennyi munka megvalósítását;

e) a kutatási eredmények dokumentálását és a munka folyamatának megörökítését.

Általános elvek

4. A megőrzés módszere

A megőrzésnek:

a) fel kell használnia valamennyi alkalmazható megőrzési tudást, elvet, kézműves eljárást, az értékrend egészét;

b) a legnagyobb tiszteletet kell tanúsítania a kulturális örökség anyaga iránt, és így a legkörültekintőbben törekednie ennek elvesztése kiküszöbölésére;

c) a hosszú távú védelmet még biztosító és ennek a kartának az alapelveit szemmel tartó beavatkozást is a lehető legkisebb mértékben kell alkalmaznia;

d) az egyes közösségek igényeit, képességeit és forrásait figyelembe kell vennie, és

e) teljeskörűen dokumentáltnak és megörökítettnek kell lennie.

5. A meglévő bizonyítékok tisztelete

A megőrzés során valamennyi elmúlt időszak tárgyi bizonyítékait tiszteletben kell tartani. Valamely időszak anyagi elemeit háttérbe szabad szorítani, esetleg eltávolítani, ha a szakvélemények szerint ez nem jár a helyszín kulturális értékcsökkenésével. Ebben az esetben az eltávolított, háttérbe kényszerített anyagot előzetesen dokunentálni kell.

6. A helyszín fekvése

A kulturális örökségnek helyet adó helyszínt az objektummal együtt kell védeni. Ha ez már nem létezik, célul lehet kitűzni a fizikai bizonyítékokra és más dokumentációra alapozott rekonstrukciót. Lehet, hogy a megfelelő helyszín kialakítását az örökségtől független tényezők gátolják.

7. Kockázatcsökkentés

A kulturális örökség részét képező valamennyi helyszínt fenyegető természeti folyamat

vagy esemény lehetséges kockázatát fel kell mérni. Ahol jelentős kockázat valószínűsíthető, ott elhárítására lépéseket kell tenni. Ahol szükséges, ott kockázatelhárító tervet kell kidolgozni.

8. Áthelyezés

Egy történeti/kulturális objektum a kulturális örökségi értékkel bíró helyszín szerves része. Mindamellett az áthelyezés a megőrzési folyamat jogszerű lépése lehet, ha a szakvélemények szerint:

a) (kivételes helyzetként) a helyszínnek nincs asszociatív jelentősége,

b) egyedül az áthelyezés biztosítja az objektum megőrzését, vagy

c) a kulturális örökségi érték megőrzését éppen az áthelyezés biztosítja.

Biztosítson az új helyszín a kulturális örökségi érték színvonalának megfelelő elhelyezést.

9. Feltáró kutatás

A feltáró kutatás olyan ismeretet nyújthat, amelyet más forrásból valószínűleg nem nyerhetnénk. A beavatkozó régészeti kutatást az igazolhatja, ha egyébként ez az isme-ret elveszne, vagy ha ezáltal a tudásunk jelentősen gyarapszik, vagy amikor a kulturá-lis örökség anyagi meglétét kell feltárni, vagy ha erre a megőrzés miatt van szükség. A vizsgálatot az elfogadott tudományos normák szerint kell elvégezni. Hagyjon meg a kutatás a lehető legtöbb érintetlen anyagot a jövő nemzedékek kutatásai számára.

10. Tartalom

Amennyiben a helyszínen talált elemek a kulturális örökség értékét növelik, azokat a hely szerves részének kell tekinteni és vele együtt megőrizni.

11. Műkincsek és anyaguk

Szobor, dombormű, festmény, szövött tárgy, ólomüveg, vagy más a helyszínnel kap-csolatos műtárgy a hely szerves része. Ha állagmegőrzésre vagy javításra van szükség, az anyaghoz értő konzerváló szakember tanácsát kell kérni.

12. Megörökítés

A kulturális örökségi értékkel bíró helyszínek kutatásáról és védelmi munkálatairól készült jegyzőkönyveket megfelelő levéltárakban kell elhelyezni. Egyes őslakossági kulturális örökségi helyszínekkel kapcsolatos tájékoztatás nem szól a nagyközönségnek, ezeket az őslakos közösség megbízottainál kell hagyni.

Megőrzési eljárások

13. A beavatkozás fokozatai

A megőrzés, a beavatkozás mértékének növekedésében, a következőket foglalhatja magában: be nem avatkozás, karbantartás, állagmegőrzés, javítás, restaurálás, rekonstrukció és adaptálás. Ahol az megfelelő, a megőrzési beavatkozásokat egy szerkezet vagy helyszín részeinél, ill. elemeinél lehet alkalmazni.

Az újraalkotás, amin a feltevéseken alapuló rekonstrukciót értjük, vagy egy meglévő helyszín másolása, kívül esik ennek a kartának a keretein.

14. Be nem avatkozás

Bizonyos körülmények között a szakvélemény az lehet, hogy a beavatkozás nem kívánatos. Különösen, ha az őslakosok örökségi értékkel bíró helyszíneinek a fizikai megjelenésénél a helyszín szellemi asszociációinak zavartalan folyamatossága fontosabb.

15. Karbantartás

Ha azonban nem döntenek úgy, hogy a beavatkozás nem kívánatos, akkor a rendszeres karbantartásnak terv szerint kell történnie.

16. Állagmegőrzés

A kulturális örökségi értékkel bíró helyszíneket meg kell védeni a romlástól, kivéve, ha a romlás az értékkel nem összeegyeztethetetlen. A romlás folyamatát ugyan nem lehet teljesen kivédeni, de azt állagmegőrzéssel lassítani lehet.

17. Javítás

Az anyag vagy a helyszín javítása eredeti, vagy ahhoz hasonló anyaggal történjék. Az eredeti mesterségbeli tudásnál vagy anyagnál technikailag magasabb szinten történő beavatkozás igazolható, ha a helyszínnel vagy anyaggal szemben a mai életnek magasabbak az elvárásai, amennyiben az új anyag a régivel kompatibilis, és az örökségi érték nem szenved csorbát. Legyen az új anyag megkülönböztethető.

18. Restaurálás

A restaurálást a meglévő anyag és a hozzáférhető tárgyi bizonyítékok logikus értelmezésére kell alapozni úgy, hogy a helyszín a korábbi külsejéhez és jelentéséhez ké-pest következetes maradjon. Csak akkor szabad restaurálni, ha az objektum ezáltal válik jobban értelmezhetővé.

A folyamat természetéből fakadóan összeállítások, visszahelyezések, esetleg eltávolítások történhetnek.

19. Rekonstrukció

A rekonstrukciót a restaurálástól az elveszett részekkel való kiegészítés különbözteti meg. Elfogadható, ha a hely használatához vagy megértéséhez szükséges, amenynyiben létezik olyan elégséges fizikai vagy dokumentált tárgyi bizonyíték, amellyel a feltételezéseket minimalizálni lehet, és a fennmaradt örökségi érték tovább él.

A helyszín többségét ne rekonstrukció tegye ki. Kerülni kell a tipikus vonások és szerkezetek általánosított megjelenítését.

20. Adaptálás

Egy kulturális örökségi értékkel bíró helyszín megőrzését általában elősegíti, ha van társadalmilag, kulturálisan vagy gazdaságilag hasznos funkciója. Bizonyos változtatások vagy hozzáadások elfogadhatók, ha a további használathoz szükségesek, vagy kulturálisan indokoltak, vagy ha a helyszín megőrzése másképp nem lehetséges. Mindamellett ezeknek a változtatásoknak a lehető legcsekélyebbeknek kell lenniük, és nem csökkenthetik a helyszín örökégi értékét. A kiegészítések és változtatások legyenek az eredeti szerkezettel kompatibilisak, de ugyanakkor elégségesen különbözzenek attól, hogy új voltuk felismerhető legyen.

21. Értelmezés

Szükségessé válhat egy helyszín értelmezése, ha azt a nagyközönség számára kell jobban megérthetővé tenni. Ilyenkor tájékoztató jegyzettel kell kiegészíteni. Az értelmezés azonban semmiképpen nem ronthatja az értéket, a külső megjelenést, a szerkezetet vagy az anyagot, nem másíthatja meg a hely élményszerűségét.

22. Definíciók (ennek a kartának a vonatkozásában)

Adaptáció: egy hely módosítása valamely kompatibilis használatra a *kulturális örökségi érték* lehető legkisebb elvesztésével;

Anyag: olyan anyagot értünk rajta, amely emberi tevékenység eredménye, vagy em-beri tevékenység módosította;

Állagmegőrzés: a romlási folyamat megállítása;

Hely, helyszín: föld, akár vízborította, ezen földet borító légréteg, amely tájat, hagyományos vagy szentként tisztelt helyet ölel fel, bármit, ami a földhöz kötött, úgymintrégészeti terület, kert, épület vagy szerkezet, bármely édes- vagy sós víz, ami Új-Zéland történeti és kulturális öröksége részét képezi;

Javítás: romlott vagy károsított anyag megjavítása;

Karbantartás: a hely gondozása;

Kulturális örökségi érték: emberi tevékenységhez kötött történeti, régészeti, épí-tészeti, technológiai, esztétikai, tudományos, szellemi, társadalmi, hagyományos vagy más speciális jelentéstartalom;

Megóvás: a hely karbantartása a lehető legkevesebb változtatással;

Megvédés, megőrzés: egy helyről való gondoskodás a kulturális örökségi értéke megvédése céljából;

Összeállítás (anastylosis): meglévő, de szétesett darabok összeállítása;

Rekonstrukció: új vagy régi anyag felhasználásával történő újraépítés;

Restaurálás: egy hely lehető leghűségesebb visszaformálása az ismert korábbi állapotba *összeállítással, visszahelyezéssel* és/vagy idegen részek eltávolításával;

Szerkezet: bármely épület, felszerelés, eszköz vagy más ember alkotta földhöz rög-zített berendezés;

Visszahelyezés: korábbi anyagokból készült elemek eredeti helyére tétele.

ICOMOS New Zealand Charter for the Conservation of Places of Cultural Heritage Value - has been adopted by the New Zealand National Committee of the International Council on Monuments and Sites at its Annual General Meeting on 4 October 1992.

A MŰEMLÉKEK ÉS MŰEMLÉKI EGYÜTTESEK VÉDELMÉNEK ÉS HELYREÁLLÍTÁSÁNAK SZEMPONTJAI ÉS MÓDSZEREI OLASZORSZÁGBAN, 1996

Bevezetés

1. E dokumentum a helyhez kötött kulturális javak összességére, vagyis az építészeti, régészeti és természeti örökségre és annak az adott helyhez fűződő összetett kapcsolatrendszerére vonatkozik. Nem foglalkozik tehát a történelmi vagy művészeti jelentőségű ingóságokkal, iratokkal és könyvekkel.

   A dokumentum kifejezetten az athéni (1931), illetve velencei (1964) nemzetközi műemlék-helyreállítási karta, valamint az 1972. évi olasz karta irányelveire épül, amely egészében véve továbbra is érvényes fogalmi alapokat teremtett. Ezenkívül az ICOMOS által előterjesztett amszterdami karta (1975) és római (1983), illetve a washingtoni (1987) nyilatkozat bizonyos elemeit is felhasználja.

A műemlék és a műemléki helyszín fogalma

2. A tevékenységünk tárgyát képező javak az egyetemes és helyi építészet terén egyaránt civilizációs értékkel bíró tárgyi emlékként a műemlékek fogalomkörébe tartoznak.

   E fogalom nemcsak a nagy építészeti alkotásokra vonatkozik, hanem az összes olyan építményre, amely az idők folyamán tudományos vagy kulturális jelentőségre tett szert. Kiterjed tehát a történeti helyszínekre, az ember alkotta létesítmények minden válfajára (városi épületegyüttesek, régészeti helyszínek, a tenger alattiakat is ideértve, hagyományos falvak), a vidéki környezetre (a parkokat és kerteket is ideértve); vagyis mindazon helyszínekre, amelyek – létrehozásuk korától és a későbbi átalakításoktól függetlenül – elismert történelmi, esztétikai, társadalmi vagy tudományos dokumentáló értékkel rendelkeznek.

Meghatározások: védelem, megőrzés, helyreállítás, karbantartás

3. Ez a dokumentum abból az – Olasz Köztársaság alkotmányában kifejezésre juttatott – alapelvből indul ki, miszerint a műemlékvédelem, a felügyelet és az ellenőrzés az állam hatáskörébe tartozik, és az állam e hatáskörét a nemzet kulturális örökségének oltalmazása, védelme és megőrzése érdekében jogi eszközökkel gyakorolja. A *védelem* tevékenysége a „megőrzésre" irányul, és a „helyreállítás" útján valósul meg, amelynek során a megfelelő tudományágak és technikák alkalmazása révén lehetőség nyílik a műemléki örökség, valamint az örökségnek az emberiség kulturális, társadalmi és gazdasági életében elfoglalt helyének behatárolására és tanulmányozására. A *megőrzés* következésképpen társadalmi célkitűzést jelöl (akárcsak az egészségügy, az igazságszolgáltatás, az oktatás stb.), rendeltetése a kulturális örökség sérthetetlenségének és tartósságának biztosítása úgy, hogy azt jogi, pénzügyi, adó-ügyi, pedagógiai stb. eszközökkel a társadalmi követelményekhez és elvárásokhoz igazítja.

   A megőrzéshez egyes esetekben *megelőző* (vagy védő) intézkedésekre van szükség, amelyek nem igényelnek közvetlen beavatkozást a műemléken; más esetekben viszont közvetlen beavatkozással járó karbantartási és helyreállítási intézkedésekre.

   A *helyreállítás* pedig a fent említett örökség jó állapotban való megtartásának és a jövő nemzedékek részére teljes egészében való átadásának műszaki eszköze. E cél eléréséhez műemléki *karbantartásra,* vagyis egy sor rendszeresen és folya-matosan végzett műveletre

van szükség. A legnagyobb fontosságot az állandó megelőzésnek és karbantartásnak, valamint a műemlék elvesztett vagy csökkent ellenállóságának és tartósságának visszaállítására irányuló megerősítő műveleteknek kell tulajdonítani.

Megerősítő műveletekre a műemlékeken a helyreállítástól függetlenül nem kerülhet sor. A megerősítést a helyreállítás elméleti és műszaki keretein belül, az átfogó helyreállítási terv szerves részeként kell elvégezni.

Építészeti helyreállítás

4. *Céljai.* A műemlékek megőrzése és helyreállítása során az a célunk, hogy a sértetlenség és tartósság biztosításával a művészeti alkotást és az általa képviselt történelmi értéket egyaránt megóvjuk. A helyreállítás olyan eljárás, amelyre csak kivételes jelleggel kerülhet sor, a karbantartás ugyanakkor rendszeres és folyamatos tevékenység.

5. *Eltávolítás és átalakítás.* A meglévő alkotóelemeket helyreállításkor csak kivételes esetben szabad eltávolítani, lebontani vagy átalakítani, és az ilyen műveletet mindig alapos elemzés alapján kell végezni. A műemlék minden történelmi rétegét korától függetlenül tiszteletben kell tartani, hiszen a helyreállítás semmi esetre sem törekedhet a stílusbeli egységre. A szóban forgó alkotóelemek értékéről alkotott ítélet és az esetleges bontásra vagy átalakításra vonatkozó döntés az építmény egészének és egyes részeinek megfelelő elemzésén kell hogy alapuljon, így annak megvizsgálásán, hogy az épít-mény milyen szerepet játszik környezetében, ezt az elemzést a restaurátor nem vé-gezheti egyedül.

A helyreállítás során általában az olyan műveletek élveznek elsőbbséget, amelyek – legalább a lehetőségek szintjén – visszafordíthatók, s e kategória igen ritkán foglalja magában az eltávolítás és a bontás műveleteit (a *visszafordíthatóság* szempontja).

6. *Toldás.* A helyreállításkor a stílusbeli vagy analogikus kiegészítés minden válfaja kerülendő; az építmény hitelességét megbontó betoldás pedig helytelennek minősül. Az esztétikai vagy műszaki szempontok alapján elkerülhetetlennek ítélt betol-dást, egységesítést, illetve egyéb kiegészítő munkálatot minden esetben egyértel-műen jelölni kell, hogy az ne adhasson félreértésre okot, illetve ne kelthesse a „ha-misság" látszatát. A kiegészítésnek korunk jegyeit kell magán hordoznia – anélkül, hogy ezáltal az ellentétekre kerülne a hangsúly –, és harmonikus módon kell il-leszkednie a már meglévő építményhez; mindez a régi és az új kapcsolatának kri-tikus értékelésével és minőségi tervezőmunkával kell hogy megvalósuljon. A ki-egészítés tehát anélkül tesz különbséget régi és új között, hogy ezáltal a műemlék mint egyedi építmény, illetve mint a környezetével egységet alkotó együttes lát-ványában kárt tenne (a *megkülönböztetés* szempontja).

Ha a kiegészítés megerősítés vagy célszerű egységesítés miatt, illetve a műemlék gyakorlati felhasználása által válik szükségessé, elsősorban azt kell figyelembe venni, hogy az új alkotóelemek minimális mértékben jelenjenek meg (a *lehető legcsekélyebb mértékű beavatkozás* szempontja).

7. *Áthelyezés.* Mivel a műemléket nem lehet elválasztani attól a környezettől, amelyben található és amely történelmi kereteit képezi, teljes, illetve részleges áthelyezése – amennyiben azt kivételesen komoly érvek nem indokolják – megengedhetetlen. A helyreállítás során ezért, hacsak azt felsőbb műemlékvédelmi szempontok nem indokolják, tilos az épületek egészét vagy egy részét az eredeti helyszínről eltávolítani, más helyen felépíteni, illetve visszahelyezni.

A műemlék szerves részét képező szobrászati, festészeti és díszítőelemeket nem szabad leválasztani, hacsak nem ez a műemlék megőrzésének egyetlen lehetséges módja.

2 *Megerősítés.* A helyreállítás a műemlék régi anyagának tiszteletben tartásán alapul, hiszen ez a hitelesség elsődleges dokumentuma. Ha a hagyományos módszerek nem bizonyulnak

megfelelőnek, a műemléket olyan korszerű építészeti és restaurálási eszközökkel is meg lehet erősíteni, amelyeknek hatékonysága tudo-mányos és tapasztalati úton bizonyítást nyert.

Annak eldöntésekor, hogy a fenti eszközöket rejtett vagy látható módon alkalmazzák-e, nem csupán az alkalmazott technikát kell figyelembe venni, hanem azt is fel kell mérni, hogy a beavatkozás milyen eredménnyel fog járni (például milyen figuratív jelentősége lesz).

Az építmény statikai működésnek – az eredeti tévedésekkel és hibákkal együtt – történelmi és műszaki szempontból fontos dokumentáló szerepe van, ezért azt a lehető legteljesebb mértékben meg kell őrizni.

9. *A technikák és anyagok használata.* A műemléken minden műveletet úgy – és olyan anyagokkal – kell elvégezni, hogy a jövőben lehetőség legyen az újabb helyreállításra. Annak érdekében, hogy az abnormális reakciók és rendellenességek hosszú távon elkerülhetőek legyenek, az anyagok és helyreállítási technikák kiválasztása során a *megfelelhetőség* szempontját kell figyelembe venni.

Az általánosan alkalmazott, illetve elfogadott anyagokhoz, eljárásokhoz és technikákhoz képest innovatívnak számító megoldásokat a megfelelő szakbizottságok meghallgatása után a kulturális örökségért felelős minisztériumnak kell engedélyeznie. Ezek a bizottságok látják el tanácsokkal a minisztériumot az elavult, káros, illetve kipróbálás előtt álló anyagokkal és módszerekkel kapcsolatban, tesznek javaslatot új eszközök és anyagok használatára, dolgozzák ki a megvaló-sítandó kutatási programokat, lehetőség szerint felhasználva az egyetemi tanszé-kek és tudományos intézmények felszereléseit és szakértő közreműködését.

1 *Anastylosis.* Általános szabály szerint a helyreállítás során a meglévő, de (rendsze-rint természeti csapások vagy katasztrófák következtében) szétszóródott alkotóelemeket újra egymáshoz lehet illeszteni, amennyiben ennek megalapozottsága egy kifejezetten erre irányuló tanulmányban megállapítást nyert – feltéve, hogy az alkotóelemeket pontosan dokumentálják (anastylosis), és a hiányzó elemeket korlátozott mértékben, szabad szemmel is egyértelműen megkülönböztethető technikával rekonstruálni lehet.

2 *Használat.* A műemlékek mindennapi célokra való újrafelhasználása, vagyis tár-sadalmilag hasznos funkcióval való felruházása mindig ösztönzőleg hat a műem-lékvédelemre. Ez kívánatos is, amennyiben nem változtatja meg az épület építészeti, disztributív és figuratív jellegét, és főként amennyiben megerősíti és emeli annak kulturális és történelmi értékét. Az új rendeltetés ellátására való alkalmassá tétel – így a szükséges felszereltség megteremtése, illetve a külső és belső bizton-sági előírásokhoz való igazítás – során az épületnek sem strukturális képét, sem eredeti beosztását nem szabad megváltoztatni, hacsaknem ideiglenes jelleggel vagy bútorokkal tesszük ezt. Ugyanakkor az épület építészeti nyelvezetét sem sza-bad megváltoztatnunk.

Az új rendeltetés megválasztásakor – mivel az eredeti rendeltetés nem tartható fenn – gondosan meg kell vizsgálni, hogy az épületnek milyen „hivatása” lehet, és hogy mennyire van összhangban a kapcsolódó társadalmi, városi vagy helyi környezet fejlődésével.

Város-helyreállítás

12. *Célok.* A műemléki együttesek egységes jellegének megőrzése, helyrehozása, használatbavétele és fejlesztése különleges gondoskodást igényel.

13. *Integrált műemlékvédelem.* A műemléki együttesek megőrzésére irányuló műve-leteknek a megóvás alapelvére kell épülniük, a megóvás pedig csak akkor szava-

tolható, ha a társadalmi élet fizikai és szellemi valóságának részévé válik úgy, hogy azt a múlt, mint identitásbeli és kulturális tényező, jelenlétével gazdagítja. A kö-vetkezetes társadalom- és gazdaságfejlesztési politikának, valamint a különböző szintű várostervezési és területfejlesztési programoknak ezért a megóvásra is ki kell terjedniük. Az együttesek megőrzése csak olyan gazdasági és várostervezés keretében le-het hatékony, amely arra a területre is kiterjed, amelynek az együttesek kiemelke-dő jelentőségű, pótolhatatlan alkotóelemét képezik. Az együttesek történelmi dokumentáló értéke, valamint összes olyan anyagi és szellemi összetevője védel-met érdemel, amelyek látványát jelentéssel ruházzák fel.

A műemléki együtteseken végzett egyedi helyreállítási munkálatokra a jelen dokumentumban foglalt irányelveket kell alkalmazni.

1 *Lakosság.* Különös figyelemmel kell lenni a helyi lakóközösség anyagi és szellemi jogainak tiszteletben tartására. Az ő részvételük és elkötelezettségük a megóvás elengedhetetlen feltételét képezi.

2 *Katasztrófamegelőzés.* A természeti és technológiai károk (így a környezetszeny-nyezés és a járműforgalom, valamint az ipari létesítmények okozta rezgések) elhárítására a műemlékek sajátos jellegének megfelelő eszközökön alapuló megelőző intézkedéseket kell hozni.

3 *Környezeti feltételek.* A műemlékre, illetve környezetére hagyományosan jellemző, mind a mai napig megőrzött (és bizonyítottan hiteles) környezeti feltételeket nem szabad nem megfelelően végrehajtott elszigeteléssel, illetve az épület emelésével a hely szellemiségét meghatározó történelmi és figuratív értékeket sértő módon megváltoztatni.

Régészeti helyreállítás

1 *Anastylosis.* A régészeti helyreállítás során semmilyen, a műemlék jelenlegi jelentőségét vagy történelmi dokumentáló értékét megváltoztató munkálatra nem kerülhet sor, az egyetlen elfogadható módszer az anastylosis, vagyis a meglévő, deszétszóródott alkotóelemek összeillesztése. Új elemeket hozzáadni mindig csak a műemlék megőrzéséhez és értelmezéséhez feltétlenül szükséges mértékben és világosan megkülönböztető módon szabad.

2 *Ásatások.* A régészeti ásatásokat a feltétlenül szükséges szintre kell korlátozni, és a tudományos előírások, illetve az UNESCO ajánlásai alapján kell végezni.

3 *A helyszínek rendezése.* A helyreállítási programnak minden, a műemlék értelme-zését megkönnyítő, de jelentőségét nem befolyásoló kezdeményezés alapvető részét képezi. Ezért az ásatás, illetve régészeti feltárás során a helyszíneknek a vonatkozó város-, illetve területfejlesztési tervbe való felvételével mindig azonnal gondoskodni kell a helyszín rendezéséről, a napvilágra került építészeti alkotások és műemlékek konzerválásáról és megóvásáról.

A helyreállítási műveletek országos szintű ütemezése

1 A nemzeti kulturális örökség védelme Olaszországban a kulturális és természeti örökségért felelős minisztérium hatáskörébe tartozik. Az állammal karöltve kidolgozott programok keretében az örökség megóvásában, megőrzésében és fejlesztésében a regionális hatóságok is közreműködnek. A jelenleg érvényben lévő jogszabályok értelmében az állam általános és szakmai programjait az Országos Szépművészeti Tanács véleményezi. A szakbizottságok az országos tanács által meghatározott általános irányelvek alapján (a saját szakterületük vonatkozásá-ban) az egyes célkitűzésekhez igazodó éves vagy többéves programokat dolgoz-nak ki, illetve célokat határoznak meg.

Minderre a Parlament és a kormány által hozott rendes és rendkívüli műemlékvédelmi intézkedések általános keretei kö-zött kerül sor.

2 Az országos tanács véleményt nyilvánít a kulturális örökségért felelős minisztérium által a rendelkezésre álló (a különböző helyi szervektől a megfelelő központi hivatalhoz eljuttatott) pénzeszközök függvényében az állam vagy valamelyik állami, illetve magánszervezet nevében megvalósítandó konkrét helyreállítási, illetve föld alatti vagy tenger alatt feltáró programok alapján meghirdetett országos szintű programokról. A tanács és a bizottság véleményének meghallgatása után a miniszter jóváhagyja a programokat.

3 Az e programok keretében végzett műveletek mindegyikét előzetes műszaki-történeti jelentésben illusztrálni és indokolni kell, akkor is, ha a programot már előterjesztették.

A helyreállítási programok közzététele

23. Az építészeti vagy városhelyreállítás megkezdése előtt mindig meg kell határozni, hogy a terv mire irányul. Ettől a szabálytól még akkor sem szabad eltérni, ha az előrejelzések nyilvánvalóan hozzávetőlegesek. A munkálatok megkezdése előtt bibliográfiai és levéltári kutatásokon alapuló részletes filológiai és történelmi tanulmányt; a műemlék minden alkotóelemét megfelelő léptékben, felülnézetben, metszetben, oldalnézetben, illetve részletekben ábrázoló topográfiai és fotogrammetriai tanulmányt; a műemlék egészéről és egyes részeiről pontos fotódokumentációt; (az alapokra is kiterjedő) megfelelő mintavétel és rombolással nem járó próbák alapján statikai és strukturális elemzést; valamint a műemlékben fellelt anyagok jellegére, minőségére és elhasználódási fokára vonatkozó elemzéseket kell végezni. Az elemzések szakaszában szerzett információkat megfelelően egyesítve és ér-telmezve a tervvel együtt beterjesztett műszaki jelentésben fel kell tüntetni. A je-lentésben a műalkotás védelmének előtörténete, jelenlegi állapota és a szükséges helyreállítási munkálatok, illetve pénzeszközök egyaránt szerepeljenek.

A jelentést a kulturális és természeti örökségért felelős minisztériumhoz terjesztik be, amely azt – a kiemelkedő jelentőségű esetekben, a törvényben előírt esetekben, illetve minden vitás esetben az országos tanács szakbizottságainak meghallgatása után – jóváhagyja. A jelenleg érvényben lévő műemlékvédelmi jogszabályok tárgyát képező műemlékeken állami szervek, regionális hatóságok vagy minisztériumok által végzett helyreállítási munkálatokról minden esetben műsza-ki jelentést kell készíteni.

24. Alapvető és elengedhetetlen feltétel, hogy a helyreállítási és ásatási munkálatokat befejezésük után analitikai és kritikai jelentésekkel, valamint a „helyreállítási naplóban” gyűjtött rajzokkal és fényképekkel megfelelően dokumentálják. A dokumentációnak a megtisztítás, a megerősítés, az újra összeállítás és az egyesítés minden fázisát, valamint a munkálatok során felfedezett műszaki megoldásokat és formaelemeket is ismertetnie kell. A jelentésnek arra is ki kell térnie, hogy a kritikai és módszertani megközelítés megalapozottságának bemutatásakor milyen szempontokat vettek figyelembe. Ezt az anyagot közzéteszik, a főfelügyelőségeken megőrzik, és a kutatók rendelkezésére bocsátják.

DEKLARÁCIÓK, ICOMOS- ÉS MÁS NEMZETKÖZI KONFERENCIÁK HATÁROZATAI, AJÁNLÁSAI

TÖRTÉNETI VÁROSRÉSZEK FELÚJÍTÁSA

Nemzetközi Szimpózium határozatai Lőcse (Csehszlovákia), 1966

1 A szimpózium résztvevői elismeréssel adóznak a csehszlovák kormánynak az elmúlt évek folyamán kifejtett kultúrpolitikájáért, amely lehetővé tette a történeti múltú városrészek megóvását és helyreállítását. Egyben elismerésüket fejezik ki a Műemlékvédelmi Intézet, valamint a Természetvédelmi Intézet tudományos kutatóinak módszereit és azok végrehajtását illetően is.

2 Igen fontos tényként emelik ki, hogy a történeti múltú városok védelme egyaránt feladata minden olyan államnak, amely tudatában van kulturális örökségével kapcsolatos kötelességének. Az UNESCO tagállamainak egyöntetűen elfogadott alapokmánya értelmében minden államnak kötelességszerűen vállalnia kell műemlékei megóvását az egész emberiség javára.

3 Különösen hangsúlyozzák azt a tényt, hogy a megőrzés akkor tartja tiszteletben iga-zán a régi történeti városok – melyek városi struktúrájuk egységét és koherenciáját megőrizték – alapvető értékeit, ha szükségszerűen korlátozza e városok növekedé-sét. A városi környezet szépsége nemcsak a látnivalóit, hanem tereit, utcáit és ke-rületeit is magában foglalja. Elengedhetetlen tehát mindezek együttes megőrzése. Ebből következik, hogy a történeti városközpontok megóvásával kapcsolatos prob-lémák megoldása csak szerves részeként illeszkedhet a regionális rendezési tervbe, mely az adott terület igényeit aképpen szolgálja, hogy figyelembe veszi a fent em-lített követelményeket.

4. Az egyes országok sajátos körülményeit figyelembe véve a régi városok megőrzése elsősorban a városrendezők, az építészek, a technikai szakemberek, valamint akonzervátorok feladata. Éppen ezért a feladatokkal kapcsolatos ismeretek oktatá-sában elengedhetetlen a tudatos felelősségvállalás kialakítása az említett hivatások betöltéséhez.

A régi épületek és új elrendezések összhangba hozásának problémájára a régi városon belül, ill. környékén mindenkor különös figyelmet kell fordítani. Olyan megoldásokat kell tehát keresni, amelyek az emberi igényeknek mind anyagi, mind a közszellem szempontjából egyaránt megfelelnek.

5. A szimpózium résztvevői hangsúlyozzák annak fontosságát, hogy a városok történeti múltú területei, örökségül ránk maradt műemlékei rendszeres megóvásban részesüljenek. Szerintük a legtöbb országban az e célra szükséges anyagi eszközök rendelkezésre állnak. Éppen ezért minden ország tekintse feladatának az örökségül kapott kulturális javainak megőrzését, mégpedig a tényleges kulturális és gazdasági fontosságuk mértékének megfelelő arányban, valamint azt is, hogy az ezek megőrzésére és további fenntartására szükséges anyagi eszközökről is gondoskodik.

Ez alkalommal hadd emlékeztessük mindannyiunkat arra, hogy számos országban a múlt örökségeként ránk maradt emlékek főszerepet játszanak az idegenforgalomban, ennélfogva jelentős gazdasági tényezőnek tekinthetők az ország gazdasági életében. A ránk maradt örökség megőrzésére és fenntartására fordított minden összeg gazdasági szempontból is hasznos befektetés.

4 Javasoljuk tehát, hogy valamennyi ország készítsen katalógust védelemre érdemes történeti jelentőségű városairól.

TÖRTÉNETI, ILLETVE MŰVÉSZETI SZEMPONTBÓLÉRTÉKES VÁROSRÉSZEK MEGÓVÁSA ÉS HELYREÁLLÍTÁSA

ICOMOS-konferencia határozatai Caceres (Spanyolország), 1967

1. sz. határozat

Az ICOMOS kezdeményezésére, valamint a Spanyol Nemzeti Bizottság meghívására az 1967. március 15–19. között Caceresben tartott konferencián a világ számos országának képviseletében megjelent résztvevők, miután meghallgatták az elhangzott jelentéseket, észrevételeket és egymás javaslatait, figyelembe véve a tárgyalt témával kapcsolatban a nemzeti, illetve nemzetközi szervezetek – az UNESCO, az Európa Tanács és a FIHUAT – tudományos kutatásait és munkáját, köszönetüket és elismerésüket fejezik ki a végrehajtó bizottságnak, hogy kezdeményezésére sor került erre az indító tanácskozásra és ez alkalommal az alapvető célkitűzések meghatározására, azzal a céllal, hogy irányítsák az ICOMOS tevékenységét a történeti, illetve művészeti szempontból értékes városrészek megóvásának és helyreállításának nagy fontosságú területén.

E célból a következőket ajánlják a végrehajtó bizottságnak követendő munkaprogramként:

1 Létesítsenek nemzetközi bizottságot azzal a feladattal, hogy további konferenciák számára kutatási témákat dolgozzanak ki a történeti, illetve művészeti szempontból értékes városközpontok megóvására és helyreállítására.

2 A főtitkárt bízzák meg a tudományos vizsgálatok sikeres végrehajtásához szükséges alapvető dokumentumok összegyűjtésével.

3 A VB hívja fel a bizottság figyelmét a történeti múltú, illetve művészeti szempontból jelentős helyek védelme és helyreállítása céljából alapos vizsgálódást kívánó alább felsorolt témákra:

– a számbavétel módjai és eszközei;
– a törvények és jogszabályok vonatkozó kérdései; erre vonatkozóan a konferencia megállapítja, hogy célszerű lenne először külön-külön, majd együttesen vizsgálni a városokra, falvakra és egyéb területekre vonatkozó jogi megoldásokat;
– a gazdasági, társadalmi és anyagi kérdések; ezek adott esetben speciális kutatási vagy konferenciaanyag tárgyát képezhetik;
– technikai kérdések; ezek közül elsősorban az alább felsoroltakat vizsgálják: a) a megóvás és fenntartás módja; b) a helyreállítás a várostervezési és földhasználati vizsgálatok figyelembevételével; c) a modern építészet és a régi városkép kellő egybehangolása; d) gyakorlati városrendezési tervek annak figyelembevételével, hogy a történeti

múltú építménycsoportok jellegének és léptékének megfelelően kell védelmükről gondoskodni;
e) a szóban forgó központok városi és természeti keretének fenntartása és továbbfejlesztése;
f) közlekedési lehetőség és gépkocsi-parkolóhelyek;
g) tűz és elemi csapások elleni védekezés;
h) utcarendezés: járda, közvilágítás, redőnyök, útjelző táblák stb.;
i) a különböző országokban végzett helyreállítási, illetve az új építkezésekkel já

ró költségek összehasonlító vizsgálata;
j) a szakemberek képzése.

A konferencia felhívja a VB figyelmét, mennyire szükséges, hogy a konferenciák minél előbb megbízást kapjanak arra, hogy funkciójuk révén gazdasági és társadalmi nyomást gyakoroljanak az említett területeken, valamint a technikai szükségletek tekintetében is.

A konferencia köszönetét nyilvánítja az ICOMOS Spanyol Nemzeti Bizottságának, valamint a spanyol hatóságoknak a konferencia nagyszerű megszervezéséért, a szívélyes fogadtatásért és a résztvevők iránt tanúsított minden figyelmükért.

2. sz. határozat

A történeti, illetve művészeti jelentőségű helyek védelme, illetve helyreállítása tárgyában az ICOMOS, valamint az ICOMOS Spanyol Nemzeti Bizottság együttműködésében szervezett, 1967. március 15–19-ig tartó caceresi konferencia résztvevői azon meggyőződésükben, hogy igen fontos minden országnak kulturális öröksége megóvása, továbbá figyelembe véve, hogy a városi központok igen lényeges részét képezik ennek az örökségnek, annak a reményüknek adnak kifejezést, hogy azok az országok, melyek eddig még nem írták alá és ratifikálták a Hágai Egyezmény (1954) határozatait, késedelem nélkül készek csatlakozni hozzá.

3. sz. határozat

A történeti, illetve művészeti szempontból értékes városrészek védelmével és helyreállításával foglalkozó konferencia résztvevői – Caceres polgármesterének javaslatá-ra, valamint tekintetbe véve a város történeti múltjával foglalkozó kutatásokat – java-solják az ICOMOS VB-nek, hogy lépjen érintkezésbe azokkal a nemzetközi hatóságok-kal, melyek hatáskörébe tartozik a forgalomirányító jelzések szabványosítása, hogy közösen tanulmányozhassák e jelzések alkalmazásának lehetőségét a történeti múltú, illetve művészeti jelentőségű területek fejlesztésénél is.

(A fenti határozatokat a VB 1967. november 16-án hagyta jóvá.)

Resolutions of theFirst Conference on the conservation, restoration and revival of areas and groups of buildings of historic interest / ICOMOS, Caceres, Espagne/Spain,15-19 Mars 1967

QUITO-NORMÁK
a művészi és történeti értékű műemlékek és műemléki területek megőrzéséről és használatáról Quito (Ecuador), 1967

I. Bevezetés

Az a tény, hogy a műemléki örökség tartalmi megőrzése és felhasználása beke-rült abba a nemzetek közötti erőfeszítésbe, amit az amerikai kormányok felvállal-nak, két szempontból biztató: először is azért, mert ezzel az államfők tételesen el-ismerték, hogy a sürgető helyzet Amerika-közi együttműködést tesz szükségessé; másodszor pedig azért, mert a Punta del Este-i (Uruguay) tanácskozás óta – ame-lyet alapvetően azért hívtak össze, hogy új lendületet adjon a félteke fejlődésének
– általánosan elismert az, hogy a kulturális örökség gazdasági értékű vagyon, és a fejlődés eszközévé válhat.

A műemléki és művészeti vagyonuk elhanyagolása és védelmük hiánya következtében a legtöbb amerikai országban tapasztalható gyors elszegényedési folyamat sürgős nemzeti és nemzetközi rendszabályokat követel. Az utolsó elemzés azonban rávilágít arra, hogy ezek gyakorlati hatékonysága a kulturális örökség gazdasági és társadalmi fejlődésben elért szerepétől függ.

Ennek a jelentésnek az ajánlásai éppen ezt tartják szem előtt, és a régészeti, történeti és művészi értékű műemlékek és műemléki területek megfelelő megőrzésére és használatára irányulnak az Amerikai Elnökök Deklarációja V. fejezet d) cikkely, a Nemzetek Közötti Erőfeszítések rendelkezéseivel összhangban.

Mindamellett le kell szögezni, hogy az építészeti és művészeti vagyon között szoros a kapcsolat, s ezért fel kell ismerni, hogy a kulturális örökség más értékes forrásait és tárgyait is megfelelő védelem illeti, hogy folyamatos és korlátozatlan pusztításukat megelőzzük. Az is lényeges, hogy kellő módon, a modern muzeológiai technikák sze-rint ki legyenek állítva úgy, hogy az általuk elérni kívánt célok megvalósuljanak.

II. Általános megfontolások

1 Mivel a tér eszméje elválaszthatatlan a műemlék fogalmától, az állami felügyeletnek ki lehet/kell terjednie a műemléket körülvevő városi és természeti környezetre is. Műemléki zóna vagy műemléki terület pedig létezhet úgy is, hogy egyetlen eleme sem lenne önmagában műemléknek tekinthető.

2 Állami védelem alatt álló természeti csodák, látványok önmagukban még nem védett műemlékek. Ahhoz, hogy egy adott terület ebbe a kategóriába kerülhessen, az ember történeti vagy művészi lenyomata szükséges.

3 Valamely ingatlan magában foglalt értéke, vagy a körülmények, amelyek történeti vagy művészi értékét és jelentőségét adják, még nem elegendőek műemlékké nyil-vánításához, azzá csak az állam ilyen értelmű döntése teszi. A műemlékké nyilvání-tás hivatalos azonosítást és jegyzékbe vételt von maga után. Ettől kezdve a szóban forgó műemlék a törvény előírta különös védelemben részesül.

4 Minden nemzeti műemlék magától értetődően társadalmi funkciót teljesít. Az állam felelőssége az, hogy biztosítsa ezt a társadalmi funkciót, és minden egyes esetben ellenőrizze, milyen mértékig egyeztethető ez össze a magántulajdonnal és az egyéni érdekkel.

III. Amerika mai műemléki öröksége

1 Szembeszökő, hogy a két Amerika, ezen belül is Latin-Amerika bővelkedik műemléki javakban. A prekolumbiánus kultúrák emlékein túl ez a félteke hosszú kultúrtörténetének építészeti és művészi formákban kifejeződő változatos bőségét nyújtja. Az őslakos kultúra sajátos ízeket kever az importált stílusokhoz, így alakul ki egy helyi jellegzetességekkel és megkülönböztethető jegyekkel gazdagított hiteles amerikai zamat. Kimagasló értékű régészeti romok, amelyek nem mindig teljesen megközelíthetőek, vagy nem teljesen feltártak, s a múlt elkápráztató túlélői, városi együttesek, esetleg egész városok a történelmi érdeklődés és turistavonzáskör eleven központjaivá válhatnak.

2 Az is szembetűnő azonban, hogy az örökség jelentős elemeit az elmúlt néhány évtizedben szándékosan lerombolták, vagy ma van közvetlen veszélyben. Sok tényező járult és járul hozzá még most is a régészeti, történeti és művészi javak leltárának vékonyodásához a legtöbb latin-amerikai országban, de el kell ismerni, hogy ennek a potenciális vagyonnak a gyorsuló pusztulását egy hivatalos politika hiánya okozza, amelynek pedig általános eljárásokat kellene előírnia a hatékony és gyakorlati védelemre vonatkozólag, és elő kellene segítenie a műemléki örökség gazdagodását a közönség érdekében és a nemzet gazdasági javára.

3 Ebben a kritikus pillanatban, amikor az amerikai kontinensek olyan fejlődési lendületet élnek át, amely a természeti erőforrások kimerítésével fenyeget, és a társadalmi-gazdasági szerkezetek fokozatos átalakulásával kell számolni, különösen fontos és időszerű a műemlékek és műemléki területek védelmének, megőrzésének és hasznosításának a problémaköre.

4 A felgyorsult fejlődés teljes folyamatát az infrastruktúra terjedése és nagy kiterjedésű területek ipari létesítménnyé válása kíséri, aminek következménye lehet a táj megváltozása, vagy akár teljes elcsúfítása, a felbecsülhetetlen értékű történelmi hagyományőrző múlt stilisztikai jegyeinek, bizonyítékainak teljes megsemmisülése.

5 Nagyszámú latin-amerikai város, amely a közelmúltig őrizte elmúlt nagyságának bizonyítékát, gazdag műemléki örökségét: templomait, tereit, szökőkútjait és keskeny utcácskáit, amelyek együtt hangsúlyozták egyéniségét és tették vonzóvá, építészeti körvonalának olyan csonkulását és romlását szenvedte el, hogy ma már felismerhetetlen. Mindezt egy rosszul értelmezett és még annál is rosszabbul megvalósított városi fejlesztés nevében követték el.

6 Nem túlzás azt állítani, hogy a félteke sok városában végbevitt felelőtlen, vandál tevékenységnek sokkal nagyobb a potenciális vagyont károsító hatása, mint amennyit a nemzetgazdaság nyert az infrastrukturális és berendezési javításon, amellyel ezeket a tetteket igazolni akarják.

IV. A megbékélés megoldásai

1 A városi fejlődés és a környezeti értékek megőrzésének követelményeit összebékíteni ma kikerülhetetlen szükséglet a rendezési tervek készítésénél mind helyi, mind nemzeti szinten. Készüljön úgy a rendezési terv, hogy a történeti negyedek és környezeti jelentőségű együttesek városias szövetébe kell beilleszkednie.

2. A műemléki és művészi örökség védelme és kiemelése sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem ütközik egy tudományosan kidolgozott városrendezési politikával. Ellenkezőleg, ennek kiegészítőjéül szolgálhat. Ennek alátámasztására idézzük az Európa Tanács Tudományos és Kulturális Bizottságához 1963-ban benyújtott Weiss jelentést: „Lehetséges az ország elcsúfítása nélkül fejleszteni, lehetséges a múlt elpusztítása nélkül előkészíteni és szolgálni a jövőt. Az életszínvonal javítását egy progresszív materiális jólét keretei között kell véghezvinni, egy emberhez méltó életkeret

kialakításával együtt kell megvalósulnia.”

2 A latin-amerikai történelmi és kulturális folyamatosság horizontját erősen megrongálta a kaotikus modernizáció mindenen eluralkodó elfogadása; védelmi, gyógyítási és értékkiemelő szabályozásra van szükség a régió műemléki öröksége területén, és mind azonnali, mind hosszú távú nemzeti és nemzetek közötti terveket kell készíteni.

3 Ki kell jelenteni, hogy nemzetközi szakmai szervek felismerték a probléma súlyosságát, és az elmúlt években mindent elkövettek, hogy kielégítő megoldásokat találjanak. Az amerikai államok meríthetnek ezek tapasztalataiból.

4 Az 1931-es Athéni Karta óta sok nemzetközi kongresszus járult hozzá a jelenleg uralkodó nézetek kialakításához. A kérdéskörrel legmélyebben foglalkozó, specifi-kus ajánlásokat tevők között van a Nemzetközi Építész Szövetség (Moszkva, 1958), a Városrendezési és Lakásügyi Nemzetközi Szövetség (Santiago de Compostela, 1961), amely a történeti lakóegyüttesek problémáival foglalkozott, továbbá a Ve-lencei Kongresszus (1964) s a legutolsó ICOMOS-gyűlés (Caceres, 1967), amely a két amerikai kontinens számára életbe vágóan fontos kérdés gyakorlati megközelí-tését szolgálta.

V. A műemlékek gazdasági értékelése

1 Fogadjuk el, hogy a régészeti, történelmi és művészi emlékek éppen olyan gazdasági erőforrások, mint egy ország természeti kincsei. Ebből következik, hogy a megóvásu-kat és megfelelő használatukat előmozdító szabályozások nemcsak kapcsolódnak a fejlesztési tervekhez, hanem azok részeit kell, vagy kellene képezniük.

2 Az amerikai államok közötti kapcsolatokban egyre magasabb szférákba jutottak a szakmai szervezetek megismételt javaslatai és határozatai, mígnem a problémakörelérte a legmagasabb kompetens szintet: az Államfők Tanácskozását (Punta del Este, 1967).

3 Nyilvánvaló, hogy a régészeti, történelmi és művészi örökség védelme és adekvát használata problematikájának ezen a konferencián történt megvitatása ugyanarról a tőről fakad, amely arra késztette az államfőket, hogy ezt az értekezletet összehív-ják: annak a szükségletnek a felismerése, hogy a Béke Szövetségnek új és még na-gyobb lendületet adjanak, és hogy az Amerikai Államok Szövetsége tagállamainak, hacsak féltekét érintő együttműködéssel is, a gazdasági fejlődését elősegítsék.

4. Ez magyarázza az Elnökök Deklarációja V. fejezet A) 2. tételbe foglalt „használat” szó használatát: *Nemzetközi erőfeszítések: (...)*

2. Utasítás az AÁSZ megfelelő szakmai szervezeteinek:(...)d) Ki kell terjeszteni az amerikai államok közötti együttműködést a régészeti,történelmi és művészeti örökség védelmében és használatában.

5. Közelebbről, az Amerika-közi Kulturális Tanács Második Célzott Konferenciájának – amelyet éppen a fenti Elnöki Deklaráció a Tanács kompetenciájába tartozó országokban a gyakorlatba átültetés céljából hívtak össze – 2. határozata így szól:

(...) a tagországok kulturális örökségének nyújtott technikai segítség és pénzügyi támogatás a gazdasági és turisztikai fejlődésükhöz való hozzájárulás része.

1 Röviden: ez az országos erőfeszítések mozgósítása abból a célból, hogy a felhasználható műemlékeket mint erőforrásokat optimálisan lehessen a nemzetgazdasági fejlődés elősegítésében hasznosítani. Ez országos szintű előzetes tervezést, azaz a felhasználható források felbecsülését és a részletes rendezési terven belül készítendő speciális projektek létrehozását kívánja meg.

2 Az, hogy a fejlesztésnek erre az aspektusára is kiterjed az amerikai államok közötti együttműködés, kimondatlanul magában foglalja annak elismerését, hogy a nemzeti erőfeszítések, amelyek lelkesedése a legtöbbször túlnő a reális lehetőségeken,

önmagukban nem elegendőek. Sok fejlődő tagország csak nemzetközi akciók révén képes a szükséges műszaki szolgáltatásokat és pénzügyi forrásokat biztosítani.

VI. A kulturális örökség használhatóságának és értékének növelése

1 Az „értéknövelés" fordulat egyre általánosabbá válik a szakterület specialistáinak körében, s az az amerikai országokra különösen jól alkalmazható. Ha bármi is jel-lemzi a mai latin-amerikai országokat, úgy az éppen az a sürgős szükséglet, hogy maximálisan használják fel összes erőforrásukat, melyek közé megkérdőjelezhetet-lenül tartozik a nemzetek kulturális öröksége.

2 A történelmi és kulturális javak felhasználhatóságának és értékének növelése azt jelenti, hogy biztosítani kell azokat a tárgyi és környezeti viszonyokat, amelyek között a természetétől idegen funkció nélkül, sőt jellegzetességének hangsúlyozásával válik lehetővé az optimális felhasználás. Az értéknövelésnek értelmezhető alapon kell megfogalmazódnia, ami Latin-Amerika esetében kétség kívül a régió gazdasági fejlődésének az elősegítése.

3 Más szavakkal ez tényleges értékű gazdasági potenciál, egy ki nem használt forrás beépítése, produktívvá tétele egy újraértékelési folyamat során, távolról sem csökkentve annak történeti és művészeti jelentőségét, de kiemeli és felmutatja azt nemcsak a művelt keveseknek, hanem a tömegek örömére és okulására is.

4 Összefoglalva: a műemléki és művészeti örökség felhasználhatósága és értékének kiemelése egy módszeres és *elsőrendűen műszaki* tevékenységet jelent, amelynek az a célja, hogy ezeknek a vagyontárgyaknak minden egyes darabját természetével megegyezően, jellegzetességei és értékei hangsúlyozásával és gazdagításával hasz-nálják fel addig a pontig, amelynél a kijelölt új funkciót optimálisan tudja ellátni.

5 Hangsúlyozni kell, hogy egy nagy jelentőségű műemléki terület bizonyos értelemben részévé válik a környezetének, s így meg kell találni a kompromisszumot, hogy az így kiemelt területtel együtt a környezete is védelem és gazdagítás tárgya legyen.

6 Mi több, egy műemlék értékének és felhasználásának kiemelése kedvezően hat nemcsak a közvetlen befoglaló területre, hanem azon túl, a távolabbi városrészek-re is. Ezt a közvetett hatás alatt létrejött ingatlanérték-növekedést is figyelembe kell venni.

7 Nyilvánvaló, hogy mivel a műemlék látogatókat vonz, egyre több kereskedő fog annak vonzáskörébe települni. Ezt a megjósolható eredményt sem szabad szem elől téveszteni: rendszabályokról kell gondoskodni, amelyek, miközben bátorítják és segítik a magánkezdeményezéseket – megakadályozzák a hely eredeti célja elvesztését és elkommercializálódását.

8 Az eddigiek azt jelentik, hogy a környezeti nemzeti vagyon középpontjába állított történeti és művészeti értékkel bíró műemlékek változatossága kölcsönhatásban van és sokszorosan vonatkozik a körülötte fekvő területre, amely fő épületeinek kiemelkedése révén maga is gazdagodik.

VII. A műemlék mint turistaattrakció

1 A benső kulturális értékeket sem nem gyengíti, sem nem kompromittálja, ha turisz-tikai érdekekkel kapcsolják össze, ellenkezőleg, a kultúrjavak megnövekvő vonze-reje és külső csodálói egyre nagyobb száma fontosságának és nemzeti jelentőségé-nek tudatosításához vezet. Egy megfelelően helyreállított műemlék, egy eredeti ér-téket visszanyert városi együttes nemcsak a történelem élő tanúja, hanem nemzeti büszkeségre is feljogosít. A nemzetközi kapcsolatok tágabb keretében pedig a múltnak ezek a tanúságtevői még azok között az országok között is elősegítik a megértést, harmóniát és szellemi közösséget, amelyek amúgy politikai riválisok. Bármi, ami erősíti a spirituális értékeket, még akkor is

szükségképpen hasznára van a kultúrának, ha eredetileg nem is ez volt a célja. Európa közvetve vagy közvet-lenül a turizmusnak köszönheti kulturális öröksége nem csekély részének megme-nekülését, amely egyébként menthetetlenül és véglegesen elpusztult volna. A mo-dern ember, aki sokkal inkább vizuális mint olvasó, az öngazdagítás növekvő lehe-tőségeit ismeri fel a nyugati civilizáció példáinak szemlélésében, s ezeket a példá-kat a tudomány a turizmus nagy hatalmú kezdeményezései miatt mentette meg.

2 Amennyiben a kultúrjavaknak ekkora a jelentősége a turistaforgalomban, akkor logikus az a következtetés, hogy a megfelelő restaurálásukra és felszerelésükre szánt befektetésnek – a specializált műszaki keretek között – párhuzamosan kell futnia a turistaipar igényeivel, pontosabban szólva, a kettőnek együtt kell szerepelnie a regionális gazdasági fejlesztési tervben.

3 Az Egyesült Nemzetek Nemzetközi utazások és turizmus című római konferenciá-ja (1953) nemcsak javasolta, hogy a nemzeti tervekben kiemelt elsőbbséget kapja-nak a turizmust szolgáló befektetések, de azt is hangsúlyozta, hogy „turistaszem-pontból a nemzeti kulturális, történeti és természeti örökség igen jelentős ténye-ző"; ezért sürgette „ennek az örökségnek védelmét és megőrzését célzó adekvát rendszabályok foganatosítását" (Zárójelentés, 4. dokumentum). Az Egyesült Nem-zetek Kereskedelem és fejlődés című konferenciája (1964) a maga részéről javasol-ta, hogy mind a kormányok, mind a magánfinanszírozású intézmények és szerve-zetek „a számukra legalkalmasabb formában segítsék elő azokat a munkákat, ame-lyek régészeti, történeti és táji területek megőrzését, restaurálását és kívánatos fel-használását célozzák" (Határozatok, A kiegészítés, IV. 24.). A közelmúltban a Gaz-dasági és Szociális Tanács, miután azt javasolta, hogy a közgyűlés nevezze ki 1967-et a nemzetközi turizmus évének, elhatározta, hogy felkéri az Egyesült Nemzetek ezzel foglalkozó szervezeteit és más szakmai szervezeteket is, hogy „foglalkozzanak kedvezményezőleg a fejlődő országok kérelmeivel, hogy azok a turistaforrásaik ja-vítását műszaki és pénzbeli támogatások révén felgyorsíthassák" (Határozatok, 1109–XL).

4 Ez a téma kivívta az UNESCO-főtitkárság különleges figyelmét; kimerítő tanulmány készült ezzel kapcsolatban egy nagy tekintélyű nem kormányzati szervezettel, a Hi-vatalos Turista Ügynökségek Nemzetközi Uniójával kooperálva. Ez a tanulmány megerősítette a fent körvonalazott kritériumokat, és miután elemezte azokat a kul-turális, nevelési és társadalmi okokat, amelyek a műemléki értékek használatát a turizmus elősegítőiként értelmezi, kiemeli a környező területekre háruló gazdasá-gi előnyöket is. Különös figyelmet fordít két szélsőséges érdekre: a) a megfelelően

helyreállított műemlékbe befektetett tőke hamar megtérül az így megnövekedett turista forgalomból; b) a turistaforgalom, amely a helyre nem állított műemlék hí-ján nem jönne létre, az adekvát módon bemutatott műemlék teljes régiójának megváltozását vonja maga után.

5. Az Amerika-közi kapcsolatrendszeren belül a számos javaslat és a kultúra fontosságát reflektorfénybe állító egyezmény mellett (amelyek mind a félteke számos országában észlelhető nemtörődömség nemzeti és regionális javítását célozzák) újabban specializált összejövetelek elemzik azt a szerepet, amit a turistaipar fejlődésében a művészi és történelmi emlékek játszanak. A Turistaforgalmat Elősegítő Technikai Bizottság a negyedik ülésen (1967. július-augusztus) támogatásáról biztosította a Turistaipari Bizottság következtetéseit, amelyek szerint: „a műemlékek és más megőrzött régészeti, történeti és művészi értékek legfőbb vonzerőként hasznosíthatóak a turizmus fellendítése érdekében; olyan országokban, ahol gazdag régészeti, történeti és művészi örökség van, ott a turizmus tervezésében ennek döntő szerepet kell juttatni, és az idevágó tervezés végső kialakításakor figyelembe kell

venni;

a tisztán kulturális természetű vagy turisztikai tevékenységnek közös érdeke fűződik az amerikai nemzetek műemléki és művészi öröksége megfelelő megőrzéséhez és felhasználásához, ezért mindkét szakma ügynökségeinek és megvalósítóinak egyaránt érdeke az Amerika-közi tevékenységét koordinálni."

1 Kizárólagosan turisztikai szempontból a műemlékek alapvető elemei annak, hogy egy régióban „jól menjen a bolt", de annak a mértéke, ameddig a műemlék szolgál-hatja azt a célt, amelyre szánják, nemcsak benső értékeitől, azaz régészeti, történe-ti és művészi jelentőségétől függ, hanem a helyes használatát megkönnyítő kísérő körülményektől is. Ezért a restaurálás maga nem mindig elengedő, hogy elégsége-sen biztosítsa a műemlék használatának és a turizmusba való bekapcsolódásánakfeltételeit. Éppen ilyen szükség lehet más infrastrukturális munkálatok – a megkö-zelítést szolgáló utak, turistaszálláshelyek – létesítésére is, amelyeknek szintén har-monizálniok kell a régió természetes környezetével.

2 A turizmus gazdasági és társadalmi előnyei a műemlékek fényében nyilvánvalóan kimutathatók a modern statisztikákban, különösen azokban az európai országok-ban, amelyek jelen jómódjukat a nemzetközi turizmusnak köszönhetik, és amelyek nemzeti vagyonuk legnagyobb forrásai között tartják számon kulturális javaikat.

VIII. Társadalmi érdek és civil tevékenység

1 Feltehető, hogy a műemlékek kiemelését célzó kezdeti erőfeszítések a magánérde-kek szférájában széles körű ellenállást váltanak ki. Sok évtizedes elhanyagolásuk a hivatalosság oldaláról s a fejlődő nemzeteket jellemző megújításra ösztökélő len-dület fokozza a gyanakvást a múlt minden nyoma iránt, amely nem simul bele a modern életforma ideálképébe. Minthogy hiányzik a kielégítő civil gyakorlat arra, hogy a társadalmi érdeket az egyéni érdek egy kiterjesztett formájának lássák, s képtelenek értékelni azt, ami a legjobb a közösségnek a közjó objektív szempont-jából, a település lakói a „haladás megszállottjaként" nem képesek felmérni, milye-nek a helyi hatóságok cinkosságával vagy közönye folytán gondatlanul elkövetett városi vandalizmusnak a következményei.

2. A közösségeknek riadót kellene fújniok és éber megelőző intézkedéseket hozni. Elnevezésükre és összetételükre való tekintet nélkül azoknak a civil szervezeteknek a bátorítása, amelyek a kulturális örökség védelmét tűzték ki céljukul, jelentős eredményt hoztak, leginkább a városi rendelkezésekkel még nem bíró települése
ken és ott, ahol a műemlékvédelmi tevékenység nemzeti szinten még gyenge, vagy nem hatékony.

2 Mi sem járulhat jobban hozzá a tudatosság felébresztéséhez, mint a példa maga. Mihelyt láthatóvá válik valamely restaurálómunka eredménye, s megújul egy épü-let, egy tér vagy egy együttes, a közönség rendszerint pozitívan reagál, és megálljt mond egy más romboló szándéknak, sőt támogatja egy új, ambiciózusabb projekt megvalósítását.

3 Az egyének spontán és széles körű együttműködése a történeti és művészi örökség értékeire és felhasználására vonatkozó törekvésekben különösen fontos a kis közös-ségekben. Következésképpen a terveknek figyelembe kell venni és ki kell dolgozni a terv megvalósításával párhuzamosan haladó módszeres civil oktatást is.

IX. Az értéknövelés módozatai

1 A történelmileg és művészileg nagy jelentőségű műemlékek megfelelő felhasználása mindennél jobban követeli a kulturális és gazdasági kezdeményezéseknek a turizmussal

való koordinálását. Minél jobban harmonizálnak és csengenek egybe ezek a széttartó érdekek, annál jobbak lesznek a végső eredmények.

2 Ezek a szükséges lépések csak akkor valósulhatnak meg, ha az érintett országban megvan a jogi háttér és a műszaki lehetőségek.

3 A kulturális keretek között a műemléki örökség gazdagításának a következők az előfeltételei: hatékony jogszabályozás, műszaki szervezettség és országos tervezés.

4 A kulturális és gazdasági projekteket országos szinten kell integrálni, ami az első lépés a külső segítség és együttműködés megszerzésére. Az ilyen együttműködés, akár műszaki, akár pénzügyi, az országos erőfeszítésnek kiegészítője. Most a tagországok kormányain a sor, hogy kézbe vegyék a kezdeményezést: az országoké a felelősség, hogy a projekteket kidolgozzák és az általános fejlesztési tervbe integrálják.

Ezek felé a célok felé a következő szabályozások és eljárások mutatnak:

Országos szintű javaslatok

1 A műemléki örökség értéke tudatának fokozására vonatkozó projektek a nemzeti fejlesztési tervek részei, következésképpen ezekbe kell illeszteni őket. A tervek megvalósításához szükséges beruházásoknak párhuzamosan kell futniuk az utazá-si infrastruktúrához szükségesekkel azon a területen vagy régióban, ahol műemlék restaurálása folyik.

2 Az a kormányzat kötelessége, hogy biztosítsa azokat a feltételeket, amelyek között az ország megfogalmazhatja és megvalósíthatja az értéknövelő speciális programokat.

3. Az előbb felvázolt eredmények eléréséhez a következőkre van szükség: a) a nemzeti fejlesztési terv keretein belül kiemelt elsőbbséget kell biztosítani a műemléki állomány értéknövelését célzó programoknak; b) alkalmas törvényi szabályozásra, vagy ennek híján más kormányzati rendelkezésekre, amelyek az értéknövelő programokat segítik elő, a közönség érdeklődésének fenntartását is biztosítva;

c) a projekt koordinált irányítására egy erre kvalifikált olyan intézmény által, amely a megvalósítás minden fázisát kézben tudja tartani;

d) olyan műszaki gárda kijelölésére, amely a projektek megfogalmazása és megvalósítása során számíthat külső segítségre is.

1 A műemlékvagyon értéknövelése csak tervezett tevékenységgel valósítható meg, vagyis a nemzeti és regionális szintű rendezési tervek keretén belül. Következés-képpen arra van szükség, hogy a támogatott projekt a városban vagy régióban már meglévő rendezési tervbe integráltassék. Amennyiben nincs ilyen terv, akkor a ket-tőt összehangoltan kell kialakítani.

2 A műemlékekkel és a környezetükben lévő együttesekkel kapcsolatos kulturális érdekeket a turistaforgalom érdekeivel koordinálni kell, és pedig úgy, hogy a 3/c paragrafusban leírt intézmény a külső segítség és támogatás előfeltételeként járjon el.

3 A privát érdekek és közvélemény támogató kooperálása az értéknövelő programnak elengedhetetlen feltétele. Ebből a célból már a tervek kidolgozása idején kampányt kell folytatni, hogy megnyerjük a közvéleményt.

Javaslatok az amerikai államok szintjén

1 Tanácsos megismételni, hogy az amerikai államoknak a történeti és művészi emlé-kek ügyeiben a Velencei Kartához mint általános alapelvekhez kell tartaniuk magu-kat, anélkül azonban, hogy előítélettel lennének bármely más, az Amerika-közi szisztémában

honos egyezmények és elkötelezettségek iránt.

2 A műemlék általánosított fogalmát a XIX. és a XX. század kulturális kifejezésmódjára is ki kell terjeszteni.

3 Össze kell kapcsolni az amerikai nemzetek örökségének nagyon is szükséges fel-élesztését a féltekén kívüli országokkal, elsősorban Spanyolországgal és Portugáliá-val, mert ezek az országok történelmi szerepet játszottak ennek az örökségnek és azoknak a közös kulturális értékeknek a létrejöttében, amelyek ennek a féltekének az országaival összekötik őket.

4 Terjessze ki az Amerikai Államok Szövetsége az együttműködést, és állapodjék meg abban, hogy a régészeti, történeti és művészi emlékeken túl a múzeumokban, levéltárakban és a folklórban megjelenített társadalmi értékek gondját is viseli.

5 Mivel a restaurálás ott végződik, ahol a feltevések kezdődnek, ezt a munkát köte-lezően meg kell előzze a történeti kutatás. Mivel a spanyol levéltárak a latin-ameri-kai városokról óriási anyagot őriznek: térképeket, vázlatokat, erődítések és más épületek dokumentumait, továbbá bőségesen egyéb hivatalos iratokat, s mivel eze-ket a dokumentumokat együtt katalogizálták a koloniális épületekre vonatkozómás iratokkal, rendkívül nehéz a használatuk. Így kívánatosnak látszik, hogy azAmerikai Államok Szövetsége együttműködjék Spanyolországgal a spanyol levéltá-rak s főleg az Indiák Sevillai Archívuma anyagának napra kész állapotba hozásában a kutatások megkönnyítése céljából.

6 Fogalmazzanak egy új Amerika-közi dokumentumot, amely az 1935-ös Egyezmény a történeti jelentőségű ingóságok védelméről helyébe léphet, s amely a földrész oly fontos kulturális örökségi szektorát hatékonyabban és tágabban lesz képes megvédeni a rá leselkedő számtalan veszedelemtől.

7 Az előzőek várható kiegészítése, hogy az Amerika-közi Kulturális Tanács a legköze-lebbi ülésen felkéri a tagországokat, hogy *vészrendszabályt* fogadjanak el a kultúr-javak illegális kereskedése ellen és abból a célból, hogy amint bebizonyosodik, hogy azok csempészés útján vagy illegálisan kerültek idegen országba, az eredeti országba kerüljenek vissza.

8 Tudomásul véve, hogy a humán erőforrás gyér és ritka, ami súlyos hátrány, ami-kor a kulturális értéknövelő terveket a gyakorlatba akarjuk átültetni, kívánatos lenne pénzügyi fedezetet találni egy Amerika-közi központ vagy intézet felállítá-sára, amely restaurátorképzéssel foglalkoznék. Továbbá a meglévő vagy új intéze-teket meg kell erősíteni, hogy eleget tudjanak tenni az ingóságok restaurálására jelentkező igényeknek is.

9 Az előzményeket előítélet nélkül szemlélve használja fel az Amerikai Államok Szö-vetsége Főtitkársága a sürgős szükségletek kielégítésére a Speciális Tréning Prog-ram ösztöndíjait; valamint együttműködési szerződést kell kötni az Istituto deCultura Hispanica-val (Madrid) az AÁSz-Spanyolország Műszaki Együttműködési Egyezményen belül és a mexikói Centro Regional para la Restauración y Conser-vación de Bienes Culturales között.

10 Szükség van az amerikai államok hasonló problémáival kapcsolatos tapasztalat-cserére ahhoz, hogy fenn lehessen tartani a professzionális kritériumrendszer egységességét, ezért akkreditálni kell és valamelyik tagországban helyet kell talál-ni az ideiglenesen Madridban, az Istituto de Cultura Hispánica-ban található, aMűemléki Restaurálásra Szakosodott Építészszövetségnek.

Jogi szabályozás

1 A tagországokban meglévő műemlékvédelmi törvényi kereteket fel kell frissíteni, hogy hatékonyan szolgálhassák a kívánt célokat.

2 A cégtáblákat szabályozó helyi rendelkezéseket felül kell vizsgálni, hogy a történeti

városok jellegzetességeit befolyásoló kereskedelmi hirdetéseket kontrollálni lehessen.
3. A műemléki városközpontokra, vagy környezeti jelentőségű területekre vonatkozó jogszabályozásnak a következő zónahatárokat kell megszabnia: a) a legsűrűbb műemléki, vagy a legértékesebb terület szigorúan védett zónája; b) egy nagyobb tűrésfokozatú védendő és tiszteletben tartandó zóna; c) a városkép védendő zónája, amely ezt a környezetbe integrálja.

3 A jogszabályok felfrissítésekor valamennyi országnak szem előtt kell tartania a kiemelt területen belül, sőt valamelyest az azon kívül eső ingatlanok megemelkedő értékét.

4 Ugyancsak szem előtt kell tartani, hogy a szabályozott kereteken belül az épületek helyreállítására adókedvezményekkel lehet a magántőkét bátorítani. A magántulajdont ért, a köz érdekében elrendelt megszorítások kompenzációjaként is nyújtható adókedvezmény.

Technikai rendszabályok

1 Egy műemlék vagy műemléki jelentőségű városrész értéknövelő folyamata egyértelműen technikai jellegű eredmény: tehát hivatalos lebonyolítását egy erre specializálódott, ezt koordináló szervezetre kell bízni.

2 Minden egyes rehabilitációs projekt egyedi probléma, amely egyedi megoldásokat tesz szükségessé.

3 Elengedhetetlen szükségszerűség a projektekben közreműködő különböző szakemberek kooperációja. A végső eredmény nagymértékben ezeknek a szakembereknek a megfelelő koordinálásától függ.

4. Egy meghatározott területre áramló várható gazdasági előny szerint kell egy projektnek elsőbbséget adni. Mindamellett a döntéskor kellő megfontolás tárgyává kell tenni a műemlék immanens értékét.

The Norms of Quito on the Preservation and Utilization of Monuments and Sites of Artistic and historical Value/ adopted in Quito, Ecuador, 1967

A MEDITERRÁN MEDENCE RÉGI ÉSZAK-AFRIKAI ÉS ÁZSIAI VÁROSAINAK FELJAVÍTÁSA, RESTAURÁLÁSA ÉS KARBANTARTÁSA

ICOMOS-kollokvium ajánlásai Tunisz, 1968

Az ICOMOS (International Council of Monuments and Sites) által „A mediterrán medence ázsiai városainak és Észak-Afrika potenciális lehetőségeinek visszaszerzésével, restaurálásával és fejlesztésével kapcsolatos speciális problémák" címmel 1968. június 9-16-ig Tuniszban rendezett szimpózium résztvevői köszönetüket fejezik ki a vendéglá-tó országnak a találkozó lebonyolításáért, a meleg fogadtatásért és szívélyességért.

A végrehajtó bizottság által elfogadott ajánlás a következő határozatokat tartalmazza.

Tekintettel arra, hogy az ICOMOS által, nemzetközi szakértők részvételével szerve-zett korábbi találkozók, különösen az 1967-es spanyolországi Caceresben rendezett találkozó a történeti városok optimális fejlesztésével és sürgős megóvásának fontos-ságával foglalkozott annak céljából, hogy lehetővé tegye a mai élettel és a jövő társa-dalmával történő továbbélésüket, elhatározták:

– hogy ezek a történeti városok valójában az emberiség kulturális örökségének fundamentális és áthelyezhetetlen része;

– hogy ezek a városok minden nemzet számára igen fontosak egyrészt, hogy megakadályozzák saját ősi kulturális gyökereik eltépését éppen ez idő tájt, mikor a modern civilizáció brutális nyomásának vannak kitéve, másrészt egyre több turistával szeretnék saját karakterüket jobban megértetni;

– hogy ezek a városok mind pénzügyileg, mind társadalmilag különlegesen értékes befektetések, így ennek hozzá kell járulnia a gazdasági egyensúly, valamint a nemzet gazdasági növekedésének létrejöttéhez;

– hogy ilyen összefüggésben Észak-Afrika és az ázsiai mediterrán városok tanúbizonyságát adják azoknak a nagy civilizációknak, amelyek döntő szerepet játszottak és játszanak a mai világ alakításában és kulturális életében;

– hogy ha nem kerülnek szerkezetileg és megjelenésükben egyaránt megfelelően helyreállításra ezek a városok, melyek a mai napig figyelemreméltóan jó állapotban maradtak meg, akkor ipari civilizációnk egyre ártalmasabb hatásai progresszíven fogják sújtani, és így ezek a városok el fogják veszíteni hitelüket, történelmi jelentőségüket és gazdasági, társadalmi funkciójukat;

– hogy ez a helyzet az iszlám világ városaira nézve még súlyosabb, mint az európai városokra nézve, mivel az utóbbiakban az óváros majdnem mindig a földrajzi középpontban és a város növekedésének centrumában volt, az iszlám világban viszont a városközpont rendszerint sánccal volt körülvéve és teljesen elkülönül a modern vá-rostól, mely az óvároson kívül, attól teljesen függetlenül fejlődik. Ez vonzza a lakó-és a gazdasági életet, mely az óvárostól távol létezésük alapja, és arra kényszeríti őket, hogy sokszor mesterkélt elfoglaltságot találjanak a kézművességben és az ide-genforgalomban;

– hogy ezek a mélyreható gazdasági és társadalmi változások a felelősek a városszerkezetek, az architektúra jóvátehetetlen tönkremeneteléért, mely – bár igen jó minőségű – törékeny és bonyolult, és hogy így a legnagyobb gondossággal kell ezen munkák külső és belső kézműves szerkezetét megőrizni;

– hogy láthatóan szükséges a történeti városközponton belüli élet és a modern város élete közötti kölcsönhatás biztosítása, hogy e két részt harmonikus egésszé alakít
sák, és egyben biztosítsák gazdasági és társadalmi jövőjüket és megteremtsék az óvárosnak, mint élő városnak helyreállítási alapjait;

– hogy ilyen tervet nem lehet a művészeti és kulturális örökség kárára végrehajtani, és

hogy a megújulás csak a hagyományos formák és jelenségek megőrzésével történhet a történeti városközpontok atmoszférájának és harmóniájának lehető leghívebb megőrzésével, a különböző periódusok bizonyítékainak meghagyásával;
– hogy a történeti városközpontok ezentúl nemcsak a bennük található fontos műemlékek környezete, hanem összetartozó, homogén egységek, elevenen élők és az emberi életre alkalmasak, s óriási történelmi, esztétikai és kulturális fontosságúvá válnak;
– hogy a városközpontok beilleszkedése a város és a terület fejlődésébe az idetartozó számos tudományág szakembereinek, (pl. a műemlékvédelem specialistáinak, városrendezőknek, gazdasági szakembereknek, szociológusoknak, történészeknek, geográfusoknak stb.) az összehangolt munkájának és közös erőfeszítésének eredménye kell hogy legyen, a szükséges hitelekkel és kvalifikált személyekkel rendelkező intézetek és bizottságok segítségével;
– hogy egy ilyen politika megvalósítása előtti időszakban – mely a történeti városközpontok jövőjére vonatkozóan az egyetlen megoldást ajánlja – sürgősen pontos felméréseket kell készíteni, hogy átalakulásukat megakadályozhassuk és külső megjelenésük és anyaguk tönkremenetelét elkerüljük;
– hogy következésképpen a műemlékek megmentéséért felelős ágazatok tudományos, technikai és pénzügyi segédeszközeit azonnal rendelkezésre kell bocsátani;
– végül hogy a kormányok, melyek a városok és műemlékek gondozói, felelősek azok fenntartásáért, fejlesztéséért, alapvető értékük megőrzéséért a jövő generációinak számára.

A fentiek alapján a szimpózium résztvevői azon reményüket fejezik ki, hogy az érintett kormányok az alábbi vizsgálatokat késedelem nélkül elkészíttetik.

1 A városszerkezetek megőrzéséért és a műemlékek fenntartásáért felelős szervek eszközeinek utánpótlása, tőke juttatásával vagy a meglévő, a történeti emlékek helyreállítási munkájára szánt költségvetés megemelésével, vagy határozataik kivitelezése érdekében tett alkalmas alapítványokkal.
2. A történeti városközpont megvédéséért felelős szakemberekből álló szervezet létrehozása, amely különböző tudományok képviselőiből tevődik össze, tehát építészekből, várostervezőkből, történészekből, szociológusokból, gazdasági és jogi tanácsadókból, valamint alkalmas műszaki szakemberekből, az adaptált tervek kivitelezésére.
Csak ilyen team lesz abban a helyzetben, hogy a történeti városközpontoknak a modern városi élethez történő adaptációs politikáját eredményesen végrehajtsa, mind a lakó- és kulturális, mind a kereskedelmi szférában vagy a kézműiparban.
2 Az ilyen történeti együttesek, mint élő városok megőrzésének politikai követelményeire vonatkozó szabályok és a törvények átdolgozása és törvények alkotása, melyek a műemlékek és együttesek gazdasági és szociális fejlődését összhangba hozzák.
3 Rendszeres konferenciák szervezése, ami kapcsolatot teremt mindennemű (nemzeti, regionális és helyi) szakember és a tárgyhoz tartozó technikai és tudományos intézmény között annak céljából, hogy a javasolt vizsgálatokat kivitelezze és azok kivitelezési módját ellenőrizze.
5. A történeti városközpontok védelme és növekedése céljából a modern higiénés körülmények (csatornarendszer, vízvezeték stb.) bevezetésével a tervek elkészítése és érvényesítése, de az ősi épületek megközelíthetőségének és megjelenésének megváltoztatása nélkül, annak céljából, hogy a város minden része között mind gazdasági, mind társadalmi szinten kielégítő egyensúlyt hozzon létre.
4 Az intézkedések megvalósításával biztosítani kell, hogy a helyi lakosságot közvetlenül érdeklő információk kellő átadásával a közvélemény felismerje a kulturális örökség megőrzésének és gyarapításának fontosságát.

5 A történeti városközpontokban házzal rendelkező testületeknek és magánszemélyeknek adományozott pénz- és adókedvezményekkel biztosítani kell, hogy a megfelelő hatóságok felelősségével és ellenőrzésével történjék meg azok helyreállítása és megőrzése.

A fenti általános tervek értelmében a szimpózium résztvevői azon kívánságukat fe-jezik ki, hogy a tunéziai kormány vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy egy egész tör-téneti városközpont, vagy annak egy része felújításában egy vagy két kísérleti próbát elvégezhessenek, az ország legkiemelkedőbb történeti városközpontjai közül választ-va ki a kérdéses műemléki együttest. Javasolják, hogy egy nemzetközi szervezet, mint az UNESCO, beleegyezésével az ilyen javaslat kivitelezéséhez nélkülözhetetlen tudo-mányos és technikai segítőerőt bocsássanak a tunéziai kormány rendelkezésére, melynek munkája – mint ezt hangsúlyozni kívánják – példaként állhat majd a medi-terrán medence összes országa számára.

A tanulmányok programjával kapcsolatban, melyekre az ICOMOS kötelezettséget vállalt, a szimpózium résztvevői felhívják a figyelmet arra a tényre, hogy a caceresi találkozó által javasoltak a történeti városközpontokkal kapcsolatos különféle problémák esetében is lényegesek.

Javasolják továbbá, hogy a következőket is vegyék a jegyzékhez: „Annak tanulmá-nyozása, hogy hogyan lehet a történeti emlékek ősi épületeinek és útjainak szerkeze-tét tönkretételük nélkül a mai élet lakó- és kereskedelmi és egyéb követelményeinek megfelelően adaptálni.”

A TÖRTÉNELMI JELENTŐSÉGŰ VÁROSKÖZPONTOKKÖZLEKEDÉSI PROBLÉMÁIRÓL TARTOTTELSŐ SZIMPÓZIUMON ELFOGADOTT JAVASLATOK Graz (Ausztria), 1969

A ICOMOS-szimpóziumon, melyet 1969. október 6-9-ig tartottak Grazban a történelmi jelentőségű városközpontok közlekedési problémáiról, találkoztak a delegátusok és javaslatokat tettek

– a regionális, nemzeti és nemzetközi testületek már megvalósított munkájának, va-lamint különösen az UNESCO, az Európa Tanács és az ICOMOS munkájának *figyelembevételével,* a kulturális örökséget hordozó ingatlanok védelmezéséről szóló egyezmények, javaslatok, határozatok tekintetbevételével, melyekben ezeknek a szervezeteknek a tagjai kifejezésre juttatják a történelmi épületcsoportok, a városi és vidéki műemléki területek aktív megőrzése elvének elfogadását;

– *felismerve* annak a fontosságát, hogy az ingatlanok kulturális örökségét beépítsék kulturális, társadalmi, valamint gazdasági szinten a modern életbe, elismerve az ösz-szes erőforrás teljes fejlesztésére irányuló jelenlegi irányelv fontosságát is;

– *átgondolva* azt a veszélyt, melyet a közúti közlekedés jelent a városi történelmi területekre, de nem tagadva, hogy az ilyen területek megfelelő bekapcsolása a helyi közlekedési hálózatba igen lényeges pozitív tényező, meggyőződve arról is, hogy a modern technika gyors fejlődése nem összeegyeztethetetlen az emberi léthez szük-séges kulturális és szociális körülmények fenntartásával;

– *fontolgatva* a szűk utcákon zajló motoros közlekedésből adódó, egészségre káros hatásokat (légszennyeződés, zaj stb.) és anyagi kockázatot (rázkódások, lökések stb.);

– *figyelembe véve* a sürgető szükségességét kulturális, gazdasági és társadalmi szinten a történeti városközpontok közlekedésének problémájában megoldás találására az összes helyi, nemzeti és nemzetközi szinten felelős hatóság és szakminisztérium szoros együttműködésével.

Javasolják: hogy az ICOMOS végrehajtó bizottsága hozzon létre szakértői bizottsá-got, amelynek fő feladat lenne, a fenti problémák mélyreható tanulmányozása és egyebek közt:

a) általános informálódást végezni

– a kormány és a helyi hatóságok által elfogadott intézkedésekről, különös tekintettel a közlekedési problémák megoldására,

– a nyilvánosság véleményéről ezekkel az intézkedésekkel kapcsolatban,

– a kereskedelmi és szállítási vállalatok véleményéről ezeket az intézkedéseket

illetően; b) utánanézni, hogy ezeket az adatokat háromévente korszerűsítsék; c) ezeket az adatokat gyakorlati használatban alkalmazni az ICOMOS dokumentáci

ós központjával együttműködve, amelynek feladata az UNESCO segítségével minden általános érdeklődésre számot tartó, lényeges dokumentumot közreadni.

Ezt a javaslatot elfogadják 1969. október 8-tól kezdve, hogy lehetővé tegyék a nemzeti bizottságoknak, hogy átadhassák kormányaiknak, a helyi hatóságoknak és mindenekelőtt a városi tanácsoknak a javasolt intézkedések fő típusait, mint:

a) a főútvonalakra táblák kihelyezése a történeti városközpontok fegyveres konfliktus esetén való védelmére, ahogy meghatározták azt az 1954-es hágai egyezményben a kulturális javak megőrzésével,

b) bármely történelmi jelentőségű központ terveinek összehangolása az útterve-zéssel, c) főközlekedési útvonalak elkészítése,

d) a közlekedéssel kapcsolatos tevékenységek ellenőrzése, hogy azt elfogadható szintre csökkenthessék le, e) a nagyobb szállítóeszközök számának korlátozása, például órás rendszerrel, f) szigorú szabályozás bevezetése a veszélyes rakományt szállító közlekedési eszkö zökkel kapcsolatban, g) a kiemelt járművek teljes elsőbbsége, h) az autóparkolók biztosítása – előnyben részesítve a szint alattiakat – oly módon tervezve, hogy sem a régi épületeket, sem a városszerkezetet ne érintse, de köz-vetlen megközelítést biztosítson a régi épületek minden egyes csoportjához, i) a mélyépítési munkáknál a talaj átvizsgálása az esetleges régészeti leletekre tekin-tettel és bármely ilyen anyag megőrzése eredeti helyzetében, j) járókelők részére fenntartott területek létrehozása azzal a céllal, hogy

– a lakosság biztonságát és kényelmét biztosítsuk,
– a kulturális tevékenységhez megfelelő környezetet alakítsunk ki,

k) az összes zöldterület teljes konzerválása és ha szükséges, rendbe hozása a történelmi jelentőségű központokon belül és azok közvetlen peremén, különös figyelmet fordítva arra, hogy véget vessenek annak a szokásnak, hogy ilyen területeket közszolgáltatások céljaira használjanak,

l) a tömegközlekedés problémájának felülvizsgálata azzal a szándékkal, hogy

– a tömegszállító eszközöket hatékonyabbá és vonzóbbá tegyék,
– a föld alatti közlekedés nagymértékű használatával elkerüljék az olyan kellemetlen hatásokat, mint zaj, füst stb., m) ösztönözni kell a hatóságokat és gyárosokat, hogy a városi forgalomnak megfelelő járművekről gondoskodjanak,

n) az összes fent említett feladatot csak a következő körülmények között szabad teljesíteni:
– ha törvényt vezetnek be – vagy a meglévő törvényt módosítják –, amelyben kellő hangsúlyt kap a kulturális örökséggel rendelkező ingatlanok aktív konzerválása és környezetbe való beillesztése, mint az ország erőforrásainak lényeges tényezője, figyelembe véve a nemzetközi hatóságok javaslatait,
– ha a különböző illetékes minisztériumok és hatóságok között együttműködés áll fenn, figyelembe véve a már meglévő jogi és adminisztratív intézkedéseket, a nemzetközi egyezményeket, megállapodásokat, javaslatokat és határozatokat, melyeket minden ország jóváhagyott.

Az ilyen koordinálás alapja:

– az illetékes minisztériumok közötti egyezmény,
– a minisztériumokon és más hatóságokon belüli rendelkezések,
– bizottság létrehozása a leghozzáértőbb személyekből, mely folyamatosan felelős a szoros együttműködés biztosításáért a történelmi műemlékek, a műemléki területek szakértőivel és a történelmi jelentőségű központok vagy közlekedési problémája bármely tervezésével kapcsolatban,
– az összes olyan terv, építészeti és általános előírás, amely teljeskörűen figyelembe veszi a történelmi jelentőségű régi városnegyedek újjáélesztéséből adódó követelményeket.

A résztvevők nagyrabecsülésüket és köszönetüket fejezik ki Ausztria kormányának és a helyi szerveknek, Graz városának, Bécs városának és az ICOMOS Osztrák Nemzeti Bizottságnak a kiváló szervezésért és a szívélyes fogadtatásért.

Elismerésüket szeretnék kifejezni az országnak és személy szerint Weiss közleke-désügyi miniszter úrnak, aki nemzetközi szinten támogatója az elhangzott gondola-toknak, Kotzina építésügyi miniszter úrnak és Mock oktatásügyi miniszter úrnak lát-va azt az

erőfeszítést, melyet Ausztriában a kulturális örökség megőrzése érdekében terveznek.

A NÉPI ÉPÍTÉSZET MŰEMLÉKEINEK ÉS EGYÜTTESEINEK VÉDELME

ICOMOS-szimpózium határozatai Csorba-tó, Brno (Csehszlovákia), 1971

Az ICOMOS Csehszlovák Nemzeti Bizottság által a Magas-Tátrában és Brnóban 1971. augusztus 30.– szeptember 7. között szervezett, a népi építészet védelmével foglalkozó szimpózium résztvevői

– köszönik a csehszlovák hatóságoknak és a szervezőbizottságnak azt a barátságos és nagyvonalú fogadtatást, amiben részesültek,

– a legnagyobb elismerésüket fejezik ki a műemlékek restaurálási munkái során végzett széles körű kutatásokért és az így elért tudományos eredményekért,

– különleges elégedettséggel konstatálják azt a rendkívüli érdeklődést, amit a cseh és szlovák lakosság részéről országszerte tapasztaltak a kulturális örökség védelme és hasznosítása munkálatai iránt.

Az ICOMOS-ban csoportosuló műemlékvédők és az ICOM-ban szervezett muzeológusok, a szimpózium első ízben összegyűlt résztvevői, megállapítva a hallott előadások figyelemre méltó színvonalát, számot vetve azzal a veszéllyel, ami folyamatosan fenyegeti a népi építészet műemlékeit s amit a technológiai és ipari civilizáció egyre gyorsuló fejlődése okoz, minekutána elemezték a jelenlegi helyzetet, egyhangúlag az alábbi következtetések elfogadását határozták el.

1 A népi építészet műemlékei, ideértve együtteseiket és a történeti falvakat is, a társadalmi élet jelentékeny tanúságai és a nép alkotóképességének élő kifejeződéseként a kutatás különböző területeinek forrásai, így a kulturális örökség fontos tényezői. Ebből eredően valamennyi országnak nemzetközi felelőssége és erkölcsi kötelessége, hogy megvédésükre és a kortársi életbe való integrálásukra nagy figyelmet fordítson. A történeti és mai értékek közötti harmonikus kapcsolat hozzájárul a környezet kulturális színvonalának emeléséhez és a nemzettudat folyamatosságának megőrzéséhez.

2 A népi építészet műemlékei lényegi kifejezői az őket létrehozó nép sajátos és éppen ezért elidegeníthetetlen kultúrájának. Ez okból a szimpózium résztvevői felhívással fordulnak az UNESCO valamennyi tagországának és minden más ország, különösképpen a fejlődő világ országainak reprezentánsaihoz, hogy miközben biztosítják a műszaki és gazdasági fejlődést, ne engedjék meg az egyes népek sajátosságai oly fontos kifejeződéseinek megsemmisítését.

3 A népi építészet műemlékei mindamellett fontos materiális értéket is jelentenek. Az idegenforgalom révén hozzájárulnak a nemzetek kölcsönös megismeréséhez és megértéséhez, egyben jelentős pénzügyi bevételek forrásaivá is válhatnak. Az ezzel foglalkozó turisztikai szervezetekre azonban abban az irányban kell hatni, hogy a kulturális műemlékek és a védett természeti régiók kulturális üzenete ne kerüljön veszélybe.

4 A népi építészet műemlékeinek védelme és hasznosítása nem csupán a műemlékvédelmi szervezetektől függ. A kérdéskör komplexitása folytán a védelem a természeti és emberi környezetre is általánosan kiterjed, ez pedig interdiszciplináris együttműködést igényel minden kompetens (területrendezési, építési, ipari, mezőgazdasági, pénzügyi, gazdasági stb.) szervezet között.

5. A népi építészet műemlékeinek védelmét multidiszciplináris tudományos, műszaki és kézműipari alapot biztosítva kell végezni, valamennyi érintett szakterület spe
cialistáinak részvételével. E szakemberek képzését egyetemi és más szinten is meg kell valósítani, és biztosítani kell, hogy az oktatási programokban a feladat valamennyi

részterülete helyet kapjon.

6. A népi építészet műemlékei szorosan kapcsolódnak ahhoz a tájhoz és ahhoz a környezethez, amelyben létrejöttek. Ezt a tényt alapvetőnek és elsődlegesnek kell tekinteni, ezért in situ teljességükben kell őket megőrizni, s védőterületet kívánatos kijelölni, annak határaival együtt. Ha azonban végképp lehetetlen az eredeti helyén megőrizni a műemléket, elvileg elfogadható az áthelyezés is, ha az új helyszín kiválasztásához előnyben részesítik az azonos régiót és mindenképpen az eredeti elhelyezéssel analóg környezetet.

Ami a történeti falvakat mint a vidéki táj fontos elemeit illeti – a róluk való gondoskodás során – elméletileg ugyanolyan, azonos vagy hasonló elbánásban kell részesülniük, mint a városok történeti együtteseinek. Kialakulásuk folyamatosságában és emberi környezetükkel való integráns kapcsolatukban kell tekinteni rájuk a mai társadalom szabta új funkciókban való felhasználásuk során. A népi építészet védelméhez kívánatos a műemlékvédelmi és múzeumi szervezetek kölcsönös együttműködése.

7. A népi építészet műemlékei és együttesei megvédésére irányuló törekvéseknek nem szabad a fizikai megtartásra korlátozódniuk, hanem a revitalizációra is törekedni kell.

Ez okból elsősorban a műemléki szervezeteknek kell arra törekedniük, hogy megkeressék e műemlékek új felhasználásának lehetőségeit, és életre keltésüket módszertani közreműködéssel és szakosított ellenőrzéssel segítsék elő, olyannal, ami tekintettel van értékükre és jellegzetességükre.

5 A népi építészet műemlékeinek megőrzéséhez nagyon fontos a nemzeti, regionális és helyi politikai és adminisztratív hatóságok egyetértésének a megszerzése, hogy fel lehessen kelteni a népesség széles rétegeinek érdeklődését, különösen az ifjúságét.

6 Ezen célkitűzések valóra váltása érdekében a szimpózium résztvevői a következő-ket *javasolják.*

A) Az ICOMOS végrehajtó bizottságának:

1 forduljon az UNESCO-hoz abból a célból, hogy a népi építészet műemlékeinek és együtteseinek megőrzését célzó programot foglalják bele azokba az akciókba, amelyek a kulturális javak védelmének iskolai és iskolán kívüli nevelésére, a társadalom- és természettudomány fejlesztésére irányulnak;

2 érje el az UNESCO-nál, hogy az, az ICOMOS közreműködésével ajánlásokat dolgozzon ki a tagországoknak a népi építészet műemlékeinek és együtteseinek védelmére;

3 hozzon létre saját kebelében nemzetközi munkabizottságot, hogy biztosítsák a népi építészet műemléki védelmének sokoldalú tanulmányozását és integrált megvalósítását, s hogy hozzájáruljanak a szakterület koordinált nemzetközi együttműködéséhez és az ismeretek és tapasztalatok cseréjéhez;

4 javasolja az ICOMOS nemzeti bizottságainak, hogy hozzanak létre erre a munkára országos bizottságokat;

5. helyezze sürgősen üzembe az UNESCO-ICOMOS párizsi Dokumentációs Központot, s ennek keretében a lehető leggyorsabban dolgozza ki a népi építészet műem

lékei védelme kutatásának és nyilvántartásának módszereit, figyelemmel a Brnóban, Csehszlovákiában 1971. június 28. és július 2. között, a műemlékek felmérésével foglalkozó nemzetközi szimpózium eredményeire és ajánlásaira is;

5 a lehető leggyorsabban kezdje el az UNESCO említett (A-2) nemzetközi ajánlásai megvalósítására irányuló projekt kidolgozását;

6 szervezzen négy év múlva (1975) újabb szimpóziumot a népi építészet műemlékeinek és együtteseinek védelmére;

7 mélyítse el a kölcsönös együttműködést az ICOM végrehajtó bizottságával.

B) Az UNESCO valamennyi tagországának és más országoknak:

1 végezzenek rendszeres kutatást a műemlékvédelem keretében és a tudományos intézmények közreműködésével a népi építészet műemlékeinek témájában;
2 biztosítsák a népi építészet műemlékei és együttesei védelmének szükséges törvényi és jogi kereteit. Biztosítsanak ehhez egyidejűleg kedvező kulturális, politikai, gazdasági, szervezeti és adminisztratív feltételeket;
3 fejlesszék ki hatékony módon a népi építészet műemlékei megelőző védelmének, folyamatos fenntartásának, konzerválásának és restaurálásának, valamint a társadalom szolgálatába állításának gyakorlati megvalósítását.

(A szerkesztő megjegyzése: az eredeti francia szövegben következetesen *architecture populaire* szerepel, tehát itt valóban népi és nem vernakuláris építészetről van szó.)

A VÁROS ÉS AZ EMBER KÖRNYEZETE
A Szófiában (Bulgária) 1972-ben tartott világméretű konferencián elfogadott alapelvek

Az urbanizáció fejlődésének, az emberi környezet átalakulásának vizsgálata alapján mi, a szófiai konferencia résztvevői, az alábbiakban fejezzük ki állásfoglalásunkat.

1. *A város mindenkor*

– az emberi társadalom települési szervezetének legmegfelelőbb formája;
– a tudomány, technika, művészet, valamint az anyagi és szellemi kultúrjavak hosszú évszázadok során kialakult és ránk hagyott rendkívüli gazdag értékeinek hordozója;
– a nemzet gazdasági és szellemi erejének, történelmi krónikájának konkrét kifejeződése;
– olyan rendezett települési forma, mely sokrétű funkciói révén gazdag lehetőségeket kínál a társadalmi érintkezés formáira, valamint a kölcsönös tájékoztatásra mindazokon a területeken, amelyek az emberi élet harmonikus fejlődését előmozdítják;
– hatékony tényező a termelőerők és infrastruktúrák fejlesztésében, valamint az életszínvonal növelésében;
– a társadalmi mozgalmak színhelye, társadalmi fejlődést kiváltó hajtóerejénél fogva.

A város tehát kiemelkedő szerepet játszik a világ minden részén a jövendő városlakók és a holnap emberi társadalmának kialakításában.

2. *Az urbanizáció jelenlegi folyamata*

– abszolút értékét és ütemét nézve minden eddiginél nagyobb mértékű, egyben az egész világra kiterjedő és visszafordíthatatlan jelenségnek tekinthető. A technikai és tudományos forradalomra, valamint a termelőerők koncentráció-jára vezethető vissza, és nem utolsósorban a népességnövekedés felgyorsult ütemére, bár az utóbbi a világ különböző részein nem azonos mértékű;
– az intenzív térkihasználás és időgazdálkodás optimális együtthatását biztosítja;
– újfajta városrendszereket hoz létre – agglomerációt, a peremkerületek városiasodását és egyéb települési formációkat – új komplex és sajátos jellemző formákban;
– óriási emberi, anyagi és gazdasági erőket koncentrál, és ennek révén a társadalom új irányú fejlődésére kínál lehetőséget.

3. *A kedvezőtlen következmények*

Ökológiai következmények

A népesség és a termelési tevékenységek koncentrációja, a korunk hatalmi rendszerei okozta túlfeszítettség, a sebességnövekedés, a nagy hatású technikai és kommunikációs folyamatok nagyon gyakran kivetkőztetik eredeti formájából és elrontják a természetes környezetet, melyből földünkön az élet kialakult és kifejlődött.

A levegőszennyezés mérgező hatása egyes városokban már olyan szintet ért el, hogy az emberi élet biztonságát veszélyezteti. A szmog is egyre nagyobb veszélyt jelent a városokban. A folyók, tavak és a világóceánok is szennyezettek. A még tökéletlen technológiai eljárások a folyókat – melyek valaha az ember egészségére, felfrissülésére szolgáltak – már iszapos, mérgező anyagokat tartalmazó vizekké változtatták.

A szennyeződés és az erózió tönkreteszi a termőtalajt, ami minden életfontosságú termelőerő elsődleges fundamentuma. Egyre inkább terjednek a féregirtó szerek és egyéb mérgező hatású vegyi termékek és akkumulálódnak világszerte a táplálékláncolatban, elérve már az utolsó láncszemet: az embert. Egyes biológiai fajtákat a teljes kihalás

veszélye fenyeget, és ez alapvetően megbontja a természet biológiai egyensúlyát.

A rádióaktivitás foka már vészes arányokat ölt; a mindeddig kimeríthetetlennek vélt természeti erőforrások ésszerűtlen, kapzsi felhasználása következtében az ökológiai egyensúly bomlása már a kimerítés és tönkretevés kockázatával jár.

Gyakran bizonyos csoportok érdekei háttérbe szorítják az emberiség jövőjének fontos érdekeit. Egyes „szabad erőforrások"-at, melyek az egész emberiséghez tartoznak, minden kárpótlás nélkül bitorolnak.

Urbanizációs következmények

Az urbanizációs folyamat országos szinten a társadalmi-gazdasági egyensúly megbontásához vezet, a városi struktúrákban pedig aránytalansághoz az alapvető berendezések és szolgáltatások fejlesztése terén, s ez gátolja a várost rendeltetésszerű funkciójának ellátásában.

A városok egyenes arányban növekednek a háztartási és ipari hulladék növekedésével. Igen gyakran a városi technikai hálózatok már elérik a telítettségi fokot. Jelentkezik az élelmiszerek szennyeződése. A vírusok és kórokozó baktériumok egyre rohamosabb és fokozottabb mértékű terjedését elősegítő körülmények egyre inkább adottak a városokban. Még mindig nem sikerült meggátolni, hogy piszkos kezek terjeszszék a különböző betegségeket. Számos városban jöttek létre a városközponttól távol eső nyomortelepek, melyekben a szennyeződés és az életkörülmények összeegyeztethetetlenek az emberi méltósággal.

Egyes városokban a tervszerű építkezések hiánya megfosztja a város lakóit a napfénytől, amire minden embernek joga van.

A városi környezetben egyre fokozódik a különféle zajhatás, és az ultra-, ill. infrahanghullámok frekvenciája és erőssége pszichés és fiziológiai rendellenességeket idéz elő. A „zaj-szindrómák" egyre gyakrabban jelentkeznek. Az ember számára oly létfontosságú nyugalom egyre kevésbé biztosítható, tekintettel a lakásépítkezést motiváló spekulációkra.

A közszállítás és közlekedés egyes városokban eléri a maximális telítettség fokát.

Számos nagyvárosban létrejöttek az emberek által nem lakott „holt zónák", melyekben a technika az embereket elköltözésre kényszerítette és megfosztotta személyiségétől.

A sablonos várostervezés igen gyakran figyelembe sem veszi az adott hely szépségét, ökológiai egyensúlyát, vagy nemzeti kulturális örökségének történelmi értékeit. Az ilyen egyhangú, minden eredetiség nélküli várostervezés mélyen sérti az emberi érzékenységet és megfosztja esztétikai örömeitől. Az emberfeletti teljesítmények nyomasztóan hatnak az emberre, elszigeteltséghez és közönyhöz vezetnek.

Egyes esetekben a túl magas árak és a telekspekuláció egyenesen akadályozzák a helyes és harmonikus várostervezést és városépítkezést.

A városi környezet időnként háborús pusztításnak van kitéve, mely minden szenynyezőhatásnál nagyobb károsodást okoz.

4. *Felelősségünk*

Az örökségül kapott bolygót, földünket a jövendő nemzedékek is öröklik tőlünk. A felépült városok még évszázadokon át fennmaradnak.

Sose szabad megfeledkeznünk arról, hogy a spontán kialakult civilizáció az emberi környezetet kietlen területté változtathatja. Nem engedhetjük, hogy a természet önmagát megújító és rendjét visszaváltó mechanizmusát megzavarják. Nem hagyhatunk örökül a jövendő nemzedékekre egy elszennyeződött, kimerült bolygót. Azt sem engedhetjük, hogy a nagyarányú technikai haladás és felfedezések emberellenes irányban fejlődjenek.

Nem kockáztathatjuk meg, hogy a meggondolatlan urbanizáció vagy a rossz várostervezés következtében aránytalan övezetek létrejötte vagy az alapstruktúrák

perspektívátlan tervezése olyan módon kerüljön ellentétbe az ember környezetével, hogy újjáépítése csak teljes lebontással legyen elképzelhető.

Nem oszthatjuk azt a téves elképzelést, hogy az embernek sikerült tökéletesen uralma alá hajtani a természetet, és nem hagyhatjuk, hogy maga a természet váljon tragikus bizonyítékává az emberiség legnagyobb kudarcának.

5. *Lehetőségeink*

Napjainkban, a huszonegyedik század küszöbén minden ember a földön, a jövő óriási feladatai felé fordítja tekintetét. A történelem folyamán az emberiség még soha nem rendelkezett ilyen rendkívüli technikai erőkkel. A technikai haladás, mely látvá-nyos eredményeket mutat fel, elősegíti az atom-, geotermikus, nap- és egyéb energi-ákra alapozott magas életszínvonal kialakítását. A munkaidő fokozatos csökkenése egyre több szabadidőt biztosít, és az átlagos életkor fokozatosan növekszik majd.

– Gyors közúti közlekedési lehetőségekről és a szennyeződést gátló megoldásokról fognak gondoskodni.

– Teljesen automatizált gyárak épülnek, az automaták és számítógépes berendezések végzik majd a termelést és irányítást.

– A lakóhelyeken mikroklíma-berendezések lesznek – az egész épületen belül, sőt talán egész régiókra kiterjesztve.

– Lehetőség lesz területet igényelni sivatagi részeken, a sarkvidékeken, az óceánokon, sőt még más bolygókon is.

A modern tudomány és technika máris hatékony eszközökkel rendelkezik a technikai haladás és urbanizáció káros hatásainak kiküszöbölésére. E folyamatokat már ellenőrzik és kézben tartják.

6. *Ezért elsőrendű fontosságú*

– Hogy a társadalmi, gazdasági, technikai fejlődés és a városfejlesztés területén minden folyamatot olyan komplex, egymásra épülő programnak kell alárendelni, melynek középpontjában és fő célkitűzéseiben maga az ember és környezete áll.

– Alapos és átfogó kutatásokat végezzenek a természeti erőforrásokra, valamint azok helyreállítására vonatkozóan; a legésszerűbb, tudományos stratégiák kidolgozásával törekedjenek arra, hogy a termelés szorosan függjön az ökológiai rendszer és a természet egyetemes épségének egyensúlyától.

A termelésnövelést ne az időleges sikerek vagy periodikus eredmények határozzák meg, hanem az emberiség távlati igényei.

– Újfajta fogyasztói kultúra kialakítása szükséges, mely elengedhetetlen az emberi társadalom jövőfejlődéséhez, hogy a társadalmat a javak szabad, a tagok szükséglete szerinti elosztása elvével szervezzék meg.

– Távlati tervezés alapján az urbanizáció folyamatának kellő irányítását kell elérni. A város mindenkor szerves részként illeszkedjék az adott környezet esztétikai és ökológiai egészébe, más szóval: összhangot kell teremteni a „technoszféra” és a „bioszféra” között.

– Perspektivikus, funkcionális struktúrákra van szükség, olyan téralakításokra, melyek nem csupán tetszetősek, de egyaránt tükrözik a hagyományt és a fejlődést.

– Ki kell dolgozni olyan biztonsági mechanizmus alapján működő, nem ártalmas hatású technológiákat, melyek biztosítják az anyag teljes feldolgozásának zárt folyamatát.

– Az ökológiai rendszerbe csak tudományos normák alapján szabad beavatkozni, ezek figyelembevételével határozhatók meg a beavatkozás megengedhető határai.

– A természet és természeti fejlődés védelmének átfogó és helyi törvényekkel való

szabályozása szükséges.
– Meghatározott feladatra kijelölt szerveket kell létrehozni: ezek hatáskörébe tartozna a környezetrendezési programok végrehajtása, az előírások és szabályok végrehajtásának ellenőrzése, a környezetrontó tényezők feltárása és a kiküszöbölésükre irányuló hatékony módszerek alkalmazása.
– Ezekkel a problémákkal foglalkozó országos és nemzetközi szintű tájékoztató központok létesítése szükséges.
– A természet helyes egyensúlyával és fejlődésével foglalkozó elméleteket kell kidolgozni, és erről a nyilvánosságot tájékoztatni kell.
– A társadalmi-gazdasági fejlődés folyamataival, illetve ezek környezeti hatásait vizsgáló pontos, részletes nyilvános tájékoztatási rendszer kidolgozása elengedhetetlen.
– Nemzetközi szinten kölcsönös, regionális, kontinentális, valamint egyéb formában megvalósítható együttműködés kiszélesítése szükséges a környezeti problémák megoldása céljából, de mindenkor a nemzeti szuverenitás és a nemzetközi jog elveinek teljes tiszteletben tartásával.
– A természet védelmének világszintű mozgalommá való fejlesztésére és a környezettel kapcsolatos magatartás morális követelményeinek kialakítására kell törekedni.
– Helyi, országos, valamint nemzetközi szinten környezetvédelmi programok kidolgozása szükséges a városok testvéri együttműködésének biztosítása, valamint a népek közötti békés és tartós együttműködés elősegítése céljából.
– Minden eszközzel arra kell törekedni, hogy a városok és lakói az emberiség szégyenteljes és egész létét veszélyeztető háborúk végleges kiküszöbölése céljából vegyenek részt a békemozgalmakban és törekedjenek a boldog emberi élet és a béke feltételeinek megteremtésére.

E célkitűzések megvalósításának előmozdításában az UTO és World Center for Technical and Town Planning Information igen fontos és tevékeny szerepet kíván játszani.

7. *Felhívással fordulunk*

– a világ minden egyes kormányához, hogy késedelem nélkül tegyék meg a szükséges környezetvédelmi lépéseket, biztosítsák a környezet harmonikus fejlesztést és ezzel a jelen és jövő nemzedékek boldog életfeltételeit;
– a városi hatóságokhoz, hogy ismerjék fel a városokat fenyegető – bár nem mindig könnyen észlelhető – veszélyeket, és tegyék meg a szükséges intézkedéseket és előkészületeket, melyekkel s a különböző országok baráti együttműködésének előmozdításával, közös erőfeszítéseikkel hatékony küzdelmet folytathatnak mindenfajta ártalmas szennyeződés és a természetet károsító erőszakos beavatkozások ellen;
– minden hivatalos szervezethez, hogy csatlakozzanak a környezet védelméért folytatott mozgalomhoz;
– minden embertársunkhoz a földön – munkásokhoz, mérnökökhöz, tudósokhoz, a szellemi pályán működőkhöz, fiatalokhoz és felnőttekhez –, hogy közös erőfeszítéssel küzdjenek a szennyeződés ellen, és törekedjenek a természetes környezet helyreállítására és a városok egészséges fejlődésének biztosítására.

Az urbanizációs és ipari növekedés ártalmai elleni küzdelem csak akkor lehet eredményes, ha az a helyzet alapos ismeretében tudatosan épül a nemzeti és egyetemlegesen elfogadott tervpolitikára.

Védjük városainkat!
Védjük földünket!
Védjük az emberiséget!

KORTÁRS ÉPÍTÉSZET TÖRTÉNETI EGYÜTTESBEN
Az ICOMOS III. Közgyűlésének kollokviuma Budapest, 1972

Határozat

A mai épületeknek történeti együttesekbe helyezéséről megtartott tanácskozás, amit Budapesten, az ICOMOS III. Közgyűlése alkalmából rendeztek,

kifejezi hálás köszönetét és elismerését azért a meleg fogadtatásért, amelyben az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága, valamint a magyar kormány részesítette;

és miután *tudomásul vette* az elméleti kérdések és azok néhány jelentősebb megvalósítása ügyében a tanácskozás elé terjesztett jelentéseket és meghallgatta a vitákat;

elismerte, hogy a technikai és gazdasági civilizáció mai állapota igencsak eltereli figyelmünket az emberi és társadalmi értékekről;

és azt is, hogy az egyre jobban felgyorsuló városiasodás a történeti értékű műemlékek és együtteseik megmentése és a mai élet kereteibe való helyezése sürgős megszervezésének módozatait kívánja;

de azt is, hogy ez a megmentő munka másként, mint az említetteknek a mai életbe való igazi bekapcsolása nélkül nem lehetséges;

és *úgy tekintette,* hogy ezek a történeti együttesek emberi környezetünk alapvető elemeit jelentik;

és hogy a művészi értékű építészet szükségképpen korának is kifejezője, valamint hogy annak alakulása folyamatos jellegű és múltbeli, jelenidei és jövőbeni megnyilvánulásait mind úgy kell tekinteni, hogy azok egy egészet alkotnak, s amiknek összhangját mindig biztosítani kell;

nemkülönben, hogy a történeti értékű épületeknek és együtteseiknek – szerepüktől és eredeti rendeltetésüktől függetlenül – önmagukban van az értékük, amely őket a folyton változó kulturális, társadalmi, gazdasági és politikai viszonyokhoz való alkalmazkodása képessé teszi,

a *következő határozatok* elfogadását javasolja.

1 Mai építészetünk alkotásait csak úgy és csak olyan mértékben szabad elhelyezni, ahogyan a városfejlesztési terv és a már meglévő adott környezet indokolja és saját fejlődésébe beiktatni tudja.

2 Ez a mai építészet használja fel a mai anyagokat és technológiákat; így szerencsésen illeszkedhet a régi keretek közé anélkül, hogy sértené azok szerkezeti, illetve esztétikai értékét; többek között vegye figyelembe a tömegek, a méretek, az arányok és a megfelelő szép aspektus szempontjait.

3 A történelmi értékű épületek és együtteseik hitelességét alapkövetelménynek kell tekinteni. El kell kerülni mindenféle hamisítást, ami csak lerontaná a művészi és történeti értéküket.

4 Az együttesek és műemlékek új funkciójának életre keltése csak akkor megengedett, ha ez nem sérti sem azok szerkezetét, sem pedig teljességét.

Ajánlatos, hogy a „mai épületeknek régi együttesekbe helyezése" ügyében rend-szeres összefogás alakuljon ki, s ez vizsgálja meg az ezen a területen foganatosított munkálatokat, mint a jelen határozatok függvényét.

Resolutions of the Symposium on the introduction of contemporary architecture into ancient groups of buildings, at the 3rd ICOMOS General Assembly. Budapest on 27th and 28th June 1972

LATIN-AMERIKAI TÖRTÉNETI VÁROSOK, FALVAKÉS EGYÜTTESEK VÉDELME
Mexikóvárosi kollokvium határozatai, 1972

Az ICOMOS Mexikói Nemzeti Bizottsága kezdeményezésére, a Mexikói Nemzeti Szépművészeti Intézet és a Mexikói Antropológiai és Történeti Intézet szervezésében, a latin-amerikai történeti városok, falvak és együttesek Velencei Karta szerinti konzer-válásának és újjáélesztésének tárgyában Mexikóban, az 1972. október 9-től 13-ig tar-tott nemzetközi kollokvium résztvevői *a következő határozatot fogadják el.*

I. A népek társadalmi-kulturális fejlődésének egységes folyamatában alapvető cselekedet a történeti városok és együttesek megőrzése.

II. Tekintve, hogy a latin-amerikai népek rendelkezésére álló közgazdasági források korlátozottak, gazdaságos mindabból profitálni, amit a múltban építettek.

III. A lakásügy területén lefolytatott eddigi műveletek egyrészt azt mutatják, hogy a nagy kollektív lakótelepek elidegenítő alkotóelemeknek bizonyultak, aránytala-noknak országaink élő szervezetében, másrészt azt, hogy a meglévő lakónegye-dek megőrzésére és reanimációjára tett különböző kísérletek jobb megoldást eredményeznek.

IV. A közigazgatási szervezetek nemzeti és nemzetközi téren hasznosabban látnák el feladatukat, jobban eleget tennének társadalmi funkcióiknak, ha megőriznék és reanimálnák a történeti városokat, falvakat és együtteseket, mintsem hogy a fejlődés idegen modelljeit importálják, tekintve hogy a manapság elvárt „fejlődés" merénylet a népek eredetisége ellen.

V. Illúzió azt hinni, hogy a történeti városoknak és együtteseknek a haladás nevében való lerombolása, a félreértett korszerűség jelentős mértékben lehetővé teszi a város, a régió vagy egy ország lakás-, közlekedési vagy más társadalmi-gazdasági problémáinak a megoldását. Éppen ellenkezőleg: az efféle rombolás ezeket a problémákat még csak tovább élezi, s tevékenységét, életvitelét igen korlátozott területekre szorítja össze.

VI. A történeti városok, falvak és negyedek lerombolása szabad utat nyit a spekulációnak, a többség kárának, egyesek kedvezményezésének.

VII. Mexikó és Latin-Amerika a történeti városok, falvak és együttesek gazdag tárháza, de ez az örökség a pusztítás állandó fenyegetése alatt áll, s védelméhez kényszerítő korlátokat kell alkalmazni.

VIII. Az idegenforgalom növekedése összefügg a régi városok, falvak, együttesek megőrzésével, történeti hitelességével, ezért ezeket tőkének, nem pedig fogyasztási javaknak kell tekinteni.

A résztvevők, számba véve a fent felsorolt következtetéseket, egyhangúlag a következő *ajánlásokkal fordulnak a hatóságokhoz s hozzák azokat a közvélemény tudomására.*

1 A kormányok és a regionális hatóságok sürgősen fogadják el a történeti városok, falvak és együttesek megőrzésének és reanimációjának általános politikáját.

2 A történeti városok, falvak és együttesek megőrzésének és reanimációjának politikája világosan fejeződjék ki a törvényekben és a nemzeti, regionális és városi szabályrendeletekben.

3 Annak céljából, hogy a közösség maga lépjen közbe örökségének védelme érdekében, elengedhetetlenül fel kell használnia minden tájékoztatási lehetőséget. A tananyagokba, az általános iskolától kezdve bele kell építeni a szükséges ismereteket, ráébresztve ezzel a köztudatot a megőrzés problémáira. A történeti városok, falvak és együttesek védelme és

reanimációja konkrét tapasztalatainak kell azokat a példákat szolgáltatnia, amelyek hatékonyan hozzájárulnak a tudat ilyetén való fejlődéséhez.

4 Elengedhetetlen a különböző szintű műszaki szakemberek biztosítása, nemkülönben az is, hogy az egyetemi és posztgraduális építészeti tanulmányok programjába beiktassák azokat a diszciplínákat, amiket a történeti városok, falvak és együttesek reanimációjának kérdései támasztanak.

5 A történeti városok, falvak és együttesek védelmével kapcsolatos társadalmi érdekre való tekintettel elengedhetetlenné válik a hitelrendszer kidolgozása, a szükséges pénzügyi források felkutatása.

6 A területrendezési és általános fejlesztési tervek készítése során tekintettel kell lenni a történeti városok, falvak és együttesek védelmére és reanimációjára. Az ezekért felelős intézményeknek feladata elsősorban, hogy ilyen tervek készítését szorgalmazzák.

7 Sürgős feladat a történeti városok, falvak és együttesek műemléki nyilvántartásának létrehozása és a szóban forgó védelmi zónák körülhatárolása.

8 A történeti városok, falvak és együttesek védelmi és reanimációs munkájának prototípuspéldáit sürgősen realizálni kell. Az érdekelt városoknak és közösségeknek legyen lehetőségük, hogy abban részt vehessenek.

A SKANDINÁV ORSZÁGOK FÁBÓL ÉPÜLT VÁROSAINAK VÉDELME

Sandefjordi (Norvégia) szimpózium határozatai, 1972

A skandináv országokból kétszáz politikus és szakértő gyűlt össze Sandefjordban, hogy megvitassák a konferencián a fából épült skandináv városok helyzetét. Egyhangúlag elfogadták a következő határozatot, és előterjesztik az érintett országok kormányainak és tervező hatóságainak:

Napjainkban a történeti városoknak nélkülözhetetlen az értéke a városi környezet szempontjából, és ez az érték olyan fontos, hogy kötelességünk megvédeni bárhol is található az. Sokáig elhanyagolták őket a felújításra való kétséges és néha eltúlzott várakozás reményében.

1 A régi épületeket jó karban kell tartani, hogy megelőzzék a további értékvesztést. Elhanyagolásuk vagy lebontásuk felbecsülhetetlen kárt jelent. Teljesen lakható és jól megóvott épületeket engedtek tönkremenni, mivel az állami támogatás csak új épületekre terjedt ki. Javasoljuk, hogy a skandináv országok kormányai ugyanúgy támogassák a régi épületek restaurálását és fenntartását, mint az új fejlesztéseket.

2 A városalakító tervezetek évekig elsősorban a város szerkezetének külső változása-ival foglalkoztak. Ez a tendencia a meglévő épületek jövőjét bizonytalanná tette, karbantartásukat elhanyagolták, és közülük sok tönkrement. Ez különösen a régi lakóházakra érvényes. Javasoljuk, hogy a tervező hatóságok a skandináv országok-ban minden szinten dolgozzanak ki új terveket, és a meglévő fejlesztési terveket oly módon módosítsák, hogy nagyobb hangsúlyt helyezzenek a fejlesztés meglévő mintáira. A megőrzendő területeket egyértelműen határozzák meg. Csak ilyen mó-don lehetséges a régi városok értékeinek kiemelése, és így lehet ezekbe új életet vinni.

3 A szimpózium résztvevői egyetértenek Mr. Oddvar Nordli miniszter nyitó beszédében elhangzott véleményével.

A SZOCIALISTA ORSZÁGOK TÖRTÉNETI VÁROSKÖZPONTJAINAK VÉDELME ÉS ÚJ FELHASZNÁLÁSRA TÖRTÉNŐ ADAPTÁCIÓJA Regionális konferencia (Vilnius, Szovjetunió, Litvánia) határozatai, 1973

A konferencia írott tanulmányainak meghallgatása és megvitatása s egyéb, a történe-ti városok védelmének, rehabilitációjának és reanimációjának kérdéseivel foglalkozó közlemények ismeretében az ICOMOS Szovjet és Csehszlovák Nemzeti Bizottsága, valamint a bolgár, magyar, lengyel és NDK nemzeti bizottságok képviselői megjegyzik, hogy az ICOMOS-tagországok bizonyos erőfeszítései már tekintélyes sikereket értek el.

A történeti városok rehabilitációját, újjászületését és a kulturális örökség reanimációját irányító általános elveket már kidolgozták és átültették a gyakorlatba. Ezenfelül különböző módszereket dolgoztak ki a régi és új épületek közötti egyensúly helyreállítására és a nagy történeti és esztétikai értékű épületeknek a mai igényekhez történő adaptálására.

Az élet azonban különböző módon tűri a törvényeket és szabályokat. Ezért a történeti városok rehabilitációjának és újjáteremtésének során figyelembe kell venni a társadalmi hatásokat, a helyi körülményeket és specialitásokat, melyek a döntési politika meghatározóivá válhatnak.

A műemlékek konzerválásának szakemberei úgy érzik, hogy a szocialista országok körülményei igen kedvezőek a történeti városok modernizálására és regenerálására, és ez jó kiindulópont a városi örökség védelmének az új szociális, gazdasági és kulturális elvek szerinti használatának a dolgozó nép hasznára végrehajtott megoldásában.

A kelet-európai szocialista országok és a Szovjetunió sajátságos körülményeit hangsúlyozni és mélységeiben tanulmányozni kell. Ezen országok politikájának az alábbi megkülönböztető jegyei vannak:

I. távlatban el kell készíteni a történeti városok modernizálására vonatkozó szabványtervet annak biztosítása céljából, hogy a konzerválás után az ősi örökség egésze beilleszkedjék a modern életbe és társadalomba, és ugyanazon szociális szinten álljon, mint az ország többi része;

II. a szocialista kultúra elvárásainak megfelelően a történeti és építészeti örökség, a városi értékek minden tényezőjének optimális kihasználása.

Ezen célok megvalósítása megköveteli:

I. hogy a városok modernizálásának és újjáteremtésének problémáit széleskörűen kell megközelíteni, ami csak a nemzetgazdaság, a kulturális és társadalmi tulaj-don (mely az országot és az épületeket is magában foglalja) olyan tervezett rendszerében valósítható meg, amely a társadalmi érdekeknek ad elsőbbséget;

II. hogy a tervezés során a meglevő városszerkezet értékét a legkorábbi állapottól kezdve figyelembe kell venni, ha szükséges, kifejlesztve a különböző történeti városok, építészeti együttesek és izolált műemlékek közötti térbeli és területi kapcsolatok ágazati rendszerét, mely megteremti azok létezését, kulturális és oktatásügyi használatuk előnyös körülményét;

III. hogy amikor a modernizálás és rehabilitáció mintaterveit készítik, a történeti területeknek és a városi épületek értékesebbjeinek olyan optimális „kezelést” kell adni, mely konzerválásukat és a városszerkezetben történő használatukat biztosítja. A városok történeti épületeinek különleges szerepére minden esetben gondolni kell, amikor a közlekedés vezetését, a zöldterületeket vagy az új fejlesztéseket megtervezik. Ezen a

szinten a határozatok meghatározzák a meglévő szerkezetek sorsát, a város karakterének meghatározásában betöltött szerepük hatásosságát, egyben ideológiai problémák sikeres megoldásának teljesítését;

IV. hogy a történeti városok vagy maradványaik nevelési funkcióját meg kell érteni és ki kell dolgozni: azt, hogy a régi városok az érzelmi és esztétikai igényeket tel-jesen kielégítik. Különös figyelmet kell szentelni annak, hogy a városi környezet növekvő fontosságú a nép nevelésében, a morális elvek megerősítésében, a ha-zafiság és a szocialista internacionalizmus érzésének kifejlesztésében;

V. hogy a szocialista kultúra követelményeit semmi módon nem szabad kompromittálni. A régi épületek belsejében vagy külsejében lévő díszítések modern szerkezetekkel való hibás stilizálásának tendenciáit el kell kerülni;

VI. hogy a szocialista tervgazdálkodás által nyújtott minden lehetőség arra irányul, hogy az építészeti örökség legjobb hasznosítása érvényesüljön. Ebben az össze-függésben a műemlék alkalmas hasznosítása biztosítja a legjobban annak meg-őrzését és a mai életbe való beillesztését. Az építészeti és művészeti örökséggel élő dolgozó ember érdeke, egyben a szocialista kultúra igénye, hogy az esztéti-kailag magas színvonal és az érdekeltség benne foglaltassék a végtermékben. Minden új konstrukciónak meg kell felelnie a hagyományos városszerkezetnek;

VII. hogy országaink tudósainak elméleti tanulmányokat kell folytatniuk a műemlékekben és történelmi, művészeti és építészeti értékekben gazdag városaink rehabilitációjának és újjáteremtésének problémakörében. Ennek eredményeképpen jelentős változások várhatók a véleményekben és a gyakorlati tapasztalatokban is. A kialakuló párbeszéddel létre kell hozni a helyes elvek és technikák azonosítását és meghatározását.

A Szovjetunió és az európai szocialista országok tudósainak az ICOMOS keretein belül rendszeresen találkozniuk kell, hogy a történeti városok rehabilitációjának és regenerálásának regionális kérdéseit megvitassák. Fontolóra veszik annak módját,hogy hogyan vehetnek részt az Európai Építészeti Örökség Éve rendezvényein, melyek 1975-ben lesznek.

A konferencia résztvevői köszönetet mondanak a Litván Szovjet Szocialista Köztársaság hatóságainak és szervezeteinek a találkozó megszervezéséért és azért a kiemelkedő erőfeszítésért, amit a konferencia gyakorlati és tudományos előkészítésében kifejtettek.

A NÉPI ÉS FALUSI ÉPÍTÉSZET MEGŐRZÉSE ÉS FELELEVENÍTÉSE

Szaloniki (Görögország) szimpózium ajánlásai, 1973

1. A szimpózium résztvevői hálájukat és köszönetüket fejezik ki a görög hatóságoknak, az ICOMOS Görög Nemzeti Bizottságának és az ülés szervezőinek a különlegesen meleg fogadtatásért és az ülés sikeréért.

2. *Meghallgatva* és *megvitatva* a több mint húsz országot képviselő mintegy harminc kiemelkedő szakember előadásait és a) *megfontolva* a népi és falusi építészeti örökség társadalmi és kulturális jelentő-ségét mint az emberiség változatossága élő és otthonos képzetét és mint a kü-lönböző korokban és különböző régiókban létezett társadalmak és élő egyének figyelemre méltó válaszait arra a döntő kérdésre, hogy hogyan lakjék az ember, b) *megfontolva,* hogy ha ezeket a házakat a kortárs életforma keretein belül tekint-jük, azonnal meglátjuk, hogy jeles megtestesítői a múló időnek, és az emberi léptéknek és a várostervezés és építészet felül nem múlt példájaként szolgálnak egyszerűségükkel, minőségükkel és természet- és életközeliségükkel, c) *megfontolva* a nagyszámú és már jelen lévő veszélyt, amely a széles körű iparo-sodás, a mezőgazdaság gépesítése, a városias beépítésű területeken koncentrá-lódó lakosság, a motorizáltság fokozódása, a társadalmi struktúrák változása és az ezeket követő hagyományos környezet megváltozása révén a falusi és vidéki-es építészet túlélését fenyegeti, d) *megfontolva,* hogy mindezek ellenére ezek az otthonok csaknem mindig alkalmasak arra, hogy belülről modernizálják és a mai igényeknek megfelelővé javítsák őket túlzott költségek és alapvető jellegzetességük vagy esztétikai értékük feláldozása nélkül, e) *megfontolva,* hogy a régi házaknak éppen akkora szerepük van a mai társada-lom lakhatási problémáinak a megoldásában, mint az újaknak, és azt, hogy egy-re több ember kíván olyan környezetben élni – s ebben találja örömét –, amely a múlt hiteles lenyomatát őrzi, és erre ugyanannyi joga is van, mint azoknak, akik jobban szeretnek városban és új házakban lakni és ott találni megelégedett-séget, amennyiben a társadalomnak megvan erre a módja, f) *megfontolva,* hogy ez az öreg házak képezte örökség napról napra tragikusan pusztul mind városon, mind falun, és ezáltal a lakhatási lehetőségek változatossága csökken, s hogy a régi házak és körzetek igazolhatatlan pusztítása nem más, mint egy olyan vagyonnak az önkényes rombolása, amely az ember felneveléséhez, önmegvalósításához és boldogságához szükséges,

g) *megfontolva,* hogy a kimagasló műemlékek megőrzése magában elegendő az emberiség történelme folyamatosságának a kifejezéséhez, s ugyanannyira fon-tos az úgynevezett „kis-építészet" vagy népi építészet megőrzése is,

a résztvevők a következőket *ajánlják:*

1 kompetens hatóságok tegyenek meg minden szükséges lépést ennek az örökség-nek a megvédése érdekében; a megőrzés csak akkor lehetséges, hogyha ezeket a házakat összehangolt eljárással, beleértve ebbe a belső modernizálást is, a mai élet-keretekbe ágyazzák; mint azt a jelen szimpóziumon ismertetett beavatkozások bi-zonyították, a régi negyedek és falvak túlélését csak multidiszciplináris és regioná-lis szinten megvalósított városrendezési tanulmányok teszik lehetővé, ha helyet, célt és specifikus érdemeiknek megfelelő keretet találunk a számukra, miközben az általános igényeiket is kielégítjük;

2 ugyanezen hatóságok gondoskodjanak arról, hogy az országos hatóság, amelynek az

örökségvédelem a feladata, legyen ellátva szakemberekkel, a szükséges anyagiakkal, megfelelő törvényi háttérrel, hogy a történeti falvak és városnegyedek megőrzését és revitalizációját elláthassa;

3 azt, hogy a vidéki építészet egy-egy darabját csak akkor vihessék skanzenbe, ha megőrzésük in situ lehetetlen;

4 erősíttessék meg az első népi építészeti szimpóziumnak (Magas-Tátra, Csehszlová-kia, 1971) az az ajánlása, hogy valamennyi népi épület, legyen akár saját jogán, akár elhelyezkedésénél fogva kimagasló értékű, vétessék listába, hogy azonnali vé-delmüket (környezetével együtt) biztosítani lehessen;

5 az országos és regionális műemlékvédelmi osztályok, intézmények, egyetemek és építészeti szakiskolák vállaljanak el és folytassanak le szisztematikus kutatómunkát lépésről lépésre, régióból régióba, ezzel fejlesztve és elősegítve, hogy jobban meg-ismerjük a lakhelyek fejlődését és minden egymás után következő kísérlet eredmé-nyét a népi lakhatási típusok és formák, a klimatikus viszonyokhoz való alkalmaz-kodás és a választott anyagok tekintetében. Ezeknek az ismerete előfeltétele annak, hogy a népi építészet házai megvédve és restaurálva az új kívánalmakhoz kielégítő módon adaptálhatóak legyenek; így még kiindulópontul is szolgálhatnak azoknak, akik új technológiával, új anyagokkal és új igényekkel tervezve törekszenek a mai lakáshelyzet megoldására, miközben nem akarják elvetni mindazokat a hagyomá-nyos értékeket, amelyek mostanáig az emberiség otthonainak gazdag változatossá-gát hozták létre; s végül

6 a résztvevők kifejezik azt a reményüket, hogy az Építészek Nemzetközi Szövetsége együtt fog működni az ICOMOS-szal ezeknek a tanulmányoknak az elősegítésében és felhasználásában.

Felhívás a görög hatóságokhoz

A szaloniki szimpózium résztvevői hálájukat juttatják kifejezésre a görög hatóságoknak és Görögország Műszaki Kamarájának azért a bőkezűségért, amellyel lehetővé tették, hogy néhány macedóniai várost és másutt található népi építészeti együttest megtekintsenek.

Észlelve, hogy mekkora az észak-görögországi városok és falvak, mint példa jelentősége, mind városrendezési és építészeti, mind történeti és művészi szempontból, reményüket fejezik ki, hogy Görögország kultúrájának, a nyugati civilizáció bölcsőjének ezek a lényegi tanúi védelmet kapnak, és hogy ebből a célból a megfelelő szerveket ellátják az ehhez a sürgős feladathoz szükséges eszközökkel.

Az ICOMOS kész – ha erre felkérik – segítséget nyújtani a műemléki örökség védelmével kapcsolatban az UNESCO-ICOMOS Nemzetközi Dokumentációs Központon keresztül, vagy szakembercserével, vagy az ezen a téren nagy tapasztalattal rendelkező országokban szervezendő speciális tréningekkel.

Kasztoria megtekintése után (a résztvevők itt fejezik ki köszönetüket a város veze-tőinek a kedves meghívásért) aggodalmuknak adnak hangot amiatt, hogy ennek a je-lentős régi városnak egyes részeit a közelmúltban olyan nagy épülettömbökkel csúfí-tották el, amelyek méretei nem harmonizálnak más, védendő, akár egyházi, akár civil épületekkel, amelyeket az elmúlt generációk oly kiváló nagylelkűséggel hagyomá-nyoztak ránk azért, hogy elidegeníthetetlen jogukként hagyományozzuk az utánunk jövőknek. Azt a reményüket fejezik ki, hogy minden erre érdemes ház és régi utca, amely mostanáig megőrződött, felújításra kerül és a nemzeti, a regionális fejlesztési és városrendezési tervek keretében tanulmányozzák és megvizsgálják annak a lehető-ségét, hogy ezek a város vérkeringésébe visszakerüljenek. A résztvevők kifejezik azt a meggyőződésüket, hogy egy ilyen eljárásrendszer elvezet ahhoz a megoldáshoz, amely kielégíti a modern élet

követelményeit, és teljes mértékben képes kifejezésre juttatni Kasztoria városának történeti folytonosságát, egyszersmind harmonikus fejlő-dését, szépségét és gazdagságát is megtartani.

TÖRTÉNETI EGYÜTTESEK UTCAKÉPEI
Lausanne-i (Svájc) kollokvium zárónyilatkozata, 1973

Az ICOMOS „Történeti együttesek utcaképei” tárgyában tartott kollokviumának Lausanne-ban, 1973. június 17. és 22. között összegyűlt résztvevői

kifejezik őszinte köszönetüket a Svájci Nemzeti Bizottságnak a meleg fogadtatá-sért, amiben részük volt, és hálájukat a szövetségi, kantonális és városi hatóságoknak, hogy lehetővé tették ennek az összejövetelnek a megtartását;

támaszkodva a nemzeti bizottságok által nyújtott bőséges dokumentációkra, a meghívott előadók referátumaira és a néhány svájci városban tett látogatásukra;

felújítva az ICOMOS korábbi kollokviumainak ajánlásaiban és határozataiban ki-nyilvánított eszméket, jelesül a Caceresben és Tuniszban „A történeti és művészi ér-tékű együttesek védelméről és reanimációjáról”, valamint Grazban „A történeti köz-pontok védelméről” tartott tanácskozásokét;

tekintetbe véve, hogy az utca a városlakó természetes környezete, hogy társadal-munk fejlődése azzal járt együtt, hogy elvesztettük az utca városias jelenségének tu-datát, ez pedig eredeti rendeltetésének visszaszorulását és változását hozta magával, s hogy az ebből való kijózanodás az utcának a városi és társadalmi életben betöltött fontosságának irányában hat;

megállapítják, hogy az együttest alkotó ingatlanokat, ha nincs is szükségképpen kivételes értékük, gyakran eléktelenítik vagy felváltják talmi, léptéktelen alkotásokkal, anyagokkal és színekkel,

– hogy a jellegzetes beépítési vonalakat figyelmen kívül hagyják, a telekosztást megváltoztatják,

– hogy a fák, a kutak, a kávéházi teraszok s védőtetőik s az utca sok más eleme fokozatosan eltűnőben vannak, és oda nem illő elemekkel cserélődnek fel,

– hogy a falánk reklám éjjel-nappal eláraszt minden helyet,

– hogy a motorizált közlekedési áradat tönkreteszi a városközpontok kiváltságos egyensúlyát, megzavarja az utca és használóinak kapcsolatát,

– hogy a forgalom kitiltása viszont a kereskedelmet zavarja, ami ha más negyedekbe szorul, az utca sorsát veszélyezteti,

– hogy az új funkciók és az abból fakadó és azt erősítő telekspekuláció elüldözi a régi negyedek lakóit, amelyek így elvesztik mozgalmasságukat,

– hogy mindenből a mindennapi élet szegényessé válása, az utca térbeli és társadalmi egyensúlyának elvesztése ered.

Tekintve, hogy a történeti városokban az utca a polgárok kiegyensúlyozottságának és személyiségének fontos eleme, így lényegi része valamennyi ember közös örökségének is. Mindezeknek megfelelően a lausanne-i kollokvium résztvevői a következőket javasolják elfogadásra az ICOMOS végrehajtó bizottságának:

Különlegesen fontosnak látszik a közvéleményt és a felelős hatóságokat a történeti városok utcaképe pótolhatatlanságának, kiegyensúlyozottságának, a városi utca kulturális és emberi gazdagságának tudatára ébreszteni.

Éppen ezért

a régi utcák degradálási folyamatát meg kell állítani, e célból az épületek karbantartásának

elsőbbségét kell biztosítani.

Az utca élénksége szorosan összefügg a házak és háztömbök állapotával és belső életével, sokkal inkább, mint a kizárólagos homlokzattatarozással. Nagy szükség van ezért az épületbelsők és a jellegzetes méretformák tiszteletben tartására.

A városrendezési tervek készítésével párhuzamosan elemezni kell a társadalmi struktúrát, s tanulmányozni kell az ezt figyelembe vevő fejlesztési politikát.

Az új életre keltett régi utcának meg kell őriznie, mi több: vissza kell nyernie a társadalmi rétegződésbeli változatosságát, aktivitásának spektrumát ahhoz, hogy megőrizze emberi egyensúlyát.

Minden szükségesnek bizonyuló kiegészítő építményt mai szellemben kell létrehozni, figyelembe véve a régi város sajátságos harmóniájának jellemzőit.

A forgalomnak a város szerkezetéhez és tevékenységéhez kell illeszkednie. A gépkocsiforgalmat minden lehetséges módon el kell távolítani a történeti központtól. Tömegközlekedéssel kell könnyű és gyors kapcsolatokat biztosítani. Ezek jellegükben és léptékükben alkalmazkodóak és szennyeződésmentesek legyenek.

A gyalogosoknak összefüggő, meghitt területeket kell biztosítani, hogy az lehetővé tegye a kapcsolatok, a kereskedelem, az időtöltés megélénkülését.

Rá kell irányítani a figyelmet a térburkolatok és a keresztmetszetek fontosságára.

Ellenőrizni kell a hirdetéseket, gondosan tanulmányozni a mértéktartó megvilágítást, legyenek odaillők az utcaburkolatok.

A mai élet nyújtotta előnyöket minden egyes régi város jellegével külön-külön kell összehangolni.

A VÁROSI KÖZLEKEDÉS KÉRDÉSEI
Első világszintű konferencia (Bologna, Olaszország)
nyilatkozata, 1974

Bevezetés

A városigazgatás és -rendezés mindig is komoly gondot okozott az e feladatokkal megbízottak számára. Ezeket a gondokat még inkább fokozta a 19. század iparosodá-sa, majd ezt követően olyan mértékű urbanizációs folyamat indult meg az egyéni használatú motoros járművek fejlődésével, hogy a városi hatósági szervek számára egyre nehezebbé vált a közlekedés szervezése és irányítása, valamint a személy- és áruszállítás helyes megoldása a város területén belül.

Ez okból tartották meg a személy- és áruszállítással, valamint a városi területek közlekedési és parkolási kérdéseivel foglalkozó első világszintű konferenciát 1974. júni-us 10-12. között Bolognában (Olaszország) az UTO és Bologna város hatóságának rendezésében.

Húsz ország nyolcvan nagy és átlagos nagyságú városának képviseletében megjelent négyszázötven résztvevő elfogadta az alábbi nyilatkozatot.

Nyilatkozat

A népesség sűrűsége olyan mértékben koncentrálódott a városokban, hogy az ezzel járó közlekedési korlátozások és zavaró tényezők következtében fellépő kockázatok már nagyobb hátrányt jelentenek, mint a gazdasági fejlődésnek tulajdonítható előnyök, és szinte már az emberi élet minőségét károsítják.

Számos országban az urbanizációs növekedést nem annyira a városi lakosság egészének javát szolgáló lehetőségek keresése, mint inkább a nyerészkedési vágy hajtotta.

Egyes országokban az ingatlanárak növekedése rendkívül nagy mértékben növelte azon belvárosi területek koncentrációját, melyek infrastruktúrákkal és szolgáltatásokkal vannak ellátva. A központi fekvésű helyeken a túlsűrített építkezésekből a befektetők hatalmas hasznot húznak.

Az efféle fejlődés úgyszólván elnyelte a hasonló infrastruktúrákkal és lehetőségekkel nem rendelkező szomszédos közösségeket. Az ilyen terjeszkedés társadalmi hatásai már közismertek.

– A köz- és társadalmi szolgáltatások egyenetlen megoszlása, valamint a termelési és lakóterületek egymástól viszonylag nagy távolsága olyan természetellenes, szinte beteges mozgásigényt támasztott az emberekben, mely még növelte a vá-rosi agglomerációt, a túlzsúfolódást. Mivel lehetetlen volt teljes mértékben kielé-gíteni a növekvő igényt, a helyzet általános elégedetlenséget váltott ki. Ezt még fokozta, hogy a pihenésre, szórakozásra, kulturális, társadalmi és politikai tevé-kenységekre rendelkezésre álló idő is jelentősen csökkent.

– Az utóbbi évtizedek folyamán jóformán az elviselhetetlenségig romlott a helyzet a gépkocsi-„konjunktúra” fellendülésével, amit maguk a hatóságok is előmozdí-tottak a város területén belüli hatalmas útinfrastruktúrák építésével, igen gyakran a létfontossági szolgáltatások rovására – beleértve a közúti személyszállítást is.

Így azok reményeit, akik úgy vélték, hogy a városi közlekedés problémája megoldható az egyéni közlekedés előmozdításával, szertefoszlatták az általánossá vált városi forgalmi

torlódások – melyek előidézésében tulajdonképpen ők maguk is közrejátszottak.

Nem csupán a személyszállítás az egyetlen érintett szektor. Az áruszállítás is koc-kán forog már, mely elengedhetetlen a közösség fenntartásához. Sőt a városi lakosság gazdasági, társadalmi és kulturális élete is veszélyben van.

Egyes országokban az utóbbi időkben fellépő energiaválság következtében jelentkező gazdasági problémák félreérthetetlenül jelzik, hogy a városokban semmiképp sem egyeztethető össze a túlzott mértékű gépkocsi-használat következtében mutatkozó energiapazarlás a kiegyensúlyozott fejlődés irányvonalával.

Így egy meglehetősen elterjedt téves elképzeléssel szemben hangsúlyoznunk kell, hogy a városok elsősorban nem az autók számára vannak, hanem a városi lakosság igényeinek kielégítésére.

Meg kell kísérelni, hogy ezen az irányzaton, mely egyaránt érinti a várostervezési és közszállítási politikát, oly módon változtassunk, hogy ezzel a városok fennmaradá-sa és a normális életkörülmények visszaállítása a városi lakosság számára biztosítható legyen.

A bolognai konferencia résztvevői éppen ezért hangsúlyozottan kiemelik azokat a vezérelveket, melyek a városi életvitel tervezésénél feltétlenül figyelembe veendők, és egyben kijelölnék azokat az irányelveket, melyek révén a városok harmonikus fejlesztése megoldható volna.

1 A városi település nem nyomaszthatja a városi lakosságot, sőt inkább a személyi kibontakozáshoz szükséges kedvező körülményeket kellene biztosítania. Ezért a lakosság igényének figyelembevételével kell kialakítani és rendezni.

2 A mozgás elemi emberi igény, melyet a biztonság, kényelem, gyorsaság feltételei-nek szemmel tartásával kell kielégíteni. Az a lehetőség, hogy gondolatainkat és ta-pasztalatainkat cserélve szabadon közlekedhessünk ide-oda, valójában minden állampolgárnak joga. Ebben az értelemben az Emberi Jogok tételei a gyalogos közlekedésre is érvényesek.

3 A közösség érdeke előbbre való az egyéni érdeknél, ha szembekerülnek egymással. A kollektív és közúti személyszállítás – beleértve az áruszállítást is – ténylegesen megelőzi az egyéni szállítást.

4 A közutak a közösségé, és egyéni érdekből nem monopolizálhatók.

5 A közúti személyszállítás olyan szolgáltatás, mely társadalmi hasznosságára és nem jövedelmezőségére épít. Mindenekelőtt tekintetbe kell venni a testi fogyatékosok, gyermekek, idősek, valamint a szegények sajátos igényeit.

6 A városlakó elsősorban gyalogos közlekedő, és mint ilyennek, biztosítani kell számára, hogy a városi környezetben való járás-kelés, valamint a város környékének élvezete biztonságos és kényelmes legyen.

7 A szállítás- és várostervezési politika egymástól elválaszthatatlan tartozéka a helyes városfejlesztésnek. Kellően összehangolt tervpolitikára van szükség. A szállításpolitika az átfogó terv kiegészítő részét alkossa.

8. A fejlesztési politikát a város lakosságának is el kell fogadnia abból kiindulva, hogy a nyilvánosság véleményét előzőleg kikérték, és megfelelően tájékoztatták őket.

A fenti vezérelvek követése azt jelenti

8 *intézményileg:* hogy a teljes szállítási rendszer programtervét egyetlen hatóság körébe utalják azzal a feladattal, hogy ellenőrizze és koordinálja azok tevékenysé-gét, akik a program kialakításában és megvalósításában részt vesznek;

9 *funkcionálisan:* hogy a teljes szállítási rendszer terve terjedjen ki a vasúthálózat-ra, valamint a föld alatti és felszíni városi és helyiérdekű hálózatra is, szem előtt tartva a meglévő vasúti rendszerek elsődleges fontosságát.

Kellő tájékoztatás, tapasztalatcsere, az eddig eredmények összehasonlítása, ésszе-rű

érvek, az utazóközönség meggyőzése – mindezek együttesen teszik csak lehetővé a nehéz helyzetből való kijutást.

Ebben rejlik a bolognai világszintű konferencia értékes hozzájárulása a városi közlekedés problematikájához. Ezt az utat kell követni.

Bologna városa, mely az első konferencia színhelye volt, és máris jelét adta példamutató kezdeményezéseinek, elgondolásainak a tárgyalt komplikált kérdésekben, kétségtelenül a legmegfelelőbb arra, hogy az érintett városok vonatkozásában az információ és kutatási adatszolgáltatás állandó nemzetközi központja legyen.

A bolognai konferencia résztvevői remélik, hogy a konferencia kezdeményezése arra ösztönzi majd a városokat, hogy sürgős intézkedésekkel javítsanak a városi közlekedés helyzetén, és állítsák újra helyre a városi élet eredeti rendeltetését.

Függelék

A fenti vezérelvek alapján a bolognai konferencia résztvevői – az eddigi tapasztalatokra hivatkozva – máris utaltak néhány olyan megoldásra, mely hatékonynak bizonyult egyes problémák leküzdésében.

Sürgős intézkedések

Bizonyos intézkedések késedelem nélkül végrehajthatók rendkívüli anyagi ráfordítások nélkül is. Bár nem alkalmasak valamennyi probléma megoldására, annyiban mégis szükségesek, hogy a hatósági szervek irányvonalának változását tükrözzék.

– A közutaknak részben vagy egészben a közúti szolgáltatásokra való fenntartása, különösen a főközlekedési vonalaké, melyek városi csomópontokhoz vagy azokról vezetnek.

– Egységes forgalmi jelzőlámparendszer bevezetése a felszíni közúti személyszállítás érdekében.

– A közúti személyszállítás kényelmének emelése.

– A belvárosi területeken a magán-parkolóhelyek fokozatos megszüntetése az utcákon, és ezzel egyidejűleg nagy kiterjedésű parkolóhelyek létesítése a városhatároknál, ill. a nagyobb útkeresztező csomópontoknál.

– Bizonyos zónákban a gépkocsiközlekedés tilalma, még akkor is, ha nem történelmi jelentőségű városrészekről van szó, továbbá az ilyen zónák sétálóutcákká való átalakítása.

– A gépjárműforgalom szabályozása; a közhasználatú járműveket elsőbbség illeti meg.

– Amennyiben szükséges és megvalósítható, kerékpárutak létesítése.

– A városi és peremvárosi területekre egyaránt érvényes egységes viteldíjrendszer; egy utazásra szolgáló jegy legyen érvényes nagyobb zónákra, valamennyi közlekedési hálózaton.

– A közúti személyszállítási költség megoszlása az alábbiak között:

– használók,

– közösség (viszonzásul a közvetlenül nem látható közérdekű előnyökért, amit ez a közhasznú szolgáltatás nyújt a közösségnek),

– munkaadók (viszonzásul a munkavállalók szállítását elősegítő közhasznú szolgáltatásért). Ez a hozzájárulás kizárólag a közlekedési vállalatokat illeti.

A viteldíjak használók szerinti bizonyos kategorizálása (munkások, diákok, idősek), a viteldíjak napszakok szerinti változása, hogy ezzel a csúcsforgalmi torlódást csök-kentsék és a forgalmat szabályozzák. Ez az intézkedés legyen különös tekintettel a munkaidőre. Ezek az intézkedések kétségkívül csupán akkor érik el a kívánt hatásu-kat, ha a közlekedés beruházási politikájával összhangban történnek, és ténylegesen elvonják a

városi lakosokat az egyéni járművek használatától. Az intézkedések természetesen feltételezik a gépkocsigyártás célkitűzéseinek módosítását. És ami fontos végül is, ilyen alapvető változás a városrendezésben nem vihető véghez a városi lakosság együttműködése, a változással járó lehetőségek elfogadása nélkül. Éppen ezért igen széles körű tájékoztatási kampánnyal kell a nagyközönséget meggyőzni az intézkedések várható előnyeiről.

Hosszú távú intézkedések

Kizárólag az ilyen intézkedések képesek az igazán hatékony városfejlesztést előmozdító megoldásokról gondoskodni. Éppen ezért ezeket az intézkedéseket mindenekelőtt alaposan tanulmányozni kell az átfogó szállítási programtervezet részeként, a városfejlesztés tervével teljesen összhangba hozva.

Éppen ezért fontos:

– a lakó- és munkaterületek felülvizsgálata;

– biztosítani, hogy a közúti személyszállítási hálózat fejlesztésével kapcsolatos minden munkaterv a fennálló környezet szempontjából előnyös legyen;

– a vasúti szállítási útvonalak fejlesztése, az állomások körül lakóhelyek és közösségi szolgáltatások létesítése;

– olyan közúti szállítási rendszer tervezése, mely nemcsak a főútvonalak megfelelő kapacitásáról gondoskodik, hanem arról is, hogy a szállítás rendszeresen és gyorsan történjék, egyúttal elősegíti a városfejlesztést a várostervezési program irányelveinek megfelelően;

– a különböző szállítási hálózatok maximális összehangolása.

AZ ÚJ ÉPÍTÉSZET RÉGI KÖRNYEZETBE INTEGRÁLÁSA
Kazimierz Dolny-i (Lengyelország)
szeminárium határozatai, 1974

Az új építészet régi környezetbe integrálásával foglalkozó nemzetközi szeminárium, amelyet a Nemzetközi Építész Szövetség és a Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa az Europa Nostra közreműködésével szervezett, s amelyet aLengyel Építész Társaság értékes együttműködése folytán Kazimierz Dolny-ban, Lengyelországban tartottak 1974. október 16-19. között

az alábbi következtetésekre jutott:

Minden emberi településnek, ha élő egység kíván maradni, alkalmazkodnia kell a változó körülményekhez. Folyamatos fejlődése identitásának meghatározója, de egyszersmind veszélyezteti is, s ezt a legjobb úgy kiegyensúlyozni, ha megőrzik és értékelik a korábbi nemzedékektől örökölt térszervezést.

Új elemek régi környezetbe helyezése megvalósítható, s amennyiben ez alkalmat ad a meglévő városszövet társadalmi, funkcionális és esztétikai karakterének gazdagítására, még kívánatos is.

Számos sikeres példa bizonyítja, hogy efféle új elemek integrálása a város vagy falu identitásának kára nélkül valósítható meg a következő feltételek megléte esetén:
– minden történeti beépítésű területre történő tervezésnél, amelyet építész vezette interdiszciplináris szakembergárdának kell készítenie, a fejlesztés kereteként a természetes közegében tartott meglévő szövetet kell tekinteni, s amennyiben ez jelentős értéket képvisel, meg kell azt tartani;
– a térszervezést és térbeli kapcsolódásokat módszeresen kell elemezni, hogy minden javasolt beavatkozást kellően értelmezni lehessen, mivel az intuíció nem elégséges vezérfonal, a tudományos kutatásnak pedig meghatározó szerepet kell biztosítani a társadalom és a múlt építészeti öröksége közötti kapcsolat feltárásában, figyelembe véve itt valamennyi tárgyi összetevőt, a régészetieket és történelmieket is, amelyek erre a kapcsolatra hatnak;
– semmilyen funkcióváltás vagy újszerű használat bevezetése sem rombolhatja le egy történeti vagy építészeti értékű vagy népi építészeti szempontból számottevő terület fizikai szerkezetét, és nem zavarhatja az ott élő közösség megszokott életrutinját;
– a modern építészetnek lelkiismeretesen kell használnia a jelenkor technikáit úgy, hogy tiszteletben tartja a régi környezet szerkezeti, esztétikai, történelmi és társadalmi minőségét, és érzékeny a helyi értékek iránt.

Egy terület rehabilitációja során a gondos tervezésnek és a régi iránti gondoskodásnak az átfogó terv részeiként együtt kell járniuk. Ennek a tervnek fel kell ölelnie az utcák kényelméről, a közlekedés kontrollálhatóságáról és a tájképről való gondoskodást is. Ezen faktorok egyike sem vizsgálható elszigetelten.

Mindezután a szeminárium tehát *arra következtetésre jut*, hogy az építészek és a városrendezők és más, az építészeti örökségért felelős szakemberek folyamatosegyüttműködése szükséges. Együttműködésre van szükség a Nemzetközi Építész Szö-vetség és a Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa és ezek

nemze-ti tagozatai között, valamint hasonló jellegű kapcsolatok ezen szervezetek és a Lakha-tás és Tervezés Szövetsége és a Tájépítészek Nemzetközi Szövetsége között.

A szeminárium *javasolja,* hogy a Nemzetközi Építész Szövetség és a Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa, valamint az Europa Nostra dolgozzon ki egy illusztrált brosúrát a fent kifejtett tételek alapján, hogy azt a hatóságoknak és másérdekelt testületeknek szerte Európában az 1975-ös Építészeti Örökség Európai Évé-hez való hozzájárulásként el lehessen küldeni. A brosúra hívja fel a figyelmet arra is, hogy a közvélemény informálására és – elsősorban az építész- és városrendező-hall-gatók számára létrehozott – megfelelően finanszírozott szakmai képzési programra van szükség. Fel kell szólítania az érintett hatóságokat, hogy biztosítsák az integrált konzerváló eljárásokhoz szükséges jogi, pénzügyi és adminisztratív hátteret.

A NÉPI ÉPÍTÉSZET VÉDELME
Plovdivi (Bulgária) kollokvium határozata, 1975

Az ICOMOS-nak a népi építészettel és annak felhasználásával foglalkozó, Plovdivban megrendezett nemzetközi kollokviumára 17 országból gyűltek össze a résztvevők, akik köszönetüket és hálájukat fejezik ki a hivatalos bolgár szerveknek, a Művészeti és Kulturális Tanácsnak, az ICOMOS Bolgár Nemzeti Bizottságának, a Mű-emlékek és Kulturális Emlékek Intézetének, a Bolgár Építészek Szövetségének a kol-lokvium kitűnő szervezéséért és a meleg fogadtatásért.

Miután meglátogatták Plovdiv történeti városközpontját és izgalmas utazás során Nesszebár városát, Zserovna, Arbanasszi, Bozsenci falvakat és a régi fővárost, Tirnovot, valamint Etera néprajzi szabadtéri múzeumát, és miután ilyen módon köz-vetlenül megismerték a bolgár nemzeti örökség realitását, a résztvevők három napon keresztül kölcsönösen tájékozódtak a népi építészet megőrzésével és felhasználásával kapcsolatos problémákról és ennek a nemzeti kincsnek az egyes országokban lévő helyzetéről.

A résztvevők felidézték az ICOMOS 1971-ben a Csorba-tónál és Brnóban „A népi építészet védelméről" és 1973-ban Szalonikiben „A népi építészet és a falusi együtte-sek megőrzéséről és újjáélesztéséről" rendezett szimpózium és kollokvium munkáját és határozatait, és megelégedéssel állapítják meg, hogy a népi építészet fontosságának felismerése és a kedvező hozzáállás fejlődése kialakulóban van. Tudomásul veszik, hogy az a javaslat, amit Brnóban az ICOMOS végrehajtó bizottságának tettek, hogy a VB kérje az UNESCO segítségét: illetékessége folytán foglalkozzék a népi építészet problémájával – úgy tűnik –, konkrét eredményekhez vezetett. Most újra hangsúlyoz-zák az iskolai és iskolán kívüli nevelés programjának elsőrendű fontosságát, hogy a la-kosságot érzelmileg tegyék érdekeltté saját építészeti örökségével kapcsolatban.

A kollokvium résztvevői

– *megállapítva,* hogy a nemzeti, népi és városi építészet az emberiség vagyonának integráns része, és hogy a mai nemzedék annak csak letéteményese, hogy azt a későbbi generációknak továbbadja;

– *megállapítva,* hogy a népi építészet jelen pillanatban még nincs elég pontosan körülhatárolva, ezért nagyon fontos lenne a fogalom további elmélyítése, tipoló-giájának és morfológiájának tanulmányozása;

– *megállapítva,* hogy a gyorsan fejlődő gazdasági perspektívákban sokkal nagyobb figyelmet kell szentelni annak, hogy a meglévő javakat ne pocsékolják el, hanem még jobban kezeljék, mert a népi építészet jelentős lakástartalékot képvisel, ame-lyet nem szabad elveszni hagyni, sőt amelynek alapos felhasználása lehetővé ten-né bizonyos területek újrastrukturálását és a megfelelő falusi fejlődéshez kapcso-lódó decentralizációs politikát;

– *megállapítva,* hogy a népi műemlékek védelme az eszközök, módszerek széles skáláját foglalja magában, az épület tisztán múzeumi megőrzésétől a mai élet szükségleteinek megfelelő alkalmazásán keresztül a teljes újjáélesztésig, ami ere-deti funkcióját állítja vissza, megtartva teljes mértékben jellegét;

– *megállapítva* végül, hogy a népi építészet sokkal differenciáltabb életkereteket tud biztosítani, amelyek az emberek állandó szükségleteinek sokkal jobban meg-felelnek, mint a központosított lakóhelyek, s hogy a fiatalabb nemzedékek eze-ket egyre inkább keresik,

a résztvevők az egyes államok kormányaihoz és a legkülönbözőbb szintű felelős

szervekhez fordulva

1 Javasolják, hogy a legrövidebb határidőn belül valósítsák meg az építészeti vagyon nyilvántartását úgy, hogy az a népi építészetet is teljességében magában foglalja.
2 Javasolják, hogy a megőrzés teljes körű politikájának kidolgozásához használják rendszeresen a nyilvántartást, ennek alapján a nyilvántartott egyedek rendszeres analízisét, a jogi, pénzügyi és műszaki intézkedéseket, amelyek alkalmasak a védelem biztosítására.
3 Javasolják, hogy vigyázzanak folyamatosan és figyelmesen az építészeti örökség megőrzésével, a területek rendezésével és a várostervezéssel foglalkozó szerveze-tek közötti együttműködésre. Ez az együttműködés különösen elengedhetetlen a népi építészet védelmének és újraélesztésének következetes politikájában.
4 Elismerve annak pozitív hatását, hogy a városok újjáélesztése céljából a nemzeti, városi építészeti együttesek legjellegzetesebb egyedeit közcélú kulturális funkci-óra használják fel, azt javasolják, hogy a lakosság intenzíven vegyen részt ezeknek a negyedeknek a helyreállításában, egyszersmind lehetővé téve számukra, hogy a helyreállítási munkák befejezése után is ottmaradhassanak.
5 Megfigyelve azt, hogy a népi építészeti együttes eredetiségében őrizhető meg, és megtarthatja a paraszti lakosságot még akkor is, ha a mezőgazdasági termelés részben vagy egészben megváltoztatta technikai módozatait – azt javasolják, hogy ezt az általános megoldást hagyják érvényre jutni.
6 Javasolják, hogy abban az esetben, ha a régi falut teljesen vagy részben elhagyták, egyensúlyt kellene találni az állandó lakás, a második otthon (nyaralóhely), a turisztikai felhasználás és a közcélú (leginkább múzeumi) kulturális funkció között.
7 Figyelembe véve azt, hogy a szabadtéri múzeumok, minthogy a népi építészet különféle típusait gyűjtik össze, megfelelhetnek dokumentációs és pedagógiai szükségleteknek, mégis azt javasolják, hogy ehhez a megoldáshoz csak meghatározott körülmények között és kivételes esetekben folyamodjanak.
8 Javasolják, hogy az összes előbb idézett esetben a helyreállítás őrizze meg szigorúan tudományos jellegét, amit módszeres dokumentáció támaszt alá. Ugyanezekből az elvekből táplálkozzék a felhasználás is.
9 Figyelembe véve, hogy sok esetben egy népi együttes megőrzésénél ki kell zárni minden új építményt, ami feltételezhetően megzavarná a harmóniát, evvel szemben bizonyos körülmények között elkerülhetetlen lehet, hogy új épületeket iktassunk be – javasolják, hogy ez utóbbi esetben tartsák tiszteletben a természeti környezetet és a meglévő épületek mértékét és jellegét.
10 Figyelembe véve azt, hogy ennek az általános felfogásnak a megvalósítása szembe találja magát a kézművesség hanyatlásával, ami az ipari forradalom következmé-nye – azt javasolják, hogy tegyenek megfelelő intézkedéseket ezek újjáélesztésére és fejlődésére, biztosítsanak ahhoz kedvező körülményeket.

Végül a résztvevők megújítják azt a kívánságot, amit az 1971. évi Csorba-tó–brnói szimpóziumon az ICOMOS végrehajtó bizottságának tolmácsoltak, nevezetesen azt, hogy hozzanak létre egy nemzetközi bizottságot, amely a népi építészet megőrzésének morfológiai és tipológiai kérdéseivel, újjáélesztésének és felhasználásának kérdéseivel interdiszciplináris jelleggel foglalkozik, s az rendelkezzék a működéséhez szükséges, megfelelő eszközökkel.

A TÖRTÉNETI VÁROSOK REHABILITÁCIÓJÁNAK ELVEIAz ICOMOS bruges-i (Belgium) határozata, 1975

1 *A város az emberiség épített környezetének kerete.* Társadalmi életének tükre, kul-túrája, történelme és hagyományai változatosságának kifejeződése. Összefoglalja önmagában a helyi közösségek élő gyökereit, kifejezi identitásukat, segíti az embe-reket eligazodni időben és térben.

2 *A történeti város* azáltal, hogy az idő állandóan jelen van szerkezeteiben, anyagai-ban és hagyományaiban, minden másnál jobban és hatékonyabban teremti meg a mai *ember látható kapcsolatát gyökereivel.* A múltnak ezen élő jelenléte nélkül nincs se egyéni, se társadalmi egyensúly.

3 *A városok sokfélesége,* amit az emberek és a társadalmak, nem kevésbé az azokat alátámasztó fizikai tényezők: a természet és az éghajlat sokfélesége hozott létre, a mindennapi élet élő kerete között az emberiség bámulatos képességeit fejezi ki. Képességeit, hogy folyamatos és különlegesen változatos alkotással válaszoljonazokra a kérdésekre, amelyeket igényei és akaratai támasztanak. Így teremti meg a világ egyik legfőbb gazdagságát.

4 *Manapság, jobban mint valaha, a lerombolás fenyegető veszélyei leselkednek er-re az örökségre.* A műszaki, gazdasági, társadalmi földindulás az embereket a ter-melési és közigazgatási központok körül sűrűsödő polipkarú, gigantikus városok-ba vonzza. Ezek együttesen, de külön-külön is, szétfeszítik a hagyományos város léptékét. Szuperponálódnak az egész világon, felsebzik, megfojtják, tönkreteszik a történeti városhálózatot.

5 *A történeti várost mégis meg kell menteni.* Emberi léptéke, szépsége, gazdagsága, az az érzékenység és sokféleség, amit az élet keretéül felajánl, a változatos és haj-lékony emberi vonatkozások, amelyeket biztosít, a hallatlan ingatlanvagyon, amit kifejez: mindezt egyre inkább pótolhatatlan értéknek tekinti a ma embere. Az ur-banisztika és a modern építészet azon nehézsége, hogy az élethez megfelelő kere-tet alkosson, jobban, mint valaha hangsúlyozza e városok kivételes kvalitásait, ak-kor is, ha az a kortársi élethez nem minden esetben adaptálható.

6 *Bizonyos, hogy a történeti városok védelme igazolást nyer kulturális és esztétikai értékük révén.* Ez még fokozódik azáltal, hogy kiváltságos keretet biztosít a vált0-zatos lakóhely és a közösségi élet társadalmi funkcióinak. S csakugyan, ha a kör-nyezeti és lakóhelyi igények változatosságáról van szó, a társadalom végtelen ská-lát ajánlhat az élet keretéül, azt, amit a felújított és rehabilitált történeti város nyújta munka és a lakás színhelyeinek csodálatos sokaságával. Éppen ezért válik a törté-neti városok védelme, felújítása, *a mai igényekhez való* igazítása a lakásügy való-ságos társadalompolitikájának egyik alapvető tényezőjévé.

7 *A történeti városok felújítása és rehabilitálása során tekintettel kell lenni az ott lakók jogaira.* Különösen azokéra, akik rossz anyagi körülmények között laknak a régi városban, ezért a választott megoldás során gondolni kell arra, milyen pénz-ügyi gondokkal is járhat az.

8 *A történeti város védelme csakis a területrendezés és az urbanisztika keretei kö-zött mehet végbe.* A történeti város és a környező régió közti kapcsolat nemcsak a város integrálódását jelenti a regionális közgazdasági igények sokaságában, hanem azt is, hogy a történeti város védelmének szükségességéhez adaptálódjanak a regi-onális elvárások.

9 *A történeti város védelme azt igényeli, hogy védjék a mai élet szükségleteit is, de úgy, hogy a város szubsztanciája, struktúrája és története tiszteletben tartassék.*

Városszerkezetének, utcahálózatának, térbeli kiterjedésének megőrzése elenged-hetetlen ahhoz, hogy önmagával való azonosságát megőrizzük. Együtteseinek, je-lentős és szerényebb műemlékeinek az 1964-es Velencei Kartában kimondott el-vek szerinti hiteles konzerválása a védelem egyik alapvető célkitűzése. A hiteles-ség respektálása kiterjed a történeti városokban való mai építkezések integráció-jára is.

10 *A történeti városok gazdagsága, ha azt a nemzedékek léptékében tekintjük, kor-látozott és meg nem újítható.* Józan közgazdasági fogalmak köteleznek a védel-mükre, az pedig a mai társadalom alapvető igényeire ad választ. Végrehajtása mű-szaki és pénzügyi alapokon lehetséges. Társadalmi-gazdasági előnyei igazolják megvalósítását és annak költségeit is.

A TÖRTÉNETI KISVÁROSOK MEGŐRZÉSE ICOMOS nemzetközi szimpózium határozatai Rothenburg ob der Tauber (Németország), 1975

1. A bruges-i határozatokban lefektetett általános elveket többé-kevésbé összességükben fel lehet használni a kisebb történeti városok megőrzéséhez, bár ezeknek a határozatoknak a megvalósításánál számításba kell venni a sajátos szociális, gazdasági és politikai problémákat a világ különböző tájain

A kisebb történelmi városok a közös problémák és bizonyos sajátos adatottságok alapján különböző típusokba sorolhatók, amik eltérőek lehetnek (többek között a területük, a kulturális szempontok és a gazdasági funkciójuk szerint. Az elfogadott intézkedéseknek az ilyen városok újjáélesztésére és rehabilitációjára vonatkozóan figyelembe kell venniük a lakosság jogait, szokásait, törekvéseit. Nem szabad figyel-men kívül hagyni a közösségi célkitűzéseket és célokat se. Ennélfogva minden esetben sajátos szempontok figyelembevételével kell az adott stratégiát és taktikát kialakítani.

2 Régebben az iparosított országokban elég gyakran fontos központok voltak a kisebb történelmi városok, melyeket elkerült a 19. századi iparosodási és városiasodási hullám. Az ilyen városok gazdasági szerepét rendszerint az határozta meg, hogy mezőgazdasági környezet központjai, ez adja meg jellemző vonásaikat, melyek megkülönböztetik a nagyobb városoktól.

– A kisebb város még nem terjedt túl történeti magján (mely még láthatóan uralkodó vonása), és néha falai is fennmaradtak.
– A város történelmi magja még jelzi az üzleti és társadalmi élet központját, és nagyszámú lakóházat is magában foglal.
– A környező táj nagyrészt érintetlen maradt, és a városkép lényeges részét képezi.
– A lakosságot és a foglalkoztatást illető közösségi struktúra többnyire kiegyensúlyozott és sokrétű; csak kevés történeti városra jellemző a gazdasági monostruktúra, mely a tömegtermelés folyamataitól függ.

3. Az ilyen kis városok sokféle veszélynek vannak kitéve.
– Szenvedhetnek a gazdasági tevékenység hiányától, mely a lakosság nagyobb városokba költözéséhez vezethet, ennek következményeként a város elnéptelenedéséhez és pusztulásához.
– Még ha a lakosság szám szerint állandó is, tendencia alakulhat ki közlekedés vagy más kényelmetlenségek miatt a lakosság elköltözésére a városszéli modern negyedekbe, ami a történeti városközpont elhagyásához vezet.
– Másrészről a túl erőteljes gazdasági élet a régi szerkezet szétesését és új elemek beillesztését okozhatja, ami megzavarja a városi környezet harmóniáját.
– Azok az intézkedések, melyek a várost a mai, modern életvitelre alkalmassá teszik, hasonló következményekkel járhatnak. Például a turizmus, mely a gazdasági fellendülés egyik eszköze, negatív hatással lehet a városképre és szerkezetére.
– A társadalmi infrastruktúra növekvő mértéke, úgymint iskolák, kórházak, a város arányainak elrontására és szolgáltatásainak színvonalcsökkenésére irányul.

4. A fejlődő országokban a népesség gyors növekedése és az emberek gyorsuló áramlása a városokba a település meglévő szerkezetének szétrombolásával fenyeget. Ezeknek az országoknak a nemzeti és kulturális identitása jóvátehetetlen sérülést szenved, ha a kapcsolatot a múltjukkal elsorvadni hagyják. Semmilyen kapcsolat nem jelentősebb a honi

építészeti környezetnél, mely századokon keresztül formálódik a helyi természeti és égövi körülményeknek megfelelően, a települési szerke
zet, építkezési technika és a helyi anyagok használatának jegyében. A kormányok tudomására kellene juttatni annak a szükségességét, hogy egyrészt erősítsék erőfe-szítéseiket a hazai városi és falusi környezet pozitív sajátságainak megtartására, másrészt ruházzák fel a tervező hatóságokat azzal a hatalommal, hogy megvédhes-sék történeti városukat az iparosodás és a túlzott terjeszkedés nyomásától.

2 A kisebb történeti városokat fenyegető veszély elhárítására különféle szintű intézkedéseket kell hozni.

I. A helyi vezetésnek figyelembe kell vennie a kisebb történeti városok sajátos szükségleteit, és biztosítani kell megőrzésüket, szerepet jelölve ki nekik sajátos szerkezetük megtartásában. A kisebb városok gazdasági funkcióját mindenek-előtt úgy kell megválasztani, hogy az ne hozza magával a történelmi állomány és szerkezet szétesését vagy elhanyagolását.

II. Ennek végrehajtásában koordinálásra van szükség minden olyan közhatósági irányelv tervezési szakaszában, mely a várost érinti, beleértve például az ipari telepítéseket, a közlekedési hálózatot és más helyi adottságokat.

III. A helyi szinten is fel kell ismerni a tervezésnek a város saját értékei kiemelésének és megőrzésének szükségességét, valamint törekedni kell: a) minden új fejlesztésben a város meglévő arányainak figyelembevételére; jellegének, főbb épületeinek és a tájba illeszkedésnek tiszteletben tartására;

b) a városi területek, utcák, terek sajátos vizuális értékeinek megőrzésére nem csupán önálló „tradiciószigetként”, hanem mindenfelé a város szerkezetében azért, hogy legalább a főbb nevezetességeket összekötő folyamatos hálózatot képezzünk;

c) azon történelmi maradványok pusztításának elkerülésére, melyek első pillanatra kevésbé látszanak fontosnak, de amelyek együttes hiánya pótolhatatlan veszteség lenne;

d) a pusztulás fenyegette üres épületek megfelelő felhasználásának kialakítására.

IV. A kisebb történeti városok jellegének megvizsgálására, felbecsülésére és védel-mére módszereket kell kifejleszteni, mintegy megőrzésük premisszájaként. Fi-gyelembe kell venni a műszaki, jogi és pénzügyi problémákat. A tapasztalatcse-re igen fontos segítség ebben a kérdésben. Az UNESCO-ICOMOS Dokumentá-ciós Központja minden érdeklődő rendelkezésére bocsátja ez irányú fontos in-formációinak gyűjteményét.

V. Végül igen lényeges a kisebb városok lakossága, valamint vezetői büszkeségérzésének felkeltése történelmi környezetük iránt, és e felelősségérzés erősítése ennek fenntartására, mintegy alapkörülményként a megőrzés hosszú távú sikeres megvalósítása érdekében.

6. A kisebb városok védelme sok helyen jórészt a helyi kezdeményezés eredménye volt. Az ilyen érdemleges tevékenységet ösztönözni és támogatni kell, bár a városi megőrzés problémái túlnőttek az egyéni akciókon és csupán helyi kezdeményezé-seken. A jövőben szigorúbb és átfogóbb nemzeti és helyi törvényekre van szükség, hogy ösztönözzék a kisebb történeti városok megőrzését, és megvédjék azokat az ingatlanspekuláció veszélyétől.

AMSTERDAMI DEKLARÁCIÓ, 1975

Az amsterdami kongresszus az 1975-ös Építészeti Örökség Európai Évének mint-egy megkoronázása volt. A kongresszus összehívta az Európa minden részéből érke-zett küldötteket, és lelkesen üdvözli az Építészeti Örökség Európai Kartáját, amelyet az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága emelt törvényerőre. A bizottság elismeri, hogy az egységes európai építészet az európai népek közös kincse, és megerősíti a tagál-lamok egymás közötti és Európa többi államával való együttműködési szándékát ezen történelmi örökség megvédése érdekében.

A kongresszus hasonlóképpen azt is kimondja, hogy az európai építészeti emlékek az egész világ kulturális kincseinek integráns része, és megelégedéssel tapasztalja azt a kölcsönös elkötelezettséget, amely annak az együttműködésnek és kulturális cseré-nek az érdekében jött létre, amely az ez év júliusában Helsinkiben elfogadott Euró-pai Együttműködési és Biztonsági Konferencia záróokmányában szerepel.

Ennek érdekében a kongresszus a következő fontos szempontokat kívánja hangsúlyozni:

a) Az európai építészeti emlékek felbecsülhetetlen kulturális értékének ismeretében a kongresszus felhívja az európai emberek figyelmét a történelmi és sorsszerű közösség tudatára. Ennek a tudatnak az ébrentartása életfontosságúvá válhat.
b) Ez a történelmi örökség nemcsak a kivételes értékű, különálló épületeket és azok kereteit foglalja magában, hanem egész, összefüggő egységeket, olyan városnegyedeket és falurészeket, amelyek történelmi vagy kulturális értéket képviselnek.
c) Minthogy ezek a kincsek minden európai nép közös vagyonát jelentik, az európai népek közös kötelessége, hogy megóvják őket azoktól a növekvő veszélyektől, amelyek létüket fenyegetik. Ilyen veszélyek lehetnek: a hanyagság és a pusztulás, a bontási határozatok, újabb, nem harmonikusan a környezetbe illeszkedő építmények, a túlzott közlekedés.
d) Az építészeti kincsek megőrzésének a kérdése nem marginális probléma, hanem a várostervezés és területrendezés egyik igen fontos célkitűzése.
e) A helyi hatóságok, amelyek a legtöbb fontos rendezési kérdésben határozatokat hoznak, elsősorban felelősek az építészeti közkincs védelméért. Kötelesek elgondolásokkal és információkkal kölcsönös segítséget nyújtani egymásnak.
f) A régi városrészek felújítása olyan elgondolással és kivitelezéssel menjen végbe, hogy a lakóhelyek társadalmi összetételében lehetőleg ne történjék változás, to-vábbá úgy, hogy a közületi alapból fedezett beavatkozásokat a társadalom minden rétege élvezhesse.
g) Minden országban meg kell erősíteni és hatékonyabbá kell tenni az idevágó törvényi és adminisztratív intézkedéseket.
h) Megfelelő gazdasági támogatást kell a helyi hatóságok és a magántulajdonosok rendelkezésére bocsátani az épületek helyreállítására, az építészetileg érdekelt le-lőhelyek rendezésére és karbantartására. A magántulajdonosok számára adózási könnyítésekről is gondoskodni kell.
i) Az építészeti emlékek csak úgy maradnak fenn, ha a közönség, főleg az újabb generációk megbecsülik őket. Ezért az oktatásnak – minden fokon – többet kell foglalkoznia ezzel a témakörrel.
j) Bátorítani kell mindazokat a magánszervezeteket – akár nemzetköziekről, nemzetiekről vagy helyiekről van szó –, amelyek a közönség érdeklődésének felkeltésében szerepet vállalnak.
k) Minthogy a mai építészet egyben a holnap építészeti örökségét is jelenti, mindent el kell követni annak érdekében, hogy magas színvonalú kortárs építészetet lehessen átörökíteni.

A Miniszteri Bizottság az Építészeti Örökség Európai Kartájában kinyilvánította, hogy

az Európa Tanácsra hárul a feladat, hogy tagállamai ez irányú politikájának egy-ségét biztosítsa, továbbá hogy az összetartozás tudatát erősítse. Igen fontos, hogy időnként jelentések számoljanak be az európai országokban folyó, az építészeti em-lékek megőrzésére irányuló munkálatokról, illetve azok haladásának tempójáról, mégpedig olyan formában, amely lehetővé teszi a tapasztalatcserét.

A kongresszus felszólítja a kormányzatokat, az országgyűléseket, a vallási és kulturális intézményeket, a szakmai intézeteket, a kereskedelmi és ipari vállalatokat, hogy adják meg a tőlük telhető támogatást, és kövessenek el mindent, hogy igyekezetük sikerét biztosítani lehessen.

Csak ilyen módon válik lehetővé a pótolhatatlan európai építészeti emlékek megőrzése, vagyis a különböző népek életének – a jelenben és a jövőben való – gazdagítása.

A viták eredményeképpen a kongresszus az alábbi határozatokat és javaslatokat nyújtja be:

Ha sürgősen nem jelentkeznek új és egységes műemlékvédelmi politika irányelvei a gyakorlatban, akkor társadalmunk rövid időn belül lemondani kényszerül a létének hagyományos kereteit képező műemlékekről és lelőhelyekről. Főleg a történeti városok védelméről, a régi városnegyedek és községek egyes részeinek védelméről van szó manapság, ideértve a történelmi jelentőségű parkokat és kerteket. Ezeknek a műemléki egységeknek a védelme csak globális perspektíva szerint tervezhető meg, számon tartva minden egyes, kulturális értékkel rendelkező épületet

– a legértékesebbtől a legszerényebbig –, de meg nem feledkezve a modern kor követelményeiről, vagyis arról a keretről se, amelybe a műemlékek beágyazódnak. Az ilyen jellegű globális gondoskodás mintegy kiegészíti a különálló műemlékek és lelőhelyek védelmét.

Az építészeti műemlékek szerepére és védelmük törvénybe iktatott funkciójára ma nagyobb figyelmet fordítanak. Ismeretes, hogy a történelmi folytonosság fenn-tartása milyen jelentős tényezője a környezetnek, milyen fontos szerepet játszik ab-ban a folyamatban, amely arra irányul, hogy az egyén identitásának megteremtésé-hez és megőrzéséhez szükséges keretet megteremtse és megőrizze, hogy azzal va-lamelyes biztonságérzetet kölcsönözzön a társadalom ugrásszerű változásai köze-pette. Az újfajta városrendezés pedig arra törekszik, hogy újra felfedezze azokat a zárt területeket, emberi viszonylatú folyamatokat, a társadalmi-művelődési terüle-tek sokféleségét, amelyek a régi városokba behatoltak, és amelyek azok jellegét megadták. Eközben azt is felfedezik, hogy a meglévő épületek megőrzése segít az anyagi forrásokkal való takarékoskodásban és a tékozlás elleni küzdelemben is, ami ugyancsak napjaink egyik fontos tényezője. Kimutatták, hogy a régi épületek alkalmassá tehetők újfajta, a mai élet szükségleteit kielégítő szolgáltatásokra. Itt jegyzendő meg, hogy a megőrzés egyben felhívás kiválóan szakképzett művészek-hez és kézművesekhez, hogy bevonja ebbe a munkába azokat, akiknek tehetsége és rátermettsége megérdemli a megbecsülést. Végül a meglévő települések helyre-állítása hozzásegít a mezőgazdasági területek jogtalan igénybevételének csökkenté-séhez is, továbbá ahhoz, hogy a lakosság kényszerű költöztetését érzékelhetően enyhítsék vagy elkerüljék. Mindez a műemlékmegőrzés politikájának jelentős tár-sadalmi haszna.

Jóllehet mindezen okok miatt az építészeti műemlékek megőrzésének jogszabályozása manapság megújult erővel folyik, mégis szükség van annak határozott és végleges megalapozására. Ezért lehetőséget kell adni az ilyen jellegű, alapvetően fontos kutatásnak, és ezért kell azt minden nevelési és kulturális fejlesztésről szóló programba beiktatni.

Az építészeti műemlékek megőrzése: a város- és területrendezés egyik legjelentősebb célkitűzése

A város- és területrendezésnek integráns részévé kell iktatnia a műemlékvédelem követelményeit; de nem hagyományos módon kell azokat kezelnie, vagyis nem valamilyen másodlagos elemnek kell tekintenie, ahogyan az a közelmúltban történt. A műemlékvédők és a tervezők között nélkülözhetetlen az állandó kontaktus.

A városrendezőknek fel kell ismerniük, hogy a különböző térségek nem egyformák, s ezért mindegyiket a maga sajátosságai szerint kell kezelni. Az építészeti műemlékek esztétikai és kulturális értékeinek számbavétele útján kell odáig eljutni, hogy a régi egységek célkitűzéseit és azok sajátos rendezési elveit megállapítsák. Nem korlátozódhatnak csupán arra, hogy az általános és a történelmi épületekre vonatkozó sajátos szabályokat egymásra halmozzák. A kettőt koordinálni kell.

Abból a célból, hogy ezt az integrációt lehetővé tegyék, ajánlatos összeállítani az épületek leltárát, az építészeti lelőhelyek olyan egységeit, amelyek a védett területek perifériku zónáit, illetve azok körülhatárolási adatait is tartalmazzák. Kívánatos, hogy az illető tájegység és a helység hatóságai között ezen leltárakat széles körben terjesz-szék, és eljuttassák azok számára is, akik a városfejlesztés és a területrendezés felelő-sei, abból a célból, hogy figyelmüket felhívják azokra az épületekre és övezetekre, amelyek védelemre érdemesek. Az ilyen módon elkészített leltár reális alapul szolgál-hat a megőrzésre, alapvető minősítő eszközként a területek ügyviteléhez.

A tájegységrendezés politikájának integrálnia kell az építészeti műemlékek megőrzésének követelményeit, és azokat figyelembe kell vennie.

Ez a politika különösen azokra az újszerű tevékenységekre ösztönöz, amelyek az elnéptelenedés megállítása érdekében a gazdaságilag hanyatló területeken honosod-nak meg, ezzel mintegy megakadályozva a régi épületek pusztulását is. Másrészt a perifériákon lévő lakótelepek fejlesztésének érdekében olyan döntések is születnek, amelyek arra irányulnak, hogy a régi városrészekre nehezedő terheket enyhítsék. Ilyen értelemben az a politika, amely a közlekedés, a munkahelyi foglalkoztatottság és az olyannyira különböző városi tevékenységek jobb eloszlását tartja szem előtt, je-lentősen befolyásolja az építészeti műemlékek ügyét.

A műemlékek konzerválásának politikája széles körű decentralizálást és a helyi művelődésviszonyok figyelembevételét követeli meg. Ez viszont azt feltételezi, hogy a megőrzésnek minden szinten legyenek meg a maga felelősei (központi, körzeti, he-lyi vonatkozásban), akik a rendezési kérdésekben határozatokat hoznak. Ámde az épí-tészeti műemlékek védelme nem maradhat kizárólag a szakemberek ügye. A közvéle-mény támogatása lényeges. A lakosságnak hiteles és pontos tájékoztatás alapján tény-legesen részt kell vennie a munkában, a leltárok felfektetésétől kezdve a határozatok előkészítéséig.

Végezetül a műemlékek megőrzése és védelme beilleszkedik egy új, általános, jövőbe tekintő programba, amely az új minőségű és új méretű kritériumok figyelembevételével ezentúl azt is lehetővé teszi, hogy a gyakorta túl rövid lejáratú határidőre hozott határozatokat és célkitűzéseket megmásítsák, és a technika szűk látókörű gyakorlatát és idejétmúlt szemléletét felszámolják.

Az integrált műemlékmegőrzés a helyi hatóságokat felelősségre kötelezi, az állampolgárokat részvételre szólítja fel

A helyi hatóságoknak megbízható és kiterjedt illetékességgel kell rendelkezniük a hazai műemlékvédelem témakörében. Szem előtt kell tartaniuk azoknak a társadalmi és fizikai realitásoknak a folytonosságát, amelyek a városi és falusi közösségekben már megvannak, miközben az integrált műemlékvédelem elveit alkalmazzák.

A jövőnek nem lehet és nem is szabad a múlt rovására épülnie. Ahhoz, hogy olyan politika teljesedjék ki, amely az ember építette környezetet intelligenciával, fogé-

konysággal és gazdasági érzékkel tartja tiszteletben, a helyi hatóságokra a következő feladatok hárulnak:
– fordítsanak gondot a városi és falusi egységek elemzésére. Az elemzést alapozzák azok szerkezetére, komplex funkcióira, legyenek figyelemmel a beépített és nyitott térségek építészeti és térfogatbeli jellegzetességeire;
– juttassanak az épületeknek olyan funkciókat, amelyek a jelen követelményeinek megfelelnek, de őrizzék meg az épület jellegét, hogy ezzel is biztosítsák fennmaradását;
– figyeljenek arra a jelenségre is, amit a közintézmények (nevelésügy, közigazgatás, orvosi ellátás) jövőbeli fejlődésére vonatkozó tanulmányok kimutatnak, vagyis hogy a túlnövekedés nem kedvez sem az ügyintézés minőségének, sem hatékonyságának;
– fordítsanak külön figyelmet arra, hogyan alakul költségvetésük az ilyen politika gyakorlásával; ilyen értelmű összefüggésben forduljanak a kormányzatokhoz, igényeljenek speciális rendeltetésű tőkealapokat. A helyi hatóságok szubvenciói és kölcsönfolyósításai az egyedi vagy csoportos feleknek növelik azok erkölcsi és anyagi vállalkozó kedvét;
– jelöljenek ki felelős ügyintézőket minden olyan kérdést illetően, amelyek az építészeti műemlékeket és településeket érintik;
– állítsanak fel olyan közhasznú szerveket, amelyek közvetlen kapcsolatot létesítenek a régi épületek esetleges felhasználói és azok tulajdonosai között;
– könnyítsék meg azoknak az önkéntes társulásoknak a megalakítását és hatékony tevékenységét, amelyek a restaurálásra és a rehabilitációra irányulnak.

A helyi hatóságok építsék ki konzultációs módszereiket, hogy megismerjék az érdekelt csoportok műemlékmegőrzésre vonatkozó terveit, és számoljanak azokkal terveik kidolgozásában. A közönségtájékoztató politika keretében mindenki tudtával, szeme láttára, mindenki által érthető, világos nyelven hozzák meg határozataikat abból a célból, hogy a lakosság megismerhesse, megvitathassa és értékelhesse a határozatok indítékait. Gondoskodjanak a megbeszélések tartásához szükséges helyiségekről.

Ilyen értelemben a nyilvános összejövetelek, a kiállítások, a közvélemény-kutatások, a kommunikáció egyéb olyan eszközei, amelyek alkalmasak a kérdések megvitatására, részei kell, hogy legyenek a mindennapi gyakorlatnak.

A fiatalok nevelésének olyan irányú gyakorlata, amely a közvetlen környezet és a műemlékmegőrzés mindenfajta igyekezetét szolgálja, a közösségi tevékenységek egyik legjelentősebb, parancsoló fontosságú feladata.

A csoportok vagy egyedek által benyújtott kiegészítő javaslatok vagy alternatívák úgy tekintendők, mint a tervkészítésben való, megbecsülendő közönségrészvétel.

Végezetül a helyi hatóságoknak jól felfogott érdeke, hogy kölcsönösen tájékoztassák egymást az ügyet illető tapasztalataikról. Ebből következően minden lehetséges módon, állandó információ- és ötletcserét kell kiépíteni.

A társadalmi tényezők figyelembevétele feltétele mindenféle integrált konzerválás politikájának

A konzerválási politika az építészeti műemlékek társadalmi életbe történő bekapcsolását hozza magával.

A konzerválásra irányuló igyekezet nemcsak az épületek kulturális értékétől függ, hanem felhasználhatóságuktól is. Az integrált konzerválás társadalmi problémái csak ezen két szempont értékrendjének együttes figyelembevételével oldhatók meg.

Olyan egységnek a helyreállítása, ami az építészeti emlékek tartozéka, nem okvetlenül költségesebb művelet, mint egy már meglévő infrastruktúrán létrehozott új konstrukció. Különösen, ha nem urbanizált települési egységről van szó. Ha ugyanis összehasonlítjuk

ezen három, háromféle társadalmi következménnyel járó eljárás költségeit, nem szabad figyelmen kívül hagyni a társadalmi költséget sem. Ebben ugyanis nemcsak a tulajdonosok és a lakók vannak érdekelve, hanem a kézművesek, kereskedők és az ott helyiséget bérlő vállalkozók is, akik a városrész életét fenntartják, szükségleteit kielégítik.

Hogy a piac szigorú törvényei ne sújtsák túlságosan a helyreállított városrészeket, vagyis hogy a megemelt lakbéreket fizetni nem tudó lakosokat ki ne szorítsák, fontos, hogy a közhatóságok ez esetben is eljárjanak annak érdekében, hogy a gazdasági intézkedések mechanizmusát fékezzék, ahogyan ezt akkor szokták tenni, ha szociális lakásellátásról van szó.

A pénzügyi intervenció egyensúlyt teremthet a tulajdonosokat megillető helyreállítási kedvezmény megállapításával és a bérlőkre – ennek ellenében – kirótt lakbér- és lakásköltség-megtérítés maximumának rögzítésével, hogy így csökkenjenek vagy kiegészüljenek a régi és az új lakbérek közötti különbségek.

Annak érdekében, hogy a lakosság részt vegyen a programok kidolgozásában, helyénvaló ismertetni számára a helyzet értékeléséhez segítséget nyújtó elemeket; egyfelől a megőrzésre kiszemelt épületek történelmi és építészeti értékeinek magyarázatával, másfelől a végleges vagy időleges elköltözésre vonatkozó tájékoztatás megadásával.

A lakosság ilyenfajta részvétele annál is fontosabb, mert nemcsak néhány kivételezett épület restaurálásáról lesz szó, hanem egész városrészek rehabilitációjáról.

Az integrált műemlékmegőrzés törvényes és adminisztratív intézkedések alkalmazását követeli meg

Az építészeti közkincsek fogalma fokozatosan tágult; az egyedi történelmi műemléktől a városi és falusi építészeti egységekig, egészen a legújabb kori létesítményekig. A törvényhozás mélyreható reformja, az adminisztratív eszközök megszilárdítása a hatékony cselekvés feltétele volt.

A reformot az a szükségszerűség indítja útjára, hogy egyrészt koordinálják a területrendezésre vonatkozó törvényeket, másrészt az építészeti műemlékek védelmére létrejött törvényrendszert. A reform új meghatározást ad az építészeti műemlékek és az integrált megőrzési munka célkitűzéseinek.

Ezenkívül például a következő speciális eljárásokról kell intézkednie:
– az építészeti egységek kijelölése és körülhatárolása;
– a periférikus védelmi és közhasznú szolgalmi zónák kijelölése;
– az integrált műemlék-megőrzési program kidolgozása és a programok rendelkezéseinek tervekbe iktatása;
– a tervek jóváhagyása és a munkálatok kivitelezésének engedélyezése. Másfelől a törvényhozásnak kell megtennie a szükséges lépéseket azért, hogy:
– a városrendezés céljaira tartalékolt és a helyreállításra szánt költségvetési hiteleket kiegyensúlyozott módon osszák szét;
– azokat az állampolgárokat, akik valamely régi épületet kívánnak restaurálni, olyan anyagi előnyökhöz juttassák, amelyek legalábbis egyenértékűek azzal a támogatással, amit új építkezés esetében élveznének;
– vizsgálják felül az új, integrált műemlék-megőrzési politika szellemében az állami és más, közhatósági eredetű pénzbeli támogatások rendszerét.

Az építkezésre vonatkozó szabályok és rendeletek alkalmazásának olyan, lehetőség határain belüli enyhítésére van szükség, amely az integrált műemlékmegőrzés követelményeinek megfelel.

A hatóságok kapacitásának növelését szem előtt tartva igen fontos, hogy az adminisztráció szerkezetét is felülvizsgálják, mégpedig oly módon, hogy a műemlék-

felügyelőség hivatalának felelős osztályai úgy szerveződjenek meg, hogy megfelelő számú, jól képzett és jól dotált dolgozóval rendelkezzenek, s így az elsőrendűen fontos tudományos, technikai és pénzügyi igényeket kielégítsék.

Ezek a hivatali részlegek kötelesek segíteni a helyi hatóságokat, együtt kell működniük a területrendező szervekkel, és állandó kapcsolatot kell tartaniuk köz- és magánszervekkel.

Az integrált műemlékvédelem megfelelő gazdasági eszközöket igényel

Nehéz lenne olyan gazdaságpolitikát meghatározni, amely minden országban alkalmazható, vagy kiértékelni azokat a következményeket, amelyeket a különböző intézkedések – a tervkészítés folyamatának kölcsönös hatásaként – előidéznek.

Ez a folyamat egyébként önmagában is olyan külső tényezőknek van alávetve, amelyek a társadalom jelenlegi struktúrájából következnek. Minden egyes állam joga és kötelessége tehát, hogy kiépítse a maga sajátos módszereit és gazdasági eszközeit.

Mindazonáltal bizonyossággal lehet állítani, hogy alig van olyan ország Európában, ahol a műemlékmegőrzésre szánt gazdasági eszközök elégségesek lennének.

Úgy tűnik, hogy egyetlen európai ország sem épített még ki olyan tökéletes adminisztrációs mechanizmust, ami az integrált műemlékmegőrzés gazdasági politikájának tökéletesen megfelelne.

Ahhoz, hogy az integrált műemlékmegőrzés kérdéseit megoldják – és ez döntő tényező –, szükség van olyan törvényi szabályozás kidolgozására, amely az új építkezéseket bizonyos területi szabályozásnak veti alá (magasság, talajhasználati kulcsszám), ezzel is elősegítve a környezetbe illeszkedés harmonikus voltát.

A tervkészítés szabályzatainak fékezniük kellene az épületek sűrűsödését, és a lebontás utáni újjáépítéssel szemben a rehabilitációt kellene előmozdítaniuk.

Olyan módszereket kell kidolgozni, amelyek a konzerválási programok kényszerűségéből adódó többletköltségeket előre fel tudják becsülni. A lehetőségek szerint elégséges gazdasági eszközökkel kellene rendelkezni, hogy azokat a tulaj-donosokat, akikre a restaurálás kivitelezése hárul, és akiknek a kényszerű többlet-terheket viselniük kell, segíteni lehessen: nem többel, nem kevesebbel, mint amit a többletterhek jelentenek. Ha ilyen segítséggel sikerül elfogadtatni a többletköl-séget, akkor persze még arra is ügyelni kell, hogy ezt a kedvezményt az adóhiva-tal le ne faragja. Ugyanezt az elvet kell alkalmazni a csökkent értékű történelmi vagy építészeti egységek helyreállításánál is, ez lehetővé tenné a társadalmi egyen-súly helyreállítását.

Azok a gazdasági és adókedvezmények, amelyeket jelenleg az új építkezések esetében nyújtanak, ugyanilyen arányban volnának kívánatosak a régi épületek karbantartására és védelmére is, az esetlegesen már befizetett többletköltség levonásával.

A hatóságoknak létre kellene hozniuk, vagy legalábbis ösztönözniük kellene a forgótőke kedvező feltételekkel való elhelyezését. Ez főleg azoknak az övezetek-nek az esetében lenne rentábilis, ahol az így programozott visszafizetés – akár hosszú, akár rövid lejáratú – önellátással válik biztosítottá, mintegy eredménye-képpen annak a többletértéknek, amit az ilyen vonzerővel bíró objektumok nagy kereslete jelent.

Mindamellett rendkívül fontos, hogy minden magánkezdeményezés – főleg az ipari eredetűek – ösztönzést kapjon. Számos magánkezdeményezés kimutatta már azt a pozitív szerepet, amire képes a közhatóságokkal történő társulásban akár országos, akár helyi vonatkozásban.

Az integrált konzerválás a restaurálással és rehabilitációval kapcsolatos módszerek, technikák és szakmai illetékességek fejlesztését jelenti

Az épületek és történelmi egységek rehabilitáló és restauráló technikáját jobban kellene

kihasználni, és széles körű műveleteiket még jobban kellene szélesíteni.

A fontos történelmi egységek restaurálásánál alkalmazott különleges technikák ezentúl az olyan épületek és épületegységek széles skálájánál is felhasználandók, amelyek csekélyebb művészi értékűek.

Arra is vigyázni kell, hogy a hagyományos építkezéshez használt művészi és technikai eljárások továbbra is rendelkezésre álljanak.

Az építészeti kincsek állandó karbantartása hosszú távon lehetőséget ad a túlságosan költséges rehabilitációs műveletek elkerülésére.

Minden rehabilitációs programot alaposan tanulmányozni kell, mielőtt megvalósítására sor kerülne. Helyénvaló az anyagokra és a technikai eljárásokra vonatkozó teljes dokumentáció összegyűjtése és a költségek elemző vizsgálata. Az efféle dokumentumokat az erre alkalmas központokban kell elhelyezni.

Az új anyagok és technikák csak semleges tudományos intézetek hozzájárulásával használhatók.

A felhasznált módszerek és technikai eljárások leírását tartalmazó katalógust kell felfektetni, erre vonatkozó kutatásokat kell indítani. Ebből a célból tudományos intézeteket kell létesíteni, amelyek egymással szoros együttműködésben dolgoznak.

A fenti katalógust minden érdekelttel ismertetni kell, ez a restauráló és rehabilitációs gyakorlat könnyítését jelenti.

Feltétlenül szükséges, hogy a szakképzett személyi állomány jó továbbképzésben részesüljön. A tanulmányi programok rugalmasak, sokoldalúak legyenek, és tartal-mazzák az olyan oktatás lehetőségét, amely a szakterület gyakorlati tapasztalatainak megszerzését is lehetővé teszi.

Az ismeretek, tapasztalatok és a szakemberek nemzetközi cseréje az egész érdekelt személyi állomány képzésének lényeges eleme.

Ily módon könnyebben lehetne számon tartani azokat a városépítőket, építészeket, technikusokat és kézműveseket, akikre szükség van a konzerválás programjának előkészítésében és azoknak az ipari szakmáknak a fejlesztésében, amelyek a restaurálásban szerepet játszanak, de amelyek kihalással fenyegetnek.

A szakképzés lehetőségeinek, a munkafeltételeknek, a jutalmazási rendszernek, a foglalkoztatottság biztonságának és a társadalmi jogrendszernek együttesen kell von-zóvá tennie a fiatalok számára is azokat a tudományágakat, amelyek a restaurálással kapcsolatban vannak, hogy érdeklődjenek azok iránt, találják meg ezen a területen a számukra kívánatos munkákat.

Az oktatási tervek felelős hatóságai is igyekezzenek felkelteni az ifjúság érdeklődését a műemlékvédelmi foglalkozási ágak iránt.

The Declaration of Amsterdam / adopted by the CONGRESS ON THE EUROPEAN ARCHITECTURAL HERITAGE, 21 - 25 October 1975

ÚJ ÉLET A TÖRTÉNETI EGYÜTTESEKBEN

Nemzetközi kollokvium határozatai Prága – Pozsony (Csehszlovákia), 1976

1976. szeptember 30. és október 5. között nemzetközi kollokviumra került sorCsehszlovákiában – Prágában és Pozsonyban – „Új élet a történeti együttesekben" címmel. A kollokviumot az UNESCO és a Csehszlovák UNESCO Bizottság égisze alatt, az ICOMOS segítségével a Cseh Szocialista Köztársaság és a Szlovák Szocialista Köztársaság Kulturális Minisztériuma rendezte.

I.

Meghallgatva és megvitatva az előadásokat, a nemzetközi kollokvium résztvevői *megállapítják,* hogy

1 A történeti együttesek valamennyiünk, az országok, régiók és közösségek történe-tének legmeggyőzőbb tanúságaivá váltak. Tanúskodnak az emberi élet folyamatos-ságáról, a munka értelméről, a múlt-, jelen- és jövőbeni alkotásokról, a társadalom hiteles történetéről és fejlődéséről.

2 A városok, falvak és történeti együttesek környezetükkel együtt fokozatosan integrálják az emberi létesítmények rendszerét, fejlődésük és általános haladásuk legfőbb támaszát, funkcionális és kulturális tekintetben egyaránt.

3 Ahhoz, hogy a történeti együttesek betölthessék a modern társadalom fejlődésében hivatott fontos missziójukat, hogy kivételes és pótolhatatlan értékeik ne csak fennmaradjanak, de teljes összhangba kerüljenek környezetük fejlődésével, védelem alá kell kerülniük, s el kell végezni rehabilitációjukat.

4 A sikeres revitalizáció alapvető feltétele annak tervszerű és tudományos megközelítésében rejlik, ez pedig az országonként, régiónként és településenként változó kulturális, jogi, adminisztratív, műszaki és pénzügyi körülményekből táplálkozik.

5 Az életet a történeti városokban akkor lehet biztosítani, ha sikerül meghatározni a régiók és városok fejlődéséhez illeszkedő funkciót. Manapság nem lehetséges a történeti városok elszigeteltségére törekedni, hanem azok csakis az általános fejlesztési tervekkel lehetnek összefüggésben.

6 A történeti együttesek rehabilitációjának formáit az együttesek értéke és funkciói szerint differenciálni kell. Valamennyi országnak azt ajánljuk, hogy hozzák létre a történeti városok és falvak inventáriumát, helyezzék a településeket értékük szerint kategorizálva törvényes védelem alá történeti, társadalmi, kulturális és művészi kvalitásuknak megfelelően.

7 A történeti együttesekben a rehabilitáció módját és az új építkezések miként jét szabályozni kell a mai társadalom kulturális követelményeinek megfelelően, a kulturális értékekkel és a hagyományos városszerkezetekkel kapcsolatos tudományos ismereteket alapul véve. Tekintetbe kell ezt venni a városok és falvak rendezési és kataszteri terveinek készítése során is. A történeti együtteseknek kell annak az alapnak lennie, amely a mai és holnapi városok és agglomerációk szerkezeti és funkcionális kompozícióját meghatározza.

8 A történeti együttesek rehabilitációja összeegyeztethető az állampolgárok és a legkülönbözőbb polgári szervezetek céljait szolgáló, tervezett beruházásokkal. Ez úgy lehetséges, ha elvégzik a régió és a történeti együttes gazdasági és társadalmi fejlődésének valós perspektíváit feltáró elemzéseket és tanulmányokat.

9 A kulturális javak védelmére szolgáló intézmények s azok is, amelyek a területrendezésért felelősek, folytassanak minden országban, az alábbi két tekintetben aktív politikát: a) építsék be a történeti városok és együttesek rehabilitációs és felhasználási prog

ramját a városrendezési tervekbe, tekintetbe véve a történeti morfológiát és a la
kossági igényeket;

b) ösztönözzék a felelős helyi és regionális szervezeteket arra, hogy közvetlenül vegyenek részt a történeti miliő kiaknázásában. Ehhez elengedhetetlen a szakmaközi együttműködés.

II.

Az „Új élet a történeti együttesekben" nemzetközi kollokvium résztvevői javasolják országaik illetékes képviselőinek, hogy az UNESCO Közgyűlésének Nairobiban, 1976 novemberében sorra kerülő 19. ülésszakán fogadják el a Varsóban 1976 februárjában kidolgozott dokumentumot, amelynek „A történeti és hagyományos együttesek védelméről és szerepéről a mai életben" a címe. Ez a dokumentum szolgálhat a törté-neti együttesek védelmének, helyreállításának és újjáélesztésének aktív politikája alapjául minden országban.

A résztvevők nagyra értékelik az elhangzott előadások színvonalát és tartalmát.

Köszönetüket fejezik ki a Cseh és Szlovák Szocialista Köztársaságok Kulturális Minisztériumainak, a Csehszlovák UNESCO-bizottságnak és a kollokvium rendezőinek

– a prágai Állami Műemlékvédelmi és Természetvédelmi Intézetnek és a pozsonyi Szlovák Műemlékvédelmi és Természetvédelmi Intézetnek – a szívélyes fogadtatásért és a kollokvium kiváló megrendezéséért.

FALUSI MŰEMLÉKI EGYÜTTESEK VÉDELME

ICOMOS-konferencia határozataBudapest – Szombathely, 1977

A „Falusi műemléki együttesek védelme” konferencia résztvevői – 20 ország 110 szakembere – 1977. június 23. és 29. között Budapesten és Szombathelyen kicserél-ték véleményüket a kérdésről, és megtekintették – más emlékek mellett – Hollókő, Tihany, Szigliget, Szalafő és Cák népi építészeti együtteseit.

A résztvevők megállapították, hogy nagy jelentőségűek azok a nemzetközi konferenciák, amelyek 1971 óta spontán módon kétévenként kerülnek megrendezésre és a népi műemlékek védelmének különböző problémáival foglalkoznak. Az a vélemé-nyük, hogy e sorozat érdemes a folytatásra, hiszen még számos elméleti és gyakorla-ti kérdés vár tisztázásra. Egyben nagy jelentőséget tulajdonítanak annak, hogy az ICOMOS 1976 novemberében elhatározott népi építészeti bizottsága megalakulóban van, és várhatóan követik ezt az eddiginél mind több ország nemzeti bizottságainak szakbizottságai is, mint ahogy erre már 1971-ben Brnóban elhangzott a felhívás.

A konferencia résztvevői *megállapítják:*

– hogy a világméretű urbanizáció, a falusi életforma gyökeres átalakulása a népi műemlékeket olyan veszélynek teszi ki, ami a többi műemléket általában nem fenyegeti, ezért a mi nemzedékünk felelőssége, hogy a népi kultúrák építészeti emlékeit ne hagyja nyomtalanul elpusztulni;

– hogy a népi műemlékekre és együtteseikre is érvényesek a többi műemlékre már korábban általánossá vált műemlékvédelmi elvek;

– hogy a népi műemlékek és együttesek védelme fontos feladat minden országban, a fejlődőkben és a gazdaságilag fejlettekben egyaránt;

– hogy a falvak átépítésének és modernizálásának folyamatát a népi műemlékek és együttesek védelme nem akadályozza, mert morfológiai és tipológiai adottságaik jól meghatározhatják a falvak fejlődését, a régi és az új szintézise itt is megvalósulhat, hogy a hagyományos falurészek tartalmilag hasonlóak a történelmi városközpontokhoz;

– hogy a népi műemlékek és együttesek védelme a műemlékvédelemnek fiatal, kibontakozóban lévő ága, ahol az utóbbi évek nagy fejlődése ellenére is jelentős a lemaradás, ezért mind az elméleti munkásság, mind a gyakorlati védelem az erők további összpontosítását igényli: éppen ezért az egyes országok felelős szerveihez és helyi hatóságaihoz, valamint az urbanistákhoz, építészekhez és néprajzosokhoz fordulva:

1 *Javasolják,* hogy minden ország tisztázza saját maga számára, hogy nemzeti sajá-tosságait figyelembe véve mit értenek a népi építészet, a népi műemlék fogalmán, s melyek az ezzel kapcsolatos kérdések. Ezt követheti a legáltalánosabb elvek nem-zetközi szintű tisztázása.

2 *Szükségesnek tartják,* hogy tekintsék a népi műemlékeket világszerte a műemlék-állomány legveszélyeztetettebb részének, éppen ezért védelmükre összpontosítsa-nak minél nagyobb szellemi és gazdasági erőt.

3 *Javasolják,* hogy minden országban vizsgálják meg, hogy az illető ország gazdasá-gi fejlettsége és társadalmi berendezkedése a népi műemlékek védelmének, az ur-banizációnak milyen szociológiai, jogi, gazdasági és műszaki kérdéseit veti fel, hogy tanulmányozzák párhuzamosan a megoldás megfelelő módját.

4. *Javasolják,* hogy a népi műemlékek védelme során a fő hangsúlyt az összefüggő együttesekre fordítsák. Az egyes országok vegyék nyilvántartásba és óvják jogi for-mulákkal is azokat a falvakat vagy falurészeket, amelyek az egyes épületeken túl a

hagyományos faluszerkezetet és faluképet is őrzik, így alkalmasak arra, hogy a jövő nemzedékeivel az elmúlt korszakok falusi építészetét a maga teljességében ismertessék meg.

4 Nyomatékosan *hangsúlyozzák,* hogy a falvak vagy falurészletek védelme csak komplex módon lehet eredményes, azaz a lakóépületeken kívül a védelemnek ki kell terjednie a mezőgazdasági termelés egykori gazdasági épületeire is, nem ke-vésbé az építészeti együttest keretező környezetre, a szó legtágabb értelmében.

5 *Felhívják a figyelmet* arra, hogy a védett népi építészeti együttesek csak akkor tölt-hetik be hivatásukat, ha nem válnak holt rezervátummá, hanem továbbra is szer-ves, élő részét képezik a településeknek, s harmonikusan élnek együtt azok új ne-gyedeivel.

6 *Javasolják,* hogy a felvilágosítás minden eszközét vessék latba annak érdekében, hogy a falvak lakói megismerjék a népi építészet értékeit, ne lássák bennük az élet-forma fejlődésének gátját. Az egyes országok népi építészetének sajátosságait figye-lembe véve meg kell keresni annak lehetőségeit, hogy az értékes épületek hogyan felelhetnek meg modernizálva a mai kor igényeinek.

7 *Aggodalmukat fejezik ki,* hogy a hagyományos, esztétikus és karakteres falukép helyett mindinkább általánossá válik az építészeti igénytelenség. Javasolják, hogy nemzetközi és országos szinten tegyenek meg mindent azért, hogy az új falusi épí-tészet méltó és építészeti módon fejezze ki a mai igényeket.

8 A szabadtéri néprajzi múzeumok létesítését – mint a muzeológia fontos módszerét

– *helyeslik* és a jövőben is szükségesnek tartják. Ez a tevékenység azonban nem ke-rülhet ellentmondásba a műemlékvédelem általános alapelveivel és módszereivel.

A konferencia résztvevői a legmélyebb köszönetüket és legnagyobb elismerésüket fejezik ki a ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságnak és a közreműködő intézmények-nek a konferencia magas színvonalú megrendezéséért, egyben felhívják valamennyi ország nemzeti bizottságát, hogy vizsgálják meg, melyik ország, a népi műemlékek vé-delmének mely részletkérdésével vállalkozna arra, hogy helyet adjon a következő ta-nácskozásnak.

KULTURÁLIS ÉS TÖRTÉNELMI MŰEMLÉKEKA KORTÁRSI TÁRSADALOMBAN
ICOMOS
-kollokvium határozata Szuzdal (Szovjetunió), 1978

A „Kulturális és történelmi műemlékek a kortársi társadalomban" című kollokvium részvevői, akik Szuzdalban (a Szovjetunióban) gyűltek össze 1978. május 24-én és 25-én a Műemlékek és Történeti Együttesek Nemzetközi Tanácsa (ICOMOS) V. Közgyű-lésén, a világ valamennyi kontinensének 60 országát képviselve

– nagy megelégedéssel *állapítják meg* a műemlékek védelme iránt növekvő érdeklő-dést sok ország közvéleménye, kormánya és intézményei részéről;

– *hangsúlyozzák,* hogy a nemzetközi szervezetek jelentős szerepet játszanak ebben a folyamatban, mégpedig főként az UNESCO, amelynek a kulturális örökség megőr-zésére vonatkozó konvenciói és ajánlásai igen nagy jelentőségűek számos ország irányító szervezetei számára. Meg kell jegyezni, hogy jelentős előrehaladás mutat-kozik a műemlékek védelme és értékük érvényre juttatása területén.

Az ICOMOS, mely a világ különböző országaiból 58 nemzeti bizottságot fog össze, igen nagy szerepet játszott e tekintetben.

Azt is meg kell azonban jegyezni, hogy a kortársi világban a kulturális örökséget olyan növekvő veszély fenyegeti, ami energikus beavatkozást igényel. Ez pedig csakis a történelmi és kulturális műemlékeknek a kortársi társdalomban való érvényre juttatásával, a védelmi tevékenység fokozásával, országos és nemzetközi szintű védelemmel lehetséges.

Az ICOMOS V. Közgyűlésének és tudományos kollokviumának résztvevői nagy elismerésüket fejezik ki a Szovjetunió kormányának, az ICOMOS Szovjet Nemzeti Bizottságának és a helyi hatóságoknak a meleg fogadtatásért és a munka jó megszervezéséért.

A nemzeti bizottságoknak a kollokviumon előterjesztett beszámolóit meghallgatva, a felvetett kérdéseket megvitatva, a kollokvium résztvevői:

– előrehaladást állapítanak meg a környezetvédelem területén, ideértve a hagyományos építészetet és együtteseket is, valamint azokat a kulturális műemlékeket, amelyeket a megelőző nemzedékek hoztak létre, megállapítanak továbbá bizonyos előrehaladást a műemlékeknek a társadalmi és kulturális élettel való integrálódásában;

– elismerik, hogy a kortársi életbe integrálódott történelmi és kulturális műemlékek különböző fontos feladatokat töltenek be; hozzájárulnak a népek kulturális önfelismeréséhez, az esztétikai és erkölcsi érzék tökéletesítéséhez;

– hangsúlyozzák, hogy a kulturális örökség hozzájárul a népek közötti kapcsolatok fejlődéséhez, a kölcsönös megértéshez, a megbecsülés, a bizalom, a béke megtartásához;

– megjegyzik azonban, hogy a történelmi és kulturális műemlékek szerepének meg-növekedett megértése ellenére majdnem mindenütt negatív magatartás is érződik, amely veszélyezteti jelen épségüket, létüket és minőségüket. Az urbanizáció meg-gyorsulását gyakran elsietett építészeti döntések és olyan korszerű építési technikák kísérik, amelyek nem biztosítják a századokon át kialakult városok építészeti együt-teseinek sértetlenségét;

– megállapítják a műemlékek és a modern épületek harmonikus integrációjának nehézségeit, amit különösen az új és régi épületek komfortszintkülönbsége okoz, valamint a telkek magas ára a városközpontokban, ami a telekspekulációt is kiváltja stb.;

– figyelembe véve az eddig közölteket és elhatározva, hogy a különböző területeken megvalósítsák mind az UNESCO, mind az ICOMOS dokumentumaiban megszöve-gezett előírásokat és elveket, a kollokvium résztvevői *ajánlják:*

Szervezési intézkedések, tudomány

A részvételt a műemlékek megóvására vonatkozó jogszabályok megjavításában, azok aktuálissá és egyetemlegessé tételében.

A hozzájárulást olyan intézmények létesítéséhez, amelyek a múltbani hagyomá-nyok megőrzésének és hasznosításának általános problémáival foglalkoznak ugyan-úgy, mint különleges jelentőségű konkrét témák tanulmányozásával: az épületek avu-lásával és betegségeivel, kezelésük tudományos módszereinek kidolgozásával, külö-nösen pedig a kő- és téglahomlokzatok tönkremenetele elleni védelemmel, a fémek korróziójával, a fa mikózisával, valamint a restaurálásban használható modern anya-gok minőségével.

Tájékoztatás és nevelés

A hozzájárulást az eredmények és tapasztalatok cseréjéhez a történelmi és kulturális műemlékek védelmének és hasznosításának területén.

A MŰVÉSZETI ÖRÖKSÉG KONZERVÁLÁSA
Amerika-közi kollokvium határozata
Mexikó, 1978

Mexikó két állam – Queretaro és Guanajuato – Nemzeti Szépművészeti Intézete szervezésében, 1978. október 16-21. között tartott Amerikai Országok Szimpóziumán újból kifejezést nyert, hogy Amerikában egyre nagyobb gondot fordítanak a nemzeti örökségnek tekinthető kultúrjavak védelmére és fenntartására.

30 ország 210 szakembere találkozott ez alkalommal, hogy megvitassák tapasztalataikat és olyan konkrét teendőket javasoljanak, melyek révén elkerülhető, hogy a kulturális javakat fenyegető nemtörődömség, tudatlanság, spekuláció jóvátehetetlen károkat okozzon.

Amerika népeinek társadalmi összetartozása és kulturális identitása hatékony cselekvést kíván és ezt, a nemzetközi és regionális szervezetekkel közös, valamint saját tapasztalatainkra támaszkodó javaslatok alapján fogjuk az alábbiakban kifejteni.

Tervezés

A történelmi és művészeti helyek és műemlékek helyreállítását, védelmét és újjáélesztését szervesen kell beilleszteni az országos, regionális és helyi általános fejleszté-si programokba és kormányszintű tervekbe, az adott helyek sajátos jellegzetességei szerint oly módon, hogy a közösség kulturális igénye társadalmi-gazdasági vonatko-zásban is érvényesüljön. A helyreállítási és fenntartási programoknak kellő szervezés-re kell támaszkodnia, s ezt a hasonló kulturális jegyeket hordozó helyekkel kell kez-deni. Fontos, hogy a felső hatósági intézmények állandó jelleggel és összehangolt ter-vek alapján vegyenek részt a programokban.

Művelődés

Igen fontos, hogy a kulturális örökség megőrzését célzó programok úgy tartalmazzák a művelődési szempontokat, hogy az oktatás és a tömegkommunikáció eszközeivel szembeszálljanak a műemlékek iránti helytelen szemlélettel, és már eleve, az első iskolaévektől kezdve a tankönyvekben ismertessék az igazi kulturális értékeket, és ezzel is támogassák a műemlékvédelem területén a szakemberek és technikusok felkészítését.

Az ilyen integrált oktatási programokhoz nagy segítséget nyújt, ha a műemlékeknél és műemléki helyeken vezetők fogadják a látogatókat. Fontosak a tájékoztatást nyújtó előadások és a részvétel egyik eszközeként az ifjúság bevonása a helyreállítás munkájába.

Társadalmi szempontok

A műemlékek és történelmi érdekességű helyek megfelelő felhasználásáról való gondoskodás társadalmi szempontból is elsőrendű fontosságú. A lakosság és e helyek összhangja elengedhetetlen ahhoz, hogy a városok és lakói megőrizzék történelmiidentitásukat, ez egyben a közösség érdekeit is szolgája. Így a múlt emlékeinek a tu-rizmus céljaira való felhasználása az örökölt kultúrjavak fenntartását is szolgálja, és annak nem csupán anyagi oldalát tartja szem előtt.

Műemlék jellegű helyek

A konferencián szóba került néhány olyan eset, mikor a történelmi érdekességű helyek,

vagy egyes különálló műemlékek megmentésére, helyreállítására és újjáélesztésére vonatkozó terveket nem tárgyalták meg, vagy nem fogadtatták el előzetesen azokat azokkal a hatóságokkal, melyek minden országban törvény adta joguk alapján illetékesek arra, hogy e tervekről tudjanak és azokhoz hozzájáruljanak.

Az ilyen visszásságok elkerülése céljából nem győzzük hangsúlyozni, mennyire fon-tos a fentiekre vonatkozó törvények és jogszabályok betartása – még ha azok valamely társadalmi vagy magánszervezet helyeslése alapján történnének is –, mert csak így le-hetséges a szükséges képzettséggel nem rendelkező személyek beavatkozását ellenőr-zés alatt tartani. A konferencia határozata szerint a műemlék jellegű helyek hatékony fenntartására és védelmére feltétlenül szükséges az alábbi intézkedések megfontolása:

a) a történelmi jelentőségű városrészekben az épületek helyreállítása;
b) a közösség részvétele a műemlékvédelmi programokban;
c) a helyi igények elsőbbsége;
d) a környezet tekintetbevétele;
e) körültekintő intézkedések.

Ezek az intézkedések azokra a pontokra támaszkodnak, melyekre a regionális gyűléseken kitérnek, mint például a quitói tanácskozáson is.

A prehispániai örökség

A prehispániai műemlék jellegű helyek helyreállításánál a nemzeti és nemzetközi dokumentumokban és térképekben megadott előírások és a jelenlegi rendelkezések az irányadók.

Valamely műalkotás eredeti voltában való fenntartása céljából minden rekonstruk-ció a leghatározottabban elkerülendő, tekintet nélkül az adott tárgyra vonatkozó bár-mely információra vagy dokumentumra. A műemlékekkel kapcsolatos minden be-avatkozás lehetőleg a múltba visszanéző körültekintéssel végzendő, vagyis semmi olyan nem tehető hozzá, ami véglegesen megváltoztatná a mű eredeti formáját.

Csak szerénységgel végezhető a munka, kellő tiszteletben tartva a mű alkotójának eredeti elgondolását.

Helyreállítás

A helyreállítási munkálatoknál az alábbiakra van a legnagyobb szükség: összehangolt multidiszciplináris tanulmányokra, a tapasztalatok ismeretére, formális rendszerek és dinamikus módszerek kialakítására. Az így kialakított rendszerek a helyreállítási feladat sajátos adottságaiból kiindulva határozzák meg az adott közösség igényeihez igazodva a helyreállítás célját és jellegét.

Minden helyreállítási munkánál alapos történelmi tanulmányokat kell előzőleg folytatni, sőt a munka során is. A helyreállításban nagy segítséget nyújt a bibliográfiai forrásmunkák és egyéb, a tárgyra vonatkozó megbízható adatok figyelembevétele.

A helyes módszerek alkalmazása lehetővé teszi a megfelelő téralakítást, a helyreállítandó műemlékek történeti múltjának és stílusának kellő ismeretében pedig a használati körülmények figyelembevételét.

A különböző diszciplinákra épülő helyreállítási munkálatok lehetővé teszik, hogy a műemlékvédelmet az egész közösség javára csoportmunkával szervezzék meg.

Általában minden helyreállítási munkánál az alábbi pontokat kell figyelembe venni:
– folyamatos fenntartásra vonatkozó programok;
– a lakosság részvétele a kultúrjavak megőrzésével kapcsolatos munkákban;
– a terveket a megvalósítás előtt jóvá kell hagyatni;
– a helyreállítandó épület típusának figyelembevétele a módszerválasztásnál;

– a helyreállítás megkezdése előtt a teljes költségvetés elkészítése;
– a helyreállítás ne érintse károsan a műemléket vagy annak környezetét, az elvégzendő helyreállításhoz szükséges strukturális elemek vagy felszerelések terveit be kell mutatni;
– tapasztalatcsere céljából a helyreállítás technikájával és módszereivel foglalkozó szemináriumok szervezése.

Szállítható műalkotások

A gyakori helyváltoztatások során, a műkincsek szállításából adódó károsodás miatt, a jóvátehetetlen károk elkerülésére szükségessé vált az e problémákból adódó helyzet szabályozása.

A modern technikai eljárások bonyolult és különböző lehetőségeinek figyelembevételével olyan speciális helyreállítási eljárásokat kell kialakítani, melyek a legjobban megfelelnek a műalkotásokhoz használt anyagoknak. Feltétlenül szükséges olyan laboratóriumok és kísérleti műhelyek létesítése, amelyek alkalmasak a múltban és napjainkban használt anyagok vizsgálatára, hiszen a megelőzés fontosabb mint a helyreállítás.

Népi építészet

Szinte létfontosságúnak nevezhető a vidéki kisvárosoknak a fenntartása, melyek a népi építkezés jellegzetességeit hordozzák.

Fontos, hogy Mexikó Nemzeti Szépművészeti Intézete több más amerikai intézménnyel együttműködve gondoskodjék az amerikai népi építkezéssel foglalkozó kiadványok soráról, és a lakóépületek helyreállításával és a tudományos kutatás eszközeivel elősegítse a népi kultúrára jellemző sajátos építkezési formák és rendszerek megőrzését.

Turizmus

A kulturális örökségre vonatkozó idegenforgalmi tájékoztatást erre illetékes, megfelelő tudású szakembereknek kell kidolgozniuk, a műemlékvédelem általános követelményeinek megfelelő módszerek, elemzések és értékelések alkalmazásával. Az ilyen széles körű tájékoztatás által tanulják meg a turisták, hogy a kulturális örökséget értéknek tekintsék, ne csupán szép látnivalónak.

Törvényes szabályozás

Javasolandó, hogy az amerikai országok vonják alapos revízió alá az öröklött kultúrjavakat védő törvények hatékonyságát, és megállapításaikról tájékoztassák az illetékes intézményeket, hogy azok tanulmányozhassák a kedvezőtlen, illetve sikeres jogi rendelkezéseket. A hasonló jogszabályok tanulmányozásával ki kell alakítani az amerikai országok között a tárgyra vonatkozó jogszabályzati kritériumokat.

Javasolandó, hogy az Interamerican Center of Inventony of Cultural Heritage, Bogota (Kolumbia) illetékes szerveinek sokrétű tevékenysége terjedjen ki az egyes nemzeti törvényes rendelkezések tanulmányozására is.

Az ingatlanok áttekinthetősége céljából, a műemlék jellegű helyek pontos megjelölésére atlaszok, földrajzi térképek készítendők légi felvételek és más modern technikai eszközök segítségével.

Felmérés

Amerika közös kulturális örökségének felmérésben és katalogizálásában az egyes

regionális körzetek együttműködését megkönnyítené és elősegítené az alábbi földrajzi zónákra való felosztás:

a) Kanada és az Egyesült Államok,
b) Mexikó, c) Közép-Amerika,
d) a Karib-térség,
e) az Andok vidéke,
f) Brazília,
g) Dél-Amerika.

Javasolható, hogy a kulturális örökség felmérésnek programjában használjanak az egyes régiók szerinti kódokat, hogy ily módon biztosítsák az információcsere kellő összhangját.

A nemzetközi szervezetektől művészeti és technikai szójegyzékek kiadását kérjük, hogy az érdekelt országokban azonos terminológia kerüljön alkalmazásra.

A nemzetközi szervek találjanak módot arra, hogy az egyes régiókban minél több tanfolyam létrehozásával készítsék fel a katalóguskészítőket, vagy a már meglévő tanfolyamok kapacitását jobban használják ki.

Az amerikai országokból a bibliográfiai anyagok álljanak rendelkezésre, elsősorban az alábbi témákra vonatkozóan:

a) a kulturális örökség jegyzéke és osztályozása,
b) a kulturális örökség megőrzése,
c) a helyreállításhoz szükséges technikai eljárások,
d) a műemléki zónák szakszerű tanulmányozása,
e) az amerikai országok részéről anyagi alap létrehozása a kulturális örökség felmérési programjához, katalogizálásához és terjesztéséhez.

Javasolható, hogy az egyes kormányok nyújtsanak támogatást a kulturális örökség felmérésére azoknak az országoknak, amelyeknek erre nincs fedezete, illetve növeljék a már meglévő anyagi alapot. A kontinens minden egyes országában hozzanak létre a felméréssel és katalogizálással foglalkozó országos koordinációs központot, valamint regionális központokat is.

A Nemzeti Koordinációs Központ gyűjtse össze a regionális központoktól a gyűjteménytáraik információit. A felméréssel és katalogizálással foglalkozó egyes nemzeti központok rendelkezzenek a szükséges költségek fedezésére a megfelelő anyagi forrásokkal.

Az információcsere elősegítése céljából az információs központok és az egyes nemzeti központok katalóguskészítői számára elég időt kell biztosítani a munkájukhoz szükséges módszerek és technikai eljárások elsajátítására.

Alapfokú felmérési programok szervezése szükséges, hogy ezzel is ösztönözzék a közösség részvételét a kulturális javakkal kapcsolatos ismeretek elsajátításában és a felelősség tudatosításában.

Az ingatlanok felmérési jegyzékében kapjanak helyet a szállítható művészi alkotások is. Azokban az országokban, melyekben eddig a felmérési adatok és a katalogizálás feldolgozásához nem használtak számítógépes eljárásokat, elő kell segíteni az új eljárások bevezetésének lehetőségeivel foglalkozó vizsgálatokat.

Az értékelés módszertanának kialakítása céljából valamennyi régió képviseletével minél előbb közgyűlést kell tartani, hogy a felmérések alapján szerzett tájékoztatás és adatok meghatározhassák a nemzeti kultúrkincsek megőrzése prioritásának rendjét.

SZIKLAMŰVÉSZETI ÉS MUZEOLÓGIAI KONGRESSZUS

Milánó, 1982 Ajánlások

Bevezetés

A Sziklaművészeti és Muzeológiai Kongresszust 1982. október 29. és 31. között tartottuk Milánóban a sziklaművészetet bemutató kiállítással (I camuni alle radici della civilta europea, Az európai civilizáció camunoi gyökerei) kapcsolatban. A kongresz-szust az ICOM (International Council of Museums, Múzeumok Nemzetközi Tanácsa), az ICOMOS (International Council on Monuments and Sites, Műemlékek és Műem-léki Együttesek Nemzetközi Tanácsa) és a CCSP (Centro Camuno di Studi Preistorici, Prehisztorikus Tanulmányok Camunói Központja) rendezte Milánó városa védnöksé-ge alatt.

A kongresszus azt tűzte ki céljául, hogy tanulmányozza a lehetőségeket és adjon ajánlásokat arra, hogyan tudnak múzeumok és kiállítások a prehisztorikus és népraj-zi sziklaművészet ismertetésében részt vállalni, és segíteni abban, hogy a nagyközön-ség az ekomúzeumokba és parkokba bejuthasson. A kongresszus kereteit biztosító ki-állításnak minden várakozást felülmúló sikere volt. Öt hónapon át naponta ezernyi látogató bizonyította napnál világosabban, hogy a sziklaművészetet bemutató, arról tájékoztató ismeretanyag terjesztésére nagy igény van.

A sziklaművészet eminensen egyetemleges kultúrkincs. Megtalálható mind az öt kontinensen, és az emberiség intellektuális fejlődésének kimagasló tanúságtevője. Annak fényében, hogy a sziklaművészet legalább 35 000 éve kulturális kifejezőeszköz és mint ilyen, az emberiség örökségének egyik alapvető összetevője; figyelembe véve a helyszínek megnyitása iránt megnyilvánuló közigényt; megfontolva, hogy a sziklaművészet jelenlegi múzeumi bemutatása és kiállítások, kiadványok és a médián keresztül való terjesztése messze elmarad ennek a művészetnek kulturális jelentőségétől, a következő ajánlásokat tesszük.

Parkok és helyszínek

Nem lehet a mozdíthatatlan művészi-kulturális örökség, mint amilyenek a festett sziklák és barlangok, bármilyen érdemleges megóvását kigondolni anélkül, hogy a fi-zikai és kulturális környezet s általában az egész körülvevő terület teljes körű meg-óvására ne fordítanánk figyelmet. A földhasználat egész sor változtatási szisztémát je-lent, amellyel dinamikus egyensúlyt kell kialakítani. A sokszor összebékíthetetlen tényszerűségek között gyakran alakul ki feszültség és konfliktus egy kellően át nem gondolt kezdeményezés nyomán. Az általános földhasználat tervezése során a régé-szeti parkok helyzetét az általános rendezési tervekben kell meghatározni. A parkok megtervezésekor a következőket kell szem előtt tartani:

a) céljuk a régészeti és történeti örökség megóvása és megőrzése és a közönség számára ennek hozzáférhetővé tétele;

b) a parkok létrehozásával párhuzamosan el kell készíteni annak a kulturális örök ségnek a pontos és teljes leltárát, amely a régészeti parkban található;

c) az örökség megóvása és leltárba foglalása elő kell segítse a tudományos kutatást;

d) a parkok fenntartásának egyik célja a kulturális tájékoztatás, s így ahol csak le het, igénybe kell venni a társadalom közreműködését.

Tehát a parkok létesítésekor és fenntartásakor nem elég ezeket kezelni és ellenőriz-ni, hanem a cél mindenekelőtt a kulturális fejlesztés és a kutatás elősegítése. Ezért azt

javasoljuk, hogy ahol a sziklaművészet nagyobb koncentrációja fordul elő, létesítse-nek olyan régészeti parkot, amelynek hangsúlyozott célja a megőrzés, megóvás, lel-tárba vétel, tudományos kutatás és a nagyközönség előtti nyitottság. Turistalátványos-sággá csak azután válhat, miután a megfelelő őrzési és megóvási rendszabályokat megállapították, és amikor a tudományos eredmények lehetővé teszik, hogy a látoga-tók a régészeti és történelmi látnivalókat értelmezni tudják.

A park berendezései és felszerelései között laboratóriumoknak is helyet kell kapniuk, mert a régészeti emlékek változásait állandóan figyelemmel kell kísérni, és módszeresen kell elemezni az atmoszférikus és a látogatók okozta légszennyeződés hatását is.

Dokumentálás

Mind a tudományos kutatás, mind az ismeretterjesztés céljára módszeresen kell gyűjteni, őrizni és óvni a dokumentumokat. Tekintettel arra, hogy a sziklaművészet emlékei pusztulnak, sőt rongálják is őket, biztosítani kell az összegyűjtött dokumen-tációs anyag kellő megőrzését, hiszen egyes esetekben kizárólag ezek az örökség fennmaradó emlékei:

a) kívánatos a tárgyak folyamatos katalogizálása és dokumentálása, amely egy világleltár megalkotásához vezethet;
b) javasolt, hogy úttörő projektek induljanak, amelyek finom kidolgozottságú eljárásokat használhatnak, és egyúttal skiccelt és fényképezett dokumentációt hozhatnak létre, amelyet módszeresen rendszereznek;
c) nyomasztó szükség van a meglévő dokumentáció minden módon való megóvásá-ra. A tudományos kutatáshoz, az ismeretterjesztéshez, a kiállítások rendezéséhez, a sziklaművészeti objektumok múzeumokban történő elhelyezéséhez felhasznál-ják a meglévő dokumentációt, és ez gyakran ezek romlásához vezet. Különösen igaz ez a fényképek s még ennél is inkább a színes fényképek esetében, amelyek élettartama meglehetősen rövid. Haladéktalanul gondoskodni kell a pusztulásnak (esetleg éppen: pusztításnak) kitett dokumentáció megvédéséről, mivel ezek több nemzedék tudományos kutatói erőfeszítésének köszönhetőek, s sokéves munka gyümölcsei, a következő generációknak jó állapotban kell őket átadnunk;
d) valamennyi meglévő dokumentáció megőrzése rutin feladat kell, hogy legyen, olyan, amelyet a sziklaművészetben gazdag országok kormányai éppúgy felvál-lalnak, mint azok a szervezetek, amelyek célja a műemlékek és műemléki hely-színek védelme, a múzeumok fejlesztése, a műtárgyak megóvása s a kultúra és tudás terjesztése. Fel fogjuk kérni az UNESCO-t, az ICOM-ot, az ICOMOS-t és az ICCROM-ot, hogy törekedjenek a közönség érdeklődésének felkeltésére és fenntartására.

Kiállítások és múzeumok

Mivel a sziklaművészeti helyszínek világszerte sokszor olyan távol eső helyeken fekszenek, amelyek megközelítése a nagyközönség számára nehéz, a hatékony ismeretterjesztésnek életbevágó a kiállításokhoz és múzeumi bemutatáshoz folyamodnia. Légyen az állandó kiállítás, szakosított múzeumi osztály vagy vándorkiállítás, mind érvényes hozzájárulás lehet a sziklaművészet és rejtett üzenete megismertetéséhez. Minthogy a sziklaművészet maga nem mozdítható, a bemutatás alternatív megoldásait kell keresni, például egzakt másolatokat, terepfelvételeket, fényképeket és más vizuális vagy audiovizuális segédanyagot kell kiállítani.

Javasolható, hogy a kiállítások és a múzeumi bemutatások tárják a közönség elé a tudományos kutatás azon folyamatait is, amelyek a kialakított következtetésekhez vezettek; ezek az oktatási folyamatok a tudományos metodológiát is gazdagítják.

A sziklaművészet, lényegéből adódóan, elválaszthatatlan a környezetétől. Ezt a tényezőt

a kiállítások és múzeumi bemutatások során messzemenően figyelembe kell venni, vagyis minden megoldást fel kell arra használni, hogy az eredeti környezet benyomását keltsék. Amennyiben azt akarjuk, hogy a kiállítások és bemutatók valódi oktatási funkciót lássanak el, különös gondot kell fordítani a történelmi, néprajzi és kulturális összefüggések magyarázatára, nem úgy azonban, hogy az esztétikai értékek háttérbe szoruljanak. A konferenciával párhuzamos milánói kiállítás biztató példa erre.

Nevelés, kultúra és ismeretterjesztés

A sziklaművészetnek az emberiség kulturális gyökerei megismerésében és a megfelelő történelemtanításban betöltött alapvető fontossága, továbbá oktatási eszközként való értéke fényében felkérjük a múzeumokat, hogy teljesítsék ebben a különleges szektorban a nevelés, az információátadás és kultúraterjesztés területén rájuk háruló feladatot.

Javasoljuk továbbá, hogy a kulturális és oktatási nemzeti és nemzetközi szervezetek szintén járuljanak hozzá az ismeretterjesztéshez, és foglalják nemzeti és nemzetközi oktatási programjaikba a sziklaművészetet mint tantárgyat.

Végül azt is javasoljuk, hogy bátorítsák a sziklaművészetet propagáló állandó és vándorkiállítások létrehozását.

Következtetések

A Nemzetközi Sziklaművészeti és Muzeológiai Kongresszus résztvevői felkérik a sziklaművészeti örökségben gazdag országok kulturális és oktatási szervezeteit, valamint az érintett nemzetközi szervezeteket, hogy támogassák ezeket az ajánlásokat, segítsenek elterjesztésükben és gyakorlatba való átültetésükben.

DREZDAI NYILATKOZAT, 1982

1982. november 15-től november 19-ig tíz ország résztvevői, az ICOMOS NDK Nemzeti Bizottságának meghívására Drezdában kollokviumot tartottak a „Háborúban elpusztult műemlékek újjáépítése” tárgykörben.

A gyűlés

– Drezdában ismét megrendüléssel vette tudomásul, milyen szenvedéseket és veszteségeket okoz a háború a népeknek és kulturális javaiknak;

– elismeri a Német Demokratikus Köztársaság lakosságának és kormányának teljesítményeit, melyeket az elpusztult és elveszettnek hitt kultúrjavak, elsősorban az építészeti emlékek egy részének visszaszerzéséért véghez vittek;

– e benyomások alapján kifejezésre juttatja hozzájárulását az UNESCO 2. Kultúrpo-litikai Konferenciájának 308. sz. javaslatához (Mexikó, 1982. augusztus), minden háború elkerülése tárgyában;

– ugyanígy egyetért azzal a határozattal e tárgyban, melyet az ICOMOS VI. Közgyűlése 1981-ben Rómában fogadott el.

A gyűlés tanácskozásainak eredményét a következő elvi megállapodásokban foglalja össze:

1 A háború utáni társadalomfejlesztési feladatok, a városok és falvak újjáépítése, a műemlékvédelem újrakezdése egységet alkot. A műemlékek eszmei értékei, az a kívánság, hogy szellemi és politikai tekintetben a magunkévá tegyük őket, okot nyújtanak újjáépítésük megkezdéséhez.

2 A kormányok és népek célkitűzései és gyakorlati erőfeszítései a műemlékek helyreállítására és a városok és falvak történetileg kibontakozott jellegének megőrzésére nagy jelentőségűek és azok maradnak az embereknek hazájukhoz való kötődése szempontjából, együttműködésükhöz országuk társadalmi haladásában.

3 Nagy kulturális eredményeket értek és érnek el ott, ahol a műemlékek védelme és gondos konzerválása együtt járt művészi hatásuk helyreállításával és feltárásával és ott, ahol a műemlékállományhoz az építészet új alkotásai harmonikusan kapcsolódtak és kapcsolódnak, a jellegzetes városkompozíciót, beleértve a táji adottságokat, tiszteletben tartják és bővítik.

4 Miután az emberek a háborús pusztulások és a műemlék-helyreállítás aktivitásának hatása alatt a műemlékeket növekvő érdeklődéssel, mindenekelőtt történelmi tanúbizonyságoknak tekintették, új nyomatékkal adódik az a követelés, hogy a műemlékek eredeti anyagát konzerválni kell. Itt arra, az idők folyamán, az összes műemléki értékű részlettel együtt nőtt anyagra gondolunk, mely hitelességével a műemlék keletkezését és történeti fejlődésének útját a jelenkorig dokumentálja.

5 Az újjáépítés járulékos indítékokat nyújtott a forrástanulmányokhoz, a leletek dokumentálásának és a műemlékvédelmi eljárásoknak egzaktabb formáihoz. Az egyes műemlékek és a műemlékállomány dokumentálásának további tökéletesítését sürgős feladatnak ismerték el a műemlékeknek fegyveres konfliktusok és katasztrófák következményeitől való megvédése céljából.

6 A műemlékek szellemi elsajátítása iránti érdeklődésből jött lére az a többszörös kívánság, hogy a konzerváláson túlmenően, a műemléket mondanivalója és hatása érdekében restaurálják. Ennek módja és terjedelme a műemlék jelentőségétől és sajátosságától, pusztulásának fokától és a neki tulajdonított kulturális és politikai szereptől függött és függ.

7 Háborús pusztulást szenvedett műemlékek helyreállításánál sokféle módszert, lehetőséget

alakítottak ki. A megfontolások sokasága minden egyes esetben helytálló. Az intő jelként konzervált romoktól a teljes restaurálásig terjedhet egy-egy műemlék megtartása, szimbolikus értéke vagy városképi helyzete szerint.

8 A teljes helyreállításnak előfeltétele, hogy a műemlék pusztulása előtti állapotáról kiértékelés céljából megbízható dokumentáció álljon rendelkezésre. Háborús kár okozta pusztulás esetén különösen ügyelni kell arra, hogy a műemlék történeti fejlődése a jelenkorig visszakövetkeztethető legyen. Ez vonatkozik a műemlék különböző korokból származó elemeire és sorsának más nyomaira. Idetartozhatnak felelősségteljesen beillesztett modern elemek is.

9 Az a szükség, hogy a hagyományos használatot folytassuk, fokozottan meggyorsította az elpusztult műemlékek helyreállítását. A műemlék eszmei értékének növekvő elismerése megerősítette ezt a tendenciát. Ez vonatkozik nagymértékben a városok és falvak történeti lakóépületeire, a városházákra és más közösségi épületekre, így a templomokra is.

10 Egy műemlék pusztulásának gyakran az a következménye, hogy helyreállítása után egészen új célokat tűznek ki feltárására és társadalmi felhasználására. E célok a nagy nyilvános hatáskeltéstől a lakáshasználatig terjednek.

11 A műemlék-helyreállításnál nagy gondossággal, tiszteletre méltó művészi, mesterségbeli és technikai készségekkel bíró tudományos metodika alakult ki. A népeknek abból a törvényes jogából kiindulva, hogy sérült műemlékeiket nemzeti jelentőségüknek megfelelően a legteljesebb mértékben visszanyerjék, a konzerváláson túl a restaurálási és rekonstrukciós munkák megalapozott szakmai kvalitást értek el, ezáltal új kulturális dimenziót nyertek.

12 Egyre világosabban köti össze a népeket a saját történelmük emlékei iránti büszkeség a más országok műemlékei iránti érdeklődéssel, elismerve a múlt és jelen népeinek e tanúbizonyságok által képviselt teljesítményeit. A kulturális javak sajátosságaira, történeti értékükre és szépségükre vonatkozó ismeretek és tapasztalatok világszintű cseréje minden nép, minden etnikai és társadalmi csoport műemlékeire vonatkozóan konstruktív szerepet játszik a népek egyenjogú, békés együttélésében.

Azok a tapasztalatok, melyeket mi, műemlékvédők, a háború szörnyű pusztításaival emberéletben és kultúrjavakban, azok a tapasztalatok, melyeket a műemlék feltárásával és helyreállításával végzett szép és felelősségteljes munkánkkal szereztünk, mindegyikünket arra köteleznek, hogy tiszteletre méltó nemzetközi együttműködéssel és leszereléssel lépjünk fel a világ békéjének biztosítására.

The Declaration of Dresden /At the invitation of the ICOMOS National Committee of the German Democratic Republic, participants from 11 countries held a symposium in Dresden from November 15th to 19th, 1982 on the subject of the "Reconstruction of Monuments Destroyed by War".

AZ ELMÚLT SZÁZ ÉV MŰEMLÉKEI ICOMOS-konferencia határozata
Budapest – Kecskemét, 1982

Az ICOMOS Budapesten és Kecskeméten 1982. június 22-27. között megrendezett nemzetközi konferenciájának 18 országból összegyűlt résztvevői, miután megismerkedtek Budapest, Kiskunfélegyháza, Szeged, Kiskunhalas és Kecskemét legújabb kori műemlékeivel, s kölcsönösen tájékozódtak a korszak műemléki védelmének a külön-böző országokban kialakult módszereiről, kijelentik, hogy

– az utolsó száz év építészetének jelentős emlékei az építészet történetének szerves részét képezik;

– ez a felismerés azonban nem régi keletű, ezért a védelem a legtöbb országban még nem bontakozott ki kellő hatékonysággal;

– a korszak jelentős emlékeit a városok és a települések rehabilitációja keretében, a műemlékvédelem és az urbanisztika közös tevékenységével lehet csak sikerrel megőrizni.

A kollokvium résztvevői ajánlják:

1 Az elmúlt száz év építészettörténeti kutatásait ki kell terjeszteni, különös tekintettel a periodizációra és az irányzatok értékelésére, a korszak jellemző anyagainak és technológiáinak kutatására és dokumentálására.

2 A kutatás és értékelés alapján a régebbi korszakok műemlékeihez hasonló védelemben kell részesíteni az elmúlt száz év fontos emlékeit, biztosítani kell azt, hogy a műemlékké válás folyamatát időben ne tekintsék lezártnak.

3 Az egyes országok kialakult jogrendjének keretein belül nyíljék lehetőség arra, hogy a kortárs építészet kiemelkedő alkotásai is megfelelő védelemben részesüljenek annak az elvnek megfelelően, hogy a ma építészete a holnap műemlékei.

4 Ki kell dolgozni az urbanisztika és a műemlékvédelem különböző országokban alkalmazandó közös módszereit az elmúlt száz év műemlékeinek és műemléki együtteseinek hathatós fenntartására, folyamatos felújítására és karbantartására. E tekintetben nem szabad különbséget tenni a védett és nem védett emlékek között, ideértve a városkép legkülönbözőbb elemeit is.

5 Fokozni kell az ismeretterjesztő, tömegkommunikációs tevékenységet az utóbbi évszázad építészeti törekvéseinek jobb megismertetésére, azon szerkezeti, formai, filozófiai vívmányok értékelésére, amelyek korunk építészetének alapját képezik.

6 Néhány, az e korszak építészetével kapcsolatos kézműves mesterség veszélyben vagy kihalóban van. A mi nemzedékünk felelőssége, hogy tiszteletben tartsa, védje és elősegítse e mesterségeket a hagyományok folyamatosságának biztosítása céljából.

7 Az ICOMOS fontos feladata, hogy szervezze újjá a történeti városokkal foglalkozó bizottságot, s annak keretei között is tartsa ébren az elmúlt száz év műemlékeinek védelmi kérdéseit.

TLAXCALAI DEKLARÁCIÓ, 1982

A műemléki örökség védelméről tanácskozó harmadik Amerika-közi kollokvium „Kistelepülések revitalizációja” címen az ICOMOS Mexikói Nemzeti Bizottsága szervezésében 1982. október 25–28. között ülésezett La Trinidadban, Tlaxcalában. A kollokvium résztvevői nagyon köszönik a figyelmességet, amellyel körülvették őket, és hálájukat fejezik ki a mexikói küldötteknek, valamint a szervezőbizottságnak a meleg fogadtatásért és a munka színvonaláért, amely az összejövetel eredményességét biztosí-totta

Különös köszönet és hála illeti Tlaxcala Szövetségi Állam kormányát vendégszeretetéért és azért az erőfeszítéséért, amelyet a valamennyi amerikai nép számára oly fontos, a történelem által ráruházott építészeti és városi örökség védelmében kifejt.

A küldöttek, megvizsgálván azokat a veszélyeket, amelyek jelenleg a kistelepülések építészeti és környezeti örökségét fenyegetik, ezeket a következtetéseket fogadják el:

1 *Megerősítik,* hogy a kistelepülések olyan életmódtartalékot jelentenek, amelyek kultúránk tanúi, emberi léptékű közösségi kapcsolatfajtákat őriznek, s lakosaiknak önazonosságot biztosítanak.

2 *Emlékeztetnek* arra, hogy a kistelepülések védelme és rehabilitációja a kormányok és helyi hatóságok felelőssége és erkölcsi kötelessége, másfelől a közösségek joga az, hogy részt vegyenek a lakóhelyük megóvását érintő kérdések döntéshozatalai-ban, és tevékenyen avatkozzanak be a megvalósítás folyamatába.

3 *Figyelembe véve* a Chapultepeci Kartát és a Moreliai Kollokvium és más amerikai értekezletek aggályait is kifejtik, hogy a kistelepülések építészeti öröksége és kör-nyezete meg nem újítható kincs, olyan, amelynek védelméről nagy körültekintés-sel kell gondoskodni, nehogy politikai megfontolások változtatásai és hamisításai megkárosíthassák.

4 *Arról tesznek hitet,* hogy a kistelepülési közösségek életfeltételeit javító intézkedé-seknek a kistérség jellegzetes hagyományai és életformája szigorú tiszteletére kell támaszkodniuk.Továbbá arról, hogy a kontinenset sújtó gazdasági válság nem fé-kezheti le a kistelepülések identitásának megmentésére tett erőfeszítéseket, éppen ellenkezőleg, ahhoz, hogy felülkerekedhessünk a nehézségeken, a múltbéli kultú-rára és emlékeink konkrét kifejeződéseire kell támaszkodnunk.

5 *Megállapítják,* hogy a fogyasztási struktúra és a hagyományainktól idegen életfor-ma mintái, amelyek a különböző kommunikációs eszközökön át szivárognak hoz-zánk, különösen a kistelepüléseken, a magunk értékeinek megvetése által gyorsít-hatják kulturális örökségünk romlását, ezért felkérik a kormányokat, a felsőoktatási intézményeket s az örökségvédelemben érdekelt minden köz- vagy magánszerve-zetet, hogy az összes rendelkezésükre álló eszközzel küzdjenek ez ellen a behato-lás ellen.

6 *Aláhúzzák* a fejlesztési és rendezési tervek fontosságát a kistelepülések elnéptele-nedési folyamatának és a közép- és nagyvárosok túlnépesedésének lassításában, ez a jelenség már az érintett települések létét magát fenyegeti. Azt *javasolják,* hogy minden intézkedés, amely a településközpontok megőrzését, az építészeti örökség értékvédelmét célozza, feltétlenül járjon együtt a lakosság társadalmi-gazdasági fel-tételeinek és a központok életminőségének javításával. *Kérik* a kormányokat és a kompetens hivatali szerveket, hogy hozzanak létre olyan infrastruktúrát és beren-dezkedéseket, amelyek segítenek a kistelepülési lakosság megtartásában.

7 *Úgy vélik,* hogy a falusi/kistelepülési hagyományos atmoszféra megőrzése és a kor-társ népi építészeti folyamatosság megtartása érdekében szükség van a hagyomá-nyos építőanyagokra és építési technológiákra, vagy ha ezt nem lehet biztosítani, olyan helyettesítő megoldásokat *javasolnak,* amelyek nem mutatkoznak hangsú-lyosan az

eredményül kapott formákban, és megfelelnek mind a hely fiziológiai fel-tételeinek, mind az ott élők életformájának.

Javaslatok

A kollokvium résztvevői *emlékeztetnek* a Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa különböző nemzetközi dokumentumaiban lefektetett alapelvei-re, a quitói, chapultepeci és moreliai Amerika-közi tanácskozásoknak a kistelepülések védelmével foglalkozó javaslataira, és a maguk részéről *hozzáfűzik* a következőket (kérve, hogy az amerikai ICOMOS-bizottságok és más szakemberek és szakmai ható-ságok terjesszék el ezeket a szakmai kollégiumokban, a tárgyban illetékes intézmé-nyekben, egyetemeken, építészeti szakiskolákban és más szerveknél):

1 A kistelepülések megóvását és revitalizációját célzó valamennyi intézkedés egy olyan program keretében valósuljon meg, amely a régió történelmi, néprajzi, társadalmi és gazdasági vonatkozásait és felélénkítésének lehetőségeit figyelembe veszi, mert enélkül csak felületes és hatástalan lehet.
2 Bátorítsák az interdiszciplináris szakmai részvételt mint minden kistelepülési megóvási, restaurálási és revitalizációs program elengedhetetlen feltételét.
3 Gondoljanak arra a szolgáltatók, mint oktatásiak, kommunikációsok, egészségügyiek, elektromosságiak és egyebek, hogy pozitív kezdeményezéseik is okozhatnak kárt, ha nem veszik figyelembe, vagy félreismerik a kulturális örökség értékeit és azokat az előnyöket, amelyeket az örökség a közösség számára jelent.
4 A jobb eredmények elérése céljából a kistelepülések megőrzésének tapasztalatairól kölcsönösen tájékoztassák egymást az országos politika, a speciális törvényi szabályozás és a technikai fejlesztés szervei. A tájékoztatás éppen olyan fontos a nemzetközi, mint a sajátosan amerikai porondokon. Megerősítjük a publikációk fontosságát, és javasoljuk a különböző specializált témákkal foglalkozó amerikai munkacsoportok létrehozását is.
5 Legyen magától értetődő a régióban honos építőanyagok és építési technikák al-kalmazása a kistelepülések adekvát megóvási munkálatainál, és ne legyen ez el-lentmondásban azzal az általános alapelvvel, hogy a jelenkori beavatkozások jele-it mutassuk meg. Sürgősen kell erőfeszítéseket tenni, hogy a közösségeket arra bátorítsák, hogy ismerjék el, tartsák érvényben és bízzanak ezeknek az anyagok-nak és technikáknak az értékében és rangjában, és használják őket ott, ahol még megvannak.
6 A latin-amerikai országok kormányai tegyék fontolóvá kölcsönök nyújtását abból a célból, hogy a kistelepülések/kisvárosok lakóegységeit megvásárolják, karbantartsák, megóvják és restaurálják, ami a műemléki örökség megvédésének és a lakhatási gondok könnyítésének egyaránt praktikus eszköze. E célból újra kellene gondolni a kölcsönrendszert, azt a népi építészet anyagaival és technikájával megvalósított építmények jelzálogkölcsön-forma irányába vezetni.
7. Az építészeti tanintézmények hozzanak létre és támogassanak mesteri és doktori fokozatokat a restaurálási szakembereknek, és vegyenek fel a tanulmányok korábbi fokán olyan programokat, amelyek a városi és falusi örökség értékeivel, a védelem és restaurálás problémáival, valamint a népi építészettel és a hagyományos épí
tő technológiákkal foglalkoznak úgy, hogy végzőseik legyenek képesek a hozzájuk forduló közösségek rendelkezésére állni.
7 Az építészeti kamarák és társaságok hozzanak létre bizottságokat az építészeti örökség védelmére, amelyek képesek a kistelepülések védelmére a rájuk háruló felelősség alapján eljárva és arra, hogy összegyűjtsék és terjesszék a kérdéskör problémáit, valamint hogy tanácsot adjanak programok és tanulmányok kialakításában.
8 A régió országainak képviselői minden szükséges erőfeszítésükkel azon legyenek, hogy a

kormányaik, amelyek eddig még nem tették meg, fogadják el az UNESCO 1972. november 16-i Világörökség Konvencióját mint annak eszközét, hogy nemzetközi szervezetek támogatását és technikai segítségét megkaphassuk.

AZ ICOMOS OLASZ NEMZETI BIZOTTSÁG RÓMAI DEKLARÁCIÓJA, 1983

Tekintve:

– az olaszországi régészeti, építészeti, történeti és művészi, környezeti és természeti, levéltári és könyvtári örökség rendkívüli változatosságát és mennyiségi és minőségi gazdagságát,

– a rendelkezésre álló gazdasági és pénzügyi források szűkös voltát,

– az olasz társadalom jelenlegi növekedési és átalakulási szakaszát jellemző különlegesen feszült légkört;

hasonlóképpen *figyelembe véve* az olasz szakemberek folyamatos, alapvető kultu-rális hozzájárulását nem csupán a művészettörténet, hanem éppúgy a konzerválás és restaurálás elméletének és gyakorlati módszereinek megismeréséhez;

megállapítva továbbá – összehasonlítva a helyzetet más országokkal – az olasz parlament és kormányzat, de különösképpen a közszolgálatok állandó érdeklődését a kulturális örökség megvédése iránt;

éppen ezért, annak céljából, hogy minél inkább elősegítsék a nemzeti kulturális örökség teljes megőrzésének pontos és hatékony védelmét, az ICOMOS Olasz Nem-zeti Bizottság, a Kulturális Javak és a Környezet Minisztériumának védnöksége alatt, *emlékeztetve* azokra a tevékenységekre, amelyeket a sorrentói (1979) és a nápolyi (1981) nemzetközi kollokviumokon végeztek, 1983. június 9–10-én Rómában, apró-lékos kutatásokra alapozva, megtárgyalta a „Műemlékek és műemléki helyszínek megőrzése terén Olaszországban aktuálisan végzett akciók” témáját.

Meghallgatva és *megtárgyalva* az előadásokat és felszólalásokat, a kollokvium számot vetett azokkal a súlyos hiányosságokkal, amelyek jelenleg a kulturális örök-ség védelme és restaurálása terén Olaszországban fennállnak. Ezeket a hiányossá-gokat egyrészt az elmélet és a gyakorlat közötti kapcsolat nem teljesen tisztázott volta, másrészt a jelenlegi politikai és szociogazdasági helyzettel együtt járó szituá-ció okozza.

Az értekezlet kiemeli különösen:

1 A nagyon ritka, mi több: nem létező koordinációt a különböző, minden szintű – helyi, regionális, országos és nemzetközi – műemlékvédelmi szervezetek között. Ez a szituáció más módon, az intézmények szerves struktúrájának hiányával is nehéz-ségeket okozott: ilyen az egyetemek és a kulturális javak adminisztrációjának kü-lönállása; a minisztériumok közötti koordinálatlanság, különösen a Kulturális és a Közmunkaügyi Minisztérium között, mely utóbbi még így is jelentékeny forrásokat mozgat meg az építészeti örökség javára.

2 Annak súlyos következményeit, hogy nagyon gyakran olyan személyeket (külföldieket vagy közfunkciójú hazaiakat) javasolnak építészeti restaurálási műveletek elvégzésére, akiknek nincs megfelelő képesítése. Ez okból megerősítettek, hogy feltétlenül olyan hozzáértő restaurátorokhoz kell fordulni, akiknek egyetemi szintű, sőt posztgraduális képzettsége van.

3 A műemlékeken, központokon és történeti együtteseken dolgozó új és kvalifikálatlan magánvállalatok tevékenysége utólagos következményeinek ellenőrizetlenségét. Ezt a jelenséget még csak növeli az építési piac kedvezőtlen konjunktúrája, ami néhány vállalatot arra ösztönöz, hogy kellő alkalmasság hiányában, egy újabb keletű, kétértelmű, az építészetre és urbanisztikára vonatkozó szabályozást kihasználva fokozzák restaurálási tevékenységüket, ezzel is hozzájárulva a jelenlegi helyzet általános zavarosságához.

A konferencia az előzőkben idézett pontok s az azokban foglalt hiányosságok kiküszöbölésére a következőket javasolja:

a) Felkéri a parlamentet, a kormányt és az ellenőrzésre hivatott szerveket, vállaljanak teljes felelősséget a nemzeti és nemzetközi szervezetek adminisztratív, oktatási, jogszabályalkotó, műszaki és kulturális kezdeményezéseinek összehangolásáért, hogy megalapozottan szabályozhassák a építészeti beavatkozásokat és szigorúan ellenőrizhessék a restaurálásban közreműködők és az e területen működő vállalatok tényleges képesítését.

b) Megerősíti és elfogadja a római ICCROM által 1982 decemberében rendezett, az építészeti konzerválás képzésével foglalkozó nemzetközi értekezlet tartalmát és határozatait. A jelenlegi konferencia során kinyilvánításra került az alapvető szük-ségesség: egyrészt a mindennemű történeti, műszaki, építészeti és urbanisztikai, tudományosan és multidiszciplinárisan végzett megőrzési akciókban résztvevők képzése; másrészt az, hogy erősítsék a kulturális nevelésben és képzésben kompe-tens nemzetközi szervezetek – mint amilyen az ICOMOS és az ICCROM – jelentő-ségét.

A konferencia, megfogalmazva ezeket az ajánlásokat a kulturális világ illetékes szer vezeteihez, kinyilvánítja az ICOMOS tettrekészségét és együttműködési óhaját a lehe tő leggyorsabb megvalósítás érdekében.

A KASTÉLYOK ÉS VÁRKASTÉLYOK ÚJ SZEREPE A TÁRSADALOM ÉLETÉBEN

Nemzetközi ICOMOS-szimpózium határozata, Pozsony (Csehszlovákia), 1983

A Csehszlovák ICOMOS Nemzeti Bizottság, a Cseh Szocialista Köztársaság Kulturá-lis Minisztériumának és a Szlovák Szocialista Köztársaság Kulturális Minisztériumának védnökségével, 1983. szeptember 18–24. között nemzetközi szimpóziumot tartott a kastélyok és várkastélyok kulturális és társadalmi hasznosításának témakörében. Mi-után meghallgatták a különböző országok képviselőinek előadásait és hozzászólásait, továbbá a helyszínen is tanulmányozták a kastélyok és várkastélyok említett haszno-sításának válogatott példáit a Csehszlovák Szocialista Köztársaságban, a résztvevők *megállapítják* a következőket.

– A kastélyok és várkastélyok a történelem jelentős és hiteles tanúi, és az emberiség kulturális örökségének egyik legfontosabb emlékcsoportját képezik. Különösen ma, a felgyorsult technikai fejlődés korában, amikor a kulturális értékek különös ak-tualitást kapnak, a kastélyok és várkastélyok az emberi élet kontinuitásának, az al-kotómunka értelmének meggyőző bizonyítékai, és a harmonikus társadalmi fejlő-dés megismerésének pótolhatatlan forrásai. Fontos szerepük van a közművelődés-ben-oktatásban is.
– A történeti kastélyokat és várkastélyokat meg kell őrizni, helyre kell állítani és megfelelően hasznosítani kell annak érdekében, hogy egyedi és pótolhatatlan értékeik ne csupán megmaradjanak, de teljes mértékben felhasználásra kerüljenek a mai környezet kialakításában. E cél elérésének alapvető előfeltétele az a tudatosan komplex megközelítés, amely az egyes államok kultúrpolitikai, területrendezési, jogi szabályozási, közigazgatási, műszaki és pénzügyi intézkedésein alapul.
– A kastélyok és várkastélyok gyakran kiterjedt épületegyüttest képeznek, ideértve a melléképületeket és kisebb kerti építményeket is. Ennek következtében nehéz va-lamennyi elem számára olyan célszerű hasznosítást találni, ami megfelel a társada-lom szükségleteinek és lehetőségeinek, igazodik a műemlékvédelmi elvekhez, és összhangban van a Velencei Karta 5. cikkelyével.
– A társadalom fejlődésének, társadalmi, gazdasági és kulturális átalakulásának, valamint a történeti stílusok és életmódok dokumentálásának szempontjából elsősorban azoknak az együtteseknek van egyedülálló jelentősége, amelyeket eredeti berendezésükkel és felszerelésükkel együtt őriztek meg. A múlt megismertetésében betöltött, mással nem pótolható szerepük mellett ezek a helyek a pihenés és a kikapcsolódás megfelelő formáit nyújtják a ma embere számára.
A szimpózium résztvevői ezért a következőket *ajánlják.*
– A kastélyokat és várkastélyokat egységes területi, történeti, kulturális és természeti együtteseknek kell tekinteni, és kulturális és társadalmi célokra kell úgy felhasználni, ahogy az a társadalom szükségleteinek megfelel.
– Figyelmet kell fordítani arra, hogy a kastélyok és várkastélyok új hasznosításainak köre bővüljön, és hogy az e téren szerzett tapasztalatok és ismeretek nemzetközi szinten kicserélésre kerüljenek.
– A kastélyok és várkastélyok helyreállításakor a táj sajátos jellegét meg kell őrizni, akárcsak a kerteket és parkokat, amelyek azok természeti keretét alkotják.
– A kastélyok és várkastélyok előnyös térbeli adottságait (épületek, parkok) alkalmas módon fel kell használni kulturális és társadalmi célokra úgy, ahogy az a lakosság szükségleteinek megfelel.
– Ahol mód van rá, a nagyközönség számára megnyitott kastélyok és várkastélyok helyreállításakor olyan új kiállítások létrehozására kell törekedni, amelyek tekintet-tel vannak a múzeumi kiállítások és a műemléki enteriőrök bemutatása közötti sa-játos eltérésekre. A kiállítás jellegét minden egyedi esetben a műemlék kulturális és történeti

egységét szem előtt tartva kell meghatározni.
– Azokat a kastélyokat és várkastélyokat, amelyeknek korábban lakófunkciójuk volt, lehetőleg ugyanerre a célra kell hasznosítani, műemléki-történeti értékük szigorú tiszteletben tartása mellett.
– A pusztulás veszélyének kitett várkastélyromok helyreállításakor a szigorúan vett konzerválást célzó modern módszereket kell alkalmazni, és korlátozni kell az olyan rekonstrukciót, amely a hiteles értékek elvesztéséhez vezethetne.
– A kastélyok és várkastélyok helyreállítását és hasznosítását úgy kell irányítani, hogy megakadályozzuk a külső megjelenés, a belső szerkezet, a belső díszítés és a felsze-relés művészi értékeinek a veszélyeztetését, különösen olyan esetekben, amikor az illető ország építészetének történeti fejlődését megtestesítő, legfontosabb emlékek-ről van szó.
– Maximális figyelmet kell szentelni a kastélyokban és várkastélyokban található mobiliák tudományosan megalapozott leltárba vételének, beleértve a komplett fotódokumentációt. Biztosítani kell ennek a pótolhatatlan kulturális örökségnek a megfelelő kezelését és maximális védelmét lopás, betörés és természeti csapások ellen.
– Fel kell kérni az ICOMOS-t, hogy tanulmányozza egy, a kastélyokra és várkastélyok-ra specializált ad hoc bizottságnak a meglévő szervezetekkel összhangban történő felállítási lehetőségét, amely a nemzeti ICOMOS-bizottságokkal együttműködve el-készítené a nagyközönség számára hozzáférhető kastélyok jegyzékét. Ez a jegyzék egyaránt szolgálna tudományos és ismeretterjesztési, valamint a kulturális turiz-mussal összefüggő célokat.
– Ki kell eszközölni a műemlékek helyreállítására vonatkozóan az érvényben lévő építési szabványok alóli felmentést, ami megkönnyítené ezen értékek konzerválását.

A szimpózium résztvevői köszönetüket fejezik ki a Cseh Szocialista Köztársaság Kulturális Minisztériumának, a Szlovák Szocialista Köztársaság Kulturális Minisztériumának, a Csehszlovák ICOMOS Bizottságnak és a szimpózium rendezőinek a szívé-lyes fogadtatásért és a szimpózium kitűnő megszervezéséért. Nagyra értékelik az el-hangzott előadások színvonalát, valamint a műemlékek helyreállítása, társadalmi és kulturális hasznosítása terén Csehszlovákiában elért eredményeket. Kifejezik azon óhajukat, hogy rendszeresen tartsanak hasonló találkozókat.

QUÉBECI NYILATKOZAT

A világörökség városainak nemzetközi szimpóziuma, 1991

A szimpóziumon az UNESCO világörökség-jegyzékére felvett több mint negyven város polgármesterei, városrendezői és műemléki igazgatói gyűltek össze. E fontos találkozón az alábbi nyilatkozatot egyhangúlag fogadták el.

Québeci Nyilatkozat a történeti városi épületegyüttesek védelméről a fejlődési periódusban és a világörökség városainak hálózata

A városok kulturális örökségének védelme mindenütt nagy kihívást jelent a helyi közigazgatásnak, s ez különösen így van a '90-es évek elején. A világörökség részét képező városok feladata e tekintetben nemesítő, szimbólumértékű státusuk következtében még nehezebb. Példaértékű küldetésük s világméretű elszigeteltségük tudatában szükségesnek tartják erejük fokozottabb egyesítését, a megfelelő mechanizmusok létrehozását.

1. A történeti városi épületegyüttesek és a fejlődés kihívása

A történeti városok és városrészek – méretüktől és státusuktól függetlenül – vi-lágszerte szemben találják magukat a belső egyensúly és az integráció súlyos gond-jaival. E problémák nagy része sem nem új, sem nem megoldhatatlan, hiszen szá-mos helyi önkormányzat kiválóan megoldotta a fejlődés és a megőrzés kettős dilem-máját. Úgy tűnik azonban, hogy a '90-es évek különösen kritikusak és egyben ösztönzőek lesznek azoknak a kormányoknak, közösségeknek és egyéneknek a szá-mára, amelyek és akik hozzá kívánnak járulni az emberiség kulturális örökségének megőrzéséhez. Különösen a gazdasági szempontok kerülnek egyre gyakrabban ösz-szeütközésbe bizonyos prioritásokkal. A lakosság a maga részéről egyre nyíltabban fogalmazza meg például a környezettel kapcsolatos, alapvetőnek ítélt igényeit. Ez-zel párhuzamosan jelentős társadalmi csoportok támasztanak megnövekedett igé-nyeket a szabadidő és az oktatás iránt, ami egyébként elősegíti a kulturális örökség felfedezését és élvezetét is.

Mindezek a tényezők és mozgalmak, amelyek várhatóan egyre jelentősebbekké válnak, egyre újabb és egyre nagyobb kihívást jelentenek a kulturális örökséghez tartozó városok vezetőinek. Többé már nem elszigetelt problémákról van szó, hiszen ezek világszerte megjelennek és ismétlődnek. Az okok gyakran közösek vagy legalábbis hasonlóak, s egyáltalán nem korlátozódnak a fizikai megóvás kérdésére. A városi kulturális örökséggel való sáfárkodás ezért nem korlátozódhat többé a műemlékvédő szakemberekre; a választott képviselőknek, a gyakorlati szakembereknek és az állampolgároknak egyaránt foglalkozniuk kell e kérdéskörrel.

2. A világörökség részét képező városok különleges problémái

Azokat a városokat, amelyeket az UNESCO a világörökség részévé nyilvánított, különleges figyelem övezi, bár összetevőikben és működésükben nem mutatnak alapvető eltérést a többi történeti városi épületegyüttestől. Gyakran valóban csak néhány különleges vonatkozásban – szerkezetüknél vagy fekvésüknél fogva – vagy épületeik megőrzése minőségének tekintetében térnek el a legtöbb várostól.

Némelyikre közülük mindamellett – már csak hírnevének következtében is – fokozottan ránehezedik a turizmus és az ingatlanspekuláció. E tekintetben egyébként ugyanazokkal az egyensúlyi és érdekegyeztetési gondokkal terhesek, mint a legtöbb történelmi jellegű főváros vagy nagyváros.

A világörökség részét képező városokkal szemben rendkívül magas igényeket támasztanak, anélkül azonban, hogy e városok rendelkeznének az ezen igények kielégítéséhez nélkülözhetetlen technikai és pénzeszközökkel. A kulturális örökség magas szintű védelmének kötelezettségvállalása következésképpen nem lebecsülendő többletkihívást jelent a közigazgatás és az érintett lakosok számára.

3. Az általánosan elismert alapelvek

A Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa (ICOMOS) és az UNESCO számos kartát és ajánlást fogadott már el, amelyek összefoglalják a kulturá-lis örökséggel kapcsolatos s a szakértők többsége által vallott gondolatokat és elve-ket. A konszenzus egyébként ezen a szinten a legszilárdabb – az egyes államok és kö-zösségek vezetői és szakemberei azután általában fenntartják maguknak a jogot arra, hogy tevékenységük konkrét formáinak tekintetében a körülményeikhez igazítsák a normákat és kritériumokat.

Az első karták és konvenciók különleges jelentőséggel ruházták fel a műemléket mint műtárgyat vagy történeti tárgyat, valamint a vele kapcsolatos munkálatokat, ne-vezetesen a helyreállítást. Az újabb dokumentumok, amelyek nagyobb hangsúlyt he-lyeznek az *együttesek* fogalmára, kiemelik a műemlékvédelem és a fejlesztések ösz-szehangolásának szükségességét, annak fontosságát, hogy a helyi közösségeket, csak-úgy, mint a kormányokat, régiókat és a magánszektort is, kezdettől bevonják a terve-zési folyamatba, s hogy végül mindig az adott helyzethez igazítsák a tevékenység konkrét módozatait.

A kulturális örökséggel kapcsolatos teendők integrálása az irányítási és terület-fejlesztési politika egészébe, az egyeztetés a feladatok új felosztásában, a lakosság fokozottabb bevonása a tájékoztatás és a nevelés segítségével: ezek azok az előrevi-vő elvek, amelyekhez továbbra is ragaszkodnak a világörökség részét képező váro-sok képviselői, s amelyeket a jövőben különösen szívükön viselnek. Ebben a török-vésükben egyébként a náluk már meghonosodott vagy meghonosodóban lévő gya-korlatra támaszkodnak.

4. Közös elkötelezettség a példamutatásra és az együttműködésre

A világörökség részét képező, reflektorfényben lévő városok teljesen tudatában vannak annak, hogy az egész emberiség számára szimbólumértékűek. Ugyanakkor közülük nem egy távolról sem rendelkezik azokkal az eszközökkel, amelyek szüksé-gesek lennének az eszményi állapot eléréséhez vagy fenntartásához. Ráadásul gyak-ran teljesen magukra kell hagyatkozniuk, amikor a megoldásokat keresik, mert ugyanannak az elszigeteltségnek az áldozatai, mint a többi, jelentős kulturális örök-séggel rendelkező város.

A világörökség részét képező városok ezért – a történeti városrészekre vonat-kozó, általánosan elfogadott alapelveken túl – *megerősítik azt az elkötelezettsé-güket, amelynek értelmében saját területükön mintaszerűen gazdálkodnak a kulturális örökséggel.* E tekintetben továbbra is a védelem legmagasabb szintjét alkalmazzák, miközben a funkciók egyensúlyára és összhangjára törekednek. *E városok megállapodtak abban is, hogy szorosabbá fűzik kapcsolataikat, s együtt kamatoztatják tapasztalataikat és az együttműködésben rejlő potenciá-lis lehetőségeket.* E célból alapvetőnek tartják, hogy az UNESCO égisze alatt lét-rehozzák a világörökség részét képező városok hálózatát, vagyis egy olyan háló-zatot, amelynek éppen az lenne a rendeltetése, hogy megteremtse, fenntartsa és fejlessze a tagvárosok és a világ összes történeti városa közti együttműködést ésinformációcserét. Úgy vélik, hogy egy ilyen hálózatnak állandó irodával kellene rendelkeznie, amely összhangban működne az UNESCO-val és az ICOMOS-szal, kiegészítve ezek tevékenységét.

Határozat a világörökség részét képező városok hálózatának létrehozásáról

A világörökség részét képező városok

– *tekintettel* arra, hogy felvételük a világörökségi jegyzékbe milyen példamutató jellegű gazdálkodói és műemlékvédő tevékenységre kötelezi őket;

– *tekintettel* arra, hogy nem egy közülük távolról sem rendelkezik az eszményi ál-lapot eléréséhez szükséges eszközökkel;

– *tekintettel* arra is, hogy – a legtöbb műemléki jellegű városhoz hasonlóan – elszi-getelt helyzetben vannak;

– *tekintettel* arra, hogy egy, az állandó tapasztalatcserét szolgáló mechanizmus lét-rehozása a világörökség részét képező városok között lehetővé teszi a „testvérvá-rosok" kapcsolatainak fejlesztését, növeli szolidaritásukat, elősegíti, hogy támo-gassák egymást s szembenézzenek a számos kihívással, amely e városok elé tor-nyosul,

Québecben, Kanadában összegyűlt képviselőik útján időszerűnek ítélték meg, hogy *az UNESCO égisze alatt jöjjön létre a világörökség részét képező városok háló-zata.* E hálózat fő célkitűzése az lesz, hogy előmozdítsa a kulturális örökségről szóló konvenció céljainak megvalósulását, elősegítse az együttműködést és az információ-cserét e városok s a világ valamennyi műemléki városa között. E hálózat, az UNESCO-val és az ICOMOS-szal összhangban tevékenykedő állandó irodájára támaszkodva az alábbi specifikus funkciókat fogja betölteni:

– gyűjti, összesíti és naprakész állapotban tartja a tagvárosok irányításával kapcsolatos információkat;

– egy, a kapcsolat fenntartására hivatott bulletin segítségével, amelyet a hálózathoz tartozó városok kapnának, rendszeresen hozzáférhetővé teszi, terjeszti ezeknek az információknak a lényegi részét;

– biztosítja a jelen szimpóziumon előtérbe helyezett városirányítási kalauz naprakész állapotban tartását és rendszeres újrakiadását;

– elősegíti és támogatja a városi műemlékegyüttesek kutatására specializálódott szakemberek munkáját;

– technikai segítséget nyújt minden olyan, a hálózathoz tartozó városnak, amely a jelen szimpóziumhoz hasonló rendezvényt kíván vagy tartozik szervezni;

– megadja a szükséges kiegészítő információkat azoknak a városoknak, amelyek felvételüket kérik az UNESCO-tól a világörökség jegyzékébe.

E célból döntés született a világörökség részét képező városok ideiglenes igazgatói bizottságának létrehozásáról. Az Igazgató Bizottság, amely két évre kapott megbíza-tást, az UNESCO-val (annak québeci irodájával) együttműködve fogja irányítani a québeci szakértőcsoport munkáját, amely kidolgozza a később felállítandó titkárság feladatait, valamint a hálózat alapokmányát.

Döntés született arra nézve is, hogy az Igazgató Bizottságot a világ különböző régióit képviselő, a világörökség részét képező városok első nemzetközi szimpóziumának plenáris ülésén megválasztott polgármesterek alkotják, s hogy e bizottság az 1993ban, az általa kijelölt városban megtartandó második nemzetközi szimpóziumon terjeszti be jelentését.

A TÖRTÉNETI VÁROSOK 7. SZIMPÓZIUMA
Zárónyilatkozat, Isztambul (Törökország), 1992

1 Mintegy 250 személy – történeti városok és más helyi közösségek polgármeste-rei és más képviselői, országos hatóságok képviselői, a történeti városok és az építészeti örökség szakemberei, építészek, urbanisták, a területrendezés, a köz-lekedés és a városfejlesztés felelősei, egyetemi oktatók és kutatók, a gazdasági és pénzügyi világ képviselői, újságírók – jött össze 1992. szeptember 16–18. kö-zött Isztambulban, hogy részt vegyen a történeti városok 7. szimpóziumán.

2 A szimpóziumot Nagy-Isztambul Önkormányzatának meghívására az EurópaiHelyi és Regionális Hatóságok Állandó Konferenciája (Conférence Permanente des Pouvoirs Locaux et Régionaux de I'Europe – CPLRE) rendezte a török Kul-turális Minisztériummal együttműködésben. Az Európa Tanács és az Europa Nostra közvetlenül csatlakozott a szimpóziumhoz.

3 A szimpóziumnak az volt a célja, hogy szolgálja az információt és a tapasztalatok cseréjét, és a lehetőséghez képest jusson egyetértésre a városfejlesztés és a történeti örökség helyi egyensúlyát biztosító stratégiákban.

4 A szimpózium fő témái a következők voltak:

– a gazdasági és demográfiai változások és feszültség hatása a történeti örökség megóvására;
– a restaurálás pénzügyi mechanizmusa;
– tájékoztatás, hírverés és a média szerepe.

1 E témák fő referátumait helyi, regionális és országos választott vezetők és szak-emberek tartották. Különböző európai városok esettanulmányai mutatták be sokoldalúan a megvitatott témákkal kapcsolatos jelentős innovációt. Emellett nemzeti beszámolók hangzottak el egyes országok és városok örökségének hely-zetéről, főként Közép- és Kelet-Európából.

2 A szimpózium a konferenciák azon sorozatába tartozónak vallja magát, amelye-ket a CPLRE meghatározott időközökben már korábban is rendezett a választott vezetők és szakemberek számára Európa városi öröksége közös érdekű problé-máinak megtárgyalására. (Az említett konferenciák helyszínei Split, Strasbourg, München, Fribourg, Sevilla és Cambridge voltak.)

A résztvevők

1 Köszönetüket fejezik ki a CPLRE-nek, Nagy-Isztambul Önkormányzatának és a török Kulturális Minisztériumnak a szimpózium megszervezésért.

2 Elszánt akaratukat fejezik ki az Európa egyes területein, különösen pedig az egykori Jugoszláviában, a különböző etnikumok multikulturális értékei és hagyományai együttélésének s a történeti és vallási örökség kárainak helyreállítására.

3 Kinyilvánítják és rávilágítani kívánnak arra, hogy Isztambul multikulturális hagyományai milyen fontos szerepet játszottak Közép- és Kelet-Európa történeti keresztútján a különböző etnikumok és vallások békés együttélésében.

4 Úgy értékelik, hogy Isztambul, amely az európai civilizáció egyik bölcsője, mostanra elsődleges fontosságú ipari központtá vált, s nemcsak Európa, hanem az egész világ egyik legrohamosabb demográfiai növekedésének kitéve kiváló terep annak kikísérletezésére és tanulmányozására, hogy hogyan egyeztethető össze a gazdasági fejlődés folyamata az

örökség védelmével.

5 Drámai felhívással fordulnak a Bosznia-Hercegovinában és Horvátországban agressziót folytató fegyveres erőkhöz, hogy szüntessék be a különböző etnikumok és vallások történeti örökségét pusztító szándékos akcióikat, fejezzék be a háborút, és karolják fel a régió tartós békéjét helyreállító akciókat és kezdeményezéseket. Ebben a vonatkozásban támogatják a városok és önkormányzatok kezdeményezését, amelyet CPLRE is támogat, hogy hívjanak össze békeértekezletet.

6 Felhívják az európai városokat, hogy amint csak lehetséges, létesítsenek szolidari-tási és segítő kapcsolatokat az egykori Jugoszlávia háború sújtotta városaival, segít-sék őket különösképpen a háború által elpusztított műemlékeik helyreállításában vagy rekonstrukciójában, használjanak fel erre testvérvárosi és szolidaritáslánci kapcsolatokat; a CPLRE és a helyi hatóságok nemzeti és nemzetközi szervezetei se-gítsék elő és biztosítsák a szükséges koordináció feltételeit.

7 Felszólítják az Európa Tanácsot, hogy amint csak lehetséges, kezdeményezzen hozzájárulást az egykori Jugoszláviában tönkretett vagy súlyosan megrongált európai kulturális örökség rekonstrukciójához, különösképpen:

– hozzanak létre a restauráláshoz és rekonstrukcióhoz különböző szakmai műhelyeket;
– hozzanak létre speciális európai alapot az építészeti örökség helyreállításához, különösen Bosznia-Hercegovina vonatkozásában.

A szimpóziumon megtárgyalt egyes témák vonatkozásában

14. Az a véleményük, hogy a történeti örökség védelme és a városok fejlődése és vál-tozásai egyensúlyának fenntartása érdekében figyelembe kell venni a következő-ket: a) a polgárok részvételét a döntéshozatalban minden szinten biztosítani kell, ez fontos hozzájárulás a kulturális és történeti örökség védelméhez; b) a helyi szerveződéseknek törvényesen biztosított kompetenciájuk kell hogy le-gyen kulturális és történeti örökségük megvédésében; c) a műemlékvédelmi törvényeknek mindenkire nézve érvényesnek kell lenniük, beleértve a közintézményeket és a nagy gazdasági érdekeltségeket is; d) a műemlékvédelmi politikát kezdettől fogva integrálni kell minden olyan más terület politikájával, amelynek hatása van a városi környezetre. Ilyen az inf-rastruktúra, a közlekedés, a környezetvédelem stb.; e) a műemlékvédelmi politika csak akkor lehet hatékony, ha olyan globális város-politika része, ami ökológiai alapon áll, megfelelően ellenőrzi a szennyeződést, a közlekedési rendszert, előnyben részesítve a tömegközlekedést, ellenőrzi az idegenforgalmat a helyi turisztikai szervezeteken keresztül, ellenőrzi a pénzügyi és ingatlanspekulációt, szigorúan szabályozza a hirdetéseket a homlokzatokon és a közterületeken, támogatja a tervezési normák megjavítását; f) elsőrendűen fontos dolog, hogy a turisztikai helyszíneket sokoldalúan fej-lesszék, a történeti központok eleven jellegének megtartásához főleg a lakás-funkciót és némileg a kereskedelmit kell fejleszteni; g) a magán- és közösségi szektor együttműködésének mechanizmusait fejleszteni kell, ösztönözve különösen hivatalok telepítését az alig kihasznált vagy elha-gyott ipari zónákba, aktívan kiterjesztve az értékmegőrzés területeit a gazdasági övezetekre, fedezetet biztosítva ehhez a régi ipari épületek újrahasznosításával, amelyek elemei lehetnek a gazdasági fellendítés programjának;

h) az építészeti örökség túlélése attól függ, sikerül-e hasznos és korszerű felhasz-nálást biztosítani számára; i) lényeges, hogy a városok külső zónáiban is a meglévő épületek rehabilitálását részesítsék előnyben az

új lakóépületekkel szemben;

j) a gazdaságfejlesztés tervének és a történeti örökség védelme politikájának együtt kell járnia kiegészítő szociális intézkedésekkel (például a szociális lakáspolitikával).

15. Az a véleményük, hogy az építészeti örökség restaurálása finanszírozásának me-chanizmusa számoljon a következő feltételekkel és megközelítésekkel: a) az „építészeti örökség" fogalmának terjedése és a megvédésének kérdéseivel kapcsolatos tudatfejlődés mind a közönség, mind a hatóságok részéről egyre nehezebbé teszi a restauráláshoz szükséges források előteremtését; b) pénzügyi forrásokra nem csupán az örökség rehabilitálásához van szükség, ha-nem annak kezeléséhez és fenntartásához is; hasonlóképpen források nem csupán az épületek állapotának feljavításához kellenek, hanem környezetüké-hez is; c) az elégséges pénzügyi források előteremtéséhez a közösségi források nem elégségesek. A közösségi források arra is szolgálnak, hogy serkentsék a magán-befektetéseket; d) mindenekfelett olyan iránymutató, világos és szilárd városi tervezésre és keze-lésmódra van szükség, ami alkalmas arra, hogy a helyi közösségek olyan ked-vező klímát biztosítsanak a megőrzéshez, ami feltárja a mozgósítható pénzügyi források maximumát és a magánszektorból kiegészítő forrásokat is előteremt;

e) az ilyenfajta megközelítés az alábbi tényezőket tartalmazhatja:

– azon tulajdonosok megadóztatása, akik szándékosan hagyják tönkremenni tulajdonunkat,

– a helyi közösségek által létrehozott irodák építészeti segítségnyújtása a tulajdonosok tájékoztatására, a tulajdonukat restaurálni kívánó üzletemberek felvilágosítása,

– forgótőke, kedvezményes kölcsön, pénzügyi eszközök biztosítása a tulajdonosoknak a rehabilitációhoz, partnerségi szerződések a városi és országos hatóságok és a lakosság között,

– a történeti műemlék kedvezményes árú megszerzésének lehetősége azzal a feltétellel, hogy restaurálják azt,

– adókedvezmény, forgalmiadó-kedvezmény, kedvezmény az örökösödési illetékből,

– a történeti épületek használatát módosító intézkedések, különösen termelő és rongáló jellegű kereskedelmi rendeltetés esetén,

– nyilvános felhívás és kampány restaurálást elősegítő alapok gyűjtésére;

f) a történeti városok és központok idegenforgalmának fejlettségére tekintettel fontos, hogy a helyi közösségek részesüljenek a turizmusnak köszönhető pénzügyi forrásokból;

g) a múlt tőkéjének a bevonása befektetés a jövőre nézve. Fel kell ismerni, hogy a megvédési politika elősegítheti a gazdaság növekedését és csökkentheti a munkanélküliséget.

16. Felismerik, hogy a több információnak, a nagyobb nyilvánosságnak és tömegkap-csolatnak alapvető szerepe van a restaurálási tervek sikerében, ezért különösképp-pen rávilágítanak, hogy a) az információ és a nyilvánosság kezdettől fogva integráns része lehet a fenntar-tásnak és a városi megújulásnak, az előirányzatok célszerű felhasználásának, annak, hogy a felelősök kezdettől fogva tájékoztathassák ezekről a programok-ról a lakosságot, az ingatlanközvetítőket, a befektetőket stb.; b) fontos, hogy az újságírók és a média képviselői aktívan részt vegyenek a város-fejlesztés különböző aspektusaival foglalkozó szemináriumokon és foglalkozá-sokon;

c) példaprojektek nyilvánosságra hozatala és bemutatása, az olyan városok és ré

giók reflektorfénybe helyezése, ahol ösztönzik a beruházásokat és az építészeti örökséget az értékesítés ösztönzőjének tekintik, a felújítási program részei lehetnek;

d) az információáramlás megjavítását szolgálhatják kiállítások és audiovizuális anyagok, a lakosság kis csoportokban való felvilágosítása, nagy horderejű médiamegnyilvánulások, jó minőségű kiadványok, jelképek és logók, s főleg annak a médiában való ösztönzése, hogy a gyerekek vegyenek részt a restaurálási projektekben.

17. Az európai városok 7. szimpóziumának résztvevői 20 évvel az 1972-es spliti első találkozójuk után: a) elismerésüket fejezik ki a CPLRE-nek a kulturális és építészeti örökség iránti el

kötelezettségéért, különösen pedig:

– a történeti városok hét konferenciájának megrendezéséért;

– az Európai Városok Kartájáért, ezen teljes, a természeti és épített örökség védelme céljait tökéletesen összefoglaló dokumentumért, amihez csatlakozni hívják föl a városokat;

b) szükségesnek tartják, hogy prioritást biztosítsanak az európai városok együttműködésének és szolidaritási akcióinak, hogy a történeti városok ezen hét konferenciáján megfogalmazott elvek nyomán, melyek közül a legfontosabbat az Európai Városok Kartájában foglalták össze, létrehozzák együttműködési és szolidaritási hálózatukat. Ez a hálózat terjedjen ki Közép- és Kelet-Európa vá-rosaira;

c) felkérik a CPLRE-t, hogy tegye közzé a hét konferencia valamennyi deklaráció-ját, és biztosítsa annak széles körű elterjesztését Közép- és Kelet-Európa váro-sai között;

d) felkérik az Európa Tanácsot, hogy határozza meg a tagországok műemlékei és történeti javai inventáriuma létrehozásának módját és eszközeit, és tanulmányozza az egyes országokban alkalmazott módszerek koordinálásának lehetőségeit.

KESZTHELYI DEKLARÁCIÓ, 1993

A kultúrtáj – történeti táj – műemlékvédelem nemzetközi tudományos konferencia 16 országból összesereglett 116 résztvevője, meghallgatva a tárgyban elhangzott előadásokat és hozzászólásokat, megvitatva a kultúrtáj védelmének legfontosabb kérdéseit,

– *megállapítva,* hogy az emberiség későn ébredt a kultúrtáj jelentőségére, ezáltal pusztulni vagy elékteleníteni hagyta a természet és az ember számos közös, gyönyö-rű alkotását;

– *felmérve* a tényt, hogy a kultúrtájjal, mint interdiszciplináris, integrált tudomány tárgyával, nem foglalkoztak fontosságához mért súllyal;

– *félve* attól az eshetőségtől, hogy a védelem további halogatásával a kultúrtáj továb-bi pusztulásával kell számolni;

– *elismerve* néhány nemzetközi szervezet úttörő tevékenységét a kultúrtáj védelmé-

ben; az alábbi felhívással fordul a kormányokhoz, a műemlékvédelem és a természetvéde-lem intézményeihez, az önkormányzatokhoz, a kormányzati és nem kormányzati nemzetközi szervezetekhez és azok nemzeti tagozataihoz:

1 Határozzák meg az egyes országok sajátosságainak, hagyományainak megfelelően a kultúrtáj (történeti táj) fogalmát.
2 Vegyék számba és inventarizálják a védelemre méltó kultúrtájakat.
3 Dolgozzák ki a védelem jogi lehetőségeit és fokozatait, kodifikálják azokat, és a 2. pont szerinti kultúrtájakat helyezzék védelem alá.
4 Alakítsák meg az intézmények szükséges és kívánatos munkamegosztását e tekintetben.
5 Azokat a kultúrtájakat, amelyek nemzetközi vagy országos védelem alá nem kerülhetnek, de egy-egy település vagy környék identitásának kifejezéséhez hozzátartoznak, helyezzék helyi védelem alá.
6 Ne veszítsék szem elől azokat a kultúrtájakat sem, amelyeket a nem értő emberi tevékenység már károsan befolyásolt, de amelyek e tekintetben még rehabilitálhatók.
7 Használják fel a média és az ismeretterjesztés minden lehetőségét, hogy a kultúrtáj védelmének szükségessége társadalmi igénnyé váljék, s a védelemben részt vegyenek a civil társadalom szervezetei.
8 Rendezzenek nemzeti, regionális és helyi konferenciákat a kultúrtáj védelmének kérdéseiről.
9 A kormányzati és nem kormányzati nemzetközi szervezetek nyújtsanak mindebben segítséget az egyes országok kultúrtájjal foglalkozó intézményeinek és szervezeteinek.
10 Öt év múlva, lehetőleg egy más országban, tartsanak újabb nemzetközi konferenciát e tárgyban, hogy fel lehessen mérni az előrehaladást vagy a további szükséges intézkedéseket.

SAN ANTONIO-DEKLARÁCIÓ, 1996

Mi, az amerikai országok ICOMOS nemzeti bizottságainak elnökei, küldöttei, tagjai összegyűltünk San Antonióban, Texasban, az Egyesült Államokban 1996. március 27–30. között, hogy egy Amerika-közi szimpóziumon vitassuk meg a „Hitelesség a „kulturális örökség megőrzésében és kezelésében" témáját. A szimpóziumot az ICOMOS főtitkárának arra a felkérésére hívtuk össze, hogy a régiók vegyenek részt a téma nemzetközi megvitatásában.

A) Háttér

Az elmúlt tizenkét hónapban az amerikai országok ICOMOS nemzeti bizottságai áttekintették, tanulmányozták és megvitatták a Bergenben, Norvégiában és Narában, Japánban 1994-ben tartott szakértői konzultációk dokumentumait és egyéb, a hitelesség fogalmával kapcsolatos iratokat. A San Antonióban tartott gyűlés felkészüléseként valamennyi nemzeti bizottság készített és benyújtott egy Országos helyzetkép című dolgozatot, amelyben nemzeti vagy regionális helyzetüket foglalták össze.

B) Megfontolások és elemzés

Megvitatva a hitelesség fogalmának természetét, definícióját, bizonyítékait és kezelését az amerikai országok örökségének építészeti, régészeti, városi és kultúrtáji vonatkozásában egy olyan közgyűlésen, amely nyitva állt valamennyi ICOMOS-tag és a régió műemlékvédelmi szervezetei előtt, elemzéseink és javaslataink összegzését, ilyképpen tesszük közzé:

1. Hitelesség és önazonosság

Kulturális örökségünk hitelessége közvetlenül kapcsolódik kulturális önazonosságunkhoz. Az amerikai országok kulturális öröksége különbözik a többi földrésztől fejlődése és a rá való hatások egyedisége tekintetében. Nyelveink, társadalmi struktúráink, gazdasági potenciálunk és hitbéli szellemiségünk a kontinensen belül is különbözőek, mégis vannak országaink között feszülő erős összekötő szálak. Ezek egyike az örökségünk, amely a hódítás korszakának vandalizmusa és a folyamatos kulturális behatások ellenére sem pusztult el; az európai gyarmatosítók és az afrikai rabszolgák öröksége, amely részt vett a nemzetek felépítésében; s végül azoknak az újkori ázsiai és európai bevándorlóknak a hozzájárulása, akik egy álmot, a szabadságét, keresni jöttek és segítettek ennek megszilárdításában. Mindezen csoportok hozzájárultak an-nak a gazdag és összetett multikultúrának a létrehozásához, amely ma a kontinens di-namikus identitása.

A kulturális identitás pedig a közösségi és nemzeti lét magva, kulturális örökségünk és megőrzésének alapja.

Az amerikai országok kulturális változatosságán belül egyazon térben és időben, valamint téren és időn átívelően élnek egymás mellett elkülönült identitású csopor-tok, amelyek osztanak bizonyos kulturális megjelenési formákat, úgy azonban, hogy gyakran más-más értékeket tulajdonítanak ezeknek. Nincs az amerikai kontinenseken olyan nemzet, amelynek egyetlen nemzeti identitása lenne; éppen különbözőségünk összegeződése a mi nemzeti identitásunk.

Örökségünk alapvető kulturális értékeit csak a történelem és a tárgyi örökség anyagi elemeinek tanulmányozása s ezen tárgyi örökségekhez fűződő eszmei hagyományok mély megértése útján értékelhetjük igazán.

Amikor a különböző örökségi területek értékéről a kulturális identitás vonatkozásában

gondolkodunk, figyelembe kell venni, hogy az amerikai országok is szembe néznek a kulturális homogenizálódás globális problémájával, amely a helyi értékek gyen-gülése, eltörlése irányában hat, hogy olyanoknak engedje át a terepet, amelyek sok-szor csak gazdasági végcélú, összemosódott, világszerte elterjedt illúziók. Ez csökken-ti az örökség szerepét. Amikor elismerjük a hagyományos értékeknek az etnikumi és nemzeti identitásban játszott fontos szerepét, visszautasítjuk, hogy megkeseredett na-cionalizmus, vagy más, konfliktussal fenyegető magatartás erősítésére használják fel őket, amelyek eltávolíthatják a kontinenst a kölcsönös tisztelettől és tartós békétől.

2. Hitelesség és történelem

A történelem és a műemléki területnek korokon átívelő megértése kulcskérdés a hitelesség azonosításában. Egy kulturális örökségi jelentőségű terület hitelességének megértése az azzal kapcsolatban állók, vagy az azt saját múltjuk részeként számon-tartók értékelésén múlik. Ezért fontos a terület eredetének és fejlődésének, valamint a hozzákapcsolódó értékeknek a megértése. Egy terület értékének és jelentésének változásai időről időre konfliktusba is kerülhetnek egymással, és miközben a konflik-tus kiegyezésére van szükség, lehetséges, hogy a valóságban ez a terület értékgazda-godásával jár, mert különböző csoportok értékeinek az összehangolódását hozza ma-gával. Egy terület történelmét nem szabad voluntarista módon értelmezni abból a cél-ból, hogy ezzel bizonyos csoportok értékeit egy másiké fölé helyezzük.

3. Hitelesség és a tárgyi leletek

Egy kulturális együttes hitelességének legfontosabb eleme lehet az objektum tár-gyi-anyagi szövete. Ahogy a Velencei Karta 9. cikkelye aláhúzza, régi és eredeti ele-mek jelenléte az örökségi terület alapvető természetének része. Rámutat a karta arra is, hogy a tárgyi kultúra fontos információt hordoz múltunkról és identitásunkról. Ezek az üzenetek a terület eredeti létrejöttéről és azokról a rétegekben megjelenő üzenetekről vallanak, amelyeket a kezdeti és az újabb, változatos kulturális körülmé-nyek interakciója eredményezett. Így, ezeket a leleteket és lelőhelyeiket azonosítani, felbecsülni és védeni kell. Kultúrtáj esetén a tárgyi leletek szövetét éppen olyan sú-lyúnak kell tartani, mint a terület nem materiális megkülönböztető jegyeit és jellegét.

Az idők során az örökségként értékelt területeket tanúként kezdjük becsülni, lé-gyen az esztétikai, társadalmi vagy más, s ezt a legtöbb társadalom kész elismerni. Ta-núskodási képességük mellett kevés ennél nyilvánvalóbb dokumentarista érték léte-zik, amikor egy történelmi struktúra jelentését és üzenetét kívánjuk megérteni. Mivel a dokumentarista érték választ ad azokra a kérdésekre, amelyeket a közösség az idők során felvet, fontos, hogy a tárgyi emlékek – tervezés, anyagszerűség, előállítási mód, elhelyezkedés és összefüggésrendszer – megőrződjenek, hogy továbbra is megjelenít-sék és továbbadják a jelen és eljövendő nemzedékeknek a rejtett értékeket.

Annak a foka, hogy meddig lehet egy dokumentált, de hiányzó elemet visszapótolni, kulturális jellegzetességek szerint országonként változik a kontinensen. Vannak olyan nézetek, hogy ami egyszer elveszett, az már csak emlékezetünk és nem az örökségünk része. Másutt az az uralkodó irányzat, hogy a jól dokumentált elemeket pontos máso-lat formájában kell a helyére visszatenni, hogy a műemlék teljes jelentőségét újjáalkos-sák. Mi azonban azt hangsúlyozzuk, hogy csak az eredeti történeti szerkezet hiteles, és a restaurálás útján létrehozott magyarázat nem az; ez legfeljebb egy műemlék adott pil-lanatban érvényes értelmezését képviseli hitelesen. Továbbá teljességgel elvetjük a fel-tételezésekre és sejtésekre támaszkodó restaurálást.

A fentiektől függetlenül vannak örökségünknek olyan fontos részei, amelyek könnyen pusztuló anyagból készültek, és amelyek a folyamatos használat érdeké-ben hagyományos eljárással végzett rendszeres pótlásra szorulnak. Továbbá vannak olyan tartós anyagból

készült emlékek, amelyek természeti csapásoknak vannak ki-téve, mint földrengés, árvíz és hurrikán. Ezekben az esetekben is hangsúlyozzuk a tradicionális eljárások alkalmazásának fontosságát, különösen, ha ezek még haszná-latosak a régióban, vagy ha a komplikáltabb beavatkozások aránytalanul drágábbak lennének.

Elismerjük, hogy az örökség bizonyos fajtáinál, mint például a kultúrtájak, az átfogó jelleg és a hagyományok megőrzése – mint a települési rendszer, a formák és az eszmei érték – fontosabbak lehetnek, mint a terület fizikai vonásainak megőrzése, s ez precedens értékű is lehet. Ezért a hitelesség sokkal tágabb fogalom, mint a tárgyi integritás, és a két fogalmat nem szabad egyenértékűnek és azonos súlyúnak tekinteni.

4. Hitelesség és társadalmi érték

Az örökség a tárgyi tanúságtételen túl mély eszmei üzenetet is hordozhat, olyant, amely az őseink múltjához köti a jelen társadalmat. Ez az eszmei üzenet szokások és hagyományok – települési formációk, földhasználati gyakorlat, vallásos hiedelmek – formájában jelenik meg. Ezeknek a nem materiális elemeknek a szerepe az örökség tartalmi része, s mint ilyennek a kapcsolata a tárgyi leletekhez gondosan azonosítandó, felbecsülendő, védendő és magyarázandó.

Az emlékek és kulturális megjelenési formáik megőrzésével az emberi eszmeiség tárgyi vonatkozásokon túli gazdagítását kell célul kitűzni. A fizikai szövet történeti ku-tatása és áttekintése nem elégséges egy emlék teljes jelentőségének azonosításához, mivel csak az érintett közösségek, amelyek számára a terület fontos, járulhatnak hoz-zá a kérdéses emlék mély értékeinek megértéséhez és kifejezéséhez, mert az az ő ön-azonosságuk horgonya.

A kultúrtájak esetén, ahová a városi településeket is értjük, a társadalmi értékek védelme és azonosítása igen összetett feladat, mert sok elkülönülő csoportérdek jelenhet meg. Vannak olyan esetek, amikor ez a helyzet még tovább bonyolódik, mert a hagyomá-nyos őslakosság, amely valaha kifejlesztette és védte ezeket a területeket, most új és né-ha konfliktust okozó olyan értékeket fogad el, amelyek az új piacgazdaságból s abbéli törkvéséből származik, hogy a nemzet társadalmi és gazdasági életébe jobban integrálódjék. Elismerjük, hogy azok számára is biztosítani kell a fejlődési lehetőséget, akik kultúrtájban élnek, és hogy egyensúlyba kell hozni a folyamatot a dinamikus fejlődés és a szem előtt tartott értékek között. Azt is elismerjük, hogy lehetnek olyan esetek, amikor az értékek hierarchiáját kell felállítani, amelyek az ott élő csoportokhoz kapcsolódnak.

5. Hitelesség dinamikus és statikus műemlékek esetén

Az amerikai országok öröksége dinamikus kulturális területekből áll – olyanokból, amelyeket a társadalom ma is aktívan használ – és statikusakból – olyanokból, mint a régészetiek, amelyeket már nem használnak azok leszármazottai, akik valaha felépítették őket. A két típusnak eltérő a természete, és jellegük szerint változik konzerválási igényük, hitelességük meghatározása és magyarázatuk.

A dinamikus kulturális területek, mint a történeti városok és kultúrtájak, hosszú idők során működő alkotók eredménye, akiknek alkotófolyamata gyakran még a je-lenben is folytatódik. Az emberi szükségletekhez való állandó alkalmazkodás hozzá-járulhat a múlt, jelen és jövő kontinuitásának megőrzéséhez. Tradícióink is fennma-radnak ezen keresztül az új szükségletekhez való alkalmazkodás formájában. Ez a fej-lődés természetes, és örökségünk elidegeníthetetlen része. Ahhoz, hogy az örökségi helyszín közösségi használatának hagyományos formái fennmaradhassanak, szükség lehet bizonyos külső változtatásokra; de ezek nem szükségképpen csökkentik, ellen-kezőleg: esetleg éppen növelik a helyszín jelentőségét. Tehát bizonyos változtatások a fejlődés velejárójaként elfogadhatóak.

Statikus kulturális emléken azt a helyszínt értjük, amely egy alkotó vagy alkotócsoport

befejezett munkája, és amelynek az eredeti üzenete még nem változott. Esztétikai értékeikért, vagy a közösség, a nemzet vagy a világtörténelem fontos eseményeinek, személyiségeinek megörökítéséért értékeljük őket. Ezeknek a gyakran nagyméretű emlékeknek az esetében van szükség a legmagasabb színvonalú megőrzésre, hogy jellegvesztésüket korlátozzuk.

Egy másik statikusnak mondható helyszín a régészeti terület, amelynek aktív kö-zösségi vagy társadalmi célja elhalványult vagy elenyészett. Számtalan oka lehet an-nak, hogy eredeti létrehozói és hagyományos lakosai elvesztették a helyszín fizikai va-lóságához fűződő közvetlen kapcsolatukat, s így az a képességük is gyengült, hogy az örökség jelentőségét és értékét felfogják és értelmezzék. Mivel az Európa előtti ame-rikai kultúráknak nem volt írásbelisége, a múlttal összekötő legfontosabb láncszem a régészeti területek tárgyi emlékanyaga, azzal a komplikációval megterhelten, hogy az így megszerezhető információ nem teljes, a részlegessége még véletlen jellegű is. A régészeti területek hitelessége nem újítható meg. Hitelessége anyagi összetevőiből és ezek kontextusából, vagyis a szerkezetek és tárgyak egymás közötti és a környezettel alkotott viszonylataiból áll. A hitelességet lerombolhatja, ha a terület kontextusát nem dokumentálják kellőképpen, ha rétegeket eltüntetnek azért, hogy régebbieket feltárjanak, ha totális ásatásokat végeznek, vagy ha a leletek nincsenek gondosan és széles körben bemutatva. Azért kell az eredeti rétegződés tanúságait megtartani, hogy meghagyjuk a későbbi nemzedékeknek a lehetőséget, hogy a mainál kifinomultabb eljárásokkal elemezzék őket.

Csak tanulmányozás, publikálás és a fizikai leletek kutatása révén bizonyíthatják be újólag értéküket ezek a helyszínek és a hozzájuk tartozó tárgyak, és kapcsolódhatnak ismét jelen kulturális identitásunkhoz. A helyszínek interpretálása azonban csak a vál-tozékony érdekeket és értékeket tükrözi hitelesen, az interpretálás nem önmagában hiteles, az csak objektív és tisztességes. Ezért a fizikai evidenciák intaktságának a ma-ga teljességében úgy kell dokumentálva, megóvva és megőrizve lennie, hogy az értel-mezés objektivitása a lelet szövetéből nyerhető új információkkal összecsengjen.

A helyszín típusától függetlenül minden kulturális elem jellegét, egyensúlyának és lényegének átalakítása nélkül, modern kezeléssel meg kell menteni. Az új elemeknek harmonizálniuk kell az egésszel.

6. Hitelesség és gondozás

Az amerikai országok kulturális örökségének birtokviszonylatai igen változatosak. Míg sok örökségi helyszínt védenek törvények, a védelmük érdekében végrehajtandó eljárások szabályozása és a helyszín értékének átfogó meghatározása hiányzik. Más esetekben az örökséget létrehozó és az azt értékelő eredeti lakosságot már mások vál-tották fel, olyanok, akiknek nincs, vagy alig van affinitásuk a hely és értékei iránt, ami annak elhagyásához és pusztulásához vezet. Az ilyen szituációban a megfelelő országos és helyi hatóságok, valamint a jelen tulajdonosok, kezelők és lakosok figyelmét sürgősen fel kell hívni arra az értékre, amit a lakosság kisebbsége, vagy akár többsé-ge, a helynek tulajdonít. Eszközöket kell biztosítani mind a közösségek, mind az ez-zel foglalkozó hatóságok számára ahhoz, hogy helyesen felismerve az örökség értékét azt védhessék és megőrizhessék, valamint művészi, szellemi és oktatási célú felhasz-nálását fejleszthessék.

7. Hitelesség és gazdaság

Az örökségi helyszín hitelességének benső fokmérője a fizikai szerekezete, külső szempontja pedig az abban érdekelt közösségnek az értékelése. A turisták az egyike azon csoportoknak, amelyek értékelik a helyszínt, és érdekük annak értelmezése és megőrzése.

A kulturális turizmus gyakran a helyi és nemzetgazdaságok fontos bevételi forrása, ezért fejlesztése – a Quitói Normákkal egybehangzóan – elfogadható. Mindamellett sem a

gazdasági megfontolások, sem az a korlátozott értékelés, amit a turisták neki tulajdonítanak, nem lehet egy helyszín megőrzésének és bemutatásának mindent le-bíró szempontja. Ez különösen igaz akkor, amikor egy örökségi helyszín szerkezeté-nek és összefüggéseinek, tágabb értékének és üzenetének hitelességét csökkentik, ve-szélyeztetik vagy megváltoztatják.

Az amerikai országokban sok régészeti terület hitelességét rongálták rekonstrukci ók. Oktatási értékük ellenére, azok a rekonstrukciók, amelyek a turizmus fejlesztését célozzák meg, csökkentik az örökség értékét, mert új anyagok, új szemlélet, új krité riumok változtatják külső képét. Végezetül, a gazdasági fejlődés keretein belül, Latin-Amerika sok történeti belváro sában kritikus tényező a lakosság tartós szegénysége. A szegénynegyedekben találha tó kulturális örökség értékének tudatosítása az ott élőkben csak úgy érhető el, ha az zal karöltve anyagi és társadalmi marginalitásuk kérdését sem tévesztik szem elől.

C) Ajánlások

1. Általános ajánlások

a) Köszönetünket fejezzük ki az ICOMOS Amerikai Nemzeti Bizottságának, a Getty Intézetnek, a San Antonio Műemlékvédő Társaságnak a Hitelesség konferencia megrendezéséért és szponzorálásáért, valamint San Antonio vezetőinek és lakosságának a találkozó idején tapasztalt vendégbarátságukért és erőfeszítéseikért, amelyekkel ennek a gyönyörű történeti városnak az örökségét őrzik.

b) Létre kell hozni egy olyan eljárásrendszert, amely segít az egymástól különböző kultúrák ránk hagyományozott anyagi öröksége hitelességének definiálásában és megvédésében, s amely a kultúrértékek átfogó és sajátlagos felbecsülésén keresz-tül jelentős objektumok széles körének, a szervezeti összefüggéseknek és a hely-színek történeti jelentőségének felismeréséhez vezet. Ehhez az eljárásrendszerhez mintául szolgálhat a Burra Karta és gyakorlati irányelvei, beletartozhatnak ügyvite-li mechanizmusok, amelyek valamennyi értintett fél bevonását biztosíthatják: a leg-szélesebben értelmezett diszciplinákat képviselő személyek és csoportok s minden szerv, amelyet a kérdés érint vagy érdekel, meg kell, hogy találja a helyét az örök-ségi helyszín jelentőségének meghatározásában és a megóvására vonatkozó dön-tések meghozatalában.

c) A hitelesség bizonyítékait még alaposabban kell tanulmányozni, hogy ennek kézzelfogható jelei a döntések számára azonosíthatóak legyenek, s az örökségi helyszín jelentős értékei bemutathatóak legyenek. A jelzésérték néhány példája:

– *tükrözzön valós értéket,* azaz a forrás abban az állapotban van-e, amelyben létre-hozásakor volt, és jellegzetesen leolvasható-e róla önnön története;

– *integritása,* azaz töredékes-e, ha igen, mennyi hiányzik, mennyi a kiegészítés;

– *a kontextus,* azaz az összefüggés és/vagy a környezet mennyiben felel meg az ere-detinek vagy más jelentős korszaknak, s ezek erősítik-e, csökkentik-e az objek-tum jelentőségét;

– *azonosság,* azaz a helyi lakosság magáénak érzi-e a helyszínt, illetve kinek az azo-nosságát fejezi az ki;

– *használat és funkció,* azaz megvannak-e a helyszín használatát valaha jellemző minták.

d) A kulturális örökség fogalmának összefoglaló természete azt kívánja, hogy a vonatkozó karták és deklarációk alapelvei megerősítést nyerjenek mind az örökségvédelem átfogó szemléletében, mind a gyakorlat irányelveiben. A Velencei Kartára, az UNESCO 1965-ös Régészeti Irányelveire, a Burra Kartára, az Oaxacai Deklarációra, a Firenzei Kartára, a Washingtoni Kartára, a Narai Dokumentumra, a Brazíliai Kartára és erre a San Antoniói Deklarációra és másokra gondolunk.

2. Az építészeti és városrendezési csoport ajánlásai

a) Nyerjen a történeti városközpontok kulturális sokszínűségébe foglalt érték megfelelő elismerést.
b) Hozzunk létre programokat arra, hogy a különféle kulturális értéket képviselő csoportokban tudatosuljon ennek jelentősége.
c) A kifejlesztett tudatosság és oktatási programok segítségével a kormányzati szervek és gondnokságok kerüljenek tudatába annak a társadalmi és kulturális szerepnek, amit az épületek és helyszínek hitelességének megóvásával játszanak.
d) Létre kell hozni rugalmas és nyitott konzultációs és egyeztető folyamatokat a helyi szinteken, hogy fel lehessen ismerni a történeti városnegyedek közösségi értékeit és más kulturális szempontjait.
e) Mivel a történeti városok és városnegyedek a kultúrtáj fogalmába tartoznak, a kultúrtáj bizottság ajánlásai is felhasználandók ebben a témakörben.

3. A régészeti munkacsoport ajánlásai

a) Fordítson az ICOMOS nagyobb figyelmet a régészeti területekre. Ez idáig az ame-rikai országokban nem fordult kellő figyelem erre az örökségfajtára; talán az ICOMOS-tagság összetétele az ok.
b) Legyen mélyebb elemzés tárgya a hitelesség kapcsolata az olyan tevékenységekkel, mint megerősítés, állagmegőrzés, védőtetők építése stb.
c) A pontos leíró dokumentáció követelménye legyen abszolútum minden régészeti munkánál. Ahogy az ásatások haladnak, úgy fogynak a közvetlen információk, akár egy könyv elhalványuló lapjai. Az értelmezés nem ellenőrizhető, de a leírás az. A régészeti dokumentáció legyen hű és megbízható, más szóval: hiteles, pontos és objektív.
d) Minden régészeti ásatást vagy beavatkozást kísérjen egy megőrzési és folyamatos megóvási terv.
e) Kapjon a régészeti bizonyítékok hitelessége kellő védelmet, ha azt a város terjeszkedése vagy közmunkák, pl. útépítés veszélyezteti.
f) Az örökségi helyszín mesterséges elárasztása, gátak építése előtt kell a hitelességet teljes körű, kimerítő dokumentációval biztosítani. A régészeti bizonyítékokat meg-felelő technikai eljárásokkal meg kell menteni, majd az eredményeket publikálni kell.
g) Amennyiben a feltárt terület megfelelő fenntartására és gondozására nincs mód, meg kell fontolni olyan konzerválási eljárások alkalmazását, amelyek valamelyes színvonalon biztosítják későbbi korok számára a hitelességet, ilyen lehet a visszatemetés.
h) Egy régészeti terület legnagyobb hitelessége az a nem bolygatott rész, amely a föld alatt van, ezért a régészek csak annyit ássanak ki, amennyi az örökség jelentőségének felismeréséhez elegendő.
i) Azokat a régészeti területeket, amelyeket annak létrehozóinak leszármazottai még ma is szentként tisztelnek, minimálisan, vagy egyáltalán nem szabad régészeknek vagy építkezéseknek zavarniuk.

4. A kultúrtáj bizottság ajánlásai

a) Tárgyalások és egyeztetések szükségesek a kultúrtájon élők, az azt birtoklók különböző érdekei és értékrendje között.
b) Mivel egy kultúrtáj komplex és dinamikus, a hitelesség meghatározásának és meg-óvásának kellőképpen rugalmasnak kell lennie, hogy ezt a dinamikus minőséget felölelhesse.
c) A fenntartható fejlődés fogalmát és a kultúrtájhoz fűződő viszonyát definiálni kell, hogy bele lehessen foglalni a gazdasági, társadalmi, szellemi és kulturális megfontolásokat is.
d) Keressen a kultúrtájvédelem a jelentékeny természeti és kulturális összetevők között

egyensúlyt.

e) A kultúrtáj jövőjét érintő döntéseknél a helyi közösségek igényei és értékei figyelembe veendőek.

f) Tovább kell dolgozni a megfelelő törvényi szabályozáson és kormányzati tervezési módszereken a kultúrtáj értékeinek megvédése érdekében.

g) Az értékek és a hitelesség bizonyítékai közötti világos viszonyrendszer kiépítésére van szükség, mert a kultúrtáj hitelességének megőrzésekor a helyszín teljes hagyománya és jellege, mint a településszerkezet, a formák, a földhasználat és a szellemi értékek, előnyt élvezhetnek a felhasználandó anyagokkal és tervezési aspektusokkal szemben.

h) Valamely kutúrtáj hitelességének meghatározásakor interdiszciplináris szakértői csoport közreműködése szükséges, közöttük társadalomtudósnak is legyen helye, hogy az a helybéli lakosság értékeit megfelelően artikulálja.

i) A földhasználat jelentős megváltozásának, vagy nagyszabású köz- vagy magánépít-kezéseknek megkezdése előtt gondoskodni kell a kultúrtáj hitelességének megőr-zéséről. Fel kell kérni a felelős hatóságokat és beruházószervezeteket, hogy végez-zenek környezeti hatásvizsgálatokat a tájat és a hozzáfűződő hagyományos értéke-ket érő károk csökkentése érdekében.

The Declaration of San Antonio / adopted by the presidents, delegates and members of the ICOMOS National Committees of the Americas, met in San Antonio, Texas, United States of America, from the 27th to the 30th of March, 1996, at the InterAmerican Symposium on Authenticity in the Conservation and Management of the Cultural Heritage to discuss the meaning of authenticity in preservation in the Americas, in response to the call issued by the Secretary General of ICOMOS for regional participation in the international debate on the subject.

NYILATKOZAT EURÓPA URBANIZÁCIÓJÁRÓL

Europa Nostra-határozat

Madrid (Spanyolország), 1997

Tekintetbe véve:

1 hogy a nemzeti kormányok kulcsfeladata a véges források és különösképpen a föld felhasználásának ellenőrzése;

2 hogy a földhasználatra vonatkozó törvények a legtöbb európai országban közvetlenül a második világháborút követő időszakból származnak, amikor gyors gazdasági növekedésre volt szükség és a földhasználat korlátozásai lelassíthatták a gazdasági regenerációt;

3 hogy a kormányok ezalatt megállapították a fenntartható fejlődés alapelveit;

4 hogy az európai országok vidékeit manapság egyre inkább fenyegetik azok az épületek, melyek vagy a rosszul átgondolt urbanizáció, vagy egyes gazdasági szektorok terveinek a termékei;

5 hogy ezen és ezzel kapcsolatos okok miatt a Helyi és Területi Hatóságok Európai Tanácsa (CLRAE) kezdeményezte a táj védelmére és kezelésére vonatkozó nem-zetközi irányelvek és normák megállapítását azzal a céllal, hogy azokat minél előbb elfogadtassa az Európa Tanáccsal;

6 hogy az egyik országban (Anglia) nemrég végrehajtott felmérés, melynek tapasz-talata ugyan nem általánosítható, azt mutatja, hogy az 1945-90 közötti időszak-ban, viszonylag állandó népesség mellett, a beépített terület több mint 700 000 hektárral, vagyis négy nagy megyényi területtel növekedett;

7 hogy az épített örökség a fenntartás és felújítás hiánya miatt – gyakran visszafordíthatatlanul – értékét veszti;

8 hogy a múltból fennmaradt építészeti együttesek nagyrészt hagyományos építőanyagokból, az épület és a természet harmóniájának szellemében épültek;

9 hogy a felújítás általában nem kevésbé forrásigényes (különös tekintettel az energiára), hanem munkaigényes és több szakértelmet igényel, mint az új építés, ezáltal jobb megoldása lehet a munkanélküliség problémájának;

10 hogy az építőipar bármely gazdasági fellendülés alapja;

11 hogy az Európai Közösség Szerződésének 130. cikkelye a Közösség céljai között meghatározza a környezet minőségének javítását és védelmét, továbbá meghatá-rozza, hogy a környezetvédelmi politikának tartalmaznia kell a város- és tájterve-zésre, valamint a földhasználatra vonatkozó intézkedéseket; és hogy a közösségi intézetek már széles körben végeztek tanulmányokat a tájtervezésről a tagálla-mokban,

az Európa Nostra, a hozzá csatlakozott Várak Nemzetközi Intézetével felhívja:

1 az európai államok kormányait, hogy radikálisan bírálják felül földhasználati törvényüket, és hozzanak olyan intézkedéseket, melyek jelentős törvényi és pénzügyi stb. elsőbbséget adnak a felújításnak az építőipar szisztematikus új építkezéseinek engedélyezésével szemben;

2 az Európai Unió intézeteit és az Európa Tanácsot, hogy támogassa azon építészek és építők, valamint szervezetek európai szintű szerveződését, akik és amelyek érintettek az örökség védelmében és akik közös megfontolás tárgyává teszik az Európa egyedülálló építészeti örökségének fennmaradásához szükséges ésszerű felújításokat, azok közös megegyezéssel történő elfogadását, figyelembe véve a természeti környezet lehető legszélesebb körű megőrzését is.

AJÁNLÁS AZ IPARI ÖRÖKSÉG VÉDELMÉRE
Budapest, 1997

„Az ipari műemlékvédelem helyzete Magyarországon” címmel, 1997. április 7-8-án – az Országos Műemlékvédelmi Hivatal szervezésében – megrendezett kon-ferencia résztvevői előadásaikban és hozzászólásaikban hangsúlyozottan kifejezés-re juttatták, hogy a magyar ipari (építészeti) örökség fennmaradása veszélyben van. Felkérték a konferencia szervezőit, hogy megállapításaikat és javaslataikat a jelen „Ajánlás” formájában juttassák el mindazokhoz, akik ezen örökséggel kap-csolatosan bármilyen felelősséggel és/vagy elkötelezettséggel bírnak, így például: tulajdonosok, önkormányzatok, civil szervezetek, szakmai testületek, intézmé-nyek, magánszemélyek.

A konferencia

– *megállapította,* hogy az ipari örökséget (egyebek mellett) elsősorban a meglévő ér-tékek ismertségének és elismertségének hiánya; a gyorsan változó technológiai igé-nyek követésének szándéka; a megváltozott és főleg a rövid távra szóló, kizárólag haszonelvű érdekeket szem előtt tartó gazdasági környezet veszélyezteti;
– *rávilágított* arra, hogy az ipari örökség védelme az emlékcsoport sajátos helyzeté-nél – és az ebből következő tennivalók interdiszciplináris jellegénél – fogva egyedül a különböző szakmák és (ipari) szakterületek együttműködésével, széles körű tár-sadalmi támogatás alapján, a közigazgatás, az ipari szféra, a helyi közösségek, az érintett történeti, társadalmi és műszaki tudományok művelőinek összefogásával valósulhat meg;
– *egyetértésre jutott* abban, hogy a halasztást nem tűrő cselekvést az adatfelvétel (ér-tékfelmérés) azonnali és gyors elindításával lehet és kell megkezdeni. Ezt a munkát, amelybe minden együttműködni szándékozó személy és szervezet bekapcsolódása kívánatos és szükséges, tartalmi és földrajzi értelemben egyaránt a lehető legszéle-sebb körben egyszerre kell indítani. Különös jelentősége van a bármi néven nevez-hető dokumentálásnak (ideértve az ipari emlékek lényegétől elválaszthatatlan be-rendezésekre vonatkozó anyagokat is), amely az értékek esetleges elpusztulását megelőzően azokról maradandó ismereteket örökíthet meg. Gondoskodni kell ar-ról, hogy a különböző helyekről és forrásokból származó adatfelvételi és dokumen-tációs anyagok egységes kezelése mielőbb megoldódjék;
– *sürgető feladatként hangsúlyozta,* hogy a már megismert és számba vett értékek védelmére az országos (műemléki) védelem mellett egyre jelentősebb szerephez kell jutnia a helyi értékvédelemnek, amely közvetlen szerepén túl kifejezője és egy-ben formálója lehet a helyi közösség összetartozásának, s gyakorta helyi fejlesztési stratégia alapjául is szolgálhat;
– *felhívta a figyelmet* arra, hogy ahol lehet, a gyakorlati védelmi munkát is azonnal meg kell kezdeni, nem várakozva a teljes körű tudományos felmérés és értékelés összesítő eredményeire. A védelmi tevékenység keretén belül elsősorban is töre-kedni kell az eredeti, vagy ahhoz nagyon közel álló rendeltetés megőrzésére, illet-ve bevezetésére. Ha ilyen megoldásra nincs lehetőség, akkor megfelelő új rendelte-tés biztosításával kell megelőzni a funkció nélkül maradt épület elkerülhetetlen pusztulását. Minden esetben különös gondossággal kell eljárni a technológiai be-rendezés, a felszerelések megóvása érdekében, előnyben részesítve az azok helyben tartását és működőképességét fenntartó megoldásokat;
– *szorgalmazta* átfogó preferenciális stratégia kidolgozását, ezen belül különféle anyagi támogatási kedvezmények lehetőségének megteremtését és mielőbbi életbe-léptetését;

– *aláhúzta* az ipari örökség egyes elemeinek a szakoktatásban betölthető jelentős szerepét, amelyet a jövőben sokkal inkább ki kell aknázni, valamint az épített örök-ség egésze védelmének és fenntartásának keretén belül a hagyományos technológi-ával előállított hagyományos anyagok és szerkezetek jelentőségét.

Az „Ajánlásban" megfogalmazott célok megvalósításához kérjük és várjuk mindazok közreműködését és segítségét, akik a magyar kulturális örökség ipari emlékeinek fennmaradását és méltó megőrzését fontosnak tartják és támogatni kívánják.

AZ ICOMOS JOGI, IGAZGATÁSI ÉS PÉNZÜGYI NEMZETKÖZI BIZOTTSÁGA WEIMARI (NÉMETORSZÁG) SZEMINÁRIUMÁNAK HATÁROZATA, 1997

Az örökség védelmében való társadalmi részvétel gyakorlati kérdéseinek, illetve jogi kereteinek átfogó és részletes megvitatása és összehasonlító elemzése után a szeminárium küldöttei egyhangúlag a következő határozatot fogadták el:

1 Elismerik az egyes kormányok által eddig tett erőfeszítéseket. A szeminárium ugyanakkor sürgeti az érdekelt feleket, különösen az országos és a regionális kormányzatokat, hogy mozdítsák elő és bátorítsák a magánszektor szponzori tevékenységét és részvételét a kulturális örökség védelmében, továbbá hogy keressenek olyan eszközöket, amelyek révén a magánszektor rábírható, hogy több segítséget és támogatást nyújtson.

2 Általánosan elismerték, hogy tanulmányozni szükséges az örökséggel foglalkozó szervezeteknek, programoknak és az adományok, támogatások kedvezményezettjeinek az adóztatását az egyes államok jogrendjében, és hogy azt kedvezőbbé, illetve ahol lehetséges, összehangoltabbá kell tenni.

3 Tekintettel a kulturális örökség egyetemes jellegére és hogy ez az örökség végső fo-kon az egész emberiségé, a résztvevők határozottan állást foglalnak a határokon át-ívelő adományozás, adományfogadás és együttműködés mellett, és felhívják a kor-mányokat, hogy teremtsenek kedvező jogi és pénzügyi környezetet a szolidaritás ilyen megnyilvánulásai számára.

4 Figyelembe véve, hogy számos, az örökséggel foglalkozó szervezet e munkájával szoros összefüggésben, illetve annak támogatására folytat gazdasági tevékenységet, a résztvevők kifejezik egyhangú óhajukat, hogy az ilyen tevékenységet az adózást szabályozó állami törvények az örökség helyreállításának és fenntartásának szerves részeként részesítsék kedvezményben.

5 A résztvevők javasolják, hogy a bizottság vállalja magára a jogi szakkifejezések összehasonlító jellegű, nemzetközi értelmező szótárának összeállítását a kulturális örökség védelmének területére vonatkozóan.

MAGÁNTULAJDONBAN LÉVŐ MŰEMLÉKEK VÉDELMETULAJDONVÁLTÁS ESETÉN

Europa Nostra-nyilatkozat Szaloniki (Görögország), 1997

Számos európai országban a műemlékekre a magántulajdonra vonatkozó szabályok érvényesek. Még mindig jelentős joghézagokkal találkozhatunk a nemzeti törvényhozásokban, legalábbis ezen ingatlanok integritásának védelmére tulajdonosváltás ese-tén. Ezek a joghézagok az örökséget a teljes vagy részleges pusztulás kockázatának te-szik ki, épületek ezreit fenyegetik eredeti karakterük elvesztésével (vezethet öröklés olyan helyzethez, melyben bármilyen ésszerű kezelés lehetetlenné válik, önkéntes vagy törvény által előírt árverés, bírósági foglalás az épület és kulturális jelentőségének tönkremenetelét okozhatja, a helyes utat illető bizonytalanságok, hosszú procedúrák a karbantartás hiánya miatt néhány éven belül visszafordíthatatlan károkat okozhatnak).

Az Europa Nostra, tekintetbe véve:

– hogy jelenleg még nincs törvényi megkülönböztetés a kulturális örökséghez tartozó magántulajdon, illetve más ingatlan és ingó vagyontárgyak eladása között, annak ellenére, hogy a magántulajdon sok esetben kedvezőbb a kulturális örökség védelme és karbantartása szempontjából;

arra kéri a nemzeti törvényhozókat:

– hogy frissítsék fel, vagy ha szükséges, állítsák össze azon magántulajdonban levő ingatlanok listáját, melyek történelmi vagy művészi értékük révén a közös kulturális örökség részét képezhetik;

– hozzanak olyan speciális határozatokat ezen ingatlanok adásvételére, melyek tartalmazzák azokat a jogi, pénzügyi és örökösödési szabályokat, melyek megőrzik ezen ingatlanok integritását;

– használják fel forrásnak az egyes országokban már létező rendelkezéseket, amelyek vagy speciálisan a fent említett ingatlanok továbbadására irányulnak, vagy közvetett módon segítik elő azok megőrzését a jobb fenntartás eredményeként, mint például:

– az éves nemzeti amortizáció rendszere (Dánia);

– mentesítés az örökösödési és földadó alól, az előre látható fenntartási és működési költségek meghatározása a kincstár által, speciális áfa-rendszer (Franciaország, Hollandia és részben Németország);

– a helyreállítás anyagi támogatása (Franciaország, Belgium, Olaszország);

– a parkok és kertek fenntartásának támogatása (Hollandia);

– tegyék az örökség szem előtt tartásával alapos megfontolás tárgyává azokat az intézkedéseket, amelyek a vagyontárgyak különböző kategóriáira vonatkoznak a különböző országokban, és amelyek hasonló problémákat vetnek fel, mint például:

– a kis értékű örökölt vagyontárgyakra és kis mezőgazdasági vállalkozásokra vonatkozó törvényeket, melyek a kulturális örökség integritásának érdekében lehetővé teszik a legmegfelelőbb örökös bíróság által történő meghatározását, a vagyonnak igazságügyi szakértő általi értékelését, a mentességet élvező vagyon bizonyos időn belül történő eladásának megtiltását vagy egyéni üzemben tartásának kötelezettségét (Belgium);

– a műalkotások ajándékozására vonatkozó törvényeket, melyek szerint az örökösöknek ajándékozás esetén örökösödési illetéket kell fizetniük (Franciaország, Belgium);

– a minimálbéreket és alapvető árukat biztosító törvényeket, melyek ezeket garantálják, illetve megakadályozzák a bíróság által történő lefoglalást.

KISVÁROSAINKÉRT – MURAUI KARTA I.

Közép-európai kisvárosi szimpózium eredményei Murau (Ausztria), 1998

Az I. Közép-európai kisvárosi szimpózium résztvevői annak a meggyőződésüknek adnak kifejezést, hogy Európa kulturális gyöngyszemei, a történeti kisvárosok még nem kapták meg azt a figyelmet, amely őket – Európa jövőjét tekintve – kiemelkedő szerepük alapján régiójukban, illetve környezetükben megilletné. Ezért az aláírók ar-ra hívják fel az egész lakosság, a döntéshozók, a közigazgatásban illetékesek, a sajtó, a tudomány és a politika képviselőinek figyelmét, hogy a jólét megteremtése és biz-tosítása érdekében ezt a felhívást vegyék figyelembe.

– Már a legrégebbi múlttól kezdve a történeti kisvárosok Európa egész területén országukban és régiójukban kiemelkedő kulturális és gazdasági szerepet játszanak, és ezt az élő örökséget adják tovább a jövőnek.
– Néhány történeti kisváros példaértékűen ötvözte évszázados tradícióját a modern kor követelményeivel és a fejlődéssel. Sok, mindenekelőtt kisebb vidéki város esetében viszont ez eddig még nem történt meg, ezért aktív részvételünk és erőfeszítésünk mindenekelőtt számukra különösen fontos.
– A kisvárosoké a legnagyobb felelősség a vidéki térségek kulturális jelentőségének kialakítására.
– Kiemelkedő jelentőségük Európa egységén és kulturális sokszínűségén belül különböző stílusukban és építészeti jellegzetességükben jelenik meg.
– Ezek a történeti városok nagyon gyakran régiójuk és hazájuk „kis fővárosai”.
– Ezek a kisvárosok az őket körülvevő tájjal, falvakkal és más vidéki településformákkal elválaszthatatlan egységet alkotnak.
– A kisvárosok abban a különleges helyzetben vannak, hogy egyesítik a vidéki és a nagyvárosi életformát anélkül, hogy azok hátrányaival rendelkeznének.
– A kisvárosok kapcsolódási pontok a vidéki térségek és falvaik, valamint a nagyvárosok és a nagyvilág között.
– Jellegzetes karakterük miatt különösen a történeti kisvárosok játszanak jelentős szerepet szellemiségükkel a lakosság régiójukhoz kötődő azonosságtudatában, hazájukhoz való kapcsolatában. Ezáltal hatásos ellenállást fejtenek ki a globális, arctalan uniformizálódás ellen.
– Életminőséget és előnyös helyzetet kínálnak, és különösen kiváló hordozói a kulturális turizmusnak.
Másrészről:
– A kisvárosoknak manapság nincs érdekképviselete.
– Szerepük a politika, a közigazgatás és a tudomány részéről nincs kellően elismerve.
– A kisvárosok is gyakran szenvednek városközpontjuk elnéptelenedésétől, a lakosság, az üzletek, a szolgáltatások elköltözésétől annak következtében, hogy bevásárlóközpontok létesülnek a város peremén, de szenvednek más, szélsőséges és szabályozatlan hatásoktól is.
– A kisvárosok esetében is fennáll a jól képzett munkaerő elvándorlásának veszélye.
– Súlyosan érintik őket közlekedési problémák is.
– Sok kisváros küzd azzal, hogy a modern fejlődés következtében elszakad a döntési és más lehetőségektől, és ezáltal még inkább a fejlődés szélére sodródik.
– Az egyensúlyozás a „megtartás” (lényeg) és az „átalakulás” (részletek) kérdésében a kisvárosoknál is nagy gondot jelent.

Ezért szükséges a kisvárosok esetében:
– a különböző lakossági érdekek kiemelt kezelése a politika, a tudomány és a közigazgatás területén;
– a különböző dimenziók hálózattá való kialakítása („közösen” az „egyedül” helyett);
– az együttműködés a nagyvárosokkal és a környező területekkel;
– a városhálózathoz való kapcsolódás megteremtése (ilyen szervezetek pl. a RECEVIN; Douce Large; Ausztriai Történeti Kisvárosok);
– „erősségük” kihasználása, kiindulási pontként a fejlődésük specifikus jellemzőkkel való meghatározása, amely gyakorta megegyezik régiójukéval (bor, hegyvidék, fürdőhely);
– pozitív kritikai viták a „régi” és „új” között a városkép alakítása és építése kérdésében;
– valamint az Európával való eszmei és materiális összenövés és átstrukturálódás ésszerű megfontolása.

Az I. Közép-európai kisvárosi szimpózium résztvevői felhívják Európa minden országának lakosságát, kormányzati és közigazgatási döntéshozóit, hogy használjanak fel minden birtokukban levő eszközt annak érdekében, hogy a kisvárosokat, ezt a nagy és élő, Európa jövőjét biztosító örökséget megtartsák, és biztosítsák annak a feltételét, hogy értékőrző továbbfejlődésük megmaradjon.

AZ ICOMOS NYILATKOZATA AZ EMBERI JOGOKEGYETEMES NYILATKOZATA ELFOGADÁSÁNAK50. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL

Stockholm (Svédország), 1998

Az ICOMOS Stockholmban összegyűlt bizottságai hangsúlyozzák az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata fontosságát, amelynek 50. évfordulóját ünnepeljük, és amely elismeri minden ember jogát ahhoz, hogy szabadon vegyen részt a közösség kulturális életében.

Az értékvédelem területének saját törvényeihez és egyezményeihez kapcsolódva az ICOMOS megerősíti, hogy a kulturális örökséghez való jog az emberi jogok elidegeníthetetlen részét képezi – figyelembe véve e materiális és szellemi örökség jellegé-ből következő pótolhatatlanságot és azokat a veszélyeket is, amelyeknek ki van téve a folyamatosan változó világban. Ez a jog nem létezhet azon kötelezettségek nélkül, amelyek belőle éppúgy következnek az egyének és a társadalmak, mint az intézmé-nyek és az államok számára. Ma védeni valamit, egyet jelent a jövendő generációk jo-gainak biztosításával, amelyek:

– azon hiteles tanúság jogának a tiszteletben tartása, amelyet az örökség jelent mint az emberiség nagy családja kebelén belüli sajátos kulturális identitás hordozója;
– a saját és mások kulturális öröksége jobb megismeréséhez való jog;
– az örökség méltó és jó használatához való jog;
– a részvétel joga az örökséget és az általa hordozott kulturális értékeket érintő döntésekben;
– a bekapcsolódás joga az örökség védelmébe, illetve értékeinek kibontakoztatásába.

Ezek tehát azok a jogok, amelyeket az ICOMOS döntőnek tart a világ kulturális sokszínűségének védelme és gazdagítása tekintetében.

Ezek a jogok feltételezik az örökség ismerete, megbecsülése és fenntartása érdeké-ben tett erőfeszítéseket. Azt igénylik, hogy a cselekvési keretek javuljanak és elismer-tekké váljanak. Fejlesztési stratégiákat követelnek és egyenlőségen alapuló partnersé-get a közösségek, a magánszektor és az egyének között – az örökséget érintő érdekek harmonizálására, a védelem és a fejlesztés kibékítésére. Nemzetközi együttműködést követelnek egyezmények, törvényhozás és más intézkedések formájában és minde-nekelőtt: az azokat létrehozó szellemiség terén.

Íme az a felelősség, amelyben valamennyien osztozunk egyénileg és közösségileg, ahogyan osztozunk az emlékezet gazdagságában is, amelyet egyaránt őrzünk a ma és a holnap számára, a fenntartható fejlődés értelmében, az Ember szolgálatára.

ARNHEMI NYILATKOZAT

Elfogadta a „Városi történeti parkok jövője” című Nemzetközi Sonsbeek-szimpóziumArnhem (Hollandia), 1999

Mi, alulírottak elismerjük, hogy:

1 A történeti zöldterületek* a holland kultúrtörténet szerves részét képezik, és Hollandia büszke lehet egyedülálló, ember alkotta tájaira, a természet és a kultúra együttélésének kiemelkedő alkotásaira.

2 A múltban tervezett történeti zöldterületek, úgymint városi kertek, parkok, temetők, a vidéki házak kertjei és a mezőgazdasági birtokok kiemelkedő jelentőségűek és létfontosságúak a holland város és vidék identitásának és különbözőségeinek megőrzésében. A történeti zöldterületek fennmaradásának biztosítása, kezelése és revitalizációja fontos tevékenység.

3 A jelen „Nota Belvedere” (memorandum a történeti táj jellemzőinek megőrzéséről) a holland kultúrpolitika szerves részét képező kezdeményezés. Az irántuk mutatkozó általános érdeklődés a megfelelő kormánypolitika további kiterjesztését indokolja.

4 A történeti zöldterületek a tulajdonosok, intézők, kormányszervek, kert- és tájtervezők, történészek, várostervezők, építészek, környezetvédők, botanikusok és a képzett kertészek egységes, interdiszciplináris megközelítését igénylik.

5 A gyakorlati ismeretek, különös tekintettel a tervezés és ültetés kapcsolatára, döntő jelentőségűek. Hollandiában hozzáférhetőek a különleges ismeretek, de ezek az elmélet és a gyakorlat közötti kapcsolatok, a műemléki és történeti zöld-területekre irányuló képzés, szakképzés és kutatás hiányának következtében elégtelenek.

6 A történeti zöldterületek rendszeres, szakemberek által irányított fenntartási munkái kiemelkedő jelentőségűek. Ehhez költségelőirányzatra van szükség. A szakértelem nélküli fenntartási munkák csorbíthatják a kulturális és történeti értékeket és struktúrákat, s ez azok tönkretételéhez és/vagy a különbözőségek eltűnéséhez vezethet.

7. Ezen örökség revitalizációja fontos kötelesség. Az alkalmazandó megközelítés problémája (a megőrzés konzerválás, felújítás vagy megváltoztatás formájában történjék-e) mind ez ideig túl volt értékelve.

Mi alulírottak azon a véleményen vagyunk, hogy:

7 A történeti zöldterületek fenntartására előirányzott költségelőirányzatot az utóbbi évtizedekben olyan súlyosan lecsökkentették, hogy ezen műemlékeket elhanyagolták és továbbra is elhanyagolják. A nem szakemberek által végzett változtatások súlyosbították a hanyatlási folyamatot.

* (Az eredeti angol szövegben: green monuments)

1 A történeti zöldterületek kezelése és fenntartása az érintett vidék- és várospolitika feladata kell legyen, ahol a történelem, a folytonosság és az új funkciók követelményeit mindig gondosan mérlegelni kell.

2 A történeti zöldterületek problémája nem áll meg a nemzeti határoknál, hanem annak európai, sőt globális dimenziói vannak. A nemzetközi ismeret és tapaszta-latcsere mind elméleti, mind gyakorlati szinten szükséges. Az 1981-es Firenzei Kartában tett megállapítások az első lépést jelentik ebben az irányban, de nem-zetközi szinten való alkalmazásuk sürgős feladat.

Mi, alulírottak, az arnhemi Sonsbeek park századik évfordulója alkalmából tartott

Nemzetközi Sonsbeek-szimpózium által ösztönözve:

– felhívjuk a figyelmet a történeti zöldterületek iránti nagyobb figyelemre,
– kérjük a holland nemzeti, megyei és önkormányzati szerveket, hogy nagyobb prioritást adjanak a történeti zöldterületeknek a regionális tervezésben és a kultúrpolitikában, s ebben az egységes kulturális-történeti megközelítés legyen az alapelv,
– elvárjuk, hogy elegendő pénzt különítsenek el a történeti zöldterületek fenntartására, megőrzésére és revitalizációjára, és folytassanak aktív politikát az ismeretek megszerzésének, cseréjének és átadásának ez irányú támogatására,
– bejelentjük, hogy az együttműködés és az ismeretek megszerzésének ösztönzésére platformot fogunk alakítani, amelynek feladata lesz javaslatokat tenni a történeti zöldterületekre irányuló aktívabb politika számára.

OXFORDI DEKLARÁCIÓ A TÁJRÓL 2000

Mi, az ICOMOS Egyesült Királyságban rendezett, az „Európa: közös örökségünk – a kulturális tájkép” című konferenciájának 100 résztvevője, akik 2000. május 3. és 5. között Angliából és külföldről Oxfordban összegyűltünk, a következő nyilatkozatot fogadjuk el:

1 Úgy gondoljuk, hogy a táj milyensége alapvető fontosságú. Óriási kulturális, társadalmi, szellemi, ökológiai, környezeti és gazdasági haszonnal járhat, és valamennyi nép számára életfontosságú eleme az élet minőségének és a helyi azonosságtudatnak.

2 Elfogadjuk, hogy az európai tájképi egységek a természeti és kulturális táj között rég fennálló kölcsönhatást tükrözik, és ily módon az európai kulturális és természeti örökségnek is fontos részét jelentik.

3 Kijelentjük:

– Elfogadjuk azt, hogy a tájképi egységeknek az idők folyamán végbemenő változása és fejlődése elkerülhetetlen a természeti folyamatok és az emberi igények, tevékenységek változása következtében, és az ilyen változások folytonosak.
– Ennek ellenére aggódunk amiatt, hogy sok, jelenleg végbemenő változás növekvő mértékben csökkenti a tájak minőségi értékét és változatosságát.
– Úgy véljük, szükséges és lehetséges a változások olyan irányú befolyásolása, hogy az alapvető emberi igények kielégítése mellett a táji környezet jellegzetessége, változatossága és minősége megmaradjon, sőt inkább javuljon, mintsem romoljon.
– Meggyőződésünk az, hogy ennek érdekében Európa népeinek – különösen helyi szinten – mindent meg kell tenniük.
– Megerősítjük azt, hogy a következő nemzedékeknek joga van a táji környezetet legalább ugyanolyan gazdag formában megörökölni és élvezni, amilyen az jelenleg.
– Meggyőződésünk, hogy ez szükségessé teszi a táj mint egész megértésének, védelmének, kezelésének és tervezésének átfogó és integrált megközelítését, valamint a különös jelentőséggel bíró táji egységekre vonatkozó speciális intézkedéseket is, melyek kulcsfontosságú részét képezik a fenntartható fejlesztésnek.

4. Ennek megfelelően üdvözöljük:
– hogy Európa népei és kormányai egyre inkább elfogadják a táji környezet fontosságát és a vele való törődés szükségességét;
– hogy sok európai országban minden szinten egyre többet tesznek a tájképi örökség feltérképezése és értékelése érdekében, a táji egységek védelméért, kezeléséért és tervezéséért általában, valamint a legfontosabb tájképi egységek megőrzése érdekében;
– hogy e cél érdekében európai szintű kezdeményezések történnek, köztük a java-solt Európai Tájképi Környezetegyezmény, a Páneurópai Biológiai és Tájképi Vál-tozatossági Stratégia, valamint a táji egységnek mint központi elemnek bevétele az Európa Tanács 1999/2000. évi „Európa: közös örökségünk” elnevezésű kam-pányába;
– hogy a Világörökség-lista helyszínkategóriáit kiegészítik a kulturális tájegységekkel, és az Egyesült Királyság és más európai országok készek arra, hogy a kiemelkedő egyetemes értékkel bíró táji egységeket előterjesszék a listára való felvételre.

1 Teljes mértékben támogatjuk az Európai Tájképi Környezetegyezmény elfogadását, és sürgetjük aláírásának mielőbbi megkezdését.

2 Felhívjuk az Egyesült Királyság kormányát, valamint Skócia, Wales és Észak-Írország helyi kormányzatait, hogy segítsék elő a táji egységek ügyét a következőkkel:

– Támogassák aktívan az Európai Tájképi Környezetegyezmény elfogadását; tekintsék azt aláírása és ratifikálása után az Egyesült Királyság táji egységei kezelésénél meghatározó keretnek.
– Segítsék elő, hogy a tájképi környezet egyre inkább úgy éljen a köztudatban, mint ami értéket jelent a helyi közösségek számára, és javukra válik annak ismerete, használata és élvezete révén.
– Ösztönözzék a birtokok tulajdonosainak és kezelőinek – és általában a közösségnek – részvételét a táji egységek azonosítását, értékelését, védelmét, kezelését és tervezését célzó intézkedésekben.
– Fogadják el a táji egységek védelmének, kezelésének és tervezésének fontosságát valamennyi vonatkozó törvényben, kormányzati politikában és programban, nevezetesen azokban, melyek az alábbiakat érintik:
– a városi és megyei tervezési rendszer műveletei, figyelembe véve a táji egység tárgykörére vonatkozó tervezési és más irányelvek szükségességét;
– azok a módosítások és kiegészítések, melyek az infrastruktúrát érintik, beleértve az utakat;
– a mezőgazdaság, figyelemmel az agrár- és környezetvédelmi programok, erdé-szeti és más gazdasági tevékenységek további bővítésének szükségességére és különösen a turizmus fejlesztésének igényeire;
– ahol új táji egységek kialakítása szükséges (mint pl. a helyi közösségi erdők esetében) az arra vonatkozó programok;
– oktatás, képzés és információnyújtás valamennyi szinten;

– szerencsejátékból és más pénzügyi alapokból finanszírozás juttatása.
– Kérjék fel a történeti emlékek megőrzése, a vidéki tájak védelme és hasznosítása és a természetvédelem területén működő nemzeti szervezeteket, hogy működje-nek együtt egymással és a regionális testületekkel, valamint a helyi hatóságokkal mind a falusi, mind a városi táji egységek felbecslésében, és ösztönözzék a helyi hatóságokat, a birtokok tulajdonosait és kezelőit, a szakmai tanácsadókat és min-den más érintettet, hogy óvják, kezeljék és fejlesszék a táji környezetet.
– Lássák el finanszírozási forrásokkal a fenti munkában részt vevő nemzeti, regionális és helyi szervezeteket.
– Az Európai Unión belül aktívan munkálkodjanak azon, hogy annak mezőgazdasági, regionális, strukturális és más kapcsolódó politikájában és a források elosztásánál teljes mértékben vegyék számításba a táji egységek fontosságát, annak emberi és más előnyeivel és hasznosságával együtt.
– Vállalják az Egyesült Királyság területén lévő mindazon helyszínek átfogó felbecslését, melyek alkalmasak arra, hogy kulturális táji egységekként jelölést kapjanak a világörökségbe való felvételre az UNESCO vonatkozó egyezménye alapján.

Arra kérjük az ICOMOS Egyesült Királysági Szervezetét, hogy az IUCN (International Union of the Conservation of Nature) és más szervezetek együttműkö-désével tegyen meg mindent a fenti deklaráció terjesztéséért, és tegyen lépéseket az abban szereplő eszmék követése érdekében, beleértve egy lehetséges (témára vonat-kozó) útmutató kidolgozását is.

BUDAPESTI AJÁNLÁSOK, 2000

Az *Integrált városvédelem* oktatási műhelyfoglalkozás és a *Közép- és kelet-európai világörökséghez tartozó városokkal* foglalkozó városi régészeti szeminárium résztve-vői Budapesten és Noszvajon (Magyarország) 2000. június 18-24-én ülést tartottak, és az azon aggodalomtól vezettetve, hogy az örökségnek a városi élet minőségéhez való hozzájárulását nem integrálták teljesen Magyarország és a környező régió fejlődésé-be, az alábbi pontokban állapodtak meg:

Identitás és emberi fejlődés

Városi műemléki örökségünk semmi mással nem helyettesíthető forrása nem csu-pán az identitásnak, de egymás kölcsönös elismerésének és az emberi fejlődésbe va-ló társadalmi beilleszkedésnek is. Az identitás forrásai fokozott gondozására fordított erőfeszítések jelentős komparatív előnyöket biztosítanak Magyarország és a régió töb-bi országa számára az európai integráció kontextusában. Ennek következtében a mű-emlékvédelemnek a politikai munkatervekben az első helyre kell kerülnie. Amennyi-ben a fejlesztési folyamatba, elejétől a végéig, az érdekelt feleket aktív és egyenrangú szereplőként bevonják, a városi örökség a legfontosabb erő lehet, ami a régióban ren-delkezésre áll az identitás erősítésére a globalizáció kontextusában.

Világörökségi helyszínek és a versenyképesség kritikus pontjai

A közép- és kelet-európai régióban meglévő világörökség-helyszínek hozzájárulnak a regionális fejlesztések növekvő versenyképességéhez. Ezek a helyszínek tehát rend-kívüli fontosságú lehetőséget biztosítanak ahhoz, hogy a legkiválóbb városvédelmi gyakorlati modelleket fejlesszük ki és teszteljük. A modellek kifejlesztése során fon-tos, hogy a világörökségi helyszínek innovatív irányítási rendszereket alakítsanak ki azáltal, hogy a tervezés folyamatában figyelembe veszik a városvédelem legfontosabb területeinek hatáselemzését és a fejlesztői érdekeltséget. A számtalan szervezeti vál-tozás, a sebesen fejlődő jogi és adminisztratív keretek belső ellentmondásai, valamint a régióra jellemző finanszírozási eszközelégtelenség, azon törekvésekkel együtt, hogy a régió igyekszik részt venni Európa politikai egységesülésében, teljesen integrált megközelítést kíván a városvédelemben, ha a régió városainak versenyképességét az egyesült Európában el akarjuk érni.

Közösségek fejlesztése és a városi örökség természete

Mint az élet minőségének lényeges részét, a városi örökséget nem lehet a közössé-gek fejlődésének egyéb részeitől elkülönítve vizsgálni. Városaink örökségét sokrétű-nek kell tekinteni, beleértve tulajdonságaikat: a térbeli elrendezést, a funkciót, a ha-gyományokat és készségeket, amelyek hozzájárulnak a történelmi helyek jellegének megértéséhez és meghatározzák azt. Következésképpen a műemlékvédelmi törekvé-seket nem csupán a történelmi városi környezet műemlékeire és különleges jellegé-re kell irányítani, hanem mindarra, ami a múlt megértésének forrásául szolgál, legyen akár kézzel fogható, akár nem. E törekvésekbe be kell vonni mindazon érdekelt fele-ket, amelyek számára ezek a források jelentenek valamit. E tekintetben a régészeti források éppen úgy, mint a városi örökség egyéb formái a történeti városok megérté-sének lényeges forrásául szolgálnak. E források kezelése és menedzselése, amelyet a városfejlesztés folyamán gyakran elhanyagolnak, különös figyelmet érdemel, és való-ban rászolgál a várostervezés és városfejlesztés folyamatába történő teljes körű integ-rációra.

Döntéshozatal és az érdekelt felek

Az Agenda 21 célkitűzéseivel összhangban az örökséggel és más városi érdekeltségekkel kapcsolatos döntéshozási és szabályozási funkciókat célszerű a lehető legkö-zelebb hozni a döntések érintettjeihez. Lehetséges, hogy ennek az elvnek a megvaló-sításához végső soron a felelősségi körök és az erőforrások jelentős átcsoportosítá-ra lesz szükség a központi szintről területi és helyi szintekre. Ugyanakkor azonban az irányelvi kereteket, a kutatási és dokumentációs kapacitást, valamint a városvédelmi szabványokat és elveket továbbra is országos szinten kell tartani. A hatékony városvé-delem feltétele az integrált megközelítés alkalmazása, melybe beletartozik a lehető legteljesebb ágazatközi és interdiszciplináris együttműködés a fejlesztési lehetőségek feltárásában. Ha nem hozzuk össze az örökségi szakértőket, a fejlesztőket, a beruhá-zókat és a hitelezőket, a lakóközösségeket, valamint a közigazgatást és az állami veze-tőket annak érdekében, hogy jobban értsék egymás jogos érdekeit és célkitűzéseit, hogy a városfejlesztés kölcsönösen elfogadható formáit közös erőfeszítéssel dolgoz-zák ki – a városvédelmi törekvések töredékesek és hatástalanok maradnak.

DORNACHI KIÁLTVÁNY, 2000

PETÍCIÓ

„Az európai tájkultúra mint feladat” címmel Dornachban megrendezett kongresz-szus Európa tizenkét országából érkezett mintegy 150 résztvevője 2000. szeptember 6-tól 9-ig intenzív párbeszédben munkálkodott együtt azon, hogy megértsék az euró-pai tájak sokszínűségét és minőségét ért általános hanyatlás okait, és hogy ebből ki-utat találjanak. Megfogalmazták, milyen lépésekre és intézkedésekre van szükség, s milyen feladatokat kell teljesíteni az új tájkultúra érdekében. Fontosnak tartjuk, hogy a tájakért felelős személyek figyelmet fordítsanak e kiáltványra. Nyilatkozat formájá-ban rögzítettük a leszűrt tanulságokat.

Kifejezett óhajunk, hogy ez a kiáltvány eljusson olyan emberekhez, akik képesek és készek arra, hogy felelősséget vállaljanak a tájak fejlesztéséért.

Az európai táj mint kulturális örökség

Az európai táj méltósága abból a kulturális örökségből ered, mely földrajzi és politikai régióinak sajátja. Teljesen egyedi jellegű területek sokaságából áll össze. A nagy folyók deltáinak iszapos mocsárvidéke, a Földközi-tenger verőfényes sziklapartja, a tágas, zöld síkságok és aranyló gabonamezőik, a szikes puszták, a dombok és sövények által apróra tagolt morénák, az alpesi legelők, a középhegységek sötét erdei – minden táj saját méltóságában tűnik fel, melyet fel kell ismerni, tiszteletben kell tartani és emelni kell. A tájat a benne élő emberek közös örökségének tekinthetjük. Ezt a pazar sokféleséget az európai tájak az ember és a természet évezredes együttműködésének köszönhetik.

Egyediségük, szépségük és kulturális gazdagságuk a szociokulturális hagyományok sodrában keletkezett, a talaj, a víz, a növényzet, az állatvilág és az ember intenzív összjátéka révén, melyben utóbbinak gazdálkodásra irányuló szándékai is érvényre jutottak.

Ez a kulturális sokféleség bevéső dött a tájba, de innen vissza is hatott az emberre. A tájak változása tehát együtt jár az emberi tudat változásával.

Az európai tájak válsága

Az ipari jellegű földhasználat térhódításával, a népesség gyarapodásával és a társadalom globalizálásával alapvető funkcióikat veszítették el kultúrtájaink. Egyre inkább termelési területekké csökevényesedtek. Elvész regenerációs képességük, kulturális és biológiai sokféleségük, elvész az otthon és az azonosulni tudás. Az újkori tudat számára az elmúlt száz esztendő folyamán megszűnt a természet hagyományba ágyazott, ösztönös, tisztelettudó hasznosítása. A természetes otthonosság, a regionális identitás életteréből szakadatlanul zajlik a népesség elvándorlása a városokba és ezek ipari civilizációjába. A szép és a teljesség iránti fogékonyságunk figyelmessé tesz bennünket arra, hogy miként idegenítenek el bennünket a tájtól a legkülönfélébb hasznosításra irányuló érdekek.

Elismerjük, hogy magunk is hozzájárultunk ehhez a modern környezeti válsághoz, és jelenlegi életvitelünkkel továbbra is hozzájárulunk. Bármennyire is felismertük, hogy életterünk a táj, eddig mégsem voltunk képesek arra, hogy feltartóztassuk a mi-nőségbeli hanyatlást. A modern ember nem tud magának sem megálljt parancsolni, sem irányt változtatni.

Az új európai tájkultúra jövője

Az ember és a természet elidegenedése a közelmúltban ráébresztette az embert

környezetére. Ebből származott az igény, hogy megújuljon a tájhoz való viszonyunk.

Kezdünk végre fogékonyak lenni a táj iránt, életünkre hatást gyakorló minősége, esz-mei és tápláló értékei iránt. Felfedezzük, hogy a táj „lélegző tér", ahol „friss levegőt" szív az ember, és amelyet megillet újraébredő tiszteletünk. Megpihenhetünk benne és életterünknek tudhatjuk, ám feladatnak is kell tekintenünk.

Annak érdekében, hogy az európai tájkultúra megújulhasson, mind az egyénnek, mind a közösségnek tudatos kapcsolatba kell kerülnie a táj minőségével, értékével és méltóságával, fel kell ismernie a kulturális változásokat és az egészséges jövő felé mutató jelzéseket. Egyénileg is felelősséget kell vállalnunk a táj minőségéért.

Európa tájait az európai közösség és a helyi-regionális közösségek örökségének tekinthetjük.

A táj szóban forgó egyedisége és méltósága magában rejti a további fejlődés távlatait.

A tájhoz való viszonyunkat úgy kell megújítanunk, hogy partneri viszonyba kerüljünk környezetünkkel.

Ahol ilyen, kölcsönösségen alapuló kapcsolat alakul ki ember és természet között, ott a hasznot kereső gondolkodásmód is a gondoskodó viszonyt fogja szolgálni. A tá-jat tiszteletben tartva megtapasztalhatjuk, hogy amiként mi tápláljuk a természetet, úgy ő is táplál minket, mind fizikai, mind szellemi értelemben.

Miért fontos nekünk a táj?

A táj több mint tárgyi részletei. Nem látjuk a fától az erdőt, ha csupán az egyes részletekre figyelünk. A táj „többletet" is tartalmaz, mely először hangulatként vagy légkörként érint meg minket. A megragadható tényekkel ellentétben valami megfoghatatlanként éljük meg ezt a teljességet, ami rendkívüli hatással van az ember életére. Mihelyt felfigyelünk erre és elfogadjuk létezését, értéket is tulajdoníthatunk neki.

A táj szellemi termék

A tájjal tudatosan kell foglalkozni, ehhez pedig elengedhetetlen, hogy az emberek tudatosítsák a maguk számára, milyen belső indíttatásaik vannak. A táj aszerint kelet-kezik és létezik, hogy az emberek mennyire tekintik környezetüknek a természetet. Táj ember nélkül nem létezhet. A tájat mindig az emberi „értelem" és az emberi „kéz" teszi azzá, ami.

A táj mint társadalmi esemény

A táj nem színtiszta természet. Főleg a korábbi nemzedékek munkájának köszönhetjük. A városi és vidéki történelmi emlékek védelmet érdemlő értékeink. Az életterünket alkotó táj egyének tevékenysége során alakul ki, ám bárhol legyen is, közösségi. A másik ember tája kölcsönös megértés által integrálódik a miénkbe. Az emberek csoportjai közösen tevékenykednek, és felismeréseiket megosztják egymással.

A történelem folyamán az emberi tudat átalakul, és ezzel átalakul a mindenkori valóság is. A táj története mindig tükrözi az emberi tudat történetét.

A tájból kiolvasható a történelem. Mióta tudományosan lényegtelennek minősül az érzéki észlelés, a civilizáció úgy bánik a környezettel, hogy az elveszíti érzéki gazdag-ságát és visszájára fordul gyógyító ereje. Egyre többen törekednek rövid távú gazda-sági sikerekre, melyeknek mellékhatása nyilvánvaló károsodásokban jelentkezik. Mégis lehetséges, hogy olyan alapokra helyezzük a táj gondozását, melyek hosszú tá-von értékteremtőek lesznek.

A táj esztétikája

A táj esztétikája nem csupán „szép körítés", hanem arra tanít meg bennünket, hogy

érzéki voltunkban tapasztalhatjuk meg „a dolgok természetét”. Az ember a maga szándékai és akarata szerint hatol be tevékenységével a természet alkotóműhelyébe. E behatolást a kultúrtáj képében tapasztalhatjuk meg.

A táj táplálja az embert, és az ember táplálja a tájat

A táj oltalmaz, gyógyít, táplál. Minden táj az elmélkedés helyszíne lehet, ahol az ember ráébredhet arra, hogy mi történik valójában a világban, ellentétben azzal, amit a média virtuális képei sugallnak. Ezzel pedig rátalálhat önmagára is.

Ettől lesz a táj az azonosulni tudás helye. Az esztétika révén lelkünk képei befogadják maguk közé a táj képeit. Hogy miként alakítottuk a tájat, az közvetlenül visszahat ránk. Az embernek ebből a természettel tudatosan fenntartott kapcsolatából a táj is új életerőt meríthet.

A táj közvetít

Ha felismerjük a tájban jelen lévő többletet, akkor a táj összhangba hozza az embert és a természetet, a társadalmi és ökológiai szempontokat, és közvetíteni képes az antropo- és az ökocentrizmus között.

MILYEN LÉPÉSEKRE VAN SZÜKSÉG?

A táj méltósága és joga

A tájaknak megvan a maguk önazonossága és méltósága. Ezt a méltóságukat meg kell őrizni és még magasabbra kell emelni. Ahhoz, hogy a táj védelmében a joghoz lehessen folyamodni, jogi státusra van szükség. A táj méltóságát megfelelően érvényesíteni kell az iskolai nevelésben, hogy a tájjal minden nemzedék gondosan bánjon.

Kongresszusunk résztvevői úttörő tettként üdvözlik az Európa Tanács tájegyezményének elfogadását, és várják e korszakalkotó dokumentum mielőbbi ratifikálását.

Új táj- és mezőgazdaság

Az új tájkultúrában már nem kizárólag a haszonra irányulnak a törekvések, hanem az ember és a természet egymásról gondoskodó, egymást kölcsönösen fejlesztő viszo-nyára, melynek ki kell terjednie az emberek közötti kapcsolatokra is. A táj értékeinek élvezetét és a gazdasági tevékenységeket úgy kell folytatni, hogy hosszú távon a táj számára is értékteremtőnek bizonyuljon.

A jövő mezőgazdaságának is a tájtudatra kell ébrednie. Ha értéket tulajdonítunk a tájban jelen lévő többletnek, és bevonjuk a tájat alakító tevékenységünkbe, akkor a tájjal való gazdálkodás igazi minőségteremtő és életet tápláló termeléssé lesz. A táj adta többlet értékének felismerése lelki és szellemi értelemben is megújíthatja gondolkodásmódunkat.

A tájkultúra minden ember számára feladat. Minden helyre – városra és vidékre – egyaránt vonatkozik. Nélkülözhetetlen a gazdák, a természetvédők, a helyi lakosok, a földbérlők, az oktatók, az orvosok, a művészek és a tájtervezők együttműködése. Ebben az együttműködésben fejeződik ki a táj társadalmi jelentősége.

A személyes jelenlét nyomatéka

Ha az ember azonosul az őt körülvevő tájjal, saját magára is rátalálhat. Minél inkább tudatában vagyunk annak, hogy közérzetünk és a közösség kedélyállapota milyen mértékben függ attól a tájtól, amelyben élünk, annál inkább meg akarjuk és meg is tudjuk majd találni azokat az utakat, amelyeken elindulhatunk a táj tartós fejlesztése és hasznosítása érdekében.

Az ember a táj tudata. Felismerésekre képes voltában az ember felel a táj kultúrájáért és

jövőbéli fejlődéséért.

A táj új otthonunk

Minden embernek elemi érdekei fűződnek a tájhoz. Megilleti őt az a jog is, hogy hasznosítsa a tájat és gondját viselje. Hiszen olyan élettér ez, mely más élőlényekkelegyütt a miénk is. És a táj lakóit megilleti, hogy beleszóljanak a tájjal kapcsolatos kér-désekbe. Mert az emberről van szó, és az ő helyéről a tájban. Legfőbb ideje, hogy sze-mélyesen álljunk ki a táj érdekében, mert csak így válhat a modern kor emberének otthonává.

A VILÁGÖRÖKSÉG BORVIDÉKEINEK SZAKMAIKONFERENCIÁJA ÁLTAL ELFOGADOTT AJÁNLÁSOK

Tokaj, 2001

25 delegátus vett részt a szakmai konferencián a Világörökség Konvenciójának olyan részes államainak képviseleteiben, amelyek borvidékei szerepelnek vagy a Vi-lágörökség-listán, vagy a tentatív listán, vagy a listára való felvételük folyamatban van. A konferencia résztvevőinek listáját az I. függelék tartalmazza, a II. függelék a konfe-rencia programját ismerteti. A konferencia a Világörökség Bizottság huszonötödik üléséhez, az érintett részes államokhoz, a konvenció szakértői testületeihez, valamint az UNESCO Világörökség Központjához az alábbiakban felsorolt ajánlásokat intézte:

1 A tanácskozás hangsúlyozta a borvidéki kultúrtáj jelentőségét mint a kultúrtáj szervesen kialakult, élő részét, mint ahogyan azt a Működési Irányelvek 39. paragrafusa határozza meg. Ez egy speciális mezőgazdasági táj, amelyet a rajta folytatott termelés-művelés és a földhasználat képvisel.

2 A tanácskozás számba vette az 1994-es globális stratégia eredményeit, nevezetesen „az embernek a földdel való együttélését", valamint az „ember a társadalomban" té-makörét, miután ezek a témakörök a borvidéktájak releváns témakörei. A konfe-rencia figyelembe vette a két előző tanácskozást is, a Bécsben, Ausztriában tartott (1996), az európai régió kultúrtájairól szóló regionális szakmai konferencia, vala-mint a bialystoki (Lengyelország, 1999) konferencia eredményeit, amelyek kieme-lik az európai tájörökség sokszínűségét.

3 A tanácskozás résztvevői egyhangúlag úgy döntöttek, hogy felkérik az ICOMOS-t, hogy dolgozzon ki egy általa javasolt tanulmányt, amely azokról a borvidék-kultúrtájakról szól, amelyek a globális stratégia szerves részét képezik. Ezt kiemelt prioritással és sürgősen kell kezelni, valamint elhangzott az is, hogy ez a tanulmány a Világörökségi Alap támogatásával készül.

4 A konferencia több, a borvidék-kultúrtájakkal kapcsolatos olyan speciális kérdéssel is foglalkozott, amelyeket a Világörökség-listára való nevezések előkészítése és értékelése során figyelembe kell venni, azt, hogy

– a szőlőművelés emberi munka, valamint az emberek és környezetük kölcsönös tevékenységének az eredménye;
– a szőlődombok leginkább olyan helyen találhatók, ahol az emberi jelenlét már hosszú múltra nyúlik vissza, és a különböző kulturális hagyományokról tanúskodnak;
– a tájakat, a szőlőtermelő vidékeket számos körülmény befolyásolja, idetartoznak a geológiai, geomorfológiai körülmények, a földrajzi helyzetük, a földfelszín jellege, a föld összetétele és a (mikro)klímaviszonyok;
– a szőlőhegyek, borvidéktájak jelentős mértékű emberi beavatkozásról tanúskodnak (a teraszok kiépítése, csapadék elvezetése stb.);
– a szőlőfajták gazdag választéka számos természeti tényezőtől, a szőlőtermesztés és borkészítés technikáitól, valamint földrajzi körülményektől függ. (Mediterrán, közép-európai, nem nagy hagyományokkal rendelkező borkészítő országok stb. tekintetében a konferencia úgy vélte, hogy ahány borvidék, annyi bor-, ill. szőlőfajta található.);
– a borvidékek szorosan kapcsolódnak a kézzel fogható örökséghez (helyi építészet, település-, telepítésrendszerek, pincék stb.), valamint a kézzel nem fogható adottságokhoz, amelyek között kulturális hagyományokat és szüretelési szokásokat találhatunk;
– a bortermelést befolyásolja a társadalmi, gazdasági és a piaci fejlődés, valamint a

fogyasztói igények.

1 A konferencia üdvözölte a GIS* földrajzi-informatikai rendszereknek a Világörök-ség-listára történő nevezések, a monitoring és az időszakos jelentések elkészíté-séhez szükséges alapinformáció elkészítésének módszerét. A tanácskozás ösztön-zi az információcsere szabványosítását, ami összehasonlítható tanulmányok elké-szítését segíti elő. A Tokajra készített GIS-rendszer példaként került említésre.
2 A borvidék vezetése szabályokban rögzítetten gondoskodik a borvidék megőrzéséről, valamint biztosítja:

– azon gazdasági tevékenységek folytatását, amelyek fenntartják a tájvidéket (pl. a kiemelten jó minőségű termékek promóciójával);
– a pénzügyi eszközöket a tájvidék karbantartására;
– a részvényeseknek a know-how-on való osztozkodását, a know-how-nak az átadását a feljövő generációnak;
– a részvényesek részéről egy közös kultúra és identitás elfogadását.

A menedzsmenttervek egyaránt tartalmazzák az adott helyszíneket, valamint a pufferzónákat, továbbá a legmagasabb szintű megőrzést, restaurálást, valamint a mindkét zónában való értékek fejlesztését.

A konferencia azon a véleményen volt, hogy miután a földfelszín folyamatosan ala-kul, ez befolyásolhatja a föld használatát, valamint az új technológiák bevezetését. Ez mindaddig elfogadható, amíg ezek a változások nem veszélyeztetnek bármilyen, a Világörökség-listára felvett értéket. A konferencia megjegyezte, hogy számos borvidéket az elhagyás, a talajerózió, a földcsuszamlás stb. veszélye fenyeget, ezért az integrált menedzsmentnek a táj struktúrájával koherens helyreállítására, a táj újraélesztésére anyagiakat kell tartalékolnia.

1 A Világörökség-listára jelentkezőknek átmeneti zónát kell kijelölniük a világörökségi területhez csatlakozóan. A konferencia hangsúlyozta, hogy ennek az átmeneti zónának biztosítania kell a borterület – mint kultúrtáj – földrajzi-történeti-geomorfológiai egységét és alkalmazkodnia kell ahhoz.
2 A közösségi részvétel és a fejlesztés képezze a felterjesztés szerves részét. Hatékony, valamennyi részvényes bevonásával történő kultúrtáj-megőrzési stratégiát kell alkalmazni.
3 A konferencia hangsúlyozta a hatékony idegenforgalom-kezelési tervnek a kulturális borvidékre gyakorolt jelentőségét, ennek révén elkerülhető mindazon kulturális értékek potenciális állagromlása, amelyek miatt azok a Világörökség-listára kerültek.
4 Az Európai Tájkonvenció (European Landscape Convention) a Világörökség-listán szereplő borvidékekre vonatkozik, és különösen arra, hogy végigkísérje a tájkezelé-si és tervezési rendszereket. A konferencia megjegyezte, hogy a tájkonvenció egyik fő célkitűzése a társadalmi szerveződésre való pénzelkülönítés, valamint olyan esz-közökre való tartalékolás, amelyekkel a szőlőművelési ismeretek gyarapíthatók, va-lamint olyan struktúrák építhetők, amelyek biztosítják a fenntartható fejlődést.
5 A konferencia hangsúlyozottan támogatta az ICOMOS álláspontját, nevezetesen, hogy az integritás feltételei és körülményei relevánsabbak a kultúrtájak megítélésében, mint az eredetiség tanúsítása.

* Geographical Information System

RIGAI "KARTA" A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGGEL ÖSSZEFÜGGŐ REKONSTRUKCIÓK HITELESSÉGÉRŐL, 2000.[15]

Mi, Észtország, Lettország, Litvánia, Fehéroroszország és Ukrajna képviselői, az ICCROM-tól, Kanadából, az Amerikai Egyesült Államokból és az Egyesült Királyságból jött kollégákkal együtt, akik itt, Rigában, Lettországban, 2000. október 23-24-én összegyűltünk, az ICCROM kezdeményezésére, az UNESCO Lett Nemzeti Bizottsága és Lett Örökségvédelmi Állami felügyelet meghívására, együttműködésben a Világörökség Bizottsággal és Lettország Kulturális Főváros Alapítványával,

szem előtt tartva,

hogy a nemzetközi testületi álláspont – miként azt a Velencei Charta (1964), és az ICOMOS más doktrinális szövegei, köztük a Burra Karta (1979), a Firenzei Karta (1981), a Drezdai nyilatkozat (1982), a Lausannei Karta (1990) és a Narai Dokumentum (1994), valamint az UNESCO Egyezmény a világ kulturális és természeti örökségének védelméről (1972) és az UNESCO Nairobi Ajánlása (1976) – a kulturális örökség[2] rekonstrukciója[1] ellen foglal állást,

kivéve

bizonyos körülményeket, amely esetekben a rekonstrukció az adott helyszín továbbéltetéséhez szükséges; vagy amikor az örökségi 'hely' hiányossá vált valamilyen károsító vagy átalakító hatás következtében; és amikor éppen a rekonstrukció tudja visszaadni a hely eredeti jelentőségét; illetve az ad választ valamely tragikus veszteségre, amelyet természeti vagy emberi eredetű katasztrófa okozott,

hangsúlyozva,

hogy a rekonstrukció akkor valósulhat meg, ha az semmilyen módon nem károsítja az „in situ" maradványokat, és a rekonstrukciós beavatkozás leolvasható, visszafordítható, és a legkisebb mértékre szorítkozik, amely a helyszín megőrzéséhez és bemutatásához elengedhetetlenül szükséges,

tekintetbe véve,

hogy különösen azokban az országokban, amelyek a közelmúltban nyerték vissza a függetlenségüket, a rekonstrukció és a hitelesség kérdései különös jelentőségre tettek szert, a jelenleg nagy számban tervezés vagy megvalósítás alatt álló rekonstrukciók miatt,

egyetértünk abban, hogy

1. a kulturális örökség, legyen az anyagiasult vagy szellemi, az emberi tevékenység dokumentuma, és ezért bármilyen beavatkozás, történjék az akár a megőrzés szándékával, elkerülhetetlenül hat erre a dokumentatív minőségére, és ezért a beavatkozást a minimálisan szükséges szinten kell tartani,
2. a kulturális örökség fenntartását és javítását kell a megőrzési munkák középpontjába állítani, elismerve, hogy minden történeti periódusnak megvan a saját stílusa [3], amely nem ismétli meg a korábban alkalmazott formanyelvet és kifejezési módokat,
3. a helyreállítás-megőrzés [4] (és/vagy a rekonstrukció) célja a kulturális örökség jelentőségének fenntartása és visszaállítása,
4. a hitelesség annak a fokmérője, hogy a kulturális örökség fizikai értékhordozói[16] (beleértve a formát és a formatervet, anyagokat és szerkezeteket, használatot és rendeltetést,

[15] A fordítást dr. Fejérdy Tamás készítette

[16] Attribútumai ='attributes' (A 2. kiadás Szerk. megjegyzés)

hagyományokat és technikákat, elhelyezést és komplex környezeti beágyazódást, szellemet és hangulatot, és más tényezőket) hűségesen és pontosan tanúskodnak annak (eredeti) jelentőségéről, abban a meggyőződésben, hogy a kulturális örökségi elem utánzatként történő megvalósítása általában a múlt téves interpretációját eredményezi, és ezért minden építészeti alkotásnak a saját korát kell megjelenítenie, annak elfogadásával, hogy az illeszkedő új épületek jól fenn tudják tartani a környezeti kontextust.

Ugyanakkor kulturális örökségi elem rekonstrukciója kivételes körülmények között megvalósítható: akkor, ha az akár a természet, akár az ember okozta veszteség miatt szükséges, ha a szóban forgó műemléknek kivételesen nagy művészeti, szimbolikus vagy környezetformáló jelentősége van (legyez az városi vagy vidéki környezet) az adott terület ("régió") történetében illetve kultúrájában; ha megfelelő és megbízható felmérési és történeti dokumentációk (ideértve a képi, levéltári, illetve fizikai jellegű dokumentumokat) állnak rendelkezésre.

A rekonstrukció nem hamisíthatja meg az adott, átfogó települési vagy táji összefüggéseket; nem károsíthatja a meglévő és értékhordozó történeti részeket; és minden esetben biztosítottnak kell lennie, hogy a rekonstrukcióról, annak szükségességéről és indokoltságáról a helyi- és az országos szintű hatóságok és az érintett közössége bevonásával lefolytatott, széleskörű és nyílt konzultációs folyamattal határoznak.

sürgetjük,

hogy az összes érintett kormányzat és hatóság kapcsolja össze ezt a dokumentumot azokkal a dokumentumokkal, amelyek azt a nemzeti és helyi politikák összefüggésébe helyezik, és ugyancsak sürgetjük az összes érintett oktatási intézményt, hogy (e dokumentumot) vegyék fel a képzési programjaikba.

A Rigai Kartát a Rigai tanácskozás során az erre a célra létrehozott Tudományos Bizottság állította össze. A Bizottság elnöke Janis Lejnieks (Lettország), tagjai Christopher Young (raportőr, Egyesült Királyság), Gediminas Rutkauskas, Jonas Glemza (Litvánia), Hain Toss (Észtország), Janis Krastins (Lettország), Vaszilij Csernik (Fehéroroszország), Evnika Liniova (Ukrajna), Herb Stovel (ICCROM). A Bizottság munkájának alapjául a Janis Krastins, Herb Stovel és Juris Dambis által készített írott tervezet szolgált.

JEGYZETEK

1 Rekonstrukció: felidézés, interpretálás, egy korábbi forma helyreállítása vagy utánzatként történő megépítése

2 Kulturális örökség: műemlékek, épületek csoportja (együttesek), műemlékhelyszínek és történeti tájak, amiként azt az UNESCO Világörökség Egyezmény 1. cikkelye meghatározza.

3 Az egyes stílusokat pontosan a morfológiai, esztétikai, gazdasági és szociális szempontok összessége alapján lehet meghatározni.

4. Megőrzés (konzerválás): minden olyan tevékenység, amely a kulturális örökség megértését, történetének és jelentésének ismeretét, anyagi mivoltában való megvédését, és, amennyiben szükséges, bemutatását, restaurálását és feljavítását célozza.

The Riga Charter on Authenticity and Historical Reconstruction in Relationship to Cultural Heritage, 2000 /adopted by the Riga Meeting held in 2000.

HOI AN NYILATKOZAT AZ ÁZSIAI TÖRTÉNETI VÁROSNEGYEDEK MEGŐRZÉSÉRŐL, 2003[17]

A Vietnámban, Hoi An városában 2003. szeptember 13-a és 15-e között megrendezett „Kulturális Örökségi Helyszínek Megőrzése és a Nemzetközi Együttműködés" nemzetközi szimpóziuma résztvevői, akik a Japán és Vietnám közötti diplomáciai kapcsolat létrejöttének 30. évfordulója alkalmából gyűltek össze,

Élve azzal a sajátos lehetőséggel, amelyet Hoi An ősi kikötővárosa nyújt azáltal, hogy 1999-ben egyetemes jelentőségének nemzetközi elismeréseképpen, az ázsiai országok közötti történelmi kapcsolatok és a békés nemzetközi együttműködés példájaként felkerült a Világörökségi Listára,

Elismeréssel adózva a vietnámi kormány, Quang Nam Tartomány és Hoi An városa által tett erőfeszítéseknek, amelyeket a város számos fából készült történelmi épületére nézve különösen nagy veszélyt jelentő zord környezeti körülményeknek – a hőségnek, magas páratartalomnak és a termeszek támadásának – kitett helyszín megőrzési állapotának javítása érdekében tettek,

Köszönetet mondva a szervezőknek azon erőfeszítéseikért, amelyek révén lehetőséget biztosítanak ismeretek gyümölcsöző megosztására, a Vietnámból, Japánból és más országokból érkező szakemberek, örökségkezelők és kutatók, valamint nemzetközi szervezetek képviselőinek tapasztalatcseréjére,

E Nemzetközi Konferencia résztvevői a következő alapelvek és ajánlások Nyilatkozatát fogadják el, amelyet nemzeti és helyi hatóságoknak, illetve intézményeknek és nemzetközi szervezeteknek szánnak.

1. Ázsia történeti városnegyedeinek megőrzése

A történeti városnegyedek, beleértve a történeti falvakat és városnegyedeket, fontos részét képezik az ázsiai országok élő kulturális örökségének. Ezek gyakran az Ázsia egyes régiói és különféle népei közötti századokon átívelő gazdag és gyümölcsöző kulturális cserék történetének kifejeződései. Jelenleg, a megfelelő örökségvédelmi intézkedések, fejlesztések és pénzügyi támogatás, illetve a jármű belépések korlátozásának a hiányában Ázsia számos történeti városnegyedének kell szembenéznie identitásának és karakterének helyrehozhatatlan károsodásával vagy csorbulásával. A Hoi An városának esetéhez hasonló tapasztalatok hasznos példákkal és tanulságokkal szolgálnak, amelyeket a hatóságoknak és a történeti városnegyedek kezelésében részt vevő különféle tudományágak szakértőinek meg kell osztaniuk egymással.

2. A lakosság bevonása a történeti városnegyedek megőrzésébe

A történeti városnegyedek lakosai és használói kulcsszerepet játszanak a megőrzési törekvésekben. Szerepüket el kell ismerni és üdvözölni kell a tervezés, kivitelezés és a folyamat revíziós fázisai során. A társadalmi tudatosítás, tájékoztatás, konzultáció és részvétel segít, hogy a lakosok megértsék, elfogadják és figyeljenek mind a történeti városnegyedek értékeire mind a szükséges megőrzési intézkedésekre, beleértve azokat a korlátozásokat, amelyek mindennapi életüket érinthetik. A tulajdonosokat és használókat a hagyományos ismeretek és találékony megoldások alkalmazására kell ösztönözni a

[17] A fordítást Farkas Márton, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

történeti épületek és környékek folyamatos gondozásának biztosítására. Az egyesületek és a lakosság önkéntes és proaktív részvételét a kormánnyal való együttműködésben elmélyíteni és támogatni szükséges.

3. A kulturális örökség megőrzésének és az idegenforgalmi fejlesztésének összekapcsolása

A kulturális örökség megőrzése és az idegenforgalom fejlesztése alapvetően nem ellentétes fogalmak, és egymást kölcsönösen támogató tevékenységként kell rájuk tekinteni. A turizmus olyan gyorsan növekvő gazdasági tevékenység, különösen Ázsiában, amely erős motivációs tényező lehet a történeti városnegyedek megőrzése során. Ugyancsak rendkívül jelentős lehetőségeket biztosít a különböző kulturális háttérrel rendelkező embereknek, hogy találkozhassanak, megérthessék, és jobban tiszteljék a terület történelmét, kultúráját és művészetét. Az ICOMOS által 1999-ben elfogadott Kulturális Turizmus Nemzetközi Kartája mégis megállapítja, hogy az ilyen gazdasági tevékenységet megfelelően kell irányítani annak érdekében, hogy az anyagi és szellemi dimenzióiban továbbra is sérülékeny kulturális örökségi helyszíneken, és környezetükben el lehessen kerülni a károkat. Az idegenforgalmi ágazat képviselőinek együtt kell munkálkodniuk az örökségvédelemért felelős hatóságokkal azért, hogy olyan eljárásokat dolgozzanak ki, amelyekkel fenntartható idegenforgalmi fejlesztéseket lehet véghezvinni anélkül, hogy kimerítenék az olyan, meg nem újuló kulturális erőforrásokat, mint pl. az örökség.

4. A rendkívüli eseményekre való felkészülés beépítése az örökségvédelem megtervezésébe

A történeti városrészek megőrzésére tett intézkedéseknek külön figyelmet kell fordítaniuk a rendkívüli eseményekre való felkészülésre annak érdekében, hogy az olyan természeti vagy ember okozta katasztrófák, mint például az áradások, a tüzek vagy az ipari balesetek esetén meg lehessen előzni a kulturális örökség károsodását vagypusztulását. El kell fogadni és alkalmazni kell az 1997-es Kobe/Tokió nyilatkozatnak a számos katasztrófa nyomán levont tanulságait a kulturális örökséget fenyegető rendkívüli eseményekre való felkészülésről. Ezek az intézkedések kiegészítik azokat, amelyeket annak érdekében hoztak, hogy katasztrófa esetén az emberéleteket és vagyontárgyakat megvédjék. Tekintettel a helyi[18] veszélyek és kockázatok sajátosságaira, a kulturális örökségre különös figyelmet fordító megelőzésnek, valamint a válságkezelés megteremtésének és fenntartásának elsőbbséget kell élveznie. Ezt a lakosság, a kormány, a szakértők és a civil szervezetek helyi, nemzeti és nemzetközi szintű szoros együttműködésével kell elérni, például a Kék Pajzs Nemzetközi Bizottsággal való együttműködéssel. Képzés, rendszeres informálás, illetve begyakorlás révén szükséges fenntartani a hatékony felkészültség szintjét az összes érintett szereplő esetében.

5. A faépítészeti örökség megőrzése a történeti városnegyedekben

A főképpen a történeti városrészekben előforduló ázsiai faépítészeti örökség rendkívül nagy fontossággal bír, úgy is, mint a kulturális sokszínűségnek és hatásainak fontos kifejezőeszköze. [Ez az örökség] jelenleg továbbra is sérülékeny, megőrzése pedig a gyakorta nagyon sűrűn lakott történelmi területeken óriási feladat, amely hatalmas erőfeszítéseket és együttműködést kíván. Az esőnek, magas páratartalomnak és hőmérsékletnek, valamint termeszeknek és más biológiai hatásoknak kitett faépítészetnek a megőrzése természeténél fogva kihívást jelent, amely a korábbiak során értékes hagyományos ismeretek gyarapodásához vezetett a fa építészeti és díszítési célú

[18] A helyi ez esetben az ázsiai régióra utal. (A 2. kiad. Szerk. megjegyzés).

felhasználása, illetve karbantartó és javítási munkák kivitelezési módszereinek területén. Az ICOMOS által 1999-ben elfogadott Történeti Faépítészeti Alkotások Megőrzésének Elvei megállapítja, hogy a faépítészeti örökség karbantartásában és helyreállításában minden résztvevőnek, a tulajdonostól az építőmunkásokon keresztül a szakemberekig, teljes mértékben meg kell értenie ezen az alapelveket, pontos jelentésüket, valamint hasznosítani kell az állami szervezetek és szakértők támogatását és tanácsait is.

6. A helyi, interdiszciplináris és nemzetközi együttműködés fenntartása

A történeti városrészek megőrzése összetett vállalkozás, amelynek sikeréhez különféle emberekre, intézményekre, civil szervezetekre, szakemberekre és ezek együttműködésére van szükség. Helyi együttműködés szükséges az állagvédelmi célok elérése és az érdekelt felek tevékenységének összehangolása érdekében. A szakemberek és tudományos kutatók közötti interdiszciplinális együttműködés tudományos és szakmai tudással támogatja azt, hogy a történeti városnegyedekben az építészeti, városi vagy régészeti örökség sokrétű követelményeiből következő problémákat megoldják. A nemzeti és nemzetközi együttműködés ugyancsak segít az örökség kezelőinek vagy a szakértőinek, hogy tapasztalataikat és az értékes tanulságokat megosszák egymással.

Az UNESCO Világörökségi Egyezménye rendkívül értékes keretet biztosít a kormányzati szervezetek és az ICOMOS-hoz hasonló civil szervezetek nemzetközi együttműködéséhez Ázsiában olyan kérdésekben, mint a Világörökségi Listára felvett történeti városnegyedek kezelése, felkészülés rendkívüli eseményekre, információkezelés vagy képzés. A kormányoknak, regionális és nemzetközi szervezeteknek, egyetemeknek, nemzetközi fejlesztési ügynökségeknek, alapítványoknak és más partnereknek rendszeres találkozókat és szimpóziumokat kell szervezniük a jövőben, hogy felmérjék a haladást és a szükségleteket, illetve meghatározzák az együttműködés elsőbbségi területeit.

Végezetül a Hoi An városában megrendezett, a „Kulturális Örökség Helyszíneinek Megőrzése és a Nemzetközi Együttműködés" nemzetközi szimpózium résztvevői szeretnék újra kihangsúlyozni a hasonló találkozók értékét, mivel ezek hozzájárulnak Ázsiában az örökségvédelmi gyakorlatok és szakmai kapcsolatrendszerek fejlődéséhez. Felhívják a figyelmet a Hoi An nyilatkozat széles körben való terjesztésének szükségességére, hogy az abban kinyilvánított alapelvek hozzájárulhassanak az ázsiai történeti városnegyedek megőrzésének javításához, valamint a regionális hálózati együttműködés továbbfejlesztéséhez, különös tekintettel az ázsiai történeti városnegyedekre.

Hoi An, 2003. szeptember 15.

Hoi An Declaration on the Conservation of Historic Districts in Asia (2003)

BAM-I NYILATKOZAT AJÁNLÁS A FÖLDÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOKRÓL, 2004[19]

2003. december 26-án elsöprő erejű földrengés rázta meg Bam-ot, az Iráni Iszlám Köztársaságban fekvő történelmi jelentőségű sivatagi várost. A földrengés sokak tragikus halálát és a város kulturális öröksége túlnyomó részének pusztulását okozta. E természeti katasztrófa őszinte együttérzést ébresztett a nemzetközi közösségben Bam lakosai iránt. Különösen erős segítő szándék mutatkozott meg a kulturális örökségvédelemmel foglalkozó intézmények és szakemberek körében.

A Nemzetközi Műemléki Nap (április 18.) alkalmából 2004. április 17 és 20 között az Iráni Kulturális Örökség Szervezete (ICHO), az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) és a Műemlékek és Műemlékhelyszínek Nemzetközi Tanácsa (ICOMOS) nemzetközi műhelyt szervezett Bam kulturális örökségének helyreállításáról. A műhelyben részt vett 38 nemzetközi és 23 iráni szakértő, a helyi és nemzeti hatóságok képviselői, az ICHO 31 tagja - akik Kanadából, Franciaországból, Németországból, Iránból, Olaszországból, Japánból, Peruból, Spanyolországból, az Egyesült Királyságból és az Egyesült Államokból érkeztek - valamint a Földanyagú Építés Nemzetközi Központja (CRATerre-EAG, Franciaország), a Getty Konzerválási Intézet (GCI), a Műemléki Világalap (WMF), a Nemzetközi Restaurátorképző Központ (ICCROM), az ICOMOS, a Világbank és az UNESCO. A műhelytanácskozás résztvevői megvizsgálták és mérlegelték a földrengés okozta kárt Bam kulturális örökségében, nevezetesen Arg-e Bam-ban és a hozzátartozó javakban, a sivatag szélén, e stratégiai fontosságú helyen elhelyezkedő egyedülálló város építészeti és örökségi értékeiben;

Okulva a korábbi, hasonlóképpen városi környezetben található épített örökséget sújtó természeti katasztrófák példájából, mint például az 1995-ös japán Kobe-i földrengés, vagy más indiai, marokkói, törökországi, és dél- illetve észak-amerikai földrengések,

Elismerve az ősi, de a mai napig használatos földanyagú építészet egyetemes jellegét, mint Bam vidékéhez hasonló sivatagi környezethez alkalmazkodó élő hagyományt,

Aggodalommal véve tudomásul, hogy Bam kulturális örökségét továbbra is fenyegeti emberi és természeti eredetű veszély, valamint felismerve, hogy megóvása érdekében sürgős és hosszú távú megfontolásokra van szükség, amelyek megkövetelik az összes érintett és érdekelt fél közötti teljes együttműködést,

Nyomatékosítva annak szükségességét, hogy népszerűsítsék a föld, mint tradicionális építőanyag új építményekhez való használatát, ezáltal biztosítva a szakértelem fennmaradását és a szakértelemmel rendelkezők foglalkoztatását,

Kihangsúlyozva a tényt, hogy a tapasztalat, szaktudás, és a megfelelő mérnöki alapelvek együttesen teremtik meg a biztonságos építkezés feltételeit, és nem feltétlenül a vályog, és más hasonló építőanyagok alkalmazása vezet szerkezeti hibákhoz,

Elismerve az iráni hatóságok és szakemberek, különösképp az Iráni Kulturális Örökség Szervezete hősies és sikeres erőfeszítéseit, amelyeket a földrengést követően Bam kulturális örökségében fellépő sürgősségi beavatkozási igények hatékonyan elláttására tettek,

Felismerve, hogy a Bam kulturális öröksége kapcsán szerzett válságkezelési tapasztalatok nemzetközi szinten példaként szolgálhatnak jövőbeli katasztrófák esetén,

Felszólítva minden hazai és nemzetközi partnert, illetve érintett és érdekelt felet, hogy aktívan vegyenek részt Bam helyreállítási folyamatában,

---

[19] A fordítást Balczó Sarolta, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

Felidézve azokat a hatályos nemzetközi egyezményeket, ajánlásokat, kartákat és nyilatkozatokat, melyek az örökségvédelmet a teljes fejlesztési folyamat integrált részeként tekintik,

A résztvevők a következő nyilatkozatot és ajánlásokat fogadták el, hogy a katasztrófa utáni helyreállítási és fenntartható fejlődést célzó folyamatokba integrálva Bam kulturális örökségét hatékonyabban lehessen rendezni és megőrizni. Felhívást intéztek az iráni hatóságokhoz, illetve az ICOMOS és az UNESCO szervezeteihez, hogy nemzeti és nemzetközi szinten is szorgalmazzák a további együttműködést annak érdekében, hogy rövid, közép-, és hosszú távon is megtegyék a megfelelő lépéseket; hogy további irányelveket dolgozzanak ki az Iránban és az egész világban fellelhető földanyagú épületek, lakott települések, a földépítészeti régészeti helyszínei és kultúrtájak esetében alkalmazható megelőző intézkedésekre vonatkozóan; és az érintett szakterületeken serkentsék az együttműködést a kutatás, az oktatás és képzés területén.

1. Arg-e Bam és komplex környezete jelentőségének maradéktalan megőrzése

1. A mezőgazdasági, gazdasági és védelmi okokból e stratégiai helyen felépült Arg-e Bam Bam városának kulturális és szellemi tájértéke, a környező tájat uraló jelensége. Ezen kívül rendkívül jelentős és kivételes műemlék, mely sok régészeti réteg és történelmi időszak emlékét hordozza, és jelképezi a város hosszú és gazdag civilizációját, amellyel hozzájárult a földanyagú építészet és a kultura fejlődéséhez.
2. A földrengés jelentős kárt tett Arg-e Bam szerkezetében, és befolyásolta a városhoz és hagyományaihoz fűződő vizuális és funkcionális természetű kapcsolatát. Hasonló módon egyes régészeti jelentőségű elemei is érintetté váltak. A földrengés hatását megőrzési és régészeti szempontból szükséges teljes mélységében megérteni, azért, hogy mindenre kiterjedő kiindulási alapokat lehessen biztosítani a konkrét beavatkozásokhoz, melyek a helyszín megőrzését, vagy a földrengés előtti állapotnak a nemzetközi egyezményekkel és kartákkal összhangban lévő helyreállítását tűzik ki célul.
3. Az ICHO által a földrengés óta véghezvitt, egészen kivételes munka során számításba vették Bam örökségének összetett jellegét, beleértve Arg-e Bam és a hozzá tartozó birtokok spirituális szerepét Bam lakosainak életében.
   A műhely résztvevői értékelték az Arg-e Bam-on belüli, gondos és nagyfokú érzékenységgel megtervezett megközelítési útvonal, és egyéb kapcsolódó létesítmények és biztonsági intézkedések gyors kialakítását.
4. Arg-e Bam megőrzése és védelme kiegyensúlyozott, tudományos és kulturális adatokra támaszkodó megközelítést igényel, hogy egyértelművé váljon, milyen helyet foglal is el az élő kultúrában, és miben járul hozzá Bam egyedi identitásához és régészeti helyszínének jellegéhez. Ebben az értelemben a régészeti kutatómunkát és a megőrzést úgy kell tekinteni, mint a helyszínen végrehajtandó egyidejű és egymást kiegészítő tevékenységeket.
5. Mind Arg-e Bam és a hozzá kapcsolódó kulturális javak jelentős volta, mind a földrengés következményei rámutatnak arra, hogy szükség van egy, a kutatásnak és megőrzésnek szentelt állandó központra. A hosszú távú megőrzési stratégiák és a határidős, átfogó kezelési tervek kidolgozása segít megőrizni Arg-e Bam-ot, melyet az iráni kormány most terjeszt fel a világörökségi listára.

2. A város és táj jellegének és örökségének megőrzése

1. Bam változatos anyagi és szellemi örökségi forrásai a város hosszú és összetett történetével kapcsolatos értékeket tükröznek. Bam és a környező terület öröksége olyan kultúrtájat alkot, mely ötvözi a sivatagi környezetet, a hagyományosan találékony vízhasználatot,

vízkezelő és vízelosztó rendszereket (pl. a kanatok), mezőgazdasági földhasználatot, kerteket és az épített környezetet.

2. Bam városának sürgős helyreállítási folyamata során a társadalmi, gazdasági és fizikai tényezőket és Arg-e Bam megőrzését egyszerre kell szem előtt tartani. Annak ellenére, hogy a város sokszínű kulturális, társadalom-gazdasági és fizikai aspektusairól még nincsenek részletes és elmélyült kutatások, a helyreállítási műveleteket [mégis] meg kell kezdeni. Mindazonáltal körültekintően kell megtervezni és végrehajtani őket, folyamatosan konzultálva az örökség kezelőivel. Eközben Bam örökségének, jellegének és a környező kultúrtájnak megőrzése érdekében neki kell látni a közép- és hosszú távú tervezésnek és kivitelezésnek, melynek keretében jegyzékbe kell venni az épületeket, építőelemeket és táji adottságokat. Mindezen erőfeszítések információt nyújtanak majd a Bam lakosai számára tartandó tudatosságot növelő és társadalmi célú programokhoz, és segítenek abban, hogy jobban megértsék és megbecsüljék földanyagú örökségüket.
3. A helyreállítás tervezésének és végrehajtásának egy integrált dokumentációs rendszer keretein belül kell zajlania. Bam örökségének sokszínűségét, és a Bam-i kultúrtáj revitalizációja kapcsán felmerülő nehézségeket figyelembe véve a dokumentációhoz mindig az adott feladat céljának megfelelő módszereket és eszközöket kell alkalmazni. Minden információt be kell építeni a tágabb értelemben vett kezelési terv információs rendszerébe.
4. Bam erős önazonosság-tudatának alapját a kertek és ültetvények, a vallási és polgári használatú műemlékek, a hagyományos házak, közlétesítmények és vízrendszerek alkotják, továbbá az olyan sajátságos elemek, mint a különböző típusú földépítmények falai, például az ún. „*chiné”,* továbbá szellemi örökségük minden megnyilatkozása. Amennyire csak lehetséges, ezek megőrzésére szükséges törekedni, rekonstrukciójukra pedig úgy kell tekinteni, mint egyfajta esélyre Bam önazonosságának továbbéltetésére. Így a városi táj a maga egészében nyújt lehetőséget az építési technológiák tényleges továbbfejlesztésére, illetve Bam természeti erőkkel – mint például jövőbeni földrengésekkel – szembeni sebezhetőségének csökkentésére is.

3. Az örökség integrálása Bam helyreállítási folyamatába és jövőbeni fejlesztésébe

1. Bam anyagi és szellemi örökségének megőrzését és újjáélesztését integrálni kell egyrészt az Általános Rendezési Tervbe, melyet felül kell vizsgálni, illetve a földrengés sújtotta Bam helyreállításában közreműködő kiegészítő támogató programokba és alkalmi projektekbe; biztosítva azt, hogy Bam egyedisége és kulturális jellege fennmaradjon, és polgárainak élete újra helyreálljon.
2. A kulturális örökség, különösen Arg-e Bam és a város általános arculata elsődleges, de meg nem újuló, a turizmus és más ahhoz kapcsolódó tevékenységek révén kihasználható erőforrást jelent a város jövőbeni szociális és gazdasági fejlődéséhez,. Épp ezért megőrzését és megfelelő kezelését – beleértve a szakértelem és a tradicionális technikai tudás fennmaradásának biztosítását – úgy kell tekinteni, mint a város jövőbeni fejlődésének zálogát.
3. A turizmus újabban tapasztalt fejlődése, és jövőben várható fellendülése nem összeegyeztethetlen a Bam kulturális örökségének megőrzése és védelme kapcsán megfogalmazott tudományos és kulturális célkitűzésekkel, épp ezért egymást kiegészítő jelenségekként kell tekinteni rájuk. Amellett, hogy a turisztikai infrastruktúrát úgy kell megtervezni és alakítani, hogy korlátozott mértékben, vagy egyáltalán ne legyen negatív vizuális vagy fizikai hatással a kulturális örökségre, el kell érni, hogy a turizmusból származó haszonból részesedjen a helyi gazdaság, és segítse elő a kulturális erőforrások megőrzését is. Végül pedig a helyszínek értelmezése és bemutatása utaljon a földrengésre, és annak a helyi népességre gyakorolt hatására.

4. A földanyagú építészet hagyományának megóvása és gazdagítása

1. A földrengés után bebizonyosodott, hogy a Bam épített örökségében és annak infrastruktúrájában keletkezett károsodásokért nem elsősorban az építőanyagok, hanem az épületek szerkezeteinek és a műszaki megoldásuknak a minősége okolható. Ez arra is rámutat, hogy szükséges pontosan megérteni és dokumentálni az épületek és anyagok jellemzőit. Ez különösen fontos lépés a Bam-ban és Irán más részein a jövőben használandó földrengésbiztos földépítészeti technológia kialakításában.
2. Fontos javítani a helyi népességnek a népi építészetről alkotott társadalmi megítélését, hisz a hozzá kapcsolódó hagyományos gyakorlat és a szakértelem eltűnésével ez a fajta építészet kétségtelenül elvész.

5. A szeizmikus területeken található földépítészeti örökségek védelme, és károsodásuk megelőzése

1. A szerkezetek összeomlása és a földrengés miatt keletkező törmelék komoly veszélyt jelent az emberi életre és a kulturális örökségre nézve. Immáron világossá vált, hogy mind a történelmi, mind a modern szerkezetek esetében figyelmet kell szentelni a hasonló szerencsétlenségek elleni védelemre. Ennek fényében örökségi környezetben gyakorlatszerűen túl kell lépni a szabványos, modern műszaki elemzés és tervezési technikák keretein. Bele kell, hogy tartozzék annak a pontos megértése, és lehetőség szerinti hasznosítása is, hogy miként viselkednek földrengés hatására azon szerkezetek, melyek az érintett régiók és nemzetek hagyományos földrengésbiztos építési technikáival épültek.
2. A földépítészeti örökségek védelmének, és rongálódásuk megelőzésének elősegítése érdekében lényeges:

   a. mélyebb és teljes körű ismeretekre szert tenni a szeizmikus területeken található földanyag, földépítészeti szerkezetek és építmények viselkedésének és működésének területén.

   b. dokumentálni az olyan hagyományos építészeti kultúrákat, amelyeknél a föld a fő építőanyag, különös tekintettel azon megoldásokra, ahogyan ezek a lakók igényeihez és a környezethez igazodnak és viszonyulnak.

   c. dokumentálni a különböző típusú földanyagokat és építési rendszereket a pusztulási folyamatok megértése és egy ehhez kapcsolódó fogalomtár létrehozása érdekében;

   d. karbantartani és megfigyelni a földanyagú szerkezetek valamennyi fajtáját;

   e. biztosítani, a földanyagú építészet, építőanyagok és szerkezetek teljeskörű ismerete, értékeinek elismerésével, belekerüljön a megőrzési tevékenységben résztvevők mindegyike által használt a dokumentációba.

6. Az együttműködés fenntartása a megőrzési célok megvalósítása érekében

1. Bam változatos kulturális, tudományos, oktatási és kezelési dimenziói és a földrengés romboló hatása többszintű, hosszantartó együttműködést kíván meg, a tudás és különféle megfontolások átadását annak érdekében, hogy a különböző projekteket hatékonyabban lehessen megvalósítani.
2. Helyi szinten Bam kulturális örökségének helyreállítása a lakosság felé átlátható és nyitott, integrált megközelítést igényel. Ez a tájékoztatáson és az oktatási, konzultációs és részvételi folyamatokon alapuló megközelítés vegye tekintetbe a helyi népesség szemléletmódját, elismerve az Arg-e Bam-nak és a Bam-i kulturális örökség más elemeinek gondozásával, karbantartásával és hozzáférhetővé tételével megbízott intézmények és szakemberek konkrét kötelezettségeit.

3. A kormányzati, illetve a civil intézmények és egyesületek közötti országos és nemzetközi szintű együttműködés létfontosságú a konkrét feladatok– mint például egy átfogó információs rendszer létrehozása – végrehajtása érdekében. Ezen felül [megemlítendő, hogy] a Bam kulturális örökségével kapcsolatban felmerülő különféle tudományos, oktatási és megőrzési igények kielégítéséhez interdiszciplináris megközelítést alkalmazva kell nekilátni. Szükséges igénybe venni és használni minden olyan eszközt és mechanizmust, ami az efféle országos és nemzetközi együttműködést elősegíti és fenntartja.
4. Együttműködést kell kialakítani más szervezetekkel, különösen az általában az örökség restaurálásával, régészeti feltárásával és megőrzésével foglalkozó, valamint a várostervezés, lakásépítés, turizmus és forrásteremtés területén tevékenykedő szervezetekkel.

7. Ajánlások

1. Azonnali intézkedésekre vonatkozó ajánlások
   a. Dokumentálják, azonosítsák és elemezzék a kezdeti kockázatokat, és hajtsák végre a sürgősségi stabilizációs intézkedéseket.
   b. Biztosítsák és stabilizálják Arg-e Bam azon részeit, melyek megsérülhetnek az utórengésekben.
   c. Biztosítsanak megfelelő, körültekintéssel tervezett és biztonságos hozzáférést az örökségvédelmi szakemberek, a nagyközönség és Bam azon lakosai számára, akik továbbra is hagyományos és vallási tevékenységeik helyszíneként használják Arg-e Bam-ot.
2. Rövid távú intézkedésekre vonatkozó ajánlások (2004-2005):
   a. Határozzák meg a törmelék kezelésének feltételeit és eljárásmódjait, esetenkénti alapon [értékelve, ugyanakkor] mindenre kiterjedő módon figyelembe véve azokat a szerkezeti következményeket, melyeket bármely beavatkozás az örökségi forrásban előidézhet.
   b. Továbbra is szigorúan tartsák fenn a konzultációs folyamatokat az ICHO-val és az illetékes hatóságokkal, biztosítva azt, hogy a Bam városának helyreállítására vonatkozó Általános Rendezési Terv tiszteletben tartja Bam örökségi területeit, melyek a Világörökségi listára való felterjesztésben meghatározott puffer- illetve magzónában találhatók; továbbá, hogy a távlati látványokat és az Arg-e Bamot és hozzá kapcsolódó kulturális javakat körülvevő kulturtájat szintén számításba veszi a Rendezési Terv.
   c. Erősítsék meg és folytassák az Arg-e Bam-ra és a környező területekre vonatkozó kezelési tervezési folyamatot rövid és középtávon.
   d. Dolgozzanak ki a látogatók hozzáférését és tájékoztatását célzó terveket, beleértve egy földrengés előtti és utáni eseményekről és örökségi javakról készült kiállítás megtervezését is.

3. Középtávú intézkedésekre vonatkozó ajánlások (2004-2010):
   a. Dolgozzanak ki az Arg-e Bam-ra és a kapcsolódó javakra vonatkozó helyszínkezelési tervet, és azt hajtsák végre. A terv térjen ki a konzerválásra, régészeti kutatásokra, rehabilitációra, a kultúrtáj védelmére, a helyszín értelmezésére, a megközelítésre, a forgalomra és a biztonságra, és tartalmazzon ezekre vonatkozó politikákat. Ez a terv garantáltja, hogy mindez összeegyeztethető legyen a Bam helyreállítására vonatkozó Általános Rendezési Tervvel.
   b. Dolgozzanak ki egy átfogó elemzést is magába foglaló megőrzési programot, melyben a beavatkozások a fellelhető értékek teljes skálájának számbavételén alapulnak, összhangban a nemzetközi kartákkal.

c. Hozzanak létre egy nyílt információ-kezelési rendszert annak érdekében, hogy az információhoz való hozzáférést biztosítsák, egyben elkerüljék a felesleges ráfordításokat. E célból szabványos kritériumokat kell kidolgozni az adatok gyűjtésére, csoportosítására és rögzítésére vonatkozóan. A szabványok tartsák szem előtt a különféle tudományágak igényeit.

4. Hosszú távú intézkedésekre vonatkozó ajánlások (2004-2015):

1. Értékeljék Arg-e Bam helyszínkezelési tervének célkitűzéseit, a kezelési terven belül a politikák hatékonyságát, és a terv összeegyeztethetőségét az Általános Rendezési Tervben előirányzottakkal.

2. Folytassanak tudományos vizsgálatokat, az Arg-e Bam-i földanyagú építészet hosszú távú megőrzésének ügyében. Tágabb országos és nemzetközi kontextusban ez hozzájárulhat a földanyagú építészeti technikák szeizmikus területekhez és mai igényekhez adaptált használatának kifejlesztéséhez.

8. A jelen Nyilatkozatban és Ajánlásokban foglaltak végrehatásához fenntartandó lendületről és összpontosításról

1. Létesüljön állandó kutatóközpont, célzottan a Fellegvárral, valamint általában a földanyagú építészettel kapcsolatban. Ez elősegítheti azt is, hogy Arg-e Bam-ot országos jelentőségű képzési és kutatóközpontként használják.
2. A résztvevők, hogy biztosítsák Bam és öröksége számára a szükséges támogatást, egyetértettek abban, hogy e műhely eredményeinek hatékony továbbvitele érdekében szükséges az ICHO-nak, az ICOMOS-nak és az UNESCO-nak továbbra is együttműködnie. A fenntartható konzerválási munka alapját a Bam-i örökség információ-kezelési rendszeréből nyert dokumentációs források alkossák. Különös figyelemmel kell kialakítani a szakmai közösségek és szakmai segélyprogramok szempontjából megfelelő, illetve a pedagógia használatot lehetővé tévő felhasználói felületet, e három területnek elsőbbséget kell élveznie. A megfelelő kulturális kontextus és a technológiai infrastruktúrák hasznosak lehetnek a végrehajtás jelenlegi szakaszában használatos [ismeret]terjesztési stratégiákban.
3. Ajánlott egy UNESCO alap sürgős létrehozása, a Bam örökségének megőrzésére gyűjtött támogatások megfelelő kezelése érdekében.

Végezetül a műhely résztvevői őszinte elismerésüket fejezik ki az Iráni Kulturális Örökség Szervezetének és az iráni hatóságoknak, az ICOMOS-nak és az UNESCO-nak e fontos és időszerű műhelytanácskozás közös megszervezéséért és lebonyolításáért. Továbbá hálájukat fejezik ki a japán kormánynak, az UNESCO-nak, az UNESCO Világörökségi Bizottságának és a Világbanknak nagylelkű technikai és pénzügyi támogatásukért, mellyel e műhelytanácskozás megvalósulását lehetővé tették; és ugyanúgy a kanadai, francia és olasz kormányoknak, a Getty Konzerválási Intézetnek és a Műemléki Világalapnak a technikai együttműködésükért.

Elfogadva: Bam, Irán, 2004. április 20.

The BAM Declaration and Recommendations / adopted by the International Workshop on the Recovery of Bam's Cultural Heritage,17-20 April 2004, Bam, I.R. of Iran

YAMATO NYILATKOZAT
AZ ANYAGI ÉS A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG EGYSÉGES MEGKÖZELÍTÉSŰ MEGÓVÁSÁRÓL, 2004[20]

Mi, a Nara-ban (Japán) összegyűlt szakemberek

1. kifejezésre juttatva elismerésünket a japán szervezőket és az UNESCO-t illetően, arra vonatkozóan, hogy biztosították ezt a fórumot az anyagi és a szellemi örökség egységes megközelítésű megőrzése lehetőségeinek megvitatására;

2. tekintetbe véve
   - a Műemlékek és Műemlékhelyszínek Konzerválásának és Restaurálásának Nemzetközi Kartáját (az 1964. évi Velencei Kartát);
   - a Világ Kulturális és Természeti Örökségének megőrzésére vonatkozó Egyezményt (UNESCO Világörökség Egyezmény, a továbbiakban… „az 1972-es Egyezmény");
   - a „kultúrtáj" fogalmának a Világörökség bizottság általi meghatározását (1992)
   - valamint a Narai dokumentumot a Hitelességről (1994);

3. tekintetbe véve továbbá
   - a Hagyományos Kultúráról és a Folklórról szóló ajánlást (1989);
   - az Emberiség Szóbeli és Szellemi Öröksége Remekműveinek Közzétételét (1997)
   - a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzésének Egyezményét (a továbbiakban 2003-as Egyezmény);

4. felismerve, hogy a szellemi kulturális örökség megőrzése ugyanolyan fontossággal bír, mint a (anyagi) kulturális és természeti örökség és hogy a nemzetközi közösség tudatára ébredt annak, hogy a szellemi kulturális örökség megőrzését saját jogán elismerje;

5. hivatkozva a kulturális és természeti örökségnek az 1972-es Egyezményben szereplő meghatározására,

6. hivatkozva továbbá arra, hogy a szellemi kulturális örökséget a 2003-as Egyezmény úgy határozza meg, mint " 1. "szellemi kulturális örökség": olyan szokás, ábrázolás, kifejezési forma, tudás, készség - valamint az ezekkel összefüggő eszköz, tárgy, műalkotás és kulturális színhely -, amelyet közösségek, csoportok, esetenként egyének kulturális örökségük részeként elismernek. Ez a nemzedékről nemzedékre hagyományozódó szellemi kulturális örökség - amelyet a közösségek, csoportok a környezetükre, a természettel való kapcsolatukra és a történelmükre adott válaszként állandóan újrateremtenek - az identitás és a folytonosság érzését nyújtja számukra, ily módon segítve elő a kulturális sokszínűség és emberi kreativitás tiszteletét. Jelen Egyezmény alkalmazásában csak az érvényben lévő nemzetközi emberi jogi okmányokkal, valamint a közösségek, csoportok és egyének közötti kölcsönös tisztelet és a fenntartható fejlődés követelményével összhangban álló szellemi kulturális örökséget kell figyelembe venni;

[20] A fordítást dr. Fejérdy Tamás készítette

7. figyelembe véve, hogy a Nara-i Dokumentum új korszakot nyitott az örökség megőrzésében, hangsúlyozva, hogy a hitelesség fogalmának értelmezését és alkalmazását csak meghatározott kulturális összefüggésben szabad megkísérelni;

8. figyelembe véve továbbá, a szellemi kulturális örökség folyamatos újrateremtődő jellegét, a „hitelesség" fogalma abban az értelemben, hogy az (anyagi) kulturális örökségre alkalmazható, nem vonatkoztatható a szellemi kulturális örökség elemeinek megállapítására és megőrzése során;

9. megértve, hogy az egyes közösségek anyagi és a szellemi öröksége gyakorta szorosan összetartozik;

10. tekintetbe véve továbbá, hogy számtalan esetben a szellemi kulturális örökség létezése és kifejezésre juttatása nem függ valamilyen meghatározott helytől, vagy objektumtól, és hogy a műemlékekhez, műemlék helyszínekhez kapcsolódó (nem anyagiasult) értékek nem tekinthetők szellemi örökségnek abban az értelemben, ahogyan azt a 2003. Egyezmény meghatározza, mivel inkább tartoznak a múlthoz, mint a mai közösségek élő örökségéhez;

11. számításba véve a kölcsönös összetartozást, ugyanakkor a különbségeket is az anyagiasult és szellemi örökség között; valamint a megóvásuk megközelítése között, indokoltnak ítéljük, hogy amennyire csak lehetséges, kerüljön kimunkálásra integrált megközelítés, arra alapozva, hogy a közösségek és csoportok anyagiasult és szellemi örökségének megóvása összeillő, kölcsönös haszonnal és megerősítéssel járó tevékenység;

és ezért felhívják

12. a nemzeti hatóságokat; a nemzetközi, kormányzati, és nem kormányzati szervezeteket, valamint a kulturális örökség megóvása terén aktívan elkötelezett személyeket, hogy tárjanak fel és támogassanak stratégiai kutatásokat és ajánlásokat, amelyek az anyagiasult és szellemi örökség integrált megóvását szolgálják, és tegyék mindezt minden esetben az érintett közösségekkel, csoportokkal szorosan együttműködve és velük egyetértésben;

13. az UNESCO-t, hogy fogadjon el és alkalmazzon programjaiban és projektjeiben, amennyire csak lehetséges az örökségre vonatkozóan mindent magába foglaló, integrált szemléletű jövőképet; támogassa a kapacitás-építést és adjon iránymutatást a legjobb példák alapján, a jelen Nyilatkozat szellemében;

14. a nemzeti hatóságokat és minden más érdekelt résztvevőt, hogy hozzanak konkrét intézkedéseket az örökség megóvása jelentőségének tudatosítására, különösen a formális és nem formális oktatás-nevelés útján, ebben a tekintetben is megerősítve a helyi részvételt;

15. minden érdekelt résztvevőt, hogy használják fel az új információs kommunikációs technológiák nyújtotta lehetőségeket az anyagiasult és a szellemi örökség integrált megóvását szolgáló programok és projektek megvalósítása során;

16. minden érdekelt résztvevőt, hogy segítsék elő a gazdaságilag is gyümölcsöző örökséggel kapcsolatos tevékenységeket, anélkül, hogy ezzel veszélybe sodornák a közösségek integritását, örökségük életképességét;

17. az UNESCO tagállamait, hogy amilyen hamar tehetik, ratifikálják a Szellemi Kulturális Örökség Megőrzésének Egyezményét, amelyet az UNESCO Közgyűlés 2003. októberében fogadott el.

Nara, Japán

„Nemzetközi Konferencia az anyagi és a szellemi kulturális örökség megóvásáról – az egységes szemléletű megközelítés felé"; Nara, 2004. október 20-23.

HUE NYILATKOZAT A KULTURÁLIS TURIZMUS ÉS A SZEGÉNYSÉG LEKÜZDÉSE TÁRGYÁBAN, 2004[21]

Ázsiai országok Turizmusért Felelős Miniszterei, összegyűlve Hue történeti városában, Vietnámban, 2004. június 11-12-én, a Vietnámi Szocialista Köztársaság és a Turizmus Világszervezete (WTO) meghívására, az alábbi, általuk elfogadott következtetésekre jutottak:

NYILATKOZAT

Tudatában annak, hogy az ázsiai országok a kulturális értékek széles tárházával rendelkeznek a régészeti, történeti és műemléki helyszínektől kezdve népeik gazdag szellemi örökségén át a viselkedésükben megnyilvánuló, élő kulturális kifejezésmódokig;

Figyelembe véve, hogy e helyszínek közül egyedi jellegük és értékük nemzetközi elismerése eredményeképp számos felkerült az UNESCO Világörökségi Listájára, illetve, hogy az emberiség szájhagyomány útján fennmaradó és szellemi öröksége mesterműveinek nyilvánították őket; valamint azt a tényt, hogy a turisták számára vonzó célpontok lehetnek, amelyből a helyi közösségeknek is haszna származhat;

Figyelembe véve, hogy szükséges megőrizni minden örökségi helyszín és élő hagyomány szellemi, kulturális, valamint művészi értékeit, továbbá szükséges azokat fenntartható módon hasznosítani úgy, hogy a helyi lakosoknak haszna származzon belőle;

Tudatában annak, hogy Ázsia népeinek jelentős hányada mélyszegénységben él, valamint, hogy e helyzetet a fenntartható fejlődésről szóló johannesburgi világcsúcson elfogadott ENSZ *Millenniumi fejlesztési célokkal és megvalósítási tervével* összhangban mielőbb orvosolni kell;

Tudatában annak, hogy a nemzetközi, elsősorban a kulturális turizmus folyamatosan bővül, valamint annak, hogy az Ázsián belüli és az oda irányuló nemzetközi turizmus nagymértékű bővülése várható;

Meggyőződve arról, hogy a fenntartható kulturális turisztikai tevékenységek lehetőséget teremtenek az ázsiai nemzetek szegénységének leküzdésére;

Elismerve az 1972. évi kulturális és természeti örökség védelméről szóló egyezmény, illetve a 2001. évi szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló egyezmény Részes Államainak kötelességét a világ anyagi és nem anyagiasult kulturális örökségének megőrzése;

Meggyőződve arról, hogy a turizmus előmozdíthatja a kultúrák közötti jobb megértést és a békét;

Az alábbiakban állapodnak meg:

1. Lehetőségeikhez mérten mindent megtesznek a kulturális turizmus fenntartható fejlődésének elősegítéséért oly módon, hogy az a lehető legnagyobb mértékben járuljon hozzá a szegénység leküzdéséhez.
2. Megfontolják a Turisztikai Világszervezetnek a turizmusra és a szegénység leküzdésére vonatkozó javaslatainak, valamint a Turizmus Globális Etikai Kódexében (Global Code of Ethics for Tourism) szereplő alapelvek elfogadását.
3. Turizmusfejlesztési szakpolitikáikat és terveiket úgy alakítják, hogy azok tartalmazzák a szegénység leküzdésére irányuló célkitűzéseket, valamint ez ügyben összehangolják tevékenységeiket a többi kormányzati szervvel / ügynökséggel, különös tekintettel a turizmusnak a nemzeti szegénységcsökkentési stratégiáikba való bevonására.

[21] A fordítást Bíró Mátyás, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

4.Bevonják és támogatják a kulturális örökségi, illetve egyéb kulturális jelentőségű helyszíneken és vonzáskörzetükben élő szegény közösségeket annak érdekében, hogy ezen emberek az érintett területek turizmusfejlesztésének és kezelésének haszonélvezőivé és elsődleges szereplőivé váljanak.

5. Megerősítik a helyi hatóságok szerepét és kapacitásait, valamint arra ösztönzik őket, hogy turizmusfejlesztési törekvéseiket a szegény közösségekre összpontosítsák.

6.Tovább növelik minden kormányzati szinten az állami hatóságok, illetve a magánszektor és a nagyközönség tudatosságát, valamint mozgósítják a nemzetközi politikai támogatást a fenntartható turizmusnak a szegénység leküzdéséhez való hozzájárulásáért.

7.Szakmai segítségnyújtással és emberi erőforrás-fejlesztéssel támogatják a turisztikai mikro-, kis- és középvállalkozások létrehozását és működését azáltal, hogy megfelelő szabályozási keretet nyújtanak számukra, valamint a pénzügyi forrásokhoz, fontos adatokhoz, illetve információkhoz való hozzáférés megkönnyítésével.

8.Ösztönző programok, képzés, valamint megfelelő szabályozási keret biztosításával elősegítik és lehetővé teszik, hogy a helyi, szegénységben élő embereket a nagy, külföldi és nemzeti turisztikai cégek foglalkoztassák.

9.Biztosítják, hogy a turizmusban dolgozó helyi szegények – akár alkalmazottak, akár önfoglalkoztatottak – tisztességes díjazásban és megfelelő szociális védelemben részesüljenek a Turizmus Globális Etikai Kódexében szereplő alapelveknek megfelelően.

10.Támogatják a helyi hagyományok, beleértve a kézműves termékek, vizuális és előadó művészeti, illetve a szegény közösségek körében megjelenő egyéb kulturális megnyilvánulások újraélesztését annak érdekében, hogy ezek szerepeljenek a kulturális turisztikai kínálatban, mégpedig úgy, hogy ezzel egy időben megőrizik azok hitelességét, szellemi és vallási értékeiket.

11. Ösztönzik a kulturális turizmus célállomásain vagy azok vonzáskörzetében lévő turizmusipar és a helyi árubeszállítók, illetve szolgáltatók közötti kapcsolatok fejlesztését, beleértve a közösségi beszállítókat is annak érdekében, hogy csökkentsék az elszivárgást, valamint a lehető legnagyobb mértékben növeljék a helyiek turizmusból származó bevételit.

12.Ösztönzik a magánvállalkozások kulturális turisztikai projektekbe való befektetetéseit mind a befektetetők, mind pedig a helyi közösségek érdekében az érintett közösségek felé vállalt szociális-gazdasági kötelezettségeiknek megfelelően.

13.Elősegítik és támogatják a köz- és magánszféra együttműködését bilaterális, regionális és multilaterális szinten az infrastruktúra és az emberi erőforrás fejlesztése területén, ami hozzájárul a fenntartható és felelősségteljes kulturális turizmus bővüléséhez.

14.Felmérik azokat az új kulturális értékeket, amelyek a szegény és vidéki területek turisztikai vonzerejévé fejleszthetők, támogatják a helyieket e vonzerő kialakításában, valamint szükség esetén külső segítséget kérnek a Turisztikai Világszervezettől vagy más szervezetektől.

15. Elsőbbséget biztosítanak a nemzetközi, régiókon belüli és belföldi piacokon az olyan kulturális turisztikai célállomások támogatásának, amelyek a szegények lakta területekhez esnek közel, továbbá olyan cégeknek és szolgáltatásoknak, amelyek tulajdonosai vagy vezetői a helyi szegénység tagjai közül kerülnek ki, illetve az olyan cégeknek, amelyek a szegénység tagjait támogató alapelvekhez tartják magukat.

16. Hálásan megköszönik a Koreai Köztársaság kormányának a Turisztikai Világszervezet „*Fenntartható turizmus – a szegénység felszámolása*” (Sustainable Tourism – Eliminating Poverty) elnevezésű kezdeményezéséhez nyújtott nagyvonalú és döntő fontosságú támogatását; továbbá egyéb kormányokat is felkérnek, hogy szintén támogassák ezt a és e kezdeményezéstés vegyenek részt abban.

17. Együttműködésre kötelezik el magukat annak érdekében, hogy számbavegyék, fejlesszék és előmozdítsák az ázsiai régió különböző országait érintő integrált kulturális turisztikai körutazásokat a határátlépési ügyintézést megkönnyítve, különös tekintettel a szegénység leküzdésére irányuló termékeket és szolgáltatásokat tartalmazó körutakra.
18. Tapasztalat- és információcsere folytatására kötelezik el magukat egyrészt a régió országai között, másrészt a Turisztikai Világszervezeten keresztül a szegénység leküzdésére irányuló turisztikai és egyéb szakpolitikák, kezdeményezések és projektek, illetve általában a szegénység enyhítésére irányuló stratégiák területén.

1. FÜGGELÉK

A kulturális turizmus és a szegénység leküzdése tárgyában, 2004. június 8-án tartott, Siem Reap-i (Kambodzsa) szakmai szeminárium következtetései és ajánlásai

Az időkorlátok miatt a résztvevőknek kevés idejük maradt, hogy megtárgyalják a következtetéseket és ajánlásokat. A legfontosabb észrevétel a 11. pont kapcsán született, miszerint nem szabad a kormányzati szakpolitikákat és intézkedéseket nemzeti szintre korlátozni, hanem a regionális és különösen a helyi hatóságokat is be kell vonni.

Általánosságban:

1. A szegénység leküzdésének fő célcsoportjai a közösségek és a szegények (egyének). A szegénység problémáját nehéz megoldani, s különösen nehéz elérni a legszegényebbeket.
2. A szegénység leküzdése a turizmusfejlesztés és a turizmusmarketing másfajta megközelítését teszi szükségessé, és nem feltétlenül új és különböző termékek létrehozásáról szól.
3. Jobban meg kell ismerni a szegények és közösségeik gazdasági és társadalmi-kulturális előnyeit. Mutatókat kell kidolgozni ezeknek az előnyöknek a mérésére és nyomon követésére, valamint létre kell hozni egy mechanizmust az összegyűjtött adatok megosztására.

Turisztikai termékek:

4. Olyan turisztikai csomagokat kell létrehozni (a kulturális helyszínek környékén), amelyek központjában a tradicionális vidéki élet áll. Az ilyen termékek hozzáadott értékkel gyarapítják majd az odalátogatók élményét, és a tartózkodási időt is megnövelik, valamint több szegény embert is érnek el.
5. A kézműves termékek készítése és értékesítése közvetlen hasznot jelent a készítőknek. Alapvetően fontos a piaci keresletnek megfelelő minőségű termékek előállítása, valamint a hivatalos értékesítési pontok létrehozása különböző szinteken.

A siker feltételei:

6. Szükség van helyi és regionális szintű, valamint a célállomás egészére vonatkozó turisztikai szakpolitikákra és általános kezelési tervekre.
7. Kerüljön be a köztudatba a szegénységcsökkentés a turizmussal összefüggésben.
8. Növelni kell a mikrovállalkozások tőkéhez való hozzáférését.
9. Támogatni kell szegény emberek és közösségek vállalkozói szakismereteit.
10. A közösségi projektek sarkalatos pontjai a marketing, a (vendéglátási) képzés, a külső felektől érkező támogatás, fokozatos kitétel a turisztikai igénybevételnek, a turisztikai termékek minőségi szabványai, valamint a közösség erős elkötelezettsége.

Az érdekeltek és érintettek:

11. A kormányzati szakpolitikákat általában véve a szegénységhez, konkrétan pedig a közösségekhez kell igazítani. A kormányzati intézkedést jól kell koordinálni és integrálni.
12. Alapvetően fontos szinergiát létrehozni a turizmusfejlesztő programok és egyéb, a nemzeti kormányok, civil szervezetek, illetve ENSZ szervek által kivitelezett nemzet(köz)i fejlesztési programok között.
13. Iránymutatásokat kell megfogalmazni a szállodák, utazásszervezők és magáncégek számára annak érdekében, hogy a szegénység leküzdésének elemeit bele tudják építeni mindennapi üzleti tevékenységükbe és beszállítói láncukba.
14. Ösztönözni kell a magánszektor és a közösségek szoros együttműködését, különösen a(z) (új) turisztikai és kézműves termékeket, valamint a (közös) marketinget illetően.

Hue Declaration on Cultural Tourism And Poverty Alleviation / adopted by the Ministers of Tourism of the countries of Asia, gathered in the historic city of Hue, Viet Nam, on 11 and 12 June 2004, upon an invitation of the Government of the Socialist Republic of Viet Nam and the World Tourism Organization (WTO).

SZÖULI NYILATKOZAT AZ ÁZSIA VÁROSOK ÉS FALVAK ÉS A TURIZMUS KAPCSOLATÁRÓL, 2005[22]

1. Preambulum

Szöulban, Koreában összegyűlve az ICOMOS 2005. május 30-tól június 1-ig tartó, „A turizmus kezelése Ázsia történeti városaiban és területein" című, regionális konferenciájának részvevői;

Merítve számos ázsiai történeti – különös tekintettel a Világörökségi Listára felvett – város és falu tapasztalatából és kontextusából, hivatkozással a 2003. évi, az ázsiai történeti területek megóvásáról szóló Hoi An-i nyilatkozat 3. „***A kulturális örökség és az idegenforgalom fejlesztésének összekapcsolása***" javaslatára, amely kimondja, hogy:

„A kulturális örökség megőrzése és az idegenforgalom fejlesztése alapvetően nem ellentétes fogalmak, és egymást kölcsönösen támogató tevékenységként kell rájuk tekinteni. A turizmus olyan gyorsan növekvő gazdasági tevékenység, különösen Ázsiában, amely erős motivációs tényező lehet a történeti városnegyedek megőrzése során. Ugyancsak rendkívül jelentős lehetőségeket biztosít a különböző kulturális háttérrel rendelkező embereknek, hogy találkozhassanak, megérthessék, és jobban tiszteljék a terület történelmét, kultúráját és művészetét. Az ICOMOS által 1999-ben elfogadott Kulturális Turizmus Nemzetközi Kartája mégis megállapítja, hogy az ilyen gazdasági tevékenységet megfelelően kell irányítani annak érdekében, hogy az anyagi és szellemi dimenzióiban továbbra is sérülékeny kulturális örökségi helyszíneken, és környezetükben el lehessen kerülni a károkat. Az idegenforgalmi ágazat képviselőinek együtt kell munkálkodniuk az örökségvédelemért felelős hatóságokkal azért, hogy olyan eljárásokat dolgozzanak ki, amelyekkel fenntartható idegenforgalmi fejlesztéseket lehet véghezvinni anélkül, hogy kimerítenék az olyan, meg nem újuló kulturális erőforrásokat, mint pl. az örökség."

Figyelembe véve, hogy a történeti városok és falvak *„fontos részét képezik az ázsiai országok élő kulturális örökségének. Ezek gyakran az Ázsia egyes régiói és különféle népei közötti századokon átívelő gazdag és gyümölcsöző kulturális cserék történetének kifejeződései."* Épületeik fizikai és szellemi értékei meg nem újuló értéket képviselnek, amelyeket nem lehet megismételni, és amelyeket számba kell venni és tiszteletben kell tartani a kulturális fenntarthatóság biztosítására, amely viszont a turizmus fenntarthatóságát támogatja;

Tekintve, hogy a „kulturális örökség" szociokulturális elemek átfogó összessége, amely a világörökségi helyszínektől kezdve kiterjed az olyan örökségi helyszínekig, amelyek Ázsia-szerte meghatározzák a városok és területek helyi identitását;

Felismerve a kulturális örökség elemeinek a turizmusban is megmutatkozó rendkívüli sokféleségét (helyhez kötött [dokumentatív] értékek, régészeti források, épületek, helyszínek, kultúrtájak, műalkotások, szobrok, eszközök és installációk, mint például a filmek, könyvek, levéltári iratok és múzeumi kiállítási darabok; a szellemi kulturális örökség elemei, úgymint zene, ének és tánc, szokások, ismeretek, szertartások; és az élő kulturális örökség, mint például az emberek cselekedeteiben az örökség továbbéltetése, történeti épületek parkjai, tradicionális ételek és italok, stb.);

Felismerve, hogy a Világörökségi Egyezmény hasznos eszközként alkalmazható a nemzetközi együttműködés támogatására, illetve azon szemlélet erősítésére, miszerint néhány – a

[22] A fordítást Bíró Mátyás, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

Világörökségi Listára már felkerült – helyszín helyett, inkább összefüggő egészként tekintsenek az ázsiai országok örökségére;

Ugyancsak figyelembe véve a kulturális turizmus által érintett örökségi helyek pontos és hiteles értelmezésének és bemutatásának fontosságát, valamint az aktuális fejlesztési alapelvek és iránymutatások jelentőségét, olyan partnerekkel, mint például a belgiumi Ename Központ kulturális örökségi helyek értelmezéséről szóló kartája;

Őszinte köszönetet nyilvánítva a koreai hatóságoknak, az ICOMOS Koreai Nemzeti Bizottságának és a szervezőknek, hogy lehetőséget teremtettek a kínai, indiai, indonéziai, iraki, japán, koreai, mongóliai, Fülöp-szigeteki, Srí Lankai, thaiföldi, vietnámi, valamint ausztrál, kanadai és más országokból érkező szakértők, vezetők, illetve a nemzetközi szervezetek képviselői közötti eredményes tudásanyag-kölcsönös átadására és eszmecserére;

Az ICOMOS szöuli regionális konferenciájának résztvevői *elfogadják* az alábbi alapelvekről és javaslatokról szóló nyilatkozatot, amelyet a nemzeti és helyi hatóságoknak, valamint az ICOMOS 2005 októberében Xi'an-ban tartandó Közgyűlésének címeznek.

2. Témakörök

A konferencián közreadott tapasztalatok fontos tanulságul és például szolgálnak, amelyeket meg kell osztani az ázsiai történeti városok és városrészek kezelésében résztvevő utazásszervezőkkel, a hatóságokkal és a különböző tudományágak szakembereivel.

A legfontosabb témakörök az alábbiak:

2.1. A turizmus és a megőrzés közötti egyensúly megteremtése

Sok ázsiai történeti város és falu épületeinek fizikai alkotóelemein és identitásán egyre inkább érezhetők a turizmus hatásai és előnyei, egyrészt a dzsentrifikáció megjelenése, másrészt a közösségi tevékenységek turisztikai szolgáltatásokra való lecserélésére vezethető vissza. A világörökségi helyszíneken különösen érezhetők ezen előnyök és hatások, mivel nagyobb a motiváció e helyszínek megfelelő kezelésére és megőrzésére, valamint nagyobb turisztikai érdeklődés és terhelés éri őket. Érezhetően fontos a kulturális turizmus kezelési irányelveinek – mint például az ICOMOS Kulturális Turizmus Kartája – széles körökben történő, regionális terjesztése és alkalmazása, hogy segítséget nyújtsanak a világörökségi helyeken való munka során a közösségeknek, kormányoknak és utazásszervezőknek.

2.2. Az élményturizmus megjelenésére válaszolva

A konferencia megállapította az öko- és élményturizmus megjelenését, amely nagyobb hangsúlyt fektet az utazó tapasztalataira, mint a tömegturizmus. Az élményturizmus fizikailag felélénkíti az utazót, aki mentálisan megújul, kulturálisan gazdagodik, valamint szellemileg is feltöltődik. A világörökségi helyszíneken kiemelten fontos biztosítani a tiszteletteljes és hiteles kulturális turizmus bevezetését.

2.3. A megfelelő értelmezés beépítése a folyamatban lévő megőrzési és turisztikai tervezésbe

A történeti városok és területek, valamint más típusú világörökségi helyek jelentésének értelmezése és bemutatása a megőrzési folyamat szerves része, amely elengedhetetlen az

eredményes megőrzéshez. Éppen ezért be kell építeni valamennyi turizmusfejlesztési projekt tervezésébe, költségvetésébe és lebonyolításába.

2.4. A történeti városok és területek hitelességének fenntartása

A különböző fejlesztések során a világörökségi helyszínek hitelességének fenntartása a megőrzés központi eleme kell, hogy legyen, és ez különösen fontos a népi építészeti örökségi helyszínek esetében, amelyek leginkább kifejezik az ázsiai városok és területek kulturális sokféleségét és az őket ért hatásokat. Ezek a helyszínek szellemi örökséggel átitatott értékek őrzői, azonban legtöbbször mégsem ismerik el őket „örökségként". Egyaránt érzékenyek az kisebb változásokra, mint például a dzsentrifikáció, és a nagy horderejű változásokra, mint például a hagyományos tevékenységeknek turisztikai infrastruktúrával való helyettesítésére. El kell ismerni, és éppen annyira kell tiszteletben tartani őket, mint a műemlékeket és világörökségi helyszíneket. A turisztikai kezdeményezéseknek tiszteletben kell tartaniuk és óvniuk kell magát a helyet, a kulturális szokásokat és a helyi lakosság és hozzátartozó közösségek méltóságát.

2.5. A turizmus hatásainak nyomon követése

Minden történeti város és terület turisztikai terhelhetőségének van határa, amelyet meg kell állapítani és monitoring mechanizmus alapjaként kell alkalmazni. A turizmus világörökségi helyszínekre gyakorolt hatása lehet azonnali vagy halmozódó, kis horderejű vagy végzetes. Nagyon fontos, hogy minden turisztikai projektnél nyomon kövessük és figyeljük a turizmusnak a helyekre és a közösségekre gyakorolt hatását a projekt előtervezési szakaszától kezdve, egészen a folyamatban lévő kivitelezési és kezelési szakaszig. E nyomon követést nem szabad pusztán a fenti, mennyiségileg kifejezhető tényezőkre korlátozni, hanem az olyan minőségi tényezőket is figyelembe kell venni, mint például az adott történeti város vagy terület jelentése, sajátosságai, életvitele.

3. Stratégiák és megközelítés

3.1. A közösségek bevonása

El kell ismerni, hogy a történeti városok és területek közösségei a hatékony turizmuskezelés kulcsfontosságú érintettei és érdekeltjei, illetve résztvevői az egy adott hely értelmezését és népszerűsítését célul kitűző turisztikai projektben a kezdeti döntéstől annak egészen a tervezési, fejlesztési, kivitelezési és felülvizsgálati szakaszáig.

A közösségi tudatosság erősítése, az elérhető információszolgáltatás, a komoly szaktanácsadás és a hatékony részvétel mind segítenek, hogy a közösség megértse, elfogadja és megóvja a történeti városok és területek világörökségi értékeit, tekintetbe véve a turisztikai érdekeket. Meg kell jegyezni, hogy a szükséges megőrzési intézkedések magukba foglalhatnak turisztikai kezdeményezésekre vonatkozó korlátozásokat is abban az esetben, ha azok világörökségi értékeket veszélyeztetnek.

A kulturális turisztikai tevékenységeknek arra kell irányulniuk, hogy oktatással, képzéssel, emberi erőforrások fejlesztésével és gazdasági lehetőségek megteremtésével, a helyi közösség minden tagjának egyenlőképpen biztosítsák a jogos gazdasági, társadalmi és kulturális előnyöket. Ezért bátorítani kell a helyi közösség tagjai közül kikerülő turisztikai dolgozók és helyszínt bemutató személyek képzését.

3.2. Az érdekeltek és érintettek sokaságának bevonása a megőrzési és turizmuskezelési tervek kidolgozásába és kivitelezésébe

A helyi közösségek érzékelik leginkább a turizmus fejlődésének hatásait, viszont egyúttal az érdekeltek és érintettek láncolatának is tagjai, és mindnyájuknak joga és felelőssége a

világörökségi helyszínek megbecsülése és megőrzése. Az érintettek és érdekeltek közé tartoznak a kormányok, a vállalkozók/utazásszervezők, a civil szervezetek – mint például az ICOMOS –, a szakemberek, az akadémikusok, az egyetemi és főiskolai hallgatók, a helyi közösségek, a jövő nemzedékei, valamint természetesen maguk a látogatók is. Elengedhetetlen a szervezett konzultálás és a tervezés, amikor ennyiféle érdeket kell figyelembe venni. E tényezőket is meg kell fontolni azon kulturális örökség részét képező városok és falvak turizmuskezelési tervének kidolgozásakor, amelyekben a turizmus fellendülőben van.

3.3. A műemlékek és helyszínek komplex környezeti beágyazódásának belefoglalása a megőrzési és turizmuskezelési tervekbe

A történeti városok vagy területek turizmuskezelése során fokozott figyelmet kell szentelni a turisztikai tevékenységek, különösen az infrastruktúra által a világörökségi helyek komplex környezeti beágyazódására és környékére gyakorolt hatásokra annak érdekében, hogy megakadályozzák kulturális örökség részét képező értékek és helyek károsodását vagy megsemmisülését. A környező táj, a természeti környezet és az általános kulturális és földrajzi környezeti beágyazódás mind szerves részét képezik egy hely jelentőségének, és mint olyat, tekintetbe kell venni a kezelés során.

3.4. A fenntarthatóság biztosítása a turizmus kezelésében

A turisztikai projektek hosszú távú, központi céljai között kell szerepelnie a társadalmi, gazdasági és környezeti fenntarthatóságnak. A turisztikai infrastruktúra és a látogatók számának lehetséges, az adott világörökségi helyszín kulturális értékeire, fizikai jellemzőire, épségére, természetes környezetére és közösségére gyakorolt hatásait teljes mértékben tekintetbe kell venni az örökségi hatástanulmányokban.

3.5. Tapasztalatcsere a gyakorlat fejlesztéséért

A megőrzési érdekek képviselői és a turizmusszervezők között fontos létrehozni a tapasztalatcserére szolgáló, folyamatos hálózatot és párbeszédet. Az ICOMOS regionális hálózata egyike az ilyen lehetőségeknek.

4. Következtetések

Az ICOMOS 2005. évi szöuli regionális konferenciájának résztvevői szeretnék ismételten megerősíteni, hogy az ilyen és ehhez hasonló regionális találkozók nagymértékben hozzájárulnak a jobb megőrzési gyakorlat és az ázsiai szakértői hálózatok kialakításához.

A résztvevők szorgalmazzák a szöuli nyilatkozat széleskörű terjesztését annak érdekében, hogy az abban foglalt gondolatok, stratégiák és szemlélet hozzájárulhasson az ázsiai városok és területek turizmusszervezésének fejlesztéséhez, valamint az értékmegőrzési és turisztikai érdekek között folyó párbeszéd továbbfejlesztéséhez. Ajánljuk az ICOMOS Nemzetközi és Nemzeti Bizottságainak e Nyilatkozatnak és hatásainak nyomon követését.

Szorgalmazzák továbbá, hogy a nyilatkozatot 2005 októberében tárják az ICOMOS Xi'an-i Közgyűlése elé azért, hogy a benne szereplő javaslatokat az ICOMOS bizottságok és partnerek szélesebb hálózataival is megosszák, továbbá, hogy a nyilatkozat elősegítse a nemzeti és nemzetközi bizottságok közötti együttműködést a turizmus és a történeti városok és területek közötti kapcsolat egyetemes témájában.

Elfogadva: Szöulban (Korea), 2005. május 31-én.

BÉCSI MEMORANDUM, 2005[23]
VILÁGÖRÖKSÉG ÉS KORTÁRS ÉPÍTÉSZET – A TÖRTÉNETI VÁROSKÉP[24] KEZELÉSE

BEVEZETÉS

1 *(1).* Emlékeztetve arra, hogy a Bécsi Memorandum egy, a „Világörökség és kortárs építészet – a történeti városkép kezelése" tárgyában, a Világörökség Bizottság 27. ülésén (Párizs, 2003. június 30 – július 5., a határozat száma: 27COM 7B.108) kezdeményezett, és Bécsben, Ausztriában 2005. május 12-14. között, az UNESCO égisze alatt, 59 ország több mint 600 szakemberének részvételével tartott nemzetközi konferencia eredménye;

2 *(2).* Figyelembe véve az „UNESCO Kulturális és természeti világörökség védelméről szóló konvencióját" (Világörökség Konvenció, 1972.), idézve annak 4. és 5. pontjait, amelyek a teljeskörű együttműködésért és a megvitatás szükségességéért törnek lándzsát az erős gazdasági dinamizmussal és a jelenlegi strukturális változásokkal küszködő, az UNESCO Világörökség Listájára felvett városokkal kapcsolatosan;

(3) Figyelembe véve továbbá, hogy a helyszínek a Rendkívüli és Egyetemes Értékekről szóló Nyilatkozat alapján világörökségi listán szerepelnek, és hogy ezeknek az értékeknek a megóvása minden védelmi és fenntartási stratégia alapjául kell, hogy szolgáljon;

3 *(4).* Figyelembe véve különösen az 1964. évi Velencei Kartát (Nemzetközi karta a műemlékek és műemléki helyszínek konzerválásáról és restaurálásáról), az 1968. évi „UNESCO Ajánlásokat a köz-vagy magánmunkák által veszélyeztetett kulturális örökségek védelméről", az 1976. évi „UNESCO Ajánlásokat a történeti értékű területek védelméről és jelenlegi hivatásáról", az 1989. évi „Nemzetközi kartát a történeti kertek védelméről" (Firenzei Karta), az 1987. évi „Nemzetközi Kartát a történeti városok és városi területek megőrzéséről" (Washingtoni Karta) és az 1994. évi Nara Dokumentumot a hitelességről;

4 *(5).* Azt óhajtva, hogy a Bécsi Memorandumot az említett dokumentumok, valamint a műemlékek és műemléki helyszínek fenntartható védelméről folyamatban lévő vita folytatásaként kezeljék, olyanként, ami kulcsfontosságú állásfoglalást tartalmaz a kortárs építészet, a városfejlesztés, a táj integritása teljeskörű megközelítéséhez, a létező történeti szövetre és épületállományra alapozva.

MEGHATÁROZÁSOK

5 *(6).* A jelen Memorandum az UNESCO Világörökség Listáján szereplő vagy a felvételre javasolt történeti városokra, valamint azokra a nagyvárosokra vonatkozik, amelyek területén világörökségi műemlékek vagy műemléki helyszínek vannak.

---

[23] A szöveget dr. Román András fordította (2005) aki maga is részt vett a konferencián, és az ott elfogadott szöveget vette alapul. Fordításán dr. Meggyesi Tamás kisebb korrekciókat alkalmazott, 2009-ben (kurzívan szedve). Mivel a 2005-ben, az UNESCO Világörökség Bizottság 29. ülésszakn előterjesztett, véglegesnek tekinzhető angol szöveg nem 26, hanem 31 pontot tartalmaz, a hiányzó pontokat Meggyesi Tamás lefordította (a szövegben kurzívval szedve, az eredeti számozás zárójelben) 2009-ben. *(A második kiadás Szerk. megjegyzése)*

[24] A *„historic urban landscape"* kifejezést Román András *városképpel* fordította, de a *történelmi városi táj* kifejezés pontosabban fejezi ki e fogalom egyre jobban kibontakozó tartalmát. *(A 2. kiad. Szerk. megjegyzése)*

6 *(7).* Történeti városképnek az 1976-os „UNESCO Ajánlások a történeti értékű területek védelméről és jelenlegi hivatásáról" szerint azon együttesek, épületcsoportok, építmények és be nem épített területek számítanak természeti és ekológiai környezetükben, ide értve a régészeti és paleontológiai helyszíneket is, amelyek jelentős időszakon át emberi környezetben lévő emberi településeket alkottak és jelentősek régészeti, építészeti, prehisztorikus, történeti, tudományos, esztétikai, szociokulturális vagy ekológiai szempontból. Ezek a városképek formálták mai társadalmunkat is, és fontos szerepük van abban, hogy megértsük, miként élünk ma.

(8) A városkép mai és egykori társadalmak önkifejezésébe és fejlődésébe van beágyazódva, és mindig lokális jellegű. Karakter-hordozó elemekből áll, amik kiterjednek a térhasználatra, a környezetmintákra, a vizuális kapcsolatokra, a topográfiára, a talajra és a növényzetre, valamint a műszaki infrastruktúra minden elemére, beleértve az apró tárgyakat és szerkezeti részleteket (járdaszegély, útburkolatok, vízelvezető árkok, világítótestek stb.).

7 *(9).* Az adott összefüggésben kortárs építészetnek számít minden jelentős tervezett vagy megvalósuló beavatkozás az épített történeti környezetben, ide értve a szabad területeket, az új építményeket, a történeti épületek vagy helyszínek toldalékait, kiterjesztéseit vagy átalakításait.

8 *(10).* A kulturális örökség fogalmának különösen az elmúlt évtizedben *tapasztalható kitágulása, aminek nyomán felismerték a közösségben élő ember és a táj humánus együttélését, és azt széles körben próbálják értelmezni,* új megközelítéseket és módszereket tesz szükségessé a városvédelem és a fejlesztés területi kontextusában is. A nemzetközi karták és ajánlások azonban mindezideig nem foglalkoztak kellő mértékben ezzel a fejlődéssel.

9 *(11).* A Bécsi Memorandum hangsúlyozza, hogy szükség van kortárs-fejlődésre az általában örökségi értékű városképnek nevezett területen, amit viszont a karták, a védelmi jogszabályok gyakran „történeti központnak", „együttesnek" vagy „környezetnek" neveznek, hogy szélesebb területi vagy *táji* kontextust kölcsönözzenek neki.

10 *(12).* A történeti városkép kivételes és univerzális jelentőségét az urbanizáció folyamatának a meghatározó korszakon átívelő fokozatos fejlődéséből, vagy akár tervezett területi fejlesztéséből nyeri, s magába foglalja a környezeti és topográfiai adottságokat, kifejezi a társadalmakhoz tartozó gazdasági és szociokulturális értékeket. Ebben a minőségében a történeti városkép *védelmének és fenntartásának ki kell* terjednie a hivatalos jegyzékekben szereplő műemlékekre, nem-kevésbé az együttesekre, azok fizikai, funkcionális, látványi, materiális és immateriális kapcsolataira a történeti típusokkal és morfológiával.

ELVEK ÉS CÉLKITŰZÉSEK

11 *(13).* A funkcionális használat, a társadalmi szerkezet, a politikai tartalom és a gazdasági fejlődés folyamatos változása formát ölt a megörökölt történeti városkép strukturális beavatkozásainak megjelenéseiben, s ez a döntéshozók előretekintő akcióit igényli, valamint párbeszédet a többi szereplővel és kockázatviselővel.

12 *(14).* A történeti városképben megjelenő kortárs építészet uralkodó formája adjon választ a fejlődés dinamikájára, s ezzel egyrészt segítse elő a szociálgazdasági változásokat és a növekedést, másrészt tartsa tiszteletben a megörökölt városképet s annak táji környezetét. Élő történeti városok, különösen pedig a világörökségi városok olyan városrendezési és –kezelési politikát igényelnek, ami a megőrzést kulcskérdésnek tartja. Ennek az eljárásnak a során a történeti város hitelessége és integritása nem lehet kompromisszum tárgya.

13 *(15).* Történeti városképeink jövője kölcsönös megértésre szólít fel a politikacsinálók, a városrendezők és –fejlesztők, az építészek, a műemlékvédők, az ingatlantulajdonosok, a befektetők és az érintett lakosság között, valamint arra is int, hogy működjenek együtt a városi örökség megóvásában, nem feledve azonban a társadalom érzékeny kulturális és történeti módon való korszerűsítését és fejlődését, erősítve annak identitását és társadalmi összetartozását.

(16) Figyelembe véve az ember és környezete közt fennálló érzelmi és a helyhez kötődő kapcsolatokat, alapvetően fontos biztosítani az élet urbánus környezeti minőségét, ami a város gazdasági sikereit, valamint társadalmi és kulturális vitalitását is elősegíti.

14 *(17).* A fizikai és funkcionális beavatkozások központi törekvése az legyen, hogy fejlessze az élet minőségét azáltal, hogy javítja a lakó-, munka- és rekreációs feltételeket, illeszkedik a szokásokhoz anélkül, hogy veszélyeztetné a történeti város szerkezetének és formájának jellegzetességéből és jelentőségéből fakadó létező értékeket. Ez nem csak azt jelenti, hogy javítani kell a műszaki színvonalat, hanem azt is, hogy a történeti környezet rehabilitációjának és mai fejlesztésének az értékek teljeskörű inventarizációján és értékbecslésén kell alapulnia.

A FENNTARTÁS KEZELÉSÉNEK IRÁNYELVEI

15 (18). A történeti városképbe való beavatkozás eldöntése gondos megfontolást, érzékeny kulturális és történeti megközelítést, a kockázatviselőkkel való konzultációt és szakmai tudást igényel. Az ilyen eljárás, ha vizsgálat tárgyává teszik a régi és az új közti térbeli összefüggést, tiszteletben tartják a történeti szerkezetet, az épületállományt és azok kölcsönhatását, az egyedi esetekben is megfelelő és kellő megoldást tesz lehetővé.

(19). Az épületek mint elkülönült tárgyak felfogásával szemben a hely történelmének, kultúrájának és építészetének mély megértése alapvető jelentőségű a helyreállítás elveinek kialakításához; az egyes építészeti megbízások esetében a tipológiai és morfológiai elemzésekhez szükség van az urbanisták közreműködésére.

16 *(20).* A tervezési eljárás fontos tényezője, hogy időben felismerjék és megfogalmazzák a lehetőségeket és a veszélyeket, s ezzel biztosítsák a kiegyensúlyozott fejlődést és tervezhetőséget. Minden szerkezeti beavatkozásnak a történeti városkép széleskörű vizsgálata és elemzése biztosítja a megfelelő alapot, egyben ez vezet az értékek és sajátosságok kifejezéséhez is. A tervezett beavatkozások távlati hatásainak és fenntarthatóságának a vizsgálata integráns része a tervezési műveletnek és célkitűzéseknek, egyben elősegíti a történeti szerkezet, épületállomány és annak összefüggéseinek védelmét.

17 *(21).* A jelen *Memorandum* 6. pontjában megfogalmazott alapvető meghatározást figyelembe véve a várostervezés, a kortárs építészet és a történeti városkép védelme egyaránt tartsa távol magát az áltörténelmieskedő tervezés minden formájától, tekintve, hogy azok szemben állnak mind a történeti, mind a kortárs jelleggel. Valamely történeti látvány nem helyettesít másokat, hiszen a történelemnek leolvashatónak kell lennie, s alapvető cél, hogy a minőségi beavatkozások a kultúra folyamatosságáról tanúskodjanak.

A VÁROSFEJLESZTÉS IRÁNYELVEI

18 *(22).* Az etikai tartás, a tervezés és a kivitelezés magas színvonala iránti igény, érzékenység a kulturális-történeti összefüggések iránt: ez a tervezési eljárás előfeltétele. A történeti negyedek új minőségi építészete vegye figyelembe az adott léptéket, különösen, ami az épületek tömegével és magasságával kapcsolatos.

(23). Szükség van a történelmi városok és az azt övező térségek térszerkezetének városépítészeti és művészeti eszközökkel történő hangsúlyozására, miután ezek a történeti városok újjászületésének kulcsfontosságú elemei: a városépítészet és a művészetek képesek kifejezni és a következő generációk számára átörökíteni a sajátosan történelmi, társadalmi és gazdasági tényezőket.

19 *(24).* A világörökségi helyszínek védelme a nyilvános terek megtervezésére is kiterjed: különös figyelmet kell szentelni a funkcionalitásra, a léptékre, az anyagokra, a megvilágosításra, az utcabútorokra, a hirdető-berendezésekre és a növényzetre – hogy csak néhányat említsünk. Az örökségi negyedekben az infrastrukturális várostervezés vegye figyelembe a történeti szerkezet, az épületállomány s annak összefüggései minden elemét, mérsékelje a forgalom és parkolás negatív hatásait.

20 *(25).* A városkép, a tetőzetek képe, a fő látványi tengelyek, a telekosztás – ezek mind-mind a történeti városkép identitásának szerves része. A tetőzetek történeti képe, az eredeti telekosztás alapul szolgál a tervezéshez s a megújítás során nem hagyható figyelmen kívül.

21 *(26).* Alapvető elvként kell elfogadni, hogy a terveknek s azok részleteinek illeszkedniük kell a történeti szövet és építészet sajátos típusaihoz. A védelemre érdemes épületbelsők eltávolítása („faszádizmus") nem megfelelő módja a szerkezeti beavatkozásoknak. Különösen ügyelni kell arra, hogy a kortárs építészet fejlődése egészítse ki a történeti városkép értékeit és maradjon meg azon határok között, ami még nem sérti a város történeti jellegét.

MEGKÖZELÍTÉSEK ÉS MÓDSZEREK

22 *(27).* A világörökségi városok történeti városképeiben lezajló dinamikus változások és fejlődések megfelelő kezelése értelemszerűen kiterjed a vonatkozó törvényekre, szabályozásokra, a rendelkezésre álló eszközökre, a szükséges eljárásokra. Ezeket Kezelési Tervben kell összefoglalni, mint ahogy az a *Világörökségi Konvenció alkalmazásának operatív irányelveiben* megfogalmazásra került.

23 *(28).* A történeti városképek kezelési tervének kialakítása és alkalmazása szakemberek interdiszciplináris csapatának részvételét igényli, éppúgy, mint az érintett közönséggel való időnkénti konzultáció figyelembe vételét.

24 (29). A történeti városképek hatásos kezelése a térbeli, funkcionális és a tervezéssel összefüggő értékek folyamatos védelmét és felhasználását teszi szükségessé. Ebben a tekintetben jelentsen külön hangsúlyt a kortárs építészetnek a hagyományos városképpel való harmonizálása.

25 *(30).* A városfejlesztés gazdasági szempontjait a távlati örökségvédelem céljaihoz kell kötni.

26 *(31).* A történeti jellegű épületek és szabad területek, valamint a kortárs építészeti alkotások jelentősen hozzájárulnak a város értékeihez, hiszen a városi karaktert fejezik ki. A kortárs építészet jelentősen növelheti a város versenyképességét a lakosság, a turisták és a tőke körében egyaránt. A történeti és a kortárs építészet a helyi közösségek vagyonát alkotja, ami egyaránt szolgálja az oktatást, a szabadidő eltöltését, az idegenforgalmat, a javak piaci értékének biztonságát.

AJÁNLÁSOK

A`következőket javasoljuk megfontolásra a Világörökség Bizottságnak:

A.) A világörökségi listára már felvett történeti városnegyedek esetében a történeti városkép fogalmát az ezen Memorandumban foglaltak szerint kell figyelembe venni a világörökség integritását érintő feltételezett vagy elhatározott beavatkozások számbavételekor. Ezeket az elveket kell hangsúlyozni azokban a tervekben, amelyek a történeti városkép védelmének sajátos eszközeit határozza meg.

B.) Új értékeknek és helyszíneknek a világörökségi listára való felvétele elhatározásakor ajánlatos kitérni a történeti városkép fogalmára mind a javaslattél, mind az elbírálási eljárás során.

C.) Az UNESCO-t felkérjük, hogy tanulmányozza annak lehetőségét, hogy új javaslatot tegyenek a történeti városképek jelenlegi listájának kiegészítésére és aktualizálására. Egy későbbi időpontban az UNESCO Közgyűlése foglalkozzék a kortárs építészet és a történeti városképek összefüggéseinek vizsgálatával.

Bécs, 2005. május 14.

World Heritage and Contemporary Architecture - Managing the Historic Urban Landscape" /the so called Vienna Memorandum elaborated by the International Experts meeting held in Vienna in May 2005, supported and adopted by the Genaral Assembly of Stae Parties to the UNESCO World Heritage Convention (1972)

XIAN-I NYILATKOZAT ÖRÖKSÉGI ÉPÜLETEK, HELYSZÍNEK ÉS TERÜLETEK KONTEXTUSÁNAK[25] MEGŐRZÉSÉRŐL, 2005[26]

Preambulum

Összegyűlve Xian (Kína) ősi városában, 2005. október 17-21 között – az ICOMOS Kínai Nemzeti Bizottsága meghívására –, az ICOMOS 15-ik Közgyűlése alkalmából, egyben megünnepelve alapításának a 40-ik évfordulóját, s azt a hosszantartó elkötelezettséget, amellyel a világ kulturális örökségének megóvását és megőrzését, a világ fenntartható és humán fejlődésének keretében biztosítja;

Merítve a Közgyűléshez kapcsolódó, *Műemlékek és Műemlékhelyszínek a komplex környezeti beágyazódásukban – A kulturális örökség megőrzése a változó városképben és tájban* című Nemzetközi Szimpózium során bőségesen bemutatott esetekből és elemzésekből, valamint levonva a tanulságokat az illetékes hatóságok, intézmények és szakértők által Kínából, és a világ minden tájáról az örökségi elemek, helyszínek és védett területek: történeti városok, tájak, tengeri-tájak, kulturális utak és régészeti helyszínek megfelelő gondozását és menedzselését széles körben, a felgyorsult változások és fejlődés összefüggéseiben bemutató ismertetéseiből;

Tekintetbe véve azt a nemzetközi szakmai értékelést, amelyet a műemlékek és műemlékhelyszínek komplex környezeti beágyazódása tekintetében kifejezésre juttat a *„Nemzetközi Karta a műemlékek és műemléki együttesek konzerválására és restaurálására - Velencei Charta 1964”,* és még számos általa inspirált szöveg, így különösen a *Narai dokumentum a hitelességről, 1994,* valamint nemzetközi tanácskozásokon megfogalmazott további olyan következtetések és ajánlások, mint a **„***Hoi An Nyilatkozat az ázsiai történeti városnegyedek megőrzéséről, 2003, a „Nyilatkozat és ajánlás Bam kulturális örökségének helyreállításáról, 2004”, és a Szöuli nyilatkozat az ázsiai városok és falvak és a turizmus kapcsolatáról, 2005;*

Megjegyezve az UNESCO egyezmények és ajánlások a komplex környezeti beágyazódás koncepciójával kapcsolatos utalásait, mint: az *„Ajánlás a táj szépségének és karakterének védelméről (1962)”*, az *„Ajánlás a közmunkák által veszélyeztetett kulturális javak védelméről (1968)”, „Nairobi ajánlás a történeti együttesek megőrzésére (1976)”; „az Egyezmény a szellemi kulturális örökség védelméről (2003)”,* de leginkább az *„Egyezmény a világ kulturális és természeti örökségének védelméről (1972)”*;

Hangsúlyozva annak a szükségességét, hogy megfelelő módon foglalkozni kell a városoknak, a tájaknak és az örökségi útvonalaknak az életforma és a mezőgazdasági művelés változásaival; a turizmus, illetve a természeti vagy ember előidézte nagyléptékű katasztrófák folytán bekövetkező gyors, vagy fokozatos átváltozásával, és hangsúlyozva annak a szükségességét is, hogy fel kell ismerni és megfelelő módon kell védeni és fenntartani az örökségi elemek, helyszínek és területek méltó jelenlétét a saját komplex környezeti beágyazódásukban, mint egyfajta megoldási módot az említett átalakulási folyamatok okozta, a kulturális örökséget a maga teljes gazdagságának és hitelességének, jelentőségének, értékeinek, integritásának és változatosságának megtartásában fenyegető veszélyek csökkentésére,

---

[25] Az eredeti angol kifejezés, a „setting” értelmében a szövegben továbbiakban a „komplex környezeti beágyazódás” kifejezés szerepel. (A 2. kiadás Szerk. megjegyzése)

[26] A fordítást dr. Fejérdy Tamás készítette

Az ICOMOS 15-ik Közgyűlésének a résztvevői Következők Nyilatkozatot fogadják el, amely olyan kormányzati és civil szervezetek, nemzeti és helyi hatóságok és intézmények és szakértők számára megfogalmazott elveket és ajánlásokat tartalmaz, amelyek és akik törvényhozási, koncepcionális, tervezési és menedzselési folyamatokon keresztül képesek befolyásolni a világ örökségi elemeinek, helyszíneinek és területeinek a saját komplex környezeti beágyazódásukban megvalósuló jobb (hatékonyabb) védelmét és megőrzését.

A komplex környezeti beágyazódás szerepének az elismerése a műemlékek, műemlékhelyszínek és területek jelentőségében

1. Műemlékek, műemlékhelyszínek és területek komplex környezeti beágyazódását az a közvetlen és távolabbi környezet határozza meg, amelynek részét képezik, vagy amely közrejátszik a jelentőségük és egyedi karakterük érvényesülésében.

A fizikai és látvány tényezőkön túl a komplex környezeti beágyazódás magába foglalja a természeti környezettel való kölcsönhatást; múltbeli és jelenlegi társadalmi és spirituális gyakorlatokat, (nép)szokásokat, hagyományos ismereteket, használati módot vagy tevékenységet és egyéb formáit a szellemi örökségnek, amely alkotja és formálja a teret éppen úgy, mint a jelenlegi, dinamikus kulturális, társadalmi és gazdasági kontextust.

2. Különböző léptékű műemlékek, műemlékhelyszínek és területek – beleértve egyedi épületeket, kulturális útvonalakat és régészeti helyszíneket – jelentősége és egyedi karaktere azok felismert társadalmi és spirituális, történeti, művészeti, esztétikai, természeti, tudományos illetve egyéb kulturális értékeiből következik.

A komplex környezeti beágyazódás megértése, dokumentálása és interpretálása különböző összefüggésekben

3. A komplex környezeti beágyazódás megértése, dokumentálása és interpretálása alapvető fontossággal bír bármely örökségi elem, helyszín vagy terület meghatározásában és értékelésében.

A komplex környezeti beágyazódás meghatározásához szükséges megérteni az adott örökségi érték környezetének történetét, fejlődéstörténetét és karakterét.

4. A komplex környezeti beágyazódás mindent magába foglaló megértése multidiszciplináris megközelítést igényel, valamint minden lehetséges információs forrás igénybevételét.

A források magukba foglalják a hivatalos adattárakat és archívumokat, művészi és tudományos leírásokat, az „oral history-t” és a hagyományos ismereteket, a helyi és a kapcsolódó közösségek elgondolásait, valamint a látképek és látványok elemzését. Kulturális hagyományok, rituálék, spirituális gyakorlatok és elképzelések, akárcsak a történelem, a topográfia, a természeti környezeti értékek, használati módok és még egyéb tényezők részvételével teremtődik meg a komplex környezeti beágyazódás fizikai és szellemi értékeinek és dimenzióinak teljessége. A komplex környezeti beágyazódás meghatározásakor gondosan artikulálni kell annak jellegzetességeit, értékeit és összefüggéseit azzal az örökségi elemmel, amelyiknek a komplex környezeti beágyazódásáról van szó.

Tervezési eszközök és gyakorlatok kifejlesztése a komplex környezeti beágyazódás megőrzésére és kezelésére

5. A hatékony tervezési és jogi eszközök, politikák és stratégiák és gyakorlatok alkalmazása következetességet és folyamatosságot igényel a végrehajtásban, miközben tekintetbe veszi azt a helyi vagy kulturális összefüggésrendszert, amelyben működik.

A komplex környezeti beágyazódás kezelésének eszközei közé tartoznak: sajátos jogi intézkedések, szakmai képzés, mindenre kiterjedő kezelési terv vagy kezelési rendszer kidolgozása, valamint a megfelelő örökségvédelmi hatáselemzési módszerek alkalmazása.

6. Az örökségi elemek, helyszínek és területek védelmét, megőrzését és kezelését szolgáló jogalkotásnak, szabályozásnak és irányelveknek biztosítaniuk kell olyan puffer (védő)zóna létrehozását körülöttük, amely figyelembe veszi és megőrzi a hozzájuk tartozó komplex környezeti beágyazódás jelentőségét és egyedi sajátosságát.

7. A tervezés eszközeinek foglalkozniuk kell a komplex környezeti beágyazódás gyors vagy fokozatos változása hatásainak hatékony ellenőrzésével.

A meghatározó sziluettek, (távlati) látványok-látképek és a megfelelő távolság megtartása bármely új közösségi vagy magán fejlesztés és az örökségi elemek, helyszínek és területek között jelentik azokat a kulcsfontosságú szempontokat, amelyeket jelentős komplex környezeti beágyazódások esetén elemezni kell az oda nem illő vizuális és térbeli beavatkozások, területhasználat megelőzésére.

8. Örökségi hatástanulmányt kell igényelni minden új fejlesztés esetén, amely hatással van az örökségi elemekre, helyszínekre és területekre és komplex környezeti beágyazódásukra.

Az örökségi elemek, helyszínek és területek komplex környezeti beágyazódásán belüli fejlesztéseknek pozitívan kell azok érvényesülését elősegíteni és részt kell venniük azok jelentőségének és egyedi karakterének megtartásában.

A komplex környezeti beágyazódást érintő változások követő-figyelése és kezelése

9. A változási ráta, valamint az örökségi elemek, helyszínek és területek változásának és átalakulásának egyedi és halmozódó hatásai folyamat keretében mutatkoznak meg, amelyet monitorozni és kezelni-alakítani kell.

A városi és a vidéki tájak, az életmód, a gazdálkodás vagy a természeti környezet fokozatos vagy gyors átalakulása egyaránt képes lényegi és visszafordíthatatlan hatást gyakorolni a komplex környezeti beágyazódásnak az örökségi elemek, helyszínek és területek hitelességében játszott szerepére.

10. Az örökségi elemek, helyszínek és területek komplex környezeti beágyazódásának változásait úgy kell kezelni-alakítani, hogy a kulturális jelentőség és az egyedi karakter megmaradjon.

Az örökségi elemek, helyszínek és területek komplex környezeti beágyazódása változásainak menedzselése nem jelenti szükségszerűen a változások megelőzését vagy megakadályozását.

11. A monitoringnak keretében megközelítési módokat és cselekvési javaslatokat kell meghatározni a leromlás, a jelentőségvesztés vagy banalizáció észlelésére, mérésére és ugyanúgy azok megelőzésére és orvosolására, továbbá javaslatokat kell tennie a megőrzési, kezelési és bemutatási gyakorlat jobbá tételére.

Minőségi és mennyiségileg mérhető indikátorokat kell kidolgozni annak megismeréséhez, hogy milyen mértékben játszik szerepet a komplex környezeti beágyazódás az örökségi elemek, helyszínek és területek jelentőségében. A monitorozandó indikátorokkal le kell tudni fedni olyan területeket, mint a látképekre, sziluettekre vagy a nyílt terekre gyakorolt hatások, a levegőszennyeződés, a hangszennyezés, valamint a gazdasági, társadalmi és kulturális dimenziók.

A helyi, interdiszciplináris és nemzetközi közösségekkel a komplex környezeti beágyazódások megőrzését és kezelését érintő együttműködésben és ismeretterjesztésben végzett munka.

12 Az elkötelezett együttműködés a kapcsolódó és a helyi közösségekkel lényegi részét képezi a komplex környezeti beágyazódások megőrzését és kezelését szolgáló fenntartható stratégiák kialakításában.

A multidiszciplináris elkötelezettség bátorítandó, úgy is, mint általánosan elfogadott gyakorlat a komplex környezeti beágyazódások megőrzésében és kezelésében. Az érintett örökségi területek magukba foglalják az építészetet, az urbanisztikai és regionális tervezést, a tájkép-tervezést, a mérnöki (infrastrukturális) létesítményeket, az antropológiát, a történelmet, a régészetet, az etnológiát, a múzeumokat és archívumokat. A természeti örökség intézményeivel és szakembereivel való együttműködés szintén bátorítandó, úgy is, mint az örökségi elemek, helyszínek és területek és azok komplex környezeti beágyazódásának számbavételét, védelmét, bemutatását és értelmezését szolgáló jó gyakorlat integráns része.

13. A szakmai képzést, az értelmező bemutatást, a közösség-nevelést és ismeretterjesztést is bátorítani kell az együttműködés támogatására és az ismeretek egymás közötti megosztására, továbbá a megőrzés céljainak előmozdítására, a védelmi eszközök, a kezelési tervek és egyéb alkalmazások hatékonyságának növelésére.

A tapasztalatokat, az ismereteket és az egyes örökségi elemek, helyszínek, területek konzerválása kapcsán kifejlesztett eszközöket ki kell terjeszteni azok komplex környezeti beágyazódásának kezelésére is. Gazdasági forrásokat kell biztosítani az örökségi elemek, helyszínek, és területek komplex környezeti beágyazódásának kutatására, értékelésére és megőrzésének stratégiai tervezésére. A komplex környezet beágyazódás különböző dimenziókban megmutatkozó jelentősége megfelelő ismertségének biztosítása a szakemberek, intézmények, a kapcsolódó és helyi közösségek közös felelőssége, akik a döntéshozatal során mindannyian tekintetbe kell, hogy vegyék a komplex környezeti beágyazódás fizikai és szellemi dimenzióit.

Elfogadva Xian-ban (Kína), 2005. október 21-én.

Xi'an Declaration on the Conservation of the Setting of Heritage Structures, Sites and Areas - Adopted in Xi'an, China by the 15th General Assembly of ICOMOS on 21 October 2005 Final version - 22.10.2005

ANDONG-I AJÁNLÁS, 2006[27]

Preambulum

Összegyűlve Szöulban és Andong városában, az ICOMOS Koreai Nemzeti Bizottságának meghívására, a Kulturális és Turisztikai Minisztérium, a Kulturális Örökség Hatósága, Andong város és Gyeongju városok nagylelkű támogatásával;

Merítve a tapasztalatcsere tanulságaiból és mindabból, amire a bemutatott esettanulmányok rávilágítottak, továbbá élvezve Yangdong és Hahoe tradicionális történeti falvak lakóinak és tulajdonosainak vendégszeretetét;

Elismerve a történeti és tradicionális falvak sajátos természetét, amelyet Koreában és világszerte a fizikai és szellemi kulturális örökségen keresztül, a kulturális sokféleség különösen gazdag kifejezése jellemez;

Annak tudatában, hogy a közösségi életet, a történeti és tradicionális falvak kulturális örökségének alapvetően fontos, autentikus és megkülönböztetett tényezőjeként szükséges megőrizni – a turizmus lehetséges hozzájárulásával –, valamint az érdekeket is össze kell egyeztetni;

Tekintve, hogy Yangdong és Hahoe falvakat felvették a Koreai Világörökségi Várományos Listára, amelyet a koreai nemzeti hatóságok a Világörökségi Egyezmény végrehajtása keretében dolgoztak ki, valamint tekintetbe véve a jelölésnek a hatályos, hatékony vezetési rendszert és a helyi közösségek bevonását illető feltételeit;

Figyelembe véve az ICOMOS Nemzetközi Kulturális Turizmus Kartáját (1999) és az ICOMOS Xi'an-i nyilatkozatát a világörökségi építmények, helyszínek és területek komplex környezeti beágyazódásának megőrzéséről (2005), továbbá építve az ICOMOS szöuli, az ázsiai városok és falvak és a turizmus kapcsolatáról szóló nyilatkozatára (2005), valamint a Hoi An-i, az ázsiai történeti területek megőrzéséről szóló nyilatkozatra (2003);

Elismerve az ENSZ Turisztikai Világszervezete munkájának jelentőségét, amelyet az átfogó szakpolitikai rendszer, a fenntartható turizmus mutatói, és a kulturális örökségi helyszínek kezelése fejlődési mutatói kidolgozásának terén végzett;

Azzal a szándékkal, hogy az alábbi szervezeteknek konstruktív iránymutatást nyújtsanak, valamint annak reményében, hogy e gyakorlat tanulságai a világ többi részén lévő történeti és tradicionális falvak gondozásával és támogatásával foglalkozó intézmények és szervezetek érdekét szolgálják majd, a regionális találkozó és munkatanácskozás résztvevői - a kulturális örökség és a turizmus szorosabb összekapcsolásáért, a történeti és tradicionális falvak, mint az élet helyszínei fejlesztését, irányítását, továbbá fenntartható megőrzését illetően - *az alábbiakat javasolják*:

1. Yangdong és Hahoe falvak lakóinak

a) A hatékony kulturális turizmus tervezésért, a falvak turisztikai célállomásként tekintsék át eddigi tapasztalataikat, tekintetbe véve örökségük minden tényezőjét, beleértve az olyan fizikai örökségeket is, mint például az épületek és a kertek; valamint a szellemi örökségeket, mint például az életmód, a tradicionális készségek és a spirituális gyakorlatok, amelyek meghatározzák a falu térbeli elrendezését, valamint a környező tájat és komplex környezeti beágyazódását.

b) Ezen értékelést bocsássák az illetékes hatóságok rendelkezésére, hogy azok mérlegelni tudják a további, a falvak kezelési rendszereit fejlesztő folyamatok során.

[27] A fordítást Bíró Mátyás, az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

c) Hozzanak létre közösségi programokat a helyi lakosság olyan kulturális projektekben való részvételének bátorítására, amelyek a falvak megőrzését és fenntartható fejlesztését célozzák.
d) Megfelelően óvják és kezeljék a falvakat körülvevő komplex környezetet és természeti vagy mezőgazdasági tájat, figyelembe véve azok fizikai, társadalmi és kulturális dimenzióit, kiváltképp a turisztikai létesítmények elhelyezésekor Yangdong és Hahoe falvakban.
e) A történeti és tradicionális falvak turisztikai marketingjében kiemelten figyeljenek a különleges érdeklődésre számot tartó területek – a hazai és nemzetközi turisztikai piac közkedvelt tömegturisztikai célállomásai – fizikai, társadalmi és kulturális tényezőik alapján megállapított, maximális látogatók számának (terhelhetőségének) betartására.
f) Dolgozzanak ki az új épületekre és infrastruktúrákra, illetve a használaton kívüli épületek újbóli felhasználásra vonatkozó iránymutatásokat figyelembe véve az épületek hagyományos építészeti stílusát a kialakítást, a helyszín kiválasztását, a léptéket és az építőanyagokat illetően.
g) Adják tovább a helyi közösségeknek és embereknek a történeti és tradicionális falvak tervezési és kezelési folyamata eredményeként létrejött tudásanyagot.

3. A koreai nemzeti hatóságoknak

a) Tekintsék kezelési rendszerük elengedhetetlen részének a Yangdong és Hahoe falvak lakóinak szükségleteire – életminőségük javítására – való reagálást; valamint tekintsék rendszerük feltételének az épített környezet megóvásának kontextusában, a falvakon belüli különálló házak, valamint a táj és a környezet átfogó építészeti hitelességének tiszteletét.

b) Ösztönözzék és segítsék elő a helyi közösség aktív szerepvállalását, továbbá saját tudása és szakértelme tiszteletét a *Világörökségi Egyezmény Végrehajtási Irányelvei* (Operational Guidelines to the World Heritage Convention, 2005.) értelmében.

c) Biztosítsák, hogy a falvak kezelési és megóvási folyamata a megvalósítás minden szakaszában a legmegfelelőbb hozzáférhető tudományos és tradicionális tudáson, továbbá készségeken alapuljon; valamint a tudás kölcsönös átadásának fejlesztését a falvak jobb kezelése és megóvása eszközeként támogassák.

d) Biztosítsák, hogy a kulturális turizmus kezelése integrálódjék a vonatkozó tervekkel, programokkal és stratégiákkal mind nemzeti, mind regionális, mind pedig helyi szinten.

e) Adják tovább a helyi közösségeknek és embereknek a történeti, valamint tradicionális falvak tervezési és kezelési folyamata eredményeként létrejött tudásanyagot.

4. Az utazásszervezőknek és a turizmusipar egyéb szereplőinek

a) Vegyenek részt a történeti és tradicionális falvak tervezésének és kivitelezésének minden szakaszában.

b) Csökkentsék a lehető legkisebbre a falvak turisztikai túlterhelését azáltal, hogy a helyi utazási irodák és az utazásszervezők megfelelően összehangolják a látogatásokat.

c) Alakítsanak ki olyan, a régióhoz kötődő, a hazai és nemzetközi piacon különleges érdeklődésre számot tartó turisztikai termékeket, amelyek bemutatják az adott tradicionális történeti falvak – fizikai és szellemi – kulturális örökségét.

d) A turizmusipar szereplői végezzenek elégedettségi- és hatásfelméréseket a látogatók körében, és az eredményeket osszák meg a többi érintettel és érdekelttel, beleértve a helyi közösségeket és hatóságokat is.

e) Az utazásszervezők fogadják el, hogy kötelességük megfelelően tájékoztatni az utazókat célállomásuk örökségi és kulturális értékeiről, továbbá a tiszteletteljes magatartás szükségéről.

5. A nemzetközi kormányközi szervezeteknek

a) Az UENSCO és az ICOMOS még jobban kapcsolja össze a kulturális turizmus tervezésének és kezelésének [kérdéseit] a Világörökségi Egyezmény követési és megfigyelési rendszerével, valamint az UNESCO egyéb kulturális örökségi egyezményei, ajánlásai és programjai végrehajtásával.

b) Az ENSZ Turisztikai Világszervezete folytassa együttműködését az ICOMOS-szal és annak nemzetközi és nemzeti bizottságainak hálózatával a turizmus világörökségi helyszínekre gyakorolt hatásait illetően, különösen a nemzetközi egyezmények által elismertek helyszínek esetében.

6. Az ICOMOS-nak

a) A nemzetközi és nemzetközi bizottságokkal együttműködve folytassa a Nemzetközi Kulturális Turizmus Bizottság által kezdeményezett, a turizmus kulcsmutatóinak kidolgozását célzó rendkívül fontos munkáját, különös tekintettel a történeti és tradicionális falvakra, azok fizikai és szellemi örökségére, valamint az őket körülvevő történeti tájra és komplex környezeti beágyazódásukra.

b) Fejlessze tovább a világörökségi-értékelési szempontjait úgy, hogy részletesebb iránymutatást nyújtson a kulturális turizmus tervezésének és kezelésének lebonyolítása értékeléséről.

c) Ösztönözze nemzeti és nemzetközi bizottságait, hogy az ICOMOS Nemzetközi Kulturális Turisztikai Bizottságával együttműködve elemezzék és készítsenek jelentéseket a világörökségi helyszínek turisztikai befogadóképességéről különös tekintettel a Világörökségi Listán szereplőkéről; továbbá támogassa az olyan kezelési rendszerek kidolgozását, amelyek a kulturális turizmus hatásaival foglalkoznak.

d) Hívja fel nemzeti és nemzetközi bizottságainak figyelmét az ENSZ Turisztikai Világszervezete és az ICOMOS Nemzetközi Kulturális Turisztikai Bizottsága által 2005-ben kidolgozott *A természeti és kulturális helyszínek turisztikai túlterhelésének kezelési irányelvei* (Guidebook for Tourism Congestion Management at Natural and Cultural Sites) című kiadványára és az abban közölt mutatókra.

e) Bővítse ki és erősítse meg együttműködését az ENSZ Turisztikai Világszervezetével annak érdekében, hogy foglalkozzanak a kulturális és fenntartható turizmus kérdésével az örökségi helyszínek kezelése tekintetében.

f) Világméretű hálózatán keresztül terjessze ezen ajánlásokat a nemzeti és nemzetközi bizottságai valamint intézményi partnerei között, hogy ösztönözze alkalmazásukat a történeti és tradicionális falvak szakpolitikája és megőrzése terén.

Ezen ajánlásokkal nyilvánít minden résztvevő őszinte köszönetet a koreai házigazdáknak az érdekes és termékeny találkozóért, valamint műhelymunkáért. Külön köszönetünket fejezzük ki az ICOMOS Korea vezetőségének a szervezésbe fektetett energiájáért, a Kulturális és Turisztikai Minisztérium kitartó támogatásáért, a Kulturális Örökség Hatóságának, Andong és Gyeongju városok, valamint Yangdong és Hahoe falvak lakóinak részvételéért.

Kelt Andongban, 2006. június 13-án.

LIPCSEI CHARTA 2007
a fenntartható európai városokról[28]

PREAMBULUM

A fenntartható európai városokról szóló LIPCSEI CHARTA a tagállamok dokumentuma, melyet az európai kulcsszereplők széles körű részvételével dolgoztak ki. Az európai városok kihívásainak és esélyeinek, valamint eltérő történelmi, gazdasági, társadalmi és környezeti hátterének tudatában a tagállamok városfejlesztésért felelős miniszterei közös elvekben és stratégiákban állapodnak meg.

A miniszterek kötelezettséget vállalnak arra, hogy

- saját országukban politikai vitát kezdeményeznek arról, hogyan integrálják a fenntartható európai városokról szóló Lipcsei Chartában lefektetett alapelveket és stratégiákat a nemzeti, regionális és helyi fejlesztési politikákba;
- alkalmazzák az integrált városfejlesztés eszközét és bevonják a releváns hatóságokat a végrehajtásba, valamint megteremtik nemzeti szinten a szükséges kereteket; illetve
- támogatják egy kiegyensúlyozott területi rendszer létrehozatalát, mely egy európai policentrikus településhálózati struktúrán alapszik.

A miniszterek köszönetet mondanak a Német Elnökségnek az „Integrált városfejlesztés, mint a városok sikeres fenntarthatóságának előfeltétele" című beszámoló, valamint „A leromlott városi területek fizikai környezete javításának stratégiája", a „Helyi gazdaság és a helyi munkaerő-piac megerősítése a leromlott városi területeken", a "Proaktív oktatás- és képzéspolitika a leromlott városi területeken élő gyermekek és fiatalok számára", és a „Fenntartható városi közlekedés és leromlott városi területek" című tanulmányok kidolgozásáért és az ezekben bemutatott jó gyakorlati példákért szerte Európában. Ezek a tanulmányok minden városnak segítséget nyújthatnak a fenntartható európai városokról szóló Lipcsei Chartában lefektetett alapelvek és stratégiák eredményes végrehajtásában.

A miniszterek deklarálják:

Mi, az Európai Unió városfejlesztésért felelős miniszterei, a történelem során kialakult európai városokat értékes és pótolhatatlan gazdasági, társadalmi és kulturális értéknek tekintjük.

Városaink védelme, erősítése és továbbfejlesztése érdekében kiemelten támogatjuk az EU Fenntartható Fejlődés Stratégiáját, mely a lille-i Cselekvési Programra, a rotterdami Városfejlesztési Joganyagra és a Bristoli Megállapodásra épít. Ennek alapján a fenntartható fejlődés minden dimenzióját - a gazdasági prosperitást, a társadalmi egyensúlyt és az egészséges környezetet - egyidejűleg és egyforma súllyal kell figyelembe venni. Ezzel párhuzamosan nagy figyelmet kell fordítani a kultúrára és az egészségügyre is. A tagországoknak hangsúlyt kell helyezniük az intézményi kapacitások biztosítására.

Városaink egyedi kulturális és építészeti sajátosságokkal, erős társadalmi integrációs erővel és a gazdasági fejlődés tekintetében kivételes lehetőségekkel bírnak, mint a tudás központjai, és mint a gazdasági növekedés és az innováció forrásai. Ezért globális felelősséggel rendelkeznek. Ugyanakkor demográfiai problémákkal, társadalmi egyenlőtlenséggel, egyes népességcsoportok társadalmi kirekesztődésével, a megfelelő, de megfizethető lakások hiányával és környezeti problémákkal küzdenek. A városok hosszú távon nem tölthetik be a társadalmi fejlődés és a gazdasági növekedés motorjaként a lisszaboni stratégiában leírt szerepüket, amennyiben nem sikerül megőriznünk a társadalmi

[28] A dokumentum hivatalos magyar szövegének átvétele

egyensúlyt a városokon belül és a városok között, miközben megvédik kulturális sokféleségüket, és kimagasló színvonalat mutatnak a tervezés, az építészet és a környezetvédelem területén.

Egyre inkább szükségünk van olyan teljes körű stratégiákra, s minden, a városfejlesztési folyamatban érintett személy és intézmény koordinált fellépésére, melyek túlmutatnak az egyes városok határain. A kormányzat minden– helyi, regionális, nemzeti és európai – szintjének saját felelőssége van városaink jövőjének alakításában. Ahhoz, hogy a többszintű kormányzat valóban hatékony legyen, az ágazati politikák közötti koordinációt fejleszteni kell, és ki kell alakítani az integrált városfejlesztési politika iránti elkötelezettséget. Biztosítanunk kell továbbá, hogy azok, akik e politikák megvalósításával foglalkoznak a különböző szinteken, megszerezzék a fenntartható városok és közösségek kiépítéséhez szükséges általános tudást és képességet.

Üdvözöljük az Európai Unió Területi Agenda megállapításait és ajánlásait, illetve az európai intézmények munkáját, melyek elősegítik integrált szemlélet kialakulását a városfejlesztésben. Elismerjük az Aalborg-i Kötelezettségvállalásokat, mint értékes hozzájárulást a helyi stratégiák kidolgozásához és azok koordinált megvalósításához, ugyanúgy, mint az „Életerős városok hálózatának" Európai Chartáját, valamint az Épített Kultúra Építészeti Politikáinak 2007. április 27-i Európai Fórumán született javaslatokat.

Ajánljuk:

1. Az integrált városfejlesztési politika nagyobb mértékű hasznosítása

Az integrált városfejlesztési politika számunkra azt jelenti, hogy a városfejlesztés szempontjából fontos problémákat és érdekeket folyamatosan és méltányos módon tekintetbe vesszük. Az integrált városfejlesztési politika kialakítása olyan folyamat, melynek során a várospolitika legfőbb területei – a földrajzi hely, téma és időbeli szempontok - koordinálásra kerülnek. A gazdasági szereplők, az érdekeltek és a lakosság együttes bevonása a lényeges. Az integrált városfejlesztési politika kulcsfontosságú az EU Fenntartható Fejlesztési Stratégia végrehajtásában. Megvalósítása európai dimenziójú feladat, ahol azonban figyelembe kell venni a helyi sajátosságokat és szükségleteket, és a szubszidiaritás elvét.

Az integrált városfejlesztési politika révén összeegyeztetett érdekek megteremtik az állam, a régiók, a városok, a polgárok és a gazdasági szereplők közötti konszenzus alapját. A tudás és a finanszírozási források koncentrálásával a korlátos közpénzek felhasználásának hatékonysága növelhető. Az állami és a magánberuházások jobban koordinálhatók. Az integrált városfejlesztési politika bevonja a közigazgatáson kívüli szereplőket és lehetővé teszi az állampolgárok számára, hogy aktív szerepet játsszanak közvetlen lakókörnyezetük formálásában. Ugyanakkor a lakosság részvétele nagyobb fokú tervezési és beruházási biztonságot is nyújt.

Ajánljuk, hogy az európai városok a városuk egészére dolgozzanak ki integrált városfejlesztési programot. Az ilyen végrehajtásra orientált tervezési dokumentumok tartalmazzák

- a városok és környezetük erősségeinek és gyengeségeinek a jelenlegi helyzet elemzésén alapuló leírását,
- a konzisztens fejlesztési célok meghatározását és a városra vonatkozó jövőképet,

- a különböző városrészek fejlesztéspolitikai koncepciójának összehangolt ágazati és műszaki terveit, amelyek biztosítják, hogy a konkrét beruházások az adott városrész kiegyensúlyozott fejlődéséhez hozzájáruljanak,
- az állami és a magánszektor szereplői által felhasznált támogatások területileg koncentrált és összehangolt felhasználását biztosító feltételeket,
- a városokon belüli és a város-régió kapcsolatában érvényesített tervezési koordinációt, melybe a lakosságot és az érdekelteket be kell vonni, akik alapjaiban hozzájárulhatnak az adott térség jövőbeli gazdasági, társadalmi és környezeti minőségének megfelelő alakulásához.

Az együttműködést erősíteni kell helyi és város-régió szinten. A cél a város és vidék közötti, valamint a város-környék és az agglomeráción belül a kis-, közép- és nagyvárosok közötti egyenlő partnerség elvének érvényesítése. A városfejlesztési intézkedések és döntések tekintetében meg kell akadályoznunk minden város elszigetelődést. Városaink a város-régió fejlődésének fókuszai és felelősséget kell vállalniuk a területi kohézióért. Ebből a szempontból igen hasznos, ha európai szinten városaink hálózatok formájában is sokkal szorosabban együttműködnek egymással.

Az integrált városfejlesztési politika számos olyan eszközt biztosít számunkra, melyek már sok európai városban hasznosnak bizonyultak a modern, együttműködő és hatékony kormányzati struktúrák kialakításában. Ezek elengedhetetlenek az európai városok versenyképességének növeléséhez. Segítik a lakás-, a gazdaság- és az infrastrukturális fejlesztés időbeni összehangolását, figyelembe véve többek között a meglevő elöregedési és migrációs trendeket és az energiapolitikai feltételeket.

Az integrált városfejlesztési politika keretében az alábbi cselekvési stratégiákat tekintjük alapvető fontosságúnak az európai városok versenyképességének növelése érdekében:

Kiváló minőségű közterek létrehozása és fenntartása

A közterek, a épített környezet, az építészet és a városfejlesztés minősége fontos szerepet játszanak a városi lakosság életkörülményeiben. Ezek lényeges „puha” tényezők a tudás alapú iparágakban érdekelt vállalkozások, a képzett és kreatív munkaerő és a turizmus számára. Ezért erőteljesebben kell érvényesíteni az építészet, az infrastrukturális tervezés és a városfejlesztés kölcsönhatását, a vonzó, felhasználóbarát közterek kialakítása és az élhető környezet, a magas színvonalú „Baukultur” megteremtése érdekében. A „Baukultur” megközelítés azonban nem csak a közterületekre, de a város egészére és környezetére vonatkozik. A városoknak és kormányoknak egyaránt feladata ennek befolyásolása. Különösen fontos ez az épített örökség megőrzésében. Szükséges a kulturális örökség megőrzése, a történelmi épületek, a városi és építészeti értékek védelme.

A használható és jól megtervezett városi terek és infrastrukturális hálózatok kiépítése és fenntartása olyan feladat, mellyel mind az államnak, mind a regionális és helyi hatóságoknak, továbbá a lakosságnak és az üzleti szférának együttműködve kell foglalkozniuk.

Az infrastrukturális hálózatok modernizálása és az energiahatékonyság fejlesztése

Jelentősen hozzájárul az életminőséghez, a letelepedést és a környezet minőségét javítja a fenntartható, elérhető és megfizethető városi közlekedés, mely koordinált kapcsolatot

is biztosít a városkörnyéki közlekedési hálózatokkal. Kiemelt figyelmet kell fordítani a forgalomirányításra és a közlekedési módok összekapcsolására, beleértve a kerékpár és gyalogos közlekedési infrastruktúrát is. A városi közlekedést össze kell egyeztetni a lakónegyedek, az üzleti negyedek, a környezet és a közterek eltérő igényeivel.

A műszaki infrastruktúra, különösen a vízszolgáltatás, a szennyvízkezelés és más közüzemi szolgáltatások már korai szakaszban továbbfejlesztést igényelnek, alkalmazkodva a változó szükségletekhez, a magas színvonalú városi életforma jövőbeli követelményeinek megfelelően.

A fenntartható közüzemi szolgáltatások alapvető feltétele az energiahatékonyság, a természeti erőforrások gazdaságos kihasználása és üzemeltetésük gazdasági hatékonyságának biztosítása. Az épületek energia-felhasználását javítani szükséges. A lakóházak műszaki felújítása meghatározó szerepet játszhat az energiahatékonyságban és a lakók életminőségében. Ez érvényes a meglevő és az új épületekre is. Különös figyelmet érdemelnek ebben a tekintetben a panelos – előre gyártott technológiával – készült épületek. Optimalizált és teljesítőképes infrastruktúra-hálózatok, valamint energia-takarékos épületek alacsonyabb költségeket jelentenek a vállalkozások és a lakók számára egyaránt.

Az erőforrások hatékony és fenntartható hasznosításának meghatározó kérdése a kompakt település-szerkezet. Ez átgondolt területi és várostervezés útján érhető el, megakadályozva ezzel a város túlzott mértékű terjeszkedését, a területhasznosítás és a spekulatív fejlesztés szigorú ellenőrzésével. A városrészekben a lakás, foglalkoztatás, oktatás, szolgáltatás és a rekreációs funkciók vegyes használatának stratégiája különösen hozzájárul a fenntarthatósághoz.

A városoknak hozzá kell járulniuk lakosaik életminőségének javításához és gazdasági vonzerejük növeléséhez, a fejlett információs és kommunikációs technológiák felhasználásával az oktatás, a foglalkoztatás, a szociális szolgáltatások, az egészségügy, közbiztonság, illetve a városi hatósági munka területein.

Városainknak emellett alkalmazkodni kell az éghajlatváltozás okozta veszélyhez. A jól tervezett városfejlesztés elősegítheti a gazdasági növekedést úgy is, hogy ez nem jár nagyobb környezetszennyezéssel, sőt segítheti a környezetminőség javulását és a szén-dioxid kibocsátás csökkentését. A városok ezen eredményeket innovatív megelőző intézkedések útján érhetik el, melyet előmozdíthat az új iparágak és a környezetkímélő vállalkozások elterjedése.

Proaktív innovációs és oktatási politikák

A városokban nagy mennyiségű tudás teremtődik és kerül átadásra. Egy város tudáspotenciáljának teljes körű kihasználása függ az óvodai és az iskolai oktatás minőségétől, az oktatási és szakképzési rendszeren belüli tudástranszfer-lehetőségektől, a társadalmi és kulturális hálózatoktól, az élethosszig tartó tanulás lehetőségeitől, az egyetemek és más kutatóintézetek színvonalától, illetve az ipar, a vállalkozások és a tudomány közötti együttműködéstől.

Az integrált városfejlesztési politika szerepet játszhat e tényezők fejlesztésében, például azáltal, hogy összehozza az érintetteket, támogatja a hálózatokat és optimalizálja a letelepedési lehetőségeket. Az integrált városfejlesztés előmozdítja a társadalmi és a kultúrák közötti párbeszédet.

Az integrált városfejlesztési stratégiák, az együttműködés a városfejlesztés irányításában, a jó kormányzás hozzájárulhat az európai városok potenciáljának céltudatos kihasználásához,

különös tekintettel a versenyképességre és a növekedésre, illetve az egyes városrészeken belüli és azok közötti egyenlőtlenségek csökkentésére. Az ilyen stratégia a lakosság számára lehetőséget nyújt a társadalmi és a demokratikus részvételre.

2. Kiemelt figyelmet kell fordítani a városokon belül a leromlott területekre

A városok nagy kihívásokkal néznek szembe, különösen a gazdasági struktúra változásával és a globalizációval összefüggésben. Egyebek mellett különösen nagy probléma a magas munkanélküliség és a társadalmi kirekesztés. Egy városon belül is jelentős különbségek lehetnek az egyes városi területek gazdasági és társadalmi lehetőségeit illetően, de a környezet minőségének változása szempontjából is. A társadalmi és gazdasági fejlődés terén tapasztalható különbségek gyakran tovább növekednek, ami a városok destabilizálásához vezet. A közbiztonság ezért szintén fontos cselekvési területe az integrált városfejlesztési politikának. Az egyenlőtlenségek csökkentését és a társadalmi kirekesztés megakadályozását célzó, a társadalmi integrációra törekvő politika biztosítja leginkább a biztonságot városainkban.

Annak érdekében, hogy a városokban és városi területeken a társadalmi kohézió és integráció megvalósuljon, egy jól kidolgozott lakáspolitika is hatékony eszköz lehet. Az egészséges, megfelelő és megfizethető lakások vonzóbbá tehetik a városi területeket mind a fiatalok, mind az idős emberek számára. Ez hozzájárulás a városrészek stabilitásához.

Jobb, ha a problémákat időben felismerjük és időben, költséghatékonyan tudunk intézkedéseket tenni. Ez forrásmegtakarítást eredményez. Amikor egy városrész már hanyatlásnak indul, akkor a folyamat megváltoztatásának költségei és nehézségei már sokszorta magasabbak. A kormánynak jövőképet és a fejlesztéshez ösztönzőket kell biztosítani az érintett terület lakosai számára. A lakosság aktív részvételére, továbbá a politikusok, a lakosok és a gazdasági szereplők közötti jobb párbeszédére van szükség a hátrányos helyzetű városi térségek számára a legmegfelelőbb megoldás megtalálása érdekében.

Ezek alapján a következő, az integrált városfejlesztési politika részét képező cselekvési stratégiákat tartjuk létfontosságúnak a hátrányos helyzetű városi területek esetében:

A fizikai környezet fejlesztésére irányuló stratégiák

Egyrészt a gazdasági tevékenységek és beruházások, másrészt a magas színvonalú városi struktúrák, jól kiépített környezet, modern és hatékony infrastruktúra szorosan kapcsolódnak egymáshoz. Ezért igen fontos a leromlott városrészek meglévő épületállományának javítása, a tervezés, a fizikai állapot és az energiahatékonyság tekintetében. Az energiahatékonyság Európai Unión belüli növelését, s így az éghajlatváltozás elleni küzdelmet illetően a legnagyobb lehetőséget az új épületek, és a meglévő panelházak építési normáinak megfelelő és szakszerű betartása jelenti.

A fizikai környezet fejlesztését célzó beruházások fenntarthatóságának növelése érdekében a beruházásoknak egy hosszú távú fejlesztési stratégiába kell illeszkedniük, mely stratégia magában foglalja többek között az utólagosan szükséges állami és magánberuházásokat is.

A helyi gazdaság és a helyi munkaerő-piaci politika erősítése

A leromlott városi területek gazdasági stabilizálását célzó intézkedéseknek ki kell aknázniuk az adott területen potenciálisan létező gazdasági erőt is. Ezzel összefüggésben az olyan munkaerő-piaci- és gazdaságpolitika a megfelelő eszköz, mely az egyes területek szükségleteihez igazodik. A cél a munkahelyteremtés és a munkahelyek megőrzése, illetve új vállalkozások elindításának megkönnyítése. Különösen a helyi munkaerőpiacra való bejutás lehetőségét kell fejleszteni a keresletnek megfelelő képzések biztosításával. Fokozottabban ki kell használni az etnikai kisebbségek foglalkoztatási és képzési lehetőségeit is.

Az Európai Unió, a tagállamok és a városok feladata, hogy jobb feltételekkel és eszközökkel megerősítsék helyi gazdaságaikat és ezáltal helyi munkaerőpiacaikat, különösen a szociális gazdaság támogatásával és lakosság-barát szolgáltatások nyújtásával.

Proaktív oktatási és képzési politikák gyermekek és fiatalok számára

A leromlott városrészek fejlesztésében alapvető kiindulási pont a helyi közösség oktatási és képzési lehetőségeinek fejlesztése a gyermekekre és fiatalokra összpontosító proaktív politikákkal együtt.

Több és magasabb színvonalú oktatási és képzési lehetőséget kell nyújtani a leromlott területeken az ott élő gyermekek és fiatalok szükségleteinek megfelelően, pótolva a hiányzó szolgáltatásokat. A helyi társadalmi környezetet tekintetbe vevő, gyermekekre és a fiatalokra összpontosító politika útján tudunk hozzájárulni a hátrányos helyzetű területeken élő gyermekek és fiatalok életlehetőségeihez, hogy megvalósíthassák elképzeléseiket, s hogy hosszú távon biztosítható legyen az esélyegyenlőség.

Hatékony és megfizethető városi közlekedés elősegítése

Számos leromlott terület visel a rossz közlekedési kapcsolatokból és a szegényesen kiépített környezeti hatásokból adódó többletterhet, mellyel csökken e területek vonzereje. A hatékony és megfizethető tömegközlekedési rendszer az ott lakók számára biztosítja a mobilitást és más városrészekben lakók számára az elérhetőségét – melyet jogosan várnak el.

E probléma megoldása érdekében ezeken a területeken a közlekedési tervezést és a forgalomirányítást egyre inkább arra kell összpontosítani, hogy csökkenjenek a közlekedés miatt a környezetet sújtó negatív hatások, illetve hogy a jobban integrálja a leromlott területeket a város és a régió egészébe. Ehhez hatékony és megfizethető tömegközlekedési rendszer, továbbá a gyalogos és kerékpáros forgalom megfelelő hálózatai szükségesek.

Minél jobban stabilizáljuk gazdaságilag a leromlott területeket, és társadalmilag integráljuk, illetve korszerűsítjük fizikai környezetét és közlekedési infrastruktúráját, annál jobb esélye van annak, hogy városaink hosszú távon is a társadalmi fejlődés, a gazdasági növekedés és az innováció színterei maradnak.

Hangsúlyozzuk, hogy:

A városfejlesztési politikát nemzeti szinten kell meghatározni, innovatív megoldásokat nemzeti, de más szinteken is ki kell dolgozni.

Városainknak elégséges cselekvési hatókört kell adni a helyi feladatok felelős módon történő ellátásához, valamint megbízható pénzügyi alapot, mely biztosítja hosszú távon a

stabilitást. Ebből eredően fontos az is, hogy a tagországok strukturális alapokat használhassanak fel nagyobb volumenű integrált városfejlesztési programjaikhoz. Az alapok felhasználása során a speciális nehézségekre és a lehetőségekre kell összpontosítani, a tagországok lehetőségeinek és nehézségeinek figyelembevételével. Ha még nem áll rendelkezésre, akkor a helyi hatóságoknak el kell sajátítani az integrált városfejlesztési politika végrehajtásához szükséges képességeket és a hatékonyságot, szem előtt tartva az épített környezet minőségének és fenntarthatóságának szempontjait.

Az EU új kezdeményezései, a JESSICA és a JEREMIE programok támogatják a városfejlesztési alapok és a kis- és középvállalkozásoknak szóló alapok létrehozását, pénzügyi konstrukciókat használva fel a magántőke bevonására az integrált városfejlesztési stratégiák végrehajtása érdekében, s ez ígéretes lehetőséget kínál a hagyományos hazai és európai pénzügyi források hatékonyabb felhasználására.

Nemzeti szinten a kormányzati szerveknek egyértelműen fel kell ismerniük a városok jelentőségét a nemzeti, regionális és helyi célok megvalósításában, illetve politikáik városokra gyakorolt hatását. Az egyes kormányzati szervek városfejlesztéssel foglalkozó, vagy a városi ügyekre hatást kifejtő tevékenységeit jobban össze kell hangolni és egymással integrálni kell annak érdekében, hogy konfliktusok teremtése helyett inkább kiegészíteni tudják egymás tevékenységét.

Hangsúlyozzuk a rendszeres és strukturált tapasztalat- és ismeretcsere fontosságát a fenntartható városfejlesztés területén. Felkérjük az Európai Bizottságot, hogy a „Régiók a Gazdasági Változásért" kezdeményezés keretében a jövőben megrendezésre kerülő konferencián számoljon be a jó gyakorlat átadásának eredményeiről. Emellett szükségét érezzük egy európai platform létrehozásának, mely összegyűjti a legjobb gyakorlatokat, adatokat, összehasonlító tanulmányokat, értékeléseket és egyéb városokra vonatkozó kutatásokat annak érdekében, hogy segítsék a városfejlesztésbe bevont szereplőket minden szinten és minden ágazatban. Továbbra is támogatjuk és felgyorsítjuk a döntéshozók, a gyakorlati szakemberek és a kutatók közötti tapasztalat- és ismeretcserét helyi, regionális, nemzeti és európai szinten egyaránt, az EU Fenntartható Fejlesztési Stratégia, a Lisszaboni Stratégia és az Európai Foglalkoztatási Stratégia városi dimenziójának megerősítése érdekében.

Európának erős városokra és régiókra van szüksége.

Leipzig Charter on Sustainable European Cities - adopted by the European ministers responsible for urban policy on 24 May 2007

FRIBOURGI NYILATKOZAT A KULTURÁLIS JOGOKRÓL, 2007[29]
Fribourg, Svájc

Témakörök	Indoklás
1 Alapelvek 2 Definíciók	Elvek és definíciók
3 Identitás és kulturális örökség 4 Kulturális közösségekre hivatkozás 5 A kulturális élethez való hozzáférés és az abban való részvétel 6 Oktatás és képzés 7 Információ és kommunikáció 8 Kulturális együttműködés	Kulturális jogok
9 A demokratikus irányítás alapelvei 10 Integrálás a gazdaságba 11 A közszféra szereplőinek felelőssége 12 A nemzetközi szervezetek felelőssége	Megvalósítás

FRIBOURGI NYILATKOZAT A KULTURÁLIS JOGOKRÓL, 2007

(1) Emlékeztetve az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, az ENSZ két nemzetközi emberi jogi egyezményére, az UNESCO Egyetemes Nyilatkozatára a Kulturális Sokszínűségről, és az egyéb nemzetközileg, illetve regionálisan elfogadott vonatkozó dokumentumokra;

(2) Ismét hangsúlyozva, hogy valamennyi emberi jog egyetemes, oszthatatlan, és egymástól kölcsönösen függ; továbbá, hogy más emberi jogokhoz hasonlóan a kulturális jogok kifejezésre juttatják az emberi méltóságot, és annak előfeltételei is;

(3) Meggyőződve arról, hogy a kulturális jogok megsértése identitással összefüggő feszültséget kelt és konfliktusokhoz vezet, ami az erőszak, a háborúk és a terrorizmus egyik legfőbb oka;

(4) Hasonlóképpen meggyőződve arról, hogy lehetetlen a kulturális sokszínűséget valóban megőrizni a kulturális jogok hatékony érvényre juttatása nélkül;

[29] A fordítást Pócsi Edina, az ELTE BTKFordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

(5) Figyelembe véve, hogy tekintettel kell lenni az emberi jogok jelenlegi formában elismert kulturális dimenziójára;

(6) Szintén figyelembe véve, hogy a sokszínűség és a kulturális jogok elismerése elengedhetetlen ahhoz, hogy az emberi jogok oszthatatlanságán alapuló fenntartható fejlődés legitim és konzisztens legyen;

(7) Figyelemmel arra, hogy a kulturális jogokat elsősorban a kisebbségek és a bennszülöttek tekintetében mondták ki, s hogy fontos e jogokat egyetemesen, mindenekelőtt a leginkább nélkülözők részére biztosítani;

(8) Figyelembe véve, hogy a kulturális jogok emberi jogok rendszerében elfoglalt helyének tisztázásával, valamint e jogok természetének és megsértésük következményeinek alaposabb ismeretével lehet leginkább megakadályozni, hogy azokat a kulturális relativizmus támogatására fordítsák, valamint hogy ürügyként használják közösségek vagy népek egymás ellen uszítására;

(9) Szintén figyelembe véve, hogy a jelen nyilatkozatban megfogalmazott kulturális jogokat jelenleg számos emberi jogi okmányban rendszer nélkül ismerik el, és hogy fontos e jogokat csoportosítani annak érdekében, hogy láthatóak és koherensek legyenek, valamint elő kell segíteni, hogy teljes mértékben megvalósuljanak;

E kulturális jogokról szóló nyilatkozatot a három szféra – a közszféra (állam és állami intézmények), a civil társadalom (nem kormányzati szervezetek és más nonprofit egyesületek, intézmények), és a magánszféra (vállalkozások) – szereplői elé terjesztjük azzal a céllal, hogy helyi, állami, regionális, valamint egyetemes szinten is ösztönözzük a kulturális jogok elismerését és érvényesítését.

1. cikk (*alapelvek*)

A jelen nyilatkozatban megfogalmazott jogok elengedhetetlenek az emberi méltóság szempontjából, ezért az alapvető emberi jogok közé tartoznak, s az egyetemesség, az oszthatatlanság, valamint a kölcsönösség elvei alapján kell értelmezni őket. Ezért:

a. E jogok mindenkit megilletnek bőrszínre, nemre, életkorra, nyelvre, vallásra vagy más meggyőződésre, származásra, nemzeti vagy etnikai eredetre, társadalmi származásra vagy státuszra, születésre vagy bármilyen más olyan körülményre vonatkozó megkülönböztetés nélkül, ami alapján egy személy kulturális identitását megalkotja;
b. Senkit sem lehet szenvedésnek kitenni, vagy a jelen nyilatkozatban kifejtett jogok gyakorlása, illetve nem-gyakorlásának eredményeképp bármilyen módon megkülönböztetni;
c. Senki sem használhatja fel e jogokat az Egyetemes Nyilatkozatban, vagy más emberi jogi okmányban elismert jogok ellenében;
d. A kulturális jogok gyakorlása kizárólag a nemzetközi emberi jogi okmányokban leírtak alapján korlátozható. Semmi, ami a jelen nyilatkozatban található, nem befolyásolhatja azon rendelkezéseket, amelyek nagyobb mértékben segítik elő a kulturális jogok megvalósulását, és amelyeket valamely nemzeti törvényhozás vagy szokás, illetve a nemzetközi jog magában foglal;

e. Az emberi jogok tényleges megvalósulása érdekében a fentiekben felsorolt alapelvek szerint figyelembe kell venni azok kulturális dimenzióját.

2. cikk (*definíciók*)

A jelen nyilatkozat szerint:

a. A „kultúra" fogalma vonatkozik azokra az értékekre, eszmékre, meggyőződésekre, nyelvekre, ismeretekre és művészetekre, hagyományokra, intézményekre és életformákra, amely révén egy személy vagy egy csoport emberi mivoltát, valamint létének és fejlődésének értelmét kifejezi;
b. A „kulturális identitás" kifejezést minden olyan kulturális vonatkozás összességeként kell értelmezni, amely alapján egy személy, egyénileg vagy másokkal közösen, meghatározza vagy alakítja önmagát, kommunikál, és amely alapján elvárja méltóságának elismerését;
c. A „kulturális közösség" olyan emberek csoportjára utal, akik közös referenciákkal rendelkeznek, amelyek kulturális identitásukat alkotja, amelyet meg kívánnak őrizni és fejleszteni.

3. cikk (*identitás és kulturális örökség*)

Mindenkinek, egyénileg vagy másokkal közösen joga van:

a. Kulturális identitásáról dönteni és azt tiszteletben tartatni valamennyi változatos megnyilvánulási formájával együtt. E jog elsősorban a gondolat-, a lelkiismeret-, a vallás-, a vélemény- és a szólásszabadsággal összefüggésben gyakorolandó;
b. Ismerni és tiszteletben tartatni saját kultúráját, valamint azokat a kultúrákat, melyek sokszínűségük révén a közös emberi örökséget alkotják. Ez különösen az emberi jogok és alapvető szabadságjogok ismeretére terjed ki, hiszen ezek nélkülözhetetlen értékek az emberi örökség számára;
c. Hozzáférni – elsősorban az oktatáshoz és tájékoztatáshoz való jog élvezete révén – olyan kulturális örökségekhez, melyek különböző kultúrákat juttatnak kifejezésre, valamint a jelen és a jövő generációi számára erőforrásként szolgálnak.

4. cikk (*kulturális közösségekre hivatkozás*)

a. Mindenki, országhatároktól függetlenül szabadon dönthet arról, hogy egy vagy több kulturális közösséggel azonosságot vállal-e vagy sem, döntését pedig szabadon megváltoztathatja;
b. Senkire sem lehet kulturális identitást rákényszeríteni, vagy akarata ellenére valamely kulturális közösségbe beolvasztani.

5. cikk (*a kulturális élethez való hozzáférés és részvétel*)

a. Mindenkinek, egyénileg vagy másokkal közösen, joga van ahhoz, hogy hozzáférhessen olyan kulturális élethez, melyben szabadon részt vehet és ezt saját döntése alapján bármely tevékenységi formában teheti, országhatároktól függetlenül.
b. E jog egyebek mellett magában foglalja a következőket:

- A nyilvánosság előtt és a magánéletben való megnyilvánulás jogát olyan nyelven, amelyet a személy maga választ;
- A jelen nyilatkozatban elismert jogok értelmében kulturális szokásainak szabad gyakorlását, és a saját kulturális erőforrásainak terjesztéséhez kapcsolódó életmód folytatását, elsősorban az áruk és szolgáltatások használatának és előállításának területén;
- Ismeretek és kulturális kifejezésmódok fejlesztésének és továbbadásának szabadságát, kutatások végzését és az alkotás különböző formáiban való részvételt, továbbá az azokból származó hasznot;
- A kulturális tevékenysége révén létrejövő alkotásokhoz kötődő erkölcsi és anyagi érdekek védelméhez való jogot.

6. cikk (*oktatás és képzés*)

Az oktatáshoz való jog keretében mindenkinek joga van ahhoz, hogy élete során, egyénileg vagy másokkal közösen, olyan oktatásban és képzésben részesüljön, amely az alapvető tanulási igényt kielégítve hozzájárul a személy kulturális identitásának szabad és teljes körű fejlesztéséhez, miközben tiszteletben tartja mások jogait és a kulturális sokszínűséget. E jog magában foglalja mindenekelőtt:

a. Az emberi jogok oktatását és ismeretét;
b. Az egyén szabadságát saját nyelvének és nyelvén, valamint mások nyelvének és nyelvén való tanításhoz és tanuláshoz, továbbá saját kultúrájához és más kultúrákhoz kapcsolódó ismeretekhez;
c. A szülők azon szabadságát, hogy gyermekeik számára vallási és erkölcsi meggyőződésüknek megfelelő nevelést biztosítsanak, azonban fejlettségi szintjének megfelelően tiszteletben kell tartani a gyermek gondolat-, lelkiismeret-, és vallásszabadságát;
d. Nem állami fenntartású oktatási intézmények alapításának, vezetésének, és az azokhoz való hozzáférésnek a jogát azzal a feltétellel, hogy tiszteletben tartják az oktatás területén nemzetközileg elismert normákat és alapelveket, valamint az intézmények teljesítik a minimális állami előírásokat.

7. cikk (*kommunikáció és információ*)

Az általános érvényű szólásszabadsághoz való jog keretében – amely magában foglalja a művészi szabadságot, a véleménynyilvánítás és a tájékoztatás szabadságát –, valamint a kulturális sokszínűséget figyelembe véve mindenkinek, egyénileg vagy másokkal közösen, joga van a szabad, plurális információhoz, ami hozzájárul ahhoz, hogy az egyén

kulturális identitását teljes mértékben fejlessze. E jog, mely országhatároktól függetlenül gyakorolható, egyebek mellett a következőket foglalja magában:

a. Az információ keresésének, befogadásának és közlésének szabadságát;
b. A plurális információhoz való jogot az egyén által választott nyelven/nyelveken valamint az információ előállításában és terjesztésében való közreműködés jogát bármilyen jellegű információs és kommunikációs technológia révén;
c. E nyilatkozatban megfogalmazott jogok tiszteletben tartása mellett a kultúrákat érintő téves információk megválaszolásának jogát.

8. cikk (*kulturális együttműködés*)

Mindenkinek, egyénileg vagy másokkal közösen, joga van a demokratikus eljárásoknak megfelelően részt venni:

- saját közösségének kulturális fejlesztésében;
- az őt érintő, és a saját kulturális jogainak gyakorlására kiható döntések előkészítésében, végrehajtásában és értékelésében;
- a különböző szinteken történő kulturális együttműködés kialakításában.

9. cikk (*a demokratikus irányítás alapelvei*)

A jelen nyilatkozatban megfogalmazott jogok tiszteletben tartása, védelme, és megvalósítása minden személy és közösség számára kötelezettségekkel jár. A három különböző szféra – köz, magán, és civil – kulturális szereplőinek a demokratikus irányítás keretében kötelessége párbeszédet folytatni, szükség esetén pedig azt kezdeményezni azzal a céllal, hogy:

a. Biztosítsa a kulturális jogok tiszteletben tartását, továbbá kidolgozza a konzultáció és a részvétel formáit, s így garantálja e jogok megvalósulását elsősorban azok számára, akik a leghátrányosabb helyzetben vannak társadalmi státuszuk miatt, vagy azért, mert valamilyen kisebbséghez tartoznak;
b. Garantálja, hogy a megfelelő információhoz való jogot kölcsönösen gyakorolják annak érdekében, hogy a kulturális jogokat a társadalmi, gazdasági és politikai szféra valamennyi szereplője figyelembe vegye;
c. Képezze saját alkalmazottait, és felhívja a figyelmet valamennyi emberi jog, köztük elsősorban a kulturális jogok megértésére és tiszteletben tartására;
d. Felismerjék és tekintetbe vegyék valamennyi emberi jog kulturális dimenzióját a sokszínűségen keresztül hangsúlyozandó egyetemesség érdekében és mindenkit, egyénileg vagy másokkal közösen arra bátorítson, hogy éljen e jogokkal.

10. cikk (*integrálás a gazdaságba*)

A közszféra, a magánszféra és a civil szféra szereplőinek különleges felhatalmazuk és felelősségük keretein belül:

a. Biztosítaniuk kell, hogy az értéket hordozó, identitással rendelkező és jelentéssel bíró kulturális termékeket és szolgáltatásokat, valamint egyéb olyan termékeket, melyek jelentősen befolyásolják az életmódot és más kulturális kifejezésmódokat, oly módon alkossák meg, állítsák elő és használják, amely nem sérti a jelen nyilatkozatban megfogalmazott jogokat;
b. Figyelembe kell venniük, hogy a szegénység, elszigeteltség, vagy negatívan megkülönböztetett csoporthoz való tartozás miatt hátrányos helyzetben lévők számára gyakran igen lényeges, hogy a termékek és szolgáltatások kultúrájukkal összeegyeztethetőek legyenek.

11. cikk (*a közszféra szereplőinek felelőssége*)

Az államoknak és a közszféra szereplőinek különleges felhatalmazásuk és és felelősségük keretein belül:

a. Be kell emelniük a jelen nyilatkozatban elismert jogokat nemzeti törvényhozásukba, illetve szokásaikba;
b. Az egyenlőség jegyében tiszteletben kell tartaniuk, védelmezniük kell és meg kell valósítaniuk a jelen nyilatkozatban megfogalmazott jogokat, továbbá rendelkezésre álló erőforrásaik lehető legnagyobb e jogok teljes mértékű gyakorlásának biztosítására kell fordítaniuk;
c. Bárki számára, aki – egyénileg vagy másokkal közösségben – azt állítja, hogy kulturális jogait megsértették, hatékony orvoslatot, elsősorban jogorvoslatot kell biztosítaniuk;
d. A jogok megvalósításához szükséges nemzetközi együttműködést szorosabbra kell fűzniük elsősorban azzal, hogy a témában érdekelt nemzetközi szervezeteken belül tevékenységüket megerősítik.

12. cikk (*a nemzetközi szervezetek felelőssége*)

A nemzetközi szervezeteknek különleges felhatalmazásuk és felelősségük keretein belül:

a. Garantálniuk kell, hogy a kulturális jogokat és az egyéb emberi jogok kulturális dimenzióját valamennyi tevékenységük során rendszeresen figyelembe veszik;
b. Biztosítaniuk kell a kulturális jogoknak a vonatkozó okmányokba és monitoring mechanizmusokba való következetes és folyamatos beillesztését;
c. Hozzá kell járulniuk a közös - átlátható és hatékony - értékelő és monitoring mechanizmusok fejlesztéséhez.

Elfogadva Fribourgban, 2007. május 7-én.

A nyilatkozat megfogalmazásért felelős **munkacsoport**, más néven „Fribourg csoport” tagjai:

Taïeb Baccouche, Emberi Jogok Arab Intézete és Tunéziai Egyetem; Mylène Bidault, Párizsi és Genfi Egyetemek; Marco Borghi, Fribourgi Egyetem; Claude Dalbera, konzultáns, Ouagadougou; Emmanuel Decaeux, Panthéon-Assis Paris II Egyetem; Mireille Delmas-Marty, Collège de France, Paris; Yvonne Donders, Amszterdami Egyetem; Alfred Fernandez, OIDEL, Genf; Pierre Imbert, az Európa Tanács emberi jogi osztályának korábbi igazgatója, Strasbourg; Jean-Bernard Marie, CNRS, Robert Schuman Egyetem, Strasbourg; Patrice Meyer-Bisch, Fribourgi Egyetem; Abdoulaye Sow, Nouakchotti Egyetem; Victor Topanou, UNESCO elnök, Abomey Calavi Egyetem, Cotonou.

Velük együtt még számos további megfigyelő és kutató is hozzájárult a szöveg elkészüléséhez.

A nyilatkozatot támogató személyek és intézmények listája a Sokszínűség és Kulturális Jogok Megfigyelőközpontja honlapján megtalálható. www.unifr.ch/iiedh

A nyilatkozat címzettjei mindazok, akik személyes vagy hivatali okokból csatlakozni kívánnak hozzá.

Kérjük, a következő címre küldje el referenciáival ellátott támogató levelét, amelyben részletezi, hogy személyesen, vagy egy intézmény nevében kíván csatlakozni:

Institut interdisciplinaire d’éthique et des droits de l’homme,

6, rue St-Michel CH 1700 FRIBOURG iiedh@unifr.ch

További információk, hozzászólások, összefoglaló dokumentumok, munkadokumentumok és kutatási vázlatok a Megfigyelőközpont honlapján találhatók.

Miért van szükség kulturális jogokról szóló nyilatkozatra?

Időszerűtlennek tűnhet egy újabb szöveget javasolni, mikor hemzsegnek az emberi jogokra vonatkozó, egymás közt nem mindig összehangolt normatív eszközök. Tekintettel azonban a folyamatos jogsértésekre, arra a tényre, hogy a jelenlegi és a várható konfliktusok nagymértékben a kulturális jogok megsértéséből erednek, továbbá arra, hogy számtalan fejlesztési stratégia alkalmatlannak bizonyult, mert e jogokat figyelmen kívül hagyták, arra a következtetésre jutottunk, hogy az emberi jogok egyetemessége és oszthatatlansága továbbra is csorbul a kulturális jogok marginalizációja következtében.

A kulturális sokszínűség védelmezésének az utóbbi időben megfigyelhető fejlődése csak úgy értelmezhető, mint próbálkozás a relativizmus elkerülésére, ami valamennyi emberi jog oszthatatlanságára és kölcsönös egymástól függőségére épül, illetve konkrétabban, mint a kulturális jogok fontosságának hangsúlyozása.

A jelen nyilatkozat csoportosítja és meghatározza azon jogokat, melyeket már elismertek, ám sok dokumentumban, szórványos formában. Annak érdekében kell tisztázni mindezt, hogy e kulturális jogok, valamint az egyéb emberi jogok kulturális dimenziójának döntő fontosságát hangsúlyozzuk.

Ez a szöveg a svájci Fribourgi Egyetem etikával és emberi jogokkal foglalkozó interdiszciplináris intézetében működő „Fribourg csoport" néven ismert nemzetközi munkacsoport által az UNESCO[2] részére megfogalmazott okmány új, teljesen átdolgozott verziója. E nyilatkozat egy olyan széleskörű vita eredményeként jött létre, melyben igen különböző hátérrel rendelkező szakemberek vettek részt, címzettjei pedig olyan emberek, közösségek, intézmények és szervezetek, akik a benne megfogalmazott jogok, szabadságok és felelősségek fejlesztésén kívánnak dolgozni.

2 *Les droits culturels. Projet de déclaration.* P. Meyer-Bisch (éd.), 1998, Paris /Fribourg, Unesco, / Editions universitaires.

The Fribourg Declaration 2007 / drafted by the international working group known as the "Fribourg Group" of the Inter-disciplinary Institute for Ethics and Human Rights of the University of Fribourg in Switzerland, adopted in Fribourg, 2007

QUÉBEC-I NYILATKOZAT A HELY SZELLEMÉNEK A MEGŐRZÉSÉRŐL, 2008[30]

Preambulum

Összegyűlve Québec (Kanada) történeti városában, 2008. szeptember 29 és október 4 között, az ICOMOS Kanadai Nemzeti Bizottsága meghívására, az ICOMOS 16-ik Közgyűlése alkalmából, Québec város alapítása 400-ik évfordulóját ünnepelve, a résztvevők a következő elveket és ajánlásokat tartalmazó Nyilatkozatot fogadták el a hely szellemének az anyagiasult és a szellemi örökség védelmén keresztül megvalósuló - a fenntartható és társadalmi fejlődés világszerte hatékonyan alkalmazható, innovatív eszközének tekintett - megőrzése érdekében.

Ez a nyilatkozat része annak az intézkedési és cselekvési sorozatnak, amelyet az ICOMOS az utóbbi öt év során megvalósított a hely szellemének, nevezetesen élő, társadalmi és spirituális természete megőrzésének előmozdítására. 2003-ban az ICOMOS a 14-ik Közgyűléséhez kapcsolódó Tudományos Szimpóziuma központi témájának a műemlékek és műemlékhelyszínek társadalmi-szellemi örökségének megóvását választotta. Ez követő Kimberley Nyilatkozatában az ICOMOS elkötelezte magát, hogy mindig számításba veszi a szellemi örökségi értékeket (emlékezet, hiedelmek, hagyományos ismeretek, a helyhez való kötődés) és a helyi közösségeket, amelyek ezeknek az értékeknek a vigyázói az 1972-ik évi Világörökség Egyezmény alá tartozó műemlékek és műemlékhelyszínek kezelése és megóvása keretében.

Az ICOMOS 2005-ik évi Xiani Nyilatkozata a világörökségi műemlékek és műemlékhelyszínek megóvását és promotálását illetően a figyelmet a komplex környezeti beágyazódás megőrzésére irányítja, amelyet a fizikai, látványbeli és természeti, valamint a társadalmi és spirituális gyakorlatok, hagyományos ismeretek és a kifejeződések más nem anyagiasult formáit tükröző szempontok határoznak meg. Ugyancsak felhívja a figyelmet a kontextus jobb megértése, kezelése és megőrzése érdekében szükséges multidiszciplináris megközelítésre, valamint a legkülönbözőbb információs források használatának szükségességére. A Foz Do Iguacu Nyilatkozat, amelyet az ICOMOS Amerikai Bizottságai alkottak meg 2008-ban, arra mutat rá, hogy az anyagi és a szellemi örökségi összetevők alapvető fontosságúak azon közösségek identitásának megóvásában, amelyek a kulturális és történeti jelentőségű tereket, helyszíneket létrehozták és tovább éltetik. A széleskörű konzultációk alapján megfogalmazott, és jóváhagyásra az ICOMOS mostani, 16-ik Közgyűlése elé terjesztett, új ICOMOS karták a „Kulturális Utakról", és az „Interpretációról és Bemutatásról" szintén elismerik az örökség szellemi dimenzióit és a helyszínek spirituális értékét. Az anyagi és a szellemi örökség egy és oszthatatlan természete folytán, valamint a szellemi örökség hordozta jelentéstartalom, értékek és összefüggések miatt, amelyeket az az objektumoknak és helyszíneknek biztosít, az ICOMOS jelenleg egy, a műemlékek és műemlékhelyszínek nem anyagiasult dimenzióival foglalkozó, sajátos karta megalkotását tervezi. E tekintetben bátorítani kívánjuk az eszmecserét, és annak érdekében is, hogy létrejöhessen egy koncepcionálisan új fogalomkészlet, amely számításba veszi a hely szellemére vonatkozó ontológiai változásokat.

A 16-ik Közgyűlés, de még inkább az Ifjúsági Fórum, az Őslakosok Fóruma és a Tudományos Szimpózium lehetőséget nyújtott az anyagi és a szellemi örökséggel való

[30] A fordítást dr. Fejérdy Tamás készítette

viszony, valamint a hely szelleme társadalmi és kulturális mechanizmusai belső törvényszerűségeinek további elemzésére. A hely szellemét egyaránt meghatározzák anyagi (épületek, helyszínek, tájak, utak, objektumok) és szellemi tényezők (emlékezet, szájhagyomány, írásos dokumentumok, rituálék, fesztiválok-ünnepek, hagyományos ismeretek, értékek, textúrák, színek, illatok, stb.), azaz, másként fogalmazva mindazon fizikai és spirituális összetevők, amelyek jelentést, értéket, érzelmet és misztikusságot kölcsönöznek a helynek. Ahelyett, hogy szétválasztottuk volna a szellemet és a helyet, a szellemit és az anyagit és egymással ellentétesnek tekintettük volna őket, inkább azt sokféle módot vizsgáltuk, amellyel e kétféle terület kölcsönhatásban van és kölcsönösen építi egymást. A hely szellemét különféle társadalmi szereplők hozzák létre: az építészei, a kezelői és ugyanúgy a használói, akik valamennyien aktívan és egyidejűleg részesei a jelentéstartalmának megadásában. A hely szelleme, amely koncepcionálisan a viszonylagossággal írható le, pluralisztikus és dinamikus jellegű, képes arra, hogy többféle jelentéssel és egyediséggel bírjon, amelyek az időben változnak, és különféle csoportokhoz tartoznak. Ez a dinamikusabb megközelítés jobban illeszkedik napjaink globalizált világához is, amelyet a nemzetek közötti népmozgás, az áttelepült népességek, a megnövekedett kultúraközi kapcsolatok, a pluralisztikus társadalmak és a helyekhez való többszörös/többféle kötődés jellemez.

A hely szelleme lehetővé teszi a műemlékek, műemlékhelyszínek és a kultúrtájak élő, ugyanakkor mégis állandó jellegének mélyebb megértését. Gazdagabb, dinamikusabb és átfogóbb víziót nyújt a kulturális örökségről. A hely szelleme, ilyen vagy olyan formában, gyakorlatilag a világ összes kultúrájában létezik, az emberi létezés alkotja meg válaszként a társadalmi szükségletekre. A közösségek, amelyek egy adott helyen laknak, különösen, ha hagyományos társadalmakról van szó, kell, hogy mintegy belülről vegyenek részt az adott hely emlékezetének, vitalitásának, folyamatosságának és spiritualitásának megőrzésében.

Az ICOMOS 16-ik Közgyűlésének a részvevői ezért a jelen, az elveket és ajánlásokat tartalmazó Nyilatkozatot intézik a kormányközi és a nem kormányzati (civil) szervezetekhez, a nemzeti és a helyi hatóságokhoz és minden intézményhez és szakértőhöz, amelyek és akik törvényhozási, koncepcionális, tervezési és menedzselési folyamatokon keresztül képesek befolyásolni a hely szellemének jobb (hatékonyabb) védelmét és megőrzését.

A Hely Szellemének újraértelmezése

1. Felismerve, hogy a hely szellemét egyaránt meghatározzák anyagi (helyszínek, épületek, tájak, utak, egyéb objektumok) és szellemi (emlékezet, szájhagyomány, írásos dokumentumok, fesztiválok-ünnepek, megemlékezések, rituálék, hagyományos ismeretek, értékek, textúrák, színek, illatok, stb.) összetevők, amelyek jelentősen hozzájárulnak a hely kialakításához és megadják annak szellemét, kijelentjük, hogy a szellemi kulturális örökség gazdagabb és teljesebb jelentést ad az örökségnek, mint egységes egésznek, ezért számolni kell vele a kulturális örökségre vonatkozó jogalkotásban, valamint a műemlékeket, műemlékhelyszíneket, tájakat, utakat és tárgy-együtteseket érintő minden megőrzési és helyreállítási projektben.

2. Miután a hely szelleme komplex és sokféle, azt kérjük, hogy a kormányok és más érintettek és érdekeltek[31] vegyék igénybe a multidiszciplináris kutatócsoportok és hagyományos gyakorlattal rendelkezők hozzáértését, annak érdekében, hogy jobban megérthessék, megóvhassák és közvetíthessék a hely szellemét.

3. Mivel a hely szelleme folyamatosan megújuló folyamat eredménye, amely a közösségek változásra, illetve folyamatosságra vonatkozó igényeire válaszol, fenn kell tartanunk, hogy az időben és kultúránként változhat, az egyes kultúráknak megfelelő gyakorlatok és emlékezet szerint, továbbá hogy egy adott helynek - különböző csoportok által elfogadva- (egyszerre) több szelleme is lehet.

A Hely Szellemét érhető veszélyek számbavétele

4. Miután a klímaváltozás, a tömegturizmus, a fegyveres konfliktusok és az urbanizáció a társadalmak átalakulásához és széttöredezéséhez vezetnek, szükségünk van ezeknek a veszélyeztető tényezőknek a jobb megértésére, annak érdekében, hogy megelőző intézkedéseket és fenntartható megoldásokat dolgozzunk ki. Azt ajánljuk a kormányzati és nem kormányzati intézményeknek, a helyi és nemzeti örökségvédelmi szervezeteknek, hogy dolgozzanak ki hosszútávra szóló stratégiai terveket a hely szelleme és a hozzá tartozó környezet leromlásának megelőzésére. A lakosoknak és a helyi hatóságoknak is tudatosan kell hozzáállniuk a hely szelleme megőrzéséhez, hogy felkészültebbek legyenek a változó világ veszélyeinek mikénti kezelésére.

5. Az a tény, hogy ugyanazon helyszínnek eltérő szelleme lehet több csoport számára is, megnöveli a vetélkedés és a konfliktus veszélyét, ezért úgy látjuk, hogy az ilyen helyszínek sajátos kezelési terveket és stratégiákat igényelnek, amelyek alkalmazkodnak a modern multikulturális társadalmak viszonyaihoz. Mivel a hely szellemének a veszélyeztetettsége különösen magas fokú a kisebbségi csoportok esetében, legyenek azok őslakosok vagy betelepültek, azt ajánljuk, hogy ezek a csoportok élvezzenek elsőbbséget a sajátos politikák és gyakorlatok terén.

A Hely Szellemének megőrzése

6. Miután ma a világ legtöbb országában a hely szelleme, és különösen is annak szellemi összetevői jelenleg nem haszonélvezői formális oktatási programoknak vagy jogi védelemnek, ajánljuk fórumok és konzultációk létrehozását - különféle szakmai hátterű szakértők és a helyi közösségekből meghívott (adatközlő) személyek részvételével, továbbá képzési programok és jogi-szabályozási politikák kidolgozását a hely szelleme hatékonyabb megőrzése és promotálása érdekében.

7. Tekintetbe véve, hogy a modern digitális technológiák (digitális adatbázisok, honlapok) hatékonyan és hatásosan alkalmazhatók – alacsony költséggel – olyan multimédiás inventáriumok kifejlesztésére, amelyek az örökség anyagi és szellemei elemeit integráltan kezelik, nagyon ajánljuk azok széleskörű alkalmazását az örökségi helyszínek és szellemük sikeresebb megóvása, ismeretté tétele és promotálása érdekében. Ezek a technológiák lehetővé teszik a hely szelleméről készült dokumentálás sokféleségét és állandó megújulását is.

---

[31] A 'satkeholder' kifejezést az 'érintettek és érdekeletek' formulával lehet a legjobban visszaadni. (A 2. kiad. Szerk. megjegyzése)

A Hely Szellemének közvetítése

8. Felismerve, hogy a hely szellemét alapvetően az emberek közvetítik, és azt is, hogy a közvetítés fontos része a megőrzésnek is, kijelentjük, hogy az interaktív kommunikáció és a szóban forgó közösségek részvétele útján lehetséges a leghatékonyabban megőrizni, hasznosítani és tökéletesíteni a hely szellemét. A kommunikáció a legjobb eszköze a hely szelleme életben tartásának.

9. Miután általában a helyi közösségek vannak a legkedvezőbb helyzetben a hely szellemének megértését illetően, különösen is a hagyományos kulturális csoportok esetében, úgy tartjuk, hogy nekik vannak a legjobb eszközeik a megőrzésére, ezért őket szorosan be kell vonni minden törekvésbe, amely a hely szellemének megóvását és közvetítését célozza. Bátorítni kell a nem hivatalos (szájhagyomány, rituálék, látványosságok, hagyományos tapasztalatok és gyakorlatok, stb.) és a formális (oktatási programok, digitális adatbázisok, honlapok, oktatási eszközök, multimédiás bemutatások, stb.) közvetítő eszközök alkalmazását, mert azok nemcsak a hely szellemének a megőrzését mozdítják elő, hanem, ami annál még fontosabb, a közösség fenntartható társadalmi fejlődését is.

10. Felismerve, hogy a generációk és a kultúrák közötti közvetítés fontos szerepet játszik a hely szellemének állandó továbbadásában ás megóvásában, ajánljuk a fiatalabb nemzedékek részesítését és bevonását – miként a helyszínhez kötődő különféle kulturális csoportokét is – a hely szellemével kapcsolatos politikák kidolgozásába és kezelési tevékenységbe.

Québec Declaration on the Preservation of the Spirit of Place / Adopted at Québec, Canada, October 4th 2008 by the 16th Genaral Assembly of ICOMOS

ENSZ, UNESCO, EURÓPA TANÁCS KONVENCIÓK, AJÁNLÁSOK

A KULTURÁLIS JAVAK FEGYVERES ÖSSZEÜTKÖZÉS ESETÉN VALÓ VÉDELMÉRŐL SZÓLÓ 1954-ES HÁGAI EGYEZMÉNY

(A második jegyzőkönyvvel módosított, hatályos szöveg)

A Felek

- *felismerve,* hogy a kulturális javak fegyveres összeütközése esetén való védelmé-nek javítására és külön meghatározott kulturális javak tekintetében kiemelt vé-delmi rendszer létrehozására van szükség;
- *ismételten megerősítve* a kulturális javak fegyveres összeütközése esetén való vé-delme tárgyában Hágában, 1954. május 14-én kelt Egyezmény rendelkezéseit, és kihangsúlyozva, hogy ezen rendelkezéseket végrehajtásuk elősegítését célzó in-tézkedések útján ki kell egészíteni;
- *azzal a szándékkal,* hogy az Egyezményt aláíró Magas Szerződő Felek részére olyan eszközt biztosítson, amely közvetlenebb részvételüket teszi lehetővé a kul-turális javak fegyveres összeütközése esetén való védelmében ennek megfelelő eljárások létrehozásával;
- *tekintettel arra,* hogy a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védel-mére vonatkozó szabályok a nemzetközi jog változását tükrözik;
- *megerősítve,* hogy a jelen Jegyzőkönyv rendelkezései által nem szabályozott kérdésekre továbbra is a bevett nemzetközi jog szabályai irányadók;

a következő kérdésekben állapodtak meg:

I. fejezet. Bevezetés

1. cikk. Definíciók

A jelen Jegyzőkönyv szempontjából

a) „Felek” a jelen Jegyzőkönyvben részt vevő államokat jelentik;
b) „kulturális javak” alatt az Egyezmény 1. cikkében meghatározott kulturális javak értendők;
c) „Egyezmény” alatt a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelméről szóló Hágai Egyezmény értendő, amely Hágában készült 1954. május 14-én;
d) „Magas Szerződő Fél” alatt valamely az Egyezményben részt vevő állam értendő;
e) a „kiemelt védelem” a 10. és 11. cikkben megállapított kiemelt védelmi rendszert jelenti;
f) „katonai célpontnak” az a tárgy tekintendő, amely jellegénél, fekvésénél, céljánál és használatánál fogva hatékony szerepet tölt be katonai akcióban, és amelynek tel-jes vagy részleges megsemmisítése, elfoglalása vagy semlegesítése az adott időben uralkodó körülmények között határozott katonai előnyt biztosít;
g) a „tiltott” a nemzetközi jog vagy a megszállott területen belül hatályos törvények alkalmazandó szabályainak kényszer alatti vagy más módon való megsértését jelenti;
h) a „jegyzék” a 27. cikk 1. pontjának b) bekezdés szerint megállapított kiemelt védelem alatt álló kulturális javak nemzetközi jegyzékét jelenti;
i) „Főigazgató” alatt az UNESCO főigazgatója értendő;
j) „UNESCO” az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetét jelenti;
k) „Első Jegyzőkönyvnek” a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelme tárgyában Hágában, 1954. május 14-én kelt jegyzőkönyv tekintendő.

2. cikk. Az Egyezményhez való viszony

A jelen Jegyzőkönyv kiegészíti az Egyezményt a jelen Jegyzőkönyvben részt vevő Felek közötti viszonylatban.

3. cikk. Alkalmazási terület

1. A béke idején alkalmazandó rendelkezéseken kívül, az Egyezmény 18. cikke 1. pontjában meghatározott helyzetek esetében a jelen Jegyzőkönyv rendelkezéseit kell alkalmazni.

2. Ha a fegyveres összeütközésben részt vevő Felek egyikére nézve nem kötelező a je-len Jegyzőkönyv, az abban részes egyéb Felek egymás közötti viszonyában a Jegyzőkönyv változatlanul kötelező marad. Nemkülönben kötelező a jelen Jegyzőkönyv az összeütköző nem részes állammal való viszonylatban is, ha az elfogadja ezen Jegyzőkönyv rendelkezéseit annyiban, amennyiben tényleg alkalmazza azokat.

4. cikk. Az Egyezmény és a jelen Jegyzőkönyv III. fejezete
és egyéb rendelkezései közötti viszony

A jelen Jegyzőkönyv III. fejezetében foglalt rendelkezések alkalmazása nem érinti:

a) az Egyezmény I. fejezetében, valamint a jelen Jegyzőkönyv II. fejezetében foglalt rendelkezések alkalmazását;

b) az Egyezmény II. fejezetében foglalt rendelkezések alkalmazását, kivéve azt az ese-tet, amikor – akár a jelen Jegyzőkönyvben részes Felek között vagy valamely Fél és egy olyan állam között születik megállapodás, amely elfogadja és tényleg alkalmaz-za a jelen Jegyzőkönyvet a 3. cikk 2. pontjával összhangban, amelynek értelmében a kulturális javak tekintetében mind a különleges, mind a kiemelt védelem enge-délyezve lett – csak a kiemelt védelem rendelkezései alkalmazandók.

II. fejezet. A védelemre vonatkozó általános rendelkezések

5. cikk. A kulturális javak oltalmazása

A kulturális javaknak béke idején fegyveres összeütközés előrelátható behatásaival szembeni, az Egyezmény 3. cikke szerinti oltalmazásának előkészítésére tett intézkedések, amennyiben szükséges, terjedjenek ki a következőkre: leltárkészítés, szükség-intézkedések megtervezése tűz és szerkezeti összeomlás esetére, előkészületek ingó kulturális javak elszállítására, vagy gondoskodás az említett kulturális javak megfele-lő helyszíni védelméről és a kulturális javak oltalmazásáért felelős illetékes hatóságok kijelölése.

6. cikk. Kulturális javak kímélése

Az Egyezmény 4. cikkével összhangban a kulturális javak kímélése biztosításának céljából:

a) az Egyezmény 4. cikkének 2. pontja szerinti elkerülhetetlen katonai szükségesség alapján mentességet feloldani és kulturális javak ellen ellenséges cselekményt elkövetni csak abban az esetben és csak addig lehet, amíg:

I. az említett kulturális javak funkciójukat tekintve katonai célpontokká váltak; és

II. más ésszerű megoldás nem áll rendelkezésre, amely a szóban forgó célpont ellen elkövetett ellenséges cselekmény által nyújtott katonai előnyhöz hasonló lehetőséget kínálna;

b) az Egyezmény 4. cikkének 2. pontja szerinti elkerülhetetlen katonai szükségesség alapján mentességet feloldani, és a kulturális javakat olyan célokra felhasználni, amelyek azokat megrongálódásnak vagy megsemmisülésnek tehetnék ki, csak ab-ban az esetben és csak addig lehet, amíg hasonló katonai előny eléréséhez nincs lehetőség a kulturális javak ilyen használata és más ésszerű módszer közötti választásra;

c) elkerülhetetlen katonai szükségességre vonatkozó döntést csak zászlóaljjal egyenlő vagy annál jelentősebb katonai erő parancsnoka hozhat, vagy annál kisebb katonai erőé, amennyiben a körülmények más lehetőségre nem adnak módot;

d) az a) bekezdés szerint hozott döntés alapján indított támadás esetében, amennyiben a körülmények megengedik, a döntést előzetesen megfelelően közölni kell.

7. cikk. Támadás esetén tett óvintézkedések

A katonai műveletek lebonyolítására vonatkozó nemzetközi humanitáriánus törvények által előírt egyéb óvintézkedések sérelme nélkül, az összeütköző Felek:

a) minden lehetőt elkövetnek annak biztosítására, hogy a támadás célpontjai nem az Egyezmény 4. cikke értelmében védelem alatt álló kulturális javak;

b) a támadás eszközeinek és módszereinek kiválasztása során minden ésszerű óvintézkedést megtesznek annak érdekében, hogy az Egyezmény 4. cikke szerinti védelem alatt álló kulturális javak esetleges megrongálódását elkerüljék, vagy mindenképpen a lehető legkisebbre csökkentsék;

c) tartózkodnak olyan támadás megindításáról döntést hozni, amely az Egyezmény 4. cikke értelmében védelem alatt álló kulturális javak esetleges megrongálódását okozhatja, és amely az előre látható konkrét és közvetlen katonai előny szempontjából túlzott mértékű lenne; valamint

d) megszüntetik és felfüggesztik a támadást, ha nyilvánvalóvá válik, hogy

I. a célpontok az Egyezmény 4. cikke értelmében védelem alatt álló kulturális javak;

II. a támadás az Egyezmény 4. cikke értelmében védelem alatt álló kulturális javak esetleges megrongálódását okozhatja, és a várható konkrét és közvetlen katonai előny szempontjából túlzott értékű lenne.

8. cikk. Ellenségeskedéssel szembeni óvintézkedések

Az összeütköző Felek, amilyen mértékben lehetséges:

a) az ingó kulturális javakat a katonai célpontok közeléből elszállítják, vagy a helyszínen megfelelő védelemről gondoskodnak;

b) elkerülik katonai célpontok kulturális javak mellett történő elhelyezését.

9. cikk. Megszállott területen lévő kulturális javak védelme

1. Az Egyezmény 4. és 5. cikkében foglalt rendelkezéseinek sérelme nélkül a más Fél területét részben vagy egészben megszálló Fél köteles a megszállott területre nézve megtiltani és megelőzni:

a) a kulturális javak tiltott kivitelét, egyéb módon történő elszállítását vagy tulajdonjogának átruházását;

b) bármely régészeti feltárást, kivéve, ha az szigorúan a kulturális javak oltalmazásához, nyilvántartásba vételéhez vagy megőrzéséhez szükséges;

c) a kulturális javak oly átalakítását, más célra történő felhasználását, amely kulturális, történeti vagy tudományos bizonyítékok elrejtését vagy megsemmisítését célozza.

2. A megszállott területen lévő kulturális javak régészeti feltárása, átalakítása vagy más célra történő felhasználása, amennyiben a körülmények megengedik, a megszállott terület illetékes belföldi hatóságaival szoros együttműködésben történik.

III. fejezet. Kiemelt védelem

10. cikk. Kiemelt védelem

A kulturális javak kiemelt védelem alá helyezhetők, feltéve, hogy azok a következő három feltételnek eleget tesznek:

a) az emberiség számára kiemelkedő jelentőségű kulturális örökségek;

b) a kulturális javakat megfelelő belső jogi és közigazgatási intézkedések védik, amelyek elismerik azok kivételes kulturális-történelmi értékét, és biztosítják legmagasabb szintű védelmüket;

c) nem használják azokat katonai célokra vagy katonai területek megvédésére, továbbá a kulturális javak felett felügyeletet gyakorló Fél nyilatkozatot tett, amelyben megerősíti, hogy nem kerül sor ilyen célú felhasználásra.

11. cikk. A kiemelt védelem engedélyezése

1. Mindegyik Fél listát terjeszt elő a Bizottságnak azokról a kulturális javakról, amelyek kiemelt védelmének engedélyezése iránt kérelmet kíván intézni.

2. A kulturális javak felett fennhatósággal bíró és felügyeletet gyakorló Fél kérheti azok felvételét a 27. cikk 1. pontjának b) bekezdésével összhangban megállapított jegyzékbe. A kérelemnek tartalmaznia kell a 10. cikkben foglalt feltételekhez kapcsolódó valamennyi szükséges információt. A Bizottság felkérheti valamelyik Felet, hogy kérvényezze a szóban forgó kulturális javak jegyzékbe való felvételét.

3. Egyéb felek, a Kék Pajzs Nemzetközi Bizottsága és más, megfelelő szakértelemmel rendelkező nem kormányzati szervezetek javaslatot tehetnek a Bizottságnak bizonyos kulturális javakra nézve. Ebben az esetben a Bizottság dönthet valamely Fél felkéréséről, hogy a szóban forgó Fél kérelmezze kulturális javainak a jegyzékbe való felvételét.

4. Az olyan területen fekvő kulturális javaknak, amelyek feletti szuverenitásra vagy fennhatóságra több állam is igényt tart, sem a jegyzékbe való felvételük iránti kérelem, sem maga a felvételük, semmiképpen sem sértheti a vitában álló Felek jogait.

5. A jegyzékbe való felvétel iránti kérelem kézhezvételekor a Bizottság köteles valamennyi Felet a kérelemről tájékoztatni. A Felek a kérelmet illetően hatvan napon belül tiltakozást intézhetnek a Bizottsághoz. A fenti tiltakozások kizárólag a 10. cikkben foglalt feltételek alapján történhetnek. A tiltakozások konkrétak és tényszerűek legyenek. A Bizottság mérlegeli a tiltakozásokat, a döntés meghozatala előtt megfelelő módot biztosítva a felvételt kérő Félnek a válaszra. Ha ilyen tiltakozások kerülnek a Bizottság elé, a 26. cikkre való tekintet nélkül, a Bizottság a jelen lévő és szavazó tagok négyötödös többségével hozza meg döntését.

6. A kérés elbírálása során a Bizottság kormányzati és nem kormányzati, valamint egyéni szakértők tanácsát is kikérheti.

7. Kiemelt védelem engedélyezéséről vagy elutasításáról szóló döntés kizárólag a 10. cikkben említett feltételek alapján születhet.

8. Kivételes esetekben, amikor a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy a kulturális javaknak jegyzékbe való felvételét kérelmező Fél nem tudja a 10. cikk b) bekezdésében

meghatározott feltételeket teljesíteni, a Bizottság dönthet a kiemelt védelem megadásáról, feltéve, hogy a kérelmező Fél a 32. cikkel összhangban nemzetközi segítség iránti kérelmet nyújt be.

9. Ellenségeskedések kitörésekor az összeütköző Fél veszélyhelyzet alapján kérheti a fennhatósága és felügyelete alá tartozó kulturális javak kiemelt védelmét, amely kérelmet a Bizottsághoz kell intézni. A kérelmet a Bizottság valamennyi összeütköző Félhez haladéktalanul köteles eljuttatni. Az ilyen esetekben a Bizottság sür-gősségi alapon mérlegeli a szóban forgó Felektől beérkezett tiltakozásokat. Az ideiglenes kiemelt védelemről szóló döntést, amint lehet, a jelen levő és szavazó tagok négyötödös többségével meg kell hozni, tekintet nélkül a 26. cikk rendelkezéseire. A Bizottság engedélyezheti a kulturális javak ideiglenes kiemelt védelmét addig, amíg a kiemelt védelem engedélyezésére kezdeményezett rendes eljárás nem fejeződik be, feltéve, hogy a 10. cikk a) és c) bekezdéseiben foglalt rendelkezések teljesülnek.

10. A kulturális javak kiemelt védelmét a jegyzékbe való felvételükkel engedélyezi a Bizottság.

11. A Főigazgató haladéktalanul értesítést küld az Egyesült Nemzetek főtitkárának a Bizottságnak valamely kulturális javak jegyzékbe való felvételéről hozott döntéséről.

12. cikk. Kiemelt védelem alatt álló kulturális javak mentessége

Az összeütköző Felek biztosítják a kiemelt védelem alatt álló kulturális javak mentességét azáltal, hogy tartózkodnak ezen javakat támadás célpontjává tenni, vagy ezen javakat vagy közvetlen környéküket bármilyen katonai cselekmény támogatására használni.

13. cikk. Kiemelt védelem elvesztése

1. A kiemelt védelem alatt álló kulturális javak csak akkor esnek el ettől a védelemtől:
a) ha az ilyen védelmet a 14. cikkel összhangban feloldják vagy megszüntetik; vagy
b) valamint addig, amíg a kulturális javak használatukat tekintve katonai célpontként működnek.

2. Az 1. pont b) bekezdése esetében az említett javakat csak akkor lehet támadás célpontjaként használni, ha:
a) a támadás az egyetlen ésszerű eszköz, amellyel az 1. pont b) bekezdésében említett javak fenti felhasználásának véget lehet vetni;
b) a támadás eszközeinek és módszereinek kiválasztása során minden ésszerű óvintézkedést meghoztak a fenti felhasználás megszüntetésére, valamint a kulturális javak megrongálódásának elkerülésére, vagy mindenesetre a lehető legkisebbre csökkentésére;
c) ha a körülmények megengedik, közvetlen önvédelem szükségessége miatt;
I. a támadásra a legfelsőbb hadműveleti parancsnoki szinten adják ki a parancsot;
II. a szembenálló erők megfelelő előzetes figyelmeztetést kapnak, amely az 1. pont b) bekezdésében említett célú felhasználás befejezését követeli; és
III. a szembenálló erőknek a helyzet orvoslására megfelelő idő áll rendelkezésre.

14. cikk. A kiemelt védelem feloldása és megszüntetése

1. Ha a kulturális javak már nem teljesítik a jelen Jegyzőkönyv 10. cikkében meghatározott feltételek egyikét, a Bizottság feloldhatja a kiemelt védelmi státust a szóban

forgó kulturális javaknak jegyzékéből való törlésével.

2. A 12. cikk súlyos megsértése esetén, amely megsértés a kiemelt védelem alatt álló kulturális javak egyikének katonai cselekmény támogatására való használatából ered, a Bizottság feloldhatja annak kiemelt védelmi státusát. Amennyiben a fenti jogsértések folyamatosan előfordulnak, a Bizottság kivételesen megszüntetheti ezt a státust a szóban forgó kulturális javaknak jegyzékéből való törlésével.

3. A Főigazgató köteles haladéktalanul értesítést küldeni az Egyesült Nemzetek főtitkárának és a jelen Jegyzőkönyvben részes valamennyi Félnek a Bizottságnak a kiemelt védelem feloldása vagy megszüntetése iránt valamely döntéséről.

4. Az ilyen döntés meghozatala előtt a Bizottság lehetőséget nyújt a Feleknek véleményük kifejtésére.

IV. fejezet. Büntetőjogi felelősség és bírósági hatáskör

15. cikk. A jelen Jegyzőkönyv súlyos megsértése

1. A jelen Jegyzőkönyv értelmében jogsértést követ el az a személy, aki szándékosan és az Egyezmény vagy a jelen Jegyzőkönyv rendelkezéseit megsértve az alábbi cselekmények valamelyikét elköveti:
   a) kiemelt védelem alatt álló kulturális javakat támadás célpontjává tesz;
   b) kiemelt védelem alatt álló kulturális javakat vagy közvetlen környéküket katonai cselekmény támogatására használ;
   c) az Egyezmény és a jelen Jegyzőkönyv értelmében védelem alatt álló kulturális javakban nagyfokú pusztítást végez vagy azokat eltulajdonítja;
   d) az Egyezmény és a jelen Jegyzőkönyv értelmében védelem alatt álló kulturális javakat támadás célpontjává tesz;
   e) az Egyezmény értelmében védelem alatt álló kulturális javak ellen lopást, fosztogatást vagy rongáló tevékenységet folytat, vagy a javakat eltulajdonítja.

2. Mindegyik Fél szükség szerint olyan intézkedéseket foganatosít, amelyek segítségével az adott államon belüli törvények szerint a jelen cikkben említett cselekmények bűntettnek minősülnek, és az ilyen cselekmények megfelelő büntetéssel sújthatók. Ennek során a Felek a törvények és a nemzetközi jog általános elveit betartják, beleértve azokat a szabályokat is, amelyek az egyéni büntetőjogi felelősséget bármilyen más személyekre is kiterjeszthetik, akik közvetlenül nem vettek részt a cselekmény elkövetésében.

16. cikk. Bírósági hatáskör

1. Anélkül, hogy a 2. pont rendelkezéseit érintené, mindegyik Fél megteszi a szükséges jogi intézkedéseket, hogy a 15. cikkben meghatározott bűncselekmények fölött bírósági hatáskört szerezzen az alábbi esetekben: a) ha az ilyen cselekményt az illető állam területén követték el; b) ha az állítólagos elkövető az illető állam állampolgára; c) a 15. cikk a) és c) bekezdésében meghatározott cselekmények esetében, ha az állítólagos elkövető az illető állam területén tartózkodik.

2. A bírósági hatáskör gyakorlása tekintetében az Egyezmény 28. cikkének sérelme nélkül:
   a) a jelen Jegyzőkönyv nem zárja ki az egyéni büntetőjogi felelősséget vagy a bírósági hatáskör gyakorlását a belső törvények vagy nemzetközi jog szerint, amelyik

alkalmazható, és nem befolyásolja a bírósági hatáskör gyakorlását a bevett nemzetközi jog szerint;

b) azt az esetet kivéve, amikor egy állam annak ellenére, hogy nem tagja a jelen Jegyzőkönyvnek, de elfogadja és alkalmazza annak rendelkezéseit a 3. cikk 2. pontjával összhangban, a fegyveres erők tagjai és valamely a jelen Jegyzőkönyvet nem aláíró állam állampolgára, kivéve azokat az állampolgárokat, akik a nem aláíró állam fegyveres erőinél szolgálnak, a jelen Jegyzőkönyv értelmében nem tartoznak egyéni büntetőjogi felelősséggel, és a jelen Jegyzőkönyv nem tartalmaz olyan kötelezettséget, amely a nevezett személyek feletti bírósági hatáskör megállapítására vagy azok kiadatására vonatkozik.

17. cikk. Vádeljárás

1 Az a Fél, amelynek területén a 15. cikk 1. pontjának a) és c) bekezdésében meghatározott cselekmény állítólagos elkövetője tartózkodik, amennyiben a szóban forgó Fél nem adja ki az említett személyt, köteles az ügyet maradéktalanul és indokolatlan késlekedés nélkül az illetékes hatóságainak átadni vádeljárás céljából az államon belüli törvények, vagy amennyiben alkalmazható, a nemzetközi jog vonatkozó szabályai szerinti eljárások lefolytatásával.

2 Bármely olyan személynek, aki ellen az Egyezménnyel vagy a jelen Jegyzőkönyvvel kapcsolatosan eljárás folyik – tekintet nélkül a nemzetközi jog vonatkozó szabálya-ira, amennyiben azok alkalmazhatók – a belső törvények és a nemzetközi jog sze-rint pártatlan tárgyalást kell biztosítani, és egyetlen esetben sem kaphat az említett személy kedvezőtlenebb biztosítékokat, mint amelyeket a nemzetközi jog előír.

18. cikk. Kiadatás

1 A 15. cikk 1. pontjának a) és c) bekezdéseiben meghatározott cselekmények a Felek között a jelen Jegyzőkönyv hatálybalépése előtt fennálló bármely kiadatási egyezmény részének tekintendők mint kiadatást maga után vonó cselekmények. A Felek vállalják, hogy a közöttük a jövőben létrejövő valamennyi kiadatási egyezmény részét képezik a fenti cselekmények.

2 Ha valamelyik Fél, amely egyezmény meglétéhez köti a kiadatást, egy olyan Féltől kap kiadatási kérelmet, amellyel nincs kiadatási egyezménye, a felkért Fél saját választása szerint a jelen Jegyzőkönyvet tekintheti a kiadatás jogi alapjának a 15. cikk

1. pontja a) és c) bekezdéseiben meghatározott cselekményekre nézve.

1 Azok a Felek, amelyek nem kötik a kiadatást egyezmény meglétéhez, a 15. cikk 1. pontjának a) és c) bekezdésében meghatározott cselekményeket egymás közt kiadatást maga után vonó cselekményeknek tekintik a felkért Fél törvényeiben előírt feltételektől függően.

2 Amennyiben szükséges, a Felek közötti kiadatás szempontjából a 15. cikk 1. pontjának a) és c) bekezdésében meghatározott cselekmények akként kezelhetők, mintha azokat nemcsak azon a helyszínen követték volna el, ahol előfordultak, hanem azon Felek területén, amelynek a 16. cikk 1. pontja szerint bírósági hatáskört létesítettek.

19. cikk. Kölcsönös jogi segítség

1 A Felek a legnagyobb mértékű segítséget nyújtanak egymásnak a 15. cikkben meghatározott cselekményekkel összefüggő vizsgálatok, bűnvádi vagy kiadatási eljárások tekintetében, beleértve az eljárásokhoz szükséges, birtokukban lévő bizonyítékok megszerzésében nyújtott segítséget.

2 A Felek az 1. pont szerinti kötelezettségeiket a közöttük létrejött, kölcsönös jogi segítségnyújtásra vonatkozó egyezményekkel és egyéb megállapodásokkal összhangban teljesítik. Ilyen egyezmények vagy megállapodások hiányában a Felek belső törvényeikkel összhangban nyújtanak egymásnak segítséget.

20. cikk. A megtagadás okai

1 Kiadatás szempontjából a 15. cikk 1. pontjának a) és c) bekezdésében meghatározott cselekmények, kölcsönös jogi segítség szempontjából pedig a 15. cikkben meghatározott cselekmények nem tekintendők politikai bűncselekményeknek, politikai indítékból elkövetett bűncselekményeknek. Következésképpen az ilyen cselekmények alapján kért kiadatás vagy kölcsönös jogi segítség nem tagadható meg pusztán azon az alapon, hogy politikai bűncselekményekről, politikai bűncselekményekkel összefüggő cselekményekről van szó.

2 A jelen Jegyzőkönyv egyetlen rendelkezése sem értelmezhető kiadatásra vagy kölcsönös segítségnyújtásra vonatkozó kötelezettségként, ha a felkért Félnek alapos oka van azt hinni, hogy a 15. cikk 1. pontjának a) és c) bekezdéseiben meghatározott cselekmények alapján kért kiadatás, vagy a 15. cikkben meghatározott cselekményekkel kapcsolatos kölcsönös jogi segítségkérés egy személy vád alá helyezését vagy megbüntetését célozza a nevezett személy faja, vallása, nemzetisége, etnikai származása vagy politikai véleménye miatt, vagy hogy a kérés teljesítése a fenti okok bármelyike miatt kárt okoz a nevezett személynek.

21. cikk. Egyéb jogsértésekkel kapcsolatos intézkedések

Az Egyezmény 28. cikkét nem érintve, mindegyik fél olyan jogszabályi rendelkezéseket, közigazgatási és fegyelmi intézkedéseket foganatosít, amelyek az alábbi tettek visszaszorításához szükségesek, amennyiben szándékosan követték el azokat: a) kulturális javaknak az Egyezményt vagy a jelen jegyzőkönyvet sértő használata; b) kulturális javaknak a megszállott területről való tiltott kivitele, egyéb elszállítása vagy azok tulajdonjogának átruházása, amely az Egyezményt vagy a jelen Jegyzőkönyvet sérti.

V. fejezet. Kulturális javak védelme nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközések idején

22. cikk. Nem nemzetközi jellegű összeütközések

1 Nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetében, amely valamelyik részes Fél területén fordul elő, a jelen Jegyzőkönyvet kell alkalmazni.

2 A jelen Jegyzőkönyv nem alkalmazható belső zavargások és feszültségek eseteire, mint például felkelések, elszigetelt és időnként előforduló erőszakos cselekmények és egyéb hasonló jellegű cselekmények.

3 A jelen Jegyzőkönyv rendelkezései semmiféle legitim módon nem használhatók fel hivatkozási alapként ahhoz, hogy valamelyik állam szuverenitására vagy a kormány felelősségi körére utalva az államban fenntartsa és visszaállítsa a törvényt és a rendet, vagy megvédje az állam nemzeti egységét és területi integritását.

4 A jelen Jegyzőkönyv egyetlen rendelkezése sem sérti annak a Félnek a 15. cikkben meghatározott jogsértések fölötti elsődleges bírósági hatáskörét, amelynek a területén a nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés előfordul.

5 A jelen Jegyzőkönyv egyetlen rendelkezésére sem lehet hivatkozni annak indoklására, hogy bármilyen okból is, közvetlen vagy közvetett beavatkozásra kerüljön sor egy olyan részes állam fegyveres összeütközésébe, vagy belső vagy külső ügyeibe, amelynek területén a szóban forgó összeütközés előfordul.

6 Az összeütköző Felek jogi helyzetét nem érinti a jelen Jegyzőkönyvnek a fenti 1. pontban meghatározott helyzetre való alkalmazása.
7 Az UNESCO felajánlhatja szolgálatait az összeütköző Feleknek.

VI. fejezet. Intézményi kérdések

23. cikk. A Felek értekezlete

1 A Felek értekezletét az UNESCO Közgyűlésével egyidejűleg és a Magas Szerződő Felek értekezletével összehangolva kell összehívni, amennyiben a Főigazgató ilyen értekezletet összehívott.
2 A Felek értekezlete elfogadja saját eljárásai szabályzatát.
3. A Felek értekezlete az alábbi feladatokat látja el: a) a 24. cikk 1. pontjával összhangban megválasztja a Bizottság tagjait; b) jóváhagyja a Bizottság által, a 2. cikk 1. pontjának a) bekezdésével összhangban
kidolgozott irányvonalakat; c) irányvonalakat készít az Alapnak a Bizottság által történő felhasználásra vonat-kozólag és ellenőrzi azt; d) mérlegeli a Bizottságnak a 27. cikk 1. pontja d) bekezdése alapján előterjesztett jelentését; e) megvitatja a jelen Jegyzőkönyv alkalmazásával kapcsolatos problémákat, és amennyiben szükséges, javaslatokat tesz.
3 A Felek legalább egyötödének kérésére a Főigazgató összehívja a Felek rendkívüli értekezletét.

24. cikk. A Bizottság

1 Ezennel megalakul az UNESCO-n belül a kulturális javak fegyveres összeütközés esetén való védelmével foglalkozó Bizottság. A Bizottság 12 aláíró Félből áll, amelyeket a Felek értekezlete választ meg.
2 A Bizottság rendes értekezleteire évente kerül sor, és rendkívüli üléseket hívhat össze, amennyiben szükségesnek tartja.
3 A Bizottság tagjainak kiválasztása során a Felek törekednek arra, hogy a világ különböző régiói és kultúrái igazságosan képviselve legyenek.
4 A Bizottságban részt vevő Felek olyan személyeket választanak képviselőként, akik a kulturális örökség, honvédelem vagy a nemzetközi jog terén képzettek, és egymással tanácskozva törekednek arra, hogy a Bizottság egészét tekintve a fenti területeken kellő szakmai tapasztalat álljon rendelkezésre.

25. cikk. A megbízatás időtartama

1 A Felek bizottsági tagsági megbízatása négyéves időtartamra szól, és a megbízatás egyszer hosszabbítható meg.
2 A fenti 1. pont rendelkezéseire való tekintet nélkül, az első választás idején kijelölt tagok felének megbízatása a Felek azon első rendes értekezletének befejeztével megszűnik, amely a tagokat megválasztó ülést követi. Az értekezlet elnöke az első választást követően sorshúzással választja ki ezen tagok nevét.
3 A Felek nem vehetnek részt olyan döntésekről szóló szavazásban, amely fegyveres összeütközések behatásainak kitett kulturális javakat érint, és ahol az összeütközésben részes Felekként szerepelnek.

26. cikk. Eljárási szabályzat

1 A Bizottság elfogadja saját eljárási szabályzatát.
2 A Bizottság a tagok többségének jelenléte esetén határozatképes. A Bizottság a döntéseit szavazó tagjainak kétharmados többségével hozza.

3 A Felek nem vehetnek részt olyan döntésekről szóló szavazásban, amely fegyveres összeütközések behatásainak kitett kulturális javakat érint, és ahol az összeütközésben részes Felekként szerepelnek.

27. cikk. Funkciók

1. A Bizottság az alábbi funkciókat látja el: a) irányelvek kidolgozása a jelen Jegyzőkönyv végrehajtásához; b) a kulturális javak kiemelt védelmének engedélyezése, feloldása vagy megszün-tetése, valamint kiemelt védelem alatt álló kulturális javak jegyzékének létreho-zása, vezetése és továbbfejlesztése; c) a jelen Jegyzőkönyv végrehajtásának figyelemmel kísérése és felügyelete, vala-mint kiemelt védelem alatt álló kulturális javak feltárásának elősegítése; d) a Felek által készített jelentések tanulmányozása és megjegyzésekkel való ellátása, szükség esetén az abban foglaltak tisztázása iránti intézkedés, valamint saját jelentés készítése a Felek értekezlete számára a jelen Jegyzőkönyv végrehajtásáról; e) a 32. cikk szerinti nemzetközi segítség iránti kérelem fogadása és mérlegelése; f) az Alap felhasználásának meghatározása; g) minden egyéb funkció ellátása, amelyet a Felek értekezlete a Bizottság hatáskörébe rendel.

1 A Bizottság a funkcióit a Főigazgatójával együttműködve látja el.
2 A Bizottság együttműködést folytat nemzetközi és nemzeti kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel, amelyek célkitűzései az Egyezményben, az Első Jegyzőkönyvében és a jelen Jegyzőkönyvben lefektetett célokkal egyezőek. Annak érdekében, hogy hatásköre megvalósítását elősegítse, a Bizottság értekezletére tanácsadói minőségben olyan kiemelkedő szakmai szervezeteket is meghívhat, amelyek hivatalos kapcsolatban vannak az UNESCO-val, beleértve a Kék Pajzs Nemzetközi Bizottságot (ICBS) és annak testületeit. A római székhelyű Nemzetközi Központ Kulturális Javak Megőrzésének és Helyreállításának Tanulmányozására (ICCROM), a Nemzetközi Vörös Kereszt Bizottsága (ICRC) képviselőit is felkérhetik részvételre tanácsadói minőségben.

28. cikk. Titkárság

A Bizottság munkáját az UNESCO Titkársága segíti, amely a Bizottság anyagait és napirendi pontjait állítja össze az értekezletekre, és a döntések végrehajtásáért is felelős.

29. cikk. Kulturális javak fegyveres összeesküvés esetén való védelmére létrehozott Alap

1. Ezennel egy Alap jön létre az alábbi célokra: a) pénzügyi és egyéb segítség nyújtása béke idején hozott óvintézkedések és egyéb intézkedések támogatására, többek között az 5. cikk b) bekezdése és a 30. cikk szerint; és b) pénzügyi és egyéb segítség nyújtása a kulturális javak védelmét célzó átmeneti és egyéb intézkedésekre vonatkozólag fegyveres összeütközések idején, vagy közvetlenül az ellenségeskedések befejezését követő helyreállítási időszakban, többek között a 8. cikk a) bekezdése szerint.

1 Az Alap az UNESCO Pénzügyi Szabályzatának rendelkezéseivel összhangban álló vagyonkezelő alap.
2 Az Alaptól származó összegeket csak a Bizottság által meghatározott célra lehet felhasználni, amely a 23. cikk 3. pontja c) bekezdésében előírt irányvonalak szerint történik. A Bizottság kizárólag bizonyos programok és tervek céljára szánt hozzájárulásokat is elfogadhat, feltéve, hogy a Bizottság a nevezett programok és tervek megvalósítása mellett döntött.
3 Az Alap vagyona a következőkből tevődik össze: a) a Felek önkéntes hozzájárulásai; b) hozzájárulások, ajándékok és hagyatékok, amelyek

I. más Államoktól;
II. az UNESCO-tól, az Egyesült Nemzetek egyéb szervezeteitől;
III. vagy egyéb kormányközi és nem kormányzati szervezetektől;
IV. állami és egyéb szervektől vagy egyénektől származnak; c) az Alap vagyona után járó kamat; d) gyűjtésekből és az Alap javára szervezett események bevételeiből származó for
rások; e) minden egyéb forrás, amelynek igénybevételét
az Alapra alkalmazandó irányvonalak engedélyezik.

VII. fejezet. Ismeretterjesztés és nemzetközi támogatás

30. cikk. Terjesztés

1 A Felek igyekeznek megfelelő eszközökkel, főként oktatási és ismeretterjesztő programok segítségével elérni, hogy az egész lakosság jobban becsülje és tiszteletben tartsa a kulturális javakat.
2 A Felek kötelesek a jelen Jegyzőkönyvet mind béke, mind fegyveres összeütközés idején a lehető legszélesebb körben terjeszteni.
3 Minden katonai vagy polgári hatóság, amely fegyveres összeütközés idején felelős a jelen Jegyzőkönyv alkalmazásáért, köteles annak szövegét teljes mértékben megismerni. Ennek érdekében a Felek szükség szerint: a) kulturális javak védelmét célzó irányelveket és irányvonalakat építenek be a katonai kézikönyvekbe;
b) az UNESCO-val, valamint kormányzati és nem kormányzati szervezetekkel együttműködve, békeidőben oktatási és képzési programokat dolgoz ki és valósít meg.
c) a Főigazgató útján tájékoztatják egymást azokról a törvényekről, közigazgatási rendelkezésekről és intézkedésekről, amelyeket az a) és b) bekezdések szerint foganatosítottak;
d) a Főigazgató útján haladéktalanul tájékoztatják egymást azokról a törvényekről és közigazgatási rendelkezésekről, amelyeket a jelen Jegyzőkönyv alkalmazása érdekében fogadnak el.

31. cikk. Nemzetközi együttműködés

A jelen Jegyzőkönyv súlyos megsértésének eseteiben a részes államok közösen, a Bizottság útján vagy egyénileg, az UNESCO-val és az Egyesült Nemzetek Szervezetével együttműködésben és az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányával összhangban lépnek fel.

32. cikk. Nemzetközi támogatás

1 Valamely Fél nemzetközi támogatást kérhet a Bizottságtól kiemelt védelem alatt álló kulturális javak érdekében, valamint a jelen Jegyzőkönyv 10. cikkében meghatározott törvények, közigazgatási rendelkezések és intézkedések előkészítése, kidolgozása és végrehajtása ügyében.
2 Valamely összeütköző Fél, amely nem tagja a jelen Jegyzőkönyvnek, de a 3. cikk 2. pontja szerint elfogadja és alkalmazza a rendelkezéseket, szükséges nemzetközi segítséget kérhet a Bizottságtól.
3 A Bizottság a nemzetközi támogatás iránti kérelem benyújtását illetően eljárási szabályzatot fogad el, és meghatározza, milyen formában lehet nemzetközi támogatást adni.
4 A Felek támogatást élveznek abban a törekvésükben, hogy a Bizottság útján minden technikai közreműködést megadjanak a segítséget kérő Feleknek vagy összeütköző Feleknek.

33. cikk. UNESCO-támogatás

1 Bármely Fél kérheti az UNESCO technikai közreműködését kulturális javai védelmének megszervezése tekintetében, mint például a kulturális javak oltalmazására tett előkészületek, megelőző és szervezési intézkedések veszélyes helyzetekre, valamint a kulturális javak nemzeti leltárának elkészítése, vagy a jelen Jegyzőkönyv alkalmazásával kapcsolatos minden egyéb kérdésben. Az UNESCO a közreműködést saját munkatervének és lehetőségeinek keretei között állapítja meg.
2 A Felek támogatást élveznek abban a törekvésükben, hogy kétoldalú vagy többoldalú technikai közreműködést nyújtsanak.
3 Az UNESCO saját kezdeményezésére javaslatokat tehet a fenti ügyben a Feleknek.

34. cikk. A Kék Pajzs nemzetközi és nemzeti tagjainak és egyéb személyek védelme

1. Az összeütköző Felek tiszteletben tartják:
   a) a Bizottság felhatalmazott tagjait, mialatt azok fegyveres összeütközések idején vagy összeütközés veszélye esetén kulturális örökség védelme érdekében tevékenykednek, valamint
   b) a Bizottság felhatalmazott tagjait, akik a kulturális javak védelmével vannak megbízva fegyveres összeütközések idején vagy összeütközés veszélye esetén.

1 Az összeütköző Felek is, amennyire lehetséges, segítik tevékenységüket.
2 Az 1. pont szerint védelem alatt álló személyek jogosultak az Egyezmény 17(2) cikke alapján jelvényt viselni, továbbá jogosultak a Szabályzat 21. cikke szerinti azonosítási eszközök használatára.

VIII. fejezet. A jegyzőkönyv végrehajtása

1 *cikk. Védőhatalmak*
2 *cikk. Egyeztető eljárás*

A jelen Jegyzőkönyvet az összeütköző Felek érdekeinek oltalmazására rendelt Védőhatalmak közreműködésével kell alkalmazni.
1 A Védőhatalmak minden olyan esetben felajánlják jó szolgálataikat, amelyben azt a kulturális javak érdekében hasznosnak találják, nevezetesen, ha az összeütköző Felek álláspontja eltér a jelen Jegyzőkönyv rendelkezései alkalmazása vagy értelmezése tekintetében.
2 Ebből a célból mindegyik Védőhatalom, akár valamelyik Fél vagy a Főigazgató felkérésére vagy saját elhatározásából javasolhatja az összeütköző Feleknek, hogy kiküldöttjeik, különösen pedig a kulturális javak védelmével megbízott hatóságok képviselői, esetleg alkalmasnak mutatkozó, az összeütközésben nem részes állam területén jöjjenek össze. Az összeütköző Felek kötelesek az összejövetelre vonatkozóan hozzájuk intézett felhívásnak eleget tenni. A Védőhatalmak az összeütköző Felek hozzájárulását fogják kérni ahhoz, hogy ezen az összejövetelen valamely, az összeütközésben nem részes állam állampolgára, vagy a Főigazgató által ajánlott személy elnöki minőségben vegyen részt.

37. cikk. Védőhatalmak nélküli egyeztetés

1 Olyan összeütközésben, amelyben Védőhatalom kijelölésére nem kerül sor, a Fő-igazgató felajánlhatja jó szolgálatait, vagy bármely más módon közreműködhet az egyeztetésben vagy közvetítésben a Felek közötti nézeteltérés megoldása céljából.
2 Valamelyik Fél vagy Főigazgató felkérésére a Bizottság elnöke javasolhatja az ösz-

szeütköző Feleknek, hogy kiküldöttjeik, különösen pedig a kulturális javak védelmével megbízott hatóságok képviselői, esetleg alkalmasnak mutatkozó valamely, az összeütközésben nem részes állam területén jöjjenek össze.

38. cikk. Fordítások és jelentések

1 A Felek lefordítják a Felek hivatalos nyelveire a jelen Jegyzőkönyvet, és a Főigazgató útján közlik egymással ezeket a hivatalos fordításokat.
2 A Felek négyévente jelentést tesznek a Bizottságnak a jelen Jegyzőkönyv végrehajtásáról.

39. cikk. Állami felelősség

A nemzetközi jog szerint a jelen Jegyzőkönyv egyetlen, az egyéni büntetőjogi felelősségre vonatkozó rendelkezése sem érinti az államok felelősségét, beleértve a jóvátétel-adási kötelezettséget.

XI. fejezet. Záró rendelkezések

40. cikk. A Jegyzőkönyv nyelve

A jelen Jegyzőkönyv angol, arab, francia, kínai, orosz és spanyol nyelven készült, és mind a hat szöveg egyenlően hiteles.

1 *cikk. Aláírás*
2 *cikk. Megerősítés*

A jelen Jegyzőkönyv az 1999. (...) keltezést viseli. 1999. május 17-től 1999. december 31-ig aláírásra nyitva áll Hágában valamennyi Magas Szerződő Fél részére.
1 A jelen Jegyzőkönyvet a jelen Jegyzőkönyvet aláíró Magas Szerződő Feleknek meg kell erősíteniük a saját alkotmányuknak megfelelő eljárás szerint.
2 A megerősítő okiratokat a Főigazgatónál kell letenni.

43. cikk. Csatlakozás

1 A jelen Jegyzőkönyv 2000. január 1-jétől fogva csatlakozásra nyitva áll a többi Magas Szerződő Fél részére.
2 A csatlakozás az erre vonatkozó okiratnak a Főigazgatónál való letétele útján történik.

44. cikk. Hatálybalépés

1 A jelen Jegyzőkönyv a (húsz) megerősítő okirat letételétől számított három hónap múlva lép hatályba.
2 Ezt követően mindegyik Félre nézve a megerősítő vagy csatlakozási okiratának letételétől számított három hónap múlva lép hatályba.

45. cikk. Fegyveres összeütközés esetén való hatálybalépés

Az Egyezmény 18. és 19. cikkében meghatározott helyzet bekövetkezése esetén az összeütköző Felek részéről az ellenségeskedések vagy a megszállás vagy csatlakozás azonnal hatályba lép. Ezekben az esetekben a Főigazgató a 47. cikkben előírt közléseket a leggyorsabb módon foganatosítja.

46. cikk. Felmondás

1 Mindegyik Fél felmondhatja a jelen Jegyzőkönyvet.

2 A felmondást a Főigazgatónál letett irattal kell bejelenteni.

3 A felmondás az azt bejelentő irat vételétől számított egy év elteltével lép életbe. Mindazonáltal, ha az év leteltének időpontjában a felmondó Fél fegyveres összeütközésben áll, a felmondás hatálybalépése az ellenségeskedések befejezéséig vagy a kulturális javak hazaszállításával kapcsolatos műveletek befejezéséig függőben ma-rad, amelyik később történik.

47. cikk. Közlések

A Főigazgató a 42. és 43. cikkekben említett megerősítésre vagy csatlakozásra vonatkozó összes okiratról éppúgy, mint a 46. cikk alapján történő felmondásokról ér-tesíti a Magas Szerződő Feleket, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetét.

48. cikk. Az Egyesült Nemzeteknél történő bejegyzés

A Főigazgató kérésére a jelen Jegyzőkönyv az Egyesült Nemzetek Titkárságán az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 102. cikkével összhangban bejegyzésre kerül.

Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict – **The Hague Convention 1954** / together with its **Protocol for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict** was adopted at The Hague, 14 May 1954. The **Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict 1999** was adopted at The Hague, 26 march 1999.

UNESCO-AJÁNLÁSOK A TÁJAK ÉS MŰEMLÉKI TERÜLETEK SZÉPSÉGÉNEK ÉS JELLEGZETESSÉGÉNEK MEGŐRZÉSÉVEL KAPCSOLATBAN,

amelyeket a Közgyűlés tizenkettedik ülésszaka fogadott el Párizs, 1962

Az Egyesült Nemzetek Nevelési, Tudományos és Kulturális Szervezetének Közgyűlése, amely Párizsban 1962. november 9. és december 12. között tartotta a tizenkettedik ülésszakát,

– *megfontolva,* hogy minden időkben és a világ minden részén megtörtént, hogy az emberek kárt okoztak a közvetlen környezetük részét képező tájban vagy örökségi helyszínben, s ezzel egész régiók kulturális, esztétikai, sőt életet érintő elszegénye-dése keletkezett,

– *megfontolva,* hogy a szűzföldek feltörése, a gyakran szabályozatlan városi fejlődés, az óriási ipari és kereskedelmi létesítmények és berendezések számára készülő ex-tenzív munkálatok, a modern civilizáció felgyorsította ezt a tendenciát, amely a múlt századig még viszonylag lassú volt,

– *megfontolva,* hogy ez a jelenség a természetes vagy ember alkotta tájak és műem-léki területek esztétikai értékét befolyásolja és kihat az élővilág kulturális és tudo-mányos jelentőségére is,

– *megfontolva,* hogy szépségük és jellegzetességük miatt a tájak és örökségi helyszí-nek megőrzése, ahogyan azt az ajánlások meghatározzák, fontos az emberiség szá-mára, mert hatalmas fizikai, erkölcsi és szellemi regeneráló hatása van, és még a né-pek művészeti és kulturális életéhez is hozzájárul, ahogyan ezt számos közismert példa bizonyítja,

– *megfontolva* továbbá, hogy a tájak és örökségi helyszínek sok ország gazdasági és társadalmi életének jelentős faktorai, és a lakosság egészségmegőrzésében is nagy a szerepük,

– *elismerve* azonban azt, hogy a közösség életének, fejlődésének és gyors technikai haladásának szükségleteit számításba kell venni,

– *megfontolva* ezért, hogy igen kívánatos és sürgős a tájak és örökségi helyszínek szépsége és jellegzetességei megóvására lépéseket tenni, ott, ahol ez még lehetsé-ges,

– *áttekintve* a tájak és örökségi helyszínek szépségének és jellegzetességeinek meg-őrzésére vonatkozó, az ülésszak napirendjén 17.4.2 számon felvett javaslatokat,

– *határozatot hozva* még a tizenegyedik ülésszakon, hogy ezt a témát javaslatok for-

májában a tagországok rendelkezésére kell bocsátani, *elfogadja* 1962. december tizenegyedikén ezeket az ajánlásokat.

A Közgyűlés azt javasolja, hogy a tagországok léptessenek életbe rendelkezéseket országos törvénykezésként, vagy más olyan rendszabályokat a törvénykezési illetőségük alá eső területeken, amelyek ezen ajánlásokba foglalt normák és elvek hatását érvényesítik.

A Közgyűlés javasolja, hogy a tagországok hívják fel a táj- és örökségvédelemmel, valamint a regionális fejlesztéssel, továbbá a természetvédelemmel és a turizmus fejlesztésével foglalkozó hatóságok és testületek és szintúgy az ifjúsági szervezetek figyelmét ezekre az ajánlásokra.

A Közgyűlés javasolja, hogy a tagországok még meghatározandó időpontban és formában küldjenek jelentést a Közgyűlésnek ezen ajánlások gyakorlatba átültetésének a mikéntjéről.

I. Definíció

1 Ezen ajánlás céljaira a tájak és örökségi helyszínek szépségének és jellegzetességeinek megőrzését úgy fogjuk fel, hogy meg kell őrizni, vagy ahol lehetséges, vissza kell állítani

a természeti, falusi vagy városi tájak és örökségi helyszínek akár természeti, akár ember alkotta eredeti megjelenési formáját, ha azok kulturális vagy esztétikai értékkel bírnak, avagy tipikus természeti környezetet alkotnak.

2 Ezen ajánlás szabályozásait a természetvédelmi rendelkezések kiegészítőjének is szánjuk.

II. Általános alapelvek

1 A tájak és örökségi helyszínek megőrzését célzó tanulmányok és rendszabályok vonatkozzanak az állam egész területére, ne korlátozzák ezeket egyes kiválogatott tájakra és örökségi helyszínekre.

2 Az elfogadandó rendszabályok megválasztásánál helyes számításba venni a szóban forgó táj vagy örökségi helyszín viszonyított jelentőségét. A rendszabályok függhetnek a táj vagy örökségi helyszín jellegétől, méretétől, elhelyezkedésétől és a fenyegető veszély természetétől.

3 A védelem nem szorítkozhat kizárólag a természeti tájakra és örökségi helyszínek-re; ki kell azt terjeszteni olyan tájakra és örökségi helyszínekre is, amelyek részbenvagy egészben emberi beavatkozás eredményei. Így vonatkozzanak különleges ren-delkezések bizonyos városi látványok és helyszínek védelmére, amelyek általában a legveszélyeztetettebbek, különösen építkezések és földspekulációk miatt. Külö-nös védelmet kell biztosítani a műemlékeknek.

4 A tájak és örökségi helyszínek védelmében hozott rendszabályok megelőzőek és javító jellegűek egyaránt lehetnek.

5 A megelőző rendszabályok az esetleges veszélyek elhárítását szolgálják. Kiemelt figyelemmel foglalják magukban a rendszabályok az azon munkálatokat és tevékenységeket, amelyek valószínűsíthetőleg károsítják a tájat vagy örökségi helyszínt, mint például: a) köz- vagy magánépületek minden fajtája. Ezeket úgy kell tervezni, hogy elérjenek

egy bizonyos esztétikai színvonalat, mind az épület maga, mind a megőrzendő
nek ítélt általános hangulat tekintetében, anélkül azonban, hogy bizonyos hagyo
mányos vagy pittoreszk formák könnyű imitációja következnék be;

b) útépítések;

c) magas- vagy alacsonyfeszültségű elektromos vezetékek, erőművek és relék tele
pei és berendezései, repülőterek, távközlési és televíziós állomások stb.;

d) benzinkutak;

e) hirdetőtáblák és fényhirdetések;

f) erdőirtások, egyes fák kivágása is, ha azok a táj szépségéhez hozzájárulnak, kü
lönösen a főútvonalakat és sugárutakat szegélyezőké;

g) levegő- és vízszennyezés;

h) bánya és kőkitermelő helyek és hulladékaik lerakodóhelyei;

i) források csővezetékei, öntözőrendszerek, gátak, csatornák, akveduktok, folyó
szabályozások stb.;

j) kempinghelyek;

k) szeméttelepek, háztartási szemét vagy ipari/kereskedelmi hulladék, használt
anyag lerakóhelyei.

1 A tájak és örökségi helyszínek szépségének és jellegzetességeinek védelme során azzal a veszéllyel is számolni kell, amely a modern életformák bizonyos munkái vagy tevékenységei lármájából adódik.

2 Azokat a tevékenységeket, amelyek valószínűsíthetőleg rongálják a tájat vagy örökségi helyszínt, abban az esetben, ha a terület valamilyen formában már vé-dett, csak akkor kell szankcionálni, ha a köz- vagy társadalmi érdek parancsolólag teszi ezt szükségessé.

3 A javító jellegű rendszabályok célja a tájban vagy örökségi helyszínen keletkezett kár kijavítása és amennyire lehetséges, az eredeti állapot visszaállítása.

4 A táj és örökségi helyszín szépségének és jellegzetességeinek megőrzéséért országonként felelős különböző közszolgálatok feladatát megkönnyítendő tudomá-nyos kutatóintézeteket kell felállítani, hogy azok a kompetens hatóságokkal együttműködve rangsorolják és kodifikálják az alkalmazható rendszabályokat és törvényeket. A rendelkezéseket és a kutatóintézetek által végzett munkák ered-ményeit közös kiadványban lenne helyes publikálni, amelyeket időszakonként frissíteni is kell.

III. Védelmi rendszabályok

12. A tájak és örökségi helyszínek védelmét a következő módszerek felhasználásával kell biztosítani: a) a felelős hatóságok általános felügyelete; b) kötelezettségek beépítése minden – regionális, falusi, városi – fejlesztési tervbe; c) kiterjedt tájak „zónák szerinti" nyilvántartásba vétele; d) elszigetelt örökségi helyszínek nyilvántartásba vétele; e) természetvédelmi rezervátumok és nemzeti parkok létesítése és karbantartása; f) örökségi helyszínek megvásárlása a települések számára.

Általános felügyelet

13. Vonatkozzék az állam egész területére a tájat vagy örökségi helyszínt valószínűsíthetőleg károsító munkálatok és tevékenységek felett gyakorolt általános felügyelet.

Város- és falurendezési nyilvántartás

1 A város- és falurendezési terveknek tartalmazniuk kell olyan előírásokat, amelyek meghatározzák a táj és örökségi terület megóvására szolgáló biztosítékokat, még azoknak a településeknek esetében is, amelyek a nyilvántartásba vett területen fekszenek, bár egyedileg nincsenek nyilvántartva.

2 Város- és falurendezési nyilvántartást kell készíteni egy bekövetkezhető sürgősség esetére, különösen a gyors fejlődésben álló városok vagy régiók számára, ott, ahol a város vagy régió esztétikai vagy pittoreszk jellege ezt igazolja.

Kiterjedt tájak „zónák szerinti" nyilvántartásba vétele

1 Nagy kiterjedésű tájakat „zónák szerint" kell nyilvántartani.
17. Amennyiben egy így nyilvántartásba vett zónának az esztétikai kategóriája kimagasló fontosságú, akkor a telekfelosztást is kontrollálni kell, és figyelembe kell venni esztétikai típusú általános követelményeket. Terjedjen ez ki az anyag- és színhasználatra; a magassági szabványra; arra, hogy léptessenek életbe elővigyá
zatossági rendszabályokat, nehogy gátépítés vagy kőkitermelés rontsa a föld minőségét; a fakivágásokat ellenőrző rendszabályokra stb.

2 A „zónák szerinti" felosztást közhírré kell tenni, a nyilvántartásba vett zónákkal kapcsolatban betartandó általános előírásokat szabályba kell foglalni és a nagyközönséggel ismertetni kell.

3 A „zónák szerinti felosztás"-nak elvben nem kell anyagi kompenzációval járnia.

Elszigetelt örökségi helyszínek nyilvántartásba vétele

1 Nyilvántartásba veendők az akár természeti, akár városi jellegű elszigetelt, kis örökségi helyszínek a jelentős táji részletekkel együtt. Ugyancsak nyilvántartásba kell venni a szép látványt nyújtó területeket és a kiemelkedő műemléket körülve-vő területeket és épületeket is. Valamennyi ilyen nyilvántartásba vett helyszín, te-rület vagy épület legyen

egyedi adminisztratív határozat tárgya, amelyről a tulaj-donost megfelelően tájékoztatni kell.

2 A nyilvántartásba vétel azt kell jelentse, hogy a tulajdonos nem rombolhatja le a helyszínt, és nem változtathatja meg annak állapotát vagy küllemét a védelemért felelős hatóság engedélye nélkül.

3 Amikor kiadnak ilyen engedélyt, bástyázzák azt körül a helyszín megóvásához szükséges feltételekkel. Nem engedélykötelesek azonban a szokásos mezőgazdasági tevékenységek, sem a normális épület-karbantartási munkálatok.

4 A hatóságok által történő kisajátítás, vagy közmunkák végzése a nyilvántartásba vett helyszínen szintén a védelemért felelős hatóságok engedélyezéséhez kötött. Elbirtoklással sem juthat senki nyilvántartásba vett helyszínen olyan joghoz, amely valószínűsíthetőleg megváltoztatja a helyszín jellegét, vagy megjelenési formáját. A felelős hatóság engedélye nélkül a tulajdonos sem nyújthat ilyenhez hozzájárulást.

5 A nyilvántartásba vétel magában foglalja a levegő-, víz- és talajszennyezés bármilyen formájának a tilalmát is, s ugyancsak speciális engedélyeztetést igényel az ásványok kinyerése is.

6 A nyilvántartásba vett helyszínen és közvetlen környékén minden hirdetés tilos, vagy a megóvásért felelős hatóság kijelölte helyre szorítkozhat csupán.

7 Elvileg nem adható táborozási engedély a nyilvántartásba vett helyszínen, de ha mégis megadják, az csak a megóvásért felelős hatóság meghatározta helyen, a hatóság ellenőrzése mellett lehetséges.

8 A nyilvántartásba vétel a tulajdonost akkor jogosíthatja fel kompenzációra, ha ettől az eljárástól közvetlen és végleges kár éri.

Természetvédelmi rezervátumok és nemzeti parkok

28. Ha a feltételek ezt lehetővé teszik, a tagországok a védendő zónák és helyszínek közé vegyék fel a közönség számára okulást és felüdülést nyújtó nemzeti parko-kat, valamint a szigorú és speciális természetvédelmi rezervátumokat. Ezek a nemzeti parkok és rezervátumok kísérleti zónái lehetnek a táj- és természetvéde-lem-alakítás és restaurálás kutatásában is.

Helyszínek megvásárlása a települések számára

29. Helyes, ha a tagországok arra bátorítják a közösségeket, hogy vásároljanak meg területeket a védeni kívánt tájakon és örökségi helyszíneken. Ha lehetséges, akkor ezeket a vásárlásokat kisajátítás útján is segíteni kell.

IV. A védelmi intézkedések alkalmazása

1 A táj és örökségi helyszín védelmét irányító alapvető normák és elvek legyenek minden tagországban törvényerejűek, és alkalmazásuk rendszabályait a törvény által rájuk ruházott keretek között bízzák a felelős hatóságokra.

2 A tagországok állítsanak fel adminisztrációs vagy tanácsadó jellegű, erre specializált testületeket.

3 Az adminisztrációs testületek specializált, védelmi rendszabályok foganatosításá-val megbízott regionális vagy központi szervek lehetnek. Ennek megfelelően ezeknek a szerveknek abban a helyzetben kell lenniük, hogy a védelem és nyil-vántartás problémáit tanulmányozhassák, hogy felméréseket végezhessenek a helyszínen, hogy döntés-előkészítők lehessenek és ellenőrizhessék ezek gyakorla-ti megvalósítását. Ugyancsak rájuk kell bízni bizonyos munkálatok kivitelezésekor létrejövő károk, vagy az ezen károk helyreállításakor alkalmazandó rendszabályok előkészítését.

4 A tanácsadó testületek országos, regionális vagy helyi szinten megalakuló bizott-ságokból

álljanak, amelyek feladata a védelem kérdéseinek tanulmányozása és az, hogy véleményükkel segítsék a központi vagy regionális hatóságok, valamint a he-lyi közösségek vonatkozó döntéseit. Ezeknek a bizottságoknak a véleményét min-den esetben és jó időben, a tervezés kezdeti fázisában ki kell kérni, különösen, ha közérdekű, nagy volumenű munkálatokról, mint autópálya-építés, vízi erőmű vagy új ipari létesítmények stb. építéséről van szó.

5 Segítsék elő a tagországok nem kormányzati országos és helyi testületek létrejöttét és működését, amelyek egyik funkciója az lenne, hogy a 31., 32. és 33. paragrafusban meghatározott testületekkel működjenek együtt, különösen a lakosság tájékoztatásában és abban, hogy figyelmeztessék a megfelelő hatóságokat a tájat és örökségi helyszínt fenyegető veszélyekre.

6 A táj és örökségi helyszín védelmét irányító szabályok áthágása kártérítés fizetését kell, hogy maga után vonja, vagy arra való kötelezést, hogy amennyire csak lehet, állítsák vissza a helyszínt eredeti állapotába.

7 A védett tájak és örökségi helyszínek tudatos károsítását adminisztratív vagy büntetőjogi szankciók alá kell vetni.

V. A lakosság oktatása

1 Oktatási programokat kell kidolgozni iskolák és azon kívüli tevékenységek számára abból a célból, hogy a közfigyelmet a tájak és örökségi helyszínek tiszteletére irányítsák, és ismertté tegyék az ezek védelmében létrehozott szabályozást.

2 Az ezzel a feladattal megbízott tanárokat specializált tréningeken kell középiskolákban vagy felsőoktatási intézményekben kiképezni.

39. Támogassák a tagországok meglévő múzeumaikat az ilyen irányú oktatási programok megerősítésében, és meg kellene vizsgálniuk annak a lehetőségét, hogy lét
re tudnak-e hozni valamely régió természeti és kulturális adottságai tanulmányozására és bemutatására szakosított múzeumokat, vagy szakosított osztályokat meglévő múzeumokban.

3 Az iskolán kívüli oktatás a sajtó, a táj és örökségi helyszínek védelmét felvállaló magántársaságok, a turizmussal foglalkozó szervek, ifjúsági vagy más, népszerű oktatási szervezetek feladata lehet.

4 Könnyítsék meg a tagországok a lakosság oktatását és a fent említett testületek, szervek és szervezetek munkáját, segítsék tárgyi ellátmány rendelkezésükre bo-csátásával, valamint azzal, hogy hozzáférhetővé teszik számukra és az iskolai ne-velők számára a kellő médiabéli publicitást (film, rádió és televíziós programok), továbbá azzal, hogy hozzájuttatják őket időszaki, állandó és mozgókiállításokhoz szükséges anyagokhoz, széles körben teríthető, e célra tervezett brosúrákhoz éskönyvekhez. Újságok, folyóiratok és regionális időszaki kiadványok széles réte-gekhez juthatnak el.

5 Nemzeti és nemzetközi „napokat", versenyeket s más hasonló alkalmakat lehet arra szentelni, hogy a lakosság figyelmét felhívják arra, hogy a természeti vagy ember alkotta tájak és örökségi helyszínek szépségének és jellegzetességeinek értékelése a közösség számára kimagasló fontosságú.

Recommendation concerning the Safeguarding of Beauty and Character of Landscapes and Sites / adopted by the General Conference of the UNESCO, in its twelfth session Paris, 11 December 1962

UNESCO-AJÁNLÁSOK A KÖZ- VAGY MAGÁNMUNKÁK ÁLTAL VESZÉLYEZTETETT KULTÚRJAVAK MEGŐRZÉSÉVEL KAPCSOLATBAN,

amelyeket a Közgyűlés tizenötödik ülésszaka fogadott elPárizs, 1968

Az Egyesült Nemzetek Nevelési, Tudományos és Kulturális Szervezetének Közgyűlése, amely Párizsban 1968. október 15. és november 20. között tartotta tizenötödik ülésszakát,
– *megfontolva,* hogy a kortárs civilizáció és ennek jövőbeni fejlődése egyéb elemek mellett a világ népei kulturális hagyományain, alkotóerejükön és társadalmi, gazda-sági előrejutásukon nyugszik,
– *megfontolva,* hogy a kultúrjavak a különböző hagyományoknak és a múlt szellemi eredményeinek a produktuma és tanúja, s mint ilyen a világ népei egyediségének lényegei eleme,
– *megfontolva,* hogy történeti és művészi fontosságához mért lehető leghívebb meg-őrzése megkerülhetetlen abból a célból, hogy jelentősége és üzenete a népek szel-lemiségének részévé váljék, amelyekben így önnön méltóságuk tudatosul,
– *megfontolva,* hogy a kultúrjavak megőrzése és hozzáférhetőségük biztosítása az 1966. november 4-én, a tizennegyedik ülésszakon elfogadott *Deklaráció a nemzet-közi kulturális együttműködés elveiről* szellemével egybecsengve a népek közötti kölcsönös megértést bátorítja és ezzel a béke ügyét szolgálja,
– *megfontolva,* hogy a népek jóléte, *inter alia*, kedvező és stimuláló környezeten is múlik és azt, hogy valamennyi történelmi korszak kulturális termékeinek megőrzé-se közvetlenül járul hozzá egy ilyen környezet megvalósulásához,
– *felismerve* másrészt azt a szerepet, amelyet az az iparosodás, ami felé a világ civilizá-ciója halad, a népek fejlődésében és nemzeti és szellemi teljesítményükben játszik,
– *megfontolva* mégis, hogy a prehisztorikus, történelemkezdeti és történelmi emlé-keknek és maradványaiknak s sok jelenkori szerkezetnek van művészi, történelmi vagy tudományos jelentősége, s mindezeket növekvő mértékben fenyegetik az ipa-ri fejlődéssel és az urbanizációval járó köz- és magánmunkálatok,
– *megfontolva,* hogy a kormányoknak ugyanannyira kötelessége az emberiség kultu-rális örökségének megőrzése és megvédése, mint a társadalmi és gazdasági fejlődés elősegítése,
– *megfontolva* ebből következőleg, hogy sürgős feladat a kulturális örökség megőr-zésének és a társadalmi és gazdasági fejlődéssel járó változásoknak a harmonizálá-sa, hogy a széles körű megértés szellemében és megfelelő tervezéssel komoly erő-feszítéseket kell tenni e két feladat teljesítése érdekében,
– *megfontolva* azt is, hogy a kultúrjavak megőrzése és hozzáférhetővé tétele az em-beriség ezen kincseit birtokló országok és régiók társadalmi és gazdasági fejlődésé-hez a nemzeti és nemzetközi turizmus elősegítésével nagyban hozzájárul,
– *megfontolva* végül azt, hogy a kultúrjavak megőrzésének legbiztosabb garanciája az embereknek maguknak ehhez való ragaszkodása és iránta érzett tisztelete, továbbá arról meggyőződve, hogy a tagországok kellő intézkedései ezekre az érzelmekre megerősítőleg hathat,
– *áttanulmányozva* az ülésszak napirendjére 16. pontként felvett, a köz- és magán-építkezések által fenyegetett kultúrjavak megvédésével kapcsolatos javaslatokat,
– *elhatározván* a tizenharmadik ülésszakon, hogy az ebben a témában kidolgozott ja-

vaslatok témája lesz a tagországoknak szóló nemzetközi ajánlásoknak,
elfogadja 1968. november tizenkilencedikén ezeket az ajánlásokat.

A Közgyűlés azt javasolja, hogy a tagországok léptessenek életbe rendelkezéseket országos törvénykezésként, vagy más olyan rendszabályokat a törvénykezési illetőségük alá eső területeken, amelyek az ezen ajánlásokban foglalt normák és elvek hatását érvényesítik.

A Közgyűlés javasolja, hogy a tagországok hívják fel a köz- és magánépítkezésekkel, valamint műemlékek és történeti, régészeti és tudományos helyszínekkel, továbbá az oktatási programokkal és a turizmus fejlesztésével foglalkozó hatóságok és testületek figyelmét ezekre az ajánlásokra.

A Közgyűlés javasolja, hogy a tagországok még meghatározandó időpontban és formában küldjenek jelentést a Közgyűlésnek ezen ajánlások gyakorlatba átültetésének a mikéntjéről.

I. Definíciók

1. Ennek az ajánlásnak a céljaira a „kultúrjavak" fogalma a következőkre vonatkozik:
   a) ingatlanok, mint régészeti és történeti vagy tudományos helyszínek, valamint más történeti, tudományos, művészi vagy építészeti értékkel bíró építmények, legyenek azok vallásiak vagy világiak, beleértve a hagyományos szerkezeteket, a városi vagy falusi beépített területek történeti negyedeit és a korábbi kultúrák-ból származó, még érvényes állapotban meglévő néprajzi struktúrákat is. Olyan ingatlanokra is vonatkozik, amelyek a föld felett megmaradt romokból állnak, de a föld alatt található régészeti és történeti maradványokra is. A kultúrjavak ki-fejezés ezeknek a javaknak a helyszíneire is vonatkozik;
   b) kulturális jelentőségű ingóságok, amelyek az ingatlanokban vannak, vagy ezekben, illetve a föld alatt fedezték fel őket, s azok, amelyek a régészeti vagy történeti helyszíneken vagy másutt találhatóak.

2. A kultúrjavak kifejezés nemcsak az elfogadott és nyilvántartott építészeti, régészeti és történeti helyszíneket és struktúrákat öleli fel, hanem mind a nyilvántartásba vagy listára nem vett múltbéli maradványokat, mind a történetileg vagy művészileg fontos jelenkori helyszíneket és struktúrákat is.

II. Általános elvek

1 A kultúrjavak megőrzésére vonatkozó szabályozások fedjék le az állam teljes területét, és ne szorítkozzanak bizonyos műemlékekre és helyszínekre.

2 A fontos kultúrjavakról, légyen az nyilvántartásba vett, vagy nem, védelmet biztosító leltárt kell vezetni. Ahol ilyen leltár nincs, ott készítésekor élvezzen elsőbbséget a köz- vagy magánépítkezések által veszélyeztetett területeken fekvő kultúrjavak alapos felmérése.

3 Kellő súllyal kell viszonyítani az objektum jelentőségét, amikor a következő esetek-ben foganatosítandó szabályozásokról döntenek: a) köz- vagy magánmunkálatok miatt védendő teljes helyszínek, struktúrák, vagy az

ingatlan kultúrjavak más formájáról;

   b) a szóban forgó objektum megmentéséről vagy kimenekítéséről, ha a területet, ahol található, a köz- vagy magánmunkálatok miatt átalakítják, és az egész objektum vagy annak egy része megmentendő és elmozdítandó.

1 A rendszabályok változhatnak a kultúrjavak jellege, mérete és elhelyezkedése, továbbá a veszélyeztető tényező természete szerint.

2 A kultúrjavak megőrzését és megmentését célzó rendszabályok megelőzőek és kijavítóak lehetnek.

3 Megelőző és kijavító rendszabályokkal kell védeni és menteni azokat a kultúrjavakat, melyeket köz- és magánmunkálatok vélhetően károsítanak vagy elpusztítanak:
a) a város terjedése és felújítási projektek, amelyekbe belekerülhetnek nyilvántartott műemlékek, s az ezek környezetében lévő kevésbé fontos elemek lebontása a történeti összefüggések megzavarását és a történeti városnegyed elpusztítását eredményezi;
b) ehhez hasonló projektek olyan területen, ahol kulturális értékű hagyományos elemek csoportját egyedileg védett műemlék híján egészében fenyegeti lebontás;
c) egyedi történeti épületen végrehajtott oktalan változtatás vagy javítás;
d) autópályák építése vagy útvonal változtatása különösen nagy veszélyt jelent örökségi helyszínek, vagy történeti fontosságú struktúrák/struktúracsoportok számára;
e) gátak, öntözőberendezések és vízi erőművek építése;
f) kábelezés és elektromos távvezetékek;
g) mezőgazdasági tevékenységek, mint mélyszántás, lecsapolás és öntözés, talajtisztítás és egyengetés, valamint erdőirtás;
h) az iparosodás és technológiai fejlődés számára szükséges létesítmények építése az iparosodott országokban, mint repülőterek, csatornák és kikötők, valamint mederkotrások, továbbá bányák és kőfejtők megnyitása.

1 Adjanak a tagországok kellő súlyú elsőbbséget azon rendszabályoknak, amelyek köz- vagy magánmunkálatok által fenyegetett kultúrjavak *in situ* megőrzését te-szik lehetővé, hogy ezzel a történeti asszociációkat és folyamatosságot is megőriz-zék. Amennyiben mindennél fontosabb gazdasági vagy társadalmi körülmények kultúrjavak elmozdítását, elhagyását vagy elpusztítását követelik meg, a mentési és kimenekítési műveletek mindenképpen együtt kell járjanak a szóban forgó ob-jektum tanulmányozásával és részletezett dokumentálásával.
2 A menekítési műveletek során készített tudományos és történeti értékű tanulmányozás eredményeit publikálni kell, vagy más módon hozzáférhetővé tenni a jövő kutatások számára, különösen olyan esetekben, amikor egy ingatlan kultúrkincset teljességében vagy nagy részben el kell hagyni, vagy le kell rombolni.
3 A köz- vagy magánmunkálatok miatt egyébként elpusztulásra ítélt és áthelyezett fontos struktúrákat és egyéb műemlékeket olyan örökségi helyszínre kell vinni, vagy számukra olyan elhelyezést kell biztosítani, amely az előző elhelyezkedéséhez, történeti, természeti vagy művészeti asszociativitásához hasonló.
4 A kimenekítési műveletek során nyert fontos ingóságokat, beleértve a régészeti feltárások során előkerült reprezentatív darabokat is, tanulmányozás céljára meg kell őrizni, illetve megfelelő intézményekben, mint múzeumok, egyetemek, közszemlére kell tenni.

III. Megőrzési és mentési szabályozás

13. A köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megőrzését és kimentését a következőkben felsorolt olyan eszközökkel kell biztosítani, amelyek pontos mértékét az egyes országoknak kell szervezési és törvénykezési rendszer-rel meghatározni: a) jogszabályok, b) finanszírozás, c) adminisztratív rendszabályok, d) a kultúrjavak megőrzését és kimentését szolgáló eljárások, f) az okozott kár helyreállítása, g) jutalmazás, h) tanácsadás, i) oktatási programok.

Jogszabályok

14. Hozzanak vagy tartsanak fenn a tagországok olyan jogszabályokat mind országos, mind helyi szinten, amelyek a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megőrzését vagy kimentését biztosítják az ezen ajánlásokba foglalt normákkal és alapelvekkel összhangban.

Finanszírozás

15. Biztosítsanak a tagországok a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megőrzése vagy kimentése céljaira hozzáférhető megfelelő keretet. Noha a jogszabályi háttér, a hagyományok és a források különböző volta azonos rendszabályok elfogadását kizárja, mégis helyes lenne a következőket megfontol-ni: a) a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megmentéséért vagy kimenekítéséért felelős országos vagy helyi hatóságoknak ehhez megfelelő költségvetés álljon rendelkezésére; vagy b) a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megőrzésének vagy kimenekítésének a költségei – az előzetes régészeti kutatásokét is beleértve – kerüljenek bele az építkezés költségvetésébe; vagy
c) az *a)* és *b)* alcikkelyben vázoltak kombinációjára kell lehetőséget biztosítani.

16. Amennyiben a szükséges műveletek méretei vagy bonyolultsága folytán a számítottnál magasabbak a költségek, törvényi szabályozás, speciális szubvenciók, a műemlékek számára biztosított állami alap, vagy más megfelelő megoldással további anyagi alapokhoz hozzájutást kell biztosítani. A kultúrjavak védelméért felelős hatóságokat fel kell hatalmazni arra, hogy a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megmentésére vagy kimenekítésére szükséges extraforrásokat kezelje, vagy felhasználja.

17. Bátorítsák a tagországok a történeti vagy művészi értékű objektumok, a hagyomá-nyos csoportok részét képező építmények tulajdonosait, valamint a városi vagy fa-lusi történeti negyedek lakosait arra, hogy őrizzék ezen kultúrjavak esztétikai mi-nőségét és jellegzetességeit, ha azokat egyébként köz- vagy magánmunkálatok ve-szélyeztetnék, a következőkkel: a) kedvező adómértékek; b) megfelelő törvényi szabályozással hozzanak létre olyan költségvetési tételt, amely adomány, kölcsön, vagy más formában segíti a helyi hatóságokat, intézményeket és privát tulajdonosokat, hogy művészileg, építészetileg, tudományosan vagy tör-ténetileg fontos objektumaikat karbantartsák, vagy találjanak számukra olyan új funkciót, amely a modern társadalom igényeit kielégíti; vagy
c) az *a)* és *b)* alcikkelyek kombinációjára kell lehetőséget adni.

1 Amennyiben az objektum nem nyilvántartott, vagy más módon védett, akkor is lehetőséget kell adni a tulajdonosnak, hogy a megfelelő hatóságnál ilyen segítséget kérhessen.

2 Az országos vagy helyi hatóságok, valamint a magántulajdonosok, amikor a közvagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megvédését finanszírozzák, vegyék számításba az objektum képviselte értéket, s azt a várható gazdasági előnyt is, amelyet az mint turistaattrakció hoz létre.

Adminisztratív szabályozás

20. Alkalmas hivatalos testületekre kell bízni a köz- vagy magánmunkálatok által ve-szélyeztetett kultúrjavak megőrzésének vagy kimenekítésének felelősségét. Amennyiben már vannak a kultúrjavak védelmével foglalkozó testületek vagy szolgálatok, akkor a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett objektumok védelmét is ezekre lehet bízni. Amennyiben ilyen szolgálat nem létezik, speciális testületeket vagy szolgálatokat kell erre a feladatra létrehozni. Noha az alkotmá-nyos előírások és a hagyományok kizárják az azonos rendszer elfogadását, mégis helyes volna bizonyos elveket elfogadni: a) legyen egy koordináló vagy tanácsadó testület, amely a kultúrjavak védelméért felelős hatóságok, a köz- és magánmunkálatok, a városrendezés, valamint a ku-tató- és oktatási intézmények képviselőiből áll, s amely

kompetens a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megőrzésével kapcsolatban tanácsot adni, különösen, ha a köz- vagy magánmunkálatok, illetve a kultúr-javak megőrzése vagy kimenekítése között érdekütközés van; b) tartományi, települési és más helyi önkormányzatoknak is legyen saját, a köz-vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavakat védő és menekítő, fe-lelősséggel felruházott szolgálata, amely így képes az országos, vagy más alkal-mas testületek segítségét az önnön lehetőségeik és elvárásaik mellé felkérni; c) a kultúrjavak védelméért felelős szolgálatok legyenek ellátva megfelelő szakembergárdával, építészekkel, városrendezőkkel, régészekkel, történészekkel, felügyelőkkel, más specialistákkal és technikusokkal; d) adminisztratív szabályozást kell életbe léptetni a kultúrjavak védelméért felelős szolgálatok, a köz- és magánmunkálatokért felelős szolgálatok és minden más, a veszélyeztetett kultúrjavak mentésében közreműködhető szolgálatok munká-jának koordinálására;

e) adminisztratív szabályozással létre kell hozni egy hatóságot vagy bizottságot arra a feladatra, hogy dolgozzon ki minden közösség számára fejlesztési programot, akár nyilvántartott annak a történeti negyede, örökségi helyszíne vagy műemléke, akár nem, amelynek szüksége lehet a köz- vagy magánépítkezések veszélyei elleni védelemre.

21. Bármely olyan projektre, amely kulturális jelentőségű, vagy esetleg régészeti, vagy történeti fontosságú leletet tartalmazó településen történő építkezésre vonatkozik, már az előzetes felmérés idején, a döntéshozatal előtt több változata kell, hogy ké-szüljön. Az ezen variációk közötti választásnak alapvető összehasonlító elemzésen kell alapulnia, hogy a mind gazdaságilag, mind a kultúrjavak megőrzése vagy kime-nekítése szempontjából legelőnyösebb megoldást lehessen elfogadni.

A kultúrjavak megőrzését és kimentését szolgáló eljárások

22. Alaposan fel kell mérni, jóval a munkálatok megkezdése előtt, amennyiben azok vélhetőleg veszélyeztetnek kultúrjavakat, hogy el lehessen dönteni: a) az *in situ* megőrzésre kell-e lépéseket tenni; b) milyen volumenű kimenekítési műveletekre lesz szükség, mint a régészeti feltárások kiterjedése, az áthelyezendő szerkezetek és az elmenekítendő ingóságok mennyisége stb.

2 Jóval a köz- vagy magánmunkálatok megkezdése előtt kell rendszabályokat hozni a kultúrjavak megmentésére vagy kimenekítésére. Régészeti vagy kulturális fon-tosságú területeken, mint történeti városok, falvak, örökségi helyszínek vagy ne-gyedek, amelyeket minden ország törvénykezésének védenie kell, új munkálatok feltételéül kell szabni az előzetes régészeti ásatásokat. Ha szükséges, a munkálatok megkezdését el kell halasztani, hogy a kultúrjavak megmentésére vagy kimenekítésére a megfelelő lépéseket meg lehessen tenni.

24. Fontos régészeti helyszíneket, különösen a prehisztorikusakat, mivel ezeket ne-héz felismerni, továbbá városi és falusi történeti negyedeket, hagyományos struktúracsoportokat, korábbi kultúrák néprajzi építményeit és más ingatlan kultúrörökséget, amely egyébként köz- vagy magánmunkálat által veszélyeztetett lenne, övezetekre osztással és nyilvántartásba vétellel kell védeni: a) a régészeti területeket zónákba kell osztani és nyilvántartásba venni, s ha szük-séges, ingatlant kell vásárolni, hogy az alapos ásatást el lehessen végezni, vagy az ott talált romokat a helyszínen lehessen megőrizni;

b) a város- és faluközpontok történeti negyedeit és a hagyományos építmények-ből álló csoportokat zónákra kell osztani, és kellő szabályozással biztosítani kell a fekvését és a

jellegét, azt, hogy milyen fokig engedhető meg a történetileg vagy művészileg fontos építmények renoválása, valamint az oda tervezett új építmények terve és típusa. A műemlékek megőrzése abszolút követelmény minden jól elkészített városi fejlesztési tervben, és különösen így van a törté-neti városokban és kerületekben. Hasonló szabályozásnak kell érvényesülnie a nyilvántartott műemlék- vagy örökségi helyszínen és ennek közvetlen elhelyez-kedését körülvevő területen, hogy az asszociációi és jellege megőrződhessék. Az új építkezésekre vonatkozó mindennapos szabályozás módosítását illően számításba kell venni, hogy ezek érvénye gyengül, amikor új építményt helyez-nek történeti zónába. A mindennapos – plakátok és neonfényes – hirdetéseket meg kell tiltani, de a kereskedőcégek ízlésesen kialakított cégérekkel hírt ad-hatnak jelenlétükről.

1 Kötelezzék a tagországok azokat, akik köz- vagy magánmunkálatok során régészeti maradványokra lelnek, hogy ezt a legsürgősebben jelentsék a kompetens hatóságoknál. A megfelelő szervezetnek gondos vizsgálatot kell lefolytatnia, és ha a le-let fontos, az építkezést le kell állítani, hogy gondos ásatást lehessen végezni; az így keletkezett halasztásért megfelelő kompenzálás jár.

2 A tagországoknak tartalékot kell képezniük, hogy az országos vagy helyi kormányok, vagy más megfelelő testületek vásárlás útján megszerezhessenek köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavakat. Ha szükséges, akár kisajátítás útján is meg kell ezt oldani.

Büntetések

27. Tegyenek a tagországok lépéseket, amelyek biztosítják, hogy a törvénykönyv szigorúan szankcionálja a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak megőrzésének vagy kimenekítésének akár hanyagság, akár szándé-kosság okozta mulasztását; sújtsa ezt vagy pénzbírság, vagy elzárás, vagy mind a kettő. Emellett a következő rendszabályok alkalmazhatóak: a) ahol csak lehet, a kárt okozó költségére helyre kell állíttatni az építményt vagy örökségi helyszínt;

b) régészeti feltárás esetén, ha ingatlan örökséget rongáltak, pusztítottak vagy ha-nyagoltak el, az államnak tartoznak kártérítéssel, ingóság elrejtése esetén azt kompenzálás nélkül el kell kobozni.

Az okozott kár helyreállítása

28. Ha az objektum természete ezt lehetővé teszi, akkor meg kell hozni a tagországokban a megfelelő szabályozást a javításra, restaurálásra, rekonstrukcióra. Arról is gondoskodni kell, hogy ezekbe a munkákba a helyi hatóságokat és a kultúrjavak tulajdonosait is bevonják, ha kell, technikai vagy pénzügyi segítséggel is.

Jutalmak

29. Bátorítsák a tagországok az egyéneket, a szervezeteket és a településeket, hogy vegyenek részt a köz- vagy magánmunkálatok által veszélyeztetett kultúrjavak őr-zési és mentési programjában. Ezt a következők segíthetik elő: a) elrejtett régészeti leleteket bejelentő vagy beszolgáltató személyek megjutal-

mazása;

b) olyan személyeknek juttatott oklevél, kitüntetés vagy más elismerés, akik – akár egy intézmény, kormányzati szerv, település vagy szervezet tevékenységi körén belül – kiváló munkát végeztek valamely köz- vagy magánmunkálat által veszélyeztetett kultúrkincs megóvásában vagy megmentésében.

Tanácsadás

30. Adjanak a tagországok egyéneknek, szervezeteknek vagy közösségeknek – ha ezeknek

nincs kellő gyakorlatuk vagy képzett szakembereik – műszaki tanácsot, vagy ellenőrzést ahhoz, hogy a veszélyeztetett objektumok megóvásában és megmentésében a megfelelő színvonalat elérhessék.

Oktatási programok

1 Tegyenek a tagországok lépéseket a nemzetközi együttműködés szellemében ar-ra, hogy nemzetiségeik körében ösztönözzék és fejlesszék a saját múltjuk és más tradíciók iránti megbecsülést és érdeklődést, hogy ezzel hozzájáruljanak a veszé-lyeztetett objektumok megőrzéséhez.
2 Szakosított kiadványok, de a sajtó, rádió és televízió is tájékoztassanak a kultúrkincset fenyegető veszélyekről és a sikeres megmentési és megóvási esetekről is.
3 Készítsenek az oktatási intézmények, történelmi és kulturális egyesületek, ismeretterjesztő társulatok és a turizmussal foglalkozó köztestületek programokat, amelyek egyes rövidlátó munkálatoknak a kultúrkincset veszélyeztető voltára hív-ják fel a figyelmet, és azt hangsúlyozzák, hogy a mentési projektek elősegítik a nemzetközi megértést.
4 Rendezzenek az oktatási intézmények, a múzeumok és más, a téma iránt érdeklődő szervek olyan szakkiállításokat, amelyek kontrollálatlan köz- vagy magánmunkálatokból a kultúrkincsre hárulhatnak, s olyan eljárásokat is mutassanak be, amelyekkel objektumokat megmentettek és megóvtak.

Recommendation concerning the Preservation of Cultural Property Endangered by Public or Private works / adopted by the General Conference of the UNESCO, at its fifteenth session, in Paris 19 November 1968

UNESCO-EGYEZMÉNY A VILÁG KULTURÁLIS ÉS TERMÉSZETI ÖRÖKSÉGÉNEK VÉDELMÉRŐL, 1972

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének Közgyűlése 1972. október 17. és november 21. között Párizsban összeült tizenhetedik ülésszakán

– *megállapítva,* hogy a kulturális és természeti örökséget egyre inkább nemcsak a hagyományos okok fenyegetik megsemmisítéssel, hanem azok a változó társadalmi és gazdasági körülmények is, amelyek a helyzetet egyre félelmetesebb károkozó vagy pusztító jelenségekkel súlyosbítják,

– *tekintetbe véve,* hogy a kulturális és természeti örökség bármely részének pusztulá-sa vagy eltűnése súlyosan csorbítja a világ valamennyi nemzetének örökségét,

– *tekintetbe véve,* hogy a kulturális és természeti örökség védelme nemzeti szinten a szükséges eszközigény nagyságára tekintettel nem egyszer elégtelen, és amiatt, hogy azon ország gazdasági, tudományos, valamint műszaki erőforrásai, melynek területén a megmentendő vagyon található, gyakran nem egységesek,

– *emlékeztetve* arra, hogy a Szervezet Alapokmánya előirányozza azt, hogy a világörökség magóvásán és megvédésén őrködve segít ezen célokat szolgáló ismeretek megőrzésében, bővítésében és terjesztésében, ajánlja az érdekelt nemzeteknek ilyen célú nemzetközi megállapodások megkötését,

– *tekintetbe véve,* hogy a kulturális és természeti javakra vonatkozó meglévő nemzet-közi egyezmények, ajánlások és határozatok bármely nép tulajdonának tekintendő, egyedülálló és pótolhatatlan javak megőrzésének jelentőségét bizonyítják a világ népei számára,

– *tekintetbe véve,* hogy bizonyos kulturális és természeti javakat kiemelkedő jelentőségüknél fogva az egész emberiség örökségének részeként kell megőrizni,

– *tekintetbe véve,* hogy ezen javakat fenyegető új veszélyek széles köre és súlyossága miatt a kivételes egyetemes értékű kulturális és természeti örökség megvédésében olyan kollektív segítségnyújtás biztosítása hárul a nemzetközi közösségre, mint egészre, mely bár nem helyettesíti az érdekelt állam tevékenységét, ahhoz hatéko-nyan hozzájárul,

– *tekintetbe véve,* hogy új rendelkezések elfogadása céljából elengedhetetlen olyan, a kivételes egyetemes értékű természeti és kulturális örökség kollektív megvédését szolgáló, hatékony rendszer egyezmény formájában történő létrehozása, mely ál-landó jellegű és összhangban van a korszerű tudományos módszerekkel,

– miután elhatározták a tizenhatodik ülésszakon, hogy ez a kérdés nemzetközi egyez

mény tárgyát képezze,1972. november 16-án elfogadja a jelen EGYEZMÉNYT.

I. A kulturális és természeti örökség meghatározása

1. cikk

Jelen Egyezmény szempontjából „természeti", „kulturális örökség"-nek tekintendők a következők:

– a műemlékek: építészeti alkotások, nagyméretű szobrászati és festészeti alkotások, régészeti jellegű elemek vagy szerkezetek, feliratok, barlangok és ezek alkotórészeinek olyan csoportjai, melyek történelmi, művészeti vagy tudományos szempontból kiemelkedő, egyetemes értékűek;

– épületegyüttesek: egyedülálló vagy egybefüggő építménycsoportok, melyek építészeti stílusuknál, egységes jellegüknél fogva, vagy a környezetbe való beilleszkedésük folytán történelmi, művészeti vagy tudományos szempontból kiemelkedő egyetemes értékűek;

– helyszínek: emberi alkotások, vagy ember és természet együttes alkotásai, valamint

régészeti lelőhelyeket is magukban foglaló olyan területek, amelyek történelmi, esztétikai, etnológiai vagy antropológiai szempontból kiemelkedő egyetemes értékűek.

2. cikk

Jelen Egyezmény szempontjából „természeti örökség”-nek tekintendők a következők:

– fizikai és biológiai alakulatok, vagy ezen alakulatok csoportjaiból álló olyan természeti alkotások, melyek esztétikai vagy tudományos szempontból kiemelkedő, egyetemes értékűek;

– geológiai és fiziográfiai alakulatok, valamint veszélyeztetett állat- és növényfajok lakó-, illetve termőhelyéül szolgáló pontosan körülhatárolt területek, melyek a tudomány vagy megóvás szempontjából kiemelkedő egyetemes értékűek;

– természeti tájak vagy pontosan körülhatárolt természeti területek, melyek a tudomány, a megőrzés vagy a természeti szépség szempontjából kiemelkedő, egyetemes értékűek.

3. cikk

A jelen Egyezményben részes minden állam maga jelöli ki, vagy határolja körül a területén levő és a fenti 1. és 2. cikkekben meghatározott javakat.

II. A kulturális és természeti örökség nemzeti és nemzetközi védelme

4. cikk

A jelen Egyezményben részes minden állam elismeri, hogy az 1. és 2. cikkekben megjelölt kulturális és természeti örökség kijelölésének, védelmének, megóvásának, bemutatásának és a jövő nemzedékek számára való átadása biztosításának elsődleges kötelezettsége arra az államra hárul, amelynek területén található.

A fentiek érdekében minden tőle telhetőt megtesz saját erőforrásainak teljes igénybevételével, illetve ahol szükséges, mindennemű olyan nemzetközi, különösen pénzügyi, művészeti, tudományos és technikai segítség és együttműködés felhasználásával, amely módjában áll.

5. cikk

A jelen Egyezményben részes államok a területükön elhelyezkedő természeti és kulturális örökség minél hatékonyabb és aktívabb védelme, megóvása, valamint bemutatása biztosításának érdekében – tőlük telhetőleg, saját körülményeiknek megfelelően tett intézkedésekkel – a legnagyobb mértékben törekszenek majd az alábbiakra:

a) olyan általános politikát alakítsanak ki, mely a közösség életében a természeti és kulturális örökséget jelentőségének megfelelően kezeli, és ezen örökség védelmét beépíti az átfogó tervezési programokba;

b) a saját területükön – ott ahol ilyenek még nincsenek – létrehozzanak egy vagy több, a természeti és kulturális örökség védelmére, megóvására és bemutatására szolgáló szervezetet olyan személyi állománnyal, amely rendelkezik a rá háruló feladatok ellátását biztosító eszközökkel;

c) tudományos és műszaki tanulmányokat és kutatásokat fejlesszenek ki, valamint olyan operatív módszereket dolgozzanak ki, melyek alkalmassá teszik az államot a kulturális és természeti örökséget fenyegető veszélyek elhárítására;

d) megtegyék a megfelelő jogi, tudományos, műszaki, igazgatási és pénzügyi intézkedéseket, amelyek ezen örökség kijelöléséhez, védelméhez, megóvásához, rendbehozatalához és helyreállításához szükségesek;

e) elősegítsék a természeti és kulturális örökség védelmi, megőrzési és bemutatási területén működő nemzeti vagy regionális képzési központok alapítását és fejlesztését, és ösztönzik a kutatásokat ezen a területen.

6. cikk

1 Maradéktalanul tiszteletben tartva az államok szuverenitását, arra a területre nézve, melyen az 1. és 2. cikkekben érintett kulturális és természeti örökség található, továbbá a nemzeti jogalkotás által meghatározott tulajdonjogok megsértése nélkül, az Egyezményben részes államok elismerik, hogy az ilyen örökség az egész világ örökségét jelenti, melynek megóvása az egész nemzetközi közösség együttműködésének feladata.
2 A részes államok az Egyezmény rendelkezéseivel összhangban vállalják, hogy segítséget nyújtanak a 11. cikk (2) és (4) bekezdéseiben felsorolt kulturális és természeti örökség kijelölésében, védelmében, megóvásában, megőrzésében, amennyiben az az állam, melynek területén fekszik – erre igényt tart.
3 Az Egyezményben részes minden állam vállalja, hogy nem foganatosít semmilyen olyan intézkedést, mely közvetve vagy közvetlenül károkat okozhat az 1. és 2. cikkekben említett olyan kulturális vagy természeti örökségben, mely a jelen Egyezményben részes más államok területén található.

7. cikk

Az Egyezmény alkalmazása szempontjából a világ kulturális és természeti örökségének nemzetközi védelme alatt olyan nemzetközi együttműködési és segítségnyújtási rendszer létrehozását kell érteni, melynek célja az Egyezményben részes államokat ezen örökség megóvásában és azonosításában kifejtett erőfeszítéseiben segíteni.

III. A világ kulturális és természeti örökségének védelmére létrehozott kormányközi bizottság

8. cikk

1. Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetén belül ezennel kormányközi bizottság létesül a kiemelkedő, egyetemes értékű kulturális és természeti örökség védelmére „Világörökség Bizottsága” elnevezéssel.

Ez az Egyezményben részes 15 államból áll, melyeket az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Közgyűlésének rendes ülésszaka folyamán választanak meg az Egyezményben részes államok.

A Bizottság tagállamainak számát 21-re kell emelni, azon Közgyűlés rendes ülésszakának időpontjától kezdődően, amely azt követően ül össze, hogy az Egyezmény legalább 40 tagállam vonatkozásában hatályba lépett.

1 A Bizottság tagjai megválasztásánál a világ különböző övezeteinek és kultúráinak méltányos képviseletét kell biztosítani.
2 Tanácskozási joggal vesz részt a Bizottság ülésein a Kulturális Javak Megóvása és Helyreállítása Tanulmányozásának Nemzetközi Központja (Római Központ), a Műemlékek és Történeti Együttesek Nemzetközi Tanácsa (ICOMOS) és a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) egy-egy képviselője, valamint más kormányközi vagy nem kormányközi, hasonló célú szervezetek képviselői is részt vehetnek ta-nácsadói minőségben, az Egyezményben részes államokban az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Közgyűlésének rendes üléssza-kain kinyilvánított kérése alapján.

9. cikk

1 A Világörökség Bizottsága tagállamai megbízatásukat az őket megválasztó Közgyű-lés rendes ülésszakának végétől, az ezt követő harmadik rendes ülésszak végéig gyakorolják.
2. Mindazonáltal a első választáson megválasztott tagok egyharmadának megbízatása a megválasztásukat követő Közgyűlés első rendes ülésszakának végével lejár, s ugyanígy lejár a második harmad mandátuma a megválasztásukat követő második Közgyűlés rendes ülésszakának végével.
E tagoknak a neveit az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Közgyűlésének elnöke sorshúzással dönti el, az első választást követően.
2 Az államok a Bizottságba saját képviselőjükként a kulturális vagy természeti örökség területén jártas, képzett személyeket jelölnek ki.

10. cikk

1 A Világörökség Bizottsága Eljárási Szabályzatát maga állapítja meg.
2 A Bizottság az üléseire bármikor meghívhat állami vagy magánszervezeteket, valamint magánszemélyeket, meghatározott kérdésekről való tanácsadás céljából.
3 A Bizottság tanácsadó szerveket hozhat létre, amennyiben azt feladata ellátásához szükségesnek tartja.

11. cikk

1 Az Egyezményben részes valamennyi állam a Bizottság rendelkezésére bocsátja a területén lévő és jelen cikk (2) bekezdése szerint összeállított jegyzékbe felveendő kulturális és természeti örökség részét képező javak leltárát. Ennek a leltárnak, mely nem tekintendő kimerítőnek, adatszolgáltatást kell tartalmaznia a szóban forgó javak helyéről és azok jelentőségéről.
2. Az államok által az (1) bekezdésnek megfelelően rendelkezésre bocsátott leltár alapján a Bizottság összeállítja, vezeti és „Világörökség Jegyzéke” címen nyilvános-ságra hozza az – Egyezmény 1. és 2. cikkében meghatározottak alapján – listáját azon kulturális és természeti örökségnek, amelyet kiemelkedőnek, egyetemes ér-tékűnek tekint – az általa megállapított követelményeknek megfelelően.
Ezt a jegyzéket naprakész állapotban legalább kétévenként ismételten közzé kell tenni.
2 A Világörökség Jegyzékén való felvétel csak az érdekelt állam egyetértésével történhet. Ha a Jegyzékben szereplő tárgy olyan területen található, melynek szuverenitását, illetve joghatóságát több állam is magáénak vallja, ez nem érinti a vitában álló felek jogait.
4. Amikor a körülmények ezt megkövetelik, a Bizottság összeállítja, vezeti és nyilvá-nosságra hozza a „Veszélyben levő Világörökség Jegyzékét”, melyen a világörökség azon javai kerülnek feltüntetésre, melyek megmentéséhez jelentősebb munkálatok szükségesek, és amelyekhez segítséget kértek jelen Egyezmény alapján. Ez a Jegy-zék a munkálatok költségeinek becslését is tartalmazza. A Jegyzéken a kulturális és természeti örökség csak azon javai szerepelhetnek, melyeket súlyos és különleges veszély fenyeget. Ilyennek tekintendő a vagyontárgy megsemmisülési veszélye a felgyorsult pusztulás következtében, nagy kiterjedésű köz- vagy magánmunkála-tok, gyors városiasítási és turisztikai fejlesztések, a földterület használatában vagy tulajdonjogában bekövetkezett változások okozta pusztulás folytán, ismeretlen
okokból bekövetkezett nagyobb elváltozások eredményeként, a vagyontárgy bármilyen ok miatti elhagyása következtében, fegyveres konfliktus kitörése vagy ilyennek veszélye miatt, vízözön vagy más elemi csapás eredményeként tűzvész, földrengés, földcsuszamlás, vulkáni kitörések, vízszint megváltozása, árvizek, tengerár nyomán. A Bizottság sürgős esetben bármikor kiegészítheti a veszélyben levő világörökség listáját, és ezt a kiegészítést azonnal közzé is teheti.

3 A Bizottság meghatározza azokat az ismérveket, amelyek alapján a kulturális és természeti örökség javai felkerülhetnek a jelen cikk (2) és (4) bekezdései szerinti jegyzékek valamelyikére.

4 A Bizottság mielőtt a jelen cikk (2) és (4) bekezdése szerinti két Jegyzék valamelyikére való felkerülés kérelmét elutasítaná, tanácskozik azzal a részes állammal, melynek területén a szóban forgó kulturális vagy természeti vagyontárgy található.

5 A Bizottság az érdekelt államokkal egyetértésben összehangolja és ösztönzi a jelen cikk (2) és (4) bekezdése szerinti Jegyzékek összeállításához szükséges tanulmányok és kutatások végzését.

12. cikk

Az a tény, hogy egy kulturális és természeti örökséghez tartozó valamely vagyon-tárgy nem került fel a 11. cikk (2) és (4) bekezdése szerint összeállított két Jegyzék valamelyikére, egyáltalán nem értelmezhető úgy, hogy a Jegyzékekre történő felkerü-lés szempontjaitól elvonatkoztatva ezeknek nincsen kiemelkedő, egyetemes értéke.

13. cikk

1. A Világörökség Bizottsága megkapja és tanulmányozza az Egyezményben részes ál-lamok által benyújtott nemzetközi segítségre vonatkozó kérelmeket, a területükön levő kulturális és természeti örökség azon javait illetően, melyek a 11. cikk (2) és

(4) bekezdése szerint jegyzékeken szerepelnek vagy alkalmasak arra, hogy ezeken szerepeljenek. A kérelmek célja az ilyen javak védelmének, megóvásának, bemutatásának vagy helyreállításának biztosítása lehet.

1 A jelen cikk (1) bekezdésében jelzetteken kívül a nemzetközi segítségnyújtás tárgya lehet az 1. és 2. cikkben meghatározott kulturális és természeti örökség javainak feltárási munkálata is, abban az esetben, amikor az előzetes kutatásokból megállapítható, hogy ezen munkálatok folytatása indokolt.

2 A Bizottság határoz az ilyen kérelmek alapján teendő intézkedésekről, meghatározza adott esetben a segítség jellegét és mértékét, és saját nevében az érdekelt kormánnyal a szükséges rendezést egyezteti.

3 A Bizottság meghatározza saját teendőinek sorrendjét. Ennek meghatározásánál figyelemmel kell lenni a megmentendő vagyontárgy jelentőségére a világ kulturális és természeti öröksége szempontjából; a természeti környezet vagy a világ népeinek szellemiségét és történelmét legjelentősebben képviselő javaknál a nemzetközi segítségnyújtás szükségességére, a munkálatok sürgősségére, azon államok meglevő erőforrásaira, melyek területén a fenyegetett javak találhatók, különös tekintettel arra, hogy ezen államok milyen mértékben képesek saját eszközeikkel biztosítani e javak megmentését.

4 A Bizottság összeállítja, vezeti és közzéteszi azon javak listáját, melyek számára nemzetközi segítségnyújtás történt.

6. A Bizottság határoz a jelen Egyezmény 15. cikkének megfelelően létesített Alap for rásainak felhasználásáról. Kutatja azokat a lehetőségeket, melyekkel ezek a források növelhetők, és minden szükséges intézkedést megtesz ennek érdekében.

5 A Bizottság együttműködik azokkal a nemzetközi és nemzeti kormányszervekkel és kormányközi szervezetekkel, melyeknek a jelen Egyezményhez hasonló célkitűzé-sei vannak. Programjainak megvalósítása és célkitűzéseinek végrehajtása érdeké-ben a Bizottság ilyen szervezetekhez fordulhat, különösen a Kulturális Javak Meg-óvása és Helyreállítása Tanulmányozásának Nemzetközi Központjához (Római Köz-pont), a Műemlékiek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsához (ICOMOS) és a

Nemzetközi Természetvédelmi Unióhoz (IUCN), valamint más állami és magántestülethez, illetve magánszemélyekhez.

6 A Bizottság a határozatait a jelen levő, szavazásban részt vevő tagok kétharmados többségével hozza. A határozatképességhez a Bizottságban levő tagok többségének jelenléte szükséges.

14. cikk

1 A Világörökség Bizottsága munkáját az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudomá-nyos és Kulturális Szervezetének főigazgatója által kinevezett Titkárság segíti.

2 Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének főigazgatója a lehető legteljesebb mértékben felhasználva hatáskörüknek és lehetőségeiknek megfelelően a Kulturális Javak Megóvása és Helyreállítása Tanulmányozásának Nemzetközi Központja (Római Központ), a Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Tanácsa (ICOMOS) és a Nemzetközi Természetvédelmi Unió (IUCN) szolgálatait, elkészíti a Bizottság dokumentumait, üléseinek napi-rendjét és biztosítja a határozatok végrehajtását.

IV. A világ kulturális és természeti örökségének védelmére szolgáló alap

15. cikk

1 A világ kiemelkedő, egyetemes értékű természeti és kulturális örökségének védelme céljából ezennel „Világörökségi Alap" elnevezéssel alap létesül.

2 Az Alap az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete pénzügyi rendelkezéseinek megfelelően letéti alapból áll.

3 Az Alap forrásai a következők: a) a jelen Egyezményben részes államok kötelező és önkéntes hozzájárulásai; b) hozzájárulások, adományok, hagyatékok, melyek származhatnak:

(I) más államokból,
(II) az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete, az Egyesült Nemzetek más szervezetei, különösen az Egyesült Nemzetek Fej-lesztési Programja és más kormányközi szervezetektől,

(III) állami és magántestületektől, valamint magánszemélyektől; c) az Alap forrásai után járó kamatok; d) az Alap javára rendezett gyűjtések és rendezvények bevételei; e) minden más, a Világörökség Bizottsága által bevételezett pénzeszköz, melyet az Alap szabályzata lehetővé tesz.

4. Az Alap javára történő hozzájárulás és a Bizottságnak nyújtott egyéb támogatás kizárólag a Bizottság által meghatározott célokra történhet. A Bizottság olyan hozzájárulásokat is elfogadhat, amelyek kizárólag meghatározott programok vagy terv céljaira használhatók fel azzal a feltétellel, hogy ezen programok megvalósításáról, illetve végrehajtásáról a Bizottság maga dönt. Az Alaphoz való hozzájárulás nem köthető semmilyen politikai feltételhez.

16. cikk

1. Mindenfajta önkéntes, kiegészítő hozzájárulástól függetlenül a jelen Egyezmény-ben részes államok kötelezik magukat arra, hogy kétévente rendszeresen befizetik hozzájárulásukat, melynek összegét minden államra egységesen alkalmazott száza-lékos arányban a jelen Egyezményben Részes Államok Közgyűlése dönt el, amely az Egyesült

Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Közgyű-lésének ülésszakának idején ül össze. A Közgyűlés ilyen határozatához a jelen levő és szavazásban részt vevő azon tagok többsége szükséges, akik a jelen cikk (2) be-kezdése szerint nyilatkozatot nem tettek.

Az Egyezményben részes államok kötelező hozzájárulása semmilyen körülmények között nem haladhatja meg annak az összegnek 1%-át, melyet az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete rendes költségvetéséhez hozzájárulásként befizetnek.

2 Mindazonáltal a jelen Egyezmény 31. vagy 32. cikkében érintett bármely állam a megerősítési, elfogadási vagy csatlakozási okmányok letétbe helyezése alkalmával kijelentheti, hogy a jelen cikk (1) bekezdésének rendelkezéseit nem tarja magára nézve kötelezőnek.

3 Az Egyezményben részes állam, a jelen cikk (2) bekezdése szerint tett nyilatkozatát bármikor visszavonhatja az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete főigazgatójához intézett értesítéssel. Mindazonáltal a nyilatkozat viszszavonása az állam által fizetendő kötelező hozzájárulás esedékességére az Egyezményben részes államok következő Közgyűlésének időpontjáig nincs hatással.

4 Annak érdekében, hogy a Bizottság saját előirányzott munkáját hatékonyan tudja végezni, a jelen Egyezményben részes államok hozzájárulásaikat, amelyre nézve je-len cikk (2) bekezdése szerint nyilatkozatot tettek, rendszeresen, legalább kétéven-ként folyósítani fogják, és ez nem lehet kevesebb annál, mint amelyet abban az esetben kellene folyósítaniuk, ha a jelen cikk (1) bekezdése előírásai szerint köte-lezték volna el magukat.

5 Az Egyezményben részes minden olyan állam, amely a kötelező vagy önkéntes hozzájárulásának folyósításával a folyó vagy az azt közvetlenül megelőző naptári év tekintetében hátralékban van, nem választható a Világörökség Bizottsága tagjává. Ez a rendelkezés az első választáskor nem alkalmazható. Az olyan állam megbízatása, amely már tagja a Bizottságnak, a jelen Egyezmény 8. cikk (1) bekezdésében említett választás alkalmával szűnik meg.

17. cikk

A jelen Egyezményben részes államok előirányozzák, illetve ösztönzik olyan nemzeti, állami vagy magánalapítványok, illetve társaságok létesítését, amelyeknek célja a jelen Egyezmény 1. és 2. cikkében meghatározott kulturális és természeti örökség védelmét szolgáló adományok szerzése.

18. cikk

A jelen Egyezményben részes államok támogatást nyújtanak az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete védnöksége alatt a Világörökségi Alap javára szervezett nemzetközi gyűjtési kampányokhoz. Megkönnyítik a 15. cikk (3) bekezdésében említett szervezetek ilyen célú gyűjtését is.

V. A nemzetközi támogatás feltételei és módozatai

19. cikk

A jelen Egyezményben részes bármely állam nemzetközi segítséget kérhet a területén levő kiemelkedő, egyetemes értékű kulturális vagy természeti örökséghez tartozó vagyontárgy számára. Kérelméhez csatolni kell a 21. cikkben meghatározott minden olyan információt és rendelkezésre álló dokumentációkat, amelyek a Bizottság határozatának meghozatalához szükségesek.

20. cikk

A 13. cikk (2) bekezdése, a 22. cikk c) alpontja és a 23. cikk rendelkezéseinek megfelelően, a jelen Egyezmény által előirányzott nemzetközi segítség csak olyan kulturális és természeti örökséghez tartozó vagyontárgy számára nyújtható, amelyre vonatkozólag a Világörökség Bizottság már határozott, vagy éppen foglalkozik a 11. cikk (2) és (4) bekezdésében említett jegyzékek valamelyikére való felvétel kérdésével.

21. cikk

1 A Világörökség Bizottsága meghatározza a nemzetközi segítségnyújtásra vonatkozó kérelmek megvizsgálásának eljárását, meghatározza a kérelmek tartalmát, amelyek-ben elő kell irányozni a tervbe vett tennivalókat, a szükséges munkálatokat, ezek várható költségét, a sürgősség fokát, és közölni kell azokat az okokat, amelyek mi-att a kérelmező állam nem tudja fedezni teljes egészében a költségeket. Az ilyen kérelmeket lehetőség szerint szakértői véleményekkel kell alátámasztani.

2 Katasztrófákra vagy természeti csapásokra alapozott kérelmek esetén az elvégzendő sürgős munkálatokra tekintettel a Bizottság azonnal, soron kívül hozza meg határozatát, s az ilyen igények kielégítésére külön tartalékalapot képez.

3 A Bizottság határozathozatala előtt olyan tanulmányokat végez, illetve tanácskozásokat folytat, amelyeket szükségesnek ítél.

22. cikk

A Világörökség Bizottsága által nyújtott támogatás formái a következők:

a) a jelen Egyezmény 11. cikke (2) és (4) bekezdésében meghatározott kulturális és természeti örökség védelmével, fenntartásával, bemutatásával és helyreállítá sával kapcsolatos művészeti, tudományos és műszaki kérdésekre vonatkozó ta nulmányok folytatása,

b) szakértők, műszaki szakemberek, valamint szakképzett munkaerő rendelkezés re bocsátása, akik biztosítják az előirányzott munkálatok megfelelő elvégzését,

c) szakemberek képzése minden szinten, a kulturális és természeti örökség feltárá sa, védelme, fenntartása, bemutatása, helyreállítása területén,

d) olyan felszerelések rendelkezésre bocsátása, melyekkel az érdekelt állam nem rendelkezik, vagy amelyeket nem tud megszerezni,

e) alacsony kamatú, kamatmentes vagy hosszú lejáratú kölcsönök,

f) kivételesen, rendkívül indokolt esetekben vissza nem térítendő támogatások biz tosítása.

23. cikk

A Világörökség Bizottsága nemzetközi segítséget nyújthat a nemzeti és regionális központoknak a kulturális és természeti örökség feltárása, védelme, megóvása, bemutatása és helyreállítása területén folyó minden szintű szakemberképzés céljaira.

24. cikk

Jelentősebb nemzetközi segítségnyújtás csak részletes, előzetes tudományos, gaz-dasági és műszaki felmérés alapján nyújtható. Ennek a felmérésnek a természeti és kulturális örökség legfejlettebb védelmi, megóvási, bemutatási és helyreállítási eljárá-sait kell figyelembe vennie és összhangban kell lennie a jelen Egyezmény célkitűzé-seivel. A tanulmánynak ugyancsak keresnie kell az érdekelt államban rendelkezésre álló eszközök ésszerű felhasználásának módozatait.

25. cikk

A szükséges munkálatok költségfedezete elvileg csak részben hárulhat a nemzetközi

közösségre. A nemzetközi támogatást élvező államnak minden program vagy terv megvalósításában jelentős részt kell vállalnia, kivéve, amikor forrásai ezt nem teszik lehetővé.

26. cikk

A Világörökség Bizottsága és a támogatásban részesülő állam szerződésben határoz-zák meg azokat a feltételeket, amelyek szerint azon programot vagy tervet megvalósít-ják, amely részére a jelen Egyezmény alapján a nemzetközi támogatást biztosították. A támogatásban részesülő állam feladata, hogy az így megmentett javakat a továbbiakban megvédje, megóvja, rendben tartsa a szerződésben meghatározott feltételek szerint.

VI. Nevelési programok

27. cikk

1 A jelen Egyezményben részes államok, minden megfelelő eszközzel, különösen nevelési és tájékoztatási programokkal arra törekszenek, hogy erősítsék népeikben az Egyezmény 1. és 2. cikkében meghatározott kulturális és természeti örökség megbecsülését és tiszteletét.
2 Az államok vállalják a közvélemény széles körű tájékoztatását ezen örökséget fenyegető veszélyekről és a jelen Egyezmény alkalmazása alapján végzett tevékenységről.

28. cikk

A jelen Egyezményben részes azon államok, melyek az Egyezmény alapján nemzetközi támogatásban részesültek, megfelelő intézkedéseket tesznek, hogy megismertessék a közvéleménnyel azon javak jelentőségét, melyekre ezt a támogatást fordították, valamint amelyet e támogatás jelentett.

VII. Beszámolók

29. cikk

1 Az Egyezményben részes államok az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete által meghatározott időpontokban és módon időszakos jelentéseikben a Közgyűlésnek tájékoztatást adnak az Egyezmény végrehajtása érdekében alkotott törvényhozási és közigazgatási rendelkezéseikről és más erre vonatkozó intézkedéseikről, valamint az e téren szerzett részletes tapasztalataikról.
2 Ezeket a beszámolókat a Világörökség Bizottsága elé terjesztik.
3 A Bizottság az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Közgyűlésének rendes ülésszakaira saját tevékenységéről beszámolót készít.

VIII. Záró rendelkezések

30. cikk

A jelen Egyezmény angol, arab, francia és orosz nyelven készült, mind a négy szöveg egyaránt hiteles.

31. cikk

1 A jelen Egyezményt az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete tagjainak alkotmányos eljárásaikkal összhangban meg kell erősíteniük, vagy el kell fogadniuk.
2 A megerősítő vagy elfogadási okmányokat az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tu-

dományos és Kulturális Szervezete főigazgatójánál kell letétbe helyezni.

32. cikk

1 A jelen Egyezményhez való csatlakozás nyitva áll bármely olyan állam számára, amely bár nem tagja az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének, de amelyet a szervezet Közgyűlése csatlakozásra felhív.
2 A csatlakozás az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete főigazgatójánál letétbe helyezett csatlakozási okmánnyal történik.

33. cikk

Az Egyezmény három hónappal a huszadik megerősítő, elfogadó vagy csatlakozó okirat letétbe helyezése után lép hatályba, de csak azon államok tekintetében, ame-lyek fenti okiratukat e napon vagy ezt megelőzően már letétbe helyezték. Más álla-mok tekintetében három hónappal azután lép hatályba, hogy megerősítő, elfogadó vagy csatlakozó okiratukat letétbe helyezték.

34. cikk

Az alábbi rendelkezések a jelen Egyezményben részes azon államoknál alkalmazandók, melyek szövetségi vagy nem egyközpontú alkotmányos rendszerűek:

a) ezen Egyezmény azon rendelkezéseit illetően, melyek érvényesítése a szövetsé-gi vagy központi törvényhozó hatalom tevékenységét igényli, a szövetségi vagy központi kormány kötelezettségei azonosak a részt vevő nem szövetségi államok kötelezettségeivel;
b) ezen Egyezmény azon rendelkezéseit illetően, melyek alkalmazása olyan állam, ország, tartomány vagy kanton törvényhozó tevékenységét igényli, amelyek a szövetségi alkotmányos rendszer értelmében nem hozhatnak törvényeket, a szövetségi kormány tájékoztatja majd ezen államok, országok, tartományok vagy kantonok illetékes hatóságait az adott rendelkezésekről, elfogadásra vonatkozó javaslatáról együttesen.

35. cikk

1 A jelen Egyezményben részes bármely állam felmondhatja az Egyezményt.
2 A felmondás az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete főigazgatójához eljuttatott írásbeli értesítés útján történik.
3 A felmondás a felmondásról szóló értesítés kézhezvételétől számított tizenkettedik hónap elteltével lép hatályba. A felmondás annak hatálybalépéséig nem érinti az állammal szemben fennálló pénzügyi kötelezettségeket.

36. cikk

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének fő-igazgatója tájékoztatja a Szervezet tagállamait, a 32. cikkben említett nem tagállamo-kat, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetét minden 31. és 32. cikkekben felsorolt megerősítő, elfogadási vagy csatlakozási okmány letétbe helyezéséről csakúgy, mint a 33. cikkben jelzett felmondásokról.

37. cikk

1 Az Egyezményt az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szer-vezete Közgyűlése módosíthatja. Az ilyen módosítás azonban kizárólag azokat az államokat köti, amelyek a módosított Egyezmény részeseivé válnak.
2 Ha a Közgyűlés olyan új egyezményt fogad el, amely ezt az Egyezményt teljes egészében

vagy részben módosítja – hacsak az új egyezmény másként nem rendelkezik – a jelen Egyezményt az új, módosított egyezmény hatálybalépésének napjától nem lehet megerősíteni, elfogadni vagy ahhoz csatlakozni.

38. cikk

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 102. cikkével összhangban az Egyezményt az Egyesült Nemzetek Titkársága az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete főigazgatójának kérelmére nyilvántartásba veszi.

Készült Párizsban, 1972. november huszonharmadikán, két hiteles példányban, amelyeket az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete Közgyűlése tizenhetedik ülésszakának elnöke, valamint az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete főigazgatója látott el aláírásával, e példányokat letétbe kell helyezni az Egyesül Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének irattárában, ezekről hitelesített másolatokat kell küldeni a 31. és 32. cikkben említett államoknak, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetének.

Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage 1972 – The World Heritage Convention / adopted by the The General Conference of the UNESCO, in Paris 16 November 1972, at its seventeenth session

AZ ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG EURÓPAI KARTÁJA

Európa Tanács, 1975

A miniszterek tanácsa

– *tekintetbe véve* az Európa Tanácsnak azon célját, hogy megvalósítsa tagjainak mind szorosabb egységét közös kulturális örökségük eszméjének és elveinek vé-delmére és értékelésére;

– *tekintetbe véve,* hogy az Európa Tanács tagállamai, az 1954. december 19-i Euró-pai Kulturális Konvenció részesei, a Konvenció I. fejezetének megfelelően köte-lezettséget vállaltak, hogy a közös európai kulturális örökségből rájuk eső vagyon megőrzéséről mindegyikük gondoskodik, annak kibontakozását elősegíti;

– *felismerve,* hogy az építészeti örökség az európai kultúra gazdagságának és vál-tozatosságának pótolhatatlan kifejező ereje, valamennyi nép olyan közös jussa, aminek megőrzése visszahat az európai országok hathatós szolidaritására;

– *tekintetbe véve,* hogy az építészeti örökség megőrzése nagyban függ attól, hogyan integrálható az az állampolgárok életfeltételeivel, hogyan lehet számot vetni vele a regionális és városrendezési tervekben;

– *tekintettel* az építészeti örökségért felelős európai miniszterek 1969-es brüsszeli konferenciájának ajánlásaira és az Európa Tanács tanácskozó testületének 589/1970-es, az építészeti örökség kartájára vonatkozó ajánlására;

– újra *kinyilvánítja* elhatározását, hogy az építészeti örökség védelmének közös európai politikája, összehangolt akciója megerősödjék a teljes körű konzerválás elveire támaszkodva;

– *ajánlja* a tagországok kormányainak, hogy fogadják el az építészeti örökség min-denre kiterjedő védelmi politikájának érvényre juttatásához szükséges jogi, admi-nisztratív, pénzügyi és oktatási intézkedések rendszerét, fokozzák a közvélemény érdeklődését a politika iránt, vegyék figyelembe az Európa Tanács patronálásával1975-ben szervezett Építészeti Örökség Európai Éve kampány eredményeit;

– *elfogadja és közreadja* a jelen kartában foglalt irányelveket, amelyet az Európa Tanács Műemlékek és Történeti Együttesek Bizottsága dolgozott ki, a következők szerint:

1. Az európai építészeti örökség nemcsak legfontosabb műemlékeinkből áll, hanem azokból az együttesekből is, amelyek történeti városainkat, hagyományos falvainkat alkotják természetes vagy épített környezetünkben

Hosszú időn keresztül csak a jelentékenyebb műemlékeket védték és restaurálták, környezetüket pedig figyelmen kívül hagyták. Pedig ha ez a környezet átalakul, maga a műemlék is elveszti jellegének jó részét. Sőt: az együttesek, még ha különleges épületeket nem is tartalmaznak, akkor is változatos, sokszínű művészi alkotások atmoszféráját keltik. Ezeket az együtteseket ebben a minőségükben kell konzerválni.

Az építészeti örökség a történelem jelenlétét és fontosságát tanúsítja a mai életben.

2. Az építészeti örökségben megtestesülő múlt hozza létre azt a harmonikus környezetet, ami elengedhetetlen az ember kibontakozódásához

Korunk embere, egy változó arculatú és éppannyira nyilvánvalóan veszélyes, mint gyümölcsöző civilizáció részese, ösztönösen érzi ezen örökség értékét. Ez a ma embere emlékezetének lényegi része, amit ha nem mentenek át a maga hiteles gazdagságában és változatosságában a jövő nemzedékeinek, úgy a létezés tudatának egy darabja csonkul

meg vele.

3. Az építészeti örökség pótolhatatlan értékű eszmei, kulturális, gazdasági és társadalmi tőke

Minden nemzedék másképpen tolmácsolja a múltat, s abból új eszméket nyer. E tőke minden csorbítása annál inkább elszegényedéssel egyenlő, mert a felhalmozott értékek elvesztését még magas színvonalú alkotások sem pótolhatják.

Mindezen túl társadalmunknak vállalnia kell az eszközökkel való takarékoskodás elengedhetetlenségét. Ezen örökség felhasználása messze nem luxus, hanem gazdasági forrás.

4. A történeti együttesek struktúrája kedvez a társadalmak harmonikus egyensúlyának

Ezek az együttesek a legkülönbözőbb tevékenységek fejlődéséhez nyújtanak alkalmasmiliőt. A múltban nagyrészt elkerülték a társadalmi osztályok szétválasztódását. Újólag elősegíthetik a funkciók jó elkülönülését és a népesség szélesebb integrálódását.

5. Az építészeti örökségnek meghatározó nevelési értéke van

A formák jelentésének kiváltságos magyarázatát és összehasonlítását, felhasználásuk példáinak kifejezését tárja elénk. Sőt, a kép és a közvetlen kapcsolat ismét döntő jelentőséghez jut az emberek képzésében. Fontos tehát, hogy minden korszak minden tapasztalatának tanúságát élőként őrizzük meg.

E tanúságtétel továbbélését csak úgy lehet biztosítani, ha annak szükségességével minél többen tisztában vannak, különösen pedig az ifjú nemzedék, amely azért holnap felelőssé válik.

6. A kulturális örökség veszélyben van

Fenyegeti nemtörődömség, elöregedés, mindenféle elértéktelenedés, sorsára ha-gyás. A városrendezésben is előfordul, hogy a hatóságok túlzottan behódolnak gazda-sági nyomásoknak, közlekedési igényeknek. A rosszul alkalmazott mai technológia rongálja a régi szerkezeteket. A túlrestaurálások sok bajt okoznak. Végül és legfőkép-pen: a telek- és ingatlanspekuláció mindebből hasznot húz és meghiúsítja a legjobb terveket.

7. A teljes körű konzerválás elhárítja a fenyegetéseket

Teljes körű konzerválás a helyreállítási technikák és az alkalmazható eljárások ösz-szekapcsolásából jön létre. A történeti fejlődés városmagok leromlásához, esetenként falvak elnéptelenedéséhez vezetett, így itt olcsó lakások halmozódtak össze. Helyre-állításuk során a társadalmi igazság szellemében kell eljárni, s azt nem kísérheti a la-kosság elűzése olcsó lakáskörülményei közül. A teljes körű konzerválást ezért város-rendezési és regionális tervezésnek kell megelőznie.

Illő megjegyezni, hogy ez a teljes körű konzerválás nem zár ki minden kortársi építészetet a régi együttesekből, ha az a legteljesebb mértékben számol a létező keretekkel, tiszteletben tartja az arányokat, a formát, a tömegek elrendezését, valamint a hagyományos anyagokat is.

8. A teljes körű konzerváláshoz jogi, adminisztratív, pénzügyi és műszaki intézkedések szükségesek

Jogi eszközök

A teljes körű konzerváláshoz minden olyan létező törvényt és jogszabályt sorompóba kell állítani, ami hozzásegíthet a bármilyen eredetű kulturális örökség védelméhez. Ha a

kitűzött cél a rendelkezésekkel nem érhető el, ki kell azokat egészíteni, s létre kell hozni a feltétlenül szükséges jogi eszközöket az arra alkalmas szinten: nemzetin, regionálisan vagy helyin.

Adminisztratív eszközök

Ahhoz, hogy ezt a politikát végrehajthassuk, arra szolgáló és kellő keretekre méretezett adminisztratív szervezetek létrehozása szükséges.

Pénzügyi eszközök

Az építészeti örökség egyedeinek fenntartása és restaurálása esetleg különféle pénzügyi támogatásokat és ösztönzéseket igényel, állami eszközöket is ideértve.

Alapvető lényeg, hogy a régi negyedek helyreállításához a közigazgatás legalább ugyanakkora pénzeszközökkel rendelkezzék, mint ami az új építkezésekre szolgál.

Műszaki eszközök

A szakszerű restaurálás iránt fogékony építészek, különféle műszaki szakemberek, szakvállalatok, szakképzett mesteremberek száma elégtelen.

Fejleszteni kell mind a képzést, mind a káderek és a más munkaerő alkalmazásának mértékét, az építőipari vállalatokat az e feladathoz való alkalmazkodásra kell ösztönözni, elő kell segíteni a kiveszőben lévő mesterségek újjáélesztését.

9. Az összehangolt konzerválás sikeréhez mindenki összefogására van szükség

Noha az építészeti örökség mindenki tulajdona, minden része mindenkinek ki van szolgáltatva.

Mindamellett minden nemzedék csak addig rendelkezik örökségével, amíg maga is él. Az ő felelőssége, hogy továbbadja azt a következő nemzedékeknek.

A közvélemény tájékoztatása annál fejlettebb, minél több a polgárok beleszólása az életük keretére vonatkozó határozatokba.

10. Az építészeti örökség földrészünk közös vagyona

A konzerválás valamennyi gondja közös egész Európában, törődni is összehangolt módon kell velük. Az Európa Tanács dolga, hogy biztosítsa tagállamainak összehangolt politikáját, szorgalmazza szolidaritásukat.

European Charter of the Architectural Heritage / Adopted by the Council of Europe, October 1975

UNESCO-AJÁNLÁSOK TÖRTÉNELMI VAGY HAGYOMÁNYOSEGYÜTTESEK ÉS A MAI ÉLETBEN JÁTSZOTTSZEREPÜK MEGVÉDÉSÉRE

Nairobi (Kenya), 1976

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének 1976. október 26. és november 30. között Nairobiban összeült tizenkilencedik Közgyűlése

– *tekintettel arra,* hogy a történelmi vagy hagyományos együttesek az emberek mindennapos környezetének részei, amelyek számukra az azokat alkotó múlt élő jelen-létét biztosítják, és amelyek az élet keretében biztosítják a társadalom sokoldalúsá-gának való megfeleléshez szükséges változatosságot, és emiatt további emberi ér-tékre és dimenzióra tesznek szert;

– *tekintettel arra,* hogy a történelmi vagy hagyományos együttesek hosszú korokon át alkotják az emberiség kulturális, vallásos és társadalmi alkotásainak gazdagsága és sokoldalúsága legtapinthatóbb bizonyságait, és hogy ezért védelmük és befoglalásuk a mai társadalom életébe a városfejlesztés és a regionális tervezés alapvető része;

– *tekintettel arra,* hogy a korunkban gyakran jelentkező uniformizálódási és elszemélytelenedési veszéllyel szemben a régi korok eme élő tanúi létfontosságúvá vál-nak minden ember és azoknak a népeknek a számára, amelyek ezekben egyidejű-leg találják meg kultúrájuk kifejezését és „identitásuk" egyik alapját;

– *megállapítva,* hogy terjeszkedés vagy modernizmus ürügyén annak tudatlanságá-ban, hogy mit bontanak le és az értelmetlen, nem megfelelő újjáépítések világszer-te súlyosan érintik ezt a történelmi hagyatékot;

– *tekintettel arra,* hogy a történelmi és hagyományos együttesek olyan ingatlanállo-mányt alkotnak, amelynek lebontása gyakran társadalmi zavarokhoz vezet még ak-kor is, ha gazdasági veszteséggel nem jár;

– *tekintettel arra,* hogy ez a helyzet fölébreszti az állampolgárok felelősségét, és kötelességeket ró a közhatóságokra, amelyeket egyedül azok teljesíthetnek;

– *tekintettel arra,* hogy a romlás, sőt a teljes eltűnés veszélyével szemben az államok-nak mindent meg kell tenniük ezeknek a pótolhatatlan értékeknek a megőrzésére azáltal, hogy a történelmi és hagyományos együttesek és környezetük globális és te-vékeny védelmére és fölélesztésére sürgősen intézkednek az országos, regionális vagy helyi tervezés keretében;

– *megállapítva,* hogy sok országban nincs kellően hatékony és rugalmas jogszabály az építészeti értékekre és annak kapcsolataira vonatkozóan a regionális tervezéssel;

– *megjegyezve,* hogy a Közgyűlés már elfogadott nemzetközi okmányokat a kulturális és természeti örökség védelmére, pl. a régészeti ásatások terén alkalmazandó nem-zetközi alapelveket meghatározó ajánlást (1956), a tájak és nevezetességek szépsé-gének és jellegének megőrzésére vonatkozó ajánlást (1962), a köz- és a magánépít-kezések által veszélybe került kulturális javak megőrzésére vonatkozó ajánlást (1968) és a kulturális és természeti értékek országos szintű védelmére vonatkozó ajánlást (1972);

– kiegészíteni és kiterjeszteni *kívánván* az ezekben a nemzetközi okmányokban megfogalmazott szabályok és elvek hatásterületét;

– *mivel javaslatok vannak* a történelmi és hagyományos együttesek és szerepük biztosítására a mai életben – és ez a kérdés alkotja az ülés napirendjének 27. pontját;

– *miután úgy döntött* a tizennyolcadik ülésén, hogy ez a kérdés a tagországoknak te-

endő ajánlás tárgya lesz: 1976. november huszonhatodikán a *jelen ajánlást fogadja el.*

A Közgyűlés ajánlja a tagországoknak, hogy alkalmazzák az itt következő rendelkezéseket úgy, hogy országos törvény formájában vagy másképpen intézkedéseket tesznek az ebben az ajánlásban meghirdetett elvek és szabályok érvényesítésére a

joghatóságuk alá tartozó területeken.

A Közgyűlés ajánlja, hogy a tagországok hívják föl a történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük megvédésével foglalkozó országos, regionális és helyi hatóságok, valamint intézmények, hivatalok vagy szervezetek és társaságok figyelmét erre az ajánlásra.

A Közgyűlés ajánlja, hogy a tagországok tegyenek neki jelentést az általa meghatározandó időpontban és formában az ezekre a ajánlásokra általuk adott válaszról.

I. Meghatározások

1. Mostani ajánlásaink szempontjából:

a) „történelmi vagy hagyományos együttes” alatt minden olyan építménycsoport és tércsoport értendő – beleértve az akár városi, akár falusi környezetben embe-ri lakhelyet alkotó archeológiai vagy paleontológiai lelőhelyeket is –, amelynek összetartozása archeológiai, építészeti, történelmi, őstörténeti, esztétikai vagy társadalmi kulturális szempontból elismert. Ezek között a nagyon változatos „együttesek” között megkülönböztethetők nevezetesen az őstörténeti lelőhe-lyek, a történeti városok, a régi városnegyedek, a homogén falvak és tanyák, va-lamint műemléki együttesek, természetesen úgy, hogy az utóbbiakat leginkább teljes épségükben kell megőrizni;

b) a történelmi vagy hagyományos együttesek „környezete” alatt az a természetes vagy épített keret értendő, amely érinti ezeknek az együtteseknek statikus vagy dinamikus értékelését, vagy közvetlenül csatlakozik hozzájuk a térben, vagy társadalmi, gazdasági vagy kulturális kötelékek útján; „megőrzés” alatt a történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük azonosítását, védelmét, megtartását, helyreállítását, karbantartását és fölélesztését értjük.

II. Általános elvek

1 A történelmi vagy hagyományos együtteseket és környezetüket pótolhatatlan egyetemes közvagyonnak kell tekinteni. Védelmük és bevonásuk korunk közösségi életébe azon állam kormányának és polgárainak kötelessége legyen, amelynek területén találhatók. A felelősséget ezért minden állampolgár és a nemzetközi közösség érdekében az országos, regionális vagy helyi hatóságok vállalják az egyes tagállamok saját viszonyai szerint, ami a hatalom megosztását illeti.

2 Minden történelmi vagy hagyományos együttest és környezetét teljesen összefüggő egészként kell tekinteni, amelynek egyensúlya és sajátos jellege az őt alkotó elemek szintézisétől függ, amelyek magukban foglalják az emberi tevékenységeket, valamintaz épületeket, a térbeli fölépítést és a környező zónákat. Így valamennyi érvényes elemnek, beleértve még a legszerényebb emberi tevékenységeket is, olyan jelentőségük van az együtteshez képest, amelyet tiszteletben kell tartani.

3 A történelmi vagy hagyományos együtteseket és környezetüket tevékenyen kell védeni mindennemű romlás ellen, nevezetesen az olyan romlás ellen, amely az alkalmatlan használatból, parazita toldásokból és helytelen vagy érzéketlen átalakításokból származik, valamint a szennyezés minden formája által okozott romlás ellen, minthogy ezek befolyásolják hitelességét. A helyreállítási munkáknak tudományos alapokon kell nyugodniuk. Nagy gondot kell fordítani az együttest alkotó különféle elemek összefüggéséből vagy ellentétéből adódó összhangnak és esztétikai hatásnak, mert ezek adják mindegyikük sajátos han-gulatát.

4 A modern elvárosiasodás körülményei között, amely az épületek méretének és sűrűségének jelentős növekedését hozza magával, a történelmi vagy hagyo-mányos együttesek közvetlen pusztulásának veszélyét megkétszerezi az új la-kónegyedek

szomszédságában vagy látványában a közvetett eltorzulás nagyon is valós veszélye. Az építészeknek és várostervezőknek ügyelniük kell a műem-lékekre és együttesekre való rálátásra, vagy a róluk látható képre és arra, hogy a történelmi vagy hagyományos együttesek harmonikusan illeszkedjenek a mai életbe.

5 Abban a korban, amelyben az építéstechnika és az építészeti formák egyetemessége az emberi települések uniformizálódásának veszélyét idézi elő, a történelmi vagy hagyományos együttesek megőrzése hozzájárulhat az egyes nemzetek kulturális és társadalmi értékeinek elmélyítéséhez, és kedvezhet a világ kulturális hagyatéka gazdagodásának építészeti síkon.

III. Országos, regionális és helyi politika

7. Minden tagállamban országos, regionális és helyi politikát kell kidolgozni a hatalommegosztás terén fennálló feltételek szerint azért, hogy a jogi, műszaki, gazda-sági és szociális intézkedéseket az országos, regionális vagy helyi hatóságok te-gyék meg a történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük védelmére és a mai idők igényeihez való alkalmazására. Ennek a politikának kell befolyásol-nia az országos, regionális vagy helyi tervezést, és ennek kell tájolnia a város- és falutervezést, valamint a területrendezést minden szinten. Az ebből következő te-vékenységeket be kell illeszteni ebbe a tervezésbe a célok és programok megfo-galmazásában, a tevékenységi körök meghatározásában és a műveletek lebonyo-lításában. A védelmi politika megvalósításában keresni kell az egyének és a ma-gántársaságok részvételét.

IV. Védelmi intézkedések

8. A történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük védelmét a fent meghirdetett elveknek megfelelően és az alább ismertetett módszerek szerint kell biztosítani, miközben a sajátos intézkedéseket az egyes államok törvényhozói és alkotmányos illetékessége, valamint társadalmi és gazdasági szervezete szabja meg.

Jogi és közigazgatási intézkedések

1 A történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük védelmének globális politikáját az összes országra érvényes elvekre kell alapozni. A tagállamoknak a meglévő rendelkezéseket alkalmazniuk kell, vagy szükség esetén új törvényeket és szabályrendeleteket kell előterjeszteniük, tekintettel az e fejezetekben foglalt el-vekre. Ezeknek bátorítaniuk kell az olyan rendelkezések alkalmazását vagy elfoga-dását regionális vagy helyi szinten, amelyeknek az ilyen védelem a célja. A regio-nális tervezésre, városfejlesztésre és lakásügyre vonatkozó jogszabályokat úgy kell felülvizsgálni, hogy rendelkezéseik koordináltan legyenek összhangban az épité-szeti értékek védelmére vonatkozó jogszabályokkal.

2 A történelmi vagy hagyományos együttesek védelmi rendszerének bevezetését célzó rendelkezéseknek kifejezésre kell juttatniuk a szükséges tervek és dokumentumok létrehozására és elfogadására vonatkozó általános alapelveket, nevezetesen

– a védett zónákban és környezetükben érvényesíthető általános szolgalmakat;
– a fenntartási kötelezettségeket és a fenntartásért felelősök megjelölését;
– programok és műveletek megjelölését, amelyeket a megőrzés és a fölszerelés terén kell előírni;
– azokat a területeket, amelyeken városfejlesztési, átformálási és falurendezési beavatkozások alkalmazhatók;
– a felelős szervezet megjelölését, amelynek engedélye szükséges minden

helyreállításhoz, módosításhoz, új építkezéshez vagy bontáshoz a védett környezetben;
– a védelmi programok finanszírozásának és végrehajtásának módozatait.

11. A védelmi terveknek és dokumentumoknak nevezetesen a következőket kell meghatározniuk:
– a védendő zónákat és elemeket;
– az ezeket érintő sajátos szolgalmakat;
– a fenntartási, helyreállítási és átalakítási munkákat irányító szabályokat;
– a városi vagy falusi élethez szükséges hálózatok és berendezések létesítésének általános feltételeit;
– az új épületek létesítésének általános feltételeit.

1 A védelmi jogalkotásnak elvileg megelőző intézkedésekből kell állniuk a védett zónákban a védelmi szabályrendelet megsértése és az ingatlanok értékének min-dennemű spekulatív növelése ellen, ami veszélyeztetheti a közérdekből tervezett védelmet és helyreállítást. Ezek a rendelkezések irányulhatnak városfejlesztési in-tézkedésekre, amelyek az építési telkek árát befolyásolják, pl. külön területrende-zési tervek készítésére, közületeknek adott elővételi jogra, kisajátításra a védelem érdekében, vagy hivatalból való beavatkozásra tulajdonosok hiánya esetében és tényleges szankciók bevezetésére, pl. munkák felfüggesztésére, eredeti állapotba való visszahelyezésre, illetőleg megfelelő pénzbírság kiszabására.
2 A védelmi intézkedések tiszteletben tartását meg kell követelni mind a közületektől, mind a magánosoktól. Biztosítani kell azonban a fellebbezési mechanizmust az önkényes, törvénytelen vagy méltánytalan döntések ellen.
3 Köz- és magánszervezetek, valamint köz- és magánmunkák beillesztésére vonatkozó rendelkezéseket kell hozni a történelmi együttesek és környezetük védelmét célzó szabályrendeletekben.
4 Nevezetesen az egészségtelen házakra és nyomortanyákra, valamint az olcsó bérű lakások építésére vonatkozó rendelkezéseket úgy kell megfogalmazni vagy módo-sítani, hogy összhangban legyenek a védelmi politikával és ahhoz hozzájárulja-nak. Az esetleges szubvencionális rendszereket következésképp úgy kell létrehoz-ni és irányítani, hogy az olcsó bérű lakások létesítését könnyítsék meg a régi épü-letek felújításával. Lebontást csak történelmi vagy építészeti értéket nélkülöző épületek esetében szabad megengedni, és a szubvenciót, amelynek ilyenkor he-lye lehet, szigorúan ellenőrizni kell. Egyébként az olcsó bérű lakások építésére szánt alapok megfelelő részét a régi épületek helyreállítására kell fordítani.
5 A védelmi intézkedések hatását az épületekre és telkekre közismertté kell tenni, és hivatalosan, illetékes szervnél föl kell jegyezni.
6 Tekintettel az egyes országok saját viszonyaira és a hatalom megoszlására a külön-féle országos, regionális és helyi közigazgatásokon belül, sugalmazzák a követke-ző elvek a védelem megvalósítását: a) felelős hatóság biztosítsa minden résztvevő, regionális vagy helyi közintéz-

mény, vagy magánosok csoportja állandó koordinálását;
b) a védelmi terveket és dokumentumokat azután kell kidolgozni, hogy minden szükséges tudományos vizsgálatot elvégeztek a több tudományágat képviselő munkacsoportok, amelyekben nevezetesen a következők vannak:
– a megőrzés és helyreállítás szakemberei, köztük művészettörténészek;
– építészek és várostervezők;
– szociológusok és közgazdászok;

– ökológusok és tájépítészek;
– közegészségügyi és szociális szakemberek;
– továbbá speciálisan a történelmi és hagyományos együttesek kezelésében használható tudományágak minden szakembere; c) a hatóságoknak kell kezdeményezniük az érintett lakosság meghallgatásának és részvételének megszervezését; d) a védelmi terveket és dokumentumokat a törvény által kijelölt szervnek kell jóváhagynia;

e) valamennyi – országos, regionális és helyi – szinten a védelmi rendelkezések érvényesítésével megbízott közintézményeket el kell látni a szükséges személyzettel és a megfelelő műszaki, igazgatási és pénzügyi eszközökkel.

Műszaki, gazdasági és társadalmi intézkedések

1 Országos, regionális és helyi szinten meg kell állapítani a megvédendő történel-mi vagy hagyományos együttesek és környezetük jegyzékét. Ebben a jegyzékben prioritásokat kell feltüntetni a védelem céljára rendelkezésre álló korlátozott erő-források méltányos elosztásának lehetővé tételére. Bármilyen jellegű intézkedést, ami sürgőssé válik, a védelmi tervek és dokumentumok kidolgozásának megvárá-sa nélkül meg kell tenni.

2 Az egész együttest, beleértve térbeli alakulását is, archeológiai, történelmi, építészeti, műszaki és gazdasági adatok alapján kell elemezni. A szigorúan megvédendő, bizonyos körülmények között megőrzendő, vagy egészen kivételes és szigorúan dokumentált körülmények között lebontható épületek vagy épületcsoportok meghatározására elemző dokumentumot kell összeállítani, amely lehetővé teszi a hatóságoknak, hogy megállítsanak minden munkálatot, ami ezzel a dokumentummal összeférhetetlen. Ugyanerre a célra leltárt kell készíteni a köz- és magánterületekről, valamint növényzetükről.

3 Az építészeti helyzetképen kívül a társadalmi, gazdasági, kulturális és műszaki adatok és rendszerek, valamint a tágabb városi vagy regionális szerkezet alapos is-merete szükséges. Lehetőleg tanulmányoknak kell elemezniük a népességet, a gazdasági, társadalmi és kulturális tevékenységeket, az életmódokat és a társadal-mi kapcsolatokat, a telekproblémákat, a városi közműveket, az utak állapotát, a közlekedési hálózatot, a kölcsönös kapcsolatokat a környező zónával. Az illetékes hatóságok tulajdonítsák a legnagyobb jelentőséget ezeknek a tanulmányoknak, és gondoljanak arra, hogy használható védelmi tervek kidolgozása nélkülük nem le-hetséges.

21. A védelmi tervek elkészítése előtt és a fent leírt elemzés után elvileg programot kell kidolgozni, amely egyidejűleg veszi figyelembe a városfejlesztési, építészeti, gazdasági és szociális adatokat, valamint a város- és faluszerkezet képességét arra, hogy sajátosságával összeférő funkciókat töltsön be. A programozásnak a népsű-rűséghez való alkalmazkodásra kell törekednie, és meg kell terveznie a művele-tek lépcsőzetes kivitelezését, valamint azt, hogy a munkálatok idejére ideiglenes lakások álljanak rendelkezésre, azok számára pedig, akik nem tudnak visszatérni régi otthonukba, állandó lakások. A programot az érintett közösségek és a lakos-ság maximális bevonásával kell kidolgozni. Mivel a történelmi együttesek és környezetük társadalmi, gazdasági és fizikai körülményei állandóan változnak, rendszeresen vizsgálatokat kell végezni. Következésképp lényeges, hogy a védelmi tervek elkészítése és felhasználása rendelkezésre álló tanulmányok alapján történjék, és ne szenvedjen késedelmet, miközben a tervezési folyamat javításával kísérleteznek.

4 Ha a védelmi terveket és szabályrendeleteket megállapították, és az illetékes közhatóság jóváhagyta azokat, kívánatos, hogy végrehajtásukat szerzőik biztosítsák, vagy azért legyenek azok felelősek.

5 Olyan történelmi vagy hagyományos együttesekben, amelyekben bizonyos elemek

különféle történelmi időszakokból származnak, a megőrzésnek figyelembe kell vennie mindezen időszakok megnyilvánulásait.

6 Ha van védelmi terv, a városi szanálási vagy lebontási programokban, amelyek az építészeti vagy történelmi jelentőséget nélkülöző és a megőrzéshez túlságosan megrongálódott házak lebontását irányozzák elő, az értéktelen toldások és ráépítések megszüntetését és még új épületek lebontását is csak a védelmi tervvel összhangban szabad engedélyezni.

7 A védelmi tervek által nem érintett zónákban végrehajtható városi szanálási vagy bontási műveletek során tiszteletben kell tartani az építészeti vagy történelmi ér-tékű épületeket és egyéb építményeket, valamint az őket kísérő építményeket. Ha az ilyen építmények szenvedhetnek ezektől a műveletektől, szükségszerűen és előzetesen védelmi terveket kell kidolgozni.

8 Állandó ellenőrzés szükséges annak megakadályozására, hogy ezeket a műveleteket spekulációra, vagy a terv céljaival ellentétes más célokra használják föl.

9 A tűzvészre és természeti katasztrófákra vonatkozó általános biztonsági szabályokat tiszteletben kell tartani a történelmi vagy hagyományos együtteseket érintő minden városi szanálási vagy bontási műveletben, amennyiben ez összefér a kulturális hagyaték megőrzésének kritériumaival. Ellenkező esetben a maximális biztonság érdekében különleges megoldásokat kell keresni valamennyi érintett intézménnyel együttműködésben, de a kulturális hagyaték sérelme nélkül.

10 Különös gondot kell fordítani az új építkezések szabályozására és ellenőrzésére annak biztosítása végett, hogy architektúrájuk harmonikusan illeszkedjék a térel-rendezésbe és a történelmi együttesek környezetébe. Ebből a célból a városi kontextus elemzésének kell megelőznie mindennemű új építkezést, nemcsak az együttes általános jellegének meghatározására, hanem a következő döntő jelentőségű jellemzők elemzésére is: magasságok, színek, anyagok és formák összhangja, állandóságok a homlokzatok és tetők elrendezésében, a beépített térfogatok és a szabad terek kapcsolatai, valamint átlagos arányaik és az épületek telepítése. Külön gondot kell fordítani a telkek méreteire, mert minden átalakítás azzal a veszéllyel jár, hogy az együttes elrendezésére káros tömeghatással lesz.

11 Műemlék elszigetelését szomszédsága megszüntetésével nem szabad megengedni, sőt áthelyezését is csak kivételesen, kényszerítő okokból szabad számításba venni.

12 A történelmi vagy hagyományos együtteseket és környezetüket védeni kell állványok, villany- vagy telefonvezetékek, televíziós antennák és nagy hirdetőtáblák elhelyezésének negatív hatásai ellen. Ha már ott vannak, megfelelő intézkedéseket kell tenni eltávolíttatásukra. A falragaszokat, a világító és nem világító hirdetéseket, a cégtáblákat, az útjelzéseket, a közműveket és a padlóburkolatot a legnagyobb gonddal kell kidolgozni és ellenőrizni, hogy harmonikusan illeszkedjék a környezetbe. Külön erőfeszítést kell tenni a vandalizmus minden formájának elkerülésére.

13 A tagállamok és az érintett közösségek védjék a történelmi vagy hagyományos együtteseket és környezetüket bizonyos technológiai fejlemények, pl. a szennyezés mindennemű formája által okozott, egyre súlyosabb ártalmak ellen. Tiltsák meg ártalmas ipari tevékenységek települését a közelükben, és tegyenek megelő-ző intézkedéseket a gépek és szállítóeszközök zaja, rázása és rezgése ellen. Egyébként intézkedéseket kell tervezni a turisztikai túlterhelésből származó romlás ellen is.

14 Mivel a történelmi vagy hagyományos együttesek többségében konfliktus van egyrészt az autóforgalom, másrészt a városszerkezet léptéke és az építészeti minőség között, a tagállamok ösztönözzék és segítsék a helyi hatóságokat a probléma megoldásának kutatására. A megoldás és a gyalogosforgalom elősegítése érdekében a legnagyobb gondossággal kell vizsgálni a perifé rikus, sőt a központi parkolóhelyek elhelyezkedését és

megközelítését, és „szállító hálózatot” kell létesíteni, ami egyidejűleg könnyíti meg a gyalogosforgalmat, a forgalom lebonyolítását és a tömegközlekedési eszközök mozgását. Számos felújítási műveletet, pl. elektromos és más hálózat föld alá helyezését, ami máskor túlságosan költséges lenne, ilyenkor lehet könnyen és gazdaságosan koordinálni az úthálózat rendezésével.

15 A védelmet és helyreállítást „fölélesztésnek” kell kísérnie. Következésképp fontos a megfelelő, meglévő funkciók, nevezetesen a kereskedelem és a kézművesség fönntartása és új üzlethelyiségek és műhelyek létesítése, amelyeknek, hogy tartósan életképesek legyenek, össze kell férniük a gazdasági és társadalmi, városi, regionális vagy országos kontextussal, amelybe beilleszkednek. A védelmi műveletek költségét nemcsak az épületek kulturális értéke alapján kell értékelni, hanem használati értékük szerint is, amelyre a védelmi intézkedések útján szert tesznek. A védelem társadalmi problémái csak erre a két értékrendszerre támaszkodva vet-hetők fel helyesen. Ezek a funkciók anélkül feleljenek meg a lakások társadalmi, kulturális és gazdasági igényeinek, hogy ártanának az együttes speciális jellegé-nek. Kulturális „fölélesztési” politikának kell a történelmi együttesekből kulturá-lis tevékenységi pólusokat létesítenie és lényeges szerepet bíznia ezekre, az őket körülvevő közösségek kulturális fejlesztésében.

16 Falusi környezetben minden munkálat a táj leromlásával jár. A gazdasági és társa-dalmi szerkezet minden változását gondosan ellenőrizni kell, hogy megőrizzük a történelmi falusi közösségek épségét a maguk természetes keretében.

17 A védelmi akciónak össze kell kapcsolnia a közhatóság hozzájárulását a magán-tulajdonosokéval vagy közösségekével és az egyéni vagy csoportos felhasználó-kéval, akiknek kezdeményezéseit bátorítani kell. Állandó együttműködésnek kell tehát létrejönnie minden szinten a közösségek és a magánosok között, neveze-tesen a következő módszerekkel: az érintett személyek jellegének megfelelő in-formáció, a kérdezett személyekre szabott ankétok, tanácsadói csoportok létesí-tése, amelyekben részt vesznek a tulajdonosok, a lakók és a használók képviselői és a védelmi tervekkel kapcsolatos műveletek döntési, tervezési, ügyviteli és elősegítő szerveinél működők, továbbá a megvalósításban részt vevő vegyes gazdasági szervek.

18 Bátorítani kell önkéntes védelmi csoportosulások, nonprofit szervezetek megalakulását és erkölcsi vagy pénzbeli ellenszolgáltatások intézményesítését a helyreállítások és a feltárások példás teljesítményének elismerésére.

37. A történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük védelmi tervei által előírt közösségi beruházásokat a központi, regionális vagy helyi hatóságok költségvetésében megfelelő hitelek jegyzésével kell biztosítani. Ezeket a hiteleket központilag kell kezelniük azoknak, vagy annak a közjogi, magán vagy vegyes szerveknek, ill. szervnek, amelynek feladata országos, regionális vagy helyi szinten a pénzügyi támogatás minden formájának koordinálása és a globális megvalósításra irányítása.

19 Minden közösségi támogatásnak, a következő szakaszokban leírt bármely formájában, abból az alapelvből kell kiindulnia, hogy a közösségek ott lépjenek közbe, ahol az épület új eladási vagy bérleti értékéhez képest szükséges és helyénvaló a helyreállítási többletköltség, vagyis a tulajdonost terhelő pótköltség figyelembevétele.

20 Az ilyenfajta közösségi beruházásoknak elsősorban a meglévő beépített környezet megőrzését kell szolgálniuk, nevezetesen az olcsó bérű lakásokét, és új építkezésre csak abban a mértékben terjedjenek ki, amennyiben nem fenyegetik a meglévő épületek használatát és funkcióját.

21 A terveknek megfelelően előírt munkálatokat elvégző magántulajdonosoknak és használóknak kedvezményeket, szubvenciót vagy kölcsönöket kell biztosítani. Ilyen szubvenciók, kölcsönök vagy adókedvezmények elsősorban a lakások és üz-lethelyiségek tulajdonosaiból vagy használóiból álló csoportosulásoknak adha-tók, mert a csoportos

műveletek gazdaságilag előnyösebbek, mint az egyéni akci-ók. A magántulajdonosoknak és a használóknak nyújtott pénzügyi előnyöket eset-leg közérdekből támasztott, bizonyos feltételek teljesítéséhez kell kötni, amilyen pl. az épületek kifogástalan karbantartása, az épületek megtekintésének lehetősé-ge, belépés a parkokba, kertekbe vagy archeológiai lelőhelyekre, felvételek készí-tése stb.

22 Köz- vagy magánszervezetek költségvetésében speciális javadalmazást kell előírni a nagy közmunkák vagy magánépítkezések és a szennyezés által veszélybe került történelmi vagy hagyományos együttesek védelmére. Közületeknek szintén speciális alapokat kell tervezniük a természeti katasztrófák által okozott károk kijavítására.

23 A közületi építkezések terén működő hatóságoknak vagy hivataloknak úgy kell programjaikat és költségvetésüket felépíteniük, hogy a saját céljaiknak, és egyidejűleg a védelmi terv céljainak, megfelelő munkák finanszírozásával hozzájáruljanak a történelmi vagy hagyományos együttesek helyreállításához.

24 A tagállamoknak a rendelkezésükre álló anyagi eszközök növelésére bátorítaniuk kell jogi személy köz- vagy magánpénzintézetek létesítését a történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük védelmére, amelyek adományokat vehetnek át magánosoktól, alapítványoktól, ipari és kereskedelmi vállalatoktól. Az adományozóknak kiváltságos adózás engedélyezhető.

25 A történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük védelmére végzett bármilyen jellegű munka finanszírozását meg lehet könnyíteni olyan pénzintézmény létesítésével, amely közintézmények és magán hitelintézetek támogatását élvezi, és kölcsönök nyújtása a feladata a tulajdonosoknak, mérsékelt kamatra és hosszú lejáratra.

26 Az épületek vételével és helyreállítás utáni esetleges eladásával foglalkozó nonprofit szervezetek létesülését a tagállamok és az érintett hatóságok minden szinten megkönnyíthetik azáltal, hogy forgóalapot nyújtanak nekik, amelynek az a speciális rendeltetése, hogy a történelmi vagy hagyományos együttest megtartsák, védelmüket – és ezzel jellegük megőrzését – biztosítsák.

27 El kell kerülni, hogy a védelmi intézkedések a társadalmi szerkezet fölbomlásával járjanak. A helyreállítandó házakban vagy együttesekben a kevésbé tehetős lakosok hátrányára történő populációváltozás elkerülését a lakbéremelkedést kiegyenlítő térítés teheti lehetővé, a lakóknak lakásuk, üzlethelyiségük és műhelyük, valamint életmódjuk és hagyományos foglalkozásuk, pl. a falusi kézművesség, a kis gazdaságok, a halászat stb. megtartását. A jövedelem arányában megszabott térítések segíthetik a szembenézést a terhek növekedésével, amit az elvégzett munkák indokolnak.

V. Kutatás, oktatás és tájékoztatás

1 A szükséges műszaki és kézműipari szakértelem javítására és az egész lakosság tudatosulásának és részvételének bátorítására a védelemmel kapcsolatban a tagállamoknak, jogi és alkotmányos illetékességük szerint az alábbi intézkedéseket kell hozniuk.

2 A tagállamoknak és az érintett közösségeknek támogatniuk kell a kutatást a következő területeken:

– a történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük városfejlesztése;
– kapcsolatok a védelem, tervezés és regionális tervezés között;
– az együttműködésekben használt megőrzési módszerek;
– az anyagok változása;
– korszerű technika alkalmazása a megőrzési munkában;
– elengedhetetlen kézműipari technikák.

1 A fenti kérdéseket taglaló speciális oktatást kell bevezetni vagy fejleszteni, és eh-hez hozzá kell tartoznia a begyakorlásnak is. Fontos egyébként az együttesek és az őket körülvevő zöldterületek védelmére specializált szakemberek és kézműve-sek képzésének támogatása. Az iparosodási folyamat által fenyegetett kézműves-ség fejlesztését elő kell segíteni. Kívánatos lenne, hogy az érintett intézmények ebben a vonatkozásban együttműködjenek az erre a területre specializált nemzet-közi szervezetekkel, pl. a kulturális javak megőrzésével és helyreállításával foglal-kozó római központtal, a Műemlékek és Műemléki Együttesek Nemzetközi Taná-csával (ICOMOS) és a Múzeumok Nemzetközi Tanácsával (ICOM).

2 A történelmi körzetek védelmének helyi műveleteit végző igazgatási személyzet képzését ott, ahol az helyénvaló és szükséges, távlati program szerint az illetékes hatóságoknak kell finanszírozniuk és irányítaniuk.

3 A védelem szükségességének tudatosulását iskolai, iskolán kívüli és egyetemi ok-tatással és az olyan tájékoztatási eszközökhöz való folyamodással kell bátorítani, mint a könyvek, a sajtó, a televízió, a rádió, a film és a vándorkiállítások. A törté-nelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük védelmének jól irányított po-litikája által elérhető, nemcsak esztétikai és kulturális, hanem társadalmi és gaz-dasági előnyökről világos és teljes tájékoztatást kell nyújtani. Ezt a tájékoztatást széles körben kell terjeszteni a köz- vagy magán-, országos, regionális és helyi szervek, valamint a lakosság között, amelynek tudnia kell, hogy életkörülményei miért és hogyan javulhatnak az így vállalt erőfeszítések útján.

4 A történelmi együttesek tanulmányozását integrálni kell minden fokon az oktatásba, és főleg a történelem oktatásába, hogy az ifjú lelkekben meggyökeresedjék a múlt alkotásainak megértése és tisztelete, és kitűnjék ennek a hagyatéknak a szerepe a mai életben. Az ilyen oktatásnak bőségesen kell használnia az audiovizuális eszközöket és a történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük fölkeresését.

5 Meg kell könnyíteni az oktatók és az idegenvezetők továbbképzését és a felügyelők képzését a történelmi vagy hagyományos együttesek ismeretébe betekinteni kívánó fiatalok és felnőttek csoportjainak támogatására.

VI. Nemzetközi együttműködés

54. A tagállamoknak a történelmi vagy hagyományos együttesek és környezetük védelme terén úgy kell együttműködniük, hogy ha kívánatosnak tartják, nemzetközi kormányközi és nem kormányközi szervezetek segítségéhez folyamodhatnak, nevezetesen fölhasználhatják az UNESCO, ill. az ICOM és ICOMOS dokumentációs központját. Ezt a sokoldalú vagy kétoldalú együttműködést olyan intézkedésekkel kell megfelelően koordinálni és konkretizálni, mint pl. a) mindenfajta információ, valamint tudományos és műszaki publikációk cseréje; b) tanulmányi gyakorlatok és munkacsoportok szervezése meghatározott témák-

ban; c) tanulmányi és utazási ösztöndíjak adományozása és tudományos, műszaki és igazgatási személyzet, valamint eszközök küldése; d) harc mindennemű szennyezés ellen; e) a történelmi együttesek nagyarányú védelmi terveinek megvalósítása és a szer

zett tapasztalatok elterjesztése. A határ két oldalán elterülő körzetekben, és ahol a történelmi együttesek és környezetük rendezésével és védelmével kapcsolatban közös problémák merülnek föl, az érintett tagállamoknak koordinálniuk kell politikájukat és tevékenységüket, ennek a hagyatéknak jobb kihasználása és védelme biztosítására;

f) kölcsönös segítség a szomszédos államok között a vidékek történelmi és kulturális fejlődésére jellemző közös együttesek megőrzésére.

55. A jelen ajánlás szellemének és elveinek megfelelően egyetlen tagállamnak sem szabad semmilyen olyan intézkedést tennie, ami az illető állam által elfoglalt te-rületen lévő történelmi negyedek, városok és archeológiai lelőhelyek jellegének megszűnéséhez vagy megváltozásához vezet.

Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas / adopted by the General Conference of the UNESCO, meeting in Nairobi at its nineteenth session, 26 November 1976

AZ EURÓPA TANÁCS TERÜLETRENDEZÉSI EURÓPAI KARTÁJA
Torremolinos (Spanyolország), 1983

Preambulum

1 Az európai területrendezésért felelős miniszterek az Európa Tanács 6. ülésén – tekintve, hogy:
2 a területrendezés fontos tényező az európai társadalom fejlődésében, és hogy a nemzetközi együttműködés e téren lényeges része az európai identitásnak;
3 az e téren való együttműködés megkívánja a nemzeti, regionális és helyi elgondolások analízisét a területrendezésre vonatkozóan ahhoz, hogy közös elvek elfogadása révén lecsökkenjenek a regionális különbözőségek. Így juthatunk el a tér felhasználásának és szervezésének általános elméletéhez, a tevékenységek megosztásához, a környezetvédelemhez és az élet minőségének megjavításához;
4 az európai országok gazdasági és társadalmi struktúrájában előállt komoly változások, az országoknak a világ többi részével való kapcsolatai megkívánják, hogy újragondoljuk a térség organizációjának irányvonalát, elkerülendő, hogy ezek teljesen rövid távú gazdasági célkitűzéseknek legyenek alávetve anélkül, hogy a társadalmi, kulturális és környezeti tényezőket megfelelően figyelembe vennénk;
5 a területrendezés céljai új kritériumokat kívánnak a technika irányítása és felhasználása tekintetében, hogy megfeleljenek a gazdasági és társadalmi követelményeknek;
6 minden európai polgárnak joga van – a megfelelő kereten belül – részt venni és megvalósítani a területrendezés minden lépését.
7 *Elfogadják a jelen kartát,* és bemutatják azt a lakosságnak, valamint a helyi és re-gionális, nemzeti és nemzetközi politikai felelősöknek.

Mi a területrendezés?

1 A területrendezés minden társadalom politikai, gazdasági és szociális, kulturális és ökológiai koncepciójának térbeli kifejezése.
2 Egyszerre tudományos diszciplína, adminisztratív technika és politika, mintegy interdiszciplináris és globális megközelítés, mely a térség fizikai organizációjára törekszik egy vezérlő felfogás szerint.

Európai dimenziója

10. A terület rendezése hozzájárul az európai területrendezéshez és a nemzeti kereteken túlmenő problémák megoldásához, ekként igyekszik egy közös identitás érzésének megteremtésére, szem előtt tartva az észak-déli és kelet-nyugati kapcsolatokat.

Jellegzetességei

11. A területrendezés középpontjában az ember, annak jóléte, valamint a környezetéhez való kölcsönhatása áll. A területrendezés célja: az embernek olyan kereteket és olyan életminőséget nyújtani, amely személyiségének kiteljesedését biztosítja egy emberi léptékű területrendezéssel.
12. A területrendezés legyen demokratikus, globális, funkcionális és jövőbe tekintő; *demokratikus:* úgy valósítsuk meg, hogy az érintett lakosság és annak politikai képviselői abban részt vehessenek; *globális:* igyekezzék a különböző szektorális politikát összeegyeztetni és egy globális elgondolásba integrálni; *funkcionális:* tartsa szem előtt a különféle

értékekre, kultúrára és közös érdekek-re épült regionális tudatot, mely bizony néha átlépi az adminisztratív és territoriális határokat, s közben ne feledkezzék meg a különféle országok alkotmányi realitásáról.

jövőbe tekintő: a gazdasági, ökológiai, társadalmi, kulturális jelenségek és ha-tások hosszú távú tendenciáit és fejlődését, valamint a környezetet analizálja, és mindezekre figyel a területrendezés megvalósításában.

A területrendezés alkalmazása

13. A területrendezésnek számolnia kell egy sor egyéni és intézményes határozóval, melyek mind befolyásolják a terület rendezését, továbbá minden jövőbe tekintő tanulmány kockázatosságát, a piac kényszereit, a szocio-gazdasági feltételek és a környezet sokféleségét.

Mindazonáltal arra kell törekedni, hogy ezeket a befolyásokat a lehető legharmonikusabban egyeztesse össze.

Alapvető célkitűzések

A területrendezés egyidejűleg keresi:

1 – a tájak szocio-gazdasági egyensúlyának kifejlesztését. Felmérve az egész Európá-ra vonatkozó gazdasági folyamatokat, a regionális különbségeket, valamint a fej-lődési tengelyeket és a forgalmi hálózat fontos szerepét, szabályoznia kell a túl-zsúfolt területek növekedését, vagy azokét, amelyek túl gyorsan fejlődnek, bizo-nyos elmaradottságot mutató területek fejlődésének előmozdítását, fenntartania vagy adaptálnia az új fejlődés alatt álló területek nélkülözhetetlen infrastruktúrá-ját, valamint azokét, melyeket komoly munkanélküliség fenyeget az európai mun-kavállalók vándorlása következtében. A különleges igényű perifériális területek, melyeknek potenciális szocio-gazdasági kiegyensúlyozó struktúrája van, erőseb-ben kapcsolódnak Európa gazdasági és ipari központjaihoz;

2 – az élet minőségének javítását, a mindennapi élet kereteinek javítását célozza, legyen az lakás, munka, kultúra, pihenés, vagy az emberi közösségek közötti kapcsolatok és az egyes ember jólétének növelése, munkalehetőség. Gazdasági beruházások létrehozásával és a lakosság különböző rétegei társadalmi és kulturális kívánságainak kielégítésével biztosítja a megfelelő elhelyezést és az optimális igénybevétel lehetőségeit.

3 A természeti erőforrások és a környezetvédelem felelősségteljes igazgatása. A növekvő igények és a természeti erőforrások, valamint szükséges megőrzésük közötti feszültséget maximálisan feloldó stratégiák elősegítésével igyekszik a természeti adottságok felelősségteljes kezelésére, a talajerő és az altalaj, a levegő és a vizek, az energetikai erőforrások, a fauna és a flóra felelős kezelésével, különös figyelmet szentelve a természeti szépségek, az építészeti és kulturális örökségnek.

4 Ésszerű területrendezés. Figyelembe véve az alábbi meghatározott célokat arra törekszik, hogy kezelhetővé tegye a nagyvárosi és ipari együttesek telepítését, szervezését és fejlesztését, és arra, hogy biztosítsa a mezőgazdasági területek és erdők védelmét. E gyakorlati gazdálkodásnak szükségszerűen pénzügyi politikával kell párosulnia, hogy az általános célkitűzés megvalósíthatóvá váljék.

A területrendezési célok megvalósítása

1 A területrendezés céljainak megvalósítása lényegét tekintve politikai feladat.

2 A terület szervezésének fejlesztéséhez vagy módosításához sok magán- és köztestület járul hozzá. A területrendezés különböző interdiszciplináris szándékok integrálódásából és

együttműködéséből áll, de ugyanúgy az ügyben érintett hatóságok együttműködéséből is.

20. Biztosítja a különböző egységek közötti együttműködést. Ezek a szintézist szolgáló erőfeszítések vonatkozzanak elsősorban a lakosság megoszlására, a gazdasági tevékenységekre, a településre, a közösségi struktúrákra és energiaforrásokra; a közlekedésre, a vízszolgáltatásra és víztisztításra, a zaj és szemét kiküszöbölésére, a környezet védelmére, így a természeti erőforrások és értékek, a történelmi és kulturá-lis értékek védelmére. Megszervezi és összehangolja a különböző döntési szintek közötti együttműködést, és kiegyenlített pénzügyi eszközökről gondoskodik. Erre megfelelő megoldás, ha a területrendezési politika különböző hatóságai kel-lő döntési joggal és kivitelezési joggal rendelkeznek s ugyanekkor megfelelő pénz-ügyi lehetőségekkel is. Annak érdekében, hogy a helyi, regionális, országos és eu-ropai szintek között optimális együttműködést biztosíthassanak – ideértve a hatá-ron túli együttműködést is – a hatóságoknak tudatában kell lenniük, hogy a terve-zett vagy megvalósított tevékenységük a különböző döntési szinteken mit okoz. Eb-ből következően szabályos időközökben kölcsönösen tájékoztatniok kell egymást. *Helyi szinten:* a helyi területrendezési terveket koordinálva számba kell venni a regionális és országos területrendezési érdekeket; *regionális szinten:* a lehető legjobb keretek között kell kialakítani a területren-dezési politikát: a régiók között is a megfelelő szinteken együttműködve, számba kell venni a helyi, az országos és a szomszéd országokkal közös régiók igényeit; *országos szinten:* a területrendezés különböző politikáit össze kell hangolni. Ugyanígy az országos és regionális célkitűzések támogatását és felszerelését is;

európai szinten: a területrendezési politikák egyeztetése, különös tekintettel az európai szempontból fontos célok megvalósítására és az általános kiegyensú-lyozott fejlődés biztosítására.

21. A lakosság részvétele. A területrendezési politika minden szinten szükségessé teszi az állampolgár aktív részvételét, sőt, erre alapul. Éppen ezért a tervezési folyamat minden szintjén és az intézményi eljárás minden lépésében nélkülözhetetlen a világos és közérthető tájékoztatás.

Az európai együttműködés véghezvitele

22. A Területrendezésért Felelős Miniszterek Európai Konferenciája megalkotja az eu-ropai szintű politikai eszközt az együttműködésre és kezdeményezésre. Az Euró-pa Tanács és az Európai Közösség illetékes szerveivel élénkebb kapcsolatot alakít ki, ugyanígy az adott kormányközi szervezetekkel is. A parlament képviselőinek ülésén és az Európai Regionális és Helyi HatóságokÁllandó Konferenciáján időközönként jelentésben számol be az e területen elért együttműködés eredményeiről.

Továbbá az államok közötti együttműködést megszervezve és a tevékenységet fokozva elő kell segítenie a területrendezés különböző résztechnikáinak fokozot-tabb együttműködését, így pl. a várható kutatási perspektívák, a regionális statisz-tikák, a kartográfia és terminológia egyeztetését. Ugyanekkor megfelelő tudomá-nyos, adminisztratív, műszaki és pénzügyi eszközökkel kell kiegészíteni a fentie-ket, hogy ezáltal eleget tehessen feladatainak, legfőképpen az európai területren-dezési terv kialakításának.

1 A miniszterek kívánsága, hogy minden intézmény, adminisztráció vagy szervezet a területrendezési problémák megoldásánál és munkáikban a karta tartalmát tartsák szem előtt.

2 A karta felülvizsgálható, hogy azt az európai társadalom követelményeihez alkalmazzák.

3 A miniszterek vállalják: kormányuknak ajánlják, hogy a kartában közzétett elveket és célokat tartsák szem előtt és az európai területrendezés valódi megvalósítására fejlesszék a nemzetközi együttműködést.

European Regional/Spatial Planning Charter - Torremolinos Charter / adopted on 20 May 1983 at Torremolinos (Spain), by the 6th Conference of European Ministers Responsible for Regional Planning

AZ EURÓPA TANÁCS GRANADAI EGYEZMÉNYEAZ EURÓPAI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDELMÉRŐL, 1985

Az Európa Tanács tagállamai, az Egyezmény aláírói

– *figyelembe véve,* hogy az Európa Tanács célja, hogy tagjai között szorosabb egy-séget alakítson ki avégett, hogy megőrizzék és érvényesítsék azokat az eszméket és elveket, amelyek közös örökségük;

– *felismerve,* hogy az építészeti örökség Európa gazdag és sokszínű kulturális örökségének pótolhatatlan megjelenési formája, közös múltunk felbecsülhetet-len értékű tanúja és minden európai közös kincse;

– *tekintettel* a Párizsban, 1954. december 19-én aláírt Európai Kulturális Egyez-ményre és különösen annak 1. cikkére;

– *tekintettel* az Építészeti Örökség Európai Kartájára, amelyet az Európa Tanács Mi-niszteri Bizottsága 1975. szeptember 26-án fogadott el és a kulturális örökség együttes megőrzésének követelményeire vonatkozó törvények és jogszabályok al-kalmazásáról szóló, 1976. április 14-én elfogadott (76) 26. sz. Határozatra;

– *tekintettel* az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének az Európai KulturálisÖrökség megőrzéséről szóló 880. sz. Ajánlására;

– *tekintettel* a Tagállamok Miniszteri Tanácsának (80) R. 16. sz. Ajánlására az épité-szek, várostervezők, kultúrmérnökök és tájrendezők szakoktatásáról és a Minisz-teri Tanács 1981. július 1-jén elfogadott (81) R. 13. sz. Ajánlására egyes, az eltű-nés veszélyével fenyegetett szakmák és kézműves tevékenységek érdekében foly-tatandó akciókról;

– *kijelentve* annak fontosságát, hogy össze kell hangolni az építészeti örökség megőrzését és fejlesztését szavatoló közös politika fő irányait,

a következőkről állapodnak meg:

Az építészeti örökség meghatározása

1. cikk

Az Egyezmény alkalmazásában az „építészeti örökség” kifejezés a következő ingatlanvagyont foglalja magában:

1 műemlékek: minden történelmi, régészeti, művészi, tudományos, társadalmi vagy műszaki szempontból kiemelkedő építmény, ideértve a kiegészítő és dekorációs elemeket is, ha azok az építmény tartozékai;

2 épületegyüttesek: olyan történelmi, régészeti, művészi, tudományos, társadalmi vagy műszaki szempontból jelentős egységes városi vagy vidéki épületcsoportok, amelyek szoros összetartozásuk miatt topográfiailag körülhatárolható egységet alkotnak;

3 kultúrtájak: az ember és a természet együttes munkájának eredményei, olyan történelmi, régészeti, művészi, tudományos, társadalmi vagy műszaki szempontból jelentős, részlegesen beépített területek, amelyek jellegzetességük, egységességük révén topográfiailag körülhatárolható egységet alkotnak.

A védendő érték meghatározása

2. cikk

A védendő műemlékek, épületegyüttesek, kultúrtájak egyértelmű meghatározása érdekében minden egyes Fél vállalja, hogy jegyzéket vezet, és az érintett értékek veszélyeztetettsége esetén a szükséges dokumentációt a lehető leggyorsabban előkészíti.

A védelem biztosítására szolgáló törvényes eljárások

3. cikk

Minden egyes Fél kötelezettséget vállal arra, hogy

1 kidolgozza az építészeti örökség védelmének jogrendszerét;

2 e jogrendszer keretében és az egyes államok, területek sajátos eszközeivel gondoskodik a műemlékek, épületegyüttesek és kultúrtájak védelméről.

4. cikk

Minden egyes Fél kötelezettséget vállal arra, hogy

1 a szóban forgó műemlékek törvényes védelmének érdekében megfelelő felügyeletet és engedélyezési eljárást alkalmaz;

2 megakadályozza a védett műemlékek átalakítását, elpusztulását vagy lerombolását. Ennek érdekében minden egyes Fél vállalja, hogy – ha eddig még nem tette – olyan törvényi szabályozást vezet be, amely a) megkívánja, hogy bemutassák az illetékes hatóságnak a már védett műemlé

kek átalakítását vagy lerombolását célzó terveket, illetve minden olyan tervet, amely e műemlékek környezetét érinti; b) az építészeti együttesek, kultúrtájak egészét vagy azok egy részét érintő terveket az illetékes hatóság eljárásának veti alá, ha a munkálatok

– épületek bontására,

– új épületek építésére,

– az épületek vagy a kultúrtájak jellegének megváltoztatásával járó alapvető beavatkozásokra irányulnak;

c) lehetővé teszi, hogy a hatóság a védett műemlék tulajdonosát helyreállítási munkára kötelezze, vagy hogy azokat a hatóság maga elvégezhesse, ha a tulajdonos nem képes rá;

d) engedélyezi védett műemlék kisajátítását.

5. cikk

Minden egyes Fél vállalja, hogy megtiltja bármely védett műemlék akár egészben, akár részben történő eltávolítását, kivéve ha a műemlék megmentése ezt feltétlenül szükségessé teszi. Ilyen esetekben az illetékes hatóság biztosítja a lebontás, átszállítás, megfelelő helyen történő újjáépítés szükséges feltételeit.

Kiegészítő intézkedések

6. cikk

Minden egyes Fél vállalja, hogy:

1 pénzügyi segítségnyújtásról gondoskodik a közhatóságok útján, a területén található építészeti örökség fenntartására és helyreállítására a nemzeti, területi és helyi hatáskörnek megfelelően és a rendelkezésre álló költségvetés keretein belül;

2 szükség esetén az építészeti örökség megőrzése érdekében adópolitikai eszközökhöz folyamodik;

3 ösztönzi a vállalkozói szektor kezdeményezéseit az építészeti örökség fenntartása és helyreállítása érdekében.

7. cikk

Minden egyes Fél vállalja, hogy ösztönzi a műemlékek környezetében, az

épületegyütteseken és kultúrtájon belüli környezet minőségének javítását célzó intézkedések meghozatalát.

8. cikk

Az építészeti örökség fizikai lepusztulása kockázatának csökkentése érdekében minden egyes Fél vállalja, hogy:

1 támogatja a környezetszennyezés károsító hatásait feltáró és elemző tudományos kutatásokat, hogy meg tudja határozni e hatások csökkentésének, illetve kiküszöbölésének módozatait;

2 a környezetszennyezés elleni politikájában figyelembe veszi az építészeti örökség védelmének sajátos kérdéseit.

Szankciók

9. cikk

Minden egyes Fél vállalja, hogy lehetőségéhez mérten biztosítja az építészeti örök-ség védelmét szolgáló törvény elleni szabálysértésekkel szemben az illetékes hatóság megfelelő és kellő súlyú intézkedéseit. Ezek az intézkedések adott esetben maguk után vonhatják az újonnan emelt épület lebontásának kötelezettségét, ha az nem fe-lel meg a követelményeknek, vagy a védett műemlék eredeti állapota helyreállítási kötelezettségének.

Helyreállítási politikák

10. cikk

Minden egyes Fél vállalja, hogy olyan átfogó műemlékvédelmi politikát fogad el, amely

1 az építészeti örökség védelmét a várostervezés és a regionális tervezés alapvető feladatává teszi, és biztosítja, hogy ezt a követelményt mind a rendezési tervek kidolgozása során, mind a hatósági munka minden szakaszában figyelembe veszi;

2 az építészeti örökség helyreállítását és fenntartását célzó programokat kezdeményez;

3 a kulturális, környezetvédelmi és területrendezési politika kiemelkedő feladatává teszi az építészeti örökség megőrzését, funkcióval való ellátását és bemutatását;

4 amennyiben lehetséges, támogatja a területi és a településtervezési folyamat so-rán azon épületek megőrzését és hasznosítását is, amelyek értékük alapján az Egyezmény 3. cikk 1. pontja szerint nem kapnának védelmet, de a városi és fa-lusi környezetben elfoglalt helyük és az épület minősége szempontjából értéket jelentenek;

5 támogatja az építészeti örökség szempontjából elengedhetetlenül fontos, hagyományos műszaki megoldások és építőanyagok alkalmazását és fejlesztését.

11. cikk

Az örökség építészeti és történeti adottságainak messzemenő figyelembevételével minden Fél kötelezettséget vállal arra, hogy támogatja

– a védett létesítmények hasznosítását a mai igények kielégítésének szem előtt tartásával;

– a régi épületek korszerű igényeknek megfelelő átalakítását, amennyiben ez szükségesnek látszik.

12. cikk

A védett emlékek nyilvános látogatása lehetőségének fontosságát elismerve minden Fél vállalja, hogy igyekszik azt biztosítani, hogy a látogatás engedélyezésének követelményei, különösen a bejárati létesítmények, ne befolyásolják károsan a védett műemlékek és környezetük építészeti és történelmi jellegét.

13. cikk

Annak érdekében, hogy megkönnyítsék ezen politika érvényesítését, minden Fél kötelezettséget vállal arra, hogy politikai és közigazgatási rendszerén belül minden szinten támogatja a műemlékvédelmi, kulturális, környezetvédelmi és területrendezési tevékenységek hatékony együttműködését.

Részvétel és szervezetek

14. cikk

A közhatóságoknak az építészeti örökség megismerésére, védelmére, helyreállítására, fenntartására, irányítására és megismertetésére irányuló tevékenységének támogatása végett minden egyes Fél kötelezettséget vállal arra, hogy:

1 megfelelő szervezetet hoz létre a döntési folyamatok különböző szintjein, hogy lehetővé tegye az információk széles körű átadását, a konzultációkat és az együttműködést az állami, a területi és a helyi hatóságok, a kulturális intézmények, egyesületek és a lakosság között;

2 támogatják az e területen működő védnökség és nem profitorientált egyesületek tevékenységét.

Információ és szakemberképzés

15. cikk

Minden Fél kötelezettséget vállal arra, hogy

1 az építészeti örökség megőrzését a közvélemény számára olyan értékként közvetíti, mely egyrészt mint a kulturális identitás eleme és másrészt mint az inspiráció és a kreativitás forrása a jelen és a jövő nemzedékei számára;

2 ennek érdekében fejleszti információs politikáját, és elősegíti a téma iránti fogékonyságot, különösen a modern hírközlési és reklámtechnikák felhasználásával, mindenekelőtt arra törekedve, hogy a) már iskolás kortól kezdődően felkeltsék vagy növeljék az általános érdeklő

dést az örökség védelme, az épített környezet minősége és az építészet védelme iránt;

b) bemutassák a kulturális örökség egységét és azokat a kapcsolatokat, amelyek az építészet, a művészetek, a népi hagyományok és az életmód között vannak európai, nemzeti vagy regionális szinten egyaránt.

16. cikk

Minden Fél kötelezettséget vállal arra, hogy ösztönzi az építészeti örökség megőrzéséhez szükséges különféle szakmák, mesterségek oktatását és a szakemberek képzését.

A műemlékvédelem politikájának európai összehangolása

17. cikk

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy információcserét folytatnak a műemlékvédelmi politikájuk következő kérdéseiről:

1 a műemlékek vizsgálatának nyilvántartására, védelmére és megőrzésére alkalmazandó módszerekről, tekintettel a történelmi fejlődésre és az érintett műemlékek számának növekedésére;

2 azokról a megoldásokról, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az építészeti örökség

védelmének kötelezettségét a lehető legnagyobb mértékben összeegyeztessék a mai gazdasági, szociális és kulturális igényekkel;

3 az építészeti örökség feltárásában, felmérésében, az építőanyagok pusztulásának megakadályozásában, valamint a tudományos kutatás területén, az emlékek helyreállításában, az örökség hasznosításában alkalmazott új módszerek által kínált lehetőségekről;

4 az építészeti alkotómunka ösztönzésének lehetőségeiről, mint korunk hozzájárulásáról az európai örökséghez.

18. cikk

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy ha szükséges, kölcsönös anyagi-műsza-ki segítséget nyújtanak egymásnak tapasztalatok és szakértők cseréjének formájában, az építészeti örökség megőrzésének érdekében.

19. cikk

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy az idevonatkozó nemzeti törvényeik és nemzetközi szerződéseik keretében támogatják a szakemberek európai cseréjét az építészeti örökség megőrzése érdekében, beleértve a szakemberek továbbképzését is.

20. cikk

Az Egyezmény célkitűzéseinek megvalósítása érdekében az Európa Tanács Minisz-teri Bizottsága az Európa Tanács Alapszabályának 17. cikke szerint szakértői bizottsá-got állít fel, melynek feladata az Egyezmény alkalmazásának figyelemmel kísérése, en-nek keretében

1 rendszeres jelentést készít az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága számára az Egyezményben részes államoknak az építészeti örökség védelmének érdekében folytatott politikája helyzetéről, az Egyezményben megfogalmazott elvek alkalmazásáról és saját tevékenységéről;

2 javaslatot tesz az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága számára az Egyezmény rendelkezéseinek alkalmazása érdekében foganatosítandó intézkedésekről, ide-értve a többoldalú együttműködési tevékenységet csakúgy, mint az Egyezmény felülvizsgálatát vagy módosítását és a közvélemény tájékoztatását az Egyezmény céljairól;

3 ajánlásokat tesz az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az Egyezményhez va-ló csatlakozás céljából olyan országok meghívásáról, amelyek nem tagjai az Eu-rópa Tanácsnak.

21. cikk

Jelen Egyezmény rendelkezései nem akadályozhatják a műemlékek védelme szempontjából kedvezőbb, az 1. cikkben leírt intézkedések alkalmazását, mint amilyenek a

– Világ Kulturális és Természeti Örökségének Védelméről szóló 1972. november 16-i egyezményben és a

– Régészeti Örökség Védelméről szóló 1969. május 6-i Európai Egyezményben szerepelnek.

Záró rendelkezések

22. cikk

1 Az Egyezmény aláírásra nyitva áll az Európa Tanács tagállamai számára. Az Egyez-

ményt meg kell erősíteni, el kell fogadni, vagy jóvá kell hagyni. A megerősítésről, elfogadásról vagy a jóváhagyásról szóló okiratokat letétbe kell helyezni az Európa Tanács főtitkáránál.

2 Az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a három hónapos időszakot követi az attól a naptól számított három hónap után, amikor az Európa Tanács három tagállama kifejezi egyetértését az Egyezményhez való csatlakozásról az előző bekezdés rendelkezései szerint.

3 Az olyan tagállam tekintetében, amely az Egyezmény hatálybalépése után fejezi ki csatlakozási szándékát, az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatály-ba, amely a megerősítési, elfogadási vagy jóváhagyási okirat letétbe helyezésének napja utáni három hónapos időszakot követi.

23. cikk

1 Az Egyezmény hatálybalépése után az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága és az Európai Gazdasági Közösség az Európa Tanács Alapokmányának 20. d) cikke szerint hozott többségi határozattal és a Bizottságban tanácskozási joggal ren-delkező államok képviselőinek egyhangú határozatával meghívhat bármely olyan államot az Egyezményhez való csatlakozásra, amely nem tagja az Európa Tanácsnak.

2 Bármely csatlakozó állam, vagy az Európai Gazdasági Közösség bármely csatlakozni kívánó állama számára az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a csatlakozási okiratnak az Európa Tanács főtitkáránál történő letétbe helyezésének napját követő három hónapos időszak lejárta után következik.

24. cikk

1 Bármely állam az aláíráskor, vagy a megerősítési, az elfogadási, a jóváhagyási vagy a csatlakozási okirat letétbe helyezése alkalmával meghatározhatja azokat a területeket, amelyeken az Egyezményt alkalmazni fogja.

2 Bármely állam az Európa Tanács főtitkárához címzett nyilatkozattal bármilyen ké-sőbbi időpontban kiterjesztheti az Egyezmény alkalmazását e nyilatkozatban meg-határozott bármely más területre. Az ilyen területet illetően az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a főtitkárnak átadott ilyen nyilatkozat napját követő három hónapos időszak lejárta után következik.

3 Bármely, a fentebbi két bekezdés alapján tett nyilatkozatot, a nyilatkozatban meg-határozott bármely területet illetően, vissza lehet vonni a főtitkárhoz intézett beje-lentéssel. A visszavonás annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a fő-titkárhoz intézett bejelentés kézhezvételének napját követő hat hónapos időszak lejárta után következik.

25. cikk

1 Bármely állam az aláíráskor, vagy a megerősítési, az elfogadási, a jóváhagyási, illet-ve a csatlakozási okiratának letétbe helyezésekor kijelentheti, hogy fenntartja azt a jogot, hogy részben vagy egészben nem teljesíti a 4. cikk c) és d) bekezdésének rendelkezéseit. Más kikötést nem lehet tenni.

2 Minden szerződő állam, amely a fenti bekezdés alapján fenntartást tesz, részben vagy egészben visszavonhatja azt az Európa Tanács főtitkárához címzett bejelentés útján. A visszavonás a főtitkárhoz intézett bejelentés kézhezvételének napjától lép hatályba.

3 Az a Fél, amely fenntartásokat tesz az e cikk 1. bekezdésében foglalt rendelkezésekkel kapcsolatban, nem követelheti meg, hogy bármely más Fél vele szemben alkalmazza ezt a rendelkezést. Mindazonáltal, ha a fenntartás részleges vagy feltételes, megkívánhatja

annak az előírásnak olyan mértékben való alkalmazását, amenynyiben ő maga elfogadta azt.

26. cikk

1 Bármely Fél bármikor felmondhatja az Egyezményt az Európa Tanács főtitkárához címzett bejelentéssel.
2 Az ilyen felmondás annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a főtitkárnak benyújtott bejelentés kézhezvételének napja utáni hat hónapos időszak lejártát követi.

27. cikk

Az Európa Tanács főtitkára értesíti az Európa Tanács tagállamait, az Egyezményhez csatlakozott minden államot és az Európai Gazdasági Közösséget, ha csatlakozik

a) minden aláírásról;

b) a megerősítési, az elfogadási, a jóváhagyási vagy a csatlakozási okiratának letét be helyezéséről; c) az Egyezmény hatálybalépésének bármely időpontjáról a 22., 23., 24. cikk sze-rint; d) a jelen Egyezményre vonatkozó minden egyéb határozatról, bejelentésről vagy közlésről. Ennek hiteléül, a kellő felhatalmazással rendelkező alulírottak az Egyezményt alá-írták.

Kelt Granadában, 1985. október 3. napján, angol és francia nyelven, mindkét nyel-vű szöveg egyaránt hiteles, egy másolatot letétbe helyeznek az Európa Tanács levéltá-rában. Az Európa Tanács főtitkára hiteles másolatokat küld az Európa Tanács minden tagállamának és az Európai Gazdasági Közösségnek, valamint minden államnak, ame-lyet meghívnak az Egyezményhez való csatlakozásra.

The Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, drawn up within the Council of Europe by a committee of governmental experts under the authority of the Steering Committee for Urban Policies and the Architectural Heritage, was opened for signature by the member states of the Council of Europe on 3 October 1985 at the second Conference of European Ministers responsible for the Architectural Heritage, in Granada (Spain) - CETS no. 121

EURÓPA TANÁCSI EGYEZMÉNY A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGVÉDELMÉRŐL
Valletta (Málta), 1992

Bevezetés

Az Európa Tanács tagállamai és azon más államok, melyek aláíró Felekként csatlakoztak az Európai Kulturális Egyezményhez,
– *tekintettel arra,* hogy az Európa Tanács célja nagyobb egység elérése tagállamai kö-zött, különösen a közös örökséget képező eszmék és elvek megőrzése és megvaló-sítása céljából;
– *figyelembe véve* a Párizsban, 1954. december 19-én aláírt Európai Kulturális Egyezményt, különösen annak 1. és 5. cikkét;
– *figyelembe véve* a Granadában, 1985. október 3-án aláírt Egyezményt az EurópaiÉpítészeti Örökség Védelméről;
– *figyelembe véve* a Delphiben, 1985. június 23-án aláírt Európai Egyezményt a Kulturális Javak Sérelméről;
– *figyelembe véve* a Parlamenti Közgyűlés régészettel kapcsolatos ajánlásait, különö-sen tekintettel a 848. sz. (1978), 921. sz. (1981) és az 1072. sz. (1988) Ajánlásokra;
– *figyelembe véve* az R (89) 5. sz. Ajánlást a régészeti örökség védelméről és kiteljesítéséről a városrendezési és vidékfejlesztési tevékenység körében;
– *emlékeztetve* arra, hogy a régészeti örökség alapvető fontosságú az emberiség történetének megismerésében;
– *elismerve,* hogy az őskor és ókor történetéről tanúskodó európai régészeti örökségre súlyos fenyegetést jelent az állagromlás veszélye, a nagyszabású fejlesztési munkála-tok, a természeti kockázati tényezők és a titokban vagy nem tudományosan végzett ásatások megszaporodása, valamint a közvélemény elégtelen tájékozottsága;
– *megerősítve,* hogy fontos a megfelelő igazgatási és tudományos ellenőrző eljáráso-kat életbe léptetni ott, ahol még nem léteznek, továbbá, hogy a régészeti örökség védelmére irányuló törekvéseknek megfelelő helyet kell kapniuk a város- és terület-rendezési, valamint a kulturális fejlesztési politikában is;
– *hangsúlyozva,* hogy a régészeti örökség védelmének felelőssége nem lehet ki-zárólag a közvetlenül érintett országé, hanem az közös minden európai ország számára, az a cél, hogy csökkenjen az állagromlás kockázata, és elősegítsék az állagmegóvást a szakértők cseréje és a tapasztalatok összehasonlításának ösz-tönzésével;
– *figyelembe véve,* hogy az európai országok tervezési politikája fejlődésének eredményeképpen szükségessé vált az 1969. május 6-án Londonban aláírt, a RégészetiÖrökség Védelméről szóló Európai Egyezményben foglalt elvek kiegészítése,

megállapodnak a következőkben:

A régészeti örökség meghatározása

1. cikk

1 A jelen (átdolgozott) Egyezmény célja az európai kollektív emlékezet forrásának és a történeti és tudományos tanulmányok eszközének minősülő régészeti örökség védelme.
2 E célból a régészeti örökség elemeinek kell tekinteni minden olyan maradványt, tárgyat és az emberi lét bármely más, az elmúlt korokból fennmaradt nyomát,

(I) amelyek megőrzése és tanulmányozása segít rekonstruálni az emberiség történetét és feltárni kapcsolatát természeti környezetével;

(II) amelyek esetében az ásatások vagy feltárások és az emberiség és környezete kutatásának egyéb módszerei az információszerzés fő forrásai;

(III) amelyek előfordulási helyei az aláíró Felek fennhatósága alatt álló bármely területen megtalálhatók.

3. A régészeti örökség szerkezeteket, építményeket, épületcsoportokat, telepeket, ingó tárgyakat, más jellegű emlékeket, valamint ezek összefüggéseit foglalja magában, akár a szárazföldön, akár a víz alatt találhatók.

Az örökség azonosítása és védelmi intézkedések

2. cikk

Valamennyi Fél vállalja, hogy a saját állama számára megfelelő eszközökkel létrehozza a régészeti örökség védelmének jogi rendszerét, amely biztosítja a következőket:

(I) a régészeti örökségéről felfektetetett nyilvántartás vezetését, valamint védett emlékek és területek osztályozását;

(II) tartósan megőrzendő, régészetileg védett területek létrehozását olyan helyeken is, ahol sem a felszínén, sem a víz alatt nincsenek szemmel látható maradványok, hogy megőrizzék azokat a tárgyi bizonyítékokat, amelyeket majd a későbbi generációk fognak tanulmányozni;

(III) a régészeti örökség elemeinek felfedezője köteles bejelentést tenni az illetékes hatóságoknak, és a leleteket vizsgálat céljából rendelkezésére kell bocsátani.

3. cikk

A régészeti örökség megőrzése és a régészeti kutatómunka tudományos jelentőségének szavatolása érdekében valamennyi Fél vállalja, hogy

(I) az ásatások és más régészeti tevékenységek engedélyezésére és felügyeletére olyan eljárásokat alkalmaz, amelyek révén a) megakadályozza a tiltott ásatásokat, illetve a régészeti örökség elemeinek

törvénytelen elmozdítását eredeti helyükről, b) biztosítja a régészeti ásatások és terepkutatások tudományos módszerekkel történő végzését azzal a feltétellel, hogy:

– lehetőség szerint roncsolást nem okozó kutatási módszerek kerüljenek alkalmazásra,

– a régészeti örökség elemeit az ásatások során nem hozzák a felszínre, illetve az ásatások alatt vagy után nem hagyják őket felügyelet nélkül, illetve fedetlenül anélkül, hogy ne gondoskodnának megfelelő megőrzésükről, állaguk megóvásáról és kezelésükről;

(II) biztosítja, hogy ásatásokat, illetve más, potenciálisan roncsoló eljárást kizárólag csak képzett, külön engedéllyel rendelkező személyek végezhetnek;

(III) amennyiben belső jogszabályai lehetővé teszik, előzetes, külön e célból kiadott engedélyhez köti fémdetektorok, illetve más felderítőeszközök vagy eljárások használatát régészeti vizsgálatok céljaira.

4. cikk

Valamennyi Fél vállalja, hogy a régészeti örökség fizikai védelmére a körülmények figyelembevételével intézkedéseket tesz, amelyek lehetővé teszik:

(I) a tartósan megőrzendő régészetileg védetté kijelölt területnek a helyi hatóságok általi megszerzését, illetve védelmük más alkalmas eszközökkel történő biztosítását;

(II) a régészeti örökség lehetőség szerint in situ állagmegóvását és jó karban tartását;

(III) az eredeti helyükről elmozdított régészeti maradványok megfelelő tárolóhelyeken történő tárolását.

A régészeti örökség integrált állagmegóvása

5. cikk

Valamennyi Fél vállalja, hogy

(I) oly módon törekszik a régészeti és fejlesztési tervek követelményeinek egyeztetésére és összehangolására, hogy biztosítja a régészek részvételét: a) olyan tervezési politikák kialakításában, amelyek kiegyensúlyozott stratégiát vezetnek be a régészeti érdekű területek védelmére, állaguk megóvására és rendbehozatalukra, b) a fejlesztési tervek kimunkálásának különböző szakaszaiban;

(II) biztosítja, hogy a régészek, valamint a város- és területrendezők rendszeresen tanácskozzanak egymással annak érdekében, hogy lehetővé tegyék: a) a régészeti örökségre nagy valószínűséggel károsan ható fejlesztési tervek módosítását, b) a lelőhely megfelelő tudományos tanulmányozásához és az eredmények publikálásához elegendő idő és eszközök biztosítását;

(III) biztosítja, hogy a környezeti hatásvizsgálatok és az azokból következő döntések teljes mértékben figyelembe vegyék a régészeti lelőhelyeket és azok környezetét;

(IV) gondoskodik arról, hogy a régészeti örökségnek a fejlesztési munkálatok során felbukkant elemeit, amennyiben csak lehetséges, in situ óvják meg;

(V) biztosítja, hogy a régészeti lelőhelyeknek a nagyközönség számára történő megnyitása és különösen a nagyszámú látogató fogadásához szükséges szerkezeti megoldások ne legyenek kedvezőtlen hatással e területek és környezetük régészeti és tudományos jellegére.

A régészeti kutatás és állagmegóvás finanszírozása

6. cikk

Valamennyi Fél vállalja, hogy:

(I) országos, regionális és helyi hatóságok, hatáskörüknek megfelelően, közpénzekből támogatják a régészeti kutatásokat;

(II) bővíti a leletmentő régészet anyagi forrásait azáltal, hogy

a) megfelelő lépésekkel biztosítja, hogy a nagyobb köz- vagy magán fejlesztési tervek miatt szükségessé váló bármely régészeti tevékenység teljes költségét a helyzetnek megfelelően a közösségi vagy magánszektor forrásaiból fedezzék,

b) e munkálatok költségvetésében a környezeti és regionális tervezési óvórend-szabályok miatt szükséges hatástanulmányokkal azonos módon gondosko-dik az előzetes régészeti tanulmányokról és terepmunkákról, a tudományos összefoglaló jelentésről, továbbá a teljes publikációról és a leletek nyilvántar-tásba vételéről.

A tudományos információ gyűjtése és terjesztése

7. cikk

A régészeti feltárások tanulmányozásának, illetve a róluk szóló ismeretanyag terjesztésének elősegítése céljából valamennyi Fél vállalja, hogy

(I) a joghatósága alá tartozó területeken található régészeti lelőhelyekről felméréseket, nyilvántartást és térképeket készít, illetve azokat naprakész állapotba hozza;

(II) minden gyakorlati intézkedést megtesz annak biztosítására, hogy a régészeti munkálatokat követően, még a szaktanulmányok szükséges, teljes körű közzététele előtt, készüljön publikálható tudományos összefoglaló jelentés.

8. cikk

Valamennyi Fél vállalja, hogy

(I) tudományos célokra elősegíti a régészeti örökség elemeinek országon belüli és nemzetközi cseréjét, miközben megfelelő lépéseket tesz annak szavatolására, hogy ez a forgalom semmiképpen se károsítsa kulturális és tudományos értékükben ezeket a tárgyakat;

(II) előmozdítja a folyamatban lévő régészeti kutatásokról és ásatásokról szóló információk összegyűjtését, és hozzájárul nemzetközi kutatási programok szervezéséhez.

A köztudat formálása

9. cikk

Valamennyi Fél vállalja, hogy

(I) nevelőmunkát fejt ki annak érdekében, hogy a közvélemény egyre jobban felismerje és tudatosítsa a régészeti örökség értékét a múlt megértésében, valamint a régészeti örökséget fenyegető veszélyeket;

(II) elősegíti régészeti öröksége fontos elemeinek – különösen a régészeti emlékeknek – a nyilvános hozzáférhetőségét, és ösztönzi a régészeti tárgyakból készült megfelelő válogatások bemutatását a nagyközönségnek.

A régészeti örökség elemei tiltott forgalmának megelőzése

10. cikk

Valamennyi Fél vállalja:

(I) gondoskodik arról, hogy illetékes közhatóságai és tudományos intézményei összegyűjtsék az azonosított tiltott ásatásokról származó információkat;

(II) értesíti a jelen (átdolgozott) Egyezményhez csatlakozott származási állam illetékes hatóságait minden felajánlott leletről, amely gyaníthatóan tiltott ásatásból származik, vagy amelyet a hivatalos ásatásokból törvénytelen úton kiragadtak, és rendelkezésre bocsátja az ezekkel kapcsolatos adatokat;

(III) megteszi a kellő lépéseket annak érdekében, hogy azok a múzeumai és hason-ló intézményei, amelyek szerzeményezési gyakorlatát államilag ellenőrzi, ne szerezhessék meg a régészeti örökség olyan darabjait, amelyek gyaníthatóan el-lenőrizetlen feltárásokból, vagy tiltott ásatásokból, vagy hivatalos ásatásokból ugyan, de törvénytelen úton származnak;

(IV) a Felek területén található múzeumoknak és hasonló intézményeknek, ame-lyeknek a szerzeményezési politikája nem áll állami ellenőrzés alatt a) eljuttatja a jelen (átdolgozott) Egyezmény szövegét,

b) minden erőfeszítést megtesz annak biztosítására, hogy a szóban forgó múzeumok és intézmények tiszteletben tartsák a jelen cikk III. pontjában meghatározott elveket;

(V) neveléssel, tájékoztatással, éberséggel és együttműködéssel a lehetséges mértékben korlátozza az ellenőrizetlen felfedezésekből, tiltott ásatásokból, illetve hivatalos ásatásból törvénytelenül szerzett, a régészeti örökséghez tartozó elemek átruházását.

11. cikk

A jelen (átdolgozott) Egyezmény egyetlen pontja sem érinti a Felek között már létrejött, vagy a jövőben létrejövő két-, illetve többoldalú, a régészeti örökség elemeinek tiltott forgalmazására, illetve a jogos tulajdonosnak történő visszajuttatására vonatkozó szerződéseket.

Kölcsönös technikai és tudományos segítség

12. cikk

A Felek vállalják, hogy:

(I) kölcsönös technikai és tudományos segítséget nyújtanak egymásnak azáltal, hogy a régészeti örökséget érintő ügyekben összesítik tapasztalataikat, és sort kerítenek szakértők cseréjére;

(II) a tárgyra vonatkozó nemzeti jogszabályok, vagy kötelező érvényű nemzetközi szerződések alapján ösztönzik a régészeti örökség megőrzésében jártas szakemberek cseréjét, ideértve a képzésért felelős szakértőkét is.

Az (átdolgozott) Egyezmény érvényesítésének ellenőrzése

13. cikk

A jelen (átdolgozott) Egyezmény céljaira az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által az Európa Tanács Alapszabályának 17. cikke szerint fölállított szakértői bizottság kísséri figyelemmel a jelen (átdolgozott) Egyezmény érvényesítését, amely többek között

(I) rendszeresen jelentést tesz az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a régészeti örökség védelmét szolgáló politika helyzetéről az Egyezmény tagállamaiban, valamint az (átdolgozott) Egyezményben meghatározott elvek érvényesítéséről;

(II) javaslatokat terjeszt az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elé az (átdolgozott) Egyezmény rendelkezéseinek érvényesítését szolgáló intézkedésekre, ideértve a többoldalú tevékenységeket, az (átdolgozott) Egyezmény felülvizsgálatát vagy módosítását, valamint a közvélemény tájékoztatását az (átdolgozott) Egyezmény céljairól;

(III) ajánlásokat terjeszt az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elé, hogy azokat az államokat is szólítsák fel a jelen (átdolgozott) Egyezményhez történő csatlakozásra, amelyek nem tagjai az Európa Tanácsnak.

Záró rendelkezések

14. cikk

1. Jelen (átdolgozott) Egyezmény aláírásra nyitva áll az Európa Tanács tagállamai, valamint az Európai Kulturális Egyezmény tagállamai számára. Az (átdolgozott) Egyezményt megerősítésre, elfogadásra vagy jóváhagyásra kell bocsátani. A megerősítésről, elfogadásról vagy jóváhagyásról szóló okiratokat az Európa Tanács főtitkáránál kell letétbe helyezni.

1 Azok az államok, amelyek csatlakoztak a Londonban, 1969. május 6-án aláírt, a Régészeti Örökség Védelméről szóló Egyezményhez mindaddig nem helyezhetik letétbe a megerősítésről, elfogadásról vagy jóváhagyásról szóló okiratot, amíg fel nem mondták, vagy egyidejűleg fel nem mondják az említett Egyezményt.

2 A jelen (átdolgozott) Egyezmény hat hónappal azt követően lép hatályba, hogy négy állam, amelyek közül legalább három tagja az Európa Tanácsnak, a megelőző bekezdésekben foglalt eljárásnak megfelelően kifejezésre juttatta készségét az (átdolgozott) Egyezmény kötelmeinek betartására.

3 Abban az esetben, ha az előző két bekezdés alkalmazása során az 1969. május 6-i Egyezmény felmondása nem a jelen (átdolgozott) Egyezménnyel egyidejűleg lép hatályba, a csatlakozó állam a megerősítésről, elfogadásról vagy jóváhagyásról szóló okirat elhelyezésekor kijelentheti, hogy a jelen (átdolgozott) Egyezmény hatálybalépéséig változatlanul az 1969. május 6-i Egyezményt fogja alkalmazni.

4 A jelen (átdolgozott) Egyezmény a megerősítési, elfogadási vagy jóváhagyási okirat letétbe helyezésétől számított hat hónap elteltével lép életbe azon államok számá-ra, amelyek később juttatják kifejezésre készségüket az Egyezmény kötelmeinek betartására.

15. cikk

1 A jelen (átdolgozott) Egyezmény hatálybalépése után az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága az Európa Tanács Alapokmányának 20. d. cikke szerint hozott többségi határozattal, valamint a jelen (átdolgozott) Egyezménynek a Bizottságban helyet foglaló tagállamai egyhangú szavazatukkal bármely államot felkérhetnek a jelen (átdolgozott) Egyezményhez történő csatlakozásra, amely nem tagja az Európa Tanácsnak, illetve az Európai Gazdasági Közösségnek.

2 A jelen (átdolgozott) Egyezmény valamennyi csatlakozó állam, illetve – amennyiben csatlakozni kíván – az Európai Gazdasági Közösség számára a csatlakozási okiratnak az Európa Tanács főtitkáránál való letétbe helyezése után hat hónappal lép életbe.

16. cikk

1 Az aláíráskor, illetve a megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okirat letétbe helyezésekor bármely állam meghatározhatja a területet, vagy azokat a területeit, amelyeken a jelen (átdolgozott) Egyezményt alkalmazni fogja.

2 Az Európa Tanács főtitkárához címzett nyilatkozattal valamennyi állam bármely ké-sőbbi időpontban kiterjesztheti a jelen (átdolgozott) Egyezmény alkalmazását a nyilatkozatban meghatározott bármely más területre. Ezeket a területeket illetően a jelen (átdolgozott) Egyezmény hat hónappal azt követően lép hatályba, hogy a főtitkár kézhez vette a nyilatkozatot.

3 A fenti két bekezdés alapján tett nyilatkozatot, a benne meghatározott bármely terület vonatkozásában, a főtitkárhoz intézett bejelentés révén vissza lehet vonni. A visszavonás hat hónappal azt követően lép hatályba, hogy a főtitkár kézhez vette a bejelentést.

17. cikk

1 A jelen (átdolgozott) Egyezményt az Európa Tanács főtitkárához címzett bejelentéssel valamennyi Fél bármikor felmondhatja.

2 A felmondás hat hónappal azt követően lép hatályba, hogy a főtitkár kézhez vette a bejelentést.

18. cikk

Az Európa Tanács főtitkára köteles értesíteni az Európa Tanács tagállamait, az Eu-rópai Kulturális Egyezmény egyéb tagállamait, valamint a jelen (átdolgozott) Egyez-ményhez csatlakozott, vagy csatlakosára felhívott egyéb államokat, továbbá az Euró-pai Gazdasági Közösséget:

(I) minden aláírásról;

(II) megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy a csatlakozási okiratok minden egyes letétbe helyezéséről;

(III) a jelen (átdolgozott) Egyezmény 14., 15. és 16. cikk szerinti hatálybalépésének minden

egyes időpontjáról;

(IV) a jelen (átdolgozott) Egyezményt érintő minden egyéb cselekedetről, bejelentésről vagy közlésről.

A fentiek tanúsítására alulírottak kellő felhatalmazással rendelkezve aláírták a jelen (átdolgozott) Egyezményt.

Készült Vallettában, 1992. évi január hó 16. napján, az Európa Tanács levéltárában letétbe helyezendő egyetlen példányban, angol és francia nyelven, mindkét szöveg egyaránt hiteles. Az Európa Tanács főtitkára köteles hiteles másolatot küldeni az Eu-rópa Tanács valamennyi tagállamának, az Európai Kulturális Egyezmény más tagálla-mainak, továbbá a csatlakozásra felhívott nem tagállamoknak és az Európai Gazdasá-gi Közösségnek.

European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (Revised)/ was adopted by European ministers of Culture, Valetta, 16.I.1992 – CETS 143

EURÓPA TANÁCSI EGYEZMÉNY AZ EURÓPAI KULTÚRTÁJRÓL
Firenze (Olaszország), 2000

Preambulum

Az Európa Tanács jelen Egyezményt aláíró tagjai

– *figyelembe véve,* hogy az Európa Tanács célja erősíteni tagjai egységét avégett, hogy megőrizzék és megvalósítsák azokat az eszméket és elveket, amelyek közös örökségük, és hogy e cél eléréséhez főleg gazdasági és társadalmi célú egyezmé-nyeken át vezet az út;

– *azzal a szándékkal,* hogy olyan fenntartható fejlődést érjenek el, amely a társa-dalmi igények, a gazdasági tevékenységek és a környezet kiegyensúlyozott kap-csolatán nyugszanak;

– *megállapítva,* hogy a kultúrtáj (történeti táj) fontos közérdekű szerepet tölt be a kulturális, ökológiai, környezeti és szociális téren, és a gazdasági tevékenységek számára kedvező forrásként működik, és amelynek védelme, kezelése és tervezé-se új munkahelyeket teremthet;

– *annak tudatában,* hogy a kultúrtáj elősegíti a helyi kulturális fejlődést és alap-vető eleme az európai természeti és kulturális örökségnek, továbbá hozzájárul az emberek jólétéhez és az európai identitás megerősítéséhez;

– *felismerve,* hogy a kultúrtáj egyformán fontos része az emberek életminőségének városban és falun, leromlott és kiváló állapotú területeken, elismerten gyönyörű és átlagos minőségű helyeken;

– *megállapítva,* hogy a mezőgazdaság, erdészet, az ipari és ásványbányászati tech-nikák, a regionális tervezés, várostervezés, közlekedés és szállítás, infrastruktúra, idegenforgalom és a szabadidő eltöltése terén lezajlott változások és általában vé-ve azok a változások, amelyek a világgazdaságban végbemennek, sok esetben fel-gyorsítják a kultúrtájak átalakulását;

– *azzal a szándékkal,* hogy így reagáljanak a lakosság azon vágyára, hogy igényes kultúrtájakban gyönyörködhessen és aktív szerepet játszhasson a kultúrtájak fej-lesztésében;

– *abban a meggyőződésben,* hogy a kultúrtáj kulcsszerepet játszik az egyén és a társadalom jólétében, és hogy annak védelme, kezelése és tervezése jogokat biz-tosít és kötelezettségeket ró mindenkire;

– *figyelembe véve* a már nemzetközi szinten meglevő jogszabályokat a termész-e-ti és kulturális örökség védelméről és kezeléséről, a regionális és települési ter-vezésről, a helyi önkormányzati és határ menti együttműködésről, különös te-kintettel a következőkre: Egyezmény az európai vadon élő növények, állatok és természetes élőhelyeik védelméről (Bern, 1979. szeptember 19.), Egyez-mény az európai építészeti örökség védelméről (Granada, 1985. október 3.), Régészeti örökség védelméről szóló európai egyezmény (módosított változat – Valletta, 1992. január 16.), Európai keretegyezmény a területi önkormányzatok és közigazgatási szervek határ menti együttműködéséről (Madrid, 1980. május 21.) és annak kiegészítő jegyzőkönyvei, Helyi önkormányzatok európai kartá-ja (Strasbourg, 1985. október 15.), Egyezmény a biológiai sokféleségről (Rio, 1992. június 5.), Egyezmény a világ kulturális és természeti örökségének védel-méről (Párizs, 1972. november 16.), valamint Egyezmény az információk elér-hetőségéről, a társadalom részvételéről a döntéshozatalban és a jogorvoslati lehetőségekről a környezetvédelemben (Aarhus, 1998. június 25.);

– *felismerve,* hogy az európai kultúrtájak minősége és sokfélesége közös vagyon, és fontos cél, hogy védelme, kezelése és tervezése céljából az érdekeltek együtt-működjenek;

– *attól a szándéktól hajtva,* hogy szülessen egy olyan jogszabály, amely kizárólag

Európa kultúrtájai védelmével, kezelésével és tervezésével foglalkozik, a következőkben állapodtak meg:

I. fejezet
Általános rendelkezések

1. cikk – Meghatározások

A jelen Egyezményben: a) A „kultúrtáj” olyan területet jelent, amelynek jellemzőit természeti és/vagy emberi tényezők tevékenysége és egymásra hatása alakította ki.

b) A „tájvédelmi politika” az illetékes hatóságok olyan elveit, stratégiáját és irányelveit jelenti, amelyek lehetővé teszik a kultúrtájak védelmét, kezelését és tervezését szolgáló intézkedések megtételét.

c) A „kultúrtáj minőségére vonatkozó célkitűzés” egy bizonyos kultúrtáj esetében arra vonatkozik, amikor az illetékes hatóságok megfogalmazzák a lakosság környezetre vonatkozó kultúrtáji igényeit.

d) A „kultúrtájvédelem” a kultúrtáj jelentős vagy jellemző sajátosságainak megőr-zésére és fenntartására vonatkozik. Örökségi értékét a kultúrtáj természet adta megjelenésének és/vagy az emberi tevékenységnek köszönheti.

e) A „kultúrtáj kezelése” a fenntartható fejlődés szempontjából olyan tevékenysé-get jelent, amelynek célja a kultúrtáj rendszeres fenntartása. Célja, hogy a társa-dalmi, gazdasági és környezeti folyamatok által előidézett változásokat irányítsa és összhangba hozza.

f) A „kultúrtájtervezés” olyan céltudatos tevékenységet jelent, amelynek célja kultúrtájak állapotának javítása, korábbi állapotuk helyreállítása vagy újak létrehozása.

2. cikk – Az Egyezmény hatálya

A 15. cikk rendelkezéseinek megfelelően ez az Egyezmény a Felek teljes területére vonatkozik, és érvényes a természeti, vidéki, városi és városkörnyéki térségekre. Ideértendők a szárazföld, a belvizek és a tengeri területek is. Magában foglalja mind a kiemelkedő minőségű, mind az átlagos vagy leromlott állagú kultúrtájakat is.

3. cikk – Az Egyezmény célja

Az Egyezmény célja, hogy elősegítse a kultúrtáj védelmét, kezelését és tervezését, valamint, hogy hozzájáruljon a kultúrtájak terén megvalósuló európai együttműködéshez.

II. fejezet
Nemzeti szintű intézkedések

4. cikk – Jogkörök megoszlása

A Felek az Egyezményt, különösen annak 5. és 6. cikkét saját nemzeti hatalommeg-osztási rendszerüknek, alkotmányos és közigazgatási elveiknek megfelelően hajtják végre. Tiszteletben tartják a szubszidiaritás elvét és a Helyi önkormányzatok európai kartáját. A Felek a jelen Egyezmény végrehajtását egyeztetik saját politikáikkal anél-kül, hogy csorbítanák eme Egyezmény hatályát.

5. cikk – Általános intézkedések

A Felek vállalják, hogy

a) törvényben rögzítik, hogy a kultúrtájak elengedhetetlen összetevői az emberek környezetének, kifejezik közös kulturális és természeti örökségük sokféleségét, és identitásuk alapját képezik;
b) olyan kultúrtáj-politikát alakítanak ki és váltanak valóra, amelynek célja a kultúrtáj védelme, kezelése és tervezése. Ehhez a 6. cikkben ismertetett intézkedéseket alkalmazzák;
c) kialakítják a részvételhez szükséges eljárásokat a társadalom tagjai, a helyi és regi-onális hatóságok, valamint más érdekelt felek számára, amelyek érdekeltek a fenti b) bekezdésben említett kultúrtáj-politika meghatározásában és végrehajtásában;
d) a kultúrtájat beépítik regionális és várostervezési politikájukba, továbbá kultu-rális, környezetvédelmi, mezőgazdasági, szociális és gazdasági politikájukba, va-lamint minden olyan egyéb politikájukba, amelynek közvetlen vagy közvetett hatása lehet a kultúrtájakra.

6. cikk – Egyedi intézkedések

A) A téma iránti fogékonyság növelése

Mindegyik Fél vállalja, hogy növeli a fogékonyságot a civil társadalom, az egyéb állami szervezetek és az állami hatóságok tagjai között a kultúrtájak értéke és szerepe iránt, valamint a tekintetben, hogy e téren változásokra van szükség.

B) Képzés és oktatás

Mindegyik Fél vállalja, hogy elősegíti
a) a kultúrtájak értékeléséhez és működtetéséhez értő szakértők képzését;
b) a multidiszciplináris képzési programok megszervezését a kultúrtáj-politika, kultúrtájvédelem, -kezelés és -tervezés terén felsőfokú végzettségű személyek részére, akik az állami vagy a magánszektorban tevékenykednek, továbbá az érintett társadalmi szervek számára;
c) iskolai és egyetemi tanfolyamok megtartását, amelyek a kultúrtájak értékeit, valamint a kultúrtájak védelmével, kezelésével és tervezésével összefüggő kérdéseket taglalják.

C) Számbavétel és értékelés

1. Az érdekelt felek aktív részvételével, az 5. c) szakasz figyelembevételével, abból a célból, hogy bővüljenek a kultúrtájakról összegyűlt ismeretek, mindegyik Fél vállalja, hogy
a) (I) számba veszi a területén található kultúrtájakat;
(II) elemzi jellemző vonásaikat, valamint azokat a ráhatásokat, amelyek alakítják őket;
(III) számon tartja a változásokat;
b) értékeli az így számba vett kultúrtájakat, figyelembe véve azokat az értékeket, amelyeket az érdekelt felek és az érintett lakosság nekik tulajdonít.

2. E számbavétel és értékelés tapasztalatok és módszerek cseréjén alapul, amelyre a Felek között európai szinten a jelen Egyezmény 8. cikke alapján kerül sor.

D) A kultúrtáj minőségére vonatkozó célkitűzések

Mindegyik Fél vállalja, hogy a számba vett és értékelt kultúrtájai számára minőségi célkitűzéseket határoz meg. Erre az 5. c) szakasz alapján lefolytatott nyilvános vita nyomán kerül sor.

E) Végrehajtás

Ahhoz, hogy a kultúrtáj-politika célkitűzései megvalósuljanak, mindegyik Fél olyan eszközöket vezet be, amelyek elősegítik a kultúrtájak védelmét, kezelését és/vagy

tervezését.

III. fejezet
Európai együttműködés

7. cikk – Nemzetközi politikák és programok

A Felek vállalják, hogy együttműködnek a nemzetközi politikák és programok kultúrtáji vonatkozásainak vizsgálatában, és ahol ezt szükségesnek látják, javasolják azok kiegészítését a kultúrtáji szempontokkal.

8. cikk – Kölcsönös segítség és információcsere

A Felek vállalják az együttműködést, hogy ily módon tegyék hatékonyabbá a jelen Egyezmény alapján tett intézkedéseiket. E célból: a) tudományos és technikai segítséget nyújtanak egymásnak kultúrtáji ügyekben tapasztalatok és kutatási eredmények összegyűjtésével és cseréjével; b) elősegítik kultúrtáji szakemberek cseréjét elsősorban képzési és tájékoztatási cé-lokból; c) információt cserélnek minden, a jelen Egyezmény rendelkezéseiben szereplő kérdésről.

9. cikk – Határokon átnyúló kultúrtájak

A Felek ösztönzik a határokon átnyúló együttműködést helyi és regionális szinten és ahol ez szükséges, közös kultúrtáji programokat állítanak össze és valósítanak meg.

10. cikk – Az Egyezmény végrehajtásának nyomon követése

1 Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága azzal bízza meg az Európa Tanács Alapszabályának 17. cikke alapján működő illetékes szakértői bizottságokat, hogy kísérjék figyelemmel az Egyezmény végrehajtását.

2 A szakértői bizottságok üléseit követően az Európa Tanács főtitkára jelentést tesz a Miniszteri Bizottság számára az elvégzett munkáról és az Egyezmény érvényesüléséről.

3 Az illetékes szakértői bizottságok javaslatot tesznek a Miniszteri Bizottság részére az Európa Tanács Kultúrtáj Díja odaítélésének feltételeiről és szabályairól.

11. cikk – Az Európa Tanács Kultúrtáj Díja

1 Az Európa Tanács Kultúrtáj Díja azon helyi vagy regionális önkormányzatoknak és azok társulásainak adományozható, amelyek a jelen Egyezmény valamelyik aláírója kultúrtáj-politikája részeként olyan politikát vagy intézkedéseket valósí-tott meg kultúrtája védelmére, kezelésére és/vagy tervezéséhez, amely tartósan hatékonynak bizonyult és így példaként szolgálhat Európa egyéb területi önkor-mányzatai számára. A kitüntetés adományozható olyan nem kormányzati szerv számára is, amely különösen sokat tett egy kultúrtáj védelméért, kezeléséért vagy tervezéséért.

2. A Felek az Európa Tanács Kultúrtáj Díjáért a 10. cikkben említett szakértői bizottságoknál folyamodhatnak. Az érintett határ menti helyi és regionális önkormány zatok és társulásaik akkor folyamodhatnak, ha a tárgyban szereplő kultúrtájat közösen kezelik.

2 A 10. cikkben említett szakértői bizottságok javaslata nyomán a Miniszteri Bizottság maghatározza és közzéteszi az Európa Tanács Kultúrtáj Díja odaítélésének ismérveit, kialakítja a szükséges szabályokat, és a díjat az arra érdemeseknek adományozza.

3 Az Európa Tanács Kultúrtáj Díja arra ösztönzi a kitüntetetteket, hogy biztosítsák az

érintett kultúrtáji területek fenntartható védelmét, kezelését és/vagy tervezését.

IV. fejezet
Záró rendelkezések

12. cikk – Az Egyezmény és egyéb jogszabályok viszonya

A jelen Egyezmény rendelkezései nem csökkentik más olyan, a kultúrtájak védelmére, kezelésére és tervezésére vonatkozó és ezen Egyezménynél szigorúbb rendelkezések hatását, amelyek meglevő vagy a későbbiek során megalkotandó nemzeti vagy nemzetközi jogszabályokban találhatók.

13. cikk – Aláírás, megerősítés és hatálybalépés

1 Az Egyezmény aláírásra nyitva áll az Európa Tanács tagállamai számára. Az Egyezményt meg kell erősíteni, el kell fogadni, vagy jóvá kell hagyni. A megerősítésről, elfogadásról vagy a jóváhagyásról szóló okiratokat letétbe kell helyezni az Európa Tanács főtitkáránál.

2 Az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely egy három hónapos időszakot követ az után, hogy az Európa Tanács tíz tagállama kifejezte egyetértését az Egyezményhez való csatlakozással az előző bekezdés rendelkezései szerint.

3 Az olyan aláíró tagállam tekintetében, amely az Egyezmény hatálybalépése után fejezi ki csatlakozási szándékát, az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a megerősítési, elfogadási vagy jóváhagyási okirat letétbe helyezésének napja utáni három hónapos időszakot követi.

14. cikk – Csatlakozás

1 Az Egyezmény hatálybalépése után az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága az Euró-pa Tanács Alapszabályának 20. d) cikke szerint hozott többségi határozattal és a Bizottságban tanácskozási joggal rendelkező államok képviselőinek egyhangú hatá-rozatával felhívhatja az Európai Közösséget és bármely európai államot, amely nem tagja az Európa Tanácsnak, az Egyezményhez való csatlakozásra.

2 Bármely csatlakozó állam, vagy az Európai Közösség számára az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a csatlakozási okiratnak az Európa Tanács főtitkáránál történő letétbe helyezésének napját követő három hónapos időszak lejárta után következik.

15. cikk – Területi hatály

1 Bármely állam vagy az Európai Közösség az aláíráskor vagy a megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okirat letétbe helyezése alkalmával meghatározhatja azokat a területeket, ahol az Egyezményt alkalmazni fogja.

2 Bármely Fél az Európa Tanács főtitkárához címzett nyilatkozattal bármilyen később-bi időpontban kiterjesztheti az Egyezmény alkalmazását e nyilatkozatban meghatá-rozott bármely más területre. Az ilyen területet illetően az Egyezmény annak a hó-napnak az első napján lép hatályba, amely a főtitkárnak átadott ilyen nyilatkozat napját követő három hónapos időszak lejárta után következik.

3 Bármely, a fenti két bekezdés alapján tett nyilatkozatot az abban meghatározott bármely területet illetően vissza lehet vonni a főtitkárhoz intézett bejelentéssel. A visszavonás annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a főtitkárhoz in-tézett bejelentés kézhezvételének napját követő három hónapos időszak lejárta után következik.

16. cikk – Az Egyezmény felmondása

1 Bármely Fél bármikor felmondhatja az Egyezményt az Európa Tanács főtitkárához címzett értesítéssel.

2 Az ilyen felmondás annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a főtitkárnak benyújtott értesítés kézhezvételének napja utáni három hónapos időszak lejártát követi.

17. cikk – Módosítások

1 Bármely Fél, vagy a 10. cikkben említett szakértői bizottságok javasolhatják a jelen Egyezmény módosítását.

2 A módosításról szóló értesítést az Európa Tanács főtitkárához kell eljuttatni, aki azt továbbítja az Európa Tanács tagállamainak, a jelen Egyezmény részeseinek, vala-mint bármely olyan európai országnak, amely az Európa Tanácsnak ugyan nem tag-ja, de a 14. cikk alapján felhívást kapott arra, hogy csatlakozzon eme Egyezmény-hez.

3 A 10. cikkben említett szakértői bizottságok megvizsgálják a beterjesztett módosí-tási javaslatokat, majd a Felek képviselői kétharmados többsége által elfogadott szövegváltozatot elfogadásra benyújtják a Miniszteri Bizottságnak. Miután a Minisz-teri Bizottság az Európa Tanács Alapszabálya 20. d) pontjában előírt többséggel és a Bizottságban tanácskozási joggal rendelkező államok képviselőinek egyhangú ha-tározatával elfogadta a módosítási javaslatot, a szöveget elfogadásra a Felekhez to-vábbítják.

4 A módosítások azon Felek számára lépnek hatályba, amelyek elfogadták azokat an-nak a hónapnak az első napján, amely három hónappal követi azt az időpontot, amikor három Európa tanácsi tag értesítette a főtitkárt azok elfogadásáról. Azon Fe-lek tekintetében, akik később fogadják el a módosításokat, e módosítások annak a hónapnak az első napján lépnek életbe, amely három hónappal követi azt az idő-pontot, amikor e Felek értesítették a főtitkárt a módosítások elfogadásáról.

18. cikk – Értesítések

Az Európa Tanács főtitkára tájékoztatja az Európa Tanács tagállamait és az Európai Közösségnek eme Egyezményhez csatlakozott tagállamait a következőkről: a) minden aláírásról; b) megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okiratnak letétbe helye-zéséről; c) az Egyezmény hatálybalépésének bármely időpontjáról a 13., 14. és 15. cikk szerint;

d) a 15. cikk alapján tett bármely nyilatkozatról;

e) a 16. cikk alapján történt bármely felmondásról;

f) módosításra tett bármilyen javaslatról, a 17. cikk alapján elfogadott bármilyen módosításról, valamint arról, hogy az mikor lép hatályba; g) a jelen Egyezményre vonatkozó minden egyéb intézkedésről, értesítésről vagy közlésről. Ennek hiteléül, a kellő felhatalmazással rendelkező alulírottak az Egyezményt aláírták.

Kelt: Firenzében, 2000. október 20. napján, egyaránt hiteles angol és francia nyel-vű változatban, egy példányban, amelyet letétbe helyeznek az Európa Tanács levéltá-rában. Az Európa Tanács főtitkára hiteles másolatokat küld az Európa Tanács minden tagállamának, más államoknak és az Európai Közösségnek, amennyiben azok felhí-vást kapnak az Egyezményhez való csatlakozásra.

EGYEZMÉNY A VÍZ ALATTI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELMÉRŐL, 2001

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének Általános Konferenciája a Párizsban, 2001. október 15. és november 3. között megrendezett 31. ülésszakán

elismerve az emberiség kulturális örökségének elválaszthatatlan részét, valamint a népek, nemzetek történelmében és a közös örökség kapcsán egymással fenntartott kapcsolataikban különösen fontos tényezőt képező víz alatti kulturális örökség jelentőségét;

felismerve a víz alatti kulturális örökség védelmének és megőrzésének fontosságát, továbbá azt, hogy ez minden állam felelőssége;

megállapítva, hogy a víz alatti kulturális örökség iránti közérdeklődés és közmegbecsülés egyre nő;

meggyőződve a víz alatti kulturális örökség védelmével és megőrzésével kapcsolatos kutatások, információk és oktatás fontosságáról;

meggyőződve arról, hogy a nagyközönségnek joga van a víz alatti kulturális örökség helyben történő, felelős és roncsolásmentes feltárásából adódó oktatási és szabadidős lehetőségek igénybevételére, továbbá arról, hogy a közoktatás értékes módon járul hozzá az örökség megismeréséhez, megbecsüléséhez és megóvásához;

tudatában annak, hogy a víz alatti kulturális örökség ki van téve a vele kapcsolatos jogtalan tevékenységek fenyegetésének, és ezért az ilyen tevékenységek megelőzése céljából szigorúbb intézkedéseket kell bevezetni;

annak tudatában, hogy megfelelően kell reagálni azokra az esetlegesen negatív hatásokra, amelyek a víz alatti kulturális örökséget valamilyen jogszerű tevékenység kapcsán mellékesen érhetik;

mély aggodalommal szemlélve a víz alatti kulturális örökség fokozódó mértékű kereskedelmi célú kiaknázását és különösképpen a víz alatti kulturális örökséghez tartozó értékek értékesítésére, megvásárlására, illetve cseréjére irányuló egyes tevékenységeket;

tudatában annak, hogy a rendelkezésre álló fejlett technológia megkönnyíti a víz alatti kulturális örökség felkutatását és feltárását;

abban a meggyőződésben, hogy az államok, a nemzetközi szervezetek, a tudományos intézmények, a szakmai szervezetek, az archeológusok, a búvárok, más érdekeltek, valamint a nagyközönség széles körének együttműködése nélkülözhetetlenül fontos a víz alatti kulturális örökség megóvása szempontjából;

figyelembe véve, hogy a víz alatti kulturális örökség felkutatása, feltárása és védelme szükségessé teszi speciális tudományos módszerek alkalmazását, megfelelő technika és felszerelés használatát, valamint a magas szintű szakmai specializációt, amelyek mind egységes irányadó kritériumok szükségességére utalnak;

felismerve a víz alatti kulturális örökség védelmére és megóvására irányuló és a nemzetközi joggal és gyakorlattal – ezen belül az a kulturális javak jogtalan behozatalának, kivitelének és tulajdona jogtalan átruházásának megakadályozását és megelőzését szolgáló eszközökről szóló 1970. november 14-i UNESCO-egyezménnyel, a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló 1972. november 16-i UNESCO-egyezménnyel, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezete 1982. december 10-i Tengerjogi Egyezményével – összhangban álló jogszabályok egységes szerkezetbe foglalásának és fokozatos fejlesztésének szükségességét;

azzal az elkötelezettséggel, hogy a víz alatti kulturális örökség értékeinek helyben történő megőrzésére, illetve szükség esetén tudományos vagy állagmegóvási célból azok körültekintő felszínre hozására irányuló intézkedések hatékonysága nemzetközi, regionális és nemzeti szinten egyaránt javuljon;

úgy határozván 29. ülésszakán, hogy ezt a kérdést nemzetközi egyezmény tárgyává kell tenni,

2001. november 2-án elfogadta ezt az Egyezményt.

1. cikk – Fogalommeghatározások

A jelen Egyezmény alkalmazásában:

1. (a) A „víz alatti kulturális örökség” fogalmába beletartozik minden olyan emberi jelenlétre utaló kulturális, történelmi vagy régészeti jellegű maradvány, amely részben vagy egészében, időszakosan vagy folyamatosan legalább 100 éven át víz alatt volt, például:

(i) helyszínek, építmények, épületek, tárgyi leletek és emberi maradványok, azok archeológiai és természeti környezetével együtt;

(ii) vízi, légi és egyéb járművek, illetve azok valamilyen része, rakománya vagy egyéb tartozéka, azok archeológiai és természeti környezetével együtt; és

(iii) történelem előtti korok tárgyi emlékei.

(b) A tengerfenéken lefektetett csővezetékek és kábelek nem tekintendők a víz alatti kulturális örökség részének.

(c) A csővezetékeken és kábeleken kívül a tenger mélyén telepített egyéb, még használatban lévő berendezések nem tekintendők a víz alatti kulturális örökség részének.

2. (a) A „részes államok” kifejezés azokra az államokra vonatkozik, amelyek elfogadták a jelen Egyezmény jogilag kötelező hatályát, és amelyek vonatkozásában az érvényben és hatályban van.

(b) A jelen Egyezmény értelemszerűen alkalmazandó azokra a 26. cikk 2. bekezdésének b) pontjában említett területekre, amelyek az ugyanezen bekezdésben részletezett feltételek

szerint válnak a jelen Egyezmény részeseivé, és ennyiben a „részes államok” kifejezés ezekre a területekre is vonatkozik.

3. Az „UNESCO” az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete angol nevének rövidítése.

4. A „főigazgató” alatt az UNESCO főigazgatója értendő.

5. A „terület” a nemzeti felségterületeken túli tengerfeneket és óceáni talapzatot, valamint ezek altalaját jelenti.

6. A „víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek” alatt olyan tevékenységek értendők, amelyek elsődleges tárgyát a víz alatti kulturális örökség képezi, és amelyek közvetve vagy közvetlenül, fizikailag megbolygathatják, vagy más módon károsíthatják a víz alatti kulturális örökség értékeit.

7. A „víz alatti kulturális örökségre mellékesen kiható tevékenységek” alatt olyan tevékenységek értendők, amelyek – annak ellenére, hogy nem a víz alatti kulturális örökség az egyetlen vagy az egyik elsődleges tárgyuk – megbolygathatják, vagy más módon károsíthatják a víz alatti kulturális örökség értékeit.

8. Az „állami tulajdonú vízi és légi járművek” kifejezés azokra a hadihajókra és egyéb vízi, illetve légi járművekre vonatkozik, amelyek az elsüllyedés időpontjában az állam tulajdonában vagy üzemeltetésében álltak, amelyeket kizárólag nem-kereskedelmi célokra használtak, továbbá amelyeket ekként azonosítottak, és amelyek egyebekben megfelelnek a víz alatti kulturális örökség meghatározásában foglaltaknak.

9. A „szabályok” kifejezés alatt a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységekkel kapcsolatos, és a jelen Egyezmény 33. cikkében említett szabályok értendők.

2. cikk – Célkitűzések és általános alapelvek

1. A jelen Egyezmény célja a víz alatti kulturális örökség védelmének biztosítása és megszilárdítása.

2. A részes államok együttműködnek a víz alatti kulturális örökség védelmében.

3. A részes államok a jelen Egyezmény rendelkezéseinek megfelelően az emberiség javára megőrzik a víz alatti kulturális örökséget.

4. A víz alatti kulturális örökség védelmében a részes államok külön-külön, vagy a körülményektől függően együttesen megtesznek a jelen Egyezménynek és a nemzetközi jognak megfelelő minden szükséges intézkedést, és e cél elérése érdekében a lehetőségeikkel összhangban rendelkezésükre álló legcélszerűbb eszközöket veszik igénybe.

5. A víz alatti kulturális örökség értékeinek helyben történő megőrzése elsőbbséget élvez az érintett örökségre irányuló bármilyen tevékenység engedélyezésével, illetve végzésével szemben.

6. A felszínre hozott víz alatti kulturális örökséget az értékek hosszú távú megóvásának szempontjait figyelembe véve kell elhelyezni, konzerválni és kezelni.

7. A víz alatti kulturális örökség értékei kereskedelmi célból nem hasznosíthatók.

8. Az érintett államok gyakorlatával és a nemzetközi joggal – ezen belül az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményével – összhangban a jelen Egyezményben foglaltak nem értelmezhetők azoknak a szabályoknak a módosításaként, amelyek a nemzetközi jog és az állami gyakorlat szuverén mentességeire vagy az egyes államokat saját állami tulajdonú vízi és légi járműveik kapcsán megillető jogokra vonatkoznak.

9. A részes államok biztosítják a tengeri vizekben fellelt emberi maradványok kellő tiszteletét.

10. A víz alatti kulturális örökség megfigyelését, illetve dokumentálását biztosító felelős és roncsolásmentes feltárást ösztönözni kell annak érdekében, hogy a nagyközönség megismerje, megbecsülje és óvja az örökséget, kivéve, ha az ilyen feltárás nem egyeztethető össze az értékek védelmének és kezelésének szempontjaival.

11. A jelen Egyezmény alapján végrehajtott egyetlen jogi aktus vagy tevékenység sem ad alapot a nemzeti szuverenitással vagy joghatósággal kapcsolatos követelésekre, illetve azok megtámadására vagy vitatására.

3. cikk – Összefüggések a jelen Egyezmény és az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezménye között

A jelen Egyezményben foglaltak nem érintik a nemzetközi jog – ezen belül az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezménye – alapján az államokat megillető jogokat és terhelő kötelezettségeket, valamint azok joghatóságát. A jelen Egyezményt a nemzetközi joggal – ezen belül az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményével – kapcsolatban és azzal összeegyeztethető módon kell értelmezni és alkalmazni.

4. cikk – Az Egyezmény összefüggése a roncsok mentésére és a leletekre vonatkozó joggal

Azok a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek, amelyekre a jelen Egyezmény vonatkozik, nem esnek a roncsok mentésére és a leletekre vonatkozó jog hatálya alá, hacsak:

(a) azt az illetékes hatóságok nem engedélyezik,

(b) az nem áll teljes összhangban a jelen Egyezményben foglaltakkal, és

(c) az nem biztosítja, hogy a felszínre hozott víz alatti kulturális örökség maximális védelemben részesüljön.

5. cikk – A víz alatti kulturális örökségre mellékesen kiható tevékenységek

Minden részes állam a rendelkezésére álló legcélszerűbb eszközöket veszi igénybe azoknak a kedvezőtlen hatásoknak a megelőzése, illetve enyhítése céljából, amelyek a joghatósága alá tartozó tevékenységek miatt a víz alatti kulturális örökséget mellékesen esetleg érhetik.

6. cikk – Kétoldalú, regionális, illetve egyéb többoldalú megállapodások

1. A részes államokat ez az Egyezmény arra ösztönzi, hogy a víz alatti kulturális örökség megóvása érdekében kössenek kétoldalú, regionális, vagy egyéb többoldalú megállapodásokat, illetve a már meglévő megállapodásaikat fejlesszék tovább. Minden ilyen megállapodásnak tökéletes összhangban kell állnia a jelen Egyezmény rendelkezéseivel, és nem gyengítheti annak egyetemes jellegét. Ezekben a megállapodásokban az államok olyan szabályokat és szabályozásokat fogadhatnak el, amelyek a jelen Egyezményben foglaltaknál magasabb szintű védelmet biztosítanak a víz alatti kulturális örökségnek.

2. Az ilyen kétoldalú, regionális, illetve egyéb többoldalú megállapodásban részes felek felhívhatják az érintett víz alatti kulturális örökséggel igazolhatóan – mindenekelőtt kulturális, történelmi vagy archeológiai – kapcsolatban álló államokat arra, hogy csatlakozzanak az ilyen megállapodásokhoz.

3. A jelen Egyezmény nem változtatja meg az elsüllyedt vízi járművek védelmével kapcsolatban a részes államok azon jogait és kötelezettségeit, amelyek az Egyezmény elfogadása előtt megkötött kétoldalú, regionális, illetve egyéb többoldalú megállapodásaikból fakadnak, és különösen azokat a jogokat és kötelezettségeket nem változtatja meg, amelyek összhangban állnak a jelen Egyezmény céljaival.

7. cikk – Belvizekben, szigetek közötti vizekben és felségvizekben fellelhető víz alatti kulturális örökség

1. A részes államok szuverenitásuk gyakorlása során kizárólagos jogosultsággal rendelkeznek a belvizeikben, szigetek közötti vizeikben és felségvizeikben fellelhető víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek szabályozása és engedélyezése terén.

2. A víz alatti kulturális örökség védelmére vonatkozó egyéb nemzetközi megállapodások és nemzetközi jogi szabályok sérelme nélkül a részes államok a belvizeikben, szigetek közötti vizeikben és felségvizeikben fellelhető víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek vonatkozásában megkövetelik a szabályok alkalmazását.

3. Szuverenitásuk gyakorlása során és az államok egymás közötti általános gyakorlatának elfogadása mellett a részes államoknak a szigetek közötti vizeikben és felségvizeikben fellelhető állami tulajdonú vízi és légi járművek megóvásának legjobb módszereire vonatkozó együttműködés kialakítása céljából tájékoztatniuk kell a jelen Egyezményről azt az államot, amelynek zászlója alatt a járművek közlekedtek és, adott esetben, a felfedezett azonosítható állami tulajdonú vízi és légi járművekkel igazolhatóan – mindenekelőtt kulturális, történelmi vagy archeológiai – kapcsolatban álló többi államot.

8. cikk – Víz alatti kulturális értékek a csatlakozó övezetben

Csatlakozó övezeteiken belül a részes államok az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményében foglalt 9. és 10. cikk sérelme nélkül és azt kiegészítve,

továbbá a Tengerjogi Egyezmény 303. cikkének 2. bekezdésével összhangban szabályozhatják és engedélyezhetik a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységeket. Ennek során megkövetelik a szabályok alkalmazását.

9. cikk – Jelentéstételi és értesítési kötelezettség a kizárólagos gazdasági övezetben és a kontinentális talapzaton

1. Minden részes államnak feladata, hogy a jelen Egyezménnyel összhangban óvja a kizárólagos gazdasági övezetében és kontinentális talapzatán fellelhető víz alatti kulturális örökséget. Ennek megfelelően:

(a) minden részes állam megköveteli, hogy az az állampolgára és annak a zászlaja alatt hajózó vízi járműnek a kapitánya, amelyik az adott állam kizárólagos gazdasági övezetében, illetve kontinentális talapzatán víz alatti kulturális örökséget fedez fel, vagy víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységet kíván végezni, jelentse be a felfedezett leletet, illetve a tevékenységet;

(b) valamely másik részes állam kizárólagos gazdasági övezetében, illetve kontinentális talapzatán:

(i) a részes állam megköveteli, hogy az állampolgár, illetve a vízi jármű kapitánya neki és a másik részes államnak egyaránt jelentse be a felfedezett leletet, illetve a tevékenységet;

(ii) vagy a részes állam megköveteli, hogy az állampolgár, illetve a vízi jármű kapitánya jelentse be neki a felfedezett leletet, illetve a tevékenységet, majd saját maga gondoskodik arról, hogy a bejelentés az összes többi részes államhoz is gyorsan és hatékonyan eljusson.

2. A részes államok a megerősítő, elfogadási, jóváhagyási, illetve csatlakozási okirataik letétbe helyezésekor nyilatkoznak arról, hogy a jelen cikk 1 (b) bekezdésében foglaltak alapján milyen módon kívánják továbbítani a bejelentéseket.

3. A részes államok értesítik a főigazgatót a jelen cikk 1. bekezdésében foglaltak alapján nekik bejelentett leletekről, illetve tevékenységekről.

4. A főigazgató haladéktalanul tájékoztatja az összes részes államot a jelen cikk 3. bekezdésében foglaltak alapján neki küldött értesítés tartalmáról.

5. Bármely részes állam bejelentheti igényét annak a részes államnak, amelynek kizárólagos gazdasági övezetében vagy kontinentális talapzatán a víz alatti kulturális örökség található, hogy konzultálni kíván vele az adott víz alatti kulturális örökség hatékony védelmének módjáról. Az ilyen igénybejelentés jogalapját az adott államnak a feltárt víz alatti kulturális örökséghez fűződő igazolható – mindenekelőtt kulturális, történelmi vagy archeológiai – kapcsolata képezi.

10. cikk – A víz alatti kulturális örökség védelme a kizárólagos gazdasági övezetben és a kontinentális talapzaton

1. A kizárólagos gazdasági övezetben, illetve a kontinentális talapzaton fellelt víz alatti kulturális örökségre irányuló bármely tevékenység csak akkor engedélyezhető, ha összhangban áll a jelen cikk rendelkezéseivel.

2. Az a részes állam, amelynek kizárólagos gazdasági övezetében, illetve kontinentális talapzatán víz alatti kulturális örökség található, jogosult megtiltani, illetve engedélyezni az ilyen örökségre irányuló tevékenységet, hogy ezzel a nemzetközi jogban, ezen belül az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményében foglaltaknak megfelelően megakadályozza a szuverén jogaiba, illetve joghatóságába való beavatkozást.

3. Ha valamely részes állam kizárólagos gazdasági övezetében, illetve kontinentális talapzatán víz alatti kulturális örökséget fedeznek fel vagy víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységet akarnak folytatni, akkor a részes állam:

(a) értesíti az összes olyan részes államot, amelynek a 9. cikk 5. bekezdésében foglaltak alapján igénybejelentéssel éltek, és konzultál velük arról, hogyan lehetne az örökséget a leghatékonyabban megóvni;

(b) „koordináló államként" koordinálja ezeket a konzultációkat, hacsak kifejezetten ki nem jelenti, hogy nem kívánja ezt a funkciót ellátni, mely esetben azok a részes államok, amelyek a 9. cikk 5. bekezdésében foglaltak alapján igénybejelentéssel éltek, kijelölnek egy koordináló államot.

4. A koordináló állam – nem érintve a részes államok azon kötelezettségét, hogy a nemzetközi joggal összhangban minden lehetséges intézkedést megtegyenek a víz alatti kulturális örökség védelmében, és ezzel megóvják azt a közvetlenül fenyegető veszélyektől, többek között a fosztogatástól – a jelen Egyezményben foglaltak szerint minden célszerű intézkedést megtehet és/vagy minden szükséges engedélyt megadhat – akár a konzultációk előtt is – annak érdekében, hogy elhárítsa a víz alatti kulturális örökséget akár emberi tevékenység, többek között fosztogatás, akár más ok miatt közvetlenül fenyegető veszélyeket. A koordináló állam az ilyen intézkedések megtételéhez más részes államok segítségét kérheti.

5. A koordináló állam:

(a) olyan védelmi intézkedéseket foganatosít, amelyeket egyeztetett a konzultáló államokkal – ezek közé tartozik maga a koordináló állam is –, hacsak a konzultáló államok, köztük a koordináló állammal, nem állapodnak meg abban, hogy az intézkedéseket egy másik részes állam foganatosítsa;

(b) a szabályoknak megfelelően minden szükséges engedélyt megad az ilyen egyeztetett intézkedések végrehajtásához, hacsak a konzultáló államok, köztük a koordináló állammal, nem állapodnak meg abban, hogy az engedélyeket egy másik részes állam adja meg;

(c) minden szükséges előzetes kutatást elvégezhet a víz alatti kulturális örökségen, és ehhez minden szükséges engedélyt megadhat. Ezenkívül az eredményekről haladéktalanul tájékoztatja a főigazgatót, aki a kapott információkat azonnal továbbadva hozzáférhetővé teszi azokat a többi részes állam számára.

6. A koordináló állam a jelen cikk szerinti egyeztető konzultációkon, továbbá az intézkedések foganatosítása, az előzetes kutatások végrehajtása és/vagy a szükséges engedélyek megadása során nem saját érdekeit képviseli, hanem az összes részes állam nevében jár el.

Az ilyen fellépés önmagában nem teremt alapot olyan elsőbbségi, illetve joghatósági jogok érvényesítésére, amelyekről a nemzetközi jog – ezen belül az Egyesült Nemzetek Szervezetének Tengerjogi Egyezménye – nem rendelkezik.

7. A jelen cikk 2. és 4. bekezdésében foglaltakra figyelemmel semmilyen, az állami tulajdonú vízi és légi járművekre irányuló tevékenység nem végezhető a lobogó szerinti állam hozzájárulása és a koordináló állam együttműködése nélkül.

11. cikk – Bejelentés és értesítés a területen

1. A részes államok felelőssége, hogy a jelen Egyezményben, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményének 149. cikkében foglaltaknak megfelelően megóvják a területen található víz alatti kulturális örökséget. Következésképpen, ha egy részes állam valamely állampolgára vagy a zászlaja alatt hajózó valamely vízi jármű a területen víz alatti kulturális örökséget fedez fel, vagy arra irányuló tevékenységet kíván végezni, akkor a részes állam megköveteli, hogy az állampolgár, illetve a vízi jármű kapitánya bejelentse a felfedezett leletet, illetve a tevékenységet.

2. A részes államok értesítik a főigazgatót és a Nemzetközi Tengerfenék Hatóság főtitkárát a bejelentett felfedezésről, illetve tevékenységről.

3. A főigazgató a részes államok által közölt információkat haladéktalanul hozzáférhetővé teszi a többi részes állam számára.

4. Bármely részes állam bejelentheti a főigazgatónak konzultációs igényét arra vonatkozólag, hogyan lehetne az adott víz alatti kulturális örökség hatékony védelméről gondoskodni. Az ilyen bejelentésre az adhat alapot, ha a bejelentő részes államnak igazolhatóan valamilyen köze van az érintett víz alatti kulturális örökséghez, miközben külön figyelmet kell szentelni az államokat kulturális, történelmi, illetve archeológiai alapon megillető elsőbbségi jogok érvényesülésének.

12. cikk – A területen fellelhető víz alatti kulturális örökség védelme

1. A területen fellelt víz alatti kulturális örökségre irányuló bármely tevékenység csak akkor engedélyezhető, ha összhangban áll a jelen cikk rendelkezéseivel.

2. A főigazgató felhívja azokat a részes államokat, amelyek a 11. cikk 4. bekezdésében foglaltak szerint igénybejelentéssel éltek, hogy konzultáljanak arról, hogyan lehetne a víz alatti kulturális örökséget a leghatékonyabban megóvni, és a konzultációk koordinálására jelöljenek ki maguk közül egy „koordináló államot”. A főigazgató a Nemzetközi Tengerfenék Hatóságot is felkéri a konzultációkon való részvételre.

3. A részes államok a jelen Egyezményben foglaltak szerint minden célszerű intézkedést megtehetnek – szükség esetén akár a konzultációk előtt is – annak érdekében, hogy elhárítsák a víz alatti kulturális örökséget akár emberi tevékenység, többek között fosztogatás, akár más ok miatt közvetlenül fenyegető veszélyeket.

4. A koordináló állam:

(a) olyan védelmi intézkedéseket foganatosít, amelyeket egyeztetett a konzultáló államokkal – ezek közé tartozik maga a koordináló állam is –, hacsak a konzultáló államok, köztük a koordináló állammal, nem állapodnak meg abban, hogy az intézkedéseket egy másik részes állam foganatosítsa; és

(b) a jelen Egyezményben foglaltaknak megfelelően minden szükséges engedélyt megad az ilyen egyeztetett intézkedések végrehajtásához, hacsak a konzultáló államok, köztük a koordináló állammal, nem állapodnak meg abban, hogy az engedélyeket egy másik részes állam adja meg.

5. A koordináló állam minden szükséges előzetes kutatást elvégezhet a víz alatti kulturális örökségen, és ehhez minden szükséges engedélyt megadhat. Ezenkívül az eredményekről haladéktalanul tájékoztatja a főigazgatót, aki a kapott információkat azonnal továbbadva hozzáférhetővé teszi azokat a többi részes állam számára.

6. A koordináló állam a jelen cikk szerinti egyeztető konzultációkon, továbbá az intézkedések foganatosítása, az előzetes kutatások végrehajtása és/vagy a szükséges engedélyek megadása során az emberiség egészének érdekében, az összes részes állam nevében jár el. Az érintett víz alatti kulturális örökség vonatkozásában külön figyelmet kell szentelni az államokat kulturális, történelmi, illetve archeológiai alapon megillető elsőbbségi jogok érvényesülésének.

7. A lobogó szerinti állam hozzájárulása nélkül egyik részes állam sem végezhet vagy engedélyezhet a területen fellelhető állami tulajdonú vízi és légi járművekre irányuló tevékenységet.

13. cikk – Szuverén mentesség

Azok a nem kereskedelmi céllal üzemeltetett hadihajók és szuverén mentességet élvező más állami tulajdonú vízi járművek vagy katonai légi járművek, amelyek rendeltetésüknek megfelelően szokásos üzemmódban működnek és nem végeznek víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységet, nem kötelezhetők a víz alatti kulturális örökség részét képező leleteknek a jelen Egyezmény 9., 10., 11. és 12. cikkében foglaltak szerinti bejelentésére. Ugyanakkor a részes államok a nem kereskedelmi céllal üzemeltetett hadihajóik és szuverén mentességet élvező más állami tulajdonú vízi járműveik vagy katonai légi járműveik működését nem zavaró, illetve hadműveleti képességeit nem gyengítő célszerű intézkedések foganatosításával biztosítják – az ésszerűség és a kivitelezhetőség határain belül – a jelen Egyezmény 9., 10., 11. és 12. cikkében foglaltaknak való megfelelést.

14. cikk – A területre való belépésnek, továbbá a víz alatti kulturális örökség kereskedelmének és tulajdonlásának ellenőrzése

A részes államok intézkedéseket hoznak a területükre történő behatolás, továbbá a törvénytelen módon kivitt és/vagy felszínre hozott víz alatti kulturális örökség kereskedelmének, illetve tulajdonlásának megakadályozására, amennyiben az értékek felszínre hozása ellentétben áll a jelen Egyezményben foglaltakkal.

15. cikk – A részes államok fennhatósága alatt álló területek használatának tilalma

A részes államok területeik – ezen belül tengeri kikötőik, valamint a kizárólagos fennhatóságuk, illetve ellenőrzésük alá tartozó mesterséges szigetek, ezek létesítményei és építményei – használatát tiltó intézkedéseket hoznak a víz alatti kulturális örökségre

irányuló minden olyan tevékenység megakadályozására, amely nincs összhangban a jelen Egyezménnyel.

16. cikk – Állampolgárokra és vízi járművekre vonatkozó intézkedések

A részes államok minden célszerű intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy állampolgáraik és a zászlajuk alatt hajózó vízi járművek ne végezzenek víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységet a jelen Egyezménnyel össze nem egyeztethető módon.

17. cikk – Szankciók

1. Minden részes állam szankciókkal sújtja a jelen Egyezmény végrehajtására hozott intézkedések be nem tartását.

2. A szabálysértések vonatkozásában alkalmazandó szankciók szigorának hatékonyan kell biztosítania a jelen Egyezmény betartását, továbbá megfelelő visszatartó erővel kell rendelkezniük, bárhol legyen is a tett helyszíne, továbbá meg kell fosztania az elkövetőket az illegális tevékenységből nyert javaktól.

3. A részes államok együttműködnek a jelen cikk alapján alkalmazott szankcióik érvényesítése érdekében.

18. cikk – A víz alatti kulturális örökség lefoglalása és rendelkezés az értékek felett

1. Minden részes állam intézkedéseket hoz a területén fellelt és a jelen Egyezménnyel össze nem egyeztethető módon felszínre hozott víz alatti kulturális örökség lefoglalására.

2. Minden részes állam nyilvántartást vezet a jelen Egyezmény alapján lefoglalt víz alatti kulturális örökségről, továbbá minden ésszerű intézkedést megtesz az értékek állagának megóvása érdekében.

3. Minden részes állam értesíti a főigazgatót, valamint azokat az államokat, amelyek az érintett víz alatti kulturális örökséggel igazolhatóan – mindenekelőtt kulturális, történelmi vagy archeológiai – kapcsolatban állnak, a jelen Egyezmény alapján foganatosított foglalásokról.

4. A víz alatti kulturális örökséget lefoglaló részes állam a leletek konzerválásának és vizsgálatának, valamint a szóródott leletegyüttes ismételt összeállításának szükségességét, a nyilvános bemutatás igényét, továbbá az egyéb kiállítási és oktatási szempontokat figyelembe véve, ezenkívül az érintett víz alatti kulturális örökséggel igazolhatóan – mindenekelőtt kulturális, történelmi vagy archeológiai – kapcsolatban álló államok érdekeit szem előtt tartva gondoskodik arról, hogy a lefoglalt örökség a köz javát szolgálja.

19. cikk – Együttműködés és az információk megosztása

1. A részes államok együttműködnek és segítik egymást a víz alatti kulturális örökség jelen Egyezmény alapján történő megóvásában és kezelésében, ezen belül – amennyiben megvalósítható – az örökség leletanyagának vizsgálatában, feltárásában, dokumentálásában, állagmegóvásában, tanulmányozásában és bemutatásában.

2. A részes államok a jelen Egyezmény céljaival összeegyeztethető mértékben vállalják, hogy a víz alatti kulturális örökségre, ezen belül annak feltárására, a megtalálás helyére, a jelen Egyezménnyel ellentétben, illetve a nemzetközi jog megsértésével feltárt vagy felszínre hozott örökségre, az alkalmazott tudományos módszerekre és technológiákra, valamint az érintett örökséggel összefüggő jogi fejleményekre vonatkozó információikat megosztják a többi részes állammal.

3. A víz alatti kulturális örökség felfedezésével, illetve helyével kapcsolatban a részes államok között, illetve az UNESCO és a részes államok között megosztott információkat az egyes államok nemzeti jogszabályaival összeegyeztethető mértékig titokban kell tartani, és azokat mindaddig csak a részes államok illetékes hatóságai ismerhetik, amíg az információk feloldása az érintett víz alatti kulturális örökség megőrzése szempontjából nem jelent veszélyt, illetve semmilyen egyéb kockázatot nem hordoz.

4. A részes államok minden célszerű intézkedést megtesznek a jelen Egyezménnyel ellentétben, illetve a nemzetközi jog megsértésével feltárt vagy felszínre hozott víz alatti kulturális örökségre vonatkozó információk terjesztése, ezen belül – hacsak lehetséges – megfelelő nemzetközi adatbázisokon keresztül történő átadása érdekében.

20. cikk – A nyilvánosság tájékoztatása

A részes államok minden célszerű intézkedést megtesznek annak érdekében, hogy a nyilvánosság jobban megismerje a víz alatti kulturális örökség értékét és jelentőségét, továbbá a jelen Egyezmény alapján történő védelmének fontosságát.

21. cikk – A víz alatti régészet oktatása

A részes államok együttműködnek a víz alatti régészképzés és a víz alatti kulturális örökség megóvását szolgáló technikák oktatása terén, valamint – kölcsönösen elfogadott feltételekkel – a víz alatti kulturális örökséggel kapcsolatos technológiák átadásában.

22. cikk – Illetékes hatóságok

1. A részes államok a jelen Egyezmény megfelelő végrehajtásának biztosítása érdekében azzal a céllal állítják fel, vagy adott esetben erősítik meg már létező illetékes hatóságaikat, hogy ezzel is gondoskodjanak a víz alatti kulturális örökség nyilvántartásának létrehozásáról, karbantartásáról és frissítéséről, a víz alatti kulturális örökség hatékony védelméről, állagmegóvásáról, bemutatásáról és gondozásáról, továbbá a vele kapcsolatos kutatásokról és oktatásról.

2. A részes államok közlik a főigazgatóval a víz alatti kulturális örökség ügyében illetékes hatóságaik nevét és címét.

23. cikk – A részes államok értekezletei

1. A főigazgató a jelen Egyezmény hatályba lépését követő egy éven belül, majd ezután minden két évben legalább egyszer összehívja a részes államok értekezletét. A főigazgató a részes államok többségének kérésére összehívja a részes államok rendkívüli értekezletét.

2. A részes államok értekezlete határoz saját funkcióiról és feladatairól.

3. A részes államok értekezlete elfogadja saját eljárásrendjét.

4. A részes államok értekezlete a részes államok által jelölt szakértőkből – a földrajzilag indokolt mértékű szerepvállalás és a nemek közötti egyensúly biztosításának kellő figyelembevételével – tudományos és technikai tanácsadó testületet állíthat fel.

5. A tudományos és technikai tanácsadó testület megfelelő módon segíti a részes államok értekezletének munkáját a szabályok végrehajtására vonatkozó tudományos, illetve technikai jellegű kérdésekben.

24. cikk – Az Egyezmény titkársága

1. A főigazgató felel a jelen Egyezmény titkárságának munkájáért.

2. A titkárság feladatköre az alábbiakat foglalja magában:

(a) a részes államok értekezleteinek megszervezése a 23. cikk 1. bekezdésében foglaltak szerint; és

(b) segítségnyújtás a részes államoknak a részes államok értekezletei által elfogadott határozatok végrehajtásában.

25. cikk – A vitás békés rendezése

1. A jelen Egyezmény értelmezésével vagy alkalmazásával kapcsolatos, két vagy több részes állam közötti vitákat jóhiszemű tárgyalások útján vagy az általuk megválasztott egyéb békés eszközökkel kell rendezni.

2. Amennyiben ezek a tárgyalások ésszerű időn belül nem vezetnek el a vita lezárásához, úgy azt az érintett részes államok közös megegyezéssel az UNESCO elé vihetik békéltető eljárás lefolytatása céljából.

3. Ha a békéltető eljárásra nem kerül sor, vagy a békéltetés nem képes rendezni a vitát, akkor a vitás kérdések rendezése vonatkozásában az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményének XV. Részében rögzített rendelkezések értelemszerűen alkalmazandók a jelen Egyezményben részes államok között az Egyezmény értelmezésével vagy végrehajtásával kapcsolatban felmerült bármely vita esetén, attól függetlenül, hogy az érintett államok az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményéhez csatlakoztak-e vagy sem.

4. A jelen Egyezményben és az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményében részes valamely állam által az utóbbi Egyezmény 287. cikke szerint megválasztott eljárás a jelen cikk alapján érvényes a viták rendezésére, hacsak ez a részes állam a jelen Egyezmény megerősítésének, elfogadásának, illetve jóváhagyásának, vagy a hozzá való csatlakozásnak az időpontjában, illetve bármely későbbi időpontban nem választ a jelen Egyezménnyel összefüggésben felmerülő viták rendezése céljából a 287. cikknek megfelelő más eljárást.

5. A jelen Egyezményben részes, de az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményében nem részes állam – a jelen Egyezmény megerősítésének, elfogadásának, illetve jóváhagyásának, vagy a hozzá való csatlakozásnak az időpontjában, illetve bármely későbbi időpontban – írásos nyilatkozattal szabadon választhat az Egyesült Nemzetek Szervezetének Tengerjogi Egyezménye 287. cikkének 1. bekezdésében részletezett egy vagy több eszköz közül a jelen cikk alapján felmerülő viták rendezése céljából. Az ilyen nyilatkozatra a 287. cikk vonatkozik, csakúgy, mint azokra a vitákra, amelyekben az állam érintett, de amelyekre nem vonatkozik érvényes nyilatkozat. Az ilyen állam a békéltető, illetve a választottbírósági eljárás lebonyolításához – az Egyesült Nemzetek Szervezetének Tengerjogi Egyezménye V. és VII. Mellékletében foglaltaknak megfelelően – jogosult békéltetőket, illetve választott bírákat jelölni az V. Melléklet 2. cikkében, illetve a VII. Melléklet 2. cikkében említett jegyzékekre, a jelen Egyezménnyel kapcsolatban felmerülő viták rendezése céljából.

26. cikk – Megerősítés, elfogadás, jóváhagyás, illetve csatlakozás

1. Ezt az Egyezményt az UNESCO tagállamai erősítik meg, fogadják el, illetve hagyják jóvá.

2. Ehhez az Egyezményhez csatlakozhatnak:

(a) azok az államok, amelyek nem tagjai az UNESCO-nak, de tagjai az ENSZ-nek, az Egyesült Nemzetek rendszerén belül működő valamely szakosított szervnek, vagy a Nemzetközi Atomenergia-ügynökségnek, továbbá azok, amelyek a Nemzetközi Bíróság Alapszabályában részes államok, illetve minden más olyan állam, amelyet az UNESCO Általános Konferenciája a jelen Egyezményhez való csatlakozásra kért fel;

(b) azok a területek, amelyek teljes belső autonómiával rendelkeznek, és ezt az ENSZ is elismeri, ugyanakkor az ENSZ Közgyűlés 1514. számú határozata értelmében nem nyerték el teljes függetlenségüket, továbbá amelyek illetékességgel rendelkeznek a jelen Egyezménnyel szabályozott kérdésekben, ezen belül jogosultak azokkal összefüggésben nemzetközi szerződések megkötésére.

3. A részes államok a megerősítő, elfogadó, jóváhagyó, illetve a csatlakozási okiratokat a főigazgatónál helyezik letétbe.

27. cikk – Hatálybalépés

Ez az Egyezmény a 26. cikkben említett huszadik okirat letétbe helyezésének időpontját követő három hónap elteltével lép hatályba, de csak annak a húsz államnak, illetve területnek a vonatkozásában, amelyek megfelelő okirataikat letétbe helyezték. Az Egyezmény a később csatlakozó államokra, illetve területekre vonatkozólag az okirat letétbe helyezésének időpontját követő három hónap elteltével lép hatályba.

28. cikk – A belvizeket érintő nyilatkozat

A jelen Egyezmény megerősítésének, elfogadásának, illetve jóváhagyásának, vagy a hozzá való csatlakozásnak az időpontjában, illetve bármely későbbi időpontban bármely

állam vagy terület nyilatkozhat arról, hogy a szabályokat a nem tengervíz jellegű belvizeire is alkalmazza.

29. cikk – A földrajzi hatály korlátozása

A jelen Egyezmény megerősítésének, elfogadásának, illetve jóváhagyásának, vagy a hozzá való csatlakozásnak az időpontjában bármely állam vagy terület nyilatkozhat a letéteményesnek arról, hogy ezt az Egyezményt területének meghatározott részeire, belvizeire, szigetek közötti vizeire, illetve felségvizeire nem alkalmazza, de ez esetben meg kell indokolnia nyilatkozatát. Az ilyen állam a lehetséges mértékben és a lehető legrövidebb időn belül olyan feltételeket teremt, amelyek mellett az Egyezmény már a nyilatkozatában megjelölt területekre is alkalmazható. Amint ez bekövetkezik, részben vagy teljes egészében visszavonja korábbi nyilatkozatát.

30. cikk – Fenntartások

A részes államok a jelen Egyezménnyel kapcsolatban semmiféle fenntartással nem élhetnek. Ez alól csak a 29. cikk kivétel.

31. cikk – Módosítások

1. A főigazgatónak címzett írásos közlemény útján bármelyik részes állam javasolhatja ennek az Egyezménynek a módosítását. A közleményről a főigazgató körlevélben értesíti az összes részes államot. Amennyiben a közleményt tartalmazó körlevél feladásának időpontjától számított hat hónapon belül a részes államoknak legalább a fele kedvezően reagál a felvetésre, úgy a főigazgató a javaslatot vitára és esetleg elfogadásra a részes államok soron következő értekezlete elé terjeszti.

2. A jelenlévő és szavazó részes államok kétharmados szavazattöbbséggel fogadhatnak el módosításokat.

3. Miután a jelen Egyezmény módosítását a jelenlévők megszavazták, azt a részes államok megerősítik, elfogadják, jóváhagyják, illetve csatlakoznak hozzá.

4. A módosítás három hónappal azután lép hatályba – de csak az azt megerősítő, elfogadó, jóváhagyó, illetve ahhoz csatlakozó részes államok vonatkozásában –, hogy a részes államok kétharmada letétbe helyezte a jelen cikk 3. bekezdésében említett okiratokat. A módosítás a később csatlakozó államokra, illetve területekre vonatkozólag a megerősítő, elfogadó, jóváhagyó, illetve a csatlakozási okirat letétbe helyezésének időpontját követő három hónap elteltével lép hatályba.

5. Az az állam vagy terület, amelyik a jelen cikk 4. bekezdésében foglaltak szerint végrehajtott módosítás után csatlakozik ehhez az Egyezményhez az érintett állam vagy terület eltérő szándékát jelző nyilatkozat hiányában:

(a) a már módosított Egyezmény részes felének; míg

(b) az olyan része államok vonatkozásában, amelyekre a módosítás nem érvényes, a még nem módosított Egyezmény részes felének

tekintendő.

32. cikk – Felmondás

1. A főigazgatónak címzett írásos nyilatkozattal bármelyik részes állam felmondhatja ezt az Egyezményt.

2. A felmondás az értesítés kézhezvételének időpontját követő tizenkét hónap elteltével lép érvénybe, hacsak az értesítés egy ennél későbbi időpontot nem jelöl meg.

3. A felmondás semmilyen módon nem befolyásolja azt, hogy a részes államnak teljesítenie kell a jelen Egyezményben foglalt azon kötelezettségeit, amelyek a nemzetközi jog alapján ettől az Egyezménytől függetlenül is érvényesek rá nézve.

33. cikk – A szabályok

A jelen Egyezményhez csatolt szabályok az Egyezmény elválaszthatatlan részét képezik és – hacsak a szöveg kifejezetten másként nem rendelkezik – a jelen Egyezményre való minden hivatkozás a szabályokra való hivatkozást is magában foglalja.

34. cikk – ENSZ-regisztráció

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 102. cikkével összhangban ezt az Egyezményt a főigazgató kérésére az ENSZ Titkársága veszi nyilvántartásba.

35. cikk – Irányadó szövegek

A jelen Egyezmény arab, kínai, angol, francia, orosz és spanyol nyelven készült, mely hat nyelv mindegyike egyformán hitelesnek tekintendő.

Melléklet

A víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek szabályai

I. Alapelvek

1. szabály: A víz alatti kulturális örökség helyi (in situ) állagmegóvással történő védelmét kell az elsőszámú lehetőségnek tekinteni. Ennek megfelelően minden víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységet a kulturális örökség védelmével összhangban kell engedélyezni, továbbá a követelmény betartása mellett az engedélyezés abból a célból is történhet, hogy ezzel jelentős mértékben hozzájáruljanak az érintett víz alatti örökség védelméhez, illetve megismeréséhez vagy értékének emeléséhez.

2. szabály: A víz alatti kulturális örökség kereskedelmi vagy spekulációs célú kiaknázása, illetve annak jóvátehetetlen megbolygatása gyökeres ellentétben áll a víz alatti kulturális örökség védelmének és helyes kezelésének alapelvével. A víz alatti kulturális örökség értékeit tilos árucikk gyanánt kereskedelmi forgalomba hozni, adni-venni, illetve cserélni.

Ez a szabály nem értelmezhető az alábbiak megakadályozásaként:

(a) professzionális archeológiai szolgáltató tevékenységek, illetve az esetleg hozzájuk kapcsolódó egyéb olyan szükséges szolgáltatások ellátása, amelyek jellege és célja teljes összhangban áll ezzel az Egyezménnyel, és amelyekre csak az illetékes hatóságok adhatnak engedélyt;

(b) kutatási projekt keretében, a jelen Egyezménnyel összhangban felszínre hozott víz alatti kulturális örökség visszahelyezése, amennyiben az nem sért tudományos vagy kulturális érdekeket, illetve nem veszélyezteti a felszínre hozott anyag épségét, vagy nem jár annak jóvátehetetlen megbolygatásával, ha összhangban áll a 33. és 34. szabályban foglaltakkal, továbbá ha az illetékes hatóságok engedélyt adnak rá.

3. szabály: A víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek csak annyi kárt tehetnek az örökségi leletekben, amennyi az adott projekt célkitűzései szempontjából feltétlenül szükséges.

4. szabály: A víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek során a tárgyak felszínre hozatala érdekében csak roncsolásmentes kutatási és feltárási technikák, illetve módszerek alkalmazhatók. Amennyiben a tudományos tanulmányozás vagy a víz alatti kulturális örökség alapvető védelme céljából a leleteket fel kell tárni vagy felszínre kell hozni, úgy az alkalmazott módszereknek és technikáknak – amennyire csak lehetséges – roncsolásmentesnek kell lenniük, és hozzá kell járulniuk a maradványok megóvásához.

5. szabály: A víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek során kerülni kell az emberi maradványok vagy a szakrális helyek szükségtelen megzavarását.

6. szabály: A víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységeket szigorúan szabályozni kell a kulturális, történelmi és archeológiai adatok megfelelő rögzítése érdekében.

7. szabály: A víz alatti kulturális örökség helyben történő megtekintését kell szorgalmazni, hacsak ez nem áll ellentétben a leletek védelmének és kezelésének szempontjaival.

8. szabály: Ösztönözni kell a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek nemzetközi együttműködésben történő folytatását annak érdekében, hogy a régészek és a többi érintett szakember igénybevétele, illetve cseréje még hatékonyabb legyen.

II. Projektterv

9. szabály: A víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenység megkezdése előtt el kell készíteni a tevékenység projekttervét, és azt jóváhagyásra valamint megfelelő szakmai felülvizsgálatra be kell nyújtani az illetékes hatóságnak.

10. szabály: A projektterv az alábbiakat tartalmazza:
(a) korábbi vagy előtanulmányok értékelése;
(b) a projekt ismertetése és célkitűzései;
(c) alkalmazandó módszerek és technikák;
(d) előre látható költségvetés;

(e) a projekt végrehajtásának várható ütemezése;
(f) a csapat személyi összetétele, az egyes tagok képesítései, feladatköre és tapasztalatai;
(g) a terepmunkát követő utáni elemzések és egyéb tevékenységek terve;
(h) a tárgyi leletek és a helyszín konzerválásának programja az illetékes hatóságokkal szoros együttműködésben;
(i) helyszíngondozási és -fenntartási programterv a projekt teljes időtartamára;
(j) a program dokumentációja;
(k) biztonsági terv;
(l) környezetvédelmi terv;
(m) intézkedési terv múzeumokkal és más – különösen tudományos – intézetekkel folytatott együttműködés kialakítására;
(n) jelentéskészítés;
(o) az anyag, ezen belül az elmozdított víz alatti kulturális örökség elhelyezése; és
(p) a nyilvánosságra hozatal programja.

11. szabály: A víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységet az illetékes hatóságok által jóváhagyott projektterv szerint kell végezni.

12. szabály: Amennyiben váratlan leletek kerülnek elő, vagy megváltoznak a körülmények, úgy a projekttervet felül kell vizsgálni, és az illetékes hatóságok jóváhagyásával át kell dolgozni.

13. szabály: Sürgős esetben, vagy ha jó eséllyel lehet számítani új felfedezésre, a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek – ezen belül a konzerválás teendői vagy a gyors munkát igénylő tevékenységek, különösképpen a helyszín stabilizálása – projektterv hiányában is engedélyezhetők a víz alatti kulturális örökség megóvása érdekében.

III. Előkutatás

14. szabály: A 10. szabály (a) pontjában említett korábbi, illetve előzetes kutatási tevékenységnek tartalmaznia kell a víz alatti kulturális örökség és az azt övező természeti környezet jelentőségének, illetve a tervezett projekttel szembeni sérülékenységének értékelő felmérését, továbbá a projekt célkitűzéseinek megfelelő adatok megszerzésének lehetőségét.

15. szabály: Az értékelésnek tartalmaznia kell a fellelhető történelmi és régészeti bizonyítékokon alapuló háttértanulmányokat, ismertetnie kell a helyszín archeológiai és környezeti sajátosságait, és a tevékenységgel megbolygatott víz alatti kulturális örökség hosszú távú stabilitását befolyásoló lehetséges tényezőket.

IV. A projekt célja, módszertana és technikái

16. szabály: A módszertan feleljen meg a projekt célkitűzéseinek, és az alkalmazott technikák lehetőség szerint roncsolásmentesek legyenek.

V. Finanszírozás

17. szabály: Vészhelyzet kivételével a víz alatti kulturális örökség védelmében előre

biztosítani kell minden tevékenység megfelelő finanszírozását, amelynek elégségesnek kell lennie a projektterv valamennyi fázisának kivitelezésére, beleértve a konzerválást, a dokumentálást, a felszínre hozott leletek gondozását, a jelentés elkészítését és közzétételét.

18. szabály: A projekttervnek igazolnia kell – például kötelezvénnyel –, hogy a megfelelő finanszírozás a projekt elejétől a végéig rendelkezésre áll.

19. szabály: A projekttervnek tartalmaznia kell egy készenléti tervet, amely biztosítja a víz alatti kulturális örökség konzerválását és dokumentálását arra az esetre, ha a várható finanszírozás bármilyen okból megszakad.

VI. A projekt időtartama és ütemezése

20. szabály: Össze kell állítani egy megfelelő ütemtervet, amely előre biztosítja a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységre vonatkozó projektterv valamennyi fázisának kivitelezését, beleértve a konzerválást, a dokumentálást és a felszínre hozott víz alatti kulturális örökség gondozását csakúgy, mint a jelentéskészítést és a jelentések közzétételét.

21. szabály: A projektterv tartalmazzon egy olyan készenléti tervet, amelyik abban az esetben is biztosítja a víz alatti kulturális örökség konzerválását és a dokumentáció megőrzését, ha a projekt valamilyen okból félbeszakad vagy teljesen leáll.

VII. Hozzáértés és szakképzettség

22. szabály: Víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységet kizárólag a projekt céljának megfelelő tudományos felkészültségű, képzett víz alatti régész irányítása és ellenőrzése alatt, valamint rendszeres személyes jelenléte mellett lehet végezni.

23. szabály: A projektcsapat valamennyi tagja rendelkezzék megfelelő szakképzettséggel és a projektben betöltendő szerepének megfelelő kompetenciákkal.

VIII. Konzerválás és a helyszín gondozása

24. szabály: A konzerválási program a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységek folyamán biztosítsa a régészeti maradványok megfelelő kezelését, úgy a szállítás alatt, mint hosszabb távon. A konzerválást a mindenkori magas szakmai elvárásoknak megfelelően kell végezni.

25. szabály: A helyszíngondozási program a terepmunka folyamán és annak befejezése után is biztosítsa a víz alatti kulturális örökség helyben történő védelmét és kezelését. A program tartalmazza a nagyközönség tájékoztatását, a helyszín megfelelő stabilizálását, a folyamatos megfigyelést és az illetéktelen behatolás elleni védelmet.

IX. Dokumentáció

26. szabály: A részletes dokumentációs programot a régészeti dokumentációra vonatkozó mindenkori szakmai standardoknak megfelelően kell kidolgozni, a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenységről szóló időközi jelentéseket is beleértve.

27. szabály: A dokumentációnak minimálisan tartalmaznia kell a helyszín átfogó nyilvántartását, a víz alatti kulturális örökségre irányuló tevékenység során elmozdított, illetve visszahelyezett leletek származási helyének megjelölését, valamint a helyszíni jegyzeteket, terveket, rajzokat, metszeteket és fotókat, vagy más eszközzel rögzített felvételeket is beleértve.

X. Biztonság

28. szabály: Olyan biztonsági tervet kell készíteni, amelyik megfelelő módon biztosítani tudja a projektcsapat-tagok és a kívülállók egészségét és testi épségét, ezenkívül összhangban áll a vonatkozó jogszabályi és szakmai követelményekkel.

XI. Környezetvédelem

29. szabály: Olyan környezetvédelmi tervet kell készíteni, amelyik megfelelő módon biztosítani tudja, hogy a tengerfeneket és a tenger élővilágát szükségtelenül ne bolygassák meg.

XII. Jelentések

30. szabály: Az időközi és a zárójelentéseket a projekttervben megadott ütemezés szerint hozzáférhetővé kell tenni, illetve a megfelelő levéltárakban el kell helyezni.

31. szabály: A jelentések kötelező tartalma:
(a) a célkitűzések részletezése;
(b) az alkalmazott módszerek és technikák ismertetése;
(c) az elért eredmények felsorolása;
(d) a tevékenység minden szakaszának alapvető grafikus és fényképes dokumentációja;
(e) a helyszín és a visszahelyezett víz alatti kulturális örökség konzerválására és kezelésére vonatkozó ajánlások; és
(f) további tevékenységekre vonatkozó ajánlások.

XIII. A projekt leletanyagának gondozása

32. szabály: A projekt leletanyagának gondozása érdekében még a tevékenység megkezdése előtt intézkedni kell, amit a projekttervben részletesen ki kell fejteni.

33. szabály: A projekt leletanyagát – ezen belül az elmozdított víz alatti kulturális örökséget – és a teljes kiegészítő dokumentációt egyetlen kollekcióként úgy kell érintetlenül együtt tartani, hogy az a szakma és a nagyközönség számára egyaránt hozzáférhető legyen és lehetővé tegye a leletek gondozását. Ezt a lehető leggyorsabban,

de legkésőbb a projekt lezárásától számított tíz éven belül el kell végezni, amennyiben ez a víz alatti kulturális örökség konzerválása szempontjából lehetséges.

34. szabály: A projekt leletanyagát a nemzetközi szakmai követelményeknek megfelelően, és az illetékes hatóságok által kiadott engedélyeknek megfelelően kell kezelni.

XIV. Ismeretterjesztés

35. szabály: A projekt keretén belül adott esetben gondoskodni kell a projekt eredményeinek általános megismertetéséről, valamint nyilvános bemutatásáról.

36. szabály: A projekt végső összefoglalását:

(a) a lehető legrövidebb időn belül közzé kell tenni, de mindezt a projekt összetett jellegének és az információk esetlegesen bizalmas jellegének, illetve titkosságának figyelembevételével; és

(b) el kell helyezni az arra illetékes levéltárakban.

Készült Párizsban, 2001. november 6-án, két hiteles példányban, az Általános Konferencia 31. ülésszakát levezető elnök, valamint az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete főigazgatójának aláírásával. A két eredeti példányt az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete levéltárában kell elhelyezni, és a másolatokat el kell juttatni a 26. cikkben említett összes állam és terület részére, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetének.

The UNESCO Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage 2011/ was adopted in 2001 by the Genaral Congress of UNESCO

EGYETEMES NYILATKOZAT A KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉGRŐL, 2001

A Közgyűlés,

Elkötelezve az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és más egyetemesen elfogadott jogi dokumentumokban kinyilvánított emberi jogok és alapvető szabadságjogok megvalósítása iránt, és figyelemmel a két 1966-os Nemzetközi Egyezségokmányra a polgári és politikai jogokról valamint a gazdasági, szociális és kulturális jogokról,

Emlékeztetve az UNESCO Alapokmányának Preambulumára, mely kijelenti, "hogy a kultúra széleskörű elterjedése és az emberiség nevelése az igazságra, a szabadságra és a békére nélkülözhetetlen az emberi méltósághoz és olyan nemes kötelezettség, melyet minden nemzetnek a kölcsönös segítség és törődés szellemében teljesítenie kell",

Továbbá emlékeztetve az Alapokmány Első Cikkelyére, mely egyéb célok mellett az UNESCO feladatát abban határozza meg, hogy olyan "nemzetközi megállapodásokat javasoljon, melyek a gondolatok szó és kép általi szabad áramlását segítik elő",

Utalva a kulturális sokszínűségről és a kulturális jogok gyakorlásáról szóló rendelkezésekre az UNESCO által elfogadott nemzetközi dokumentumokban,

Hangsúlyozva, hogy a kultúra egy társadalom vagy társadalmi csoport sajátos lelki, tárgyi, szellemi és érzelmi jegyeinek együttese, mely magába foglalja a művészeteken és az irodalmon kívül az életstílust, az együttélés módjait, az értékrendszert, a hagyományokat és a hiedelmeket,

Megjegyezve, hogy a kultúra az identitásról, a társadalmi kohézióról és a tudásalapú gazdaság fejlődéséről manapság zajló viták középpontjában áll,

Leszögezve, hogy a kultúrák sokszínűségének tisztelete, a tolerancia, a párbeszéd és az együttműködés a kölcsönös bizalom és megértés légkörében, a nemzetközi béke és biztonság egyik legjobb biztosítéka,

Törekedve a kulturális sokszínűségen és az emberiség egységének elismerésén valamint a kultúrák közötti kapcsolatok fejlődésén alapuló nagyobb szolidaritásra,

Tekintetbe véve, hogy a globalizáció folyamata, melyet az új informatikai és kommunikációs technológiák is segítenek, noha kihívást jelent a kulturális sokszínűség számára, ugyanakkor új lehetőségeket is teremt a kultúrák és civilizációk közt megújuló párbeszédhez,

Tudatában léve az UNESCO küldetésének az ENSZ intézményrendszerében, a kultúrák sokszínűségének megőrzése és előmozdítása érdekében,Kinyilvánítja az alábbi elveket és elfogadja a jelen Nyilatkozatot:

IDENTITÁS, SOKSZÍNŰSÉG ÉS PLURALIZMUS

Első Cikkely - Kulturális sokszínűség: az emberiség közös öröksége

A kultúra különböző formákat ölt az időben és a térben. Ezt a sokszínűséget az emberiséget alkotó csoportok és társadalmak identitásának egyedisége és pluralizmusa testesíti meg. Mint a kapcsolatok, az újítások és a kreativitás forrása, a kulturális sokszínűség éppolyan fontos az emberiség számára, mint a természet számára a biodiverzitás. Ebben az értelemben az emberiség közös örökségét képezi, amit a jelen és a jövő generációk érdekében el kell ismerni és meg kell őrizni.

Második Cikkely - A kulturális sokszínűségtől a kulturális pluralizmusig

Egyre sokfélébb társadalmainkban döntő fontosságú, hogy harmonikus kapcsolatot biztosítsunk a plurális, változatos és dinamikus kulturális identitással rendelkező emberek és csoportok között és lehetővé tegyük együttélésüket. A társadalmi kohézió, a vitális civil

társadalom és a béke biztosítéka az olyan társadalompolitika, mely minden állampolgárt felölel. Ebben a meghatározásban a kulturális pluralizmus a kulturális sokszínűségre adott társadalompolitikai válasz. A demokratikus keretektől elválaszthatatlan kulturális pluralizmus a kulturális cseréhez vezet és a közéletet fenntartó kreatív képességek kivirágzását eredményezi.

Harmadik Cikkely - A kulturális sokszínűség mint a fejlődés tényezője

A kulturális sokszínűség kitágítja az egyén számára hozzáférhetőlehetőségek skáláját; egyike a fejlődés motorjainak, ha fejlődés alatt nem pusztán gazdasági növekedést értünk, hanem olyan eszközt, mely kielégítőbb szellemi, érzelmi, erkölcsi és lelki élethez segít hozzá.

KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉG ÉS EMBERI JOGOK

Negyedik Cikkely - Az emberi jogok mint a kulturális sokszínűség biztosítékai

A kulturális sokszínűség védelme etikai parancs, mely elválaszthatatlan az emberi méltóság tiszteletétől. Magában foglalja az emberi jogok és alapvető szabadságok iránti elkötelezettséget, különös tekintettel a kisebbségekhez tartozó egyének és az őslakos népek jogaira. Senki sem hivatkozhat a kulturális sokszínűségre a nemzetközi jog által garantált emberi jogok megsértése vagy e jogok érvényesülési körének korlátozása esetén.

Ötödik Cikkely - A kulturális jogok mint a kulturális sokszínűség elősegítői

A kulturális jogok az egyetemes, oszthatatlan és egymástól kölcsönösen függő emberi jogok integráns részét képezik. A kulturális sokszínűség virágzása megkívánja az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 27. cikkének és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogokról szóló Nemzetközi Egyezségokmány 13. és 15. cikkében foglaltak szerint meghatározott kulturális jogok teljes körű megvalósítását.

Ezért minden embernek joga van arra, hogy önmagát kifejezze, hogy alkotásait az általa választott nyelven, kiváltképpen az anyanyelvén, létrehozza és terjessze; minden ember jogosult a kulturális identitását maradéktalanul tiszteletben tartó minőségi oktatásra és képzésre; végül, minden embernek joga van a választása szerinti kulturális életben részt venni és kulturális szokásait gyakorolni, az emberi jogok és alapvető szabadságok mindenkori tiszteletben tartása mellett.

Hatodik Cikkely - A kulturális sokszínűség mindenki számára való hozzáférhetősége felé

A gondolatok szavak és képi kifejezések útján történő szabadon áramlásának biztosítása során figyelmet kell szentelni annak, hogy minden kultúra kifejezhesse és megismertethesse magát. A kifejezés szabadsága, a média pluralizmusa, a soknyelvűség, a művészethez és a tudományos és technikai ismeretekhez, digitális formában is történő,egyforma hozzáférés, valamint a minden kultúra lehetősége arra, hogy a kifejezés és terjesztés eszközeihez hozzájusson képezik a kulturális sokszínűség garanciáit.

KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉG ÉS KREATIVITÁS

Hetedik Cikkely - A kulturális örökség mint a kreativitás kútfője

Az alkotás a kulturális hagyományból táplálkozik, de a más kultúrákkal való találkozásban bontakozik ki. Ezért az örökséget minden formájában meg kell őrizni, előmozdítani és a jövő generációkhoz eljuttatni, mint az emberi tapasztalatok és törekvések tárházát annak érdekében, hogy az alkotás sokszínűségére serkentsen és a kultúrák közötti igazi párbeszédre inspiráljon.

Nyolcadik Cikkely - Kulturális áruk és szolgáltatások: egyedi természetű javak

A mai gazdasági és technológiai változásokkal, az alkotás és újítás hatalmas lehetőségeinek megnyílásával, különös figyelmet kell fordítani az alkotások kínálatának sokszínűségére, a szerzők és művészek jogainak kellő tiszteletben tartására, valamint a kulturális javak és szolgáltatások egyediségére, amelyek, mint az identitás, az értékek és a jelentéstartalom iránymutatói, nem kezelhetők pusztán áru vagy fogyasztói cikk gyanánt.

Kilencedik Cikkely - A kultúrpolitikák mint a kreativitás katalizátorai

Miközben lehetőség nyílik a gondolatok és művek szabad áramlására, a kultúrpolitikáknak olyan körülményeket kell kialakítaniuk, melyek a sokféle kulturális javak és szolgáltatások előállítását és terjesztését segítik elő olyan kultúr-iparon keresztül, melyek képesek lokális és globális szinten is érvényesülni. Minden Államnak, nemzetközi kötelezettségeinek tiszteletben tartása mellett, ki kell alakítania saját kultúrpolitikáját és olyan eszközökkel - akár szerkezeti támogatással, akár megfelelő szabályozással - kell megvalósítania, melyeket helyesnek vél.

KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉG ÉS NEMZETKÖZI SZOLIDARITÁS

Tizedik Cikkely - Az alkotás és a terjesztés kapacitásainak fejlesztése az egész világon

Szemben a kulturális javak és szolgáltatások globális szintű forgalmának és kereskedelmének mai aránytalanságaival, szükséges a nemzetközi együttműködés és szolidaritás megerősítése annak érdekében, hogy minden ország, különösen a fejlődő és az átalakulóban lévő országok, olyan kultúripart hozhassanak létre, mely megállja a helyét és versenyképes mind nemzeti, mind nemzetközi szinten.

Tizenegyedik Cikkely - Partnerségi kapcsolatok kialakítása a közszféra, a magánszféra és a civiltársadalom között

A piaci tényezők önmagunkban nem alkalmasak a hosszútávon fenntartható emberi fejlődéshez szükséges kulturális sokszínűség megőrzésére és elősegítésére. Ebből a szempontból is kiemelendő a közszféra kitüntetett fontossága valamint a magánszférával és a civiltársadalommal való partneri viszony.

Tizenkettedik Cikkely - Az UNESCO szerepe

Az UNESCO-nak, küldetése és funkciói alapján a következő fontos szerepe van:

(a) A jelen Nyilatkozatban foglaltakat alkalmazza a különböző kormányközi testületek fejlesztési stratégiáiban;

(b) Referenciapontként és fórumként szolgál, ahol az egyes Államok, nemzetközi kormányzati és nem-kormányzati szervezetek, a civiltársadalom és a magánszféra összefoghat, és koncepciókat, célokat és stratégiákat fogalmazhat meg a kulturális sokszínűség előmozdítása érdekében;

(c) Folytatja normaalkotó, köztudat-ébresztő és kapacitás építő tevékenységét a jelen Nyilatkozatban érintett területeken, illetékességi körén belül;

(d) Elősegíti az Akcióterv megvalósulását, melynek fő irányvonalai jelen Nyilatkozathoz csatoltatnak.

Függelék: A CSELEKVÉSI TERV FŐBB VONALAI AZ "UNESCO EGYETEMES NYILATKOZATA A KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉGRŐL" MEGVALÓSÍTÁSÁRÓL

A Tagállamok elkötelezik magukat amellett, hogy széles körben megismertetik az UNESCO Egyetemes Nyilatkozatát a Kulturális Sokszínűségről, és különösen a következő célok elérése érdekében együttműködnek:

1. A kulturális sokszínűséggel kapcsolatos konzultációk elmélyítése, különös tekintettel ennek a fejlődéssel kapcsolatos összefüggéseire és a stratégiai döntések meghozatalára mind nemzeti, mind nemzetközi szinten, megvizsgálva egy a kulturális sokszínűségről szóló nemzetközi jogi eszköz lehetőségét.

2. Haladást elérni az elvek, szabványok és eljárásmódok meghatározásában mind nemzeti, mind nemzetközi szinten a kulturális sokszínűség megőrzése és előmozdítása érdekében.

3. Elősegíteni az ismeretek és a legjobb eljárásmódok cseréjét a kulturális pluralizmus terén annak érdekében, hogy a sokkomponensű társadalmakban a különböző kulturális háttérből származó egyének és csoportok szóhoz és részvételhez jussanak.

4. További előrelépést tenni az emberi jogok integráns részeként felfogott kulturális jogok tartalmának pontos értelmezése irányába.

5. Megőrizni az emberiség nyelvi örökségét és támogatást nyújtani a lehető legtöbb nyelv megnyilatkozásának.

6. Bátorítani a nyelvi sokszínűséget "az anyanyelv tisztelete mellett" az oktatás minden lehetséges szintjén, és elősegíteni az idegen nyelvek elsajátítását a legfiatalabb kortól.

7. Az oktatáson keresztül előmozdítani a kulturális sokszínűség pozitív értékének tudatosítását, és ennek érdekében tananyagot fejleszteni és biztosítani a tanár-továbbképzést.

8. Ahol csak lehetséges hagyományos módszertanokat bevonni az oktatási folyamatba azzal a céllal, hogy a kommunikáció és a tudás átadásának kulturálisan legmegfelelőbb módszereit megőrizzék és kiaknázzák.

9. Elősegíteni a "digitális írástudást" és fejleszteni az új informatikai és kommunikációs technológiákban való jártasságot, melyek egyszerre oktatandó tantárgyak és pedagógiai eszközök az oktatás hatékonyságának fokozása érdekében.

10. Előmozdítani a nyelvi sokszínűséget a világhálón és elősegíteni az egyetemes hozzáférhetést a világhálón keresztül minden információhoz közélet terén.

11. A digitális szakadékot felszámolni úgy, hogy szoros együttműködésben a megfelelő ENSZ-szervezetekkel elősegíteni a fejlődő országok számára az új technológiákhoz való hozzáférést, segíteni őket az informatikai technológiák elsajátításában, lehetővé tenni a saját kulturális termékeik digitális terjesztését és elősegíteni számukra az oktatási, kulturális és tudományos digitális forrásokhoz való hozzáférést.

12. Bátorítani a médiában és a globális információs hálózatokban a sokszínű tartalmak előállítását, megőrzését és elterjesztését és ennek érdekében a közszolgálati rádió- és televízió-szolgáltatás szerepét fokozni a jó minőségű audiovizuális produkciók előállításában, különös tekintettel a kooperatív megoldásokra a terjesztés terén.

13. A kulturális és természeti örökség védelmét és előmozdítását szolgáló stratégiákat megfogalmazni különös tekintettel a szóbeli és a nem tárgyi kulturális örökségre, és küzdeni a kulturális javak és szolgáltatások törvénytelen kereskedelme ellen.

14. Tiszteletben tartani és megőrizni a hagyományos ismereteket, különösen az őshonos népekét; elismerni a hagyományos ismeretek szerepét, különös tekintettel a környezetvédelemre és a természeti erőforrások felhasználására, és elősegíteni az együttműködést a modern tudomány és a helyi ismeretek között.

15. Elősegíteni az alkotók, művészek, kutatók, tudósok és értelmiségiek mobilitását és a nemzetközi kutatási programok és a partnerségi kapcsolatok fejlődését arra ügyelve, hogy megőrződjön és fejlődjön a fejlődő és az átalakulóban levő országok alkotói kapacitása.

16. Biztosítani a szerzői és az ezzel kapcsolatos jogok védelmét a kortárs alkotás elősegítése és a tisztességes díjazás érdekében, ugyanakkor fenntartva az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 27. cikkelye szerinti szabad hozzáférést a kultúrához.

17. Segítséget nyújtani a fejlődő és az átalakulóban lévő országok számára kultúriparuk kialakulásában és megerősítésében, és ennek érdekében a megfelelő infrastruktúra és szaktudás kialakításában, az életképes helyi piac létrejöttében, és az említett országok kulturális termékeinek a világpiacra és a nemzetközi terjesztő hálózatokba való eljutásában.

18. Olyan kultúrpolitikákat, szerkezeti támogatást és megfelelőszabályozási kereteket kifejleszteni, melyek elősegítik a jelen Nyilatkozatban foglalt elvek megvalósulását összhangban minden egyes Állam nemzetközi kötelezettségeivel.

19. Szorosan együttműködve a civilszervezetekkel a kulturális sokszínűség megőrzését és előmozdítását célzó társadalompolitikák kialakításában.

20. Elismerni és bátorítani a magánszféra lehetséges hozzájárulását a kulturális sokszínűség előmozdításához és ennek érdekében elősegíteni a köz- és a magánszféra közötti dialógus fórumainak kialakítását.

A Tagállamok azt javasolják, hogy a Főigazgató vegye tekintetbe a jelen Cselekvési Tervben foglaltakat az UNESCO programjainak megvalósítása során és ezekről tájékoztassa az ENSZ más szervezeteit és egyéb kormányközi és nem-kormányzati szervezetet, melyek érdekeltek lehetnek a kulturális sokszínűség érdekében kifejtett tevékenységek összehangolásában.

UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity / adopted by the General Congress of UNESCO, 2 November 2001

BUDAPESTI NYILATKOZAT A VILÁGÖRÖKSÉGRŐL, 2002

Mi, a Világörökség Bizottság tagjai, elismerjük az UNESCO 1972-es Világörökség Egyezményének a világ kulturális és természeti örökségére vonatkozó egyetemes jellegét. Következésképpen elismerjük annak szükségességét, hogy az Egyezmény alkalmazása kiterjedjen az örökség egészére a maga sokféleségében, mégpedig oly módon, hogy mint eszköz, a párbeszéden és egymás kölcsönös megértésén keresztül biztosítsa minden társadalom számára a fenntartható fejlődést.

A Világörökségi Listán szereplő értékek azon javainkat képezik, amelyeket azért bíztak a gondjainkra, hogy mint jogos örökséget továbbadhassuk a jövő nemzedékeknek.

Tekintettel a közös örökségünket érintő jelentős kihívásokra:
a. bíztatjuk azokat az országokat, amelyek ezt eddig még nem tették meg, hogy amint lehetséges csatlakozzanak az Egyezményhez, valamint a többi ilyen jellegű nemzetközi, örökségvédelmi együttműködési megállapodáshoz, intézményhez.

b. felkérjük az Egyezményben Részes Államokat, hogy vegyék számba és jelöljék az örökségi listára azokat a kulturális és természeti javakat, amelyek az örökséget a maga teljes sokféleségében képviselik.

c. törekszünk megőrizni a megfelelő és méltányos egyensúlyt a megőrzés, a fenntarthatóság, és a fejlesztés között úgy, hogy a világörökségi javakat olyan testreszabott tevékenységek segítségével védjük meg, amelyek hozzájárulnak a társadalmi és gazdasági fejlődéshez, valamint közösségeink életminőségének javulásához.

d. szorosan együttműködünk az örökség védelmében, felismerve azt, hogy az örökség veszélyeztetésével az emberi szellem, és az emberiség közös öröksége károsodik.

e. védelmezzük a világörökség ügyét a tömegtájékoztatás, az oktatás, a kutatás, a képzés és a tudatformálás eszközeivel.

f. törekszünk biztosítani azt, hogy a helyi közösségek minden rétege tevékenyen résztvegyen a világörökségi helyszínek/javak kiválasztásában, védelmében és kezelésében.

Mi, a Világörökség Bizottság a világörökség támogatása érdekében együttműködünk minden partnerrel és várjuk a segítségüket. E célból felhívunk minden érdekelt felet, hogy az alábbi célokat támogassák, illetve működjenek együtt a megvalósításukban:

a. erősítjük a Világörökségi Lista ***Hitelességét*** **(credibility)**, hogy ez a jegyzék reprezentatív módon és földrajzilag kiegyenlítetten legyen tanúja a kiemelkedő, egyetemes értéket megtestesítő kulturális és természeti javaknak.

b. gondoskodunk a világörökségi javak hatékony ***Megőrzéséről*** (conservation).

c. támogatjuk azokat a lépéseket, amelyek a feladatok megoldásához szükséges *szakmai* ***Kapacitások fejlesztésére*** irányulnak (capacity building), hogy segítsük a Világörökség Egyezmény és a hozzá kapcsolódó megállapodások jobb megértését és megvalósítását beleértve a Világörökségi Listára ajánlott helyszínek jelölésének előkészítéséhez nyújtott segítséggel.

d. fejleszteni kívánjuk a ***Kommunikációt*** (communication), hogy felkeltsük a közönség érdeklődését és ösztönözzük a világörökség támogatásában való részvételre.

5. 2007. évi 31. ülésünkön kiértékeljük, hogy meddig jutottunk el a fenti célok elérésében és e vállalás támogatásában.[32]

Budapest, 2002. június 28.

The Budapest Declaration on World Heritage / adopted by the World Heritage Committee at the 26th session, Budapest, Hungary. 24 - 29 June **2002**.

[32] Ez a felülvizsgálat megtörtént a Világörökség Bizottság 31-ik, Christchurch-ben (Új-Zéland) megtartott ülése alkalmából, ahol 5. „C"-ként a **közösségek részvételének elősegítésével** (community involvement") bővítette ki a szempontokat a VÖB (a második kiadás Szerk. megjegyzése).

EGYEZMÉNY A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELMÉRŐL 2003

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (a továbbiakban: UNESCO) Általános Konferenciája a 2003. szeptember 29. – október 17. között Párizsban tartott 32. ülésszakán,

hivatkozással az érvényben lévı nemzetközi emberi jogi okmányokra, különösen az 1948. évi Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára, az 1966. évi Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányra és az 1966. évi Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányra,

figyelembe véve a szellemi kulturális örökség jelentıségét, mint a kulturális sokszínőség mozgatórugóját és a fenntartható fejlődés biztosítékát, amelyet a hagyományos kultúra és folklór megőrzéséről szóló 1989. évi UNESCO-ajánlás, az UNESCO 2001. évi, a kulturális sokszínőségrıl szóló egyetemes nyilatkozata és a kulturális miniszterek harmadik kerekasztala által 2002-ben elfogadott isztambuli nyilatkozat is hangsúlyozott,

figyelembe véve a szellemi kulturális örökség, valamint az anyagi kulturális és a természeti örökség mélyen gyökerező egymásrautaltságát,

felismerve, hogy a globalizáció és a társadalmi átalakulás folyamata, valamint az általuk a közösségek közti megújuló dialógus számára teremtett körülmények, akárcsak az intolerancia jelensége, megnövelik a szellemi kulturális örökség súlyos hanyatlásának, eltűnésének és pusztulásának veszélyét, különösen a szellemi kulturális örökség védelmére fordítandó források hiányában,

tudatában az emberiség szellemi kulturális örökségének védelmére vonatkozó egyetemes akaratnak és közös aggodalomnak,

felismerve, hogy a közösségek, különösen az ősi közösségek, csoportok és bizonyos esetekben az egyének fontos szerepet játszanak a szellemi kulturális örökség létrehozásában, védelmében, gondozásában és újrateremtésében, így gazdagítva a kulturális sokszínőséget és az emberi kreativitást,

tudomásul véve az UNESCO tevékenységének messzemenő hatását a kulturális örökség védelme terén irányadó okmányok megalkotásában, különös tekintettel az 1972. évi, a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezményre,

tudomásul véve továbbá, hogy mindeddig nem létezik a szellemi kulturális örökség védelmét célzó többoldalú, kötelező erővel bíró okmány,

figyelembe véve, hogy szükség van a kulturális és természeti örökség védelmére vonatkozó meglévő nemzetközi megállapodások,ajánlások és határozatok szellemi kulturális örökségre vonatkozó új rendelkezésekkel történı hatékony gazdagítására és kiegészítésére,

figyelembe véve, hogy szükség van a szellemi kulturális örökség és annak védelme fontosságára vonatkozóan a tudatosság erősítésére, különösen a fiatalabb nemzedékek körében,

figyelembe véve, hogy az együttműködés és a kölcsönös segítségnyújtás szellemében a nemzetközi közösségnek a jelen Egyezmény Részes Államaival együtt hozzá kell járulnia ezen örökség védelméhez,

emlékeztetve az UNESCO szellemi kulturális örökséggel kapcsolatos programjaira, különösen az emberiség szájhagyomány útján fennmaradó és szellemi örökségének mesterműveiről szóló nyilatkozatra,

figyelembe véve a szellemi kulturális örökségnek az emberek közötti szorosabb együttműködés és megértés előmozdításában játszott felbecsülhetetlen szerepét, 2003. október tizenhetedikén elfogadja ezt az Egyezményt.

I. ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. cikk
Az Egyezmény célja

Jelen Egyezmény célja a következő:
a) a szellemi kulturális örökség védelme;
b) az érintett közösségek, csoportok és egyének szellemi kulturális öröksége tiszteletének biztosítása;
c) a szellemi kulturális örökség és annak kölcsönös elismerése jelentőségének helyi, nemzeti és nemzetközi szinten való tudatosítása;
d) a nemzetközi együttműködés és segítségnyújtás fejlesztése.

2. cikk
Meghatározások

Jelen Egyezmény alkalmazásában:

1. „szellemi kulturális örökség”: olyan szokás, ábrázolás, kifejezési forma, tudás, készség – valamint az ezekkel összefüggő eszköz, tárgy, műalkotás és kulturális színhely –, amelyet közösségek, csoportok, esetenként egyének kulturális örökségük részeként elismernek. Ez a nemzedékről nemzedékre hagyományozódó szellemi kulturális örökség – amelyet a közösségek, csoportok a környezetükre, a természettel való kapcsolatukra és a történelmükre adott válaszként állandóan újrateremtenek – az identitás és a folytonosság érzését nyújtja számukra, ily módon segítve elő a kulturális sokszínűség és emberi kreativitás tiszteletét.
Jelen Egyezmény alkalmazásában csak az érvényben lévő nemzetközi emberi jogi okmányokkal, valamint a közösségek, csoportok és egyének közötti kölcsönös tisztelet és a fenntartható fejlődés követelményével összhangban álló szellemi kulturális örökséget kell figyelembe venni;

2. Az 1. pontban meghatározott szellemi kulturális örökség többek között az alábbi területeken nyilvánul meg:
a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is, mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,
b) előadóművészetek,
c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események,
d) a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és gyakorlatok,
e) hagyományos kézművesség;

3. „védelem”: a szellemi kulturális örökség fennmaradását célzó intézkedések, beleértve az ilyen örökség azonosítását, dokumentálását, kutatását, megırzését, védelmét, támogatását,

megerősítését, terjesztését – különösen az iskolarendszeren belüli és kívüli oktatás segítségével – csakúgy, mint az ilyen örökség különféle aspektusainak felélesztését;

4. „Részes Államok”: a jelen Egyezmény által kötelezett államok, amelyek között a jelen Egyezmény hatályos;

5. Jelen Egyezmény megfelelıen alkalmazandó a 33. cikkben meghatározott területekre, amelyek az említett cikkben megfogalmazott feltételek értelmében jelen Egyezmény Részes Államaivá válnak. Ebben az értelemben a Részes Államok kifejezés az ilyen területekre is vonatkozik.

3. cikk
Egyéb nemzetközi okmányokkal való kapcsolat

Jelen Egyezmény
a) a világ kulturális és természeti örökségének védelmérıl szóló 1972. évi – a szellemi kulturális örökséggel közvetlenül is összefüggésben álló – UNESCO-egyezmény keretében világörökséggé nyilvánított javak státusát nem módosítja, e javak védelmének mértékét nem csökkenti, valamint
b) nem érinti a Részes Államoknak a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogokra vonatkozó vagy a biológiai és ökológiai források használatát szabályozó, általuk aláírt nemzetközi okmányokból fakadó jogait és kötelezettségeit.

II. AZ EGYEZMÉNY SZERVEI

4. cikk
A Részes Államok Közgyűlése

(1) Létrejön a Részes Államok Közgyűlése (a továbbiakban:Közgyűlés). Jelen Egyezmény legfőbb szerve a Közgyűlés.
(2) A Közgyűlés kétévente tartja rendes ülését. Saját döntése alapján vagy a szellemi kulturális örökség védelmével foglalkozó kormányközi bizottság vagy a Részes Államok legalább kétharmada kérésére rendkívüli ülést is tarthat.
(3) A Közgyűlés elfogadja eljárási szabályzatát.

5. cikk
A szellemi kulturális örökség védelmével foglalkozó kormányközi bizottság

(1) Az UNESCO keretén belül létrejön egy, a szellemi kulturális örökség védelmével foglalkozó kormányközi bizottság (a továbbiakban: Bizottság). A Bizottság 18 Részes Állam képviselőiből áll, akiket a Részes Államok Közgyűlésén választanak meg, a 34. cikkel összhangban a jelen Egyezmény hatálybalépését követően.
(2) A Bizottság tagállamainak száma 24-re emelkedik, amint az Egyezmény Részes Államainak száma eléri az 50-et.

6. cikk
A Bizottság tagjainak megválasztása és megbízatása

(1) A Bizottság tagállamainak megválasztásánál a kiegyensúlyozott földrajzi képviselet és a rotáció elve érvényesül.

(2) Az Egyezmény Részes Államai Közgyűlésen választják meg a Bizottság tagállamait négy évre.
(3) Az első választáson megválasztott bizottsági tagállamok feléneka megbízatása azonban két évre korlátozódik. Ezen tagállamok kiválasztása sorsolással történik meg az első választáson.
(4) A Közgyűlés kétévente újra választja a Bizottság tagállamainak a felét.
(5) Ezenkívül megfelelő számú tagállamot választ a megüresedett bizottsági helyek betöltésére is.
(6) Egy bizottsági tagállam nem választható meg két egymást követő időszakra.
(7) A Bizottság tagállamai a szellemi kulturális örökség különböző területein szaktekintéllyel rendelkező személyeket jelölnek saját képviseletükre.

7. cikk
A Bizottság feladatai

Minden egyéb, a jelen Egyezménnyel a Bizottságra ruházott feladat sérelme nélkül, a Bizottság feladatai az alábbiak:
a) az Egyezmény céljainak elısegítése, végrehajtásának támogatása és felügyelete;
b) útmutatás a legjobban bevált gyakorlatra vonatkozóan, és ajánlások adása a szellemi kulturális örökség védelmét célzó intézkedéseket illetően;
c) a 25. cikkel összhangban az Alap forrásainak felhasználásáról szóló tervezet kidolgozása és jóváhagyásra a Közgyűlés elé terjesztése;
d) forrásai növelése érdekében további eszközök felkutatása, az ehhez szükséges intézkedések megtétele, a 25. cikkel összhangban;
e) a jelen Egyezmény végrehajtására vonatkozó működési irányelvek kidolgozása és jóváhagyásra a Közgyűlés elé terjesztése;
f) a 29. cikkel összhangban a Részes Államok által benyújtott jelentések
vizsgálata és összefoglaló készítése a Közgyűlés számára;
g) a Részes Államok által benyújtott kérelmek vizsgálata és az azokról való döntés az általa meghatározott és a Közgyűlés által jóváhagyott objektív kiválasztási szempontok alapján, az alábbiak tekintetében:
(i) felvétel a 16., 17. és 18 cikkben említett listákra és javaslatokra,
(ii) a 22. cikkel összhangban nemzetközi segítségnyújtás megadása.

8. cikk
A Bizottság munkamódszere

(1) A Bizottság a Közgyűlésnek számol be. Minden tevékenységéről és határozatáról köteles annak jelentést tenni.
(2) A Bizottság eljárási szabályzatát tagjainak kétharmados többségével fogadja el.
(3) A Bizottság meghatározott idıre ad hoc tanácsadói testületeket hozhat létre, amennyiben azt feladatának ellátásához szükségesnek tartja.
(4) A Bizottság, különleges kérdések megvitatása céljából üléseire meghívhat a szellemi kulturális örökség különböző területein elismert tevékenységet folytató közjogi és magánjogi szervezeteket, illetve elismert szakértelemmel rendelkező természetes személyeket.

9. cikk
Tanácsadó szervezetek akkreditálása

(1) A Bizottság javaslatot tesz a Közgyűlésnek a szellemi kulturális örökség területén elismert szakértelemmel rendelkező nem kormányzati szervezetek akkreditálására. Ezek a szervezetek tanácsadói joggal vesznek részt a Bizottság munkájában.
(2) A Bizottság ezenkívül az akkreditálás kritériumaira és módozataira vonatkozóan is javaslatokat tesz a Közgyűlés számára.

10. cikk
A Titkárság

(1) A Bizottság munkáját az UNESCO Titkársága segíti.
(2) A Titkárság előkészíti a Közgyűlés és a Bizottság dokumentumait, valamint az ülések napirendjének tervezetét, továbbá gondoskodik a két testület döntéseinek végrehajtásáról.

III. A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELMENEMZETI SZINTEN

11. cikk
A Részes Államok szerepe

Az Egyezményben részes valamennyi állam
a) megteszi a szükséges intézkedéseket a területén található szellemi kulturális örökség védelmének biztosítására;
b) a 2. cikk 3. pontjában felsorolt védıintézkedések részeként a területén található szellemi kulturális örökség különböző elemeit a megfelelő közösségek, csoportok és nem kormányzati szervezetek részvételével azonosítja és meghatározza.

12. cikk
Nyilvántartás

(1) A védelem elıfeltételeként, az azonosítás biztosítása céljából a területén található szellemi kulturális örökségről minden Részes Állam a helyzetének megfelelő formában egy vagy több nyilvántartást készít. Ezeket a nyilvántartásokat rendszeresen naprakésszé kell tenni.
(2) Amikor a Bizottság elé terjeszti a 29. cikk szerinti időszakos jelentését, a Részes Állam ezekről a nyilvántartásokról is megfelelő információt nyújt.

13. cikk
Egyéb védőintézkedések

A területén található szellemi kulturális örökség védelme, fejlesztése és megőrzése érdekében minden Részes Állam erőfeszítéseket tesz, hogy:
a) olyan általános politikát alakítson ki, amely felértékeli a szellemi kulturális örökség társadalmi szerepét és ezen örökség védelmét bevonja a tervezési programokba;
b) kijelöljön vagy létrehozzon egy vagy több, a saját területén található szellemi kulturális örökség védelméért felelıs szakértői testületet;
c) támogassa a tudományos, technikai és művészeti vizsgálatok elvégzését, valamint a kutatási módszerek kifejlesztését a szellemi kulturális örökség – különösen a veszélyeztetett szellemi kulturális örökség – hatékony védelme érdekében;
d) megtegye a szükséges jogi, technikai, adminisztratív és pénzügyi intézkedéseket annak érdekében, hogy:
(i) elősegítse képzési intézmények létrehozását vagy kiépítését a szellemi kulturális örökség kezelése, valamint az ilyen örökség átadása terén olyan fórumokon és helyeken keresztül, amelyek célja ennek az örökségnek a bemutatása vagy kifejezése,

(ii) biztosítsa a szellemi kulturális örökséghez való hozzáférést, tiszteletben tartva az ilyen örökség sajátos aspektusaihoz való hozzáférés szokásos gyakorlatát,
(iii) dokumentációs intézményeket hozzon létre a szellemi kulturális örökség számára, és megkönnyítse az ezekhez való hozzáférést.

14. cikk
Oktatás, a tudatosság erısítése és a szakmai képességek fejlesztése

Minden Részes Állam arra törekszik az összes rendelkezésre álló eszköz igénybevételével, hogy
a) biztosítsa a szellemi kulturális örökség társadalmi elismerését, tiszteletét és erősítését, különösen az alább felsorolt módokon:
(i) a nyilvánosságot – különösen a fiatalokat – megcélzó oktatási, a tudatosságot erősítő és tájékoztató programok,
(ii) az érdekelt közösségeken és csoportokon belüli speciális oktatási és képzési programok,
(iii) a szellemi kulturális örökség védelme terén kifejtett kapacitásépítı tevékenység, különösen az irányítás és a tudományos kutatás területein, és
(iv) a tudásátadás iskolarendszeren kívüli formái;
b) folyamatosan értesítse a nyilvánosságot, az ezt az örökséget fenyegető veszélyekről, valamint azokról a tevékenységekről, amelyeket jelen Egyezmény alkalmazásában végrehajtanak;
c) támogassa az azoknak a természetben található helyeknek és emlékhelyeknek a védelmével kapcsolatos oktatást, amelyek léte a szellemi kulturális örökség kifejezése szempontjából szükséges.

15. cikk
A közösségek, csoportok és egyének részvétele

A szellemi kulturális örökség védelmében kifejtett tevékenysége keretében minden Részes Állam arra törekszik, hogy a lehető legszélesebb körben biztosítsa az ilyen örökséget létrehozó, megőrző és továbbadó közösségek, csoportok és – bizonyos esetekben – egyének részvételét és aktív közremőködését a kulturális örökség kezelésében.

IV. A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELME NEMZETKÖZI SZINTEN

16. cikk
Az emberiség szellemi kulturális örökségének
reprezentatív listája

(1) A szellemi kulturális örökség megismerhetőségének javítása és jelentőségének tudatosítása, továbbá a kulturális sokszínűséget tiszteletben tartó párbeszéd ösztönzése érdekében az érintett Részes Államok javaslata alapján a Bizottság létrehozza, folyamatosan naprakésszé teszi és nyilvánosságra hozza az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív listáját.
(2) A Bizottság kidolgozza és jóváhagyásra a Közgyűlés elé terjeszti e reprezentatív lista létrehozásának, naprakésszé tételének és nyilvánosságra hozatalának kritériumait.

17. cikk
A sürgős védelmet igénylő szellemi kulturális örökség listája

(1) A megfelelő védőintézkedések megtétele céljából a Bizottság összeállítja, folyamatosan naprakésszé teszi és nyilvánosságra hozza a sürgős védelmet igénylő szellemi kulturális örökség listáját, és az ilyen örökséget az érintett Részes Állam kérésére felveszi a listára.
(2) A Bizottság kidolgozza és jóváhagyásra a Közgyűlés elé terjeszti e lista létrehozásának, naprakésszé tételének és nyilvánosságra hozatalának kritériumait.
(3) Különösen sürgős esetben – amelynek objektív kritériumait a Bizottság javaslata alapján a Közgyűlés hagyja jóvá – az érdekelt Részes Állammal konzultálva a Bizottság is felvehet ilyen örökséget az (1) bekezdésben említett listára.

18. cikk
A szellemi kulturális örökség védelmét célzó programok, projektek és tevékenységek

(1) A Bizottság a Részes Államok által benyújtott javaslatok alapján, a Bizottság által meghatározandó és a Közgyűlés által jóváhagyandó kritériumokkal összhangban szabályos időközönként a szellemi kulturális örökség védelme érdekében jelen Egyezmény elveit és céljait szerinte legjobban tükrözi, a fejlődő országok különleges szükségleteit figyelembe vevő nemzeti, szubregionális és regionális programokat, terveket és tevékenységeket választ ki.
(2) A fentiek érdekében a Bizottság megvizsgálja és jóváhagyja a Részes Államoktól beérkező, nemzetközi segítséget igénylő kérelmeket, hogy elkészíthesse az ilyen javaslatokat.
(3) A Bizottság – az általa meghatározott módon – a legjobban bevált gyakorlatok terjesztésével segíti e projektek, programok és tevékenységek végrehajtását.

V. NEMZETKÖZI EGYÜTTMŐKÖDÉS ÉS SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

19. cikk
Együttműködés

(1) Jelen Egyezmény alkalmazásában nemzetközi együttműködés többek között az információ- és tapasztalatcsere, a közös kezdeményezés és a Részes Államoknak a szellemi kulturális örökség védelme terén tett erőfeszítéseihez nyújtandó segítség mechanizmusának kialakítása.
(2) A nemzeti jog, a szokásjog és szokásos eljárások sérelme nélkül a Részes Államok megerősítik, hogy a szellemi kulturális örökség védelme az emberiség általános érdeke, és ezért vállalják, hogy kétoldalú, szubregionális, regionális és nemzetközi szintű együttmőködést folytatnak.

20. cikk
A nemzetközi segítségnyújtás célja

Nemzetközi segítség az alábbi célok elérésére nyújtható:
a) a sürgős védelmet igénylı szellemi kulturális örökség listájára felkerült örökség védelme;
b) a 11. és 12. cikk szerinti nyilvántartások elkészítése;
c) a szellemi kulturális örökség védelmét célzó nemzeti, szubregionális és regionális programok, projektek és tevékenységek támogatása;
d) bármely egyéb, a Bizottság által szükségesnek ítélt cél.

21. cikk
A nemzetközi segítségnyújtás formái

A Bizottság által a Részes Államoknak nyújtott segítségnyújtásnak meg kell felelnie a 7. cikkben meghatározott működési irányelveknek és a 24. cikkben említett megállapodásnak, és a következı formái lehetnek:
a) a védelem különböző aspektusaira vonatkozó tanulmányok;
b) szakértők és gyakorlati szakemberek rendelkezésre bocsátása;
c) a szükséges szakemberek képzése;
d) normatív és egyéb intézkedések kidolgozása;
e) infrastruktúra létrehozása és működtetése;
f) felszerelés és szaktudás biztosítása;
g) a pénzügyi és technikai segítségnyújtás egyéb formái, adott esetben ideértve az alacsony kamatozású kölcsönt és az adományokat is.

22. cikk
A nemzetközi segítségnyújtás feltételei

(1) A Bizottság kialakítja a nemzetközi segítségnyújtás iránti kérelmek elbírálásának eljárását és meghatározza a kérelemben foglalandó információk körét, mint például a tervezett intézkedések, a szükséges munkák és azok költségeinek becsült értéke.
(2) Sürgős esetben a segítségnyújtás iránti kérelmet a Bizottság elsıbbségi jelleggel vizsgálja meg.
(3) A határozathozatal érdekében a Bizottság lefolytatja az általa szükségesnek ítélt vizsgálatokat és konzultációkat.

23. cikk
Nemzetközi segítségnyújtás iránti kérelem

(1) Bármely Részes Állam kérhet a Bizottságtól nemzetközi segítségnyújtást a területén található szellemi kulturális örökség védelme érdekében.
(2) Két vagy több Részes Állam közösen is benyújthatja kérelmét.
(3) A kérelemnek tartalmaznia kell a 22. cikk (1) bekezdésében meghatározott információkat, valamint a szükséges dokumentációt.

24. cikk
A kedvezményezett Részes Állam szerepe

(1) Jelen Egyezmény előírásainak megfelelően a nemzetközi segítségnyújtást a kedvezményezett Részes Állam és a Bizottság között megkötött megállapodás szabályozza.
(2) Főszabály szerint a kedvezményezett Részes Állam a lehetőségeinek megfelelően részt vesz azon védőintézkedések költségeinek viselésében, amelyekhez nemzetközi segítséget nyújtottak.
(3) A kedvezményezett Részes Államnak jelentést készít a Bizottság számára a szellemi kulturális örökség védelmére nyújtott támogatás felhasználásáról.

VI. A SZELLEMI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI ALAP
25. cikk
Az Alap jellege és forrásai

(1) A Szellemi Kulturális Örökségvédelmi Alap (a továbbiakban: Alap) ezennel létrejön.
(2) Az Alap az UNESCO pénzügyi rendelkezéseinek megfelelően kezelésébe adott vagyonból áll.

(3) Az Alap forrásai a következők:
a) a Részes Államok hozzájárulásai;
b) az UNESCO Általános Konferenciája által e célra előirányzott források;
c) hozzájárulások, adományok vagy hagyatékok, amelyek származhatnak:
(i) más államoktól,
(ii) az Egyesült Nemzetek más programjaiból és szervezeteitől, különösen az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programjából és más nemzetközi szervezetektől,
(iii) közjogi és magánjogi szervezetektől, valamint magánszemélyektől;
d) az Alap forrásai után járó kamatok;
e) az Alap javára rendezett gyűjtések és rendezvények bevételei;
f) minden egyéb olyan forrás, amelyet a Bizottság által az Alapra vonatkozóan kidolgozott előírások lehetővé tesznek.
(4) A források Bizottság által történő felhasználásáról a Közgyűlés iránymutatásai alapján kell dönteni.
(5) A Bizottság olyan hozzájárulásokat és egyéb támogatási formákat is elfogadhat, amelyeket meghatározott projektekkel összefüggő általános és meghatározott célokra kell fordítani, feltéve, hogy ezeket a projekteket a Bizottság jóváhagyta.
(6) Az Alapba befizetett hozzájárulás nem köthető a jelen Egyezmény céljaival össze nem egyeztethető politikai, gazdasági vagy egyéb feltételhez.

26. cikk
A Részes Államok hozzájárulása az Alaphoz

(1) Bármely önkéntes kiegészítő hozzájárulás sérelme nélkül jelen Egyezmény Részes Államai kötelezik magukat, hogy legalább kétévente hozzájárulást fizetnek be az Alapba, amelynek összegét egy egységes, valamennyi államra vonatkozó százalékos kulcs segítségével a Közgyűlés határozza meg. E közgyűlési döntést a jelenlevő és szavazó azon tagok többségével hozzák, akik e cikk (2) bekezdése szerinti nyilatkozatot nem tettek.
A Részes Államok hozzájárulása semmilyen körülmények között nem haladhatja meg annak az összegnek az 1%-át, amelyet az UNESCO rendes költségvetésébe hozzájárulásként befizetnek.
(2) Bármely, a jelen Egyezmény 32. vagy 33. cikkében említett állam a megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratának letétbe helyezése alkalmával kijelentheti, hogy e cikk (1) bekezdésének rendelkezései nem kötelezik.
(3) Az e cikk (2) bekezdése szerinti nyilatkozatot tett Részes Államnak törekednie kell arra, hogy visszavonja az említett nyilatkozatot az UNESCO főigazgatójához intézett értesítéssel. A nyilatkozat visszavonása azonban az állam által befizetendő hozzájárulás tekintetében csak a következő Közgyőlés idıpontjától érvényesül.
(4) Annak érdekében, hogy a Bizottság hatékonyan tudja tervezni saját működését, az e cikk (2) bekezdése szerinti nyilatkozatot tett Részes Államok rendszeresen, de legalább kétévenként fizetnek hozzájárulást, amelynek összege a lehető legjobban megközelíti azt az összeget, amelyet akkor kellene fizetniük, ha e cikk (1) bekezdésének előírásai vonatkoznának rájuk.
(5) Az a Részes Állam, amely kötelezı vagy önkéntes hozzájárulása tekintetében a folyó vagy az azt közvetlenül megelőző naptári évre vonatkozóan hátralékban van, nem választható a Bizottság tagjává; ez a rendelkezés nem vonatkozik az első választásra. Ha az ilyen állam már tagja a Bizottságnak, megbízatása megszűnik a jelen Egyezmény 6. cikkében említett választás idıpontjában.

27. cikk

Önkéntes kiegészítı hozzájárulás az Alaphoz

Azok a Részes Államok, amelyek a 26. cikk szerinti hozzájáruláson túl további önkéntes hozzájárulást kívánnak nyújtani, a lehetı legkorábban értesítik errıl a Bizottságot annak érdekében, hogy az megfelelıen tudja tervezni működését.

28. cikk
Nemzetközi győjtőakciók

A Részes Államok lehetőségeiknek megfelelően támogatják az UNESCO védnöksége alatt az Alap javára szervezett nemzetközi győjtőakciókat.

VII. JELENTÉSEK

29. cikk
A Részes Államok jelentései

A Részes Államok a Bizottság által meghatározott formában és időközönként jelentést terjesztenek a Bizottság elé a jelen Egyezmény végrehajtása érdekében hozott törvényi és jogszabályi rendelkezéseikről és egyéb intézkedéseikről.

30. cikk
A Bizottság jelentései

(1) A Bizottság a saját tevékenysége és a Részes Államok által a 29. cikkben hivatkozottak szerint készített jelentések alapján jelentést terjeszt a Közgyűlés elé annak minden egyes rendes ülésszaka alkalmával.
(2) A jelentésről tájékoztatni kell az UNESCO Általános Konferenciáját.

VIII. ÁTMENETI INTÉZKEDÉSEK

31. cikk
Kapcsolat az emberiség szájhagyomány útján terjedő és szellemi örökségének mesterműveiről szóló nyilatkozattal

(1) A Bizottság jelen Egyezmény hatálybalépése előtt felveszi az emberiség szájhagyomány útján terjedő és szellemi örökségének mesterművévé nyilvánított elemeket az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára.
(2) Ezen elemeknek az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív listájára való felvétele nem érinti a 16. cikk (2) bekezdésében meghatározott, a listára való jövőbeni felvételre vonatkozó kritériumokat.
(3) Jelen Egyezmény hatálybalépését követően további nyilatkozat nem kerül kibocsátásra.

IX. ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

32. cikk
Megerősítés, elfogadás vagy jóváhagyás

(1) Jelen Egyezményt az UNESCO Részes Államai alkotmányos eljárásaikkal összhangban megerősítik, elfogadják vagy jóváhagyják.

(2) A megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó okiratokat az UNESCO főigazgatójánál kell letétbe helyezni.

33. cikk
Csatlakozás

(1) Jelen Egyezmény csatlakozásra nyitva áll minden olyan állam számára, amely ugyan nem tagja az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének, de amelyet a Szervezet Általános Konferenciája csatlakozásra felhív.
(2) Jelen Egyezmény csatlakozásra nyitva áll az olyan területek számára is, amelyek az Egyesült Nemzetek Szervezete által elismert teljes belső önkormányzattal rendelkeznek, azonban a Közgyűlés 1514. (XV) számú határozata értelmében nem rendelkeznek teljes függetlenséggel, továbbá amelyek a jelen Egyezmény tárgyát képező ügyekben hatáskörrel rendelkeznek, beleértve az ilyen kérdésekre vonatkozó szerződések megkötésének jogkörét is.
(3) A csatlakozási okiratot az UNESCO főigazgatójánál kell letétbe helyezni.

34. cikk
Hatálybalépés

Jelen Egyezmény három hónappal a harmincadik megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okirat letétbe helyezése után lép hatályba, de csak azon államok tekintetében, amelyek megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratukat ezen a napon, vagy ezt megelőzően letétbe helyezték. Minden más állam tekintetében három hónappal az után lép hatályba, hogy a megerősítő, elfogadó jóváhagyó vagy csatlakozási okiratot letétbe helyezték.

35. cikk
Szövetségi vagy nem egységállami berendezkedésű alkotmányos rendszerek

Az alábbi rendelkezések azokra a Részes Államokra vonatkoznak, amelyek szövetségi vagy nem egységállami berendezkedésű alkotmányos rendszerrel rendelkeznek:
a) jelen Egyezmény azon rendelkezései tekintetében, amelyek végrehajtása a szövetségi vagy központi törvényhozó szerv illetékességi körébe tartozik, a szövetségi vagy központi kormány kötelezettségei megegyeznek azon Részes Államok kötelezettségeivel, amelyek nem szövetségi típusúak;
b) jelen Egyezmény azon rendelkezései tekintetében, amelyek végrehajtása valamely, a szövetség alkotmányos rendje alapján törvényhozási intézkedések megtételére nem köteles szövetségi tagállam, tartomány vagy kanton illetékességi körébe tartozik, a szövetségi kormány tájékoztatja e tagállamok, tartományok vagy kantonok illetékes hatóságait az adott rendelkezésekről, és javasolja számukra azok elfogadását.

36. cikk
Az Egyezmény felmondása

(1) Bármely Részes Állam felmondhatja ezt az Egyezményt.
(2) A felmondás írásban, az UNESCO főigazgatójánál letétbe helyezett okirat útján történik.
(3) A felmondás a felmondást tartalmazó okirat kézhezvételétől számított tizenkettedik hónap elteltével lép hatályba. A felmondás annak hatálybalépéséig nem érinti a Részes Állam pénzügyi kötelezettségeit.

37. cikk

A letéteményes feladatai

Az UNESCO főigazgatója, mint jelen Egyezmény letéteményese tájékoztatja a Szervezet tagállamait, a 33. cikkben említett nem tagállamokat, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezetét a 32. és 33. cikk szerinti megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratok letétbe helyezéséről, valamint a 36. cikk szerinti felmondásokról.

38. cikk
Módosítások

(1) Bármely Részes Állam javaslatot tehet jelen Egyezmény módosítására a főigazgatóhoz eljuttatott írásbeli közleményben. A főigazgató valamennyi Részes Államhoz eljuttatja ezt a közleményt. Amennyiben a továbbítás időpontját követő hat hónapon belül a Részes Államok legalább fele kedvezően válaszol a felvetésre, a főigazgató a következő ülésen azt a Közgyűlés elé terjeszti megvitatásra és esetleges elfogadásra.
(2) A módosítások elfogadásához a jelenlevı és szavazó Részes Államok kétharmados többsége szükséges.
(3) Jelen Egyezmény módosításait elfogadásuk után a Részes Államok elé terjesztik megerősítésre, elfogadásra, jóváhagyásra vagy csatlakozásra.
(4) A módosítások csak az azokat megerősítő, elfogadó vagy jóváhagyó, illetve az azokhoz csatlakozó Részes Államok vonatkozásában lépnek hatályba, három hónappal azt követően, hogy az e cikk (3) bekezdése szerinti okiratokat a Részes Államok kétharmada letétbe helyezte. Ezen időpont után minden egyes Részes Állam tekintetében a megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okirat letétbe helyezésének napjától számított három hónap elteltével válik hatályossá a módosítás.
(5) A (3) és (4) bekezdésben leírt eljárás nem vonatkozik a Bizottság tagjainak számáról rendelkező 5. cikk módosítására. Ezek a módosítások elfogadásuk idıpontjában válnak hatályossá.
(6) Jelen Egyezményhez a módosítások e cikk (4) bekezdése szerinti hatálybalépését követően csatlakozó állam, amennyiben nem nyilatkozik eltérően,
a) az így módosított Egyezmény Részes Államának minősül; és
b) azon államok vonatkozásában, amelyek tekintetében ezek a módosítások nem hatályosak, a nem módosított Egyezmény Részes Államának minősül.

39. cikk
Hiteles szövegek

Jelen Egyezmény arab, kínai, angol, francia, orosz és spanyol nyelven készült, és az e nyelveken készült szövegeinek mindegyike egyaránt hiteles.

40. cikk
Nyilvántartásba vétel

Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 102. cikkével összhangban az Egyezményt az Egyesült Nemzetek Szervezetének Titkársága az UNESCO főigazgatójának kérelmére nyilvántartásba veszi.

The Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage 2003 /was adopted by the General Conference of the UNESCO, at its 32nd session, October 2003,

EGYEZMÉNY
A KULTURÁLIS KIFEJEZÉSEK SOKSZÍNŰSÉGÉNEK VÉDELMÉRŐL ÉS ELŐMOZDÍTÁSÁRÓL, 2005

Az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (a továbbiakban: UNESCO) Általános Konferenciája, 2005. október 3. és 21. között Párizsban tartott 33. ülésszakán,

megerősítve, hogy a kulturális sokszínűség az emberiség meghatározó jellemzője,

tudatában annak, hogy a kulturális sokszínűség az emberiség közös örökségét képezi, amelyet ápolni és őrizni kell mindenki javára,

figyelemmel arra, hogy a kulturális sokszínűség gazdag és változatos világot teremt, amely bővíti a választási lehetőségeket és gyarapítja az emberi képességeket és értékeket, és ezáltal a közösségek, népek és nemzetek fenntartható fejlődésének mozgatórugója,

emlékeztetve arra, hogy a demokrácia, a tolerancia, a társadalmi igazságosság, valamint a népek és kultúrák közötti kölcsönös tisztelet légkörében virágzó kulturális sokszínűség elengedhetetlen a helyi, nemzeti és nemzetközi szintű béke és biztonság szempontjából,

ünnepelve a kulturális sokszínűség jelentőségét az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában és más, egyetemesen elismert okmányokban kihirdetett emberi jogok és alapvető szabadságok teljes megvalósítása szempontjából,

hangsúlyozva a kultúrának a nemzeti és nemzetközi fejlesztéspolitikába, valamint a nemzetközi fejlesztési együttműködésbe stratégiai elemként történő beépítésének szükségességét, figyelembe véve az Egyesült Nemzetek Millenniumi Nyilatkozatát (2000) is, amely külön kiemeli a szegénység felszámolását,

figyelembe véve, hogy a kultúra sokféle formát ölt időben és térben, és hogy ez a sokszínűség az emberiséget alkotó népek és társadalmak azonosságtudatának és kulturális kifejezésmódjainak egyediségében és sokféleségében testesül meg,

elismerve a hagyományos tudás fontosságát, mint a szellemi és anyagi gazdagság forrásaként, különösen az őslakos népek ismeretrendszereinek jelentőségét és a fenntartható fejlődéshez való pozitív hozzájárulását, valamint megfelelő védelmük és elősegítésük szükségességét,

elismerve a kulturális kifejezések – beleértve azok tartalmát is – sokszínűségének védelme érdekében hozott intézkedések szükségességét, különösen olyan helyzetekben, amelyekben a kulturális kifejezésmódot a kihalás vagy a súlyos károsodás lehetősége fenyegeti,

hangsúlyozva a kultúra fontosságát a társadalmi kohézió szempontjából általában, különösen pedig a benne rejlő lehetőségeket a nők társadalmi helyzetének és szerepének javítása érdekébenben,

figyelemmel arra, hogy a gondolatok szabad áramlása erősíti a kulturális sokszínűséget, és

hogy ezt gyarapítja a kultúrák közötti folyamatos csere és kölcsönhatás,

újólag megerősítve, hogy a gondolat, a véleménynyilvánítás és az információ szabadsága, valamint a média sokszínűsége lehetővé teszik a kulturális kifejezések virágzását a társadalmakban,

felismerve, hogy a kulturális kifejezések sokszínűsége, beleértve a hagyományos kulturális kifejezéseket is, fontos tényező, ami lehetővé teszi az egyének és népek számára, hogy kifejezzék és megosszák másokkal gondolataikat és értékeiket,

emlékeztetve arra, hogy a nyelvi sokszínűség a kulturális sokszínűség egyik alapvető eleme, és *újólag megerősítve* az oktatásnak a kulturális kifejezések védelmében és előmozdításában betöltött alapvető szerepét,

figyelembe véve a kultúrák életképességének fontosságát – beleértve a kisebbségekhez tartozó személyek és őslakos népek számára is – amint az megnyilvánul a hagyományos kulturális kifejezéseik megalkotásának, terjesztésének, megosztásának és az azokhoz való hozzáférésnek a szabadságában, saját fejlődésük elősegítése érdekében,

hangsúlyozva a kulturális kölcsönhatás és kreativitás alapvető szerepét, amely gyarapítja és megújítja a kulturális kifejezéseket, valamint megerősíti azoknak a szerepét, akik a kultúra fejlődése érdekében dolgoznak, így mozdítva elő az egész társadalom előrehaladását,

elismerve a szellemi tulajdonjogok fontosságát a kulturális kreativitásban részt vevő személyek támogatása révén,

meggyőződve arról, hogy a kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások mind gazdasági, mind kulturális természetűek, mert azonosságtudatot, értékeket és jelentéseket hordoznak, és ezért nem kezelhetők úgy, mintha kizárólag kereskedelmi értéket hordoznának,

megállapítva, hogy miközben a globalizáció folyamatai, amelyeket az információ- és kommunikációtechnológia gyors fejlődése segített elő, páratlan feltételeket teremtenek a kultúrák közötti kölcsönhatás megerősítéséhez, egyben kihívást is jelentenek a kulturális sokszínűség számára, nevezetesen a gazdag és szegény országok közötti egyenlőtlenségek veszélye tekintetében,

figyelemmel az UNESCO különleges megbízatására, amelynek értelmében biztosítania kell a kulturális sokszínűség tiszteletben tartását, és olyan nemzetközi egyezményeket kell javasolnia, amelyek szükségesek lehetnek a gondolatok szó és kép útján történő szabad áramlásának elősegítése érdekében,

hivatkozva az UNESCO által elfogadott nemzetközi jogi okmányok rendelkezéseire a kulturális sokszínűségről és a kulturális jogok gyakorlásáról, és különösen a 2001. évi Egyetemes nyilatkozatra a kulturális sokszínűségről,

2005. október 20-án *elfogadja* ezt az Egyezményt.

I. Célkitűzések és vezérelvek

1. cikk - Célkitűzések

Ennek az Egyezménynek a célkitűzései a következők:

(a) a kulturális kifejezések sokszínűségének védelme és előmozdítása;

(b) olyan feltételek megteremtése, amelyek lehetővé teszik a kultúrák virágzását és szabad kölcsönhatását kölcsönösen előnyös módon;

(c) a kultúrák közötti párbeszéd ösztönzése a világban zajló kulturális cserék szélesebb körűvé és kiegyensúlyozottá tételének biztosítása céljából, a kultúrák közötti tisztelet és a békekultúra előmozdítása érdekében;

(d) a kultúrák közti együttműködés előmozdítása a kulturális kölcsönhatás fejlesztése érdekében, a népek közötti hídépítés szellemében;

(e) a kulturális kifejezések sokszínűsége iránti tisztelet előmozdítása, valamint értékének tudatosítása helyi, nemzeti és nemzetközi szinten;

(f) a kultúra és a fejlődés közötti kapcsolat jelentőségének megerősítése minden ország, de különösen a fejlődő országok esetében, valamint e kapcsolat valós értékének elismerése érdekében folytatott nemzeti és nemzetközi fellépés támogatása;

(g) a kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások – mint az azonosságtudat, értékek és jelentés hordozói – megkülönböztető jellegének elismerése;

(h) az államok arra vonatkozó szuverén jogának megerősítése, hogy fenntartsák, elfogadják és megvalósítsák azokat a politikákat és intézkedéseket, amelyeket megfelelőnek tartanak a területükön lévő kulturális kifejezések sokszínűségének védelme és előmozdítása érdekében;

(i) a nemzetközi együttműködésnek és szolidaritásnak a partnerség szellemében történő megerősítése, különösen a fejlődő országok azon képességeinek növelése érdekében, hogy védjék és előmozdítsák a kulturális kifejezések sokszínűségét.

2. cikk - Vezérelvek

1. Az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásának elve

A kulturális sokszínűség csak úgy védhető és mozdítható elő, ha biztosítják az olyan emberi jogokat és alapvető szabadságokat, mint a vélemény, az információ és a kommunikáció szabadsága, csakúgy, mint az egyének lehetősége a kulturális kifejezések megválasztására. Senki sem hivatkozhat ennek az Egyezménynek a rendelkezéseire az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában foglalt, vagy a nemzetközi jog által biztosított emberi jogok és alapvető szabadságok megsértésének vagy hatályuk korlátozásának céljával.

2. A szuverenitás elve

Az államoknak, az Egyesült Nemzetek Alapokmányával és a nemzetközi jog alapelveivel

összhangban, szuverén joguk van arra, hogy politikákat és intézkedéseket fogadjanak el annak érdekében, hogy védjék és előmozdítsák kulturális kifejezések sokszínűségét a saját területükön.

3. Minden kultúra egyenlő méltóságának és tiszteletének elve

A kulturális kifejezések sokszínűségének védelme és előmozdítása feltételezi valamennyi kultúra egyenlő méltóságának és tiszteletének elismerését, beleértve a kisebbségekhez tartozó személyek és az őslakos népek kultúráját is.

4. A nemzetközi szolidaritás és együttműködés elve

A nemzetközi együttműködésnek és szolidaritásnak arra kell irányulnia, hogy képessé tegye valamennyi országot, különösen a fejlődő országokat, hogy helyi, nemzeti és nemzetközi szinten létrehozzák és megerősítsék a kulturális kifejezésükhöz szükséges eszközeiket, beleértve kulturális iparágaikat, tekintet nélkül arra, hogy azok most jönnek létre, vagy már léteznek.

5. A fejlődés gazdasági és kulturális vonatkozásai kiegészítő jellegének elve

Mivel a kultúra a fejlődés egyik alapvető mozgatórugója, a fejlődés kulturális vonatkozásai ugyanolyan fontosak, mint a gazdaságiak, és az egyének és népek alapvető joga azokban részt venni, és előnyeiből részesülni.

6. A fenntartható fejlődés elve

A kulturális sokszínűség gazdag erőforrás az egyének és társadalmak számára. A kulturális sokszínűség védelme, előmozdítása és fenntartása a fenntartható fejlődés elengedhetetlen feltétele a jelen és a jövő generációk javára.

7. A méltányos hozzáférés elve

Az egész világból származó kulturális kifejezések gazdag és sokszínű skálájához való méltányos hozzáférés, valamint a kultúráknak a kifejezési és terjesztési eszközökhöz való hozzáférése fontos elemeit képezik a kulturális sokszínűség megerősítésének és a kölcsönös megértés ösztönzésének.

8. A nyitottság és az egyensúly elve

Amikor az államok intézkedéseket fogadnak el a kulturális kifejezések sokszínűségének támogatására, törekedniük kell arra, hogy megfelelő módon előmozdítsák a világ egyéb kultúrái felé való nyitottságot, és hogy biztosítsák az intézkedések alkalmazkodását az ebben az Egyezményben rögzített célkitűzésekhez.

II. Hatály

3. cikk - Hatály

Ezt az Egyezményt a Felek által elfogadott, a kulturális kifejezések sokszínűségének védelmére és előmozdítására irányuló politikákra és intézkedésekre kell alkalmazni.

III. Fogalom-meghatározások

4. cikk - Fogalom-meghatározások

Ennek az Egyezménynek az alkalmazásában:

1. Kulturális sokszínűség

A "kulturális sokszínűség" azon módok sokasága, amelyek révén csoportok és társadalmak kultúrái kifejeződnek. Ezek a kifejezések csoportokon és társadalmakon belül és azok között terjednek.

A kulturális sokszínűség nemcsak azokban a különféle formákban nyilvánul meg, amelyeken keresztül – a kulturális kifejezések változatosságának köszönhetően – az emberiség kulturális öröksége kifejeződik, gazdagodik és átadásra kerül, hanem a művészi alkotás, előállítás, terjesztés, elosztás és a műélvezet különböző módjain keresztül is, a felhasznált eszköztől és technológiától függetlenül.

2. Kulturális tartalom

A "kulturális tartalom" a szimbolikus jelentésre, a művészi dimenzióra és a kulturális értékekre vonatkozik, amelyek kulturális azonosságtudatból erednek, vagy azt fejezik ki.

3. Kulturális kifejezések

A "kulturális kifejezések" azok a kifejezések, amelyek az egyének, a csoportok és a társadalmak kreativitásának az eredményei, és amelyek kulturális tartalmat hordoznak.

4. Kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások

A "kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások" azok a tevékenységek, áruk és szolgáltatások, amelyek sajátos jellegük, felhasználásuk vagy végcéljuk szerint kulturális kifejezéseket testesítenek meg vagy közvetítenek, függetlenül attól, hogy kereskedelmi értékkel bírnak-e. A kulturális tevékenység önmaga is lehet cél, vagy hozzájárulhat kulturális áruk előállításához és szolgáltatások nyújtásához.

5. Kulturális iparágak

A "kulturális iparágak" azok az iparágak, amelyek a fenti 4. pontban meghatározott kulturális árukat vagy szolgáltatásokat állítanak elő, illetve terjesztenek.

6. Kulturális politikák és intézkedések

A "kulturális politikák és intézkedések" azokat a kultúrával kapcsolatos, helyi, nemzeti, regionális vagy nemzetközi szintű politikákat és intézkedéseket jelentik, amelyek magára a kultúrára irányulnak, vagy céljuk, hogy közvetlen hatást fejtsenek ki az egyének, csoportok vagy társadalmak kulturális kifejezéseire, beleértve a kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások megteremtésére, előállítására, terjesztésére és elosztására, valamint az ezekhez való hozzáférésre gyakorolt hatást.

7. Védelem

A "védelem" olyan intézkedések elfogadását jelenti, amelyek a kulturális kifejezések sokszínűségének megőrzésére, megóvására és megerősítésére irányulnak.

A "védeni" kifejezés ilyen intézkedések foganatosítását jelenti.

8. Kultúrák közötti együttműködés

Az "kultúrák közötti együttműködés" a különböző kultúrák létére és méltányos kölcsönhatására, valamint annak lehetőségére utal, hogy párbeszéd és kölcsönös tisztelet útján kölcsönösen megosztható kulturális kifejezések jöjjenek létre.

IV. A Felek jogai és kötelezettségei

5. cikk - A jogokra és kötelezettségekre vonatkozó általános szabály

1. A Felek, az Egyesült Nemzetek Alapokmányával, a nemzetközi jog elveivel és az egyetemesen elismert emberi jogi okmányokkal összhangban, újólag megerősítik szuverén jogukat arra, hogy megfogalmazzák és megvalósítsák kulturális politikájukat, és hogy intézkedéseket fogadjanak el a kulturális kifejezések sokszínűségének védelme és előmozdítása érdekében, és hogy megerősítsék a nemzetközi együttműködést ezen Egyezmény céljainak megvalósítása végett.

2. Amikor egy Fél politikát valósít meg és intézkedéseket hajt végre annak érdekében, hogy védje és előmozdítsa területén a kulturális kifejezések sokszínűségét, politikáinak és intézkedéseinek összhangban kell lenniük ennek az Egyezménynek a rendelkezéseivel.

6. cikk - A Felek jogai nemzeti szinten

1. A 4. cikk 6. bekezdésében meghatározott kulturális politikái és intézkedései keretében, valamint figyelembe véve egyedi körülményeit és szükségleteit, bármely Fél elfogadhat olyan intézkedéseket, amelyek arra irányulnak, hogy védje és előmozdítsa területén a kulturális kifejezések sokszínűségét.

2. Ezek az intézkedések az alábbiakat foglalhatják magukban:

(a) a kulturális kifejezések sokszínűségének védelmére és előmozdítására irányuló szabályozási intézkedések;

(b) olyan intézkedések, amelyek – megfelelő módon – lehetőséget nyújtanak a hazai kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások számára, hogy megtalálják helyüket az ország területén rendelkezésre álló kulturális tevékenységek, javak és szolgáltatások összessége között, megalkotásuk, előállításuk, terjesztésük, elosztásuk és élvezetük tekintetében, beleértve az említett tevékenységekkel, árukkal és szolgáltatásokkal összefüggésben használt nyelvre vonatkozó rendelkezéseket is;

(c) olyan intézkedések, amelyek arra irányulnak, hogy a hazai független kulturális iparágak és az informális ágazat területén tevékenységet végzők hatékonyan hozzáférjenek a kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások előállításának, terjedésének és terjesztésének eszközeihez;

(d) intézkedések, amelyek arra irányulnak, hogy közpénzből támogatást biztosítsanak;

(e) intézkedések, amelyek arra irányulnak, hogy ösztönözzék a non-profit szervezeteket, a köz- és magánintézményeket, a művészeket és más kulturális szakembereket, hogy fejlesszék és előmozdítsák a gondolatok és kulturális kifejezések, valamint a kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások szabad cseréjét és szabad áramlását, és hogy ösztönözzék mind az

alkotói, mind a vállalkozói szellemet tevékenységükben;

(f) intézkedések, amelyek – megfelelő módon – közintézmények létrehozására és támogatására irányulnak;

(g) intézkedések, amelyek arra irányulnak, hogy segítsék és támogassák a művészeket és másokat, akik a kulturális kifejezések megteremtésében részt vesznek;
(h) intézkedések, amelyek célja a média sokszínűségének előmozdítása, beleértve a közszolgálati műsorszolgáltatást is.

7. cikk - Intézkedések a kulturális kifejezések előmozdítására

1. A Felek erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy területükön olyan környezetet hozzanak létre, amely arra ösztönöz egyéneket és társadalmi csoportokat, hogy:

(a) saját kulturális kifejezésmódjaikat létrehozzák, előállítsák, terjesszék, elosszák, és azokhoz hozzáférjenek, megfelelő figyelmet fordítva a nők és különböző társadalmi csoportok, beleértve a kisebbségekhez tartozó személyek és az őslakos népek különleges körülményeire és szükségleteire;

(b) a területükről és a világ más országaiból származó sokszínű kulturális kifejezésekhez hozzáférjenek.

2. A Felek erőfeszítéseket tesznek arra is, hogy elismerjék a művészek, az alkotói folyamatban résztvevők, a kulturális közösségek és a munkájukat támogató szervezetek értékes hozzájárulását, és a kulturális kifejezések sokszínűségének gyarapításában játszott központi szerepüket.

8. cikk - Intézkedések a kulturális kifejezések védelmére

1. Az 5. és 6. cikk rendelkezéseinek sérelme nélkül valamely Fél megállapíthatja olyan különleges helyzetek fennállását, amelyben a területén lévő kulturális kifejezések a megszűnés veszélyének vagy súlyos fenyegetésnek vannak kitéve, vagy más okból haladéktalan védelmet igényelnek.

2. A Felek az 1. bekezdésben említett helyzetek fennállásakor ennek az Egyezménynek a rendelkezéseivel összhangban minden megfelelő intézkedést megtehetnek a kulturális kifejezések védelme és megőrzése érdekében.

3. A Felek jelentésben számolnak be a 23. cikkben hivatkozott Kormányközi Bizottságnak valamennyi olyan intézkedésről, melyet a helyzetből eredő kívánalmak kielégítésére hoztak, és a Bizottság megfelelő ajánlásokat tehet.

9. cikk – Információ-megosztás és átláthatóság

A Felek:

(a) az UNESCO-hoz négyévente benyújtott jelentésükben megfelelő információt szolgáltatnak a kulturális kifejezések sokszínűségének a területükön és nemzetközi szinten történő védelme és előmozdítása érdekében hozott intézkedésekről;

(b) az erre az Egyezményre vonatkozó információ megosztásáért felelős kapcsolattartót jelölnek ki;

(c) megosztják és kicserélik a kulturális kifejezések sokszínűségének védelmével és előmozdításával kapcsolatos információt.

10. cikk - Oktatás és társadalmi tudatosság

A Felek:

(a) ösztönzik és elősegítik annak megértését, hogy milyen fontos a kulturális kifejezések sokszínűségének védelme és előmozdítása, többek között az oktatásra és a társadalmi tudatosság növelésére irányuló programok révén;

(b) e cikk célkitűzésének elérése érdekében együttműködnek a többi Féllel, valamint nemzetközi és regionális szervezetekkel;

(c) erőfeszítéseket tesznek a kreativitás ösztönzésére és az előállítási kapacitás megerősítésére a kulturális iparágak területén létrehozott oktatási, képzési és csereprogramok révén. Ezeket az intézkedéseket olyan módon kell átültetni, hogy ne gyakoroljanak kedvezőtlen hatást hagyományos előállítási formákra.

11. cikk - A civil társadalom részvétele

A Felek elismerik a civil társadalom alapvető szerepét a kulturális kifejezések sokszínűségének védelmében és előmozdításában. A Felek bátorítják a civil társadalom aktív részvételét az ezen Egyezmény célkitűzéseinek elérése érdekében tett erőfeszítéseikben.

12. cikk - A nemzetközi együttműködés előmozdítása

A Felek erőfeszítéseket tesznek kétoldalú, regionális és nemzetközi együttműködésük megerősítésére annak érdekében, hogy megfelelő feltételeket teremtsenek a kulturális kifejezések sokszínűségének előmozdítására, figyelembe véve különösen a 8. és 17. cikkben hivatkozott helyzeteket, jelesen azért, hogy:

(a) megkönnyítsék a Felek közötti párbeszédet a kulturális politikáról;

(b) megerősítsék a közszféra stratégiai és irányítási kapacitásait a kulturális közintézményekben, szakmai és nemzetközi kulturális cserék, valamint a tapasztalatok megosztása révén;

(c) megerősítsék a partnerséget a civil társadalommal, a nem kormányzati szervezetekkel és a magánszektorral, valamint ezek között, a kulturális kifejezések sokszínűségének támogatása és előmozdítása érdekében;

(d) előmozdítsák az új technológiák használatát és ösztönözzék a partnerséget az információ-megosztás és a kulturális megértés, valamint a kulturális kifejezések

sokszínűségének támogatása érdekében;

(e) ösztönözzék a koprodukciós és közös terjesztési megállapodások megkötését.

13. cikk - A kultúra integrálása a fenntartható fejlődésbe

A Felek erőfeszítéseket tesznek, hogy integrálják a kultúrát minden szintű fejlesztési politikájukba annak érdekében, hogy megteremtsék a fenntartható fejlődést elősegítő feltételeket, és ebben a keretben támogassák a kulturális kifejezések sokszínűségének védelméhez és előmozdításához kapcsolódó tényezőket.

14. cikk - Fejlesztési együttműködés

A Felek erőfeszítéseket tesznek arra, hogy támogassák a fenntartható fejlődésre és a szegénység visszaszorítására irányuló együttműködést, különös tekintettel a fejlődő országok sajátos igényeire, egy dinamikus kulturális ágazat kialakulásának elősegítése érdekében, többek között a következő módokon:

(a) a fejlődő országok kulturális iparágainak megerősítése az alábbiak révén:

(i) a kulturális előállítási és elosztási kapacitás megteremtése és megerősítése a fejlődő országokban;
(ii) kulturális tevékenységeiknek, áruiknak és szolgáltatásaiknak a világpiacra és a nemzetközi elosztási csatornákba szélesebb körben való eljutásának megkönnyítése;
(iii) életképes helyi és regionális piacok kialakulásának lehetővé tétele;
(iv) ahol lehetséges, megfelelő intézkedések elfogadása a fejlett országokban annak érdekében, hogy a fejlődő országok kulturális tevékenységei, árui és szolgáltatásai könnyebben jussanak területükre;
(v) az alkotó munka támogatása és a fejlődő országok művészei számára a mobilitás megkönnyítése a lehetséges mértékben;
(vi) a fejlett és fejlődő országok közötti megfelelő együttműködés ösztönzése, többek között a zene- és filmművészet területén;

(b) képességek erősítése az információ-, a tapasztalat- és szakértelemcsere, valamint a humán erőforrás képzése révén a fejlődő országok köz- és magánszektoraiban, többek között a stratégiai és az irányítási kapacitás, a politika kidolgozása és megvalósítása, a kulturális kifejezések előmozdítása és terjesztése, a kis-, közép-, és mikrovállalkozások fejlesztése, a technológiák alkalmazása és a képességek fejlesztése és átadása terén;

(c) technológiaátadás a technológiák és a know-how átadását ösztönző megfelelő intézkedések bevezetése révén, különösen a kulturális iparágak és vállalkozások területén;

(d) pénzügyi támogatás révén:

(i) a Nemzetközi Alap a Kulturális Sokszínűségért létrehozásával, a 18. cikk szerint;
(ii) hivatalos fejlesztési támogatás nyújtása megfelelő módon, beleértve a technikai segítségnyújtást a kreativitás ösztönzésére és támogatására;
(iii) a pénzügyi segítségnyújtás egyéb formái, mint például alacsony kamatozású hitelek, pénzügyi támogatások és más finanszírozási mechanizmusok.

15. cikk - Együttműködési megállapodások

A Felek ösztönzik a partnerség fejlődését a közszféra és magánszektor, valamint a non-profit szervezetek között és azokon belül annak érdekében, hogy együttműködjenek a fejlődő országokkal a kulturális kifejezések sokszínűségének védelmére és előmozdítására irányuló kapacitásaik megerősítésében. Ezek az újító jellegű partnerségek, a fejlődő országok gyakorlati igényeinek megfelelően, az infrastruktúra, a humán erőforrások és a politikák továbbfejlesztésére, valamint a kulturális tevékenységek, áruk és szolgáltatások cseréjére összpontosítanak.

16. cikk - Kedvezményes elbánás a fejlődő országok számára

A fejlett országok elősegítik a fejlődő országokkal folytatott kulturális cseréket azáltal, hogy megfelelő intézményi és jogi keretek révén kedvezményes elbánást biztosítanak a fejlődő országok művészeinek és a kultúra más szakembereinek és művelőinek, valamint kulturális áruiknak és szolgáltatásaiknak

17. cikk - Nemzetközi együttműködés olyan helyzetekben, ahol a kulturális kifejezések súlyos fenyegetésnek vannak kitéve

A Felek együttműködnek a kölcsönös segítségnyújtásban, valamint – különös tekintettel a fejlődő országokra – a 8. cikkben meghatározott helyzetekben.

18. cikk – Nemzetközi Alap a Kulturális Sokszínűségért

1. A "Nemzetközi Alap a Kulturális Sokszínűségért” (a továbbiakban: Alap) ezennel létrehozásra kerül.

2. Az Alap az UNESCO Pénzügyi Szabályzatának megfelelően létrehozott letéti alapokból áll.

3. Az Alap forrásai az alábbiak:

(a) a Felek önkéntes hozzájárulásai;

(b) az UNESCO Általános Konferenciája által erre a célra előirányzott pénzeszközök;

(c) felajánlások, adományok, vagy hagyatékok, amelyeket más államok; az Egyesült Nemzetek rendszerének más szervezetei vagy programjai, más regionális vagy nemzetközi szervezetek; és köz- vagy magán testületek, vagy magánszemélyek ajánlottak fel;

(d) az Alap forrásai után esedékes kamatok;

(e) az Alap javára rendezett gyűjtések és rendezvények bevételei;

(f) bármilyen más, az Alap szabályzata által engedélyezett forrás.

4. Az Alap forrásainak a felhasználásáról a Kormányközi Bizottság dönt a 22. cikkben hivatkozott Felek Konferenciája által meghatározott irányelvek alapján.

5. A Kormányközi Bizottság elfogadhat felajánlásokat és a segítségnyújtás egyéb formáit általános és különleges célokra egyes meghatározott projektek vonatkozásában, amennyiben ezeket a projekteket már előzőleg jóváhagyta.

6. Semmiféle politikai, gazdasági, vagy más, a jelen Egyezmény célkitűzéseivel összeegyeztethetetlen feltétel nem köthető az Alaphoz való felajánlásokhoz.

7. A Felek törekszenek arra, hogy a jelen Egyezmény végrehajtása érdekében rendszeresen önkéntes hozzájárulásokat tesznek.

19. cikk - Információcsere, -elemzés és -terjesztés

1. A Felek megállapodnak abban, hogy információt és szakmai tapasztalatokat cserélnek a kulturális kifejezések sokszínűségével kapcsolatos adatgyűjtésről és statisztikákról, valamint e sokszínűség védelme és előmozdítása érdekében alkalmazott legjobb gyakorlatokra vonatkozóan.

2. Az UNESCO, a Titkársága számára rendelkezésre álló mechanizmusok segítségével, segíti minden fontos információ, statisztika és tapasztalatok gyűjtését, elemzését és terjesztését.

3. Az UNESCO adatbázist hoz létre és tart naprakészen a kulturális kifejezések területén működő különböző szektorokról, valamint kormányzati, magán- és non-profit szervezetekről.

4. Az adatgyűjtés elősegítése érdekében az UNESCO különleges figyelmet szentel azon Felek képességeinek és szakértelmének megerősítésére, amelyek ilyen segítségnyújtás iránti kérelemmel fordulnak hozzá.

5. Az ebben a cikkben meghatározott információgyűjtés kiegészíti a 9. cikk rendelkezései szerint összegyűjtött információkat.

V. Más jogi okmányokhoz fűződő kapcsolat

20. cikk - Más szerződésekhez fűződő kapcsolat: kölcsönös támogatás, kiegészítő jelleg és alá nem rendeltség

1. A Felek elismerik, hogy jóhiszeműen teljesítik a jelen Egyezményben, illetve bármilyen más olyan szerződésben foglalt kötelezettségeiket, amelynek részesei. Ennek megfelelően, a jelen Egyezménynek bármely más szerződés alá rendelése nélkül:

(a) ösztönzik a kölcsönös támogatást a jelen Egyezmény és bármilyen más szerződés között, amelynek részesei; és

(b) amikor más olyan szerződést értelmeznek és alkalmaznak, amelynek részesei, vagy amikor egyéb nemzetközi kötelezettséget vállalnak, a Felek figyelembe veszik a jelen Egyezmény vonatkozó rendelkezéseit.

2. Jelen Egyezményben semmi sem értelmezhető olyan módon, amely megváltoztatná a Felek bármilyen más olyan szerződésekből eredő jogait és kötelezettségeit, amelyeknek

részesei.

21. cikk - Nemzetközi egyeztetés és koordinálás

A Felek vállalják, hogy előmozdítják ennek az Egyezménynek a célkitűzéseit és elveit más nemzetközi fórumokon. Ennek érdekében a Felek megfelelőképpen konzultálnak egymással szem előtt tartva ezeket a célkitűzéseket és elveket.

VI. Az Egyezmény szervei

22. cikk - A Felek Konferenciája

1. Létrejön a Felek Konferenciája. A Felek Konferenciája a jelen Egyezmény teljes jogkörű és legfelsőbb szerve.

2. A Felek Konferenciája kétévenként rendes ülést tart, lehetőség szerint az UNESCO Általános Konferenciájának a keretében. A Felek Konferenciájának rendkívüli ülésére kerülhet sor, ha a Konferencia így dönt, vagy ha a Felek legalább egyharmada ilyen kéréssel fordul a Kormányközi Bizottsághoz.

3. A Felek Konferenciája elfogadja saját Eljárási Szabályzatát.

4. A Felek Konferenciájának feladatai közé tartozik, többek között:

(a) a Kormányközi Bizottság tagjainak megválasztása;

(b) a Feleknek a jelen Egyezményre vonatkozó jelentéseinek az átvétele és megvizsgálása, amelyeket a Kormányközi Bizottság juttat el hozzá;

(c) kérésére a Kormányközi Bizottság által készített működési irányelvek jóváhagyása;

(d) bármely egyéb intézkedés megtétele, amelyet a jelen Egyezmény célkitűzéseinek előmozdítása érdekében szükségesnek ítél.

23. cikk - Kormányközi Bizottság

1. Az UNESCO keretén belül létrejön a Kulturális Kifejezések Sokszínűségének Védelmével és Előmozdításával foglalkozó Kormányközi Bizottság (a továbbiakban: Kormányközi Bizottság). A Kormányközi Bizottság az Egyezmény 18 Részes Államának képviselőiből áll, akiket négyéves időszakra a Felek Konferenciája választ meg, a 29. cikkel összhangban a jelen Egyezmény hatályba lépését követően.

2. A Kormányközi Bizottság évente ülésezik.

3. A Kormányközi Bizottság a Felek Konferenciájának irányítása alatt és útmutatása alapján működik, és annak tartozik beszámolási kötelezettséggel.

4. A Kormányközi Bizottság tagjainak száma 24 főre emelkedik, amint az Egyezmény Részes Feleinek a száma eléri az ötvenet.

5. A Kormányközi Bizottság tagjainak megválasztása a kiegyensúlyozott földrajzi képviselet és a rotáció elvén alapszik.

6. A jelen Egyezmény által ráruházott egyéb kötelezettségek sérelme nélkül a Kormányközi Bizottság feladatai a következők:

(a) előmozdítja a jelen Egyezmény célkitűzéseit, ösztönzi és nyomon követi azok megvalósítását;

(b) előkészíti és a Felek Konferenciája elé, annak kérésére, jóváhagyásra beterjeszti az Egyezmény rendelkezéseinek megvalósítására és alkalmazására vonatkozó működési irányelveket;

(c) a Felek Konferenciája elé terjeszti az Egyezmény Felei által benyújtott jelentéseket, észrevételeivel és azok tartalmáról szóló összefoglalóval együtt;

(d) megfelelő ajánlásokat tesz az Egyezmény Felei által tudomására hozott helyzetekben, a jelen Egyezmény vonatkozó rendelkezéseivel, és különösen a 8. cikkével összhangban;

(e) konzultációs eljárásokat és más mechanizmusokat hoz létre annak érdekében, hogy előmozdítsa a jelen Egyezmény célkitűzéseit és elveit más nemzetközi fórumokon;

(f) minden más feladatot ellát, amire a Felek Konferenciája felkéri.

7. A Kormányközi Bizottság, Eljárási Szabályzatának megfelelően, köz- vagy magánszervezeteket, illetve egyéneket bármikor meghívhat az üléseire annak érdekében, hogy meghatározott kérdésekről konzultáljon velük.

8. A Kormányközi Bizottság elkészíti és a Felek Konferenciája elé jóváhagyásra beterjeszti saját Eljárási Szabályzatát.

24. cikk - Az UNESCO Titkársága

1. Az Egyezmény szerveit az UNESCO Titkársága segíti.

2. A Titkárság előkészíti a Felek Konferenciájának és a Kormányközi Bizottságnak a dokumentumait, a találkozók napirendjét, valamint segítséget nyújt határozataik végrehajtásában, és ezekről jelentést készít.

VII. Záró rendelkezések

25. cikk - Viták rendezése

1. A jelen Egyezmény értelmezésének, illetve alkalmazásának kérdésében a Felek között felmerülő vita esetén a Felek tárgyalás útján keresik a megoldást.

2. Amennyiben az érintett Felek tárgyalás útján nem tudnak egyezségre jutni, közösen egy harmadik Fél jószolgálatát kérhetik, vagy közvetítéséért folyamodhatnak.

3. Amennyiben a jószolgálatot, vagy a közvetítést nem vállalják, illetve a vita nem

rendeződik tárgyalás, jószolgálat vagy közvetítés útján, úgy az egyik Fél békéltető eljárásért folyamodhat a jelen Egyezmény Mellékletének eljárásával összhangban. A Felek jóhiszeműen mérlegelik az Egyeztető Bizottságnak a vita megoldására tett javaslatait.

4. Bármely Fél a megerősítéskor, elfogadáskor, jóváhagyáskor vagy csatlakozáskor nyilatkozatot tehet arról, hogy nem ismeri el a fenti békéltető eljárást. Bármely ilyen nyilatkozatot tevő Fél bármikor visszavonhatja ezt a nyilatkozatot az UNESCO főigazgatójához eljuttatott értesítés útján.

26. cikk - Tagállamok általi megerősítés, elfogadás, jóváhagyás vagy csatlakozás

1. Jelen Egyezmény az UNESCO tagállamai számára nyitva áll - alkotmányos eljárásaikkal összhangban - megerősítésre, elfogadásra, jóváhagyásra vagy csatlakozásra.

2. A megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratokat az UNESCO főigazgatójánál kell letétbe helyezni.

27. cikk - Csatlakozás

1. Jelen Egyezmény csatlakozásra nyitva áll minden olyan állam számára, amely nem tagja az UNESCO-nak, de tagja az Egyesült Nemzeteknek, vagy bármely szakosított intézményének, és amelyet az UNESCO Általános Konferenciája csatlakozásra meghív.

2. Jelen Egyezmény csatlakozásra nyitva áll az olyan területek számára is, amelyek az Egyesült Nemzetek által elismert teljes körű belső önkormányzattal rendelkeznek, de a Közgyűlés 1514 (XV.) határozata értelmében nem rendelkeznek teljes függetlenséggel, és amelyek hatáskörrel bírnak a jelen Egyezmény által érintett ügyekben, beleértve az ilyen kérdésekre vonatkozó szerződések megkötésének jogkörét is.

3. Az alábbi rendelkezéseket kell alkalmazni a regionális gazdasági integrációs szervezetek esetében:

(a) Jelen Egyezmény csatlakozásra nyitva áll bármely olyan regionális gazdasági integrációs szervezet számára is, amelyet – az alábbiak kivételével – a Részes Felekkel azonos módon kötnek az Egyezmény rendelkezései;

(b) Amennyiben egy ilyen szervezet egy vagy több tagállama is Részese a jelen Egyezménynek, a szervezet és az érintett tagállam, illetve tagállamok döntenek a jelen Egyezményből eredő kötelezettségeik végrehajtására vonatkozó felelősségükről. Ez a felelősség-megosztás akkor lép életbe, amikor a (c) pont szerinti bejelentési eljárás megtörténik. A szervezet és a tagállamok nem gyakorolhatják egyidejűleg a jelen Egyezményből eredő jogaikat. Továbbá a regionális gazdasági integrációs szervezetek, a hatáskörükbe tartozó ügyekben, szavazati joguk gyakorlásakor annyi szavazattal rendelkeznek, ahány tagállamuk Részese a jelen Egyezménynek. Az ilyen szervezet nem gyakorolhatja szavazati jogát, ha bármely tagállama él saját szavazati jogával, és fordítva;

(c) Egy regionális gazdasági integrációs szervezet és tagállama vagy tagállamai, amelyek a (b) pont szerint megegyeztek a felelősség-megosztásban, az alábbi módon tájékoztatják a Feleket a javasolt feladat-megosztásról:

(i) az ilyen szervezet, csatlakozási okiratában, a felelősség-megosztás pontos megjelölésével nyilatkozik az Egyezmény által szabályozott kérdések vonatkozásában;
(ii) a vonatkozó felelősségek utólagos módosítása esetén a regionális gazdasági integrációs szervezet tájékoztatja a letéteményest a felelősségek módosítására vonatkozó mindennemű javaslatról; a letéteményes pedig tájékoztatja a Feleket az ilyen módosításról;

(d) Egy regionális gazdasági integrációs szervezet tagállamait, amelyek a jelen Egyezmény Részeseivé válnak, úgy kell tekinteni, hogy megtartják hatáskörüket minden olyan ügyben, melyek tekintetében nem jelentették be a letéteményesnél hatáskör átruházását a szervezetre;

(e) "Regionális gazdasági integrációs szervezet" az Egyesült Nemzetek, vagy annak egyik szakosított intézménye szuverén tagállamaiból álló olyan szervezetet jelentik, amelyre ezek az államok átruházták hatáskörüket a jelen Egyezmény által szabályozott ügyekben, és amelyet belső eljárásaival összhangban felhatalmaztak arra, hogy Részes Féllé váljon.

4. A csatlakozási okiratot az UNESCO főigazgatójánál kell letétbe helyezni.

28. cikk - Kapcsolattartó

A jelen Egyezmény Részesévé váláskor a Felek, a 9. cikkben foglaltaknak megfelelően kapcsolattartót jelölnek ki.

29. cikk - Hatálybalépés

1. Jelen Egyezmény a harmincadik megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okirat letétbe helyezését követő három hónap elteltével lép hatályba, azonban kizárólag azon államok, vagy regionális gazdasági integrációs szervezetek tekintetében, amelyek a vonatkozó megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratukat ezen a napon, vagy ezt megelőzően helyezték letétbe. Minden más Fél tekintetében a megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okiratuk letétbe helyezését követő három hónap elteltével lép hatályba.

2. Ezen cikk értelmében egy regionális gazdasági integrációs szervezet által letétbe helyezett semmilyen okirat nem tekinthető az említett szervezet tagállamai által már letétbe helyezett okiratok kiegészítésének.

30. cikk - Szövetségi vagy nem egységállami berendezkedésű alkotmányos rendszerek

Elismerve, hogy a nemzetközi egyezmények a Felekre nézve, alkotmányos rendszerüktől függetlenül, egyformán kötelezőek, az alábbi rendelkezések alkalmazandók a szövetségi vagy nem egységállami berendezkedésű alkotmányos rendszerrel rendelkező Felekre:

(a) jelen Egyezménynek azon rendelkezéseit illetően, amelyek végrehajtása szövetségi vagy központi törvényhozó szerv illetékességi körébe tartozik, a szövetségi vagy központi kormány kötelezettségei megegyeznek azon Felek kötelezettségeivel, amelyek nem szövetségi államok;

(b) jelen Egyezménynek azon rendelkezéseit illetően, amelyek végrehajtása valamely szövetség alkotmányos rendje alapján törvényhozási intézkedésekre nem köteles önálló alkotmányos egységek, úgy mint államok, megyék, tartományok vagy kantonok illetékességi körébe tartozik, a szövetségi kormány, szükség szerint, tájékoztatja az alkotmányos egységek, úgy mint az államok, megyék, tartományok vagy kantonok illetékes hatóságait az adott rendelkezésekről, és javaslatot tesz az elfogadásukra.

31. cikk - Felmondás

1. Ezt az Egyezményt bármely Fél felmondhatja.

2. A felmondást írásban, az UNESCO főigazgatójánál letétbe helyezett okirat útján kell bejelenteni.

3. A felmondás a felmondó okirat átvételétől számított tizenkét hónap múlva lép hatályba. A felmondás semmilyen módon nem módosítja azokat a pénzügyi kötelezettségeket, amelyeket az Egyezményt felmondó Félnek a felmondás hatályba lépéséig teljesítenie kell.

32. cikk - A letéteményes feladatai

Az UNESCO főigazgatója, mint a jelen Egyezmény letéteményese tájékoztatja a Szervezet tagállamait, az olyan államokat, amelyek nem tagjai a Szervezetnek, és a 27. cikk szerinti regionális gazdasági integrációs szervezeteket, valamint az Egyesült Nemzeteket a 26. és 27. cikk szerinti valamennyi megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okirat letétbe helyezéséről, valamint a 31. cikk szerinti felmondásokról.

33. cikk - Módosítások

1. Bármely Fél javaslatot tehet a jelen Egyezmény módosítására a főigazgatóhoz eljuttatott írásbeli közleményben. A főigazgató valamennyi Félhez eljuttatja ezt a közleményt. Amennyiben a közlemény továbbítását követő hat hónapon belül a Felek legalább fele kedvező választ ad a javaslatra, a főigazgató a Felek Konferenciájának következő ülése elé terjeszti azt megvitatásra és esetleges elfogadásra.

2. A módosítások elfogadásához a jelen lévő és szavazó Felek kétharmados többsége szükséges.

3. A jelen Egyezmény módosításait elfogadásuk után a Felek elé terjesztik megerősítésre, elfogadásra, jóváhagyásra vagy csatlakozásra.

4. A Felek számára, amelyek a módosításokat megerősítették, elfogadták, jóváhagyták, vagy azokhoz csatlakoztak, a jelen Egyezmény módosításai három hónappal azt követően lépnek hatályba, hogy az e cikk 3. bekezdése szerinti okiratokat a Felek kétharmada letétbe helyezte. Ezt követően minden egyes Fél tekintetében a megerősítő, elfogadó, jóváhagyó vagy csatlakozási okirat letétbe helyezésének napjától számított három hónap elteltével válik hatályossá a módosítás.

5. A 3. és 4. bekezdésben rögzített eljárás nem vonatkozik a Kormányközi Bizottság tagjainak számáról rendelkező 23 cikk módosításaira. Ezek a módosítások elfogadásuk időpontjában lépnek hatályba.

6. Bármely állam, vagy a 27. cikkben hivatkozott regionális gazdasági integrációs szervezet, amely az e cikk 4. bekezdésének megfelelően hatályba lépett módosításokat követően válik a jelen Egyezmény Részesévé, amennyiben eltérően nem nyilatkozik, úgy tekintendő, mint:

(a) az így módosított Egyezmény Részese; és

(b) a nem módosított Egyezmény Részese azon Felek vonatkozásában, amelyeket nem kötnek a módosítások.

34. cikk - Hiteles szöveg

A jelen Egyezmény arab, kínai, angol, francia, orosz és spanyol nyelven készült, és mind a hat szöveg egyaránt hiteles.

35. cikk - Nyilvántartásba vétel

Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 102. cikkével összhangban a jelen Egyezményt az Egyesült Nemzetek Titkársága az UNESCO főigazgatójának a kérésére nyilvántartásba veszi.

MELLÉKLET

Békéltető eljárás

1. cikk - Békéltető Bizottság

Békéltető Bizottságot a vitában érintett egyik Fél kérésére kell létrehozni. Amennyiben a Felek másképp nem állapodnak meg, a Bizottság öt tagból áll oly módon, hogy mindegyik érintett Fél két tagot jelöl ki, az elnököt pedig az így kijelölt tagok közösen választják meg.

2. cikk - A Bizottság tagjai

Több mint két Fél közötti vita esetén, az azonos érdekeltségű Felek közös megegyezéssel jelölik ki saját tagjaikat a Bizottságba. Amennyiben két vagy több Félnek egymástól különböző érdekei vannak, vagy nincs egyetértés arra vonatkozóan, hogy azonos érdekeltségűek, tagjaikat külön-külön jelölik ki.

3. cikk - Kijelölések

Amennyiben a Békéltető Bizottság megalakítására vonatkozó kérelem időpontjától számított két hónapon belül a Felek nem jelölték ki a Bizottság minden tagját, az UNESCO főigazgatója, a kérelmet előterjesztő Fél felkérésére, újabb két hónapon belül megteszi a szükséges kinevezéseket.

4. cikk - A Bizottság elnöke

Amennyiben a Békéltető Bizottság utolsó tagjának a kijelölésétől számított két hónapon belül a Bizottság még nem választotta meg az elnökét, az UNESCO főigazgatója, bármely Fél felkérésére, újabb két hónapon belül kinevezi az elnököt.

5. cikk - Határozatok

A Békéltető Bizottság határozatait tagjainak többségi szavazatával hozza meg. Amennyiben a vitában álló Felek nem egyeznek meg másképp, úgy a Bizottság maga határozza meg eljárását. A Bizottság javaslatot tesz a vita megoldására, amit a Felek jóhiszeműen mérlegelnek.

6. cikk - Véleménykülönbség

A Békéltető Bizottság hatáskörét illető véleménykülönbségről a Bizottság dönt.

EURÓPA TANÁCSI KERET-EGYEZMÉNY
A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG TÁRSADALMI ÉRTÉKÉRŐL[33]
Faro, 2005. X. 27.

Preambulum

Az Európa Tanács jelen Egyezményt aláíró tagállamai,

Figyelembe véve, hogy az Európa Tanács egyik célja tagjai egységének erősítése azért, hogy megőrizzék és megvalósítsák a közös örökségüket jelentő eszméket és elveket, amelyek az emberi jogok, a demokrácia és a törvényesség tiszteletben tartásán alapulnak;

*Felismerv*e annak szükségességét, hogy az embereket és az emberi értékeket kell a kulturális örökség szélesebb értelemben vett és több tudományt átfogó koncepciójának a középpontjába állítani;

Hangsúlyozva a bölcsen használt kulturális örökség értékét és a benne rejlő lehetőséget, mint erőforrást a fenntartható fejlődés és az életminősége számára egy folyamatosan fejlődő társadalomban;

Elismerve, hogy minden egyes személynek joga van a saját választása szerinti kulturális örökséghez való kötődéshez, miközben tiszteletben tartja mások jogait és szabadságait, az Egyesült Nemzetek Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában (1948) rögzített kulturális életben való szabad részvételi jog egy aspektusaként, és ahogyan azt a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogokról szóló Nemzetközi Egyezségokmány (1966) garantálja;

Abban a meggyőződésben, hogy szükséges a társadalom minden tagját bevonni a kulturális örökség meghatározásának és kezelésének folyamatába;

Meggyőződve a különböző kulturális örökségeket méltányosan kezelő és így a kultúrák és vallások közötti párbeszédet előmozdító örökségi politikák és oktatási kezdeményezések elvének helyességéről;

Hivatkozással az Európa Tanács különféle okmányaira, így különösen, az Európai Kulturális Egyezményre (1954), az Európai Építészeti Örökség Megőrzéséről szóló Egyezményre (1985), az Európai Régészeti Örökség Megőrzéséről szóló Egyezményre (1992, felülvizsgálva) valamint az Európai Táj Egyezményre (2000);

Meggyőződve továbbá össz-európai keret létrehozásának fontosságáról annak érdekében, hogy együttműködhessenek ezeknek az elveknek egy dinamikus folyamatban való megvalósítása során

a következőkben állapodtak meg:

[33] dr. Fejérdy Tamás fordításában, lektorálták: dr. Lővei Pál és dr. Soós Gábor

I. Fejezet – Célok, meghatározások és elvek

1. Cikk – Az Egyezmény céljai

Az ehhez az Egyezményhez csatlakozott Felek egyetértenek abban, hogy:

a *elismerik*, hogy a kulturális örökséggel kapcsolatos jogok elválaszthatatlan részei az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában meghatározott kulturális életben való részvétel jogának;

b *elismerik* a kulturális örökség iránti egyéni és kollektív felelősséget;

c hangsúlyozzák, hogy a kulturális örökség megőrzésének és fenntartható használatának célja az emberi fejlődés (előmozdítása) és az életminőség (emelése);

d *megteszik* a szükséges lépéseket az ebben az Egyezményben foglaltak alkalmazása érdekében:

– a kulturális örökségnek a békés és demokratikus társadalom építésében, a fenntartható fejlődés folyamataiban és a kulturális sokszínűség előmozdításában játszott szerepét illetően; valamint

– az érintett köz-, intézményi- és magán szereplők nagyobb mérvű, az általuk képviselt kompetenciák egymást erősítő együttműködését illetően.

2. Cikk – Meghatározások

A jelen Egyezményben

a *a kulturális örökség* azon múltból örökölt értékhordozó források együttese, amelyeket az emberek – függetlenül a tulajdonviszonyoktól – a saját állandóan fejlődő értékeik, hiedelmeik, tudásuk és hagyományaik tükröződéseként és kifejeződéseként határoznak meg. Magában foglalja a környezet mindazon vonatkozásait is, amelyeket az idők folyamán az ember és az adott hely(szín)ek közötti kölcsönhatás eredményezett;

b egy *örökségközösség* azon személyek összessége, akik valamely kulturális örökség bizonyos aspektusait értéknek tekintik és közösségi cselekvés keretében kívánják fenntartani és a következő nemzedékeknek továbbadni.

3. Cikk – Európa közös öröksége

A Felek egyetértenek abban, hogy elő kell segíteni Európa közös örökségének megértését, amely örökség magába foglalja:

a a kulturális örökség minden Európában létező formáját, amelyek együttesen alkotják az emlékezet, a megértés, az önazonosság, az összetartozás és a kreativitás közös forrását, és

b mindazon elképzeléseket, elveket és értékeket, amelyeket a haladásból és a múltbeli konfliktusokból leszűrt tapasztalatok eredményeztek, és amelyek elősegítik egy olyan a békés és stabil társadalom fejlődését, mely az emberi jogok, a demokrácia és a törvényesség tiszteletben tartásán alapuló.

4. Cikk – A kulturális örökséghez kapcsolódó jogok és kötelezettségek

A Felek elismerik, hogy:

a mindenkinek, egymagában vagy közösségben, joga van a kulturális örökségből részesülni és további gazdagításában részt venni;

b mindenki, egymagában vagy közösségben, ugyanolyan felelősséggel tartozik mások kulturális örökségének tiszteletben tartásáért, mint saját örökségét illetően, és, mindebből következően, Európa közös örökségét illetően;

c a kulturális örökséggel kapcsolatos jogok gyakorlása kizárólag olyan korlátozások tárgya lehet, amelyek demokratikus társadalomban a közérdek és a mások jogainak és szabadságának biztosítása okán elkerülhetetlenül szükségesek.

5. Cikk – Kulturális örökségi jog és politikák

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy:

a *elismerik* a kulturális örökség elemeihez kapcsolódó közérdeket, azok társadalmi fontosságával összhangban;

b *növelik* a kulturális örökség értékét annak számbavétele, tanulmányozása, értelmezése, védelme, megőrzése és bemutatása révén;

c *biztosítják*, az egyes Felek sajátos kontextusainak megfelelően, hogy a kulturális örökséghez való, a 4. Cikk szerinti jogok gyakorlásának létezzen jogi szabályozása;

d *elősegítik* a gazdasági és társadalmi környezetnek a kulturális örökségi tevékenységekben való részvételt támogató alakulását;

e *előmozdítják* a kulturális örökség megóvását, mint a fenntartható fejlődés, a kulturális sokszínűség és a kortárs kreativitás egymást kölcsönösen támogató célkitűzéseinek központi tényezőjét;

f *elismerik* a joghatóságuk alatt álló területen található kulturális örökség értékét, függetlenül annak eredetétől;

g *létrehoznak* integrált stratégiákat a jelen Egyezményben foglalt rendelkezések alkalmazásának elősegítésére.

6. Cikk – Az Egyezmény hatálya

Az Egyezmény egyetlen rendelkezése sem értelmezhető úgy, hogy az:

a korlátozza, illetve ellehetetlenítse az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok érvényesülését, amelyeket nemzetközi okmányok – így különösen az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata és az Emberi Jogok és az Alapvető Szabadságjogok Védelmének Egyezménye – biztosítanak;

b hatással van más nemzetközi vagy nemzeti jogi eszközöknek a kulturális örökségre és a környezetre vonatkozó kedvezőbb rendelkezéseire;

c közvetlenül alkalmazható jogosultságot hoz létre.

II. Fejezet – A kulturális örökség hozzájárulása a társadalmi és az emberi fejlődéshez

7. Cikk – Kulturális örökség és párbeszéd

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy a közhatalmi intézményeken és más illetékes testületeken keresztül:

a bátorítják a kulturális örökség bemutatása etikájának és módszertanának átgondolását, csakúgy, mint az értelmezések sokszínűségének tiszteletét;

b *békéltető eljárásokat hoznak létre* olyan esetek méltányos és igazságos kezelésére, amelyekben ugyanazon kulturális örökségi elemnek különböző közösségek egymásnak ellentmondó értékeket tulajdonítanak;

c *fejlesztik* a kulturális örökségről szóló tudást, mint a bizalom és a kölcsönös megértés által előmozdított, a konfliktusok megoldását és megelőzését szem előtt tartó békés együttélés elősegítésének forrását;

d *beépítik* mindezeket a szempontokat az élethossziglan tartó nevelés és képzés minden vonatkozásába.

8. Cikk – Környezet, örökség és életminőség

A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy a kulturális környezet minden örökségi vonatkozását arra használják, hogy:

a *gazdagítsák* a gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális fejlődés, a területfejlesztési tervezés folyamatait, szükség szerint alkalmazva a kulturális örökségi hatástanulmányok és a kárenyhítési stratégiák eszközét;

b *előmozdítják* a kulturális, biológiai, geológiai és tájképi sokszínűséggel kapcsolatos politikák integrált szemléletű megközelítését, az ezen elemek közötti egyensúly elérése érdekében;

c *megerősítik* a társadalmi összetartozást azáltal, hogy elősegítik a közös felelősségérzet kibontakozását azon helyek iránt, ahol az emberek élnek;

d *előmozdítják* a minőség követelményét a környezet kortárs kiegészítéseiben anélkül, hogy veszélyeztetnék a meglévő kulturális értékeket.

9. Cikk – A kulturális örökség fenntartható használata

A kulturális örökség fenntartása érdekében a Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy:

a *előmozdítják* a kulturális örökség sértetlenségének (integritásának) tiszteletben tartását azáltal, hogy biztosítják, hogy bármilyen változtatásról szóló döntés magában foglalja az érintett kulturális értékek megértését;

b *meghatározzá*k a fenntartható kezelés elveit *és szorgalmazzák* azok alkalmazását, valamint buzdítanak a folyamatos fenntartásra;

c *biztosítják*, hogy minden általánosan érvényes technikai szabályozás során számolnak a kulturális örökség megőrzésének sajátos követelményeivel;

d *előmozdítják* a hagyományos anyagok, technikák és gyakorlati megoldások használatát és kiaknázzák a bennük rejlő lehetőségeket a mai használat során is;

e *előmozdítják* a magas színvonalú munkát egyének, vállalkozások és intézmények szakmai minősítési és akkreditációs rendszerei útján.

10. Cikk – Kulturális örökség és gazdasági tevékenység

A kulturális örökség, mint a fenntartható gazdasági fejlődés tényezője nyújtotta lehetőségek teljes körű kihasználása érdekében a Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy:

a *növelik a társadalmi tudatosságot*, és felhasználják a kulturális örökségben rejlő gazdasági lehetőségeket;

b *tekintetbe veszik* a kulturális örökség sajátos jellegét és érdekeit a gazdasági célzatú politikák kialakításakor; és

c *biztosítják* azt, hogy ezek a politikák tiszteletben tartsák a kulturális örökség sértetlenségét (integritását).

III. Fejezet – A kulturális örökség iránti közös felelősség és a közösségi részvétel

11. Cikk – A kulturális örökség iránti közösségi felelősség érvényesítésének megszervezése

A kulturális örökség kezelése során a Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy:

a *előmozdítják*, hogy a közintézmények és hatóságok minden (szak)területen és minden szinten integrált szemlélettel rendelkezzenek, és jól tájékozottak legyenek;

b *kifejlesztenek* olyan jogi, pénzügyi és szakmai kereteket, amelyek lehetővé teszik a közintézmények és hatóságok, a szakemberek, a tulajdonosok, a befektetők, a vállalkozók, a nem-kormányzati szervezetek és a civil társadalom közös cselekvését;

c *kifejlesztenek* újszerű módozatokat a közintézmények, hatóságok és más szereplők együttműködésére;

d *tiszteletben tartják* és *bátorítják* a hatóságok szerepét kiegészítő önkéntes kezdeményezéseket,

e *bátorítják* az örökség megőrzésével foglalkozó nem-kormányzati szervezeteket, hogy a közérdek javára felléphessenek.

12. Cikk – Hozzáférés a kulturális örökséghez és a demokratikus részvétel

A Felek kötelezettséget vállalnak, hogy:

a mindenkit arra bátorítanak, hogy vegyen részt:

– a kulturális örökség azonosításában, tanulmányozásában, értelmezésében, védelmében, megőrzésében és bemutatásában;

– a kulturális örökség létéből fakadó lehetőségek és kihívások feletti közös gondolkodásban és vitákban;

b figyelembe veszik a kulturális örökséggel azonosuló minden egyes örökség közösség által annak az örökségnek tulajdonított értéket;

c elismerik az önkéntes szervezetek szerepét, mind cselekvési partnerként, ~~és~~ mind építő szándékú kritikusként a kulturális örökségi politikák megítélésében;

d lépéseket tesznek az örökséghez való hozzáférési lehetőségek fejlesztése érdekében, különösen ~~is~~ a fiatalok és a hátrányos helyzetűek körében; abból a célból, hogy növeljék az örökség értéről, fenntartásának és védelmének szükségességéről, valamint a belőle származó előnyökről való tájékozottságot.

13. Cikk – Kulturális örökség és ismeretek

A Felek kötelezettséget vállalnak, hogy:

a *elősegítik* a kulturális örökségi dimenzió beépítését az oktatás minden szintjébe, nem szükségszerűen önálló tantárgyként, hanem más tantárgyak számára gazdag forrásként kezelve azt;

b erősítik a kapcsolatokat a kulturális örökséggel kapcsolatos oktatás és a szakmai képzés között;

c bátorítják a kulturális örökségre, az örökség közösségekre, a környezetre és mindezek kölcsönhatásaira vonatkozó interdiszciplináris kutatásokat;

d bátorítják a folyamatos szakmai továbbképzést, valamint az ismeretek és tapasztalatok kicserélését, mind az oktatási rendszeren belül, mind pedig azon kívül.

14. Cikk – Kulturális örökség és információs társadalom

A Felek kötelezettséget vállalnak a digitális technológia alkalmazásának fejlesztését annak érdekében, hogy növeljék a kulturális örökség hozzáférhetőségét és az örökségből származó előnyöket, oly módon, hogy:

a *bátorítják* azokat a kezdeményezéseket, amelyek növelik a tartalomszolgáltatás minőségét, valamint törekednek a nyelvek és kultúrák sokszínűségének biztosítására az információs társadalom keretei közötti;

b *támogatják* a nemzetközileg csereszabatos szabványok alkalmazását a kulturális örökséget érintő tanulmányok, megőrzési tevékenység, továbbfejlesztés és biztonság területein, ugyanakkor harcolva kulturális javak illegális forgalma ellen;

c *keresik* a megoldásokat a kulturális örökségre vonatkozó információk hozzáférhetőségét gátló akadályok ~~a~~ leküzdésére, különös tekintettel az oktatási célokra, ugyanakkor a szellemi tulajdonjogokat is védve;

d *elismerik*, hogy az örökséggel kapcsolatos digitális tartalmak létrehozása nem szoríthatja háttérbe a meglévő örökség tényleges megőrzését.

IV. Fejezet – Monitoring és együttműködés

15. Cikk – A Felek vállalásai

A Felek vállalják, hogy:

a kialakítanak – az Európa Tanácson keresztül – olyan a követő-figyelési (monitoring) rendszert, amely lefedi a kulturális örökséget érintő jogalkotást, szakpolitikákat és gyakorlatokat, a jelen Egyezményben rögzített elvekkel összhangban;

b fenntartanak, fejlesztenek és adatokat nyújtanak egy olyan, a nyilvánosság számára is elérhető közös információs rendszer számára, mely lehetővé teszi annak felmérését, hogy az egyes Felek miként teljesítik az ezen Egyezményben foglalt vállalásaikat.

16. Cikk – Monitoring mechanizmus

a A Miniszteri Bizottság, követve az Európa Tanács Alapokmánya 17 Cikkében rögzítetteket, köteles egy arra alkalmas bizottságot létrehozni vagy egy már meglévő

bizottságot kijelölni ezen Egyezmény végrehajtásának követő-figyelésére (monitorozás); amely bizottság felhatalmazást kap a saját működési szabályzatának kidolgozására;

b A kijelölt bizottság:

– szükség szerint létrehozza szervezeti és működési szabályzatát;

– kezeli a 15. Cikk szerinti közös információs rendszert, biztosítva azon eszközök áttekintését, amelyek az ezen Egyezményben elfogadott minden egyes vállalásnak megfelelnek;

– egy vagy több Fél kérésére, tanácsadás keretében véleményez minden, az Egyezmény értelmezésével kapcsolatos kérdést – minden esetben tekintettel az Európa Tanács teljes jogi szabályozására;

– egy vagy több Fél kérésére értékeli az Egyezmény általuk történő alkalmazásának bármely vonatkozását;

– előmozdítja az Egyezmény ágazatok-közti alkalmazását azzal, hogy együttműködik más bizottságokkal, és részt vesz az Európa Tanács más kezdeményezéseiben;

– jelentést tesz tevékenységéről a Miniszteri Bizottságnak.

A bizottság szakértőket és megfigyelőket is bevonhat a munkájába.

17. Cikk – Együttműködés a(z Egyezmény alkalmazását) nyomon követő tevékenységekben

A Felek kötelezettséget vállalnak az egymással és az Európa Tanácson keresztül való együttműködésre a jelen Egyezmény céljainak és elveinek követésében követése és különösen Európa közös öröksége elismerésének előmozdításában előmozdítása érdekében, azáltal, hogy:

a együttműködési stratégiákat hívnak életre követő-figyelés (monitoring) folyamatában meghatározott prioritások kezelésére;

b erősítik a multilaterális és a határon átnyúló tevékenységeket, valamint hálózatokat hoznak létre a regionális együttműködés érdekében ezen stratégiák alkalmazására;

c kicserélik, fejlesztik, szabályokban rögzítik a jó példákat, és gondoskodnak azok terjesztésről;

d tájékoztatják a közvéleményt ezen Egyezmény céljairól és alkalmazásáról.

Kölcsönös megegyezés keretében a Felek bármelyike létrehozhat pénzügyi-finanszírozási eszközöket a nemzetközi együttműködés elősegítésére.

V. fejezet – Záró rendelkezések

18. Cikk – Aláírás és hatálybalépés

a Az Egyezmény aláírásra nyitva áll az Európa Tanács tagállamai számára.

b Az Egyezményt meg kell erősíteni, el kell fogadni, vagy jóvá kell hagyni. A megerősítésről, elfogadásról vagy a jóváhagyásról szóló okiratokat letétbe kell helyezni az Európa Tanács főtitkáránál.

c Az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely egy három hónapos időszakot követ az után, hogy az Európa Tanács tíz tagállama az előző bekezdés rendelkezései szerint kifejezte egyetértését az Egyezményhez való csatlakozással.

d Az olyan aláíró tagállam tekintetében, amely az Egyezmény hatálybalépése után fejezi ki csatlakozási szándékát, az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a megerősítési, elfogadási vagy jóváhagyási okirat letétbe helyezésének napja utáni három hónapos időszakot követi.

19. Cikk – Csatlakozás

a Az Egyezmény hatálybalépése után az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága az Európa Tanács Alapszabályának 20.d cikke szerint hozott többségi határozattal és a Miniszteri Bizottságban helyet foglaló Szerződő Államok képviselőinek egyhangú határozatával meghívhat az Egyezményhez való csatlakozásra bármely olyan államot, amely nem tagja Európa Tanácsnak, valamint az Európai Közösséget.

b Bármely csatlakozó állam vagy, csatlakozása esetén, az Európai Közösség számára az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a csatlakozási okiratnak az Európa Tanács főtitkáránál történő letétbe helyezésének napját követő három hónapos időszak lejárta után következik.

20. Cikk – Területi alkalmazás

a Bármely állam az aláíráskor vagy a megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okirat letétbe helyezése alkalmával meghatározhatja azt a területet vagy azokat a területeket, ahol az Egyezményt alkalmazni fogja.

b Bármely állam az Európa Tanács főtitkárához címzett nyilatkozattal bármilyen későbbi időpontban kiterjesztheti az Egyezmény alkalmazását e nyilatkozatban meghatározott bármely más területre. Az ilyen területet illetően az Egyezmény annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a főtitkárnak átadott ilyen nyilatkozat napját követő három hónapos időszak lejárta után következik.

c Bármely, a fenti két bekezdés alapján tett nyilatkozat, a nyilatkozatban meghatározott bármely területet illetően, visszavonható a főtitkárhoz intézett bejelentéssel. A visszavonás annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a főtitkárhoz intézett bejelentés kézhezvételének napját követő három hónapos időszak lejárta után következik.

21. Cikk – Az Egyezmény felmondása

a Bármely Fél bármikor felmondhatja az Egyezményt az Európa Tanács főtitkárához címzett bejelentéssel.

b Az ilyen felmondás annak a hónapnak az első napján lép hatályba, amely a főtitkárnak benyújtott bejelentés kézhezvételének napja utáni három hónapos időszak lejártát követi.

22. Cikk – Módosítások

a Bármely Fél valamint a 16. cikkben említett bizottság javasolhatja a jelen Egyezmény módosítását.

b Bármely módosítási javaslatot az Európa Tanács főtitkárához kell eljuttatni, aki azt továbbítja az Európa Tanács tagállamainak, jelen Egyezmény Feleinek, valamint bármely nem Európa Tanács-tag európai országnak és az Európai Közösségnek, amelyek a 19. cikk alapján felhívást kaptak arra, hogy csatlakozzanak ezen Egyezményhez.

c A bizottság megvizsgál minden egyes beterjesztett módosítási javaslatot, majd a Felek képviselőinek háromnegyedes többsége által elfogadott szövegváltozatot elfogadásra benyújtja a Miniszteri Bizottságnak. Miután a Miniszteri Bizottság az Európa Tanács Alapszabálya 20.d pontjában előírt többséggel és a Bizottságban tanácskozási joggal rendelkező államok képviselőinek egyhangú határozatával elfogadta a módosítási javaslatot, a szöveget elfogadásra a Felekhez továbbítják.

d A módosítások azon Felek számára lépnek hatályba, amelyek elfogadták azokat, annak a hónapnak az első napján, amely három hónappal követi azt az időpontot, amikor tíz Európa tanácsi tag értesítette a főtitkárt azok elfogadásáról. Azon Felek tekintetében, akik később fogadják el a módosításokat, e módosítások annak a hónapnak az első napján lépnek életbe, amely három hónappal követi azt az időpontot, amikor e Felek értesítették a főtitkárt a módosítások elfogadásáról.

23. Cikk – Értesítések

Az Európa Tanács főtitkára tájékoztatja az Európa Tanács tagállamait, azon államokat, amelyek csatlakoztak, vagy felhívást kapta az Egyezményhez való csatlakozásra és a csatlakozott, vagy csatlakozási felhívást kapott Európai Közösséget a következőkről:

a minden aláírásról;

b megerősítési, elfogadási, jóváhagyási vagy csatlakozási okirat-letétbe helyezéséről;

c az Egyezmény hatálybalépésére vonatkozó bármely időpontról, a 18., 19. és 20. cikk szerint;

d az Egyezmény módosítására tett bármely javaslatról, a 22. cikk alapján elfogadott bármilyen módosításról, valamint arról, hogy az mikor lép hatályba;

e a jelen Egyezményre vonatkozó minden egyéb intézkedésről, nyilatkozatról, értesítésről vagy közlésről.

Ennek hiteléül, a kellő felhatalmazással rendelkező alulírottak az Egyezményt aláírták.

Kelt Faro-ban, 2005. október 27-én; készült egyaránt hiteles angol és francia nyelvű változatban, egy példányban, amelyet letétbe helyeznek az Európa Tanács Levéltárában. Az Európa Tanács főtitkára hiteles másolatokat küld az Európa Tanács minden tagállamának, más államoknak, illetve az Európai Közösségnek, amelyek felhívást kapnak az Egyezményhez való csatlakozásra.

Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (CETS No.: 199) / was adopted by the Committee of Ministers at the 941st meeting of the Ministers' Deputies on 13 October 2005.

LÜBECKI NYILATKOZAT, 2007[34]

„UNESCO Világörökség Helyszínek Európában – a kulturális dialógus és kulturális turizmus hálózata”. 2007. június 13-14., Lübeck, Németország

Mi, a konferencia résztvevői – világörökség helyszíneknek, Világörökség Egyezmény Részes Államainak, UNESCO Nemzeti Bizottságoknak a képviselői, valamint a Világörökségi együttműködést támogató szakemberek,

üdvözöljük a Világörökséggel kapcsolatos gondolatok, információk és példaértékű gyakorlati tapasztalatok nemzetközi cseréjének ezt a lehetőséget,

méltányoljuk a világ kulturális és természeti örökségének védelméről elfogadott 1972-es UNESCO Egyezményt (Világörökség Egyezmény), mint az emberiség kulturális és természeti öröksége megőrzésének, valamint a kultúrák közötti párbeszéd és együttműködés elősegítésének hatékony és általánosan elfogadott eszközét,

üdvözöljük a Világörökség Egyezményhez csatlakozott Részes Államok Erőfeszítéseit a Világörökségi Listára felvett, megőrzéséért vállalt közös felelősségben, a felvételre tett javaslataikért éppúgy, mint kiszámítható közreműködésükért a Világörökség Egyezmény végrehajtásában,

elismerjük azt a szerepet, amelyet a világ kulturális és természeti öröksége játszik a társadalmak életében és fejlődésében,

hangsúlyozzuk, hogy a világörökség helyszíneken a turizmusnak fenntarthatónak kell lennie, abban az értelemben, hogy azok hosszú távú megőrzését biztosítsa és kizárja a helyszínek visszafordíthatatlan károsodását,

tudatában vagyunk annak, hogy a fenntartható turizmus befektetések eszköz a Világörökség Helyszínek számára, egyben lehetővé teszi az emberek számára, hogy a világ kulturális és természeti örökégének hiteles helyszíneit megismerhessék,

kiemeljük azt a szerepet, amelyet a Világörökség Egyezmény játszik a kulturális identitás nemzeti kereteken belüli koncepciójának a kulturális és természeti örökség egyetemes emberi, interkulturális értelmezéssé való kiterjesztésében,

elismerjük azt a kiemelkedő szerepet, amelyet a Világörökség helyszínek játszhatnak az európai integrációs folyamatban, lehetővé téve Európa népei számára hogy megértsék és átéljék az ebben az örökségben tükröződő közös történelmüket és annak viszonyát a világ más régióival,

kijelentjük, hogy a Világörökségi szereplők, érdekeltek és partnerek közötti kommunikációt és együttműködést Európán belül és azon túlmenően is szükséges továbbfejleszteni, és ahhoz, hogy a Világörökség Egyezményben lefektetett küldetésnek eleget lehessen tenni, döntő fontosságú a rendszeresebb és jobban koordinált párbeszéd és a tapasztalatcsere.

A konferencia résztvevői felhívják

[34] A fordítást dr. Fejérdy Tamás készítette

(1) a Világörökség Egyezmény Részes Államait, hogy

a) céltudatosan folytassák a világörökség helyszínek fenntartásának és megőrzésének elősegítését, és növekvő mértékben biztosítsanak támogatást a fejlődő országok világörökség helyszínei számára a gazdasági együttműködés és fejlesztés keretében különös tekintettel a veszélyeztetett helyszínekre,

b) biztosítsák olyan mechanizmus létrehozását, amely az urbanizációs fejlesztésekkel érintett világörökség helyszínek megőrzését erősítik meg, összhangban az UNESCO által elfogadott nemzetközi kartákkal; a vidékfejlesztés során is biztosítva a helyszínek védelmét, megőrizve azokat a fejlesztés okozta veszélyektől így például a hibásan megtervezett turisztikai fejlesztésektől, beépítésektől vagy nyersanyag kitermeléstől,

(2) a Világörökség bizottságot, hogy

válaszul a növekvő szükségességre, hozzon létre hatékony, rendszerszerű és folyamatos dialógust lehetővé tévő mechanizmust a Bizottság és azon világörökség helyszínek között, amely a konfliktus-kezelési folyamatban adott időpontban iránymutatást igényelnek,

(3) az UNESCO-t, hogy

a) tegyen lehetővé tudományos és gyakorlati eszmecserét a világörökséggel foglalkozó szakemberek között, a meglévő hálózatok, illetve az „időszaki jelentéstétel", mint értékes eszköz felhasználásával, a helyszínek megőrzési állapotának rögzítésére és annak megállapítására, hogy a jegyzékben szereplő világörökségi javak az eltelt idő multával is megőrizték-e világörökségi értékeiket,

b) biztosítsa a koordinált együttműködést más nemzetközi jogi eszközökkel és lehetőségekkel, a kulturális és a természeti örökség megőrzése és védelme érdekében,

c) tájékoztassa a Világörökség bizottságot a Lübecki Nyilatkozatról,

(4) az UNESCO Nemzeti Bizottságokat, hogy

a) szabályos rendszerességgel hívják össze az európai és Európán kívüli világörökségi szereplőket és érdekelteket gondolatcserére és legjobb példák kölcsönös megismerésére,

b) biztosítsanak támogatást a világörökség vonatkozásában interdiszciplináris együttműködésre, az érintetteket rendszeresen hívják össze országos találkozásra,

c) kérjék fel - amennyiben helyénvalónak látják - az országukban lévő világörökségi helyszíneket a Világörökség Napja megünneplésére minden év június első vasárnapján, annak érdekében, hogy széles körben növeljék a Világörökség Egyezmény ismertségét,

d) az egyetemekkel és iskolákkal, így például az UNESCO Társult Iskolákkal való együttműködés révén, legyenek a világörökség helyszínek segítségére az oktatási szerepük továbbfejlesztésében, ugyanígy a nemzeti kereteken átnyúló, a világörökségi helyszíneken lévő iskolák közötti együttműködés (iker-program) továbbfejlesztésében,

(5) a világörökség helyszínek képviselőit, hogy

a) terjesszék ki a nemzeti kereteken túlnyúló együttműködési kezdeményezéseiket, alakítsanak ki tematikus iker-helyszín kapcsolatokat, illetve tematikus helyszín-hálózatokat Európában, és azt meghaladóan is,

b) folytassák minden egyes helyszín esetében a felelős koordinátor kinevezésének gyakorlatát a kezelés továbbfejlesztése érdekében, s ugyanígy a konzultációs folyamatokat az [adott helyszínt illetően az] összes érintett és érdekelt bevonásával,

c) minden egyes helyszín esetében dolgozzanak ki és alkalmazzanak kezelési tervet, valamint biztosítsák annak a rendszeres felülvizsgálatát, abból a célból, hogy a fenntartható fejlődés keretei között biztosítani tudják a helyszín védelmét és fenntartását, tekintetbe véve a klímaváltozás folytán felmerülő veszélyeztetettséget is,

d) a világörökség helyszínek ellenőrizetlen turisztikai kiaknázása elleni védelem biztosítására, a turizmus iparral együttműködve, hozzanak létre hatékony [kezelési] mechanizmust, turisztikai tervezési modellt és alkossák meg a vonatkozó viselkedési kódexet,

e) a világörökség ügyének támogatása, és az állampolgároknak a saját örökségükkel való azonosulásának elősegítése érdekében, erősítsék meg a civil társadalom bekapcsolódását, különös tekintettel a fiatal nemzedékekre; helyi világörökség egyesületek, alapítványok, csoportosulások létrehívásával, bátorítva a világörökségi vonatkozású nemzetközi partnerkapcsolatokat is,

f) gazdagítsák tovább közös ismereteinket a történeti tájak, mint állandó fejlődésben lévő helyszínek sajátos értékeiről; és tegyék azokat közzé a látogatóik és a nagyközönség számára,

(6) az Európai Uniót, hogy

a) támogassa az európai együttműködést a Világörökség Egyezmény megvalósításában és segítse elő az Európai Világörökség helyszínek közötti iker-együttműködést, illetve e helyszínek hálózatait,

b) vegyen rész az európai világörökség szereplői és érdekeltjei közötti fokozott kommunikációban és kooperációban,

c) az építésre, építőanyagokra vonatkozó EU normákat és szabályokat a világörökség helyszínek esetében a Világörökség Egyezményben lefektetett értékeknek megfelelően alkalmazza, és ahol arra mód van, a világörökségi

helyszínek esetében engedje meg a derogáció lehetőségét,

(7) az Európa Tanácsot, hogy

a Világörökség vonatkozásában, a 2005/2006. évi Európai Világörökségi Időszaki Jelentéstétel követeseként erősítse meg az együttműködést az UNESCO-val,

(8) a turizmus-ipart, hogy

a) éljen az örökségi szakemberekkel való szoros együttműködés lehetőségével, hogy növelhesse a látogatók élményét a világ kulturális és természeti örökségét illetően, a fenntarthatóság keretei között,

b) biztosítsa - a Turisztikai Világszervezet által meghatározott tartalommal - a fenntartható turizmust a világörökség helyszínek hosszú-távra szóló megőrzésének garantálására,

c) dolgozzon ki és alkalmazzon olyan partneri-együttműködési modellt, amely lehetővé teszi a turizmus részvételét a világörökség helyszínek konzerválási költségeinek fedezésében,

d) a világörökség helyszínekre, a helyi közösségek bevonásával és részvételével, tervezzen meg és alkalmazzon turisztikai koncepciót, szervezzen akciókat a turisták jobb tájékoztatásának, valamint a helyi lakosok iránti tiszteletteljes magatartásának biztosítására,

e) bátorítsa a turisták számára szervezett, az örökségi értékek érzékenységét, azok működtetését és a kezelésüket bemutató ismeretterjesztő programokat,

(9) az embereket, hogy

látogassák és élvezzék [a világörökségi helyszíneket], tudjanak meg minél többet a világörökségről, amely végső soron valamennyiünkhöz tartozik.

A konferencia résztvevői,

Köszönetet mondanak a Német UNESCO Bizottságnak és a Német UNESCO Világörökség Helyszínek Egyesületnek a konferencia megszervezéséért, és kijelentik, hogy ettől kezdve a világörökség európai szereplőinek és érdekeltjeinek találkozását szabályos időközönként meg kell rendezni.

Háttérinformációk

Az UNESCO által 1972-ben elfogadott, „a Világ Kulturális és Természeti Örökségének Védelméről” szóló egyezményhez ez ideig 184 Részes Állam csatlakozott. Több mint 800 helyszín több mint 130 országból szerepel a Világörökség Listán és élvezi a nemzetközi közösség védelmét és, ugyanúgy, a nagyközönség különleges figyelmét világszerte. A Világörökség Egyezmény – a világ kiemelkedő természeti és kulturális értékeire vonatkozóan a nemzetközi közösség egyetemleges felelősségének előremutató gondolatának megfogalmazásával - kivette a részét az egyetemes kulturális értékek

határokon átnyúló elismertetéséből.

A világ kulturális és természeti örökségének jelentőségéről jelenleg folyó vitában különös hangsúlyt kapott az, hogy a fenntartási és megőrzési kötelezettségük mellett a világörökségi helyszínek fontos szerepet játszhatnak

- *mint az emberiség közös történelme megértésének és átélhetőségének nélkülözhetetlen forrása, mint a múlt és a jelen kultúrák sokféleségének és értékeinek anyagi valóságukban létező tanúi, az eltérő kultúrák találkozásának helyszínei,*

- *mint az emberi alkotókészség tükröződése, egyben buzdítás a jelen és a jövő társadalmai számára az emberies és békés életmód elérésére,*

- *mint olyan helyszínek, ahol a 'világ-örökség' meghatározás a kulturális identitás nemzeti kereteken belüli koncepciójának a kulturális és természeti örökség egyetemes emberi, interkulturális értelmezéssé való kiterjesztését jeleníti meg,*

- *mint az oktatás-nevelés helyszínei, ahol a gyermekek és a fiatalok kreatív módon élhetik át közös történelmüket és szerezhetnek ismereteket interkulturális megközelítésben saját történelmükről, más népek történelméről, a világ történetéről.*

Angol eredetiből fordította dr. Fejérdy Tamás

Lübeck Declaration / adopted by the participants of the Conference held under the title: "UNESCO World Heritage Sites in Europe – A Network for Cultural Dialogue and Cultural Tourism", 13 and 14 June 2007, Lübeck, Germany

EURÓPAI MANIFESZTUM A TÖBBSZÖRÖS KULTURÁLIS KÖTŐDÉSÉRT 2007[35]

Előszó

Az Európai manifesztum a többszörös kulturális kötődésért az Európa Tanács állam- és kormányfőinek harmadik csúcsértekezlete után, 2006–2007 folyamán kivitelezett „Kulturális identitások, közös értékek és a polgárság" elnevezésű projekt eredményeként jött létre. A Manifesztumot a projekt „Kulturális értékek Európáért" nevet viselő záró fórumán mutatták be 2007. december 3-án, hétfőn, Strasbourgban.

A Manifesztum meghaladja azt a szemléletet, amely a kulturális identitást időben változatlan tulajdonságnak tekinti, valamint túllép a kisebbségek elismerése problémájának tárgyalásán. Azt kívánja megmutatni, hogy mi módon egyeztethető össze – mind az egyének, mind pedig csoportok szintjén – a több kulturális hagyományhoz való egyidejű tartozás érzése azzal a most formálódó európai állampolgársággal, amely a kultúrák közötti kölcsönös elfogadásra és a közös értékekhez való ragaszkodásra épül.

A Manifesztum hangsúlyozza, hogy az európai kultúra kulturális kölcsönhatások és keveredések sokaságából alakult ki, valamint rámutat arra a lehetőségre, amelyet a többszörös kulturális kötődés az európai béke és stabilitás előmozdításának egyik eszközeként rejt magában az emberi fejlődés és a kölcsönös megértés kialakulása tekintetében.

A Manifesztum a polgárok Európájának képét vetíti előre, amely az egyént egy multikulturális, az alapvető jogokon és szabadságokon túl az egyén kulturális és társadalmi identitását is tiszteletben tartó társadalom középpontjába helyezi vissza. A Manifesztum a kultúrának és az örökségnek az Európa Tanács és az UNESCO által korábban elfogadott definícióit veszi alapul, melyek a következők:

„A kulturális örökség a múltból örökölt erőforrások összessége, melyeket az emberek folyamatosan kialakuló értékeik, hiedelmeik, tudásuk és hagyományaik tükrözőjeként és kifejezőjeként azonosítanak, függetlenül ezen erőforrások eredőjétől. Ide értünk minden környezeti tényezőt mely az emberek és földrajzi helyek interakciójának eredményeként jött létre az idők során" (Európa Tanácsi Keretegyezmény a kulturális örökség társadalmi értékéről, ratifikálásra megnyitva 2005. október 27-én Faroban).

„A kultúra legtágabb értelmében egy adott társadalmat vagy társadalmi csoportot jellemező, sajátos szellemi és anyagi, értelmi és érzelmi tulajdonságok összességeként határozható meg. Ez a művészeteken és irodalmon túl magában foglalja a különböző életmódokat, az ember alapvető jogait, értékrendeket, hagyományokat és meggyőződéseket is" (UNESCO Kulturális Politikai Világkonferencia, 1982).

A Manifesztumot Európa különböző részeiről érkezett szakértők[36] csoportja szövegezte meg, és hozzá kapcsolódóan elérhető egy ún. „Útmutató a Manifesztumhoz," amely a dokumentum megszületésének okait részletezi, és a szöveg megértését segíti.

---

[35] A fordítást Szabó Klaudia, az az ELTE BTKFordító- és Tolmácsképző Tanszékének hallgatója készítette

[36] *Zofia Halina Archibald, Gabi Dolff-Bonekämper, Tatiana Fedorova, Abdelhafid Hamdi-Cherif, Dorota Ilczuk, Chin Lin Pang, Patrice Meyer-Bisch, Carsten Paludan-Müller, Jean Petaux, Kevin Robins, Christopher Rowe, Calin Rus és Robert Stradling

Európai manifesztum a többszörös kulturális kötődésért

Az Európa Tanács más nemzetközi intézményekkel és szervezetekkel együtt a második világháború lezárása óta szüntelenül az emberi jogok és a demokrácia érvényesülésének előmozdításán fáradozik. Az ez irányban tett erőfeszítéseket folytatni kell, nemcsak a szélsőségesség és az önkényuralmi ambíciók megfékezése, de olyan tendenciák fellépésének megelőzése érdekében is, mint az obskurantizmus, kiközösítés és idegengyűlölet, melyek a tudatlanság, a különbségek elfogadásának hiánya és mások elutasításának talajából táplálkoznak.

Mivel a mostani, ellentétekkel és változásokkal teli időszakban fontosabb, mint valaha, hogy a valódi demokratikus polgárság kialakulását célzó erőfeszítések új lendületet kapjanak, e Manifesztum kimondja, hogy:

1. Ambiciózus, európai szintű társadalmi projekt nem jöhet létre mindaddig, míg az egyének és közösségek magukévá nem teszik az Európa Tanács és egyéb intézmények által szorgalmazott értékeket: az emberi jogok védelmét, a jogállamiságot és a demokráciát.

2. Annak érdekében, hogy a fenti értékek tisztelete a gyakorlatban is megvalósuljon, tudatosítani kell az emberek meghatározó szerepét a demokráciák működtetésében. Ez alatt értendő egy olyan kultúra hozzáférhetővé tétele mindenki számára, amely egyfelől biztosítja az alapvető jogok és szabadságok teljes körű gyakorlását, másfelől tudatosítja az állampolgársággal járó kötelezettségeket.

3. A békés demokratikus célok nem érhetők el, és nem élhető valóban értelmes és kielégítő élet, míg ki nem építünk egyfajta mindenki számára nyitott, a kölcsönös megismerést és a részvételt előmozdító, valamint közös érték- és ismeretalapot nyújtó általános kultúrát. Ez a kultúra nem válhat ideológiák szószólójává vagy múló irányzattá, és nem adhatja parancsba sem az állam, sem valamilyen magánszervezet, -csoport vagy -intézmény. Olyan, minden embert éltető közegként kell működnie, amely az eszméket, a tudást és a tetteket egyesítve egyszerre sokoldalú és sokféle. Az egyénnek meg kell adni a lehetőséget, hogy amennyiben kívánja, többszörös kulturális kötődést alakíthasson ki.

4. Az egyén kulturális vonatkoztatási rendszerének szabad megválasztása központi helyet foglal el az alapvető emberi jogok és szabadságok között. Az emberek életük adott pontján vagy különböző szakaszaiban más és más kulturális kötődéssel rendelkezhetnek. Az elérendő cél, hogy senki se legyen kényszerűen egy meghatározott csoporthoz, közösséghez, gondolatrendszerhez vagy világnézethez kötve, hanem szabadon értékelhesse felül múltbéli választásait és hozhasson új döntéseket, mindaddig, míg ezt az Európa Tanács által támogatott értékekkel összhangban teszi.

5. A kölcsönös nyitottság és az osztozás elve a többszörös kulturális kötődés két sarkalatos eleme. Ezek adják egyének és csoportok békés együttélésének alapját, melynek keretében az általa választott kultúrát mindenki szabadon gyakorolhatja, amellett a kizárólagos korlát mellett, hogy azzal másokat nem sért.

6. A békés együttélés csak a közös múlttal és a múlt konfliktusain való felülemelkedés képességével rendelkező állam és polgárai alaposan átgondolt kapcsolatában valósulhat meg. Ez a legnagyobb esély a múltbéli ellenségek összebékítésére és annak

megakadályozására, hogy utódaik egymással újra konfliktusba keveredjenek.

7. Az áhított közös európai jövő képével nem fér össze a kollektív amnézia, mert az egyet jelent a történelem ismeretének hiányával, illetve a múltban elkövetett bűncselekmények tagadásával. Saját történelmünket akkor értjük, ha mások történelmét is képesek vagyunk megérteni és saját történelmünkbe illeszteni bosszúvágy, maró bűntudat vagy túlzó sajnálatérzés nélkül.

8. Az európai kultúrának, minthogy maga is kulturális cserék eredménye, befogadónak kell lennie más kultúrákkal és népekkel szemben. Európa, ha bezárkózik, saját éltető szellemét teszi kockára.

9. A többszörös kulturális kötődés a történelem folyamán Európán belül vagy Európa és a világ többi része közt végbement önkéntes vagy kényszerű népvándorlások eredménye. Feltételezi a népek közti kölcsönös elfogadást, és elősegíti új társadalmi kötelékek kialakulását, amennyiben a megfelelő életkörülmények megléte biztosítja a kultúrához való hozzáférést.

10. Az európai államoknak, melyek az alapvető emberi jogok megfogalmazói és fő támogatói, a sokszínűséget értéknek kell tekinteniük, s tiszteletben kell tartaniuk az olyan egyes embert különlegessé tevő tulajdonságokat, mint a társadalmi és etnikai háttér, életkor, családi állapot, szülői státusz, politikai, filozófiai vagy vallási meggyőződés, nem, szexuális beállítottság és fogyatékosságok. E tulajdonságok bármelyikén alapuló megkülönböztetés minden esetben elfogadhatatlan és indokolatlan.

Nyomatékosan ismételjük, hogy bármely, a gyűlöletkeltést, bűnözést, megtévesztést, közösségi elszigetelődést és mások elutasítását támogató eszme összeegyeztethetetlen a békés és demokratikus társadalom európai célkitűzéseivel.

* * *

A Manifesztum végrehajtására vonatkozóan:

A többszörös kulturális kötődés az európai társadalmak mindennapi valóságának része. Ezért fontos, hogy az állami hatóságok és a civil társadalom is elismerjék a demokratikus polgárság kialakulásában játszott szerepét, belátva azt, hogy a többszörös kulturális kötődés nem gátolhatja a polgárokat állampolgári kötelességeik teljesítésében. Ennek érdekében gondoskodni kell arról, hogy:

i. az alapvető emberi jogokkal és szabadságokkal összhangban mindenkinek lehetősége nyíljon a kulturális életben való részvételhez való jogát hátterének és életmódjának megfelelően gyakorolni, választásának és mások jogainak tiszteletben tartása mellett;

ii. kidolgozásra kerüljenek olyan a sokszínűséget támogató kulturális politikák, melyek az állami és magánszektorban, valamint a civil társadalomban végzett kutatásokra épülnek, mivel önmagukban a piaci viszonyok nem tükrözik hűen a kulturális sokszínűség minden igényét;

iii. az alapvető oktatáson és élethosszig tartó tanuláson keresztül mindenki hozzáférjen ahhoz a nyitott kultúrához, amely biztosítja, hogy állampolgári kötelességeit demokratikus társadalomban gyakorolhassa, hogy a munka világába teljes mértékben beilleszkedhessen, és személyes kiteljesedését elérhesse;

iv. az oktatási rendszerek e szemléletmód jegyében a történelem, az állampolgári ismeretek és a földrajz oktatásában a téma több nézőpontból való megközelítését részesítsék előnyben, hogy a vallásokról múlt- és jelenbeli helyzetük több nézőpontból való bemutatásával megfelelő tájékoztatást adjanak, valamint hogy az idegennyelv-oktatási politikák lehetővé tegyék a nyelvtanulók több nyelvet beszélő, interkulturális polgárrá válását, miközben mások nyelvét és a nyelvi sokszínűséget tiszteletben tartják;

v. támogatást kapjanak olyan városi és regionális szintű interkulturális kezdeményezések, melyek ösztönzik a különböző származású közösségek közötti párbeszédet, és előmozdítják a közös forrásból eredő kreativitást és kölcsönös gazdagodást;

vi. megvalósuljon a kulturális örökség oktatása és értelmezése, amely rámutat azokra a kulturális cserékre és kölcsönhatásokra, melyek Európa multikulturális jelenét és a világ más tájaival való viszonyát magyarázzák;

vii. az információs és kommunikációs technológiák nyújtotta széleskörű lehetőségeket kihasználva további lendületet kapjon a multikulturális információcsere és tudásmegosztás, miközben a kereskedelmi, technológiai és egyéb visszaélésekre való tekintettel a tartalmak minőségének nagyobb figyelmet kell szentelni.

(A Manifeszum önálló kiadásában ezen a helyen „Útmutató" lapszámos tartalomjegyzéke szerepel, amelyet ez esetben gyakorlati megfontolásból elhagytunk - A 2. kiadás Szerk. megjegyzése).

Előzetes megjegyzések

Európa jelenlegi, ha nem is válságos, de kétségektől sújtott helyzetében gyakran kerül sor különböző „Európa-típusok" megkülönbözetésére. Hogy csak a legegyszerűbbeket említsük, gyakran állítják szembe az államok alkotta Európát a nemzetek, régiók és nagyobb területi egységek Európájával, északot déllel, Nyugat-Európát az egy egységként tárgyalt Közép- és Kelet-Európával, és így tovább. Azonban Európa nemzetek, népek, közösségek és négy égtáj szerinti tagolásán túl létezik egy másik Európa is, mely gyakran kimarad a felsorolásból. Ez annak a 800 millió állampolgárnak az Európája, akik az Európa Tanács Európai Kulturális Egyezményének 49 részes államában élnek.

Ez az önálló egyénekből felépülő Európát jelölő különbségtétel nem afféle szokásos kifejezés vagy puszta retorikai fogás. Tudomásul vétele nem lehet semleges, mivel az egyben a kulturális sokszínűség elismerését jelenti, mely ugyanakkor maga után vonja az európai polgárok jogainak és az Európa Tanács által vallott, többek közt az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlatában megjelenő-értékek tiszteletét.

Az Európa Tanács égisze alatt Európa különböző részeiről érkezett szakemberek találkoztak. E szakemberek korábban valamennyien a kultúra területén tevékenykedtek más és más formában, s úgy határoztak, hogy a kulturális sokszínűség iránti elkötelezettségüknek egy határozott és megalkuvást nem ismerő nyilatkozatban szeretnének hangot adni; valamint

hangsúlyozni kívánták, hogy ma az európai identitással kapcsolatos kérdésekről nem lehet beszélni egy új központi tényező, a többszörös kulturális kötődés figyelembe vétele nélkül.

A szakembergárda ezen összetett fogalom szűrőjén keresztül vizsgált meg olyan, alapvető kihívást jelentő kérdéseket, mint az emlékezés és a megbékélés kapcsolata, valamint az egyén és csoport, illetve a plurális és az egyes viszonya. Meggyőződésüket szem előtt tartva – miszerint senkit sem szabad akarata ellenére egy meghatározott csoporthoz kötni, és minden európai polgárnak lehetőséget kell adni múltbéli választásai felülbírálására és új döntések meghozatalára – céljaikat az Európa Tanács alapvető küldetésének keretébe helyezték, amely nem más, mint minden emberi jog védelme a kulturális sokszínűség gazdagító forrásként és kiemelkedő értékként való felfogása által. Ez a kulcs a párbeszéden alapuló, plurális Európa képének fenntartás nélküli elfogadásához.

E folyamat végén született meg az „Európai manifesztum a többszörös kulturális kötődésért", mely rávilágít arra a központi szerepre, amelyet a többszörös kulturális kötődés játszik az Európa Tanács által támogatott demokratikus polgárság intézményének kialakulásában.

E szöveget a szerzők a különböző médiumokban történő széleskörű megjelentetésre szánják, az Európa Tanács által vallott értékek népszerűsítése érdekében.

Bevezetés: a plurális Európa[37]

1. Nemcsak egy Európa létezik. Az „Európa" elnevezés egymástól nagyon különböző fogalmakat jelöl, melyeket a történelmi, földrajzi és kulturális viszonyok változása alakított. Létezik egy vidéki és egy urbánus Európa, egy „új Európa" és egy „régi Európa."

2. Európa földrajzi képe nagyon változatos. Dél-Európa városai, Marseille, Velence, Thesszaloniki és Isztambul a Közép-Kelethez és Észak-Afrikához is szorosan kötődő, mediterrán világ hangulatát árasztják, míg az olyan kelet-európai városok, mint Moszkva vagy Vlagyivosztok egyszer mintha inkább Európához, máskor inkább mintha Ázsiához esnének közelebb. Északon Stockholm, Riga és Turku azt a balti, skandináv világot képviselik, amelyen jócskán rajta hagyta bélyegét a Hanza-szövetség fémjelezte kereskedő múlt. Európa közepén Prága, Bécs és Budapest testesítik meg "Mitteleuropa" (Közép-Európa) fogalmát, melynek közeli országai olyan nagy folyamok mentén tartják egymással a kapcsolatot, mint a Duna. Az Európa peremvidékein elhelyezkedő városok, Lisszabon, Dublin

[37] E dokumentum az „Európai manifesztum a többszörös kulturális kötődésért" mélyebb megértését célozza. Bár a szerzők szándékosan kerülték a közvetlen idézeteket vagy hivatkozásokat, az Útmutató az Európa Tanács „Kulturális identitás, közös értékek és polgárság" elnevezésű projektjének keretében végzett munkát foglalja össze. Emellett támaszkodik két, az Európa Tanács szervezésében megrendezett szemináriumanyagaira is, melyek az „Identitás, polgárság és kohézió" (2006. május 4–5., Bukarest), valamint „A kulturális identitás, közös értékek és a polgárság közép- és kelet-európai sajátosságai napjaink Európájában" (2006. december 14–15., Budapest) címet viselték. A Manifesztum ezen kívül Ulrich Beck, Emmanuel Levinas, Paul Ricœur, Amartya Sen és Amin Maalouf munkáját is felhasználja.

és Bergen pedig az egykori birodalmak és tengerentúli kereskedőpartnerek felé kitekintő atlanti világ képét rajzolják meg.

3. Európa mind időben, mind térben jelentős változásokon ment keresztül. A 20. század második felében a hidegháborús viszonyok olyan mesterséges választóvonalat hoztak létre, amely Közép-Európát egy „keleti" és egy „nyugati" részre szelte. Ez az állapot volt azonban a kivétel és nem a szabály: az első világháború okozta felbolydulást megelőzően Európa kiterjedt területei egyesültek olyan nagy multinacionális birodalmak formájában, mint a cári Oroszország, az Osztrák-Magyar Monarchia vagy az Ottomán Birodalom. 1989 után két főbb tendencia volt megfigyelhető: egyrészt a nemzeti érzés felerősödése a sok egységes nemzetállam megalakulásával párhuzamosan, másrészt a szűk értelemben vett nemzeti identitás korlátainak felismerése, s az európai együttműködés kiszélesítésére irányuló vágy megjelenése.

4. Európa történelmét végigkísérték a felosztások, a külső hatásoknak való kiszolgáltatottság és a belső hódító törekvések, amelyek eredményeként gyakrabban volt csatatér, mint gazdagon termő vidék. Azonban épp ebben a történeti mozzanatban, az összeütközések és háborúk közepette emelkedtek fel azok a kifinomult, nyitott európai kultúrák, melyek korukban a legmodernebb tudással és legfejlettebb hagyományokkal rendelkeztek.

5. Európa sokoldalúsága mellett rengeteg feszültség színtere is, ám múltjában és jelenében is felfedezhetjük a kulturális sokszínűség folyamatosan megújuló és gazdagodó hagyományát. Ez a hagyomány őrzi annak emlékét is, hogy Európában az egyénnek mindig különböző csoportokkal szemben kellett az akaratát érvényesítenie, és a társas kapcsolatok mindig a sokféleség és az egyetemesség határán születtek.

6. Az egyenlet két oldalán álló pluralitás és belső feszültség történeti kontextusában értelmezhető a békés európai együttélés jelenlegi problémája, amely ugyanakkor felveti a demokratikus polgárság (1) kérdését is.

A kulturális sokszínűség régi és új aspektusai

7. Az elsősorban kulturális sokszínűsége jellemezte plurális Európa gyökerei a történelme folyamán lezajlott népességmozgásokban, lakói közös örökségében és a határain belül kialakult újfajta kozmopolitizmusban keresendők.

Népességvándorlás és politikai változás: Európa folyamatosan újraíródó arculata

8. Európa etnikai, kulturális és földrajzi értelemben még ma is formálódó fogalom. A világban bekövetkező eseményekről leválasztható, jól körülhatárolható entitásként soha nem is létezett. Az Európa területeként – az előbb említett okok miatt csak fenntartásokkal – kijelölhető földrajzi egységen belül az ott élők sohasem tömörültek egymástól jól elkülönülő, a kölcsönös kizárás elvén működő, rögzített határokkal elválasztott területi formációkba. Európa történelmét évszázadok óta kisebb-nagyobb egymást követő népességmozgások határozzák meg. A kontinens számos, a technikai újítások diktálta ütem és a fellépő konfliktusok hevességének függvényében olykor gyors, máskor lassú fejlődési szakaszon ment keresztül. Ez történt Európa 18. századi iparosítása folyamán is, mely a földművelő övezetek nagyarányú elnéptelenedését eredményezte, mélyreható változásokat idézve elő

számos polgári társadalomban a földrészen. Ennek ellenére egészen a 20. század közepéig a legtöbb európai országban a lakosság kevesebb, mint fele élt városi környezetben. Akiket magukba szippantottak a nagy sebességgel terjeszkedő kis- és nagyvárosok, gyakran új életterükben is a rokon vonású és hasonló háttérből jövő társaikkal tartottak, így őrizve sajátos identitásukat. Eközben együtt próbáltak azokhoz az új, modern életkörülményekhez alkalmazkodni, melyekben a hagyományos értékek és eredeti kultúrájuk megsemmisítőjét látták.

9. Másfajta típust képviselnek azok a felső kezdeményezésre indult népességmozgások, melyek bizonyos csoportok adott területre csábítását vagy éppen elriasztását célozták, valamilyen konkrét előny, például gazdasági haszon vagy katonai védelem reményében. A diaszpórák a felülről kezdeményezett népesség áthelyezések különleges típusai.

10. Az etnikai csoportoknak és a kulturális kifejezésmódoknak az a fajta változatossága, mely az eurázsiai kontinens nyugati felén kialakult, az európai társadalmakra általában jellemző egyik legsajátosabb megkülönböztető jegy.

11. Mindez azt mutatja, hogy Európa történelme folyamán mindvégig egy pergamenlaphoz volt hasonlítható, melyen folyamatosan újraíródtak az etnikai és kulturális viszonyok. Ez, az európai történelem alakulását sajátosan befolyásoló vonás aligha tűnik el az elkövetkezendő években.

12. 1648-ban, a harmincéves háborút lezáró vesztfáliai béke aláírásával a szuverén állam lépett elő a geopolitikai viszonyok szervező egységévé, majd az 1789-ben kitört francia forradalom és a 19. század sorozatos népforradalmai nyomán a nemzeti identitás lett az állami szuverenitás alapköve. Ugyanakkor, ahol annak nem állta útját elismert és katonailag védett határ, a kultúrák kifejeződésének számos – akár nemzeti jellegű – formáját ellenezték és irtották ki maguk az államok. Ez történt bizonyos regionálisan vagy a kisebbségi lakosság körében beszélt nyelvekkel, így Franciaországban és az Egyesült Királyságban a gaellel, vagy ~~a~~ Norvégiában és Svédországban a számik [a lappok, *ford.*] nyelvével.

13. Az első világháború végén összeomlott a multikulturális cári birodalom. A békék nyomán, amelyek a háború kiváltó okainak kiküszöbölését célozták, felbomlott az utolsó két nagy multikulturális területi egység, az ottomán és az osztrák-magyar birodalom is, és helyettük a szuverén nemzetállami szerveződést kezdték a jövőbeni konfliktusok elkerülésére legalkalmasabb berendezkedésnek tekinteni. A második világháború azonban rávilágított ennek az elgondolásnak a téves voltára. Európa egymástól elkülönülő részekre osztása az 1945-ös jaltai és potsdami egyezményeket követően két fő következménnyel járt: egyrészt lehetetlenné vált bármilyen Európán belüli összeütközés, mivel egy ilyen konfliktus következményei hamar kicsúsztak volna a két szuperhatalom irányítása alól, másrészt mindkét oldalon olyan domináns politikai és kulturális modell került kiépítésre, mellyel az annak alávetett lakosság csak változó mértékben tudott azonosulni.

14. A második világháborút követő években sorra tűntek el Európa nagy gyarmati birodalmai (azaz a brit, francia, holland, belga és később a portugál birodalom). Mivel néhány Európai nagyhatalom évszázadokon keresztül a gyarmataiból, elsősorban a rabszolgatartásból húzott hasznot, és a 19. századtól kezdve ezek a hatalmak az imperializmust tették az uralkodó politikai rendszerré, a gyarmatok kizsákmányolt népei, amelyek a nácizmus elleni európai küzdelmekből is kivették részüket, jogosan kezdték függetlenségüket és szabadságukat követelni. E törekvésük végül sikerrel járt, de a folyamat során kitört heves és

erőszakos háborús összeütközések hosszú időre rányomták bélyegüket az egyes európai államok és egykori gyarmataik kapcsolatára. Amellett azonban tömeges bevándorlási hullám indult meg a volt gyarmatokról az egykori anyaországok felé, melyet egyrészt az ún. neoimperializmus, másrészt a világ egész régióinak, köztük Afrikának az elszegényedése váltott ki. A gyarmatosítás és a gyarmatrendszer felbomlását követő idők történelme, mely egyaránt tartozik a gyarmatosítókra és a gyarmatosítottakra, napjainkig széles körben tanulmányozott és vitatott terület, s mélyreható következményei voltak az egyes kultúrákra és szemléletmódokra nézve. A modern kori globalizáció is kétség kívül e történelmi folyamatba illeszkedik, és jelenlegi formáját az európai imperialista múlt nélkül nem nyerhette volna el.

15. Mikor az 1989-es események végett vetettek Európa két részre osztottságának, a történelem és a múlt kezdték újra súlyukat éreztetni. Felizzottak és mozgásba lendültek rég elfeledettnek hitt etnikai viták, és korábban megváltoztathatatlannak vélt országhatárok kezdtek képlékennyé válni. Világos volt, hogy a 19. század végét és a 20. század elejét meghatározó nemzeti konfliktusok jelentős része nagy valószínűséggel a korábbinál még nagyobb indulattal fog újra jelentkezni. E konfliktusok megjelenése nem a véletlen műve: nagyobb társadalmi és gazdasági változások idején újra és újra feltűnnek az európai országokban, a polgári társadalom értékvesztettsége és széthúzása miatt. Ilyen helyzetben a kulturális sokszínűség inkább konfliktusok forrása, mint előny és kívánatos cél, s jellemzően ilyen kontextusban kapnak mind szélesebb civil támogatást az olyan leegyszerűsített megoldások, melyek a másnak ítélt kulturális és etnikai csoportok szélsőséges kirekesztésére alapoznak, s a rasszizmus és a kiközösítés olyan felfűtött formái is felütik a fejüket, melyek teljesen új eszköztárat szentesítenek a válság megoldására.

16. A legnagyobb kihívások egyike, amelyekkel ma Európa szembenéz, hogy képes lesz-e a kulturális sokszínűség célkitűzésével ellentétes feszültségeket kezelni. A demokratikus, békés és gazdag Európa jövője attól függ, hogy képes-e nemcsak befogadni, hanem előnyt is kovácsolni abból az örökségből, melyet a területén fellelhető különféle identitások mind összetettebb halmaza hagyományoz rá. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha a jogairól és kötelezettségeiről mindenki hasonlóan gondolkodik.

Közös örökség: az itt és a máshol

17. Az elmúlt századok nemzedékeinek emlékét őrzik Európa szobrai és műemlékei, tükrözve egyben az ott élők rögeszméit és nagyratörő vágyait. Az európai örökség csak addig létezhet, ameddig az elsősorban, ha nem is kizárólag, az élet minden területének változatos összetevőit összegyűjtő széles tárház.

18. Az országhatárok élő, konkrét példái ennek. Az országhatárok változásának az építészeten és a tájképben hagyott nyomai, a határok mentén húzódó erődítési és nyitási pontok, melyek a szabályozás, az interakció, az együttműködés, de az elzárkózás eszközei is lehetnek, a kollektív emlékezetben megőrződő értékes örökség alapanyagai. Az „emlékezés helyszíneit”, melyek gyakran valamilyen viszály emlékét is felidézik, a határ két oldalán élők sokszor egészen máshogy látják. Ezek a helyszínek fizikai megtestesülései olyan kultúráknak és kulturális identitásoknak (2), melyek, bár egymással gyakran látványosan szemben állnak és rivalizálnak, valójában egészen közel álló, akár egymást utánzó entitások.

19. Azonban nem csak az országok között húzódhatnak határok. Egy városon belül is élesen elkülönülhetnek egymástól különböző kerületek, vagy különböző városok egy országon belül, egymás mellett élő vagy egymással szemben álló formációkat hozva létre az

ország etnokulturális és társadalmi térképén. Ezek a határok sok esetben valamilyen korábbi geopolitikai elrendezés maradványai, amelyek az után is sokáig éreztetik megosztó befolyásukat, hogy tényleges valójukban megszűntek létezni. A határvonalak lehetnek azonban a szociológiai viszonyok változásának jelzői is, például olyan esetekben, mikor egy újonnan letelepedett etnikai közösség a régebb óta ott élők kiszorításába kezd, hogy végül számbeli fölényével vagy erőszakos úton ki is iktassa őket.

20. Miközben a határvonalak szükségszerűen a másokkal való érintkezés tereit jelölik ki, elkülönülő „hazákat" is leválasztanak, s így közvetlenül járulnak hozzá a valahova tartozás és a kötődés (3) érzésének gyengébb vagy erősebb formában való jelentkezéséhez. Nem véletlen tehát, hogy képlékeny határvonalak mentén mindig felmerül a hovatartozás kérdése. A „haza" fogalma, melyben a személyes és közösségi identitás összpontosul, különböző nagyságrendben és léptékben kap értelmet: a magánszférától a közszféráig, a legszűkebb otthoni közösségtől egészen az ország egészéig terjed.

21. Az európai kulturális örökség természeténél fogva mind sokféle, mind közös. Ellentétes, mi több, kölcsönösen ellenséges hatások bonyolult elegyéből alakult ki. Előfordult, hogy az idők során ugyanaz a társadalmi csoport örökségének olyan elemeit kezdte szentként és sérthetetlenként tisztelni és foggal-körömmel védeni, amelyeket korábban támadott és meggyalázott. Bár minden szemléletmód és értelmezés kérdése, az európai kulturális örökségről bizton állítható, hogy sohasem egységes, mivel szüntelenül az „itt" és a „máshol" pluralitása fejeződik ki benne. Egyszerűen csak „van", és mégis megszámlálhatatlan európai és más hatás összegződik benne. Gazdagsága éppen sokszínűségében és kivételes képlékenységében rejlik, épp ezért nem is tud megszilárdulni és rögzülni. Ezt az Európa Tanács is kimondta a kulturális örökség társadalmi hasznosságáról szóló Farói Egyezményében, mely a kulturális örökséget úgy definiálja, mint „a múltból örökölt erőforrások összesség[ét], melyeket az emberek folyamatosan formálódó értékeik, hiedelmeik, tudásuk és hagyományaik tükrözőjeként és kifejezőjeként azonosítanak, függetlenül ezen erőforrások eredőjétől. Ide értünk minden környezeti tényezőt, mely az emberek és földrajzi helyek interakciójának eredményeként jött létre az idők során."

22. A fentiek alapján egybegyűjthető, mely tényezők alkotják Európa közös kulturális örökségét, ahogy ezt a Farói Egyezmény 3. cikke is teszi a következő meghatározásban: „a kulturális örökség minden Európában létező formája, amelyek együttesen alkotják az emlékezet, a megértés, az önazonosság, az összetartozás és a kreativitás közös forrását," valamint „mindazon elképzelések, elvek és értékek, amelyeket a haladásból és a múltbeli konfliktusokból leszűrt tapasztalatok eredményeztek, és amelyek elősegítik egy olyan a békés és stabil társadalom fejlődését, mely az emberi jogok, a demokrácia és a törvényesség tiszteletben tartásán alapul".

23. A különféle kulturális örökségek megosztásáról szóló viták központjában a kultúrákon átívelő sokszínűség áll. A sajátos kulturális kompetenciák és örökséghagyományok olyan mértékű sokfélesége lelhető fel, hogy az szükségessé teszi az önálló örökségoktatást (4). Sokan azonban úgy vélik, a kulturális gyakorlatok és divatok szemmel látható sztenderdizálódása miatt a globalizáció egyfajta „kulturális szinkretizmushoz" vezetett, amely számos hatásból táplálkozik, és átível a különböző kultúrákon. Vajon a vesztét jelenti-e ez azoknak a sajátos szokásoknak és hagyományoknak, melyek a kultúrák sokféleségének közvetlen bizonyítékai?

Útban a különbségek pozitív elfogadása felé?

24. Vajon valóban létezik kozmopolitizmus (5), vagy ez egyelőre csak puszta ábránd? S az valóban egy olyan világ eszméjét jelenti, amelyben az egy helyen élő, különböző származású emberek mindannyian elfogadják egy bizonyos kultúra alapelveit, egymással szemben kölcsönös toleranciát gyakorolnak, és nem próbálják saját értékeiket és szokásaikat a többiekre erőltetni? Olyan eszme-e ez, mely csak a kivételes helyzetben levő egyének számára hozzáférhető, akik megengedhetik maguknak, hogy körbeutazzák Európát? Válhat-e ez a világpolgári diskurzus, melynek célja kezdettől egy a nacionalista eszmékkel és lokális elkötelezettséggel szemben álló, sokelemű és rugalmas polgárságfogalom megalkotása volt, összeurópai diskurzussá? Van-e a kozmopolitizmusnak valódi örökségértéke, mellyel részt vehet a kollektív európai tudat formálásában?

25. Vannak, akik erre válaszul azt a korunk kockázati társadalmában – mondhatni, a modern világban – jelentkező egyre erősödő felismerést idéznék, miszerint a világ minden része mostanra közös sorsban egyesült, mivel ugyanazokkal a kockázatokkal kell szembenéznünk. Ebből a szempontból a kozmopolitizmusnak vagy kozmopolitizálódásnak ez az újfajta típusa nem valamely nemzetközi intézmény vagy törvénykezés által felülről diktált eszme, hanem olyan alulról szerveződő, de nagy méreteket öltő mozgalom, melyet a polgári társadalmak elválaszthatatlanul összefüggő jövőjének felismerése vezérel. Mind szélesebb körök látják be, hogy az egyes kockázatok más országokra is kiterjednek, hogy bizonyos események a föld hatalmas részeire – vagy éppen az egész bolygóra – kihatással lehetnek, s hogy emiatt mindannyian egy csónakban evezünk, s olyan kötelékek kapcsolnak minket össze, melyek a vallás, a kulturális hovatartozás és az országhatárok felett állnak.

26. A kozmopolitizmus elgondolása az univerzalizmussal ellentétben a különbségek felismerésére helyezi a hangsúlyt. Az univerzalizmus nemzeti keretekben gondolkodva fogalmaz meg általános normákat, de figyelmen kívül hagyja az e határokon belül fellelhető különbségeket és a nemzetállamokon kívül élőket szükségszerűen kizárja. Az új típusú kozmopolitizmus azonban nem ellentétes az univerzalizmussal, hiszen az általános normákra úgy tekint, mint a kiegyensúlyozott interperszonális kapcsolatok előfeltételére. Visszafogott formában a nacionalizmust is elismeri, amennyiben az nem akadályozza, hogy a nemzetet különféle sorsú és életmódú egyének közössége alkossa. Azzal, hogy gátat szab a kiközösítésnek, amely kizárólag azon alapul, hogy valaki másmilyen, és így nem felel meg bizonyos európai őstípusoknak, a kozmopolitizálódás segít a nemzet és Európa, illetve Európa és a világ többi részének összebékítésében. A kozmopolitizmusnak ez az újfajta felfogása ezért kétségtelenül megkönnyíti a plurális elkötelezettség megértését.

27. Egyértelmű, hogy a többszörös kulturális kötődés (6) adja a kialakulóban levő európai polgárságtudat alapkövét. Segítségével megérthetjük és meg is tapasztalhatjuk a kulturális identitásfejlődés érett demokratikus társadalmakban végbemenő komplex és sajátságos folyamatát. Révén egyfelől elismerést kapnak azok a közösségek, amelyek identitásukat több vonatkoztatási rendszer alapján határozzák meg, másfelől lehetővé válik az egyén számára, hogy több sajátságos identitással rendelkezzen azáltal, hogy különböző kultúrákhoz tartozik. E definíció pontosítható azzal a kiegészítéssel, hogy a többszörös kötődés mindenki számára adott lehetőség arra, hogy egyénileg vagy egy csoport tagjaként, egy időben vagy életének egymást követő szakaszaiban különböző csoportokhoz, illetve meggyőződésbeli és érdekközösségekhez fűződő értékrendekhez vagy kulturális vonatkoztatási rendszerekhez érezzen kötődést.

Ütközőpontok Európában: az egyén és a csoport, sokszínűség és univerzalitás

28. Európa szorosan egymásra épülő feszültségek kereszttüzében áll, s kétszeres ellentmondással kell megbirkóznia: hogyan egyeztethető össze az egyéni a kollektívvel, illetve a plurális az általánossal? E kérdések mögött az a sürgető kényszer húzódik meg, hogy Európa túllépjen a történelmén maradandó nyomot hagyó konfliktusokon.

Az egyéni és a kollektív ellentéte

29. Minél nagyobb ütemben halad a globalizáció, annál nagyobb szükség van gyökerekre. Ezért is lenne indokolt a többszörös kulturális kötődést alapténykent kezelni. A gyökerek keresése nem más, mint az egyén önmeghatározása egy bizonyos csoporttal vagy közösséggel való viszonyában. E folyamatot alapvetően az elismerés igénye motiválja, s az egyén másokkal való érintkezésének különleges formáját hozza létre. A keletkező társadalmi és kulturális feszültségek egyértelműen központi szerepet játszanak a társadalmi döntések és az emberi fejlődés problémaköreiben. Sokan például úgy érvelnek, hogy a demokratikus berendezkedés nyújtja a lehető legjobb társadalmi biztosítékot, mert a demokratikus úton választott vezetőknek kötelező meghallgatniuk az őket megválasztó polgárokat. Ebben a kontextusban a kollektív nyújt védelmet az egyén számára, és a csoport az, amely szabályai, törvényei és összesített ereje által minden egyes tagjának jobb életkörülményeket és számos elidegeníthetetlen jogot képes biztosítani.

30. Európa egy részén több mint negyven éven keresztül a közösség érdeke érvényesült az egyén jogaival szemben. Tiltott volt a magántulajdon, mivel azt a kevesek uralmával azonosították a társadalom egésze felett. E tilalmon felül olyan egyéni jogok, mint a szólásszabadság és a szabad mozgás joga csorbát szenvedtek, vagy akár teljesen megsemmisültek, annak a közösségi eszménynek a jegyében, amely céljául az egységes és egyenlő haladást tűzte ki. Ennek érdekében az egyénnek tökéletes egységbe kellett volna olvadnia a csoporttal, s ez az egység aztán mindenki számára biztosította volna egyéni szükségletei kielégítését. Számos összetett és ellentmondásokkal teli indokból kifolyólag ez a kollektív célkitűzés nem valósult meg maradéktalanul, viszont az egyén egészen a legalapvetőbb jogai megvonásáig ellehetetlenült. E kollektivista politikai program bukását az individualizmus feltámadása követte, melyet a generációkig tartó elfojtás csak fokozott. Elkerülhetetlen volt, hogy feszültségek lépjenek fel Európa korábban a kollektív igájába hajtott területeinek individualizmus felé tolódása és a kontinens többi részének a modern kapitalizmus révén kifejlődött, belülről motivált individualizmusa között.

31. A fejlett társadalmakban az egyén szabadságát mindenkor a mások szabadsága korlátozza, még akkor is, ha egyébként az egyén szabadsága nincs ellentétben a köz érdekével. Amikor a természet törvényeit a kultúra kereteire cserélték, az emberek kölcsönösen lemondtak egyéni szabadságuk egy részéről. Azonban áldásos áldozat volt ez, hiszen nagyobb fokú biztonságot, a közösség megnövekedett lehetőségeit, és mindenekelőtt nagyobb fokú szabadságot eredményezett. A modern korban az egyén közösséggel szembeni státusza azonban egyre problémásabb. A közéleti vitákban mind gyakrabban tetten érhető az ún. NIMBY szindróma (7), melyben radikális formában vetődik fel a társadalmak egyéni jogokkal szemben alkalmazott eljárásmódjának kérdése.

32. Ugyanazok a problémák jelentkeznek Európának a világ többi részével való viszonyában, mint az egyén és a közösség viszonyában. Európa például – sokszor puszta önféltésből, s egyre inkább tudatában annak, hogy amit tesz, az nem helyes, de végül mégis

inkább vállalva a káros következményeket – elzárkózási taktikát gyakorol a világ többi részével szemben. Elvonul a saját „hátsó udvarába", és a világot kulcsra zárt kapui mögött hagyja. Ezt a fajta „mindenki törődjön a maga dolgával" típusú mentalitást le kell győzni, mivel az homlokegyenest ellentétes a nyitottság és a vendégszeretet követelményeivel.

A plurális és a globális ellentéte

33. A társadalmi szálak újrafűzésének egyik kulcsfontosságú tényezője az egyes csoportokhoz és a globális társadalomhoz való kulturális kötődés viszonya. A sokszínűség egyre nagyobb hangsúlyt kap, s már-már elkerülhetetlenül közösségközpontúságba torkollik, miközben a globalizáció éppen azokat a vékony és sérülékeny szálakat nyirbálja meg, melyek elengedhetetlenül szükségesek a személyes identitás kialakulásához. Minden adott tehát egy társadalmi és kulturális válság kibontakozásához. Miközben az egyén olyan kötődési pontokat és szimbolikus azonosító kódokat keres, melyek alapján eligazodhat, a viselkedését más csoportok azonnal elzárkózásként értelmezik, akadályok gördítésének egy olyan univerzalizmus elé, amely inkább képzelt, mint valódi, és inkább külső kényszer, mint belső elfogadás eredménye.

34. A többszörös kulturális kötődés módot ad a pluralitásnak a globalizmus kontextusában való meghatározásához. Korunk világa felaprózódott és plurális; a modern ember különböző csoportokban és szinteken éli életét, s ezekhez változó erősségű kulturális kötődősek fűzik, így végeredményben minden egyes emberi csoport heterogén. A ma európai polgára foganhat Velencében, töltheti serdülőéveit Párizsban, járhat egyetemre Coimbrába, míg házasodni már Berlinben fog, elválni viszont Londonban. És ezek után hol lesz eltemetve? A kulturális vonatkoztatási rendszerek (8), melyek ez idáig rögzítettek és sérthetetlenek voltak, manapság szükségképpen mélyre menő változásokon mennek keresztül. De kell-e sajnálkoznunk emiatt?

35. A társadalmi és kulturális heterogenitás nemcsak különböző kultúrákhoz tartozó csoportok egyazon társadalmon belül való együttélését jelenti, hanem egyazon egyén számos különböző kultúra iránt való elköteleződését is. Ezt a jelenséget manapság már széles körben elismerik, de még mindig okozhatj bizalomvesztést az egyén kárára a társadalom vagy saját maga részéről, embereket szakíthat el egymástól, és pszichológiai, illetve identitászavarokhoz vezethet. Ez a bonyolult folyamat részben arra vezethető vissza, hogy adott egyének képtelenek vegyes kultúrákban és többszörös kulturális elkötelezettségekben gondolkozni, de szerepet játszik benne a globalizációs folyamat és az egységes identitás iránti vágy is. Azonban nem pusztán mentális kihívásról van szó, hiszen az akkulturáció bizonyos formái, melyek során az egyén teljesen elszakad gyökereitől, nagyon is valós kellemetlenséggel járnak.

36. A gyökerektől való elszakadás olyan leválasztódási folyamat, melynek során a személyiség, származás, kultúra, család, illetve a társadalmi érintkezéssel és szokásokkal kapcsolatos vonatkoztatási pontok egy része elveszik. Az embereknek együtt kell élniük ezzel a veszteséggel, amely egykönnyen nem pótolható vagy orvosolható, s ez különösen igaz akkor, ha a társadalom egyhangúan elutasítja a személyes identitás heterogenitását, az egyén többszörös kulturális kötődésének lehetőségét, és megakadályozza a forrásaikhoz való visszatérést.

37. A problémák súlyosságának szempontjából tehát a legnagyobb gondot ez a fajta társadalmi „szétkapcsolás" jelenti. A kultúra többé nem tekinthető társadalmi vonatkozásától vagy társas dimenziójától elválasztható, önálló fogalomnak, különösen azért nem, mert a

társadalmi kötelékek részben a kulturális életben való részvétel általános jogában nyilvánulnak meg. Minél gyengébbek a társadalmi szálak, annál mélyebbre merül a társadalom a széthúzás állapotába, amikor hiányoznak a szabályok és a tervek, s annál nagyobb veszély leselkedik a kultúrára, mely végül el is tűnik. E pillanatban megszűnik a társadalmi együttélés civilizált formája is, s visszatér az ember természeti állapota, mely nem más, mint a barbarizmus. A kultúrának mind sokfélének, mind plurálisnak kell lennie – ezt értik a franciák általános kultúra (9) alatt. Fontos, hogy a társadalmi és a kulturális kötelékek összefonódjanak, mert csak így képes mindkettő megmaradni és ellenállni a globalizáció egyneműsítő hatásának.

A múlt ellentétein való felülemelkedés szükségessége

38. A múltban Európa határain kívül és belül lejátszódó, egymást követő konfliktusok, függetlenül attól, hogy mennyire hatottak ki az akkori európaiak vagy leszármazottaik életére, számos kérdést vetnek fel a társadalmak, csoportok és egyének társadalomtörténetükhöz, kollektív emlékezetükhöz és örökségükhöz fűződő viszonyát illetően. A kegyelem, melyet a hatalom birtokosai gyakran rendszerszerűen gyakorolnak, valójában csak egyfajta szándékolt emlékezetkiesés, mely az emberek felejtésre való képességét használja ki. Tulajdonképpen nem más, mint intézményesített feledékenység, mivel az állam döntését tükrözi, ezt azonban mindenkor az adott történelmi időpillanatban domináns ideológia vezérli. A megkegyelmezés a múlt történéseinek kitörlésével ösztönzi az embereket a felejtésre, s így megakadályozza a tényleges megbocsátást, mivel az lehetetlenné válik abban a pillanatban, hogy a bűn eltűnt.

39. Ezzel mind az egyént, mind a társadalom kollektív emlékezetét megfosztják annak az áldásos identitásválságnak a megélésétől, mely a múlt és a múlt traumatikus emlékeinek tudatos és tiszta fejjel való átgondolását lehetővé teszi. Ez a legalapvetőbb lényege a múlt ellentétein való felülemelkedésnek – azt az azoktól dinamikus folyamatban való elszakadásként értve. Az identitás egysége az amnézia és az amnesztia határán őrizhető meg, az emlékezésen és gyászon keresztül, ha ebben a folyamatban a megbocsátás szelleme vezérel.

40. Mint minden társadalom számára, a történelem tanítása az európai társadalmak számára is rendkívüli fontossággal bír. A történelmet nem szabad az uralkodó ideológia céljainak megfelelően felhasználni vagy megmásítani, ahogy az sajnos sokszor történik. Épp ellenkezőleg, a történelem ismeretének a béke és a megbékélés eszközének kell lennie. A számos, ezen a területen végbement kezdeményezés létrehozta a történelemnek egy olyan, több nézőpontból való megközelítését (10), melyben végre nem a győztesek, hanem a pluralitás története jut kifejezésre, s mivel ez a szemlélet az eseményeket nem egy meghatározott csoport nézőpontjából értelmezi, hanem a nézőpontok egész sorát kínálja fel, az így íródó történelem a heterogenitás történelme is. Nem revizionizmusról vagy történeti tagadásról van szó, melyek a tények meghamisításának és a tudomány rossz célokra való felhasználásának alantas formái. Ehelyett a különböző, akár egymásnak ellentmondó történeti dokumentumokat összegző, átfogó tudományos tevékenységre van szükség, mely a múlt eseményeinek komplexitására világít rá, és így elősegíti, hogy okaikat és egészen a jelenig kiható társadalmi következményeiket megértsük, annak érdekében, hogy a múltban történt tragédiák megismétlődését elkerüljük.

Együttélés és polgárság

41. A 800 millió embert képviselő Európa Tanács a maga nemében egyedülálló nemzetközi szervezet a világon. Az a politikai, társadalmi és kulturális minta, melyet képvisel, nem egy a sok közül, hanem az egyéni szabadságot, emberi jogokat, jogállamiságot és demokráciát leginkább biztosítani képes modell. A Tanács politikai szerepvállalása számos pilléren alapul, amelyek egyike mindenképpen a kultúra. Ez a pillér magában foglalja egyrészt azokat az alapvető értékeket, melyek az Európa Tanács tagállamaiban biztosítják a teljes értékű közösségi élet feltételeit, másrészt a közös polgárságtudatnak azon normáit és szabályait, melyek lehetővé teszik, hogy Európa társadalmai ne egy befelé forduló, kényszerű tömeg összképét mutassák a világnak, hanem egy nagylelkű, befogadó társadalomét, amelynek adottságai pótolják hiányosságait is.

Közös kulturális értékek és az 1949-es „alapvető tilalmak" (11)

42. A Farói Egyezményben (annak 7. cikkében) az Európa Tanács leszögezi, hogy a kulturális örökség, amennyiben az a társadalmi csoportok közti, illetve az európai társadalmak közti párbeszéd szerves részét képezi, az emberiség fejlődését mozdítja elő:

„A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy […] bátorítják a kulturális örökség bemutatása etikájának és módszertanának átgondolását, csakúgy, mint az értelmezések sokszínűségének tiszteletét; […] békéltető eljárásokat hoznak létre olyan esetek méltányos és igazságos kezelésére, amelyekben ugyanazon kulturális örökségi elemnek különböző közösségek egymásnak ellentmondó értékeket tulajdonítanak;[…] fejlesztik a kulturális örökségről szóló tudást, mint a bizalom és a kölcsönös megértés által előmozdított, a konfliktusok megoldását és megelőzését szem előtt tartó békés együttélés elősegítésének forrását [és] beépítik mindezeket a szempontokat az élethossziglan tartó tanulás és képzés minden vonatkozásába."

43. Az Európa Tanács tagállamainak közös értékeit elsősorban a Szervezet alapszövegei taglalják, azaz az Emberi Jogok Európai Egyezménye, az Európai Kulturális Egyezmény és az Európai Szociális Karta. Ezek a dokumentumok építik fel a normáknak és értékeknek azt a korpuszát, amely, kiegészülve az Európai Emberi Jogi Bíróság esetjogával, az „európai kultúrának" – azt legtágabb, antropológiai és politikai értelmében véve – sajátságos és egyedülálló jellegét kölcsönzi.

44. Azon kívül, hogy az Európa Tanács számos törvényt fektetett le a fentiek jegyében, kormányközi politikai együttműködés szerveként megállapított egy sor alapvető tilalmat is az alapvető polgári jogokhoz kapcsolódóan, melyek alatt nem pusztán az „emberi jogok" értendők, hanem szociális, kulturális stb. jogok is. Ezek közül a legismertebb a halálbüntetés egész Európára, minden körülmények között, még háború idején is érvényes tilalma.

45. Bár az Európa Tanács nem minden tagállama ratifikálta az Európai Emberi Jogi Egyezmény halálbüntetés tilalmát kimondó 13-as jegyzőkönyvét, mindannyian lépéseket tettek annak érdekében, hogy bíróság útján Európában sehol se történhessen többé kivégzés. A többi alapvető tilalom kevésbé feltűnő, de nem kevésbé jogos. Tiltott az emberek éheztetése, csak úgy, mint a rabszolgaság vagy az emberkereskedelem; tilos embereket megcsonkítani, még szokás vagy tradíció indokán sem; gyermekeket tilos munkára kényszeríteni; valamint az etnikai hovatartozás, nem, szexuális orientáció vagy meggyőződés stb. alapján történő megkülönböztetés semmilyen formában sem engedhető meg.

46. Az alapvető tilalmak az államokra nézve természetesen kötelező érvényűek, ám túl korlátolt hozzáállásra vallana azt feltételezni, hogy ezek az európai polgárság fogalmához

szorosan kötődő tilalmak csak a kormányokat érintik. Ezen alapvető tilalmak betartása gyakorlatilag minden egyén kötelessége, függetlenül többszörös kulturális kötődésétől, mellyel nem lehet minden tettet igazolni. Az európai tilalmak egy része felülírja a közösségi szabályokat és szokásokat, de ez nem jelenti azt, hogy el is törli azokat.

A közös polgárságfogalom szabályai: társadalmi jogok és felelősségek

47. Csak úgy, mint az „identitás," a „polgárság" is olyan gyűjtőfogalom, mely minden európai társadalomban más és más jelentésekkel és hangsúlyokkal rendelkezik. Ez függ az állam és a civil társadalom viszonyától az adott országban, de befolyásolhatja az ország történelme és a fennálló politikai rendszer is. Ezért szükséges pontosan meghatározni, mi értendő e kifejezés alatt.

48. Jelen összefüggésben a polgárság egy bizonyos politikai közösséghez való, általános elvek mentén megállapított tartozást jelent. A polgárok nem pusztán magánszemélyek, akiket jogaik felhatalmaznak a politikai életben való részvételre és közhivatalok betöltésére, de bizonyos mértékű politikai szuverenitással is rendelkeznek. Így például a politikai közösséget, mondhatni „a polgárok közösségét" alkotó állampolgárok jelölik ki vezetőiket a demokratikus választási rendszeren keresztül. A polgárok közössége a hatalom forrása, s a kormány döntései rajta keresztül foganatosulnak. A polgárok közösségként ellenőrzik és jóváhagyják választott vezetőik tevékenységét. A polgárok kötelezik magukat arra, hogy betartják kormányuk rendelkezéseit, mivel azokat az általuk választott kormány hozta, amely ugyanakkor mindvégig alá van vetve a polgárok felügyeletének. A polgárság fogalma azonban többet jelent politikai legitimációnál: a társadalmi kapcsolatok is belőle erednek. A modern, demokratikus, pluralista európai társadalmakban az egyéneket már nem a vallás vagy valamilyen dinasztikus hatalom köti össze – bár bizonyos esetekben a vallás vagy egy uralkodó támogatása még mindig összekovácsoló erőként működhet –, a társadalmi kapcsolatok alapvetően politikai természetűek. A közösségi élet ezért a mai társadalmakban többé nem közös vallást, egy uralkodó alattvalóiként való egyesülést vagy ugyanazon hatalom fennhatósága alá tartozást jelent, hanem ugyanazon politikai entitáshoz kapcsolódó polgárságtudatot és az ezzel járó jogokban és kötelességekben való osztozást.

49. Így jön létre a polgári legitimáció. Az európai egyének/polgárok általános és egyéni jogokkal is rendelkeznek, melyek, részben az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlata révén, különálló jogi személyiségben egyesítik őket, amelyet egyre kevésbé határoz meg a származás vagy a rokonsági kapcsolat. Mind többen szeretnék egyéni véleményüket és preferenciáikat kifejteni, valamint a tényleges tettek mezejére lépni és kötelességeiket felvállalni.

50. Ezzel párhuzamosan azonban a népességmozgások és a határok megnyílása révén Európa nemzetállamaiban egyre nagyobb számban élnek olyan egyének, akik bár minden szempontból a nemzeti közösséghez tartoznak, mégsem kaphatnak állampolgári státuszt, mivel azt megakadályozza a fogalom szűk jogi értelmezése. Ennek az az oka, hogy a modern demokráciák az ókori Görögország mintáját követik, mely az idegeneket, szolgákat és nőket törvényi úton zárta ki a polgárság intézményéből és ezzel a demokráciában való részvételből is.

51. Ugyanakkor új keletű igény figyelhető meg bizonyos sajátságos és egyedülálló kulturális jogok szabad gyakorlására, melyek célja olyan kifejezésmódok, magatartásformák és meggyőződések elismertetése, amelyek korábban kizárólag a

magánszférára korlátozódtak, de most csoportok és közösségek úgy döntöttek, ezeket nyilvánosan szeretnék gyakorolni.

52. Ebben, vagyis a polgári tudat különböző szempontok alapján történő alakulásában látjuk az európai magánszemélyek előtt a következő években tornyosuló legfontosabb kérdést. A politikai értelemben vett polgárjog oszthatatlan emberi jogokkal való összefüggése kiemeli annak civil, kulturális, ökológiai, gazdasági és társadalmi alapvetését és az emberi méltósághoz fűződő szoros és minden vonatkozását jellemző kapcsolatát. Ez alapján különböző polgárságfogalmakról, vagy még inkább a polgárság különböző, kulturális, ökológiai, gazdasági, szociális és persze politikai vetületeiről lehet beszélni.

53. A polgárság egyetlen félhez való hűséget feltételez, „kettős elköteleződésre," mely egyrészt a kulturális, másrészt a politikai szféra felé irányulna, nincs lehetőség. A politikai polgársághoz való hűség egy adott politikai közösség tagjait összekapcsoló, általános elvek alapján szerveződő jogi kötelék tiszteletben tartását és elfogadását jelenti. Ezek nem elvont elvek, s az érintettek mindegyikét kötelezik bizonyos, az ezeknek az elveknek az elfogadását és az azokhoz való hozzáférést irányító szabályok. Ezért a korrupció, mely nem más, mint a demokratikus szabályok céljukkal ellentétes módon való felhasználása, a büntetlenség, ami mentesíti a törvényszegőket az elítéltetéstől és büntetéstől, valamint a befolyással, kapcsolatokkal és befolyásos pozícióval való visszaélés, mind-mind a demokrácia legitimitását ássák alá azzal, hogy áthidalhatatlan távolságot teremtenek a polgárság és annak választott képviselői között.

54. Egy társadalom csak akkor lesz kellően összetartó, ha vezetői is ugyanolyan mértékben vonhatók felelősségre tetteikért, mint polgárai. Ha ez azonban azt eredményezi, hogy a politikai vitákat folyamatosan a bíróságra helyezik át, és emiatt a politikai vezetők munkájukban állandó akadályokba ütköznek, míg végül csak a középszerű vagy a legügyesebb cinikus vezetők maradnak hatalmon, akkor a vakon alkalmazott, mindenkire kiterjesztett igazságszolgáltatás sem érhet célt, s lassan azok ellen az elvek ellen fordul, amelyeknek a fenntartását célozza.

55. A megoldás itt is az, mint az élet sok más területén: a polgároknak és vezetőiknek meg kell állapodniuk az életüket irányító törvények kölcsönös elfogadásában. Könnyebb biztosítani a törvények betartását, ha azok mindenkire egyformán vonatkoznak. De a társadalom számára még hasznosabb, ha minden tagját azonos és összehasonlítható jogokkal ruházza fel, egyformán biztosítva a polgári státuszt és az egyéni legitimitást, az azokkal járó kötelezettségekkel és feladatokkal együtt. Ismételten hangsúlyozni kell, hogy ez a kiinduló társadalmi konszenzus elengedhetetlenül szükséges, de önmagában nem elegendő. Nem lehet összetartó a társadalom, ha bizonyos polgárait, bár azok jogi értelemben teljes értékű polgárai, etnikai hátterük, vallásuk, öltözködésük vagy életmódjuk miatt másodrangú tagokként kezeli, akik így nem élhetnek teljes körűen szociális, kulturális és polgári jogaikkal.

Az európai polgári tudat: érvek a harmonikus együttélés mellett

56. Európa vendégszerető arcát kell mutassa a világ felé, s vendégszeretetének őszintének és élénknek kell lennie. Azonban nem mindenki felé ez az arc fordul. Sokszor Európa éppen hogy elrejti ezt az arcát, ráadásul a legszegényebbek és leghátrányosabb helyzetben levők, más szóval, a külföldiek elől. Európa többé nem engedheti meg magának, hogy idegeneket fogadjon be, mivel már maga sem tudja, mit ajánlhat nekik. Hosszú távú terv és erőforrások híján, egy a múltban tapasztaltakhoz hasonló kulturális válság szélén, Európa minden irányból

fenyegetve érzi magát, s minden, a határain túlról érkező többletet elviselhetetlen támadásként érzékel.

57. Ez a helyzet azonban nem előzmény nélküli. Az európai történelmet ellentétes erők sokasága kíséri végig; történelme során a terjeszkedés és stagnálás időszakai váltották egymást, s számos kulturális, politikai és ideológiai rendszer kérdőjeleződött meg.

58. Most a válság egy újraegyesített, békeidőket élő Európában jelentkezik, melynek legnagyobb részén ugyanazokat a demokratikus értékeket vallják. Ez a válság nem csupán szociális és gazdasági természetű, ami az európaiak életszínvonalában, országokon belüli és országok között is megfigyelhető, nagyarányú különbségekben csapódik le. Ez a válság kulturális természetű is, mivel arra a mély szakadékra mutat rá, mely az összes európai állam által vallott, egyetemesnek ítélt értékeket elfogadó és követő, illetve az ezeket az értékeket kétségbe vonó és valamilyen más erkölcsi, kulturális és társadalmi értékrendszert magukénak valló lakói között húzódik. A válság egy korábban sohasem tapasztalt folyamat, a felgyorsult globalizáció része, melynek keretében a hatalomnak újfajta erőforrásai jelentek meg az egész világon, és korábban ismeretlen, ökológiai, energetikai és népesedéssel kapcsolatos kockázatok jelentkeztek.

59. A jövőjét érintő bizonytalanságokra Európa kétféle módon válaszolhat: önkényes elzárkózással, mely azonban csak rövidtávon nyújthat védelmet, vagy egy minden ízében kultúraközpontú válasszal, a világnak egy új arcát mutatva meg, amelyet a polgári tudat és vendégszeretet dominál. Ahhoz azonban, hogy ez megvalósulhasson, teljes mértékben el kell fogadnia saját adottságait. Minél többre értékeli egy kultúra a sokszínűséget, így az őt felépítő összetevők sajátos identitását, annál gazdagabb, figyelemreméltóbb és körvonalazottabb lesz saját identitása, és annál nagyobb számban jelennek meg benne a többszörös kulturális kötődések is.

60. A fejlődés, amely a múlt folyamán Európában végbement, nem lett volna lehetséges, ha nincs folyamatosan jelen a vendégszeretet. Amikor különböző indokok miatt bizonyos csoportokat száműztek, mások a vendégszeretetüket ajánlották fel nekik, míg ugyanez a folyamat megváltozott politikai, illetve egyéb körülmények között fordított szereposztással játszódott le, bár legtöbbször az egymást követő kormányok ellenséges magatartása ugyanazt a csoportot sújtotta.

61. Ha igaz az az állítás, hogy a magas kulturáltságú társadalmak nagy jelentőséget tulajdonítanak a vendégszeretetnek, hogy az utazókkal, idegenekkel és a világ más tájairól magukkal híreket és újításokat hozókkal befogadóak, továbbá a szokatlant becsülendő értéknek tartják, akkor be kell ismerni, hogy Európa társadalma, a maga sokszínűsége ellenére, hátat fordított a vendégszeretetnek. Az idegenek arcában többnyire csak a beléjük táplált félelmet és a jövőben való bizonytalanságot látja.

62. Nem véletlen, hogy az Európa Tanács éppen a háborút közvetlenül követő eufórikus időszakban alakult meg. Azért jött létre, mert égető szükség volt rá, mivel számos európai állam képviselője saját bőrén tapasztalta meg egy addig méreteit tekintve példátlan és elképzelhetetlen borzalmaknak helyszínt adó konfliktus következményeit, ami alapvető kérdéseket vetett fel az emberiség modernkori állapotával kapcsolatban, és mert az érintett államférfiak elejét akarták venni, hogy Európa két ellenséges blokkra szakadásával újabb polgárháború alakuljon ki a kontinensen.

63. Ez az örökség kötelezi az Európa Tanácsot, hogy tagállamainak figyelmét most ismét az európai polgárság válságára, Európa gyengélkedésének egyik legfőbb indokára hívja fel. Ez a gyengeség elsősorban kulturális természetű, s egy irányt tévesztett Európát sújt, amely önmaga bukását kockáztatja azzal, hogy megfeledkezik saját alapvető értékeiről, melyek nem mások, mint az emberi jogok tisztelete, a sokszínűség és többszörös kulturális kötődés elismerése, a másokkal szemben tanúsított befogadó magatartás és az osztozás, valamint a gyengék és a legkiszolgáltatottabb helyzetben levők védelme.

A Manifesztum elsődleges célja ezzel a káros, de semmiképp sem szükségszerű tendenciával szemben való bátor fellépés.

Jegyzetek

1. Demokratikus polgárság

A demokratikus polgárság itt használt meghatározása az Európa Tanácsnak az oktatás területén végzett tevékenysége során kidolgozott koncepcióján alapul. Ez a meghatározás tágabb a polgárság szűk jogi értelmezésénél, mely egy konkrét állam állampolgáraira háruló jogokat és kötelezettségeket rögzíti. Ez nem jelenti azt, hogy az egy bizonyos államhoz rendelt állampolgárság elavult vagy többé nem helytálló kategória. Az itt alkalmazott nézőpont mindenesetre más, tágabb definícióra törekszik. A demokratikus polgárság a közösségi élet új, fokozatosan kialakítandó modelljét jelöli, és azt a számos módot, ahogyan az egyének a helyi, régiós és nemzetközi szinteken részt vesznek benne. A polgárságnak ez a meghatározása feltételezi, hogy a körülmények adottak a polgári kötelességek megfelelő gyakorlásához, s hogy a társadalom tagjai erősen elkötelezettek a demokratikus alapelvek követése és alkalmazása iránt.

2. Kulturális identitás

Minden olyan kulturális vonatkoztatási pont, mely alapján az egyének egymagukban vagy egy csoport tagjaként önmagukat meghatározzák, egyéniségüket alakítják, amelyet a kommunikáció során felhasználnak, és amelyet emberi méltóságukhoz tartozóként szeretnének elismertetni. A kulturális identitás olyan társadalmi és kollektív identitásként is felfogható, mely az egyén vagy társadalmi csoport valamely eszmékből, meggyőződésekből, véleményekből, szokásokból és hagyományokból összetevődő kulturális struktúrával való viszonylag tartós azonosulását, illetve bizonyos erkölcsi értékeken nyugvó normákhoz való ragaszkodását tükrözi.

3. Kötődés

Azon személy állapota, aki egy csoportnak vagy közösségnek a tagja. A valahova tartozás érzete az egyén arra való képessége, hogy egyedül vagy egy csoport tagjaként felismerje saját kötődését egy közösséghez, s annak örökségét tisztelje. Emberi közösségek alatt személyek olyan csoportosulása értendő, akik közös vonatkoztatási pontokkal rendelkeznek, s azt a kulturális identitást, melyet ezek a vonatkozatási pontok meghatároznak, szeretnék is ápolni és fejleszteni. A kötődés az egyes egyénnek a csoport minden tagja által osztott kulturális értékekhez és vonatkoztatási pontokhoz fűződő viszonyában kap értelmet. A kötődés az azonosulásnak olyan eleme, mely nemcsak ragaszkodásban, viselkedésben és külsőségekben jelenik meg, hanem az adott csoporthoz való hűségben is. Gondolati struktúraként tehát a kötődés egyfajta narratíva, mely számos elemet magába gyűjtő, összetartó erőként működik. Általában különbséget tesznek kapcsolt csoportok és referenciacsoportok között. Az előbbi

kifejezés olyan csoportokat jelöl, amelyeknek az egyén élete egy bizonyos szakaszában ténylegesen és közvetlenül tagja, míg az utóbbi csoportoknak az adott időpillanatban nem feltétlenül tagja, de azoktól – tudatosan vagy tudattalanul – véleményeket, értékeket és célokat kölcsönöz. A korunk társadalmát jellemző egyik legsajátosabb vonás az, hogy nyitottsága, a benne fokozottan megjelenő mobilitás, valamint a rendelkezésre álló technikai és anyagi eszközök révén egy és ugyanazon személy egyszerre több csoporthoz is tartozhat, s ezáltal a többszörös kötődés, illetve valahova tartozás érzését tapasztalhatja.

4. Örökségoktatás

Örökségoktatás alatt azon kezdeményezések összessége értendő, amelyek az oktatási és kulturális intézmények közvetítésével az anyagi és szellemi kulturális örökség különböző elemeinek megértését és értelmezését mozdítják elő. Célja kettős: egyrészt, hogy közös alapot nyújtson a polgároknak az európai örökség heterogenitásának és sokszínűségének fel- és elismeréséhez, másrészt, hogy megakadályozza e közös örökség elemeinek felhasználását bizonyos identitások kirekesztésére.

5. Kozmopolitizmus

Szigorúan az Ulrich Beck által megadott jelentése szerint értve, azaz a különbségeket a globalizáció kontextusában értelmezni kívánó magatartásnak tartva.

6. Többszörös kulturális kötődés

A többszörös kulturális kötődés e dokumentumban arra az általános tényre utal, hogy minden egyén rendelkezik identitásbeli kötelékekkel más egyének bizonyos csoportjához. Ugyanakkor minden egyes egyén ilyen jellegű – családi, nyelvi, vallási, nemzeti, etnikai, szexuális vagy akár szakmai – kötelékeiből összetevődő identitáshálója egyedülálló. Ezért senkit sem lehet egyetlen identitással azonosítani. Tekintve, hogy a modern társadalmakat nagyfokú kulturális sokszínűség jellemzi, az egyes kultúráknak is el kell fogadniuk ezt az elvet a boldoguláshoz. A többszörös kulturális kötődés kifejezésben azok a közösségek jutnak érvényre, melyek különböző identitás-meghatározási lehetőségeket kínálnak fel, és minden egyes egyén számára lehetővé teszik, hogy több, egyenként is sokoldalú identitásról adjanak tanúbizonyságot számos kulturális kötődésük formájában.

7. NIMBY (”Not in my backyard”, magyarul „Ne az én kertemben”)

Egyének és csoportok visszautasító magatartása a közvetlen környezetükben történő változásokkal szemben, ami egyben az egyéni érdekek közérdekkel és közjóval szembeni érvényesülését is jelenti.

8. Kulturális vonatkoztatási rendszer

Minden egyén a kapcsolatok összetett és összefüggő rendszerében létezik. Tudatosan vagy tudattalanul egy vagy több kulturális vonatkoztatási keretet tesz magáévá, melyek egymással számtalan mátrixot és változó erősségű kapcsolatot alkotnak. Ezek befolyását meghatározzák az egyén személyes döntései és a környezetében bekövetkező változások is. Ez a kulturális szféra tehát szerkezetét tekintve változatos és mindenkire egyénileg jellemző. A szocializációs folyamat során továbbadható, de senkire rá nem kényszeríthető, mivel az Emberi Jogok Európai Egyezménye által védelmezett jogok egyike az egyén kulturális vonatkoztatási keretének szabad megválasztása.

9. Általános kultúra

Az általános kultúra jelen kontextusban nem egyfajta minimális követelményként értelmezendő. Nem a minden egyén számára kötelezően elsajátítandó ismeretek összességét jelöli, ugyanis ez csak egy központilag meghatározott és ezért szükségszerűen totalitárius kultúra keretein belül lenne kivitelezhető. Az általános kultúra a szabadság elvén alapul, és mindazon kognitív elemek összességét jelenti, amelyek képessé teszik az egyént környezete megértésére, a másokkal való érintkezésre és egyéni döntések meghozatalára. Az általános kultúra minden ember számára lehetővé teszi, hogy emberi mivoltát megélje, és tudatosabb formában megtapasztalja. A francia „culture générale" kifejezés más nyelvekre nehezen lefordítható. A fordítás során mindenkor a nyelvi és kulturális sokszínűséget kell szem előtt tartani, és olyan megfelelőt találni, mely inkább a tartalmi, mint nyelvi hűséget helyezi előtérbe.

10. A történelem több nézőpontból való megközelítése az oktatásban

Lásd a dr. Robert Stradling által az Európa Tanács számára készített „A történelem több szempontból való megközelítése az oktatásban" című kézikönyvet.

11. Alapvető tilalmak

Olyan normák és értékek összessége, melyeket államok, társadalmak vagy egyének egy csoportja megalakulásakor, illetve hosszú távú fennállását és fejlődését biztosítandó abszolút korlátként fogad el magára nézve. Ezek a tilalmak nem pusztán abszolút és sérthetetlen erkölcsi és jogi kötelezvények, hanem olyan szervező elemek, melyekre a rendszer vagy szervezet épül. Ezért bármilyen formában való áthágásuk nem pusztán annak a konkrét törvénynek a megsértését jelenti, amelyre a tilalom vonatkozik, hanem a szervezet alapjainak radikális megkérdőjelezését is. Ilyenek a halálbüntetés és a kínzás, illetve az indokolatlan fogva tartás tilalma, melyeket az Európa Tanács szervezetének tagállamai magukra nézve alapvető tilalmakként ismertek el. Az ezektől a szabályoktól bármely formában való eltérés a Szervezet alapelveinek súlyos megsértését jelenti, és a Szervezet létjogosultságának kétségbe vonásával egyenértékű.

TÖRVÉNYEK

1881. ÉVI XXXIX. TÖRVÉNY-CZIKK A MŰEMLÉKEK FENTARTÁSÁRÓL[38]

I. fejezet
A műemlékekről s azok gondozásáról

1. §

A műemlékek jelen törvény védelme s a vallás- és közoktatásügyi minister felügyelete alá helyeztetnek.

Műemlék elnevezés alatt értetik a földben vagy a föld színén lévő minden olyan építmény és tartozéka, mely történeti- vagy művészeti emlék becsével bír.

2. §

A ki ilyen építményt fölfedez, tartozik azt az építmény helyének községi előljáróságánál azonnal bejelenteni.

A fölfedezett építmény tulajdonosa és bírlalója kötelesek azt a község előljáróságánál történt bejelentéstől, illetőleg a bejelentéséről vett értesítéstől számított 60 napig érintetlenül hagyni. Ha a fölfedezett építménynek 60 napig érintetlen hagyása a tulajdonos jelentékeny kárával járna, ezen kötelezettség 30 napra korlátolható. E körülmény a tulajdonos által a község előljáróságának bejelentendő és igazolandó.

A községelőljáróság a fölfedezésről, valamint az esetleg fenforgó sürgősségről saját felettes hatósága útján a vallás- és közoktatási ministerhez késedelem nélkül jelentést tenni, s a fölfedezett építmények érintetlen fentartásáról gondoskodni köteles.

A vallás- és közoktatásügyi minister a fölfedezett műemlék iránt rendszerint 60 nap alatt, a helységelőljáróság által igazolt sürgősség esetében pedig 30 nap alatt intézkedik; mit ha nem teljesít, megszűnik a tulajdonosnak a fölfedezett építmény érintetlen hagyására vonatkozó kötelezettsége.

3. §

A vallás- és közoktatásügyi minister esetről-esetre határozza meg, hogy mely építmények tartandók fenn, mint műemlékek; valamint azt is, hogy a föld alatt gyanított műemlékek fölfedezése, vagy a részben fölfedezettek feltakarása végett, ásatások eszközöltessenek-e.

4. §

A fentartandónak nyilvánított műemléket a tulajdonos saját költségén épségben fentartani köteles; javításokat, bővítéseket vagy átalakításokat azon csak a vallás- és közoktatásügyi minister engedélyével, s az általa meghatározott módon tehet.

5. §

Ha a magántulajdonos a fentartást a vallás- és közoktatásügyi minister felhívása daczára elmulasztja, valamint ha az építményen engedély nélkül javításokat, bővítéseket vagy átalakításokat tesz, a vallás- és közoktatásügyi minister a műemlék kisajátítását elrendelheti.

---

[38] A törvénycikket a lehetőséghez képest az eredeti helyesírással közöljük. (A szerk.)

6. §

Ha a fentartandónak nyilvánított műemlék az államnak, valamely törvényhatóságnak, községnek, avagy törvényesen bevett vallásfelekezet egyházának a tulajdonát képezi; s az utóbbi esetben, ha az egyúttal mint templom vagy kápolna isteni tiszteletre használtatik, a mennyiben ezen tulajdonosok a 4. §-ban foglalt kötelezettségöket nem teljesítenék: a vallás- és közoktatásügyi minister a mű, vagy történeti emlék fentartását, esetleg annak szükséges kiigazítását, vagy stylszerű helyreállítását elrendelheti és végrehajtathatja. A felmerült költséget a tulajdonos közigazgatási végrehajtás terhe alatt megtéríteni tartozik.

Ha azonban valamely község, vagy egyház vagyoni állapota a tulajdonát képező mű- vagy történeti emlék fentartásának s esetleges stylszerű kiigazításának költségei által annyira terheltetnék, hogy ez által háztartásában zavar állana be: a vallás- és közoktatásügyi minister, a mennyiben a műemléket fentartani kívánja, a költségeket egészben vagy részben az erre szánt országos alapból fedezi.

7. §

Megszűnik a bevett vallásfelekezetek egyházainak, valamint a magántulajdonosoknak a fentartásra vonatkozó kötelezettsége:

1. ha a műemléket képező és isteni tiszteletre használt templom vagy kápolnára nézve az illető egyház a vallás- és közoktatási ministernek bejelenti, hogy a műemléket isteni tiszteletre többé nem használja és egyébként is fentartani nem akarja;
2. ha a magántulajdonos a vallás- és közoktatásügyi ministernek bejelenti, hogy a műemléket fentartani nem akarja.

Tartozik azonban mindkét esetben a tulajdonos a műemléket, ha a szabad rendelkezésre a vallás- és közoktatásügyi minister által előbb fel nem jogosíttatik, a bejelentéstől számítandó 60 napig érintetlenül hagyni.

8. §

Ha a tulajdonos az előző §-ban előírt bejelentést megtette, a vallás- és közoktatásügyi minister vagy feljogosítja őt szabad rendelkezésre, vagy elrendeli a műemlék kisajátítását.

Ezen utóbbi esetben tartozik a tulajdonos a műemléket a kisajátítási eljárás befejezéséig érintetlenül hagyni.

9. §

Ha a föld alatt gyanított műemlékek fölfedezése vagy feltakarása czéljából a vallásés közoktatásügyi minister által elrendelt ásatásokba a föld tulajdonosa bele nem egyezik, azok megkezdése előtt az illető terület végleg vagy ideiglenesen kisajátítandó.

II. fejezet
A műemlékek fentartása czéljából szükséges kisajátításról

10. §

Végleges kisajátításnak helye van a jelen törvény értelmében, a tehermentes tulajdonjognak a műemlékek országos alapja részére leendő megszerzése végett:

1 azon földterületre és tartozékaira nézve, a melyen vagy a mely alatt a fentartandónak nyilvánított műemlék van: a 4. és 7. §-ok eseteiben;

2 azon földterületre és tartozékaira nézve, a melyen a vallás- és közoktatásügyi minister ásatásokat rendel és a mely felett épület áll;

3 azon földterületre és tartozékaira nézve, a melyek ideiglenesen kisajátíttattak, s a melyek a vallás- és közoktatásügyi minister által három évnél tovább szükségeltetnek; ha a tulajdonos az ideiglenes kisajátítás meghosszabbításába bele nem egyezik.

11. §

Ideiglenes kisajátításnak a jelen törvény értelmében helye van azon földterületre, a melyen a vallás- és közoktatásügyi minister a 3. § értelmében ásatásokat rendel és a mely felett épület nem áll.

Kerítésfalak az ideiglenes kisajátítást nem akadályozzák.

12. §

Kisajátíthatók nemcsak a 10. és 11. §-ban említett ingatlanok, hanem a rajtok vagy alattok lévő műemléket környező földterületből is annyi, a mennyi a tudományos czél elérésére szükséges, valamint a műemlékhez juthatás végett, a legközelebbi közútig terjedő annyi földterület is, a mennyi a kocsin való közlekedést lehetővé teszi.

13. §

A kisajátított ingatlan birtokrendezés-tagosítás, vagy más czímen más ingatlannal fel nem cserélhető és el nem darabolható mindaddig, míg rajta a műemlék fentartatik.

14. §

A műemlékek biztosítása czéljából eszközlendő kisajátításoknál, a kisajátítási anyagi jogra és az eljárásra nézve az 1881. évi XLI törvényczikk összes határozatai alkalmazandók, azonban a fentebbi szakaszokban foglaltakon kívül még a következő eltérésekkel:

a) az 1881. évi XLI törvényczikkben a közmunka- és közlekedési minister hatáskörébe utalt teendőket, a műemlékek kisajátítása eseteiben a vallás- és közoktatásügyi minister teljesíti;

b) a kisajátítandó műemlék kártalanítandó értékének bírói becslése alkalmával annak történeti vagy művészeti becse tekintetbe nem vétethetik;

c) mindaddig, míg a kártalanítási összeg jogerejű egyezséggel meg nem állapíttatott, s illetőleg a míg a kártalanítás felett első bírói határozat nem keletkezett, a vallás- és közoktatásügyi minister jogosítva van e kisajátítástól visszalépni, s ez esetben a kisajátítási eljárás azonnal megszüntetendő. A kik azonban az eljárás folyamatba tétele által kárt szenvedtek, per útján teljes kártérítést köve-telhetnek.

III. fejezet
Büntető határozatok

15. §

Az, a ki történeti vagy művészeti emlék becsével bíró s a földben levő építményt vagy a földszínén levő építmények történeti vagy művészeti emlék becsével bíró, eltakart tartozékát fedezte fel, s a 2. §-ban előszabott feljelentést a felfedezés napjától számítandó 8 nap alatt megtenni elmulasztotta: 5–100 frtig terjedhető bírságban marasztalandó.

A bírságban nem marasztalható el oly személy, kiről műveltségi állapotánál fogva fel kell tenni, hogy a felfedezett tárgy emlékbecsének ismeretével nem bírt.

16. §

Az, a ki a fentartandónak nyilvánított műemléket vagy ennek tartozékát önhatalmúlag

ledönti, lebontja vagy rongálja, vagy ennek ledöntését, lebontását vagy rongálását elrendeli, vagy saját telkén megengedi; a mennyiben cselekvénye a büntető törvény szerint büntetendő cselekvényt nem képez, 50–500 frtig terjedhető bírságban marasztalandó s azon felül tartozik tűrni, hogy a műemlék, a mennyiben helyreállítható, az ő költségén állíttassék helyre.

Ha ezen törvényellenes cselekvény azon törvényhatóság-, község- vagy egyházgyűlése vagy képviselőtestülete határozatának kifolyása, a mely a műemléknek tulajdonosa, a gyűlés vagy képviselőtestület azon tagjai marasztalandók el egyetemlegesen a bírságban, a kik az illető határozat hozatalához hozzájárultak.

17. §

A 15. és 16. §§ eseteiben az eljárás és ítélethozatal, valamint a végrehajtás is azon kir. járásbíróság hatásköréhez tartozik, a mely az illető műemlékre vonatkozólag területi illetőséggel bír.

A behajtott bírság a műemlékek fentartására szolgáló alapba szállítandó be.

18. §

A járásbíróság a 15. és 16. §§ eseteiben a kihágások iránti eljárás szabályai szerint jár el.

Az eljárás csakis a vallás- és közoktatásügyi minister kívánatára indítandó meg, s a pénzbírság szabadságvesztés-büntetésre át nem változtatható.

A helyreállítási költségek megtérítése iránti jog (16. §) a járásbíróság előtt sommás eljárás útján érvényesítendő.

IV. fejezet
A Műemlékek Országos Bizottságáról

19. §

A vallás- és közoktatásügyi minister a jelen törvény végrehajtása körül a műemlékek országos bizottságának meghallgatása és szakszerű véleményének átvétele után intézkedik.

20. §

A műemlékek országos bizottsága egy elnökből, egy előadóból, egy titkárból, egy építészből, s több rendes és levelező tagból áll, kiket a vallás- és közoktatásügyi minister nevez ki.

21. §

Az elnök és bizottsági tagok fizetést nem húznak.

Az előadónak és az irodai és levéltári teendők végzésére is hivatott titkárnak rendes évi fizetése a költségvetésben állapíttatik meg.

Kiküldetés esetén az elnök és a bizottság tagjai két lovas kocsi bérét, vaspályán a II-ik osztály, gőzhajón az I-ső hely árát számíthatják fel, s napidíjul az elnöknek naponként 8 frtra, a bizottság tagjainak naponként 5 frtra van igényük.

A műszaki felvételek díjait esetről-esetre a vallás- és közoktatásügyi minister állapítja meg.

22. §

Az országos bizottság, a műemlékek felett a felügyeletet rendszerint vidéki (levelező) tagjai, – s a mennyiben közigazgatási intézkedés szüksége merülne fel, a közigazgatási

bizottságok útján gyakorolja.

A közigazgatási bizottságok tartoznak az országos bizottság felszólítására eljárni, valamint eljárásukról évenkint rendesen jelentéseket tenni.

23. §

Az országos bizottság kiadásai, valamint a kisajátítások, a felvételi, tatarozási és helyreállítási munkálatok költségei, a mennyiben az utóbbiak a műemlékek kegyurai vagy tulajdonosai által nem viseltetnek, illetőleg meg nem téríttetnek (5. §), a műemlékek fentartására évenkint megszavazott országos javadalomból, s a mennyiben egyházakról van szó, az illető egyházak fentartására rendelt forrásokból fedeztetnek.

24. §

A műemlékek országos bizottságának levéltárában őrzött törzskönyvek és rajzok mindenki által megtekintethetnek; azok lemásolására a bizottság elnökének engedélye szükséges.

Zárhatározatok

25. §

A műemlékekre nézve felmerülő minden jogi és közigazgatási ügyben a vallás- és közoktatásügyi ministert a közalapítványok királyi ügyigazgatósága képviseli.

26. §

A jelen törvény alapján eszközlendő kisajátítási eljárásokra vonatkozó minden beadvány, jegyzőkönyv, becslevél, nyilatkozat, egyezség, szerződés, határozat és fellebbezés, bélyeg- és illetékmentes.

27. §

Az 1878. évi XVIII. t.-cz. 26. §-ának f.) pontja ezen törvény rendelkezései mellett érvényben marad.

28. §

A jelen törvény végrehajtásával a vallás- és közoktatásügyi és az igazságügyi ministerek bizatnak meg.

A NÉPKÖZTÁRSASÁG ELNÖKI TANÁCSÁNAK 1949. ÉVI 13. SZ. TÖRVÉNYEREJŰ RENDELETE A MÚZEUMOKRÓL ÉS MŰEMLÉKEKRŐL

I. fejezet
Általános rendelkezések

1. §

A magyar történet, tudomány és művészet emlékeit és eredményeit, mint közművelődésünk örökbecsű értékeit, a jelen törvényerejű rendeletben meghatározott módon fokozott védelemben kell részesíteni és azokat az egész nép számára hozzáférhetővé tenni.

2. §

A jelen törvényerejű rendelet hatálya kiterjed:*a)* a közgyűjteményekre,*b)* a nemzeti érdekű magángyűjteményekre,*c)* a nemzeti érdekű muzeális értéktárgyakra,*d)* a műemlékekre és*e)* a védett területekre.

3. §

(1) Az 1. §-ban körülírt feladatok megvalósításáról a vallás- és közoktatásügyi mi-niszter gondoskodik, aki e feladatkörében a múzeumok művészeti és népművelési vonatkozású ügyeiben a népművelési miniszterrel egyetértésben jár el.
(2) Az (1) bekezdésben említett feladatkörrel kapcsolatos tennivalók ellátására a vallás- és közoktatásügyi miniszter felügyelete és irányítása alatt a Múzeumok és Mű-emlékek Országos Központja (a továbbiakban Központ) elnevezéssel külön hatóságot kell létesíteni.
(3) A Központ megszervezésével egyidejűleg a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősége [1934. VIII. tc. 3. § (5) bekezdés] és a Műemlékek Országos Bizottsága (1881. XXXIX. tc. 19. §) megszűnik.

4. §

(1) A Magyar Nemzeti Múzeumnak az 1934. VIII. törvénycikken alapuló önkormányzati szervezete és jogi személyisége megszűnik, vagyona pedig az államkincstárra száll át.
(2) A Magyar Nemzeti Múzeum önkormányzati szervezetében egyesített nagy nem-zeti közgyűjtemények önálló intézményekként folytatják működésüket; az Országos Széchényi Könyvtár és az Országos Levéltár tekintetében a közkönyvtárakra, ill. a köz-levéltárakra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, míg az 1934. VIII. tc. 3. §-ának (1) bekezdésében felsorolt többi gyűjtemény további működése tekintetében a jelen törvényerejű rendelet rendelkezései irányadók.
(3) A Magyar Nemzeti Múzeum önkormányzatának megszüntetésével kapcsolatban felmerülő kérdéseket a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel szabályozza.

II. fejezet
Közgyűjtemények

5. §

(1) A jelen törvényerejű rendelet alkalmazásában közgyűjteményeken a nemzeti múzeumokat és egyéb közületi múzeumokat kell érteni.

(2) Az 1929. XI. tc. 1. §-a alapján közgyűjteménnyé minősített múzeumok közül azok, amelyek nem az állam, megye, város vagy község tulajdonában vannak, közgyűjteményi jellegüket elvesztik.
(3) A jelen törvényerejű rendelet hatálybalépése után a múzeum elnevezést csak a közgyűjtemény használhatja.

6. §

(1) A nemzeti múzeumok sajátos gyűjtési körükben kimagasló országos érdekű, területileg és történelmileg teljességre törekvő tudományos vagy művészeti anyagot őrző muzeális gyűjtemények.
(2) A jelen törvényerejű rendelet hatálybalépésekor nemzeti múzeumnak kell te-kinteni a Magyar Történeti Múzeumot, a Néprajzi Múzeumot, a Szépművészeti Múze-umot, az Iparművészeti Múzeumot és a Természettudományi Múzeumot. A Miniszter-tanács felhatalmazást kap arra, hogy új nemzeti múzeumok létesítése, valamint a most felsorolt nemzeti múzeumok gyűjtési körének és elnevezésének módosítása iránt a szükséghez képest rendelettel intézkedjék.
(3) A nemzeti múzeumok fenntartásának személyi és dologi költségeire a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetésében kell fedezetet biztosítani.
(4) A nemzeti múzeumok élén egy-egy főigazgató áll, akit a vallás- és közoktatás-ügyi miniszternek a Központ meghallgatása után tett előterjesztésére a Népköztársa-ság Elnöki Tanácsa nevez ki.
(5) A nemzeti múzeumok tudományos és egyéb személyzetének létszámát a pénzügyminiszterrel egyeztetve a vallás- és közoktatásügyi miniszter állapítja meg.
(6) A nemzeti múzeumok szervezetének és ügyvitelének részletes szabályait a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

7. §

(1) A jelen törvényerejű rendelet alkalmazásában közületi múzeumnak kell tekinteni az állam által fenntartott múzeumokat (ide nem értve a nemzeti múzeumokat) és a megye, város vagy község által fenntartott muzeális jellegű gyűjteményeket.
(2) Gyűjtési körüket tekintve a közületi múzeumok*a)* helyi múzeumok,*b)* tájmúzeumok,*c)* emlékmúzeumok vagy*d)* szakmúzeumok.
(3) A helyi múzeumok egy-egy helységre, a tájmúzeumok pedig egy-egy nagyobb tájegységre vonatkozó muzeális gyűjteményt tartalmaznak.
(4) Az emlékmúzeum olyan gyűjtemény, amely egy kimagasló történeti, tudományos vagy művészeti jelentőségű személyhez vagy valamely jelentős történelmi eseményhez kapcsolódó emlékanyagot őriz.
(5) Szakmúzeumok a (3) vagy (4) bekezdés alá nem sorolható olyan gyűjtemények, amelyek valamely különleges szakszempontra tekintettel összeállított anyagot tartalmaznak.
(6) A közületi múzeumok szervezetének és működésének részletes szabályait a 8. §
(3) bekezdésében foglalt kivétellel a vallás- és közoktatásügyi miniszter – a törvényhatósági és községi (városi) múzeumok tekintetében a belügyminiszterrel egyetértésben – rendelettel szabályozza.

8. §

(1) A közgyűjtemények a Központ felügyelete és irányítása alatt állnak; a felügyeletet és irányítás módját a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja meg.
(2) A közgyűjtemények tudományos és egyéb személyzetének szolgálati jogviszonyait,

ideértve különösen az alkalmazás módját, az egyes állások betöltéséhez megkívánt képesítést, az alkalmazott díjazását és fegyelmi felelősségre vonásuk szabályait a Minisztertanács rendelettel állapítja meg.
(3) A minisztertanács felhatalmazást kap arra, hogy egyes szakmúzeumokat a gyűjtemény tárgya (szakiránya) szerint érdekelt miniszter felügyelete alá utaljon, aki ezt a felügyeletet a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben gyakorolja. Az ilyen szakmúzeum szervezetét a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértésben szabályozza; a múzeum tekintetében a Központ nem gyakorol felügyeletet és irányítást, azonban arról nyilvántartást vezet, a szakmúzeumot bármikor megtekintheti, adatok szolgáltatását kérheti, továbbá a múzeum elhelyezése és anyagának kezelése tekinte-tében az illetékes miniszternek javaslatot tehet.

III. fejezet
Nemzeti érdekű magángyűjtemények

9. §

(1) Nemzeti érdekű magángyűjtemény (a továbbiakban: magángyűjtemény) a mu-zeális tárgyaknak minden olyan egy helyen, tervszerű elraktározás szerint őrzött és kezelt csoportja, amely régészeti, képzőművészeti, iparművészeti, történeti, néprajzi vagy természettudományi tárgyak rendszeres gyűjtése útján jött létre, a II. fejezet ha-tálya alá nem tartozik, és amelyet kiemelkedő tudományos, művészeti, történeti vagy közművelődési jelentőségére tekintettel a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Köz-pont javaslata alapján nemzeti érdekből magángyűjteménynek nyilvánít.
(2) Az (1) bekezdésben körülírt gyűjtemény nemzeti érdekű magángyűjteményi jellegét a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Központ javaslatára megszüntetheti, ha a gyűjtemény más gyűjteménybe beleolvadt, megsemmisült vagy jelentőségét más módon elvesztette.
(3) A magángyűjteményekről a Központ nyilvántartást vezet. A nyilvántartás elkészítésének és vezetésének, valamint a magángyűjtemények számbavételének módját a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel szabályozza, és ezzel kapcsolatban a magángyűjtemény tulajdonosai (fenntartói) részére bejelentési, ill. adatszolgáltatási kötelezettséget állapíthat meg.

10. §

(1) A magángyűjteményt, ill. az abban őrzött tárgyakat a tulajdonos köteles épségben fenntartani, továbbá a gyűjtemény őrzéséről, szakszerű kezeléséről és megóvásáról saját költségén gondoskodni.
(2) A magángyűjtemények a Központ felügyelete alatt állnak: a felügyelet kiterjed a gyűjtemény elhelyezésére, szakszerű kezelésére és állagának sértetlen megőrzésé-re. A felügyelet körében a Központ a gyűjteményt bármikor megvizsgálhatja és arra vonatkozóan a fenntartótól adatok szolgáltatását kérheti. Amennyiben a gyűjte-ményt vagy az abban őrzött egyes tárgyak épségét veszély fenyegeti, a Központ a fenntartót az elhelyezés, kezelés, ill. az őrzés módjának megfelelő megváltoztatásá-ra kötelezheti.
(3) Amennyiben a magángyűjtemény fenntartója az (1) bekezdésben meghatározott kötelezettségeinek nem tesz eleget, vagy a Központ részéről a gyűjtemény épségének biztosítása érdekében adott utasításokat nem teljesíti, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Központ javaslatára elrendelheti a magángyűjteménynek közgyűjteménybe való elhelyezését. A magángyűjtemény ilyen esetben addig marad a közgyűjtemény őrizetében, amíg a fenntartó megfelelő biztosítékot nem nyújt arra, hogy kötelezettségeinek a jövőben

eleget fog tenni. Ha a fenntartó ilyen biztosítékot a közgyűjteményben való elhelyezéstől számított öt éven belül nem nyújt, a magángyűjteményt az államkincstár megválthatja; a megváltási ár tekintetében a vallás- és közoktatásügyi miniszter bírói út kizárásával határoz.

11. §

(1) A magángyűjtemény fenntartója köteles a Központ megkeresésére a gyűjte-mény egészének vagy az abban lévő egyes tárgyaknak tudományos szempontból való feldolgozását (kutatását, fényképezését, lerajzolását stb.) a Központ által megjelölt személynek lehetővé tenni. Amennyiben a fenntartó e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy a tudományos kutatás érdekei ezt megkívánják, a Központ elrendelheti a gyűjteménynek, ill. az egyes tárgyaknak a kutató költségén a kutatás tartamára közgyűjteményben való elhelyezését, az elhelyezés tartama három hónapot nem halad-hat meg. Amennyiben e magángyűjtemény tulajdonosa tudományos szakértő, a jelen bekezdésben foglalt rendelkezések alkalmazásában tudományos érdekeit figyelembe kell venni.
(2) A Központ a nemzeti közművelődés érdekében kötelezheti a fenntartót, hogy magángyűjteményét a Központ által meghatározott időtartamra vagy időpontban rendszeresen, ill. alkalmilag a nagyközönség részére hozzáférhetővé tegye. A fenntartó a magángyűjtemény látogatóitól a Központ jóváhagyásával megállapított belépődíjat szedhet. Ha a magángyűjteményt természetes személy tartja fenn, a magángyűjtemény nyitva tartásával járó kiadásokat – amennyiben azok a belépődíjakból nem fedezhetők – a Központ fedezi.
(3) A Központ a magángyűjtemény fenntartóját kötelezheti arra, hogy a gyűjte-ményt vagy annak egyes darabjait hazai nyilvános kiállításon, vagy hazai gyűjtemény-ben közszemlére bocsássa. Kiállításra (közszemlére bocsátásra) a fenntartót minden két évben, egy ízben és két hónapot meg nem haladó tartamra lehet kötelezni. A ki-állításra kötelezés alkalmával a kiállító köteles a Központnál a szállítás és biztosítás költségeit előre letétbe helyezni; a Központ ezenfelül megfelelő biztosíték adását is kívánhatja a kiállítótól a kiállított gyűjtemény megőrzése és visszaszolgáltatása tekin-tetében is. A tulajdonosnak (birtokosnak) minden káráért, amely a kiállításra kötele-zés teljesítése folyamán éri, az államkincstár egyetemlegesen felelős.

12. §

(1) A magángyűjteménynek, vagy az abban foglalt egyes tárgyaknak élők közötti jogügylettel történő visszterhes tulajdon átruházása esetén a magyar államkincstárt elővételi, ingyenes átruházása esetén pedig vételi jog illeti meg, feltéve, hogy az átruházás nem házastárs, fel- vagy lemenőágbeli rokon vagy oldalági rokon – unokatestvérig bezárólag – javára történik. A tervezett átruházást a Központnak kell bejelenteni, amely az elővételi, ill. vételi jog gyakorlása tekintetében a bejelentés kézhezvételétől számított harminc nap alatt nyilatkozni köteles.
(2) Ha a államkincstár az (1) bekezdésben foglalt elővételi, illetve vételi jogát a megszabott határidőn belül nem gyakorolja, a magángyűjteményt tulajdonosa belföldön teljes egészében szabadon elidegenítheti; a magángyűjteményben foglalt egyes tárgyak elidegenítéséhez a Központ előzetes engedélye szükséges, kivéve, ha az elidegenítés közgyűjtemény javára történik. A Központ az engedélyt csak

abban az esetben tagadhatja meg, ha az elidegenítés a gyűjtemény jellegét veszélyeztetné.
(3) A magángyűjtemény egészének vagy az abban foglalt egyes tárgyaknak elidegenítését,

továbbá az új tulajdonos nevét és lakóhelyét az elidegenítő tulajdonos köteles a Központnak bejelenteni, az új tulajdonossal pedig köteles közölni, hogy az elidegenített gyűjtemény a jelen törvény védelme alatt áll.
(4) Magángyűjteménynek az ország területéről való kiviteléhez a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélye, a magángyűjteménybe foglalt egyes tárgyak kiviteléhez pedig a Központ engedélye szükséges.

IV. fejezet
Nemzeti érdekű muzeális értéktárgyak

13. §

(1) Nemzeti érdekű muzeális értéktárgy minden olyan régészeti, képzőművészeti, iparművészeti, történeti, néprajzi vagy természettudományi tárgy, amelyet a Központ kiemelkedő tudományos, művészeti, történeti vagy közművelődési jelentőségére tekintettel a muzeális értéktárgyak (továbbiakban: védett tárgyak) jegyzékébe felvesz. A jegyzékbe vétellel a muzeális értéktárgy a jelen törvény értelmében védett tárggyá nyilvánul.
(2) A védett tárgyak jegyzékébe való felvételnek nem akadálya az, hogy a tárgy valamely nemzeti érdekű magángyűjtemény részét alkotja. A magángyűjteményhez tartozó és az (1) bekezdés értelmében a védett tárgyak jegyzékébe felvett tárgyak tekintetében a II. fejezetben foglalt rendelkezéseken felül a jelen fejezetben megállapított korlátozó rendelkezéseket is alkalmazni kell.
(3) Nem lehet a védett tárgyak jegyzékébe felvenni élő művész olyan alkotását, amely saját tulajdonában van.
(4) A védett tárgyak jegyzékéből törölni kell azt a tárgyat, amely közgyűjtemény őrizetébe került, megsemmisült, vagy jelentőségét más módon elvesztette. A törléssel a tárgy védettsége megszűnik.
(5) A védett tárgyak nyilvántartásának és számbavételének módját a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel szabályozza, amelyben a védettségre érdemes tárgyak tulajdonosai részére bejelentési, ill. adatszolgáltatási kötelezettséget állapíthat meg.

14. §

(1) A védett tárgyat a tulajdonos, ha pedig nem ő tartja birtokában, a birtokos köteles saját költségén épségben és változatlan állapotban fenntartani. A védett tárgy épségének és változatlan fenntartásának biztosítása érdekében a Központ a tulajdonost (birtokost) kötelezheti a tárgy kezelési és őrzési módjának, ill. helyének megfelelő megváltoztatására.
(2) Védett tárgyon biztosítási (konzerválási), helyreállítási (restaurálási) vagy átalakítási munkálatokat csak a Központ által meghatározott módon lehet végezni. A Központ az engedélye nélkül, vagy az engedélytől eltérően végzett munkálatokat felfüggesztheti, és a védett tárgyat, vagy annak tartozékait a fenntartásra kötelezett személy költségén az eredeti állapotba állíttathatja vissza. A Központ felfüggesztést vagy viszszaállítást tárgyaló intézkedéséhez a közigazgatási hatóság nyújt jogsegélyt.
(3) Ha a védett tárgy tulajdonosa (birtokosa) a jelen §-ban körülírt kötelezettségeinek nem tesz eleget, vele szemben a 10. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezések szerint lehet eljárni.

15. §

A védett tárgynak tudományos kutatás céljából való hozzáférhetővé tétele, valamint

közszemlére bocsátása tekintetében a 11. § (1), ill. (3) bekezdésében foglalt rendelkezéseket kell értelemszerűen alkalmazni.

16. §

(1) A védett tárgy elidegenítése esetében az államkincstárt a 12. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés értelemszerű alkalmazásával elővételi, ill. vételi jog illeti meg. Ha az államkincstár az elővételi jogát a megszabott határidőn belül nem gyakorolja, a védett tárgyat tulajdonosa az ország területén belül szabadon elidegenítheti, köteles azonban az új tulajdonos nevét és lakóhelyét a Központnak bejelenteni, az új tulajdonossal pedig közölni, hogy az elidegenített dolog a törvény védelme alatt áll.
(2) A védett tárgynak bírói vagy közigazgatási úton történt zár alá vételéről (foglalás, zálogolás, zárlat stb.), védett tárgyakra elrendelt árveréséről, vagy védett tárgyak csődleltárba való felvételéről, végül minden olyan más hatósági intézkedésről, amely védett tárgynak kényszer útján való elidegenítésére vezet, a Központot haladéktalanul értesíteni kell.
(3) Védett tárgyat az ország területéről kivinni nem szabad, a vallás- és közoktatásügyi miniszter azonban engedélyezheti a tárgynak kiállítás céljából külföldre való ideiglenes kivitelét. A vallás- és közoktatásügyi miniszter az engedélyt a Központ javaslata alapján adja meg, és abban megállapítja a kivitel időtartamát, amely azonban 90 napot nem haladhat meg, továbbá a tárgy szállításának és őrzésének módját, valamint a kivitel egyéb feltételeit. A engedélyt megfelelő összegű biztosíték nyújtásától is függővé lehet tenni.

V. fejezet
Műemlékek

17. §

(1) A jelen törvényerejű rendelet alkalmazása szempontjából műemlék a földben vagy a föld felszínén lévő minden olyan építmény (épület, épületrész, földmű) és tar-tozéka, amelyet kiemelkedő történeti, régészeti, képzőművészeti vagy néprajzi jelen-tőségére tekintettel a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Központ javaslata alapján műemlékké nyilvánít. A műemlékké nyilvánítással az ingatlan a jelen törvény értelmé-ben védetté válik.
(2) A műemlékekről a Központ nyilvántartást vezet. A nyilvántartás elkészítésének és vezetésének, valamint a műemlékek számbavételének módját a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel szabályozza, amelyben a jelen §-ban megjelölt szempontból jelentős ingatlanok tulajdonosai (birtokosai) részére bejelentési, ill. adatszolgáltatási kötelezettséget állapíthat meg.
(3) A műemlékek nyilvántartásából törölni kell azt az ingatlant, amely műemléki jelentőségét elvesztette. A törlést a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeli el.
(4) A telekkönyvi hatóság a Központ megkeresésére a műemlékké nyilvánított ingatlan telekkönyvi betétében feljegyezteti, hogy az ingatlant műemlékké nyilvánították. Az ilyen ingatlanra vonatkozó minden telekkönyvi bejegyzésről a Központot hivatalból értesíteni kell.

18. §

(1) A műemléket és annak tartozékait épségben és változatlan állapotban fenn kell tartani. A fenntartás kötelezettsége a tulajdonost, ha pedig a hasznosítás jogát a haszonélvező gyakorolja, a haszonélvezőt terheli.

(2) A fenntartási kötelezettség az építmények építészeti állagára és alkatára, homlokzatára, alaprajzára, továbbá az építmény művészi megjelenésének minden tényezőjére (díszítés, vakolat, festés, korabeli berendezések stb.) kiterjed.
(3) A Központ az ép és változatlan fenntartás érdekében megóvási és helyreállítási munkálatokra, a műemlék zavartalan hatásának érvényesülése érdekében pedig az eléktelenítő vagy idegen részek (díszítés, átfestés, vakolás, hirdetőtáblák) eltávolításá-ra kötelezheti a fenntartásra kötelezett személyt. Ha a fenntartásra kötelezett személy a munkálatokat a Központ által megállapított határidőn belül nem végzi el, a Központ azokat a fenntartásra kötelezett személy költségére elvégeztetheti. A műemlék épsé-gét közvetlenül fenyegető veszély esetében a Központ a munkálatok haladéktalan el-végzését is elrendelheti. Rendeltetésszerű céljára nem használható építményen (rom) csak a további pusztulás megakadályozására irányuló munkálatokat lehet elrendelni.
(4) Műemléken és annak tartozékain külső vagy belső átalakítást, bővítést vagy ja-vítást a Központ engedélye nélkül és az általa meghatározott módtól eltérően nem szabad végezni. Műemléken és annak tartozékain feliratokat és műszaki berendezé-seket (antenna, villanyoszlop) a Központ által meghatározott módtól eltérően nem szabad elhelyezni. Műemlék jellegű épületre szóló építési vagy más hatósági enge-délyt a Központ előzetes hozzájárulása nélkül nem lehet kiadni. A Központ az enge-dély nélkül, vagy az engedélytől eltérő módon végzett munkálatok esetén a 14. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezések szerint jár el.

19. §

(1) A 18. §-ban körülírt fenntartás kötelezettségén felül a Központ oly munkálatok teljesítésére is felhívhatja a műemlék fenntartására kötelezett személyt, amelyek a műemlék eredeti jellegének kifejezésére, vagy hatásosabb érvényesülésére irányulnak. Ha a fenntartásra kötelezett személy az ilyen munkálatok elvégzését megtagadja, a munkálatokat a Központ az államkincstár terhére elvégeztetheti. Az államkincstár ilyen esetben a meglévő gazdagodás erejéig a fenntartásra kötelezett személytől megtérítést követelhet.
(2) Ha a műemlék az állam, megye, város vagy község tulajdonában áll, vagy annak céljait szolgálja, a Központ a jelen §-ban meghatározott munkálatok elrendelése előtt köteles a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján az érdekelt miniszter hozzájárulá-sát kikérni. Istentisztelet céljára rendelt ingatlant érintő ilyen munkálatokat a vallás-és közoktatásügyi miniszter hozzájárulásával és az illetékes egyházi (vallásfelekezeti) hatóság hozzájárulásával és az illetékes egyházi (vallásfelekezeti) hatóság szempontjainak figyelembevételével lehet elrendelni.

20. §

(1) A Központ egy megbízottja a műemléket a tulajdonos (birtokos) előzetes értesítése mellett megtekintheti és megvizsgálhatja, arról rajzokat, fényképészeti vagy más műszaki felvételt készíthet és azokat tudományos célú kiadványokban közölheti.
(2) A műemlék tulajdonosa, ill. az ingatlan felett rendelkezésre jogosult személy köteles a műemlék megtekintését a közönség részére a Központ által meghatározott módon lehetővé tenni. A műemlék megtekintésének módját akként kell megállapíta-ni, hogy az a tulajdonost, ill. az ingatlan felett rendelkezésre jogosult más személyt az ingatlan rendeltetésszerű használatában, vagy méltánylást érdemlő életviszonyaiban ne zavarja, és az számba vehető károsodással vagy költséggel ne járjon.

21. §

(1) A műemléket az állam részére ki lehet sajátítani.

a) Ha a műemlék fenntartására kötelezett személy a jelen törvényerejű rendelet-ben megállapított kötelezettségeinek megszegésével vagy a Központ törvényes intézkedéseinek meghiúsításával a műemlék épségét, jellegét vagy zavartalan érvényesülését szándékosan vagy vétkes gondatlansággal veszélyezteti;

b) ha a műemlék fenntartására kötelezett személy terhére végzett munkálatok költ-ségeit attól behajtani nem lehet;

c) ha a műemlék fenntartása és megóvása a fenntartásra kötelezett személy vagyo-ni helyzetére tekintettel vagy egyéb okból az ő birtokában saját hibáján kívül nem biztosítható.

(2) Az (1) bekezdésben említett kisajátításra az 1881. XII. törvénycikk, valamint az azt kiegészítő és módosító jogszabályok rendelkezéseit azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a kisajátítást a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyezi, és ő hivatott a kisajátítási eljárás során előterjesztett javaslatok végső fokon való elbírálására.

VI. fejezet
Védett területek

22. §

(1) A műemléken kívül védelemben kell részesíteni annak építészeti és tájképi környezetét, valamint a történeti és régészeti jelentőségű földterületeket is (a továbbiakban: védett területek).

(2) A vallás- és közoktatásügyi miniszter a földművelésügyi miniszterrel, ill. az esetleg illetékes más miniszterrel egyetértésben állapítja meg, hogy valamely műemlék környezetét, vagy valamely földterületet az (1) bekezdés értelmében védelemben kell-e részesíteni, és hogy a védett terület milyen ingatlanrészeket ölel fel.

(3) A védelemben részesített területen nem szabad olyan változtatásokat eszközöl-ni, amelyek a műemlék épségét, zavartalan érvényesülését, vagy a védetté nyilvánított környezet (földterület) jellegzetes állapotát megváltoztatják. A védett területen min-den építkezéshez és más környezetalakító változtatáshoz (pl. hirdetőoszlopok felállí-tása, fakivágás, parkosítás), úgyszintén a közlekedési rend megváltoztatásához, üzem létesítéséhez, továbbá épületek külső átalakításához vagy lebontásához az esetleg szükséges engedély megadása előtt az arra egyébként illetékes hatóság a Központot meghallgatni köteles; az e tárgyban hozott hatósági határozatok ellen a Központ közérdekből úgy élhet fellebbvitellel, mintha az ügyben félként venne részt.

(4) A védett területté nyilvánítást és az azzal járó korlátozásokat az érintett ingatlanok telekkönyvében fel kell jegyeztetni.

(5) A vallás- és közoktatásügyi miniszter az érdekelt miniszterrel egyetértve a védettséget megszünteti, ha a védetté nyilvánítás okai megszűntek. A határozat feljegyzésére ez esetben is a (4) bekezdésben foglalt rendelkezések irányadók.

(6) Az erdőkről és természetvédelemről szóló 1935. IV. tc. 212. § (1) bekezdésének a) pontjában foglalt rendelkezés a jelen törvényerejű rendelet hatálybalépésével érvényét veszti.

23. §

(1) A védetté nyilvánított terület használatára jogosított az a személy, aki a védetté nyilvánítás tárgyában hozott határozat folytán kárt szenved – amennyiben ezt a méltányosság indokolttá teszi –, az államtól kártérítést igényelhet. A kártérítés módját és mértékét a bíróság állapítja meg.

(2) A védett területen fekvő bármely ingatlant az államkincstár, a törvényhatóság vagy a

község (város) javára ki lehet sajátítani, ha a védelmet célszerűen másképp biz-tosítani nem lehet. A kisajátításra a 21. §-ban foglalt rendelkezéseket kell alkalmazni.

VII. fejezet
Műemlékek és muzeális tárgyak felkutatása

24. §

(1) A jelen törvényerejű rendelet alkalmazásában ásatáson a föld színe alatt rejlő műemlék vagy jelen törvény hatálya alatt álló muzeális tárgy felkutatására irányuló munkálatot kell érteni.
(2) Ásatást az ország egész területén csak a Központ, vagy az általa megbízott közgyűjtemény, intézmény vagy szaktudós végezhet; a Központ a megbízásban az ásatás felelős vezetőjét kijelöli.
(3) Az ásatás részletes szabályait a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

25. §

(1) A 24. §-ban foglalt rendelkezések alapján végzett ásatás céljaira szükséges ingat-lant, továbbá az azt környező és az ásatás céljának eléréséhez, valamint az ásatás he-lyétől a legközelebbi közútig való közlekedés céljára szükséges területet a (2) és (3) bekezdésben foglalt rendelkezéshez képest az állam részére ideiglenesen vagy végle-gesen ki lehet sajátítani.
(2) A jelen § (1) bekezdésében említett ingatlanok ideiglenes kisajátításának van helye, ha azoknak az ásatás időtartamára való használatát az ingatlantulajdonossal kö-tött megállapodás útján nem lehet biztosítani, és az ásatás által közvetlenül érintett területen állandó jellegű épület nem áll.
(3) Az (1) bekezdésben említett ingatlanok végleges kisajátításának van helye: *a)* ha az ásatás által közvetlenül érintett területen állandó jellegű épület áll, *b)* ha a (2) bekezdés értelmében ideiglenesen kisajátított ingatlanra még az ideiglenes kisajátítás időtartamának lejárata után is szükség van, és az ingatlantulajdonos az ideiglenes kisajátítás meghosszabbításához nem járul hozzá, vagy *c)* ha az ásatás során feltárt emlék megfelelő fenntartásának biztosítása céljából erre szükség van.
(4) Az (1)–(3) bekezdések alá tartozó kisajátításra a 21. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezéseket kell alkalmazni azzal a kiegészítéssel, hogy a kártalanítási összeg megállapításában a kisajátítandó földterületen vagy annak felszíne alatt rejlő dolog műemléki (muzeális) értékét nem lehet figyelembe venni, és a műemlék feltárására irányuló munkálatokat a kisajátítás engedélyezése után azonnal el lehet kezdeni.
(5) A kisajátítás engedélyezése után az érintett ingatlanon az eljárás befejezéséig nem szabad olyan változtatást végezni, amely az ásatás eredményességét veszélyeztetné. Annak megállapítására, hogy a tervezett változtatás veszélyezteti-e az ásatás eredményét, kétség esetében a Központ hivatott.

26. §

(1) Ha rendszeres ásatás (24. §) esetén kívül földmunka, építkezés, vagy más ok kö-vetkeztében a föld színe alatt rejlő ingatlan emlék (építmény, rom) vagy a jelen törvény szempontjából jelentős ingóság tárul fel, vagy jelei mutatkoznak, a föld tulajdonosa, birtokosa, illetőleg a munka felelős vezetője köteles erről a közigazgatási hatóságnak vagy a Központnak 24 óra alatt jelentést tenni. A közigazgatási hatóság a nála tett bejelentést a

Központnak haladéktalanul és közvetlenül továbbítja.
(2) A lelőhelyet, vagyis a felfedezés közvetlen környezetét a Központ intézkedéséig, legfeljebb azonban a bejelentéstől számított harminc napig érintetlenül kell hagyni, a lelőhelyen esetleg folyamatban lévő munkálatokat pedig fel kell függeszteni. A lelőhely érintetlenül hagyása, ill. a lelőhelyen folyó munkálatok felfüggesztése iránt a közigazgatási hatóság az (1) bekezdésben említett bejegyzés után azonnal, ha pedig a bejelentés nem nála történt, a Központ utasítására intézkedni köteles. Az intézkedésnek ki kell terjednie a legszükségesebb ideiglenes megóvási és biztonsági rendelkezésekre is.
(3) A Központ a lelőhely megvizsgálása után a műemlék, muzeális tárgy feltárása céljából szakszerű ásatást végeztethet, és ebből a célból elrendelheti a lelőhelyen folyó munkálatok ideiglenes vagy végleges megszüntetését.
(4) A Központ köteles a bejelentés folytán szükséges intézkedéseket haladéktalanul megtenni. Ha a Központ a bejelentés keltétől számított harminc nap alatt a földtulajdonost (birtokost, munkavezetőt) az intézkedésről nem értesíti, és ezzel együtt vagy enélkül is az intézkedést a helyszínen nem foganatosítják, a lelőhely érintetlenül hagyására vonatkozó kötelezettség megszűnik, és a felfüggesztett munkálatokat folytatni lehet; a munkálatok folytatásáról azonban a Központot haladéktalanul értesíteni kell.
(5) A lelőhelyen folyó munkálatok felfüggesztéséből vagy megszüntetéséből, valamint az elrendelt ásatásból eredő károkért a károsultat kártalanítani kell. A kártalanítás összegének megállapítása megegyezés hiányában bírói útra tartozik.

27. §

(1) A rendszeres ásatás során (24. §) vagy egyébként (26. §) a föld alól előkerült muzeális értékű ingóság tulajdonjoga az államkincstárat illeti, a Központ azonban a rendelkezés alól az ásatást végző más közület vagy magánszemély, illetve nem rendszeres ásatás esetében a találó vagy az ingóságot rejtő ingatlan tulajdonosa javára kivételt engedélyezhet.
(2) Az (1) bekezdés alapján állami tulajdonba került ingóságok őrzési helyét a Központ állapítja meg. Az ilyen ingóság találóját, valamint az ingóságot rejtő ingatlan tulajdonosát a Központ pénzjutalomban részesítheti.

VIII. fejezet
Múzeumok és Műemlékek Országos Központja

28. §

(1) A jelen törvényerejű rendelet 3 §-a értelmében létesített Múzeumok és Műemlékek Országos Központja a vallás- és közoktatásügyi miniszter felügyelete és a Magyar Tudományos Tanács tudományos irányítása alatt álló hatóság, amely első fokon eljár a múzeumok és műemlékek védelme körébe tartozó minden olyan ügyben, amelyet a jelen törvényerejű rendelet hatáskörébe utal. A Központ eljárásában a hatóságokkal közvetlenül érintkezik.
(2) A Központ élén a hivatalvezető áll, akit a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére a Népköztársaság Elnöki Tanácsa nevez ki. A Központ tisztviselőinek és egyéb alkalmazottainak kinevezése, ill. beosztása iránt a hivatalvezető tesz előterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszternek.
(3) A Központ személyi és dologi kötelezettségeinek fedezetéről a vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetésében kell gondoskodni.
(4) A Központ feladatkörét, szervezetét és működését a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelettel szabályozza.

IX. fejezet
Büntető rendelkezések

29. §

(1) Amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, vétsé-get követ el és három évig terjedhető fogházzal büntetendő *a)* aki a jelen törvényerejű rendelet védelme alatt álló tárgyat szándékosan meg-rongál, elpusztít vagy megsemmisít; *b)* aki a jelen törvényerejű rendelet rendelkezése ellenére a törvényerejű rendelet védelme alatt álló tárgyat az ország területéről engedély nélkül szándékosan kivisz;

c) aki az engedéllyel kivitt védett tárgyat a megállapított határidő alatt szándékosan nem hozza vissza.

(2) Az (1) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott vétségek kísérlete büntetendő.

(3) Aki a jelen törvényerejű rendelet védelme alatt álló értéktárgyat engedély nélkül az ország területéről kivisz, ill. kellő időben vissza nem szállít, az (1) bekezdésben megszabott büntetésen felül köteles a tárgy felkutatásával és visszaszerzésével, valamint visszaszállításával kapcsolatban felmerült költségeket megtéríteni.

(4) Ha a jelen törvényerejű rendelet védelme alatt álló értéktárgynak az ország területéről való kivitelét engedély nélkül megkísérlik, a vallás- és közoktatásügyi miniszter elrendelheti a tárgynak valamely közgyűjtemény őrizetébe való bocsátását. Ilyen esetben a 10. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezéseket megfelelően alkalmazni lehet.

30. §

(1) Amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és egy hónapig terjedő elzárással büntetendő

a) aki a 9. § (3) bekezdésében, a 10. § (2) bekezdésében, a 12. § (3) bekezdésében, a 13. § (5) bekezdésében, a 16. § (1) bekezdésében, a 17. § (2) bekezdésében vagy a 26. § (1), ill. (4) bekezdésében megállapított bejelentési (közlési) vagy adatszolgáltatási kötelezettségét nem teljesíti;

b) aki a 11. § (2) bekezdésében, ill. a 20. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezés ellenére a tulajdonában, vagy rendelkezésére álló magángyűjteménynek, ill. műemléknek a közönség részére való megtekintését nem teszi lehetővé;

c) aki a 11. § (3) bekezdésébe, ill. a 15. §-ban foglalt rendelkezések ellenére a tulajdonában, vagy rendelkezése alatt álló magángyűjteményt, ill. védett tárgyat kiállítás céljából át nem enged;

d) aki a jelen törvényerejű rendelet védelme alatt álló tárgyat a 12. § (1) bekezdésében, ill. a 16 § (1) bekezdésében biztosított elővételi, ill. vételi jog gyakorlásának szándékos meghiúsulásával elad vagy megvásárol;

e) aki a magángyűjteményben foglalt egyes tárgyakat a Központ előzetes engedélye nélkül a 12. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezés ellenére elidegenít;

f) aki védett tárgyat, ill. műemléket a 14. § (2) bekezdés, ill. 18. § (4) bekezdése értelmében szükséges engedély nélkül, vagy attól eltérő módon átalakít;

g) aki a 24. §-ban foglalt rendelkezés ellenére ásatást engedély nélkül végez;

h) aki a 26. § (2) bekezdésében, ill. a 25. § (5) bekezdésében foglalt rendelkezés ellenére az emlék lelőhelyén, ill. az ásatás céljára szolgáló területen munkálatot folytat.

(2) A pénzbüntetés tekintetében az 1928. X. törvénycikknek és a 8960/1946. M. E. sz. rendeletnek rendelkezései irányadók.

(3) A jelen §-ban meghatározott kihágások miatt az eljárás a közigazgatási hatóságnak

mint rendőri büntetőbíróságnak a hatáskörébe tartozik. Az 1929. XXX. tc. 59. §a (1) bekezdésének 3. pontja alkalmazásában szakminiszternek a vallás- és közoktatásügyi minisztert kell tekinteni.

X. fejezet
Vegyes, átmeneti és hatálybaléptető rendelkezések

31. §

A vallás- és közoktatásügyi miniszter felhatalmazást kap arra, hogy a megye, város vagy község által fenntartott egyes múzeumokat, a Tudományos Tanács javaslatára és a belügyminiszterrel egyetértésben állami kezelésbe vegye. Az állami kezelésbe vett múzeum vagyona az állam tulajdonába száll át, alkalmazottait pedig az állami alkalmazottak létszámába kell átvenni.

32. §

A jelen törvényerejű rendelet védelme alatt álló nemzeti érdekű magángyűjtemények és muzeális emléktárgyak mentesek a vagyonadó alól.

33. §

(1) A műemlék fenntartására kötelezett személy részére abban az esetben, ha a 19. §-ban körülírt munkálatokat elvégzi, legfeljebb harminc évre terjedő rendkívüli ideiglenes házadómentességet lehet engedélyezni.
(2) Ha az (1) bekezdésben említett munkálatok csupán az épület belsejét érintik, az adómentesség legfeljebb tizenöt évre terjedhet.
(3) A rendkívüli ideiglenes házadómentesség részletes szabályait a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértve a pénzügyminiszter állapítja meg.

34. §

A Központnak (a vallás- és közoktatásügyi miniszternek) azt a jogerős véghatározatát, amellyel a műemlék tulajdonosát (fenntartásra kötelezett személyt, birtokosát) a jelen törvényerejű rendelet értelmében helyette elvégzett munkálatok költségeiben marasztalja, a közadó-behajtási eljárás szabályai szerint kell végrehajtani.

35. §

A jelen törvényerejű rendelet alapján elrendelt kisajátítási eljárásban a feleket bélyeg- és illetékmentesség illeti meg.

36. §

(1) A jelen törvényerejű rendelet hatálybalépésével egyidejűleg az 1881. XXXIX. és az 1934. VIII. tc. teljes egészében, az 1929. XI. tc. pedig a múzeumi vonatkozású rendelkezései tekintetében hatályát veszti.
(2) A jelen törvényerejű rendelet végrehajtásáról a vallás- és közoktatásügyi miniszter az igazságügyminiszterrel és a belügyminiszterrel – művészeti és népnevelési vonatkozásaiban pedig a népművelési miniszterrel – egyetértésben gondoskodik.

A FRANCIA, ÚN. LEX-MALRAUX
A történelmi és esztétikai nemzeti közkincsek védettsége és az ingatlanok restaurálása az 1962. augusztus 4-i, 62-903. számú törvény

Franciaország történelmi és esztétikai közkincseiről szóló törvényes rendelet kiegészítője; azzal a célzattal készült, hogy az ingatlanok restaurálását megkönnyítse.

Az országgyűlés és a szenátus elfogadta, a Köztársaság elnöke törvényerőre emelte az alanti tartalmú törvényt:

1. §

Az úgynevezett „védett övezetek" létrehozatalához szükséges, hogy a védelmet történelmi, esztétikai vagy egyéb természetű sajátosságok indokolják; a védelem egy ingatlancsoport – egészében vagy részlegesen történő – körülhatárolását, restaurálását és értékesítését jelenti. A védettség kérdésében a következő fórumok dönthetnek:

1 a művelődésügyi és az építésügyi miniszter közös rendelkezése, az érdekelt közösség(ek) kedvező véleményezése alapján;

2 államtanácsi határozat – egy vagy több közösség kedvezőtlen véleményezése esetén.

A védett övezetek megőrzésére és értékesítésére vonatkozó, védettségi és értékesítési, állandó tervezet kidolgozását államtanácsi határozat indítja el.

2. §

A miniszterközi rendelet – vagy a védett övezetet körülhatároló intézkedés – kiadásától számítva, minden olyan munkálat elvégzése, ami az ingatlanok állagának módosítását célozza, alá van rendelve egyrészt annak a meghatalmazásnak, amely az építési engedély tervszerű előírásait és feltételeit tartalmazza, másrészt annak a külön meghatalmazásnak, amely az építési engedély hatáskörébe nem utalható munkálatokra vonatkozik. Ez a meghatalmazás csak akkor adható ki, ha az illető munkálatok jellege összhangban van a területvédelem és az értékesítés terveivel.

A terület körülhatárolásától a védettség és az értékesítés tervének jóváhagyásáig terjedő időszakban az olyan természetű munkálatok, amelyek a fentiekben nyernek említést, beszüntethetők, két évnél nem hosszabb idő tartamára.

A meghatalmazás megszabja azokat az előírásokat, amelyekhez a tulajdonosoknak tartaniuk kell magukat.

3. §

Az alant következő munkálatok – a rendelkezéseknek megfelelően – mehetnek végbe:

1 a védett területek konzerválási, restaurálási és értékesítési munkálatai;

2 olyan ingatlanrestaurálási munkálatok, amelyek egyben karbantartásnak és felújításnak számítanak, vagy olyan bontási munkálatok, amelyek az ingatlancsoport lakhatóságának feltételeit változtatják meg, ha ezen műveleteket az építésügyi miniszter – egy nyilvános vizsgálat után – az érintett közösség(ek) kedvező véleményezése alapján rendelte el.

Ezen munkálatokról döntés történhet vagy az 1958. december 31-i, 58-1465. számú városfelújításról szóló rendeletben, és az ott rögzített feltételek között mehet végbe a munkálatok kivitelezése, vagy pedig egy vagy több, szakszervezetbe tömörült, vagy nem tömörült tulajdonos kezdeményezésére. Ez utóbbi esetben ez(ek) a tulajdonos(ok) külön

engedélyt kap(nak), közigazgatási szabályrendeletben rögzített feltételek mellett. Ez a rendelet pontosan felsorolja azokat a kötelezettségeket, amelyek
– a munkálatok jellegének és fontosságának megfelelően – tőlük (mármint a tulajdonosoktól) megkövetelhetők.

A felújító szerv által történt restaurálás után az ingatlanok nem adhatók át szabad megegyezéssel, csak olyan árverési feltételek mellett, amelyeket államtanácsi határozat hagyott jóvá.

4. §

Az előző cikkelyek végrehajtási feltételeit közigazgatási ügyviteli szabályzat rögzíti; különösképpen azokat a feltételeket, amelyek között a városrendezés és település szabályzatainak végrehajtására sor kerülhet; ilyenek az 1913. december 31-i, a törté-nelmi műemlékekre és az 1930. május 3-i, a (településekre) lelőhelyekre vonatkozó törvények, amennyiben az ingatlanok ezen törvényerejű rendeletek valamelyikétől függő, védett körzet területén vannak.

5. §

Az 1958. december 31-i, 58-1447. számú rendelet 3. §-ának első bekezdését fenntartva (ez a rendelet a városrendezés különféle munkálataira vonatkozik), továbbá az 1958. december 31-i, 58-1465. számú rendelet 9. és 10. §-ában foglaltakat ugyancsak fenntartva (ez a rendelet a városfelújításra, a lakosok jogaira és kötelességeire és mindazokra vonatkozik, akik a 3. §-ban előadott, tervezett munkálatok tárgyát képező ingatlanokat elfoglalják) a bérlők vagy az ingatlanokat elfoglalók jogai és kötelességei, ha az ingatlanok a 3. §-ban felsorolt munkálatok tárgyát képezik, az alant következő rendelkezésekben foglalhatók össze:

6. §

Valamely lakás bérlői vagy a lakásul használt helyiség elfoglalói, valamint a helyiséget kereskedelmi, ipari vagy kézműves célokra bérlő egyének, akik már előzőleg – a
3. §-ban feltüntetett munkálatok kezdete előtt – az ingatlanban foglaltak el helyiséget, nem tiltakozhatnak ezen munkálatok elvégzése ellen.

Ha a munkálatok kivitelezése úgy követeli, ezen lakosok kötelesek az egész helyiséget vagy annak részeit – az alanti, 7., 8., 9. §-ok rendelkezéseinek figyelembevételével – kiüríteni. Ebben az esetben a bérbeadó mindegyik bérlőnek, illetve a helyiséget elfoglaló egyénnek – hat hónappal a helyiség elhagyásának esedékessége előtt – a kiürítés kötelezettségéről szóló értesítést köteles küldeni.

7. §

Az 1948. szeptember 1-jei, 48-1360. számú törvény 12. §-ának első bekezdése után a következő bekezdést kell beiktatni:

„Ugyanez a helyzet abban az esetben, ha a tulajdonos az, aki a kiürítést megkövetelő munkálatokat kivitelezi, amennyiben azok olyan területen vagy körzetben folynak, amely az 1962. augusztus 4-i, 62-903. számú törvény 3. §-a szerint kijelölt területnek vagy körzetnek számít, és a munkálatokra az említett §-ban előírt feltételek és engedélyek vonatkoznak.”

8. §

Valamely lakásul szolgáló vagy foglalkozáshoz tartozó helyiség bérbeadója visszaveheti – a bérleti szerződés tartama alatt is – a helyiségeket teljességükben vagy rész-ben, hogy azokat a munkálatokat elvégez(tet)hesse, amelyek a kiürítést szükségessé teszik,

vagy ha a helyiség azon a területen vagy abban a körzetben van, amely a 3. § szerint kijelölt területnek vagy körzetnek számít, és a munkálatokra az említett §-ban előírt feltételek és engedélyek vonatkoznak, abban az esetben, ha felajánlja a bérle-mény megtérítését egy olyan helyiség átengedésével, amely az előzővel egyenértékű, ugyanazon vagy egy másik ingatlanon belül; az ajánlatnak pontosan fel kell tüntetnie a felkínált helyiség sajátosságait. Az ajánlatról hivatalos értesítést kell küldeni, egy év-vel az esedékesség előtt. A bérlő köteles – két hónapon belül – vagy az ajánlat elfoga-dásának, vagy visszautasításának tényéről nyilatkozni. A visszautasítás esetében az in-dokok is felsorolandók. Ezek a lehetséges indokok az 1948. szeptember 1-jei törvény
V. fejezetében szerepelnek, a jogszolgáltatás előírása szerint. Ha a visszautasítás nem történt meg, az ajánlat elfogadottnak tekintendő.

9. §

Az 1948. szeptember 1-jei, 48-1360. számú törvény 3. §-a a következőképpen nyer kiegészítést:

„Azok a helyiségek, amelyek az 1962. augusztus 4-i, 62-903. számú törvény 3. §-ában feltüntetett területen vagy körzetben vannak, és amelyekben az említett cikkely-ben leírt feltételek mellett, az engedélyezett és előírt munkálatok történtek, ha azo-kat sem egy bérlő, sem valaki más, aki az 1962. augusztus 4-i, 62-903. számú törvény rendelkezéseinek kedvezményezettje, nem foglalja el.”

10. §

Amikor a bérlőt vagy egy, a 6. §-ban érintett helyiséget lakásul használó egyént – a tulajdonos kérésére – a visszaköltözésről biztosítják, a visszaköltözés vagy közületi jo-gosultsággal, vagy az 1960. december 17-i, 60-1354. számú törvény által szabályozott lakáscsere-hivatal rendelkezése szerint mehet végbe, s a helyreállított helyiség elfog-lalásának engedélyezését ezen hivatal képviselője hagyja jóvá.

11. §

Azoknak a kereskedelmi, ipari vagy kézműves célokra használt bérleti helyiségek-nek a név szerinti tulajdonosai, amelyeknek renoválását más, a felújítást végző szer-ven kívüli tulajdonos végezte, vagy a név szerinti tulajdonos a maga számlájára végez-te azt el, élhetnek az elhagyott helyiségbe való visszatérés jogával, kivéve azokat az eseteket, ha a törvényben előírt vagy tervezett szabályszerű rendelkezések ellenkez-nének a bérlemény tevékenységével, azaz a helyiségben folytatandó gyakorlattal. Eb-ben az utóbbi esetben a bérlemény név szerinti tulajdonosának – ha az illető erről nem gondoskodik – egy felsőbb fokú bíróság engedélyezheti, hogy kereskedelmi vagy ipari tevékenységének jellegét megváltoztathassa, azoknak a törvényerejű rendelke-zéseknek a fenntartásával, amelyek ellentétben állnának a bérletben megjelölt, a he-lyiségben folytatandó tevékenység gyakorlásával.

Azok a bérlők, akik régi helyiségükben maradva a helyreállítás kedvezményezettjei, kártérítést kapnak azon káros következmények miatt, amelyek a helyiség használatának időleges megfosztásából adódnak; számukra a szokásos költözködési és helyreállítási költségek megtéríttetnek. Ha ezt számukra megtagadnák, akkor azok az eljárások alkalmazhatók, amelyek az 1953. szeptember 30-i, 53-960. számú határozat VI. fejezetében vannak lefektetve.

A kiürített helyiségek bérlete a munkák kivitelezésének ideje alatt felfüggesztettnek tekintendő, és csak abban az időpontban lesz újra érvényes, amikorra a helyreállítás már megtörtént.

Mindamellett a bérbevétel feltételei módosulnak, tekintettel a helyiségek új állapotára;

ez a hasonló jogállású, a (másikat) megelőző fél kérésére történik, az 1953. szeptember 30-i, 53-960. számú határozat VI. fejezetének előírásai szerint.

12. §

A 10. cikkely 1953. szeptember 30-i 53-960. számú határozat első bekezdése után a következő bekezdés kerül beiktatásra:

„Ugyanez a helyzet, ha a helyiségek kiürítését szükségessé tevő, olyan munkálatokról van szó, amelyek az 1962. augusztus 4-i, 62-903. számú törvény 3. §-ában kijelölt területen vagy körzetben folynak, és a mondott törvénycikkben előadott feltételek között engedélyeztettek vagy előírattak."

13. §

Az 1953. szeptember 30-i, 53-960. számú határozat 20. §-ának első bekezdése után a következő bekezdés iktatandó be:

„Az előző bekezdés hatályon kívül helyezése folytán – a 10. § második bekezdésé-ben előadott, egyetlen esetben – a bérlő köteles elhagyni a helyiségeket, mihelyt az ideiglenes kártalanítás, amelyet a felsőbb bíróság elnöke állapított meg, kifizetése megtörténik. Ez egy előbb elrendelt szakértői jelentés alapján ítéltetett meg. A jelen-tés kész formája a 29. § második bekezdésében található."

14. §

Az 1953. szeptember 30-i, 53-960. számú határozat 38. §-a után a következő, új cikkely kerül beiktatásra:

„38-1 §: egy helyiséget kereskedelmi, ipari vagy kézműves használatra bérbeadó egyén a helyiséget visszaveheti – akár az eredeti bérleti szerződés, akár a felújított szerződés tartama alatt – egészen vagy részben, abból a célból, hogy a munkálatok ál-tal szükségessé vált kiürítést elvégezhesse, ha a helyiségek az 1962. augusztus 4-i, 62-903. számú törvény harmadik cikkelyében körülírt területen vagy körzetben van-nak, és ha a bérbeadó felajánlja a bérlemény megtérítését, azaz egy azzal egyenérté-kű helyiséget kínál fel, abban az ingatlanban vagy egy másikban. Ennek az ajánlatnak pontosan tartalmaznia kell a felkínált helyiség sajátosságait, amelyeknek lehetővé kell tenniük a bérlő előző tevékenységének további gyakorlatát. Az ajánlatról hivatalos ér-tesítést kell küldeni, egy évvel az esedékesség előtt.

A bérlőnek két hónapon belül tudatnia kell az ajánlat elfogadását, vagy az ajánlat visszautasításának indokait az illetékes igazságügyi fórum elé kell terjesztenie. Ezen utóbbi ténykedés elmulasztása esetén az ajánlat elfogadottnak tekintendő.

A bérleményéhez újra hozzájutott bérlő kisajátítási kártérítésre jogosult; ez az összeg jóvátételül szolgáljon a bérlemény használatától való ideiglenes megfosztott-ság okozta káros következmények miatt, szem előtt tartva – ha ez aktuális –, hogy az ideiglenes berendezkedés, a költözködés és újra elhelyezkedés költségeit a bér-beadó viseli.

Abban az esetben, ha az ajánlatot elfogadták, és az illetékes jogi fórum érvényesnek ismerte azt el, a bérlőnek el kell hagynia a helyiségeket, az ajánlat jóváhagyásától számított egyéves határidő lejárta után, mihelyt a felajánlott helyiség és az ideiglenes kártérítés rendelkezésére áll; a kártérítés összegét a 11. §-ban előírt eljárás szabja meg.

Az árak és a bérlemény további feltételei – a hasonló jogállásút megelőző fél kérésére – módosulhatnak."

15. §

A jelen törvény által érintett tulajdonosok, bérlők vagy ingatlant elfoglaló egyének nem zárkózhatnak el az elől, hogy egy, a polgármester által erre a funkcióra külön feljogosított

szakember a helyszínre kiszálljon; a kiszállás feltételei határozatban nyernek rögzítést.

16. §

Jelen törvény rendelkezéseinek áthágása esetén a városrendezés és település törvénytárának 102., 103. cikkelyei alkalmazhatók. Mindamellett a jelen cikkely alkalmazásához a művelődésügyi és az építésügyi miniszter képviselője együttesen gyakorolják a rájuk eső, illetékességük szerinti jogokat. Az utóbbi illetékességének területei a városrendezési és települési törvénytár 103. §-ában vannak rögzítve.

17. §

Jelen törvény rendelkezéseinek áthágásait a következők állapíthatják meg: egyfelől a bűnügyi rendőrség tisztjei vagy rendőrei, másfelől az építési felügyelőség testületé-nek tagjai, az építés megyei irányítói, a városrendezés és település felügyelői, a terü-leten dolgozó múzeumi tisztviselők és Franciaország épületeinek olyan műépítészei, akik erre a munkakörre hivatottak.

18. §

A pénzügyi törvény minden évben megszabja azokat a pénzügyi feltételeket, amelyek a jelen törvény által tervezett munkálatokhoz szükségesek.

19. §

Jelen törvény rendelkezései alkalmazhatók közületekre; akár tulajdonosai, akár bérlői olyan ingatlanoknak, amelyek a 3. §-ban érintett területeken vagy körzetekben vannak.

A jelen törvény állami hatállyal hajtandó végre.

Kelt: Colombey-les-Deux-Églises-ben, 1962. augusztus 4-én.

Miniszterelnök: A művelődésügyekkel megbízott államminiszter:
Georges Pompidou André Malraux

Igazságügyminiszter: Pénz- és gazdaságügyi miniszter:
Jean Foyer Valéry Giscard d’Estaing

Belügyminiszter: Építésügyi miniszter:
Roger Frey Jacques Maziol

No. 62-903. Act of 4 August **1962, so called Malraux Act** (on historical, aesthetic or other interest such as to justify conservation, restoration and enhancement).

AZ 1997. ÉVI LIV. TÖRVÉNY A MŰEMLÉKVÉDELEMRŐL

Hazánk történelmének, kultúrájának és művészetének pótolhatatlan örökségét képezik azok az alkotások, amelyek a környezet kiemelkedő értékeiként az ország és az egyes települések arculatának jellegzetes meghatározói, kulturális hagyományainak hordozói, s egyben a történelmi és nemzettudat formálói.

Ezek az alkotások, mint műemlékek – a tulajdonjogra való tekintet nélkül – az egész nemzet közös kulturális kincsei, védelmük nemzeti összefogást kíván. Fenntartásuk, jelentőségükhöz méltó használatuk és az egész társadalom számára való hozzáférhetővé tételük közérdek.

Az Országgyűlés a műemlékek védelmével kapcsolatos alapvető feladatokról, jogokról és kötelezettségekről a következő törvényt alkotja:

I. fejezet
Általános rendelkezések

A törvény célja

1. §

(1) A törvény célja, hogy azokat az építészeti, műszaki és a velük összefüggő művészeti alkotásokat, amelyek történelmünk pótolhatatlan emlékei és kulturális örökségként a társadalom számára – a nemzeti vagyon részeként – különleges értéket jelentenek, megfelelő védelemben részesítse, és megőrzésük, fenntartásuk, hasznosításuk, valamint tudományos kutatásuk (a továbbiakban együtt: műemlékvédelem) alapvető szabályait megállapítsa.

(2) A műemlékvédelem hazai elveit és módszereit a műemlékvédelemre vonatkozó nemzetközi egyezményekkel és ajánlásokkal összhangban kell kialakítani.

A törvény hatálya

2. §

(1) A törvény hatálya kiterjed: *a*) a műemlékre, a műemléki jelentőségű területre, a műemléki környezetre (a to-vábbiakban együtt: a műemlékvédelem tárgyai); *b)* a védetté nyilvánítás előkészítésére és a védetté nyilvánítási eljárásra, illetve a védettség megszüntetésére; *c)* a műemlékek fenntartására, a műemlékek veszélyeztetése esetén az ezt megelő-
ző és a műemlékek fennmaradását biztosító munkálatok elrendelésére;
d) a műemlékvédelem anyagi-pénzügyi és hatósági eszközeire;
e) az oktatási, közművelődési és tudományos feladatokra;
f) az államnak a műemlékvédelemmel kapcsolatos nemzetközi együttműködéséből adódó feladataira.

(2) A műemléki védelem nem érinti a több szempont szerint is védendő érték egyéb jogszabály alapján fennálló más jellegű védettségét, de a világörökségek és nemzeti emlékhelyek védelmét a törvény hatálya alá tartozó területeken a műemlékvédelem a saját eszközeivel is támogatja.

Értelmező rendelkezések

3. §

E törvény alkalmazásában:

a) Műemlék:

minden olyan épület, építmény, létesítmény vagy egyéb ingatlan jellegű alkotás, valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese (rendszere), vagy annak része, illetőleg romja vagy töredéke, amely hazánk múltjának kiemelkedő jelentőségű építészeti, történelmi, tudományos, városépítészeti, képző- és iparművészeti, kertépíté-szeti, régészeti, néprajzi vagy műszaki (technikatörténeti) emléke, annak rendeltetés-szerűen szerves történeti alkotórészeivel, tartozékaival, berendezéseivel, valamint a hozzá tartozó vagy valaha hozzá tartozott, részben vagy egészben még létező mellék-épületekkel és ingatlanterülettel (területrésszel) együtt, amely ezen értékei miatt vé-delemre és megtartásra érdemes, és amelyet ilyenként védetté nyilvánítottak.

b) Műemléki jelentőségű terület:

1 az épületek, építmények, műtárgyak, valamint a hozzájuk tartozó telkek és területek (a továbbiakban együtt: ingatlanok) minden olyan csoportja, illetve olyan ipari vagy közlekedési terület, amely az adott település jellegzetes, történelmileg kialakult szerkezete, összképe, a tájjal való kapcsolata, tér- és utcaképei szempontjából védelemre és megtartásra érdemes, akkor is, ha nem minden egyes alkotóeleme egyedileg védett műemlék, és amelyet ilyenként védetté nyilvánítottak;

2 a földfelszínnek, illetőleg a településnek az a része, amely alatt valamely elpusztult, de műemléki jelentőségű épületegyüttes, építmény vagy település összefüggő maradványai rejlenek, amely védelemre, feltárásra és legalább részleges bemutatásra érdemes, és amelyet ilyenként védetté nyilvánítottak.

c) Műemléki környezet:

a műemlék, illetve a műemléki jelentőségű terület közvetlen környezete, amelynek területén minden – e törvényben meghatározott – változtatást, beavatkozást a műemlék városképi, illetőleg tájképi megjelenésének és értékei érvényesülésének kell alárendelni, és amelyet ilyenként védetté nyilvánítottak.

d) Védett műemléki terület (a továbbiakban: védett terület):

az e törvény szerinti műemléki jelentőségű területek és műemléki környezetek.

e) Történeti kert:

olyan történeti értékű kert, illetőleg park, amely műemlékkel, illetve a történeti városszerkezettel összefüggő kertépítészeti alkotás.

f) Műemléki helyreállítás:

a napi jó karbantartási, fenntartási feladatokon túlmenő, a védett ingatlan egészét vagy nagyobb, illetőleg értékesebb részét érintő építészeti – s szükség esetén képzőés iparművészeti – restaurálás, helyreállítás.

Az együttműködés

4. §

(1) A műemlékek védelmét az állami és önkormányzati szervek, az egyházak, a társadalmi és gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok együttműködésével kell megvalósítani.

(2) A műemlékvédelem követelményeit az épített környezet egészének alakítása és védelme, a terület- és településfejlesztés, a környezet-, a természet- és tájvédelem, valamint a közművelődés célkitűzéseiben – a nemzetközi kötelezettségek figyelembevételével – érvényesíteni kell.

(3) A nemzetközi együttműködésben érvényesíteni kell a magyar vonatkozású műemlékek határokon túli és más nemzetek hazánkban található műemlékeinek védelmét.

A műemlékek megismerésének biztosítása

5. §

(1) Biztosítani kell, hogy az állampolgárok a műemlékeket, azok értékeit és nem-zeti jelentőségét, valamint a műemlékvédelemmel kapcsolatos alapvető ismereteket és a követendő magatartást a közművelődés és ismeretterjesztés, a sajtó és a tömeg-tájékoztatás útján is megismerhessék.

(2) A műemléki értékeket tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni és értékelni, Az így számba vett értékek történeti adatait, leírását, illetőleg a rájuk vonatkozó forrásértékű dokumentumokat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé kell tenni.

A műemlékvédelem és a településrendezés, településfejlesztés

6. §

(1) A településfejlesztés során érvényesíteni kell:*a)* a védett terület és a település szerves összhangját;*b)* a védett terület örökségét jelentő funkcionális hagyományok és önazonosság megőrzését, az életminőség általános feltételeinek javítása mellett.

(2) A településrendezési tervekben:

a) figyelemmel kell lenni a település (településrész) történelmileg kialakult tagozódására, szerkezetére, beépítési módjára, jellemző épületmagasságára, általános alakta-ni (morfológiai) jellegére, és biztosítani kell ezek fennmaradását, helyreállítását;

b) fenn kell tartani a védett terület harmonikus kapcsolatát a környezettel, illetve a település többi részével;

c) figyelemmel kell lenni a védett terület sajátosságait meghatározó történeti épületállomány fenntartására, a jellemző építészeti elemek és a városkép zavartalan érvényesülésére;

d) a védett területeken gondoskodni kell a növényzet hagyományos jellegének, az út- és térburkolatok történeti értékű megoldásainak vagy megjelenésének megőrzé-séről, illetve helyreállításáról;

e) biztosítani kell a közlekedéshálózat szabályozásának a település méreteihez és szerkezeti adottságaihoz alkalmazkodó megoldását; *f)* érvényesíteni kell az új építményeknek és építészeti elemeknek, illetve műszaki berendezéseknek a történelmi településkép jellegéhez és arányaihoz illő összhangját.

(3) Meg kell akadályozni, illetve fel kell számolni a védett terület hagyományos arculatát torzító és túlterhelő, a környezetet veszélyeztető hatásokat.

(4) A műemléki jelentőségű terület egészére egységes szabályozási tervet kell készíteni.

Műemlékvédelmi feladatok

7. §

(1) A műemlékvédelem feladata, hogy:

a) a védelmet érdemlő alkotásokat felkutassa, tudományosan értékelje és számba vegye, továbbá védendő környezetüket megállapítsa, s elrendelje védetté nyilvánítá-sukat;

b) biztosítsa a műemlékek és környezetük fenntartását, helyreállítását, védelmét, valamint eszmei értékükkel összhangban álló hasznosításukat.

(2) A kiemelkedő jelentőségű, kizárólagos állami tulajdonban lévő műemléket az egyetemes vagy a nemzeti kultúrához kapcsolódó, közcélú rendeltetés előnyben részesítésével kell hasznosítani.

II. fejezet

A műemlékek fenntartása és használata

A műemlékek fenntartása

8. §

(1) A műemlékek fenntartásáról, jó karbantartásáról a műemlék tulajdonosa, vagyonkezelője, illetve a tulajdonosi jogok gyakorlója, továbbá az egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló 1991. évi XXXIII. törvényben meghatározott ingyenes használója (a továbbiakban együtt: tulajdonos) e törvény szerint köteles gondoskodni.
(2) A fenntartási, jó karbantartási kötelezettség a rendeltetésszerű használathoz szükséges műszaki állapot fenntartásán túlmenően kiterjed a műemlék sajátos érté-keit képező építészeti, képző- és iparművészeti, valamint kertépítészeti kialakításának minden alkotóelemére és részletére, függetlenül attól, hogy azok az aktuális haszná-lat szempontjából nélkülözhetőek-e, vagy sem.
(3) A tulajdonos kötelezettsége kiterjed a műemlék megjelenését eltorzító sérülések, hiányok kijavítására, pótlására is, az e törvényben meghatározottak szerint.
(4) Ha a műemléki védettség csak az ingatlan meghatározott részét érinti, akkor a tulajdonos kötelezettségét – a műemléket magában foglaló ingatlannak a védettség hatálya alá nem tartozó részei tekintetében – a műemléki környezetre vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával kell gyakorolni.

9. §

(1) Ha a műemlék tulajdonosának személye, lakóhelye, tartózkodási helye ismeretlen, a műemlék fenntartásáról a tulajdonjog rendezéséig – a műemlékvédelmi hatóság határozata alapján – a kizárólagos állami tulajdonban lévő műemlékeket fenntartó szerv gondoskodik.
(2) Az (1) bekezdésben foglaltakat kell alkalmazni akkor is, ha a műemléki védettség alatt álló ingatlan tulajdonjogával összefüggésben per van folyamatban, és e miatt – vagy a tulajdonos személyének, illetve tartózkodási helyének ismeretlen volta miatt – a műemléket érintő, elengedhetetlen munkálatok elvégzése számottevő késedelemmel járhat.

A műemlékek használata

10. §

(1) A műemlékeket – a hozzájuk tartozó területrészekkel és melléképítményekkel együtt – a műemléki értékükhöz, jellegükhöz, történelmi jelentőségükhöz méltóan, a védett értékek veszélyeztetését kizáró módon kell használni, illetve hasznosítani.
(2) Az (1) bekezdésben meghatározott követelményeken túlmenően: *a)* tiszteletben kell tartani az eredeti eszmei jelentéstartalmat, valamint az azzal összefüggő funkcionális, hagyományi és kegyeleti szempontokat,
b) meg kell őrizni az építészeti, a belsőépítészeti, képző- és iparművészeti kialakí-tás, berendezés és felszerelés történelmi és művészeti értékeit, illetőleg biztosítani kell ezek érvényesülését.
(3) A műemlékek helyreállítása és használata során törekedni kell az eltávolított, fellelhető és azonosítható tartozékok, berendezések visszahelyezésére.
(4) Műemléken és a világörökség jegyzékébe felvetett védett területeken reklám nem helyezhető el, kivéve, ha a védetté nyilvánító vagy azt módosító rendelet másképp nem

rendelkezik, és a műemlékvédelmi hatóság azt engedélyezi.
(5) A törvény hatálybalépése előtt védetté nyilvánított műemlék épület, építmény ingatlanán reklám a műemlékvédelmi hatóság engedélyével helyezhető el.
(6) Műemlék lakóépület helyreállításának, komfortfokozata építési munkával való növelésének – a lakásépítési kedvezmény szempontjából történő – támogatását biztosítani kell.

11. §

A műemlék egésze nem bontható le, erre engedély nem adható. Részleges bontás engedélyezhető, ha az
– a műemlék helyreállításával kapcsolatban korábbi és jelentős építési korszak(ok) maradványának bemutatását, vagy a műemlék hiteles állapotát eltorzító idegen részek eltávolítását, illetve a műszaki állagbiztosítás vagy életveszély-elhárítás érdekében szükséges elkerülhetetlen beavatkozásokat célozza,
– a 3. §-ban meghatározott történetileg összetartozó épületegyüttesként védett műemlék területén utólag létesített, annak történeti hitelességét és megjelenítését zavaró idegen építmény lebontására vonatkozik.

A tűrési kötelezettség

12. §

(1) Az ingatlan tulajdonosa, illetőleg használója tűrni köteles a műemlékvédelmi hatóság által elrendelt: *a)* a műemléki értékek felkutatását, illetve a hatósági ellenőrzést szolgáló helyszíni szemléket, vizsgálatokat és állapotrögzítő felméréseket; *b)* a munkálatokat megelőző, a rejtett értékeket feltáró kutatásokat, ásatásokat, fal-
kutatásokat; *c)* a muzeális gyűjteménybe helyezett tárgyak leletkénti kezelését; *d)* műemléki jelentőségű területen végzendő régészeti kutatást; *e)* a hatósági kötelezésben elrendelt munkálatok elvégzését; *f)* a műemlék-tábla elhelyezését szolgáló munkák elvégzését.
(2) Az elrendelt munkák nem akadályozhatják tartósan az ingatlan rendeltetésszerű használatát. Az állapotváltozással járó felmérési, vizsgálati, kutatási munkák elvégzését követően a feltárt értékek biztosítása mellett és annak függvényében a feltárás előtti állapotot helyre kell állítani, kivéve, ha a kutatást az épület tervezett helyreállítása követi. A költségek megosztására a 46. § (3) bekezdését kell alkalmazni.

A műemlékek megtekintése

13. §

(1) A műemlék tulajdonosa, illetőleg használója a műemlék egészének vagy meghatározott részének a nagyközönség által történő látogatását (megtekintését) köteles lehetővé tenni.
(2) A műemlékvédelmi hatóság a látogatás (megtekintés) módját és idejét – a tulajdonos és használó véleményének figyelembevételével – meghatározhatja oly módon, hogy az a tulajdonost (használót) az ingatlan rendeltetésszerű használatában vagy méltánylást érdemlő életviszonyaiban ne zavarja, és részére kárt, illetve költséget ne okozzon.
(3) A műemlékvédelmi hatóság élet-, illetve vagyonbiztonság (ideértve a védett érték megóvását) érdekében megtilthatja, korlátozhatja vagy előzetes engedélyhez kötheti a műemlék látogatását (megtekintését).

14. §

(1) Az egyes kiemelkedő történeti és kulturális értékű műemlékek és műemlék-együttesek fokozott védelmét biztosítani kell. Ennek érdekében az e törvény *mellék-letét* képező jegyzékben felsorolt műemlékeket, illetve műemlékegyütteseket kizáró-lagos állami tulajdonban kell tartani. Amennyiben tulajdonjoguk az ingatlan-nyilván-tartásba nem az állam javára van bejegyezve, és ez nem az ingatlan-nyilvántartás hiá-nyosságának vagy jogszabálysértésnek az eredménye, a tulajdonjogát az állam javára meg kell szerezni. Az állam kizárólagos tulajdonát képező műemlékek és műemlék-együttesek a kincstári vagyon körébe tartoznak és forgalomképtelenek.
(2) Az (1) bekezdésben meghatározott műemlékek és műemlékegyüttesek jelentőségükhöz méltó fenntartásáról, helyreállításáról és hasznosításáról – e törvény szabályai és a kincstári vagyonra vonatkozó rendelkezések szerint – az állam a tulajdonosi jogait gyakorló szerve útján gondoskodik.

III. fejezet
A műemlékvédelem sajátos tárgyai

Történeti kertek

15. §

(1) A történeti kertet, ha az műemlékkel összefüggő kertépítészeti alkotás, műemlékként is védelemben kell részesíteni. A történeti kertet, ha az a történeti városszerkezettel összefüggő kertépítészeti alkotás, műemlékként is védelemben lehet részesíteni.
(2) A történeti kertet lehetőleg eredeti funkciójának megfelelően, teljes eredeti területére kiterjedően kell védelem alá helyezni. A történeti kert műemléki védelme nem érinti a más jogszabály szerinti természeti védettség hatályát.
(3) A történeti kertben annak rendeltetésével össze nem egyeztethető termelővagy más tevékenység nem folytatható.

Romemlékek

16. §

(1) Az olyan elpusztult történelmi jelentőségű építmény felszíni vagy felszín alatti maradványát (a továbbiakban: romemlék), amelynek legalább részleges feltárása és bemutatása indokolt, műemléki védelemben kell részesíteni.
(2) A védelem mindazon ingatlanokra is kiterjeszthető, amelyek területén a romemlék jelenléte helyszíni vizsgálat alapján valószínűsíthető.
(3) A romemlék műemléki védelme nem érinti a külön jogszabály alapján érvényesített régészeti védelem hatályát.
(4) Az (1) és (2) bekezdés alapján védetté nyilvánított ingatlanokon műemlékvédelmi érdekből építési és művelési korlátozást lehet elrendelni, és kisajátításnak is helye lehet.

17. §

(1) Ha bármely tevékenység során építmény vagy tartozéka, illetőleg ezek marad-ványa vagy töredéke (a továbbiakban e törvényben együtt: lelet) kerül elő, e tényt – a tevékenység felfüggesztése és a lelet érintetlenül hagyása mellett – haladéktalanul be kell jelenteni a tevékenységet engedélyező hatóságnál, illetve a területileg illeté-kes települési önkormányzat jegyzőjénél. A jegyző akkor jár el, ha a tevékenység nincs engedélyhez kötve.
(2) A bejelentési kötelezettség az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt,

valamint az ingatlan használóját (művelőjét) egyaránt terheli.
(3) Az engedélyező hatóság, illetőleg a jegyző a bejelentésről haladéktalanul értesíti a műemlékvédelmi hatóságot, továbbá a megyei múzeumi igazgatóságot (a fővárosban a Budapesti Történeti Múzeumot), amelyek a lelőhelyet kötelesek haladéktalanul megvizsgálni.
(4) Az engedélyező hatóság, illetőleg a jegyző a bejelentésnek és a (3) bekezdésben említett vizsgálaton alapuló szakvéleménynek megfelelően elrendelheti a tevékenység legfeljebb 30 napra történő felfüggesztését.
(5) A műemlék ingatlanokon, védett, illetve régészetileg védett területeken kívüli tevékenységnek a (4) bekezdés alapján történt felfüggesztése miatt keletkezett kárt a kártalanítás polgári jogi szabályai szerint az állam köteles megtéríteni.
(6) A műemlékvédelmi hatóság intézkedik az arra érdemesnek ítélt lelet műemléki védelem alá helyezése iránt.

Temetők

18. §

(1) Műemléki védelemben kell részesíteni azokat a temetőket vagy a temetőknek azokat a részeit, amelyek a történelem, a vallás, a kultúra és művészet sajátos kifejezői, illetve emlékei.
(2) A műemléki védelem célja az, hogy:*a)* a kiemelkedő személyiségek sírjainak megőrzése és gondozása biztosítva legyen;*b)* a képzőművészeti, építészeti, vallás- és művelődéstörténeti jelentőségük miatt

műemléknek minősülő síremlékek, síremlékcsoportok, sírépítmények (a továbbiakban együtt: síremlék), valamint a temetők más fontos elemei eredeti helyükön fennmaradjanak.

(3) A (2) bekezdésben foglaltak figyelembevételével műemléki védelemben része síthető: *a)* a temető egész területe; *b)* a temető körülhatárolt területrésze; *c)* a síremlék; *d)* a temető egyéb tartozéka, illetőleg eleme.

(4) Műemléki védelem alatt álló temető (temetőrész) felszámolására engedély nem adható.

IV. fejezet
A műemlékvédelem oktatási és tudományos követelményei

Oktatási feladatok

19. §

(1) Az oktatás területén biztosítani kell a műemlékvédelemmel kapcsolatos általános és szakismereteknek – az oktatási szinthez és célhoz igazodó tartalmú – oktatását.
(2) A szakképzésben és szakirányú felsőoktatásban biztosítani kell a műemlékvédelmi szakismeretek megfelelő oktatását, a szakképzéssel biztosítani kell a műemlékvédelmi szakemberek utánpótlását.

Tudományos feladatok

20. §

Az átalakított műemlékek esetében a helyreállítást vagy az átépítési munkákat megelőzően – a 39. § (1) bekezdés *e)* pontja szerint – azok történetét és korábbi állapo-tát,

esetleges rejtett értékeit feltáró kutatásokat: ásatásokat, illetőleg falkutatásokat kell végezni.

A műemlékvédelem és a közgyűjtemények

21. §

(1) Az Országos Műemlékvédelmi Hivatal (a továbbiakban: OMvH) gyűjteményei egységes, önálló és összefüggő országos gyűjtőkörű közgyűjteményt alkotnak, amelynek őrzése, kezelése és gyarapítása az OMvH feladata. Az OMvH közgyűjteménye nyilvános és hatósági feladatok ellátását szolgálja.
(2) A műemlékkel történetileg összefüggő olyan tárgyi emléket, amely a műemlék külső vagy belső építészeti kialakításának nem szerves része, szükség esetén muzeális emlékként, a műemlékkel összefüggésben kell nyilvántartani és védelemben részesíteni.
(3) A műemlék minden olyan részletét (töredékét, tartozékát), amely korábban annak építészeti vagy társművészeti kialakításával szerves összefüggésben keletkezett, de attól elvált, az eredeti műemlékkel együtt a műemléki nyilvántartásban is fel kell tüntetni, és ha ez lehetséges és indokolt, műemléki védelemben kell részesíteni.
(4) A műemlékvédelmi hatóságnak a területileg illetékes múzeummal egyetértésben hozott intézkedésére a vissza nem építhető, illetve a helyszínen meg nem őrizhető töredékeket és tartozékokat, azok védelmét és nyilvántartását megfelelően biztosító muzeális közgyűjteményben – letétként – kell elhelyezni.
(5) Az OMvH a (4) bekezdésben meghatározott elhelyezéssel kapcsolatban felmerülő költségekhez támogatást nyújt.
(6) A muzeális emlékként őrzött, műemlékhez tartozó töredékek és tartozékok tárolási helyének, állapotának változásairól a műemlékvédelmi hatóságot értesíteni kell. A restaurálás és kiállítás módjának meghatározásához a műemlékvédelmi hatóság véleményét be kell szerezni.

V. fejezet
A műemlékvédelem irányítása, szervezete és finanszírozása

A műemlékvédelem állami feladatai

22. §

(1) A műemlékvédelem központi irányítása, összehangolása és ellenőrzése az állam feladata.
(2) Az állam biztosítja a műemlékvédelemhez fűződő nemzeti érdekek, valamint a nemzetközi műemlékvédelmi egyezmények, szerződések és ajánlások érvényesülését.
(3) A műemlékvédelem állami feladatai különösen:*a)* a műemlékvédelem érdekeinek érvényesítése az állam más irányú feladatainak

ellátása során;
b) a műemlékvédelem kiemelt feladatainak meghatározása;
c) a műemlékvédelmi célok elérését szolgáló jogi és gazdasági szabályozórendszer megállapítása; *d)* a műemlékvédelem államigazgatási feladatainak ellátása; *e)* a műemlékvédelmet érintő kutatási, nevelési, képzési és művelődési feladatok meghatározása és közreműködés ellátásukban; *f)* részvétel a műemlékvédelem gazdasági-pénzügyi alapjainak biztosításában; *g)* az állam tulajdonát képező műemlékek kezelése.

A műemlékvédelem pénzügyi eszközei

23. §

A műemlékvédelem pénzügyi eszközei*a)* a központi költségvetés előirányzatai;*b)* a Központi Környezetvédelmi Alap;*c)* a helyi önkormányzatok műemlékvédelmi célú pénzeszközei;*d)* egyéb pénzügyi (gazdasági) eszközök, különösen

da) adókedvezmények,*db)* kedvezményes kamatozású felújítási hitelek,*dc)* vámkedvezmény.

24. §

(1) A műemlékek fenntartásával és helyreállításával kapcsolatos, továbbá az állam tulajdonosi feladatainak finanszírozásától a központi költségvetésben el kell különíteni a műemlékvédelem állami irányítását ellátó intézményrendszer működésének finanszírozását. A műemlékek fenntartásával és helyreállításával kapcsolatos költségvetési támogatásokat az állami műemlékvédelmi szervezet által meghatározott elsőbbségekre figyelemmel kell elosztani.

(2) A központi költségvetésben az alábbi feladatok ellátására kell előirányzatot biz

tosítani: *a)* az állami tulajdonú műemlékek fenntartására, helyreállítására, hasznosítására; *b)* a hatósági feladatok ellátásával kapcsolatos kötelezettségek és hatósági intézkedések teljesítésének fedezetére; *c)* műemlékvédelmi érdekből kezdeményezett helyreállítások és kisajátítások költ-ségeire; *d)* a nem állami tulajdonban lévő műemlékek fenntartásának, helyreállításának, hasznosításának támogatására.

25. §

(1) A Központi Környezetvédelmi Alap (a továbbiakban: Alap) keretén belül elkülönítve a műemlékvédelmi tevékenységek – a művelődési és közoktatási miniszterrel egyetértésben történő – támogatására, az Alap bevételeiről szóló külön törvény, valamint a végrehajtását szolgáló szabályok szerint pénzügyi forrás áll rendelkezésre.

(2) Az Alap bevételét képezik a külön törvényben meghatározott bevételi jogcímek

alábbi bevételi hányadai: *a)* a műemlékvédelmi bírság 60%-a, *b)* az állami tulajdonú műemlékek értékesítéséből, hasznosításából befolyt nettó árbevétel.

(3) Az Alap kiadásai:*a)* műemlék-helyreállítás támogatása,*b)* kincstári műemlék hasznosítása,*c)* kincstári műemlék berendezésével kapcsolatos műtárgyak vásárlása,*d)* történelmi kert helyreállítása,*e)* védett síremlék helyreállítása,*f)* műemlékvédelmi tudományos kutatás és műszaki fejlesztés,

g) műemlékvédelmi vonatkozású rendezvények, illetve kiadványok támogatása, *h)* a műemléki értékeket érintő településrendezési tervek készítésének támogatása, *i)* kisajátítási és kártalanítási költségek.

Az Országgyűlés feladatai

26. §

Az Országgyűlés határozza meg:

– a műemlékvédelem alapvető szabályait,

– a kizárólagos állami tulajdonban lévő forgalomképtelen műemlékek körét,

– a műemlékvédelem éves költségevetési támogatását és

– a műemlékek védelme érdekében szükséges adókedvezmények és kedvezményes kölcsönök körét.

A Kormány feladatai

27. §

(1) A Kormány a műemlékvédelem központi feladatainak ellátása körében gondos-kodik: a) a műemlékek védelmét biztosító – a nemzetközi előírásokkal is összhangban álló – jogszabályok megalkotásáról és szükség szerinti korszerűsítéséről;
b) a nemzetközi egyezményekből fakadó állami feladatok ellátásáról;
c) a műemlékvédelem állami intézményrendszerének működtetéséről;
d) a műemlékvédelmi feladatokhoz szükséges költségvetési eszközökről;
e) az állami tulajdonból ki nem adható műemlékek e törvény mellékletében megállapított listájának felülvizsgálatáról szükség szerint – de évente legfeljebb egy alkalommal – javaslatot tesz a melléklet módosítására.

(2) A Kormány a műemlékvédelem központi szakmai irányítását – a művelődési és közoktatási miniszter egyetértésével eljáró – környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter (a továbbiakban: miniszter) útján gyakorolja.

A miniszter feladatai

28. §

(1) A miniszter: *a)* a művelődési és közoktatási miniszterrel együttesen gondoskodik a műemléki értékek miniszteri rendelettel történő védetté nyilvánításáról; *b)* gondoskodik a műemléki értékek számbavételéről, nyilvántartásáról és a műem-lékek védelmét szolgáló tudományos feladatok ellátásáról; *c)* e törvény keretei között gondoskodik a műemlékvédelmi hatósági feladatok el-látásáról;
d) a művelődési és közoktatási miniszterrel együttesen előkészíti és a Kormány elé terjeszti a műemlékvédelemre vonatkozó jogszabályokat, valamint kidolgozza a műemlékvédelem szakmai szabályait, és gondoskodik azok érvényesüléséről;
e) kapcsolatot tart a műemlékvédelem tekintetében más államok kormányzati szerveivel.

(2) A miniszter – jogszabályban meghatározott esetekben – gyakorolja a műemlékvédelem tárgyaira vonatkozó egyetértési, illetve hozzájárulási jogokat.

(3) A Kormány eltérő rendelkezése hiányában a miniszter

– az (1) bekezdés *b), c)* pontjaiban és a (2) bekezdésben foglalt feladatait az OMvH útján,
– az (1) bekezdés *a), d), e)* pontjaiban foglalt feladatait az OMvH közreműködésé-vel látja el.

(4) A művelődési és közoktatási miniszter – a miniszterrel egyetértésben – gondoskodik a műemlékvédelemmel kapcsolatos közművelődési és közoktatási feladatok megszervezéséről és ellátásáról.

(5) A miniszter – a művelődési és közoktatási miniszterrel együttesen – a tudomány, a közművelődés jeles szakembereiből álló Országos Műemlékvédelmi Tanácsot (a továbbiakban: Tanács) hoz létre.

(6) A Tanács elnökét tagjai közül maga választja, ügyrendjét maga állapítja meg.

(7) A Tanács véleményező, tanácsadó szervként működik.

A műemlékvédelem szervezete

29. §

(1) Az OMvH a műemlékvédelem állami szerve, országos illetékességű központi államigazgatási szerv.

(2) Az OMvH szervezetén belül önálló jogi személyiséggel rendelkező Műemlékfelügyeleti Igazgatóság működik.

(3) *a)* az OMvH elnökét

– a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter a művelődési miniszterrel egyetértésben nevezi ki, és gyakorolja felette a munkáltatói jogokat,

– műemlékvédelmi igazgatási feladatai ellátásában szakmai bizottság segíti, amelynek állandó tagjait a két miniszter együttesen nevezi ki. Az OMvH köztisztviselői tekintetében az elnök a kinevezési és munkáltatói jogok gyakorlója.

b) Az OMvH elnökének felügyelete alatt tudományos, illetőleg gyakorlati feladato-kat ellátó önálló intézmények működnek, amelyek a műemlékvédelem döntéseinek szakmai megalapozottságát szolgálják, illetőleg a természetbeni támogatás lehetősé-gét biztosítják.

c) A Műemlékfelügyeleti Igazgatóság

– igazgatóját a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium közigazgatási államtitkára nevezi ki, és gyakorolja felette a munkáltatói jogokat,

– döntéseit szakmai testületi állásfoglalások segítik,

– köztisztviselői tekintetében az igazgató a kinevezési és munkáltatói jogok gyakorlója.

A helyi önkormányzat műemlékvédelmi tevékenysége

30. §

(1) A helyi önkormányzat:

a) közreműködik a területén lévő műemléki értékek felkutatására, számbavételére és értékelésére irányuló országos tudományos adatgyűjtő és dokumentációs munká-latokban;

b) gondoskodik a tulajdonában lévő műemlékek védelméről, fenntartásáról és méltó hasznosításáról; *c)* kiemelt vagy országos jelentőségű műemlékvédelmi feladataihoz a központi költségvetésből támogatásra tarthat igényt; *d)* együttműködik a műemlékvédelem terén működő társadalmi szervezetekkel, mozgalmakkal; *e)* támogatja a települések múltjának és hagyományainak feltárására irányuló társa-dalmi tevékenységet.

(2) A települési önkormányzat:

a) kezdeményezheti a területén lévő és műemléki oltalmat érdemlő értékek véde-té nyilvánítását, illetőleg a védettség megszüntetését, továbbá – a műemlékvédelmi hatóság megkeresésére – véleményezi az erre irányuló javaslatokat;

b) gondoskodik a területén lévő és műemléki védettség alatt nem álló, de a tele-pülés sajátos jellegének megőrzésében helyi jelentőséggel bíró építészeti és telepü-lésszerkezeti értékek védelméről, az épített környezet alakításáról és védelméről szó-ló törvény rendelkezéseinek megfelelően;

c) elkészítteti a település védett területeinek szabályozási tervét;

d) együttműködik a civil és társadalmi szervezetekkel a helyi műemlékvédelem ér-dekében.

VI. fejezet
A védetté nyilvánítás

A védettség létrejötte

31. §

(1) A műemlékvédelem tárgyainak műemléki védelme a védetté nyilvánítással jön létre.
(2) A védetté nyilvánítással egyidejűleg védett műemléki környezetnek minősülnek: *a)* a műemléket vagy műemléki jelentőségű területet magában foglaló ingatlante-rülettel közvetlenül határos ingatlanok;
b) az *a)* pontban meghatározott ingatlanokkal és a műemléket vagy műemléki je-lentőségű területet magában foglaló ingatlanterülettel közvetlenül érintkező közterü-letrészek és a velük közvetlenül határos ingatlanok.
(3) Egyes sajátos környezeti viszonyok esetén a műemléki környezet a (2) bekezdésben foglaltaktól eltérően is megállapítható.
(4) A védetté nyilvánító rendeletnek tartalmaznia kell:*a)* a védetté nyilvánítás tényét,*b)* a védelem tárgyát és célját,*c)* a védelem fajtáját (műemlék, műemléki jelentőségű terület, műemléki környezet),*d)* az egyedileg védett ingatlanra (ingatlanrészre) vonatkozó, elővásárlási joggal

kapcsolatos rendelkezést. *e)* az egyedileg védett műemléknek a műemlékvédelmi bírság megfelelő számítási kategóriájába sorolását, *f)* a műemlék és a műemléki jelentőségű terület védett környezetének meghatáro-zását, *g)* a védelem alá vont ingatlanok (ingatlanrészek) egyértelmű azonosításához szük-séges helyrajzi adatokat.

Védetté nyilvánítás kezdeményezése

32. §

(1) A műemléki értékek védetté nyilvánítását a műemlékvédelmi hatóságnál írásban bárki kezdeményezheti.
(2) A műemlékvédelmi hatóság a műemléki értékek felkutatását, illetőleg számbavételét szolgáló, állapotváltozással nem járó vizsgálatot és állapotrögzítő felmérést végezhet.
(3) Ha a védetté nyilvánítás nem indokolt, a műemlékvédelmi hatóság állásfoglalásáról a kezdeményezőt a javaslat megtételétől számított 60 napon belül értesíti.

A védetté nyilvánítás előkészítése

33. §

(1) A védetté nyilvánítás előkészítését a műemlékvédelmi hatóság folytatja le, s javaslatot tesz a védetté nyilvánítást tartalmazó rendelet kiadására.
(2) A védetté nyilvánítás előkészítése során a műemlékvédelmi hatóság értesíti:*a)* a védelemre javasolt ingatlan tulajdonosát;*b)* a területen található közművek és egyéb létesítmények tulajdonosait;*c)* az ingatlan fekvése szerinti települési és megyei (fővárosi) önkormányzatot;*d)* a területileg illetékes építésügyi hatóságot;*e)* más jogszabály alapján is védett vagy védendő érték esetében a hatáskörrel bí-

ró, területileg illetékes hatóságot (pl. a természetvédelmi hatóságot); *f)* a védetté nyilvánítás kezdeményezőjét.

(3) A védelem alá vonni tervezett műemléki jelentőségű területen és műemléki környezetben az egyedi műemléki védettség alatt nem álló ingatlanok tulajdonosait a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításáról a műemlékvédelmi hatóság

megkeresésére az érintett ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzat a helyben szokásos módon (hirdetmény útján) értesíti.

Az ideiglenes védettség

34 §

(1) A műemlékvédelmi hatóság a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításával egyidejűleg a műemléki védelemre javasolt ingatlant, illetve területet, ha megsemmisülése vagy értékeinek eltűnése fenyeget, határozatával legfeljebb egyéves időtartamra ideiglenes védelem alá helyezheti, és e határozat azonnali végrehajtását rendelheti el.
(2) Az ideiglenes védelem indokolt esetben egyszer és legfeljebb további egy évre meghosszabbítható.
(3) Az ideiglenes védelem alatt álló ingatlanon a telekalakítási, építési, átalakítási és bontási munkák engedélyezéséhez a műemlékvédelmi hatóság hozzájárulása szükséges.
(4) Az ideiglenes védelem megszűnik:

a) ha a műemlékvédelmi hatóság a védetté nyilvánítás előkészítése során megálla-pítja, hogy a védetté nyilvánítás nem indokolt, akkor az erről szóló határozatnak az ingatlan tulajdonosa részére való kézbesítésével;
b) az ideiglenes védelmet kimondó, illetőleg az azt meghosszabbító határozatnak az ingatlan tulajdonosa részére való kézbesítésétől számított egy év elteltével; *c)* a védetté nyilvánító rendelet hatálybalépésével.

(5) Ha az ideiglenes védettség megszűnésére a (4) bekezdés *a)* vagy *b)* pontja sze-rint került sor, és az ideiglenes védettség fennállása alatt az ingatlan tulajdonosát a védettséggel együtt járó korlátozások miatt kár érte, a tulajdonost kártalanítás illeti meg.

A védettség megszüntetése

35. §

(1) A védettség megszüntetésére akkor kerülhet sor, ha
a) a védetté nyilvánított műemlék megsemmisült, vagy ha a műemléki jelentőségű terület, illetve a műemlék a védelem alapját képező értékeit helyreállíthatatlanul elvesztette;
b) a műemlékvédelmi hatóság hitelt érdemlően megállapította, hogy a védetté nyilvánítás téves adatok alapján történt, és a védelem tárgya a műemlék szakmai ismér-veinek nem felel meg.

(2) A védettség megszüntetésére irányuló eljárás esetén a védetté nyilvánításra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

A műemlékek nyilvántartása

36. §

(1) A műemlékké, műemléki jelentőségű területté, valamint műemléki környezetté nyilvánítás, továbbá az e törvény erejénél fogva védett környezetté válás tényét és jellegét az ingatlan-nyilvántartásban fel kell tüntetni. A bejegyzést a műemlékvédelmi hatóság köteles kérni.
(2) A védettség jellegének megváltozása vagy a védettség megszűnése esetén a bejegyzést kérő hatóság intézkedik a bejegyzés módosítása, illetve törlése iránt.
(3) A bejegyzés elmaradása a védettség hatályát nem érinti.

37. §

(1) A műemlékvédelmi hatóság köteles a műemlékvédelem tárgyairól nyilvántartást (a továbbiakban: műemléki nyilvántartás) vezetni.
(2) A műemléki nyilvántartásnak tartalmaznia kell az ingatlan azonosításához szükséges, a védettség jellegére vonatkozó és más – jogi szempontból jelentős – adatokat és tényeket, továbbá:
a) a tulajdonos és képviselője adatait (név, lakcím),*b)* a vagyonkezelő és képviselője adatait (név, lakcím),*c)* a jogos használó és képviselője adatait (név, lakcím).
(3) A műemléki nyilvántartás nyilvános, és hitelesen tanúsítja a feltüntetett adatok valódiságát.
(4) A műemléki nyilvántartással kapcsolatos ügyek intézése és az adatállomány karbantartása az elsőfokú műemlékvédelmi hatóság feladata.
(5) A műemlékvédelmi hatóság nyilvántartási feladatainak ellátására az ingatlannyilvántartásról szóló 1972. évi 31. törvényerejű rendelet szabályait kell megfelelően alkalmazni.
(6) A műemléki nyilvántartás adatállományának karbantartásához és fejlesztéséhez minden természetes és jogi személy, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet köteles a tulajdonában, illetve vagyonkezelésében lévő védett ingatlanról (ingatlanrészről) adatokat szolgáltatni.
(7) A műemléki nyilvántartás jogi jelentőséggel bíró tényre vonatkozó adatát a keletkezés (változás, megszűnés) időpontjával együtt kell kezelni.
(8) Védettség megszűnése esetén a vonatkozó adatokat – elkülönítve – legalább további tizenöt évig meg kell őrizni.
(9) A műemléki nyilvántartásban az egyedileg védett műemlékek adatait el kell különíteni a műemléki jelentőségű területekre vonatkozó adatoktól.
(10) A (2) bekezdés *a), b), c)* pontjaiban megjelölt személyes adatok csak az ingat-lanhoz rendelten tarthatók nyilván.

38. §

A műemléket, valamint indokolt esetben fontosabb megközelítési pontjain a védett területet a műemlékvédelmi hatóság a jellemző adatokat ismertető „Műemlék” feliratú, épületek esetében épülettartozéknak minősülő táblával jelöli meg. E felirat, illetőleg elnevezés csak az e törvény szerint védett alkotások esetében alkalmazható.

VII. fejezet
A műemlékvédelmi feladat- és hatáskörök

Műemlékvédelmi igazgatási feladatok

39. §

(1) A műemlékvédelmi igazgatás körébe tartozik különösen: *a)* a műemlékvédelmi hatósági és szakhatósági tevékenység ellátása; *b)* a műemlékek állapotának, továbbá a fenntartási, jó karban tartási kötelezettség
teljesítésének ellenőrzése (műemlékvédelmi hatósági ellenőrzés);
c) a jogszabályban meghatározott nyilvántartási feladatok ellátása;
d) a műemlékek fenntartásával kapcsolatos támogatás nyújtása és felhasználásának
ellenőrzése; *e)* a műemlékekkel kapcsolatos – e törvényben meghatározott – vizsgálatok végzé-se, illetve azok megszervezése; *f)* a jogszabályban meghatározott hozzájárulási, illetőleg egyetértési jogkör gyakorlása.

(2) A miniszter jóváhagyása szükséges az állami és – az önkormányzati törvény alapján – önkormányzati tulajdonba került műemlék bármely jogcímen való átruhá-zásához, megterheléséhez, továbbá a tulajdonosi jog gyakorlójának kijelöléséhez vagy megváltoztatásához, illetve bármely jogügylethez, amelynek következtében az ál-lam vagy önkormányzat tulajdonosi rendelkezési jogosultsága megszűnik a műemlék felett. A miniszteri jóváhagyás hiányában a jogügylet semmis.

(3) A műemlékvédelmi hatóság jóváhagyása szükséges:*a)* műemlék épület társasházzá alakításához;*b)* műemlék ingatlant terhelő használati (szolgalmi) jog alapításához.

(4) A műemlékvédelmi hatóság véleménye szükséges:*a)* a műemlékvédelem tárgyát érintő településrendezési terv, helyi építési szabály-

zat megalkotásához, *b)* belterület határvonalának műemlékvédelmi érdeket érintő módosításához.

(5) Műemlékvédelmi államigazgatási eljárásban a hatósági (szakhatósági) jogkört első fokon az OMvH Műemlékfelügyeleti Igazgatóság, másodfokon az OMvH elnöke gyakorolja, és ellátja a műemlékek tekintetében – e törvényben meghatározott esetben – az építésügyi hatósági hatáskört.

(6) A műemlékvédelmi hatóság építésügyi hatósági döntésének meghozatala után határozata megküldésével tájékoztatja az építmény helye szerinti település jegyzőjét és az illetékes építésügyi hatóságot.

Műemlékvédelmi hatósági jogkörök

40. §

(1) A műemlékvédelmi hatóság építésügyi hatósági jogkörében engedélyezi: *a)* műemléken végzendő minden olyan építési munkát, amely az építésügyi enge-

délyezés szabályai szerint engedélyköteles; *b)* az *a)* pontban említett munkákat követően a használatbavételt; *c)* a műemlék ingatlant érintő területfelhasználást és telekalakítást.

(2) A műemlékvédelmi hatóság engedélye szükséges: *a)* egyébként építési engedélyhez nem kötött, de a műemlék jellegét és megjele-nését tartósan érintő munkákhoz; *b)* a műemlék falfelületeinek vagy szerkezeteinek tudományos vagy műszaki célú kutatására, feltárására irányuló munkákhoz;

c) az *a)* és *b)* pontokban említett munkákat követő használatbavételhez, ha ezt a munkálatokat engedélyező határozat előírja, továbbá reklám elhelyezéséhez; *d)* a műemlék funkciójának, használati módjának (céljának) megváltoztatásához;

e) műemlékhez tartozó ingatlanterületen fa kivágásához és telepítéséhez;

f) műemlék egyes részeinek, illetve szerkezeti elemeinek más helyre szállításához, illetőleg szabadtéri múzeum keretében készülő rekonstrukcióba történő beépítéséhez;

g) védett területen történő régészeti kutatáshoz;

h) a történeti kertben folytatható tevékenységhez.

(3) A műemlékvédelmi hatóság a 13. §-nak megfelelően meghatározhatja a műemlék megtekintésének módját és idejét.

(4) Ha a védett területen tervezett, a védelem célját érintő tevékenység nincs más hatóság engedélyéhez kötve, akkor ahhoz a műemlékvédelmi hatóság engedélye szükséges.

(5) A műemlékvédelmi hatóság engedélyének megadását a műemlékvédelem jogszabályban meghatározott követelményének megtartását szolgáló feltételhez kötheti.

(6) Műemlékvédelmi érdekből – jogszabályban meghatározott esetekben – a műemlékvédelmi hatóság a műemlék felújítási, helyreállítási munkáinak engedélyezésesorán az Országos Építésügyi Szabályzattól és a kötelezően alkalmazandó nemzeti szabványoktól eltérhet.

(7) A (6) bekezdésben meghatározott előírásoktól eltérés akkor engedélyezhető, ha az alkalmazandó megoldás az élet- és vagyonbiztonság követelményeinek megfelel, vagy mindkettő más módon biztosítható. Ennek elbírálásához a hatáskörrel rendelkező szakhatóság nyilatkozatát be kell szerezni.

41. §

Kisajátítás során kártalanításként műemléki védettség alatt álló csereingatlan csak a műemlékvédelmi hatóság egyetértésével adható.

Előzetes nyilatkozat

42. §

(1) A 40. § (1) bekezdésének *a)* és *c)* pontjában, valamint (2) bekezdésének *a), b), f)* és *g)* pontjában meghatározott munkák esetén, ha az engedélyezés iránti kérelem benyújtása előtt a tervező, az építtető, a kutató, a restaurátor jogszabályban meghatá-rozott módon kéri, a műemlékvédelmi hatóság köteles az elvégzendő munkák enge-délyezésével kapcsolatos előzetes feltételekről 60 napon belül nyilatkozni.
(2) Ha az előzetes nyilatkozatra irányuló kérelemben foglaltak, illetve a körülmények lényegesen nem változtak, az egy éven belül induló engedélyezési eljárás során a műemlékvédelmi hatóság az előzetes nyilatkozatához kötve van.

A műemlékvédelmi szakhatósági jogkörök

43. §

(1) A műemlékvédelmi hatóság szakhatósági hozzájárulása szükséges:

a) védett területen építési vagy bontási munkák egyedileg nem védett épületre, építményre vonatkozó engedélyének kiadásához, illetőleg akkor, ha az ügy tárgya valamely részben védett ingatlan olyan elkülönült része, amelyre a műemléki védettség nem terjed ki;

b) védett területen történő, egyedileg védett ingatlant nem érintő
– területfelhasználáshoz és telekalakításhoz,
– közterület-használathoz vagy annak megváltoztatásához,
– fák kivágáshoz és telepítéséhez,
– földtani kutatás végzéséhez,
– kisajátításhoz;

c) olyan, a műemlékvédelem tárgyát érintő döntéshez, amelyre vonatkozóan – a hatósági eljárásokról szóló jogszabályok alapján – az engedélyezés nem az építésügyi, hanem más (földművelésügyi, vízügyi, útügyi stb.) hatóság hatáskörébe tartozik;

d) a műemlékvédelem alatt nem álló temetők (temetőrészek) kiürítéséhez és öt-ven évnél régebbi vagy képzőművészeti alkotást magában foglaló síremlék lebontásá-hoz vagy áthelyezéséhez;

e) védett területen lévő, egyedileg nem védett építmények, továbbá köztárgyak, közüzemi felszerelések, közvilágítási és díszvilágítási berendezések, antennák, utca-bútorok, utca- és házszámtáblák, út- és térburkolatok, zöldfelületek, kert- és vízépíté-szeti alkotások, hirdetőtáblák és hirdetőberendezések, cégtáblák, illetve cégfeliratok létesítéséhez, elbontásához (megszüntetéséhez), külső felújításához, átalakításához, cseréjéhez vagy bővítéséhez;

f) a védett területeken kívül új épület (építmény) létesítéséhez, nagy felületű, illet-ve világító tábla, felirat, reklám elhelyezéséhez akkor, ha az elhelyezése, tömege, kül-ső

megjelenése folytán valamely műemlék vagy védett terület jellegét, megjelenését, települési és tájképi érvényesülését jelentősen befolyásolja;

g) építési munkával össze nem függő, kizárólag tudományos célú, illetőleg a védett területeken kívül végzett olyan ásatás és falkutatás engedélyezéséhez, amely épít-mény- vagy épületmaradvány feltárására irányul, akkor is, ha a feltárandó maradvány, illetve ingatlanterület nem áll műemléki védelem alatt;

h) a műemlékkel összefüggő muzeális értékként védetté nyilvánított műtárgynak a műemlékből való eltávolításához vagy bármilyen áthelyezéséhez.

(2) Külterületen a tájvédelemre vonatkozó jogszabályok és eljárások keretén belül, érintettsége esetén a műemlékvédelmi szakhatóság bevonásával kell érvényesíteni a műemlékvédelmi érdekeket.

Műemlékvédelmi hatósági ellenőrzés

44. §

(1) A műemlékvédelmi hatóság köteles a műemlék állapotát (pl. a fenntartási és a jó karbantartási kötelezettség teljesítését) rendszeresen ellenőrizni.

(2) Az önkormányzatok, valamint az építésügyi hatóságok – feladataik ellátása keretében – műemlékvédelmi szempontból is folyamatosan figyelemmel kísérik a műemlékek és a védett területek helyzetét, és megállapításaikról, valamint a saját hatáskörükben megtett intézkedéseikről tájékoztatják a műemlékvédelmi hatóságot.

Hatósági kötelezés

45. §

(1) A műemlékvédelmi hatóság műemlékvédelmi érdekből elrendelheti:*a)* a műemlék fenntartására, jó karbantartására vonatkozó kötelezettség teljesítését;*b)* a műemlék műszaki felülvizsgálatát;*c)* a műemlék felújítását, helyreállítását;*d)* a műemlék, illetőleg környezete zavartalan érvényesülése érdekében az idegen részek (későbbi építmény, hozzáépítés, átalakítás, felületképzés, díszítés, felirat, cégtábla és cégfelirat, üzleti reklám- vagy műszaki célú szerelvény) eltávolítását vagy átalakítását;

e) a belső terekbe nem illeszkedő szerkezetek, burkolatok, díszítmények, berende-zési és egyéb tárgyak eltávolítását vagy átalakítását; *f)* az engedély nélkül, illetve az engedélytől eltérően megépített építmény lebontását, vagy átalakítás esetén az eredeti állapot a kötelezett költségén történő helyreállítását;

g) az engedély nélküli vagy attól eltérő, illetőleg a műemléket bármilyen módon veszélyeztető vagy méltatlan használat megszüntetését.

(2) A műemlékvédelmi hatóság az (1) bekezdésében meghatározott kötelezettségek teljesítésére a tulajdonost, illetve a használót kötelezi. Ha arra nem a műemlék veszélyeztetése miatt kerül sor, a kötelezettséget úgy kell elrendelni, hogy teljesítése a kötelezett méltánylást érdemlő életviszonyaiban zavart ne okozzon.

46. §

(1) Ha a műemlékvédelmi hatóság azt észleli, hogy a tulajdonos a műemlék fenn-tartására vonatkozó kötelezettségét nem teljesíti, és ezért az veszélybe került, akkor *a)* a tulajdonost a 45. § (1) bekezdésének *a)–f)* pontjaiban meghatározott munkák elvégzésére kötelezheti;

b) a szükséges munkákat a tulajdonos költségére és veszélyére elvégeztetheti;

c) a műemlék kisajátítását vagy a vagyonkezelési szerződés felülvizsgálatát kezde-

ményezheti.

(2) A műemlékvédelmi hatóság a műemléken olyan munkálatok elvégzését is elrendelheti, amelyek a műemlék történeti állapotának vagy korábbi történeti állapota meghatározott elemeinek helyreállítására és bemutatására irányulnak.

(3) A műemlékvédelmi hatóságot terhelik a (2) bekezdés alapján elrendelt olyan munkálatoknak – az ingatlan értéknövekedésével csökkentett – költségei, amelyek a műemlék fenntartását és használatát illetően e törvény rendelkezései szerint a tulaj-donost terhelő kötelezettségek teljesítésével összefüggésben nem merültek volna fel (műemléki többletköltség).

(4) A tulajdonost kötelezni kell az őt terhelő munkák költségeinek megtérítésére, ha azokat helyette a műemlékvédelmi hatóság végeztette el. A jogerős és végrehajtható határozatban megállapított fizetési kötelezettség erejéig és ennek fedezetéül a műemlékvédelmi hatóságot az ingatlanra jelzálog – és ennek biztosítására – elidegenítési és terhelési tilalom illeti meg.

Műemlékvédelmi bírság

47. §

(1) Azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki (amely) az e törvényben engedélyhez kötött tevékenységet engedély nélkül vagy attól eltérő módon végzi, illetőleg műemléket részben vagy egészben megsemmisít, valamint a műemlékvédelmi hatóság által elrendelt kötelezettségét nem teljesíti és ezzel a műemléki értékben kárt okoz, műemlékvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani. A bírságot a műemlékvédelmi hatóság szabja ki.

(2) A bírság összege a műemlék jelentőségéhez és a műemlékben okozott kár mértékéhez igazodik. A bírság megállapításának szempontjából az egyes műemlékek értékbesorolását külön jogszabály tartalmazza. A bírság megállapításának alapjául szolgáló érték az I. kategóriában: 200 millió Ft, a II. kategóriában: 100 millió Ft, a III. kategóriában: 20 millió Ft.

(3) Az e törvény hatálybalépése után védetté nyilvánított műemlékek esetében a védettséget kimondó rendeletnek a (2) bekezdés szerinti értékbesorolást is tartalmaznia kell.

(4) A bírság összegének megállapításánál mérlegelni kell:*a)* az adott műemlék művészeti, történeti, eszmei jelentőségét és egyediségét,*b)* az okozott kár nagyságát az épület (ingatlan) egészének összefüggésében,*c)* az okozott kár elhárítása, illetve a hiteles helyreállítás lehetőségét.

48. §

(1) Nincs helye természetes személlyel szemben a bírság kiszabásának, ha a bírság alapját képező magatartásért, illetve cselekményért, műemlékvédelmi szabálysértésért bírsággal sújtották, vagy műemlékrombolás bűncselekménye miatt jogerősen elítélték.

(2) Bírság kiszabása iránt nem indítható eljárás: *a)* ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a műemlék-védelmi hatóság tudomására jutásától számítva egy év, vagy

b) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a befejezé-sétől tíz év eltelt.

(3) A (2) bekezdés *a)* pontjában említett időtartam megállapításakor a büntetőel-járás, illetve a bírság kiszabásához szükséges tényeket megállapító bírósági eljárás ide-je nem vehető figyelembe.

49. §

(1) Ha a megbírságolt a bírságot nem fizette meg, illetve a közvetlen behajtás kísérlete eredménytelen maradt, és a megbírságolt a bírságkiszabást követő évben központi költségvetési támogatásban részesül, a behajtást a támogatásból való közvetlen levonás útján kell végrehajtani.
(2) A műemlékvédelmi bírság hatvan százaléka az Alapot, húsz százaléka az OMvH-t, húsz százaléka az érintett műemlék helye szerinti települési önkormányzatot illeti meg. A települési önkormányzattal szemben kiszabott bírságból befolyt bevételből az eredetileg a települési önkormányzatot illető rész az Alapot illeti.
(3) A települési önkormányzat a műemlékvédelmi bírságból befolyt bevételeit elkülönítve kezeli, és műemlékvédelmi célokra fordítja.

A hatósági eljárások szabályai

50. §

(1) A műemlékvédelmi államigazgatási hatósági eljárásra – az e törvényben foglalt eltérésekkel – az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvényt kell alkalmazni.
(2) A műemlékvédelmi hatósági eljárásokban az ügyintézési határidő:*a)* kilencven nap, ha a műemlékvédelmi hatóság építésügyi hatósági jogkörben jár el;*b)* a 40. §-ban meghatározott egyéb esetekben hatvan nap,*c)* a 43. §-ban meghatározott esetekben harminc nap.

VIII. fejezet
A műemlékvédelem egyéb eszközei

Műemlékvédelmi szakmagyakorlási feltételek

51. §

(1) A műemlékek kutatási, tervezési, fenntartási és helyreállítási munkálatait a miniszter, valamint a művelődési és közoktatási miniszter együttes rendeletében meghatározott minősítéssel rendelkező kutató, tervező, kivitelező, illetve restaurátor végezheti.
(2) A műemlékek fenntartási és helyreállítási munkálatainál az eredeti, illetve hagyományos műszaki megoldások és építőanyagok használatát előnyben kell részesíteni.

Kisajátítás műemlékvédelmi érdekből

52. §

(1) A műemlékvédelmi hatóság kisajátítási eljárást kezdeményezhet, ha a műemlékvédelem érdekei másként nem biztosíthatók, így különösen, ha az érintett ingatlan (ingatlanrész):

a) olyan műemlék, amelynek tulajdonosa fenntartási kötelezettségét nem teljesíti, vagy a műemlékvédelmi hatóság ilyen tárgyú jogerős határozatainak teljesítését aka-dályozza, és ezzel a műemlék fennmaradását veszélyezteti;

b) a műemlék feltárásához, védőterületének kialakításához, megközelítéséhez, megtekintéséhez közérdekből szükséges; *c)* korábban összefüggő történeti együttes része volt, és az építészeti-történeti egység-be való visszahelyezése és együttes használata műemlékvédelmi szempontból közérdek; *d)* a műemlék tulajdonosa azt

a műemlékvédelmi hatóságtól kéri.

(2) A tulajdonos a műemlék kisajátítására irányuló eljárás kezdeményezését kérheti a műemlékvédelmi hatóságtól, ha

a) a fenntartás a tulajdonos részére – a központi költségvetésből jutatott támoga-tás mellett is – olyan anyagi megterhelést jelent, amely teherbíró képességét megha-ladja, vagy

b) a rendeltetésszerű használat jelentős mértékben és tartósan vagy rendszeresen korlátozott, és *c)* az *a)* vagy *b)* pont szerinti helyzet fennállása mellett az ingatlan az ingatlanfor-galomban egy éven belül bizonyíthatóan nem volt értékesíthető.

IX. fejezet
Műemlékvédelem rendkívüli események esetén

53. §

(1) A műemlékek és műemléki jelentőségű területek jelen törvényben szabályozott védelmén túlmenően gondoskodni kell arról, hogy azok rendkívüli állapot, szükségállapot vagy veszélyhelyzet esetén megkülönböztetett védelemben részesüljenek, illetőleg az így keletkező károk megelőzésére és elhárítására megfelelő intézkedések történjenek.

(2) Az állami műemlékvédelmi szervezet:

a) jegyzéket készít a kiemelkedő értékű műemlékek és műemlékegyüttesek, ezen belül az 1957. évi 14. törvényerejű rendelettel kihirdetett, „A kulturális javak fegyve-res összeütközés esetében való védelme tárgyában Hágában, 1954. év május hó 14. napján kelt nemzetközi egyezmény” (a továbbiakban: Hágai Egyezmény) II. fejezete 8. cikkében meghatározott, „különleges védelem alatt álló kulturális javak nemzetközi jegyzékébe” felveendő műemlékekről és védett területekről;

b) gondoskodik az *a)* pont szerinti jegyzékben szereplő műemlékek és védett te-rületek dokumentálásáról, erre vonatkozóan az e törvény 5. §-ában előírt kötelezett-ségén belül e munkának elsőbbséget biztosítva;

c) szükség esetén intézkedik a Hágai Egyezmény V. fejezete 16. és 17. cikkében meghatározott ismertető jelvénynek a műemlékeken való elhelyezése iránt;

d) kezdeményezi, illetőleg koordinálja elemi csapás, természeti vagy ipari kataszt-rófa esetén a károk elhárításával, a további károkozás megelőzésével, a sürgős állag-biztosítással kapcsolatos feladatok ellátása iránti intézkedéseket;

e) részt vesz a rendkívüli események okozta károk elhárításához szükséges védel-mi és más feladatok végrehajtásában;

f) kezdeményezi, illetve végrehajtja a rendkívüli állapot (fegyveres összeütközés), illetőleg annak közvetlen veszélye esetében a kiemelkedő műemlékek és védett terü-letek megelőző védelmét célzó intézkedéseket, egyebekben a *d)* pont szerint jár el;

g) kidolgozza és közreadja a műemlékek és védett területek rendkívüli állapot ese-tén szükséges megelőző védelmét célzó módszereket és műszaki megoldásokat.

54. §

(1) Műemléket vagy védett területet katonai célokra felhasználni, ott katonai berendezéseket elhelyezni, azt katonai személyek elhelyezésére, beszállásolására, hadianyag tárolására vagy előállítására, továbbá katonai, illetve polgári védelmi gyakorlatra igénybe venni nem lehet. Kivételt képeznek az eredetileg is katonai célra épült és erre használt, műemléki védettség alatt álló épületek, illetve ingatlanok.

(2) Műemlékek, illetve műemléki jelentőségű területek közelében hadászati jelentőségű létesítmények, illetőleg olyan ipari üzemek, raktárak vagy egyéb építmények és műszaki létesítmények nem telepíthetők, amelyek akár közvetlenül, akár rendkívüli események vagy állapot bekövetkezésekor veszélyt jelentenek a műemlékre.
(3) Az eredetileg nem katonai célra épült műemlékben lévő katonai célú funkciók-nak a műemlékből való eltávolításáról a 45. § (1) bekezdésének *g)* pontja szerinti in-tézkedés alapján gondoskodni kell.
(4) A fegyveres erők keretében béke idején is olyan szolgálatot, illetőleg szakszemélyzetet kell felállítani és kiképezni, amelynek feladata a Hágai Egyezmény 7. cikkének 2. pontja értelmében a kulturális javak kímélésére való felügyelet és az ezen javak védelmével megbízott polgári hatóságokkal való együttműködés, továbbá – szükség esetén – a műszaki segítségnyújtás.
(5) Mozgósítás esetén a műemlékvédelmi szervezet szakalkalmazottait és más azon kívül dolgozó műemlékvédelmi szakembereket a (4) bekezdés szerinti, a kulturális javak felügyeletét ellátó szolgálathoz vagy a polgári védelem műszaki mentő alakulataihoz kell beosztani.

55. §

(1) A megyei védelmi bizottság, a megyei (fővárosi) közigazgatási hivatal vezetője, a helyi védelmi bizottság és a települési polgármester műemlékvédelmi feladata, hogy rendkívüli események esetén a szükségessé váló intézkedéseket saját hatáskö-rében megtegye, a védelmi és kárelhárítási munkákat a műemlékeken és műemléki jelentőségű területeken – az állami műemlékvédelmi szervezettel együttműködve – megszervezze és elvégeztesse.
(2) A műemlék tulajdonosának az a feladata, hogy a tulajdonában lévő műemléken a szükségessé váló kármegelőző intézkedéseket megtegye, károk bekövetkezése esetén azok elhárításában erejéhez mérten közreműködjék, illetőleg azokról a települési önkormányzatot és az állami műemlékvédelmi szervezetet értesítse és segítséget kérjen.
(3) Az állam által a rendkívüli események okozta károk elhárításához, illetőleg helyreállításához nyújtott anyagi támogatás odaítélése során – azonos feltételek esetén – a műemléket előnyben kell részesíteni.

X. fejezet
Záró rendelkezések

Hatálybalépés

56. §

(1) E törvény 1998. január 1-jén lép hatályba, egyidejűleg az 1/1967. (I. 31.) ÉM rendelet hatályát veszti. A már megindult és jogerősen még el nem bírált műemlékvédelmi államigazgatási ügyben a korábbi jogszabályok rendelkezéseit kell alkalmazni.
(2) A 61. § (2) és (4) bekezdésében foglaltak az e törvény kihirdetését követő 8. napon lépnek hatályba.

Átmeneti rendelkezések

57. §

(1) Az e törvényben meghatározott védettség kiterjed mindazon műemléki értékekre,

illetőleg a műemlékvédelem mindazon tárgyaira, amelyek e törvény hatálybalépése előtt – bármely kategóriában – műemléki védettség alatt álltak.
(2) Az e törvény hatálybalépése előtt védetté nyilvánított műemlékek és műemléki jelentőségű területek környezete a törvény hatálybalépésének napjától – külön eljá-rás nélkül – védett környezetnek minősül a 31. § (2) bekezdése szerint, kivéve, ha azt a korábbi védetté nyilvánító döntés más területnagyságra állapította meg.
(3) A védett környezetté minősülésről az érintett ingatlan tulajdonosát, vagyonkezelőjét, jogos használóját – a műemlékvédelmi hatóság megkeresésére – az ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzat a helyben szokásos módon, közzététellel értesíti.

58. §

(1) Az e törvény hatálybalépésének napján műemléki védettség alatt álló ingatla-nok tekintetében első helyen az államot, második helyen a kötelező feladatot ellátó helyi önkormányzatot, ennek hiányában az ingatlan fekvése szerinti települési önkor-mányzatot – fővárosban lévő ingatlan esetén a fővárosi és kerületi önkormányzatot megegyezésük szerint – elővásárlási jog illeti meg. Egyházi közösség (pl. szerzetes-rend) működését biztosító, illetve hitéleti, oktatási, nevelési, egészségügyi, szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi, továbbá kulturális célú, az egyház használatában lévő mű-emlék épület esetében a települési önkormányzat helyett második helyen a haszná-lót illeti e jog.
(2) Az e törvény hatálybalépését követően védetté nyilvánított vagy a védettség módosítása alá eső ingatlanokra elővásárlási jog akkor áll fenn, ha ezt a védetté nyilvánító, illetőleg a védettséget módosító rendelet kimondja.
(3) Az állam elővásárlási jogát – az OMvH kezdeményezésére – az állami tulajdonban lévő műemlékek vagyonkezelésére kijelölt szerv gyakorolja.
(4) Az elővásárlási jog ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzését a jogosult kezdeményezi.

59. §

(1) E törvény hatálybalépését követő hat hónapon belül a miniszter felülvizsgálja az állam kizárólagos tulajdonát képező minden műemlék és műemlékegyüttes helyzetét, és azokat az alábbi kategóriák egyikébe besorolja:

a) méltó célra és módon, a fennmaradást biztosítóan hasznosított és ilyen haszno-sításra, fenntartásra alkalmas vagyonkezelővel rendelkező műemlékek és műemlék-együttesek;

b) használaton kívüli, illetőleg méltatlan használattal veszélyeztetett vagy károsított műemlékek és műemlékegyüttesek;

c) közvetlen károsodással nem fenyegetett, de méltatlan módon hasznosított vagy az eredeti rendeltetéstől jelentősen eltérően, az épület funkciójától idegen módon használt műemlékek és műemlékegyüttesek (pl. volt lakóépületben folytatott ipari te-vékenység).

(2) Az (1) bekezdés *b)* és *c)* pontja szerint besorolt műemlék vagyonkezelési szer-ződésének felülvizsgálatát a miniszter kezdeményezheti.

Felhatalmazások

60. §

(1) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendelettel állapítsa meg:*a)* a műemlék lakóépület helyreállításának (komfortfokozata növelésének) támo-
gatási szabályait,
b) az egyes sajátos műemlékfajták védelmére vonatkozó részletes szabályokat,
c) a bírság mértékét,
d) a műemlékvédelmi bírság megállapításának szempontjából az egyes műemlékek

kategóriákba sorolását, *e)* a védettség megszűnésével kapcsolatos kártalanítás részletes szabályait.

(2) Felhatalmazást kap a miniszter, hogy – a művelődési és közoktatási miniszter-rel együttesen – rendeletben *a)* állapítsa meg az OMvH szervezetét, feladat- és hatáskörét az e törvényben nem szabályozott kérdésekben,

b) állapítsa meg a műemléki kutatók, tervezők, szakértők, kivitelezők és restaurá-torok különleges minősítési feltételeit és követelményeit, valamint a minősítési eljá-rás és a vonatkozó nyilvántartások részletes szabályait,

c) védetté nyilvánítsa a műemléki értékeket,

d) állapítsa meg a műemléki nyilvántartás részletes szabályait,

e) állapítsa meg a műemlék felújítási, helyreállítási munkáinak engedélyezése so-rán az Országos Építésügyi Szabályzattól és a kötelezően alkalmazandó nemzeti szab-ványoktól való eltérés szempontjait és eseteit,

f) adja ki egy éven belül és azt követően ötévenként a hivatalos műemlékjegyzéket,

g) állapítsa meg mindazon eljárások törvényben nem szabályozott kérdéseinek részletes szabályait, melyek a műemlékvédelem hatósági jogkörével kapcsolatosak,

h) állapítsa meg a 10. § (4)–(5) bekezdéseiben foglaltak végrehajtására szolgáló részletes szabályokat és a törvény hatálybalépésekor meglévő reklámok fennmaradá-sára vagy elbontására vonatkozó felülvizsgálat rendjét.

Módosuló jogszabályok

61. §

(1) A kisajátításról szóló 1976. évi 24. törvényerejű rendelet 15/B §-a a következő (4) bekezdéssel egészül ki:

„(4) Műemlék kisajátítása esetén a pénzbeli kártalanítás összegének megállapításakor a műemlék fenntartására, illetve helyreállítására a kisajátítási eljárás megindítását megelőző öt évben adott költségvetési támogatások összegét olyan arányban kell csökkentő tényezőként figyelembe venni, amilyen arányban az a műemlék forgalmi értékére hatással volt. A költségvetési támogatások közé kell számítani a Központi Környezetvédelmi Alapból kapott összegeket is.”

(2) Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény 82. §-a (1) bekezdésének *c)* pontja helyébe az alábbi rendelkezés lép:

„*c)* a kötelezettel szemben bírságot szabhat ki, amelynek összege százezer forintig terjedhet.”

(3) Az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV. törvény 1. számú mellékle-ének – a 12 százalékos felszámított adómérték alá tartozó termékek és szolgáltatások köre – 95. sorszáma helyébe az alábbi lép:

„95. Műemlékvédelem, műemlék-helyreállítás, épületrestaurálás (SZJ 142150).

(4) A közúti közlekedésről szóló, többször módosított 1988. évi I. törvény 32. §-a a következő (3) bekezdéssel egészül ki:

„(3) Az állam kizárólagos tulajdonát képező műemlékek esetében az út minősíté-sétől függetlenül az út területe az állam kizárólagos tulajdonában van. Az ilyen utak tekintetében az új jellegének megfelelő ingyenes használat illeti meg azt, aki egyéb-ként e törvény alapján tulajdonos lenne. Egyebekben ezekre az utakra is e törvény rendelkezései az irányadók.”

(A törvény mellékletét – az állam kizárólagos tulajdonában tartandó műemlékek és

műemlékegyüttesek jegyzékét – terjedelmi okból nem közöljük.)

Act LIV of 1997 on the protection of historic monuments / adopted and modified by the Hungarian National Assembly

A 2001. ÉVI LXIV. TÖRVÉNYA KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELMÉRŐL

Az Országgyűlés

– felismerve, hogy kulturális örökségünk hazánk múltjának és jelenének pótolhatatlan, egyedi és meg nem újítható forrása, a nemzeti és az egyetemes kultúra elválaszthatatlan összetevője;

– abból a célból, hogy a nemzeti és az egyetemes történelem során felhalmozott kulturális örökség feltárásának, tudományos feldolgozásának, megóvásának, védelmének, fenntartható használatának és közkinccsé tételének törvényi feltételeit megteremtse;

– annak érdekében, hogy a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség megőrzésére irányuló tevékenységeket szabályozza, a feladatokat meghatározza, és tovább egyszerűsítse, hatékonyabbá tegye a hatósági eljárásokat, illetőleg a kiemelkedő jelentőségű kulturális értékek állami tulajdonba kerülését elősegítse,

a következő törvényt alkotja:

I. RÉSZ
Általános rendelkezések

1. §

(1) E törvény hatálya a kulturális örökség fogalomkörébe tartozó javakra, valamint az ezekkel kapcsolatos minden tevékenységre, személyre és szervezetre terjed ki.

(2) A kulturális örökség e törvény szerinti védelme nem érinti az e javakon más jogszabályok alapján fennálló védettséget.

2. §

E törvény hatálya nem terjed ki

a) a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényben és az épített környezetalakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvényben (a továbbiakban: Étv.) szabályozott kérdésekre a 97. § és 100. § *d)* pontjában foglalt kivétellel,

b) a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Ltv.) hatálya tartozó iratokra, szervekre és személyekre a 3-6. §-okban, a 7. § 4. pontjában, a 46-73. §-okban, a 75-76. §-okban, a 79-86. §-okban, a 88-89. §-okban, a 91. §-ban, a 93. §-ban, a 95-96. §-okban és a 100. §-ban foglaltak kivételével,

c) viszonosság esetén a diplomáciai mentességet élvező külföldi állampolgárok tulajdonában levő, külföldről behozott kulturális javakra.

3. §

A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket – így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházók tervezését – e védelemmel összhangban kell végezni.

4. §

(1) A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség védett javainak veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása.

(2) A kulturális örökség elemeit tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni, értékelni, az utókor számára megőrizni és hozzáférhetővé tenni.

5. §

(1) A kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek, a nemzetiségi szervezetek, az egyházak, a társadalmi és gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok számára.
(2) A nemzetközi együttműködésben a nemzetközi szerződésekkel összhangban érvényesíteni kell a határokon túli magyar vonatkozású kulturális örökség és a más nemzetek hazánkban található kulturális örökségének védelmét.

6. §

A kulturális örökség védelmének összehangolását és irányítását, ágazati szakmai felügyeletét a nemzeti kulturális örökség minisztere (a továbbiakban: miniszter) látja el. E feladatkörében irányítja a Kormány által központi hivatalként létrehozott Kultu-rális Örökségvédelmi Hivatalt (a továbbiakban: Hivatal), szakfelügyelői és más szak-mai testületeket működtet. A Hivatal elnökét a miniszter nevezi ki. A kinevezés idő-tartama 6 év.

Értelmező rendelkezések

7. §

E törvény alkalmazásában:

1 *Ásatás:* minden földmunkával egybekötött feltárás, amely a régészeti örökségelemeit tárja fel. Ásatásnak minősül a víz alatt és a barlangokban végzett régészeti fel-tárás is.

2 *Fenntartható használat:* a védett kulturális örökség olyan módon történő hasz-nálata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem ha-ladja meg a szakmailag indokolt mértéket, és nem vezet az örökség elemeinek álla-potromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.

3 *Közgyűjtemény:* az állam, a helyi önkormányzat, valamint az országos kisebbsé-gi önkormányzat, a köztestület és a közalapítvány tulajdonában (fenntartásában) mű-ködő vagy általuk alapított könyvtár, levéltár, muzeális intézmény, kép- és hangarchí-vum. Egyházi kérelemre ezekkel azonos elbírálás alá kerülhetnek az egyházi fenntar-tásban működő, állami nyilvántartásba vett gyűjtemények (könyvtár, levéltár, muzeá-lis intézmény, kép- és hangarchívum).

4 *Kulturális javak:* az élettelen és élő természet keletkezésének, fejlődésének, az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai, valamint a művésze-ti alkotások.

5 *Kulturális örökség:* régészeti érdekű területek, régészeti emlékek, régészeti le-lőhelyek, ezek védőövezetei, a műemlékek, műemléki értékek és a műemléki terüle-tek, valamint a kulturális javak.

6 *Műemlék:* olyan műemléki érték, amelyet e törvény alapján jogszabállyal védet-té nyilvánítottak.

7 *Műemléki érték:* minden olyan épített örökségi elem, valamint azok rendeltetés-szerűen összetartozó területe, együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közös-ségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék; alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyai-val együtt.

8 *Műemléki helyreállítás:* a napi jó karbantartási, fenntartási feladatokon túlme-nő, a műemlék egészét vagy nagyobb, illetőleg értékesebb részét érintő építészeti – s szükség esetén képző- és iparművészeti – restaurálás, helyreállítás.

9 *Műemlékek kötelező fenntartása:* a műemlékek rendeltetésszerű használatához, illetve a műemléki értékeik állagmegóvásához szükséges, szakszerű karbantartás, a védett ingatlan egészét vagy egyes részeit érintő – kiegészítéssel, rekonstrukcióval és átalakítással nem járó – felújítás.

10 *Örökségvédelmi többletköltség:* a kulturális örökség tárgyainak olyan helyreál-lítási munkáinak a költségei, amelyeket a Hivatal írt elő vagy rendelt el, valamint amit a tulajdonos kezdeményezésére a hatóság annak elismer, és amelyek a műemlékek kötelező fenntartásával kapcsolatban egyébként nem merültek volna fel.

11 *Műszeres lelőhely- és leletfelderítés:* a légifelvételezés, a föld és víz alatti objek-tumok geofizikiai úton történő felmérése, a fémkereső műszerrel (detektorral) vég-zett lelettérképezés vagy -gyűjtés, geodéziai felmérés és minden egyéb műszerrel foly-tatott olyan tevékenység, amely régészeti lelőhelyek vagy leletek felderítésére irányul.

12 *Próbafeltárás:* a régészeti lelőhelyek állapotfelmérését, jellegük, térbeli kiter-jedésük és rétegsoraik megállapítását célzó ásatás.

13 *Régészeti emlék:* a régészeti örökség ingatlan eleme.

14 *Régészeti érdekű terület:* valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előke-rülése várható vagy feltételezhető.

15 *Régészeti feltárás:* minden olyan tudományos módszerekkel végzett tevékeny-ség (a terepbejárás, az ásatás, a hitelesítő és próbafeltárás, a megelőző feltárás, a men-tő feltárás és a műszeres lelet- és lelőhely-felderítés), melynek célja a régészeti örök-ség elemeinek felkutatása.

16 *Régészeti lelet:* a régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt – jellegénél fog-va – ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotá-ból elmozdult, elmozdították-e, vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek azon kulturális javak, melyek 1711 előtt keletkeztek, és bizonyítottan műgyűjteményben maradtak fenn.

17 *Régészeti lelőhely:* az a földrajzilag egyértelműen meghatározható terület, me-lyen a régészeti örökség elemei elsődleges összefüggéseikben találhatók, és amelyet a Hivatal nyilvántartásba vett.

18 *Régészeti örökség:* az emberi létnek 1711 előtt a föld felszínén, a föld vagy a vi-zek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben keletkezett érzékelhe-tő nyoma, mely segít rekonstruálni az emberiség történetét és kapcsolatát környeze-tével.

19 *Régészeti védőövezet:* a védett lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

20 *Terepbejárás:* minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértéke-lő dokumentálás, amely új régészeti lelőhelyek felfedezésére vagy a már ismert lelő-hely állapotának ellenőrzésére, illetve korábban ismert lelőhely azonosítására irá-nyul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével, vagy sem.

21 *Történeti kert*: történeti értékű – önállóan, más műemlékhez kapcsolódóan, il-letve történeti településszerkezet részeként megjelenő – kertépítészeti alkotás, zöld-felület, illetőleg park.

II. RÉSZ

1. fejezet
A régészeti örökség védelme

Általános rendelkezések

8. §

(1) A föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon.
(2) A régészeti leletek tulajdonjogáról az állam nevében a nemzeti kulturális örökség minisztere lemondhat régészeti gyűjtőkörrel rendelkező, nem állami fenntartású múzeumok tulajdonosai javára.

9. §

A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak.

10. §

(1) A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.
(2) A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

A régészeti lelőhelyek védelme

Általános védelem

11. §

A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

Régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítása

12. §

Az ország és annak régiói kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyeit jogszabályban kell védetté nyilvánítani.

13. §

(1) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti.
(2) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyhez védőövezetet lehet kijelölni.
(3) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni.
(4) Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan vé-dett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír.

14. §

(1) A védetté nyilvánítás előkészítését a Hivatal folytatja le. Az eljárás megindításával egyidejűleg értesíteni kell:

a) az érintett ingatlan tulajdonosát;
b) a területen található közművek és egyéb létesítmények tulajdonosait;
c) az ingatlan fekvése szerinti települési és megyei (fővárosi) önkormányzatot;
d) az illetékes építésügyi hatóságot;
e) más jogszabály alapján is védett vagy védendő érték esetében a hatáskörrel rendelkező illetékes hatóságot; *f)* a védetté nyilvánítás kezdeményezőjét; *g)* az ingatlan fekvése szerint illetékes körzeti földhivatalt; *h)* a területileg illetékes múzeumot.

(2) A védelem alá vonni tervezett lelőhely régészeti védőövezetéhez tartozó ingatlanok tulajdonosait a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításáról a Hivatal megkeresésére az érintett ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzat a helyben szokásos módon (hirdetmény útján) értesíti.

15. §

(1) A régészeti lelőhelyeket a Hivatal javaslatára a miniszter a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszterrel, továbbá természeti vagy védett természeti területen, illetőleg védett természeti érték esetében a környezetvédelmi miniszterrel egyetértésben rendeletben nyilvánítja védetté.
(2) A védetté nyilvánító jogszabály tartalmazza:*a)* a védetté nyilvánítás tényét,*b)* a régészeti lelőhelyen található értékek megjelölését,*c)* a védettség fokozatát,*d)* a védetté nyilvánítás indokát,*e)* a földrészlet és a régészeti védőövezet helyrajzi számát,*f)* a Hivatal engedélyéhez kötött tevékenységek körét és részletes feltételeit.
(3) A védett régészeti lelőhellyé nyilvánítás tényét az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni. A bejegyzésről a Hivatal intézkedik.

16. §

A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket a Hivatal a gyűjtőterület szerinti megyei múzeum, a fővárosban a Budapesti Történeti Múzeum (a továbbiakban: illetékes múzeum) közreműködésével rendszeresen ellenőrzi.

Ideiglenes védetté nyilvánítás

17. §

(1) A régészeti lelőhely jelentős károsodásának veszélye esetében, vagy ha a régészeti lelőhely védetté nyilvánítását kezdeményezték, a Hivatal a területet – az érintett szakhatóságok véleményének figyelembevételével – örökségvédelmi érdekből azonnal végrehajtható határozattal legfeljebb 90 napra védetté nyilváníthatja. Az ideiglenesen védetté nyilvánított lelőhelyekre a védetté nyilvánított lelőhelyekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azzal, hogy a Hivatal a határozatában korlátozhatja vagy felfüggesztheti, illetőleg megtilthatja a régészeti lelőhelyet veszélyeztető tevékenység folytatását.
(2) A Hivatal az ideiglenes védettséget a mentő feltárás időtartamára egy alkalommal legfeljebb még 90 napra meghosszabbíthatja.
(3) Az ideiglenes védettség megszűnik, ha a régészeti lelőhelyet a miniszter rendelettel védetté nyilvánítja.

A védettség megszüntetése

18. §

(1) Fel kell oldani a terület védettségét, ha annak fenntartását régészeti szempontok a továbbiakban nem indokolják.
(2) A védettség megszüntetésére irányuló eljárásnál a védetté nyilvánításra vonatkozó

rendelkezéseket kell alkalmazni.

A régészeti feltárás

A régészeti feltárásra vonatkozó általános előírások

19. §

(1) A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.
(2) Amennyiben a feltáráson előkerülő régészeti leletek a helyszínen nem őrizhetők meg, azokat elsősorban a feltárást végző illetékes múzeumban vagy országos szakmúzeumban kell elhelyezni.
(3) A régészeti feltárások költségeit – a mentő feltárások kivételével – annak kell fedezni, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált.

20. §.

(1) Régészeti feltárás – amennyiben a törvény másképpen nem rendelkezik – feltárási engedély alapján végezhető. Az engedélyt a Hivatal adja ki. A Hivatal régészeti örökségvédelmi indokok alapján az engedélyt tartalmazó határozatot azonnal végrehajthatóvá nyilváníthatja.
(2) Régészeti feltárás végzésére a külön jogszabályban megjelölt intézmények és szakemberek jogosultak.
(3) A Hivatal a régészeti feltárásra vonatkozó engedélyét visszavonja, ha a jogszabályi és a feltárási engedélyben foglalt előírásokat megszegik.

A régészeti feltárások egyes formáira vonatkozó különleges előírások

Próbafeltárás

21. §

(1) Próbafeltárás a régészeti lelőhelyen a munkálatok – különösen a nagy felületet érintő megelőző feltárások – megkezdése előtt végezhető.
(2) A Hivatal próbafeltárást rendelhet el a lelőhelyek osztályozására, a védelmi fokozat megállapítására, a veszélyeztető források meghatározására.

Megelőző feltárás

22. §

(1) A földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal a Hivatal által nyilvántartott régészeti lelőhelyeket – a (2) bekezdésben meghatározottak kivételével – el kell kerülni.
(2) Ha a lelőhely elkerülése a földmunkával járó fejlesztés, beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás másutt nem valósítható meg, a beruhá-zással veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tárni (a továbbiakban: megelőző feltárás).
(3) A feltárás végzésére jogosult és a beruházó a megelőző feltárásra vonatkozóan írásbeli szerződést köt. A szerződésnek tartalmaznia kell a feltárás időtartamát és an-nak teljes költségét. A szerződés érvényességéhez a Hivatal jóváhagyása szükséges. A szerződés jóváhagyása során a feltárási engedélyezés szabályait kell megfelelően al-kalmazni. A Hivatal a jóváhagyásról szóló határozatában a szerződésben előírtakon túl egyéb feltételeket is kiköthet. A szerződés jóváhagyása a feltárás engedélyezését is je-lenti. A

szerződésre egyebekben a polgári jog szabályai az irányadóak.

23. §

(1) A fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző feltárás teljes költségét, de legalább a teljes bekerülési költség 9 ezrelékét kell költség-előirányzatként bizto-sítani a feltárás fedezetére, így különösen a régészeti hatástanulmány, próbafeltárás, dokumentálás, elsődleges leletkonzerválás, valamint az elsődleges leletfeldolgozás teljes és a leletelhelyezés rendkívüli költségeit. A feltárást végző intézmény köteles a tényleges felhasználásról elszámolni.
(2) A megelőző feltárásokkal kapcsolatban felmerült vitás szakmai kérdésekben a Hivatal álláspontja az irányadó.

Mentő feltárás

24. §

(1) A régészeti emlékek és leletek előkerülése esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére.
(2) Ha régészeti feltárás esetén kívül régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a fel-fedező (a munka felelős vezetője) köteles *a)* a tevékenységet azonnal abbahagyni, és az illetékes múzeum nyilatkozatának kézhezvételéig szüneteltetni,
b) a helyszín és a lelet őrzéséről – a felelős őrzés szabályai szerint – a jegyző vagy az illetékes múzeum, vagy a Hivatal intézkedéséig gondoskodni.
(3) Az emléket vagy leletet az illetékes települési önkormányzat jegyzőjének haladéktalanul be kell jelenteni. E kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli.
(4) A jegyző a bejelentés alapján köteles az illetékes múzeumot és a tevékenység jellege szerint illetékes hatóságot haladéktalanul értesíteni.
(5) Az illetékes múzeum köteles a helyszínt, illetőleg a leleteket haladéktalanul megvizsgálni és a tevékenység folytatásának feltételeiről – a hozzá érkezett bejelen-téstől számított – 24 órán belül írásban nyilatkozni, és a nyilatkozatot egyidejűleg a Hivatalnak is megküldeni.
(6) Amennyiben az illetékes múzeum nyilatkozata alapján a további tevékenység a régészeti emléket, illetőleg az előkerült régészeti leletet nem veszélyezteti, az nyomban folytatható.
(7) Ha a múzeum nyilatkozata alapján a régészeti emlék vagy a lelet veszélyeztetése nélkül a tevékenység még részlegesen sem folytatható, a tevékenység jellege szerint illetékes hatóság köteles annak folytatását azonnali hatállyal megtiltani és legfeljebb 30 napra felfüggeszteni, és intézkedéséről a Hivatalt értesíteni
(8) A múzeum köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni. A mentő feltáráshoz feltárási engedély nem szükséges.
(9) Ha a mentő feltárást nem lehet 30 nap alatt elvégezni, a Hivatal ideiglenesen védetté nyilváníthatja a földterületet. Ennek hiányában a munka folytatható.

25. §

A mentő feltárást végző múzeum jogosult a leletmentésre fordított költségeinek megtérítésére, amennyiben az állam nem mond le javára a régészeti leletek tulajdonjogáról. A költségek iránti igényt a Hivatalhoz kell benyújtani.

26. §

A korábban ismeretlen, régészeti nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhely, illetve lelet feltáráson kívüli felfedezőjét vagy bejelentőjét anyagi elismerésben kell részesíteni.

A lelőhelyek feltárást követő védelme

27. §

(1) A feltárást végző köteles a feltárás során a régészeti örökség elemeinek őrzését biztosítani. A feltárás befejezésével egyidejűleg gondoskodni kell a régészeti örökség feltárt elemeinek megfelelő védelméről, állapotának stabilizálásáról és további fenntartásáról.

(2) Az állapotváltozással járó felmérési, vizsgálati, kutatási munkák elvégzését követően az eredeti állapotot vissza kell állítani, kivéve, ha kutatást a régészeti emlék bemutatása követi.

2. fejezet Műemlékvédelem

Általános feladatok

28. §

A műemlékvédelem feladata:

a) a műemléki értékek felkutatása, tudományos kutatása, értékelése és számbavé-tele, dokumentálása, nyilvántartása, védetté nyilvánítása és a védendő műemléki te-rületek meghatározása,

b) a műemlékek és környezetük fenntartása, helyreállítása, védelme, valamint esz-mei értékükkel összhangban álló hasznosításuk biztosítása,

c) a műemléki szempontból védett területek fenntartását, fejlesztését és az érték-védelmét szolgáló kezelése összhangjának megteremtése,

d) tudományos alapkutatások és kutatások, oktatás, ismeretterjesztés.

Védetté nyilvánítás

29. §

(1) A műemléki értékek védetté nyilvánítása a Hivatalnál kezdeményezhető.

(2) A védetté nyilvánítás előkészítését a Hivatal folytatja le, ennek során értesíti:*a)* a védelemre javasolt ingatlan tulajdonosát;*b)* a területen található közművek és egyéb létesítmények tulajdonosait;*c)* az ingatlan fekvése szerinti települési és megyei (fővárosi) önkormányzatot;*d)* az illetékes építésügyi hatóságot;*e)* más jogszabály alapján is védett vagy védendő érték esetében a hatáskörrel bíró

illetékes hatóságot (pl. a természetvédelmi hatóságot); *f)* a védetté nyilvánítás kezdeményezőjét.

(3) A védelem alá vonni tervezett műemléki jelentőségű területen és műemléki környezetben álló ingatlanok tulajdonosait a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításáról a Hivatal megkeresésére az érintett ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzat a helyben szokásos módon (hirdetmény útján) értesíti.

Elővédelem

30. §.

(1) A Hivatal az általa meghatározott műemléki értékeket elővédelem céljából listára

veszi. A listára vételre a műemlékek e törvényben előírt tudományos felkutatási, feltárási, számbavételi kötelezettségének teljesítését szolgáló munkálatok alapján, az együttműködésre vonatkozó rendelkezések betartásával kerül sor.

(2) A Hivatal a listára vételről határozatot hoz, amelyet megküld a 29. § (2) bekezdésében megjelölteknek.

(3) A listára vett műemléki értéken tervezett *a)* építési engedélyköteles, *b)* telekhasznosítási és telekalakítási célú, valamint *c)* a Hivatal a listára vételről szóló határozatában meghatározott beavatkozást annak megkezdése előtt 90 nappal a Hivatalnál be kell jelenteni.

(4) Azonnali beavatkozást igénylő helyzetekben, különösen az állampolgárok életés vagyonbiztonságát közvetlenül veszélyeztető esetekben, a beavatkozást a veszély elhárítását követően haladéktalanul be kell jelenteni.

(5) A Hivatal a bejelentés alapján intézkedik a műemléki érték:*a)* ideiglenes védelem alá helyezéséről, vagy*b)* a listáról való törléséről.A listára vételről, illetve a listáról való törlésről szóló határozat bírósági felülvizsgá-

latának nincs helye.

Az ideiglenes védettség

31. §

(1) A Hivatal a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításával egyidejűleg a műemléki védelemre javasolt ingatlant, illetve területet, ha azt megsemmisülés vagy értékeinek eltűnése fenyegeti, továbbá a listára vett műemléki értéket határozatával legfeljebb egyéves időtartamra ideiglenes védelem alá helyezheti, és e határozat azonnali végrehajtását rendelheti el.

(2) Az ideiglenes védelem indokolt esetben egyszer és legfeljebb további egy évre meghosszabbítható.

(3) Az ideiglenes védelem alatt álló ingatlanokra – a 44. § (1) bekezdésének *b)* pontja és a 67-68. §-ok kivételével – a műemlékekre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

(4) Az ideiglenes védelem megszűnik:*a)* ha a Hivatal a védetté nyilvánítás előkészítése során megállapítja, hogy a védet-

té nyilvánítás nem indokolt, *b)* a védetté nyilvánításról szóló rendelet hatálybalépésével.

A védettség létrejötte

32. §

A műemléki értékeket a miniszter a Hivatal előterjesztése alapján rendeletben nyilvánítja védetté. A rendeletnek tartalmaznia kell:

a) a védetté nyilvánítás tényét,

b) a védetté nyilvánított műemléki értékeket, a védelem célját,

c) a védelem fajtáját (műemlék, védett műemléki terület),

d) az egyedileg védett ingatlanra (ingatlanrészre) vonatkozó, elővásárlási joggal kapcsolatos rendelkezést,

e) a műemléknek a műemlékvédelmi bírság szerinti számítási kategóriájába soro-lását,

f) a műemlék és a műemléki terület meghatározását, az azonosításához szükséges helyrajzi adatokkal.

33. §

Egyes jelentős történeti és kulturális értékű, illetve veszélyeztetett helyzetű műemlékek és műemlékegyüttesek fokozott védelmét biztosítani kell. Ezek közül az e törvény mellékletében egyedileg meghatározott műemlékeket, illetve műemlékegyütteseket kizárólagos állami tulajdonban kell tartani. Amennyiben tulajdonjoguk az ingatlan-nyilvántartásban nem az állam javára van bejegyezve, és az nem az ingatlan-nyilvántartás hiányosságának vagy jogszabálysértésnek az eredménye, a tulajdonjogot az állam javára meg kell szerezni.

34. §

A műemléket, valamint indokolt esetben fontosabb megközelítési pontjain a védett területet a Hivatal a jellemző adatokat ismertető „Műemlék” feliratú táblával jelöli meg.

A védettség megszüntetése

35. §

(1) A védettség megszüntetésére akkor kerülhet sor, ha *a)* a védetté nyilvánított műemlék megsemmisült, vagy *b)* a műemléki jelentőségű terület, illetve a műemlék a védelem alapját képező értékeit helyreállíthatatlanul elvesztette, *c)* a védelem tárgya a műemlék szakmai ismérveinek nem felel meg.

(2) A védettség megszüntetésére irányuló eljárás esetén a védetté nyilvánításra vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

A műemlékvédelem sajátos tárgyai

Történeti kertek

36. §

(1) A történeti kertet, ha az műemlékkel összefüggő kertépítészeti alkotás, műemléki védelemben kell részesíteni. A történeti kert, ha az a történeti városszerkezettel összefüggő kertépítészeti alkotás, műemlékké nyilvánítható.

(2) A történeti kertet lehetőleg eredeti funkciójának megfelelően, teljes eredeti területére kiterjedően kell védelem alá helyezni. A történeti kert műemléki védelme nem érinti a más jogszabály szerinti természetvédelmi oltalom, védettség hatályát.

Temetők és temetkezési helyek

37. §

(1) Műemléki védelemben kell részesíteni azokat a temetőket vagy a temetőknek azokat a részeit, amelyek műemléki értékei a magyar történelem, a vallás, a kultúra és művészet sajátos kifejezői, illetve emlékei.

(2) Műemléki védelemben részesíthető:*a)* a temető egész területe;*b)* a temető körülhatárolt területrésze;*c)* a síremlék, síremlékcsoportok, sírépítmények;*d)* a temető egyéb tartozéka, illetőleg eleme.

(3) Műemléki védelem alatt álló temető (temetőrész) felszámolására engedély nem adható.

Műemléki területek

38. §

Történeti tájként kell műemléki védelemben részesíteni az ember és a természet együttes munkájának eredményeként létrejött olyan kulturális (történeti, műemléki,

művészeti, tudományos, műszaki stb.) szempontból jelentős, részlegesen beépített területet, amely jellegzetessége, egységessége révén topográfiailag körülhatárolható egységet alkot.

39. §

Műemléki jelentőségű területként kell védeni az építmények, műtárgyak, valamint a hozzájuk tartozó területek (a továbbiakban együtt: ingatlanok) minden olyan cso-portját, illetve olyan ipari vagy közlekedési területét, amely az adott település jelleg-zetes, történelmileg kialakult szerkezete, összképe, a tájjal való kapcsolata, tér- és ut-caképei szempontjából műemléki védelemre és megtartásra érdemes.

40. §

A védetté nyilvánított műemlékkel vagy műemléki jelentőségű területtel közvetlenül határos ingatlanok, a közterületrészek és a közterületrészekkel közvetlenül határos ingatlanok műemléki környezetnek minősülnek. A védetté nyilvánításról szóló rendelet sajátos viszonyok esetén ettől eltérően is kijelölheti a műemléki környezetet.

A műemlékek fenntartása és használata

A műemlékek fenntartása

41. §

(1) A műemlék fenntartásáról, jó karban tartásáról a műemlék tulajdonosa, va-gyonkezelője, illetve a tulajdonosi jogok gyakorlója, továbbá az egyes állami tulajdon-ban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló 1991. évi XXXIII. törvényben meghatározott ingyenes használója (a továbbbiakban együtt: tulajdonos) e törvény szerint köteles gondoskodni.
(2) A műemlékeket épségben, jellegük megváltoztatása nélkül kell fenntartani. A fenntartási, jó karban tartási kötelezettség a műemlékek esetében a rendeltetésszerű használathoz szükséges műszaki állapot fenntartásán túlmenően kiterjed az azok sajátos értékeit képező építészeti, képző- és iparművészeti, valamint kertépítészeti alkotórészeire és tartozékaira, felszerelési tárgyaira.

42. §

(1) Ha a műemlék tulajdonosának személye, lakóhelye, tartózkodási helye ismeretlen, a műemlék fenntartásáról – a tulajdonos költségére – a Hivatal gondoskodik.
(2) Az (1) bekezdésben foglaltakat kell alkalmazni akkor is, ha a műemléki védett

ség alatt álló ingatlan tulajdonjogával összefüggésben per van folyamatban, és e miatt a műemléket érintő, halaszthatatlan munkálatok elvégzése késedelemmel járhat.

A műemlékek használata

43. §

(1) A műemlékeket a műemléki értékükhöz, jellegükhöz, történelmi jelentőségükhöz méltóan, a védett értékek veszélyeztetését kizáró módon kell használni, illetve hasznosítani.
(2) A műemlékek helyreállítása és használata során törekedni kell az eltávolított, fellelhető és azonosítható alkotórészek, tartozékok és berendezési tárgyak visszahelyezésére.

(3) A műemléki környezet területén minden változtatást, beavatkozást a műemlék városképi, illetőleg tájképi megjelenésének és értékei érvényesülésének kell alárendelni.

44. §

(1) Műemlék bármely jogcímen való átruházásához, megterheléséhez, továbbá a vagyonkezelő kijelöléséhez vagy megváltoztatásához, illetve bármely jogügylethez, amelynek következtében az állam vagy önkormányzat tulajdonjoga megszűnik a műemlék felett

a) a miniszter jóváhagyása szükséges, ha a műemlék az állam tulajdonában van;

b) a Hivatal jóváhagyása szükséges, ha a műemlék – az egyes állami tulajdonban lé-vő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló 1991. évi XXXIII. tör-vény alapján – önkormányzati tulajdonba került.

(2) A Hivatal jóváhagyása szükséges:*a)* műemlék épület társasházzá alakításához;*b)* műemlék ingatlant terhelő használati (szolgalmi) jog alapításához.

(3) Jóváhagyás hiányában a jogügylet érvénytelen.

(4) Amennyiben a műemlék – az egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló 1991. évi XXXIII. törvény alapján – az állami tulajdon fenntartása mellett az önkormányzat ingyenes használatába került, a fen-ti törvény 3. § (2) és (3) bekezdésében, 6. §-ában, valamint 27. § (4) bekezdésében foglalt körülmények megváltozása, illetve az ott megadott feltételek nem teljesítése esetén a miniszter – a Hivatal vagy az állami tulajdonú műemlékek kezelésére kijelölt központi szervezet kezdeményezése alapján – jogosult az ingyenes használati jog felülvizsgálatára, illetve megvonására.

45. §

A műemlék egésze nem bontható le. A műemlék részleges bontása akkor engedélyezhető, ha

a) a műemlék egyes részeinek, illetőleg szerkezeti elemeinek megmentése céljából szükséges;

b) a műemlék helyreállításával kapcsolatban korábbi és jelentős építési korszak maradványának bemutatását, vagy a műemlék hiteles állapotát eltorzító idegen ré-szek eltávolítását, illetve a műszaki állagbiztosítás vagy életveszély-elhárítás érdeké-ben szükséges elkerülhetetlen beavatkozásokat célozza.

3. fejezet
A kulturális javak védelmére vonatkozó rendelkezések

Általános védelem

46. §

E törvény alapján a muzeális intézményekben és a levéltárakban – valamint a könyvtárakban muzeális dokumentumként – őrzött kulturális javak védettnek minősülnek.

A kulturális javak védetté nyilvánítása

47. §

(1) A kulturális örökség – a 46. § hatálya alá nem tartozó – pótolhatatlan és kiemelkedő jelentőségű javait, gyűjteményeit, azok megőrzése érdekében a Hivatal védetté nyilvánítja.

(2) Nem lehet védetté nyilvánítani *a)* az alkotójuk tulajdonában levő, *b)* az országba

visszaviteli kötelezettséggel (kiállítás, tudományos vizsgálat stb. cél-

jából) behozott, valamint *c)* az Ltv. 33. §-ának (2) bekezdésében felsorolt kulturális javakat.

48. §

(1) A kulturális javak védetté nyilvánítására irányuló eljárást a Hivatal indítja.

(2) Az eljárás alá vont kulturális javak e törvény erejénél fogva ideiglenesen védettek, rájuk a védetté nyilvánított kulturális javakra vonatkozó előírásokat kell alkalmazni. Az ideiglenes védettség az eljárás jogerős befejezéséig áll fenn.

49. §

A védetté nyilvánító határozat az államigazgatási határozatokra vonatkozó általános előírásokon kívül tartalmazza:

a) a védetté nyilvánított kulturális javak azonosításra alkalmas leírását, védetté nyilvánított gyűjtemény esetén a tárgyak leltárjegyzékét;

b) a tulajdonos nevét és címét;

c) a védetté nyilvánított kulturális javak, gyűjtemények őrzésének helyét;

d) a védettséggel kapcsolatban a védetté nyilvánított kulturális javak (gyűjtemény) elhelyezésével, őrzésével és kezelésével kapcsolatos feltételeket;

e) a kulturális javak örökségvédelmi bírságolási kategóriába történő besorolását.

Védetté nyilvánított kulturális javak védettségének megszüntetése

50. §

A Hivatal a kulturális javak védettségét megszünteti, ha

a) a védetté nyilvánítás indokai nem állnak fenn;

b) a védett gyűjteményből vagy tárgyegyüttesből kikerült tárgy esetében akkor, ha annak egyedi jelentősége a védettség fenntartását nem indokolja;

c) a tárgy megsemmisült.

A védetté nyilvánított kulturális javakkal kapcsolatos különleges előírások

51. §

(1) Védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonjogát átruházni csak írásbeli szerződés alapján lehet.

(2) Védetté nyilvánított gyűjteményhez tartozó tárgy vagy védett tárgyegyüttes bármelyik darabja csak a Hivatal előzetes hozzájárulásával idegeníthető el.

(3) Védetté nyilvánított kulturális javak bírósági vagy államigazgatási eljárás során történt zár alá vételéről (foglalás, bűnügyi zárlat stb.), valamint a tárgy tulajdonjogát érintő egyéb körülményekről (zálogszerződés, öröklési szerződés stb.) a Hivatalt értesíteni kell.

(4) Ellenérték mellett történő tulajdonátruházás esetén az államot elővásárlási jog illeti meg. Az állam elővásárlási jogát a Hivatalon keresztül gyakorolja.

52. §

(1) A védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonosa (birtokosa) köteles a javakat épségben fenntartani, őrzésükről, szakszerű kezelésükről és megóvásukról gondoskodni.

(2) A védetté nyilvánított kulturális javakat, illetőleg a védetté nyilvánító határozatban foglaltak betartását a Hivatal a tárgy őrzési helyén jogosult ellenőrizni.

(3) A védetté nyilvánított kulturális javakkal kapcsolatos – védetté nyilvánító határozatban szereplő – adatokban bekövetkezett változásokat a tulajdonos (birtokos) haladéktalanul,

de legkésőbb a tudomására jutástól számított 8 napon belül köteles bejelenteni a Hivatalnak.

53. §

A védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonosait kötelezettségeikre tekintettel a külön jogszabályban meghatározott támogatások és kedvezmények illetik meg.

A kulturális javak külföldre történő kivitele

54. §

A kulturális javakat csak az e törvényben meghatározottak szerint lehet az ország területéről kivinni.

Engedély nélkül kivihető kulturális javak

55. §

A Hivatal engedély nélkül vihetők ki az országból:

a) a 47. § (2) bekezdésének *b)–c)* pontjaiban meghatározott kulturális javak;

b) élő alkotók művei, kivéve a muzeális intézmény gyűjteményében nyilvántartás-ba vett, illetőleg védetté nyilvánított alkotásokat;

c) az 50 évnél nem régebbi kulturális javak, az 59. § (1) bekezdésének *a)–c)* pont-jában megjelöltek kivételével.

Kiviteli engedélyezési eljárás

56. §

Az 55. §-ban megjelölteken kívül kulturális javak – véglegesen vagy ideiglenesen – csak a Hivatal engedélyével vihetők ki az országból.

57. §

(1) A kiviteli engedély iránti kérelmet a tulajdonosnak a külön jogszabályban megjelölt közgyűjtemény szakvéleményével együtt a Hivatalnál kel benyújtania.

(2) A kiviteli engedély tartalmazza a külföldre történő kivitelre engedélyezett tárgy azonosításra alkalmas adatait.

(3) A kiviteli engedélyt a kiállítástól számított egy éven belül lehet felhasználni, az engedélyt meghosszabbítani nem lehet.

(4) A kiviteli engedély nem helyettesíti a kulturális javak külföldre történő kiviteléhez szükséges egyéb engedélyeket.

(5) A kiviteli engedélyezési eljárás részletes szabályait külön jogszabály határozza meg.

58. §

A Hivatal a kiviteli engedély alapjául szolgáló, a kérelemnek helyt adó határozatot azonnal végrehajthatóvá nyilváníthatja.

Végleges kiviteli engedély

59. §

(1) A (2) bekezdésben meghatározott kivételekkel nem adható végleges kiviteli en
gedély *a)* a 46. §-ban megjelölt javakra; *b)* az e törvény alapján védetté nyilvánított tárgyakra; *d)* a miniszter által kiviteli tilalom alá sorolt tárgyakra; *d)* a Magyarország területéről származó régészeti leletekre; *e)* a műemlékek, valamint a kulturális javak alkotórészeire,

tartozékaira; *f)* a kiemelkedő kulturális értéket képviselő ásványtani és őslénytani leletekre.

(2) Az (1) bekezdés *a)* pontjában megjelölt javakra akkor adható végleges kiviteli engedély, ha a kulturális javak külföldi cseréje a nemzeti kulturális érdeket, illetőleg muzeális intézmények, közgyűjtemények, egyházak gyűjteményi érdekét szolgálja.

60. §

A kulturális javak végleges kivitelére vonatkozó eljárást a Hivatal felfüggeszti, ha a kiviteli engedélyezésben szereplő tárgy védetté nyilvánítását kezdeményezték.

Ideiglenes kiviteli engedély

61. §

(1) Ideiglenes kiviteli engedély akkor adható, ha a tárgy kivitele nem veszélyezteti a kulturális érdekeket és a tárgy biztonságát.

(2) A 46. § hatálya alá tartozó, illetve a védetté nyilvánított kulturális javak ideiglenesen akkor vihetők ki az országból, ha a kivitel kulturális vagy tudományos célt szolgál.

(3) Ideiglenes kiviteli engedély csak érvényes biztosítási szerződés esetén, legfeljebb az abban meghatározott időtartamra adható.

III. RÉSZ
A hivatal feladatai

62. §

(1) A kulturális örökség védelmének hatósági feladatait – országos illetékességgel – a Hivatal látja el.

(2) A Hivatal az e törvényben, valamint a külön jogszabályokban meghatározott hatósági és szakhatósági feladatokat látja el.

63. §

(1) A Hivatal építésügyi hatóságként jár el:*a)* a műemléken végzendő minden olyan építési munka esetében, amely az építésügyi engedélyezés szabályai szerint engedélyköteles; *b)* a műemlék ingatlant érintő területhasznosítási és telekalakítási ügyekben.

(2) A Hivatal engedélye szükséges a következő, egyébként építési vagy más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenységekhez:

a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken végzendő, 30 cm mélységet megha-ladó földmunkával járó, illetőleg a terület jellegét veszélyeztető, befolyásoló változta-táshoz, munkálatokhoz;

b) a kulturális örökség jellegét és megjelenését tartósan érintő munkákhoz, tevékenységekhez;

c) reklámok műemléken történő elhelyezéséhez;

d) a műemlék falfelületeinek vagy szerkezeteinek tudományos vagy műszaki célú kutatására, feltárására irányuló munkákhoz;

e) a műemlék funkciójának, használati módjának megváltoztatásához;

f) műemlékhez tartozó ingatlanterületen fa kivágásához és telepítéséhez;

g) műemlék vagy egyes részeinek, illetve szerkezeti elemeinek más helyre szállítá-sához, illetőleg szabadtéri múzeum keretében készülő rekonstrukcióba történő be-építéséhez; *h)* a műemlékekkel és a védetté nyilvánított kulturális javakkal kapcsolatos meg-óvási (konzerválási), restaurálási

vagy átalakítási munkákhoz; *i)* védett kulturális örökségi objektumok jellegét és megjelenését befolyásoló fény-forrás elhelyezéséhez, illetve üzemeltetéséhez.

(3) Műemlékvédelmi érdekből a Hivatal a műemlék felújítási, helyreállítási munkáinak engedélyezése során az országos építésügyi szabályoktól és a kötelezően alkalmazandó nemzeti szabványoktól eltérhet. Az eltérés akkor engedélyezhető, ha az alkalmazandó megoldás az élet- és vagyonbiztonság követelményeinek megfelel, vagy mindkettő más módon biztosítható.

(4) A Hivatal szakhatóságként jár el:*a)* a nyilvántartott régészeti lelőhelyeken,*b)* a műemléki területeken,*c)* a kulturális javakkal kapcsolatban a külön jogszabályban meghatározott esetek-

ben, valamint *d)* e törvény 66. § (2) bekezdésében meghatározott esetben.

64. §

A Hivatal a kulturális örökségvédelem körében

a) ellátja a Magyarországról jogtalanul kivitt, vagy ilyen módon behozott kulturális javak visszakövetelésével, illetőleg visszaadásával kapcsolatos teendőket;

b) részt vesz a jogtalanul eltulajdonított kulturális javak nemzetközi információcse-réjében, és ellátja az ezzel kapcsolatos feladatokat;

c) gyakorolja az állam e törvényben meghatározott elővásárlási jogát;

d) vita esetén dönt arról, hogy valamely tárgy vagy jelenség a kulturális örökség kö-rébe tartozik-e;

e) ellátja a miniszter által – eseti vagy állandó jelleggel – meghatározott egyéb fel-adatokat.

Előzetes nyilatkozat

65. §

(1) A 63. § (1) bekezdésében, valamint (2) bekezdésének *a)–d)* és *f)–g)* pontjában meghatározott, továbbá a régészeti lelőhelyen végzendő és a Hivatal hatósági, illetve szakhatósági engedélyéhez kötött tevékenységek esetén a Hivatal – kérelemre – köte-les az elvégzendő munkák engedélyezésével kapcsolatos előzetes feltételekről 60 na-pon belül nyilatkozni (előzetes nyilatkozat).

(2) Ha az előzetes nyilatkozat alapjául szolgáló körülmények lényegesen nem változtak, az egy éven belül induló engedélyezési eljárás során a Hivatal az előzetes nyilatkozatához kötve van.

Örökségvédelmi hatástanulmány

66. §

(1) A Hivatal – külön jogszabályban meghatározott esetekben és tartalommal – az engedélyezés előfeltételeként előírhatja az érintett kulturális örökségre vonatkozó hatásvizsgálat elkészítését.

(2) Kötelező az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítése a településrendezési eljárás (a településfejlesztési koncepció, a településrendezési terv, a helyi építési szabályzat és szabályozási terv) során.

Hatósági kötelezés

67. §

(1) A Hivatal a védett kulturális örökségre vonatkozó szabályok megsértése esetén

a) felszólítja a tulajdonost (használót, kezelőt) a védett kulturális örökség fenntar-tására, jó karban tartására, illetve fenntartható használatára vonatkozó kötelezettségé-nek teljesítésére;

b) elrendeli az engedély nélkül, illetve az engedélytől eltérően végzett munkák, át-alakítások esetében az eredeti állapot helyreállítását, illetve a méltatlan használat megszüntetését.

(2) Amennyiben a tulajdonos az (1) bekezdésben foglaltaknak nem tesz eleget és ezzel a védett kulturális örökség veszélybe kerül, a Hivatal

a) a munkákat a tulajdonos helyett annak költségére és felelősségére elvégezteti, vagy *b)* kezdeményezheti ingatlan esetében a kisajátítást, vagy

c) elrendeli a védett kulturális javak közgyűjteményben történő ideiglenes elhelye-zését, vagy *d)* kezdeményezi a vagyonkezelői szerződés felülvizsgálatát, illetve a használati jog megszüntetését.

(3) A Hivatal a (2) bekezdés *a)* és *c)* pontjában meghatározott kötelezettségek tel-jesítésére a tulajdonost, a használót, illetve az építtetőt egyetemlegesen kötelezi.

(4) A jogerős és végrehajtható határozatban megállapított követelés biztosítékául aMagyar Államot a védett kulturális örökséghez tartozó tárgyon jelzálogjog, valamint elidegenítési és terhelési tilalom illeti meg.

(5) A Hivatal által elvégeztetett munka költsége adók módjára behajtandó köztartozásnak minősül.

68. §

(1) A Hivatal kulturális örökségvédelmi érdekből elrendelheti: *a)* a védett kulturális örökséghez tartozó javak felülvizsgálatát, felújítását, helyreál-lítását;

b) olyan munkálatok elvégzését, amelyek a műemlék vagy a védett kulturális örök-ség történeti állapotának vagy korábbi történeti állapota meghatározott elemeinek feltárására, helyreállítására és bemutatására irányulnak.

(2) A Hivatalt terheli az (1) bekezdés alapján elrendelt munkálatok örökségvédelmi többletköltsége.

A tűrési kötelezettség

69. §

(1) A védett kulturális örökség tulajdonosa, használója tűrni köteles a Hivatal által elrendelt vagy engedélyezett munkálatokat.

(2) Az elrendelt munkák csak a feltétlenül szükséges mértékben akadályozhatják tartósan a kulturális örökséghez tartozó javak rendeltetésszerű használatát.

70. §

A kulturális örökség állapotának megőrzése érdekében az állagvédelemhez szükséges átlagos mértéket meg nem haladó jogszerűen előírt korlátozás, tilalom vagy kötelezés kártalanítási igényt nem keletkeztet.

Nyilvántartások

71. §

A Hivatal hatósági nyilvántartást vezet:

a) a régészeti lelőhelyekről;
b) a régészeti feltárási engedélyekről;
c) a műemlékekről, ennek keretén belül a listára felvett műemléki értékekről;
d) a védetté nyilvánított kulturális javakról;
e) a kiviteli engedélyekről;
f) a muzeális intézmények működési engedélyeiről, valamint
g) az *a)–f)* pontokban meghatározottakkal összefüggő, a kulturális örökség szempontjából fontos adatokról.

72. §

(1) A hatósági nyilvántartás nyilvános, és hitelesen tanúsítja a benne szereplő kulturális örökség elemeinek védettségét. A kulturális örökség védelme érdekében a Hivatal a nyilvántartás egyes adataihoz való hozzáférést külön jogszabály alapján korlátozhatja.
(2) A nyilvántartás a kulturális örökség elemeinek azonosításához szükséges adatokat és tényeket tartalmazza.

73. §

A védetté nyilvánított kulturális javak esetében a nyilvántartás tartalmazza: *a)* a tárgy részletes leírását, valamint az azonosítását lehetővé tévő egyéb adatokat;
b) a tárgy tulajdonosának (birtokosának) nevét, anyja nevét, születési helyét és ide-jét, valamint lakcímét;
c) a tulajdonszerzés idejét és módját;
d) a tárgy – állandó, illetve ideiglenes – őrzési helyét;
e) a külön jogszabályban meghatározott egyéb adatokat.

74. §

A régészeti, illetve a műemléki védettség tényének fennállását és jellegét az ingatlannyilvántartásban is fel kell tüntetni.

A hatósági eljárások szabályai

75. §

(1) Az e törvényben nem szabályozott kérdésekben a Hivatal hatósági eljárására az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvényt kell alkalmazni.
(2) A kulturális örökségvédelmi államigazgatási eljárásban a hatósági (szakhatósági) jogkört első fokon a Hivatal regionális szervezeti egységei, másodfokon a Hivatal elnöke gyakorolja.
(3) Az ügyintézési határidő:*a)* ha a Hivatal építésügyi hatósági jogkörben, továbbá kulturális javak védetté nyilvánításában jár el, kilencven nap; *b)* a 65. § (1) bekezdésében meghatározott esetekben hatvan nap; *c)* amennyiben a Hivatal szakhatóságként jár el, harminc nap; *d)* a 30. § (4) bekezdésében meghatározott esetben a bejelentéstől számított 45 nap.

A kulturális örökségi javak hozzáférhetővé tétele

76. §

(1) A védett kulturális örökséghez tartozó javak tulajdonosai kötelesek a Hivatalnak – előzetes egyeztetés alapján – lehetővé tenni e javak egészének vagy meghatározott részének tanulmányozását, megtekintését, dokumentálását.

(2) Indokolt esetben a műemlékek és a védett régészeti lelőhelyek nagyközönség által történő látogatásának időpontját és módját a Hivatal úgy köteles meghatározni, hogy az a tulajdonost (használót) az ingatlan rendeltetésszerű használatában vagy méltánylást érdemlő életviszonyaiban ne zavarja, kárt ne okozzon.

77. §

(1) A régészeti emlékek bemutatására régészeti parkot, illetve régészeti bemutatóhelyet lehet létesíteni.
(2) A régészeti parkok és bemutatóhelyek működésére vonatkozóan a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény muzeális intézményekre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.

78. §

A Hivatal élet-, illetve vagyonbiztonság, továbbá a védett érték megóvása érdekében megtilthatja, korlátozhatja, vagy előzetes engedélyhez kötheti a látogatást, megtekintést.

79. §

A védetté nyilvánított kulturális javakat hozzáférhetővé kell tenni a nyilvánosság és a kutatás számára. Ennek érdekében a Hivatal kötelezheti a tulajdonost, hogy a védet-té nyilvánított javakat kiállítás, illetve tudományos kutatás céljára közgyűjtemények számára rendelkezésre bocsássa. A tulajdonos érdekeinek figyelembevételével a kul-turális javak átadásának időpontjáról, időtartamáról és feltételeiről a közgyűjtemény a tulajdonossal megállapodást köt.

80. §

A kulturális örökség hozzáférhetővé tételénél törekedni kell a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének megvalósítására.

Az örökségvédelem pénzügyi eszközeinek felhasználása

81. §

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos költségvetési pénzeszközöket – aNemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az állami tulajdonban levő műemlékek esetében a Miniszterelnöki Hivatal fejezetén belül – az alábbi feladatok költségeire figyelemmel kell meghatározni:

a) mentő feltárások támogatása;

b) a kulturális örökség védett, illetve védetté nyilvánított javai tulajdonosának (ke-zelőjének) támogatása;

c) a hatóság által a tulajdonosok helyett elvégzett munkák;

d) kisajátítás;

e) állami elővásárlás;

f) kártalanítás;

g) a régészeti emlék vagy lelet felfedezőjének jutalmazása;

h) műemlék helyreállítása;

i) a műemlékek fennmaradását és méltó hasznosítását is szolgáló helyi önkormány-zati fejlesztési programok;

j) a műemléki többletköltség;

k) a határon túli magyar vonatkozású kulturális örökséggel kapcsolatos feladatok;

l) nyilvántartási feladatok;

m) a Hivatal által elrendelt próbafeltárások költségeire;
n) örökségvédelmi érdekű tudományos kutatási feladatok ellátására és szervezésére;
o) örökségvédelemmel kapcsolatos ismeretterjesztési és képzési feladatok ellátására.

Örökségvédelmi bírság

82. §

(1) Azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki (amely) az e törvényben engedélyhez kötött tevékenységet engedély nélkül vagy attól eltérő módon végzi, illetve a védetté nyilvánított, vagy e törvény erejénél fogva védelem alatt álló kulturális örökség elemeit megsemmisíti, megrongálja, örökségvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani.
(2) Bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.
(3) A bírságot a Hivatal szabja ki.
(4) A bírság összegének megállapításánál mérlegelni kell:*a)* a kulturális örökség elemének történeti, eszmei jelentőségét és egyediségét,*b)* az okozott kár nagyságát.

83. §

A bírság kiszabásának természetes személlyel szemben nincs helye,

a) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a Hivatal tudomására jutásától számítva egy év, vagy

b) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a befejezé-sétől huszonöt év eltelt.

84. §

A meg nem fizetett bírság adók módjára behajtható köztartozásnak minősül. A bírságot kulturális örökségvédelmi célokra kell fordítani.

85. §

A bírságolásra vonatkozó részletes szabályokat, valamint a bírság megállapításának alapjául szolgáló értékhatárokat és a bírság legmagasabb összegét a Kormány rendeletben határozza meg.

Elővásárlási jog

86. §

(1) A kulturális örökséghez tartozó védetté nyilvánított javakra a Magyar Államot elővásárlási jog illeti meg

a) ingatlanok esetében akkor, ha ezt a védetté nyilvánító, illetőleg a védettséget módosító rendelet kimondja. Amennyiben a műemlékekre több elővásárlási jog áll fenn, első helyen az államot, második helyen az ingatlant kezelő önkormányzatot, harmadik helyen az ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzatot illeti meg az elővásárlási jog;

b) védett kulturális javak ellenérték mellett történő tulajdonátruházása esetében.

(2) Az elővásárlási jog ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzését a Hivatal kezdeményezi.
(3) Az állam elővásárlási jogát a Hivatal gyakorolja.

Kisajátítás örökségvédelmi érdekből

87. §

(1) A Hivatal kisajátítási eljárást kezdeményezhet, ha a védett régészeti lelőhely vagy műemlék örökségvédelmi érdekei másként nem biztosíthatók, így különösen, ha az érintett ingatlan

a) tulajdonosa magatartásával a védett régészeti lelőhely vagy a műemlék fennma-radását veszélyezteti; *b)* a védett régészeti lelőhely vagy műemlék feltárásához, védőövezetének kialakí-tásához, megközelítéséhez, bemutatásához közérdekből szükséges; *c)* korábban összefüggő történeti együttes része volt, és az eredeti egységbe való visszahelyezése és együttes használata örökségvédelmi szempontból közérdek.

(2) A kisajátításra egyebekben a kisajátításról szóló 1976. évi 24. törvényerejű rendelet és a 33/1976. (IX. 5.) MT rendelet rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

Európai jogszabályokhoz közelítés

88. §

E törvény a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai közötti társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás tárgykörében, a megállapodást kihirdető 1994. évi I. törvény 3. §-ával összhangban az Európai Közösségek következő jogszabályaival összeegyeztethető szabályozást tartalmaz:

a) a Tanács 3911/92/EGK rendelete a kulturális javak exportjáról,

b) a Bizottság 752/93/EGK rendelete a 3911/92/EGK rendelet végrehajtásáról.

IV. RÉSZ
Záró rendelkezések

Hatálybalépés

89. §

(1) Ez a törvény – a (2) bekezdésben meghatározott kivétellel – a kihirdetését követő 90. napon lép hatályba, rendelkezéseit a hatálybalépése után indított eljárásokra kell alkalmazni.

(2) A *melléklet* e törvény kihirdetése napján lép hatályba.

Átmeneti rendelkezések

90. §

Az e törvény hatálybalépése előtt védetté nyilvánított műemlékek és műemléki jelentőségű területek környezete a törvény alapján műemléki környezetnek minősül, kivéve, ha azt a korábbi védetté nyilvánító döntés más területnagyságra állapította meg.

91. §

E törvény nem érinti a kulturális örökség javainak a korábbi jogszabályok alapján megállapított védettségét.

92. §

Az 1998. január 1-jén műemléki védettség alatt álló ingatlanok tekintetében első helyen az államot, második helyen a kötelező feladatot ellátó helyi önkormányzatot, ennek hiányában az ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzatot – fővárosban lévő

ingatlan esetén a fővárosi és kerületi önkormányzatot megegyezésük szerint – elővásárlási jog illeti meg. Egyházi közösség (pl. szerzetesrend) működését biztosító, illetve hitéleti, oktatási, nevelési, egészségügyi, szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi, továbbá kulturális célú, az egyház használatában lévő műemlék épület esetében a települési önkormányzat helyett második helyen a használót illeti e jog.

Felhatalmazások

93. §

(1) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben:

a) szabályozza az örökségvédelmi bírsággal kapcsolatos részletes szabályokat, a bír-ság legmagasabb összegét, valamint a bírság megállapításának alapjául szolgáló érték-határokat;

b) létrehozza a Hivatalt.

(2) Felhatalmazást kap a miniszter, hogy rendeletben megállapítsa:*a)* a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályait;*b)* a kulturális javak kiviteli engedélyezésének részletes szabályait;*c)* a régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítására vonatkozó szabályokat;*d)* a régészeti feltárások részletes szabályait és a környezetvédelmi miniszterrel egyetértésben a régészeti szempontból jelentős barlangok körét;

e) a régészeti lelőhelyek fenntartható használatát;

f) a régészeti lelőhely, a lelet megtalálójának anyagi elismerésére vonatkozó részle-tes szabályokat;

g) a műemlékvédelem sajátos tárgyaira vonatkozó szabályokat;

h) a műemléken történő reklámelhelyezés szabályait;

i) az örökségvédelmi hatástanulmányra vonatkozó szabályokat;

j) a kulturális örökség hatósági nyilvántartásának szabályait;

k) a kulturális örökséggel kapcsolatos tevékenységek szakmagyakorlási feltételeit;

l) a könyvtárakban levő muzeális dokumentumok kezelésével és nyilvántartásával kapcsolatos külön szabályokat; *m)* a Hivatalra és annak eljárására vonatkozó részletes szabályokat.

Módosítások

94. §

(1) A kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyv-tári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Kult.tv.) 1. §-ának *a) és b)* pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„(E törvény célja) *a)* rendelkezni a nemzeti és az egyetemes történelem során felhalmozott és megőr-zött kulturális javak védelméről, tudományos feldolgozásáról és közkinccsé tételéről, *b)* a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség megőrzése érdekében szabályoz-ni az e javakkal kapcsolatos intézmények tevékenységét,”

(2) A Kult.tv. 5. §-a (1) bekezdésének *a)* pontja helyébe a következő rendelkezés lép:(E törvény hatálya kiterjed)„*a)* a kulturális örökségünkkel foglalkozó szervezetek tevékenységére, személyre és szervezetre,”

(3) A Kult.tv. II. részének címe helyébe a következő cím lép:

„(II. rész)

A muzeális intézmények”

(4) A Kult.tv. 43. §-ának (4) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(4) Az országos múzeum vezetője főigazgató, akit a felügyeletet ellátó szerv pályázat útján – a miniszter véleményének kikérésével – bíz meg, illetőleg vonja vissza megbízatását.”

(5) A Kult.tv. 44. §-ának (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) Az országos szakmúzeum vezetője igazgató, akit a tulajdonos (fenntartó) – állami múzeum esetében a felügyeleti jogokat gyakorló miniszter – pályázat útján a miniszter véleményének kikérésével bíz meg, illetőleg vonja vissza megbízatását.”

(6) A Kult.tv. 45. §-ának (2)–(5) bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„(2) A megyei múzeumi szervezet az (1) bekezdésben meghatározott feladatok egységes ellátásának intézményrendszere, amelyen belül különböző szakmai besorolású, önálló működési engedéllyel rendelkező muzeális intézmények működnek.

(3) A megyei múzeumi szervezet irányító intézménye a megyei múzeum; igazgatója egy személyben a megyei múzeumi szervezet vezetője. A megyei múzeum gyűjteményi anyagában több muzeológiai szakág magas színvonalon képviselt. Gyűjtőterülete az adott megye és az abban található megyei jogú város területére terjed ki. E gyűjtőterülettől – szakmai és tudományos indokok alapján – a működési engedélyben eltérés engedélyezhető.

(4) A megyei múzeum:

a) elősegíti a megyei múzeumi szervezet, illetőleg a területen tevékenykedő más muzeális intézmények szakmai együttműködését, munkájuk összehangolását, vala-mint az illetékességi területén lévő egyéb kulturális javak védelmét;

b) a megye közigazgatási területén és a megyében lévő megyei jogú városban ellátja a régészeti lelőhelyek szakmai nyilvántartását, mentését és régészeti feltárásokat végez;

c) szakmai nyilvántartása alapján adatokat szolgáltat a régészeti lelőhelyekről;

d) a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti leletet, illetve lelőhelyet a múzeum köteles a Hivatalnak haladéktalanul bejelenteni;

e) részt vesz a területén lévő régészeti emlékek és a műemlékek vissza nem építhe-tő, illetőleg a helyszínen meg nem őrizhető töredékei és tartozékai muzeális közgyűj-teményben történő elhelyezésében;

f) szakértőként részt vesz a régészetileg védett területek ellenőrzésében;*g)* közreműködik a Hivatal területi feladatainak ellátásában.

(5) Megyei múzeumot az illetékes önkormányzat közgyűlése – a 39. § (2) bekezdés szerint – alapíthat, illetőleg jelölhet ki a fenntartásában lévő múzeumok közül. Vezetője igazgató, akit pályázat útján – a miniszter véleményének kikérésével – az önkormányzat bíz meg, illetőleg vonja vissza megbízatását.”

(7) A Kult.tv. 46. §-a előtti címben és a § szövegében a „regionális” szó helyébe a „területi” kifejezés lép.

(8) A Kult.tv. 46. §-ának (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) A területi múzeum vezetője igazgató, akit a miniszter véleményének kikérésével bíznak meg, illetőleg vonják vissza megbízatását. Megyei múzeumi szervezet részeként működő intézménynél erre a megyei múzeumi szervezet igazgatója, önálló jogi személyként működő múzeumnál a fenntartó (tulajdonos) jogosult.”

(9) A Kult.tv. 47. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:„47. § (1) A tematikus múzeum:*a)* a kulturális javak egy meghatározott csoportját, illetve egy témát érintő gyűjtő-körrel, országos vagy korlátozott gyűjtőterülettel, vagy *b)* egy muzeológiai szakterületet (szakágat) felölelő gyűjtőkörrel, korlátozott gyűj-tőterülettel rendelkező intézmény.

(2) Vezetője igazgató, akit a miniszter véleményének kikérésével bíznak meg, ille-tőleg vonják vissza megbízatását. Megyei múzeumi szervezet részeként működő intéz-ménynél erre minden esetben a megyei múzeumi szervezet igazgatója, önálló jogi személyként működő múzeumnál a fenntartó (tulajdonos) jogosult."

(10) A Kult.tv. 48. §-ának (2)–(4) bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„(2) Az (1) bekezdésben meghatározott gyűjtemények lehetnek különösen: helytörténeti, intézménytörténeti, személyhez kötődő gyűjtemények, tematikus szakgyűjtemények, vallási és egyháztörténeti gyűjtemények.

(3) Közérdekű muzeális kiállítóhely az a jelentősebb önálló gyűjteménnyel nem rendelkező intézmény (pl. személyhez, eseményhez, szervezethez vagy földrajzi ponthoz kötődő emlékház, emlékpark, régészeti park, kastély, tájház, galéria stb.), amely a miniszter engedélyével jogosult a kulturális javak, régészeti lelőhelyek, illetőleg épületek vagy épületegyüttesek tartozékaikkal és berendezéseikkel együtt történő bemutatására.

(4) A közérdekű muzeális gyűjtemény, illetőleg kiállítóhely vezetőjét önálló jogi személyként működő muzeális intézmény esetében a tulajdonos (fenntartó), megyei szervezet vagy más múzeum részeként működő muzeális intézmény esetében annak (fő)igazgatója bízza meg, illetve vonja vissza megbízatását."

(11) A Kult.tv. 52. §-a előtti cím helyébe a következő cím lép:

„Muzeális intézmények fenntartásának pénzügyi alapjai"

(12) A Kult.tv. 52. §-a *c)* pontjának harmadik francia bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: „ – valamennyi muzeális intézmény esetében pályázati úton."

(13) A Kult.tv. 61. §-ának (5) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(5) A nemzeti könyvtárt nyilvános könyvárveréseken – a védett kulturális javak kivételével – elővásárlási jog illeti meg."

(14) A Kult.tv. 92. §-a előtti cím helyébe a következő cím lép:

„A muzeális intézményekkel és a levéltárakkal, a nyilvános könyvtári ellátással, a közművelődéssel kapcsolatos központi költségvetési források"

(15) A Kult.tv. 1. számú mellékletének *s)* pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„s) kulturális javak: az élettelen és élő természet keletkezésének, fejlődésének, az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai, valamint a művésze-ti alkotások."

95. §

(1) Az Ltv. 3. §-a a következő *r)* és *s)* ponttal egészül ki:

„r) közlevéltár illetékessége (illetékességi köre): a maradandó értékű irattári anyag-nak az a köre, amelyre vonatkozóan törvény közlevéltárba adási kötelezettséget ír elő, s amelyet az adott közlevéltár törvény rendelkezése, illetve fenntartójának döntése alapján köteles átvenni;

s) levéltári gyűjtőkör: a maradandó értékű, köziratnak nem minősülő irattári anyag-nak, ha arra vonatkozóan törvény közlevéltárba adási, illetve a levéltárfenntartó levél-tárba adási kötelezettséget nem ír elő, továbbá a természetes személyek maradandó értékű iratainak az a köre, amelyet az adott levéltár az őrizetében lévő levéltári anyag forrásértékének gazdagítása céljából gyűjt (ajándékként elfogad vagy megvásárol)."

(2) Az Ltv. 4. §-át megelőzően a következő új 3/A §-sal egészül ki:

„3/A § A maradandó értékű közirat és magánirat a kulturális javak, a levéltári anyag pedig a védett kulturális javak részét képezi. A maradandó értékű közirat és magán-irat, továbbá a levéltári anyag védelmét, épségben és használható állapotban történő megőrzését az e törvényben, valamint a kulturális örökség védelméről szóló törvény-ben foglaltak szerint kell biztosítani.”

(3) Az Ltv. 5. §-ának (3) bekezdése a következő rendelkezéssel egészül ki:

„A csereszerződés megkötéséhez, valamint a nyilvános magánlevéltárban őrzött magánirat elidegenítéséhez a nemzeti kulturális örökség miniszterének engedélye szükséges. A védetté nyilvánított magánirat elidegenítésekor a kulturális örökség védelméről szóló törvényben foglaltak szerint kell eljárni.”

(4) Az Ltv. 6. §-ának (1) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(1) A levéltári anyagot, továbbá a 33. § (1) bekezdésében meghatározott magániratot csak a kulturális örökség védelméről szóló törvényben foglaltak szerint lehet kivinni az ország területéről.”

(5) Az Ltv. 10. §-a (2) bekezdésének második mondata helyébe a következő rendelkezés lép:

„Egységes iratkezelési szabályzatot ad ki az Országos Igazságszolgáltatási Tanács a bíróságok, a legfőbb ügyész pedig az ügyészségek részére.”

(6) Az Ltv. 14. §-át megelőző cím helyébe „A közlevéltárak és illetékességük, valamint gyűjtőkörük” cím lép.

(7) Az Ltv. 14. §-ának (2) bekezdése helyébe pedig a következő rendelkezés lép, egyidejűleg a § az alábbi (3) bekezdéssel egészül ki:

„(2) A közlevéltár illetékességét a köziratokat illetően e törvény, a köziratnak nem minősülő levéltári anyagot illetően a megyei (fővárosi) levéltárak tekintetében e tör-vény 18. §-a, a Magyar Országos Levéltár tekintetében a nemzeti kulturális örökség minisztere, egyéb közlevéltár tekintetében pedig – a nemzeti kulturális örökség mi-niszterének egyetértésével – a fenntartó határozza meg.

(3) A közlevéltár gyűjtőköre minden olyan, a 3. § *s)* pontjában meghatározott ma-radandó értékű magániratra kiterjed, amely a közlevéltár őrizetében lévő levéltári anyaghoz illeszkedik, annak forrásértékét gazdagítja.”

(8) Az Ltv. 22. §-ának (2) és (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép, egyidejűleg a § az alábbi (4) bekezdéssel egészül ki:

„(2) A közlevéltár az őrizetében lévő levéltári anyagban kutatást végző személy részére – a kutatás megkezdése előtt – látogatói jegyet ad ki. A látogatói jegy az adott közlevéltárban – évenkénti meghosszabbítással – folyamatosan használható.

(3) A látogatói jegy kiadásakor a közlevéltár nyilvántartásba veszi a kutató nevét, anyja nevét, születési helyét és idejét, lakcímét, továbbá a személyazonosságát igazoló okmány számát.

(4) A közlevéltár a kutatásra átadott levéltári anyagról nyilvántartást vezet, és a kutató személyes adatainak védelméről az Avtv. rendelkezései szerint gondoskodik.”

(9) Az Ltv. 24/A §-ának (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(3) A Kormány felhatalmazást kap arra, hogy személyes adatot – ideértve a külön-leges adatot is – tartalmazó levéltári anyag másolatának, a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatása céljából, külföldi tudományos intéz-mény részére, a 24. § (1) bekezdésében meghatározott védelmi idő lejárta előtt tör-ténő átadása tárgyában adatvédelmi szerződést kössön.”

(10) Az Ltv. 30. §-a (2) bekezdésének *b)* pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

„*b)* levéltári anyagának nyilvántartásával, szakszerű, biztonságos őrzésével, feldolgozásával és használatának biztosításával összefüggő feladatait a nyilvános magánlevéltárak részére előírt szakmai követelmények szerint látja el;”

(11) Az Ltv. 33. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„33. § (1) A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (a továbbiakban: Hivatal) a kulturális örökség védelméről szóló törvény alapján – a (2) bekezdésben felsorolt kivételekkel – védett levéltári anyaggá nyilváníthatja a nem levéltárban, muzeális intézményben és könyvtárban őrzött, 50 évnél régebben keletkezett maradandó értékű magániratokat, továbbá a keletkezés idejétől függetlenül:

a) a társadalmi, politikai, gazdasági, kulturális és tudományos életben jelentős sze-repet betöltő személyek irathagyatékát;

b) a jogutód nélkül megszűnt, nem közfeladatot ellátó szervek irattári anyagának maradandó értékű részét, kivéve a csődeljárásról, a felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991. évi IL. törvény 53. §-ának (3) bekezdésében és 76. §-ában meghatározott iratokat;

c) a privatizált állami gazdálkodó szervezet privatizálás előtt keletkezett irattári anyagának a 34. § (3) bekezdésében meghatározott részét; *d)* működő, nem közfeladatot ellátó szerv irattári anyagának maradandó értékű részét, ha azt a tulajdonos – a gazdálkodó szervezet eladásával együtt történő irattárátadást kivéve – kereskedelmi forgalomba kívánja bocsátani;

e) a nyilvános magánlevéltárak nyilvántartásából törölt magánlevéltárban őrzött iratokat.

(2) Nem nyilvánítható védetté: *a)* az a magánirat, amely tulajdonosával kapcsolatos, vagy annak személyes tevé-kenysége során keletkezett, és amelyet a tulajdonos rendeltetésszerűen tart magánál;

b) működő szerv irattári anyaga, kivéve az (1) bekezdés *c)* és *d)* pontjában megha-tározott iratokat.

(3) A Hivatal határozatban kötelezheti a tulajdonost arra, hogy védetté nyilvánított levéltári anyagát biztonsági másolat elkészítése céljából – meghatározott időtartamra – a Magyar Országos Levéltárnak átadja. A levéltári anyag oda- és visszaszállításáról – a tulajdonossal történt megállapodás szerint – a Magyar Országos Levéltár gondoskodik.

(4) A (3) bekezdésben meghatározott biztonsági másolatot a Magyar Országos Levéltár őrzi meg. A biztonsági másolatról további másolat készítését, valamint az abban folytatható kutatást a tulajdonos, ha a kutatás személyhez fűződő jogait vagy jogos érdekeit sértené, meghatározott időtartamra szólóan megtilthatja.

(5) A magániratok védetté nyilvánítására és a védetté nyilvánított levéltári anyagra egyebekben a kulturális örökség védelméről szóló törvényben foglaltakat kell alkalmazni.”

(12) Az Ltv. 34. §-ának (1) és (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„34. § (1) Az a tulajdonos, aki 50 évnél régebben keletkezett iratait, továbbá a 33. § (1) bekezdésének *a)*–*b)* és *d*) pontjában meghatározott iratait – a nyilvános árveré-sen történő értékesítés kivételével – kereskedelmi forgalomba kívánja bocsátani, kö-teles azt először a Magyar Országos Levéltárnak megvételre felajánlani vagy védetté nyilvánítás céljából bemutatni. Ha a Magyar Országos Levéltár megállapítja, hogy a bemutatott irat (irategyüttes) tartalmát vagy egyéb jellegzetességeit tekintve megfelel a 3. § *j)* pontjában meghatározott ismérveknek, de a tulajdonos által megjelölt vétel-árat nem tudja kifizetni, javaslatot tesz a Hivatalnak az irat (irategyüttes) védetté nyil-vánítására.

(2) Ha az (1) bekezdésben felsorolt iratokat, valamint a védetté nyilvánított levéltári anyagot a tulajdonos vagy annak hozzájárulásával a jogos birtokos külföldre kívánja

vinni, a kiviteli engedély iránti kérelmét a Magyar Országos Levéltárnál vagy bármely vidéki székhelyű megyei önkormányzati levéltárnál nyújthatja be. A levéltár a kérelmet szakvéleményével együtt a Hivatalhoz továbbítja."

(13) Az Ltv. 35. §-ának (5) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép:

„(5) Felhatalmazást kap a nemzeti kulturális örökség minisztere, hogy rendeletben szabályozza a 23. § (3) bekezdésében meghatározott kuratórium, valamint a levéltári szakfelügyelet és a levéltári szakmai testületek működését."

(14) E törvény hatálybalépésével egyidejűleg az Ltv. 3. §-ának *p)* pontjában az „irányadóak." szövegrész helyébe az „irányadóak;" szövegrész, 4. §-ában a „levéltári anyag" szövegrész helyébe a „maradandó értékű iratok" szövegrész, 5. §-ának (2) bekezdésében a „védett levéltári anyagra" szövegrész helyébe a „védetté nyilvánított maradandó értékű magániratra" szövegrész, 13. §-ának *b)* pontjában a „gyűjti (jogsza-bály alapján vagy ajándékként átveszi, illetőleg megvásárolja)," szövegrész helyébe a „jogszabály alapján átveszi, illetőleg gyűjti," szövegrész, 17. §-a (2) bekezdésének *j)* pontjában az „a kutatási korlátozás alól felszabadult iratok jegyzékét;" szövegrész helyébe az „és működésük fontosabb adatait;" szövegrész, 22. §-ának (1) bekezdésében a „kérelemre" szövegrész helyébe az „a kutatni kívánt téma megjelölését tartalmazó kérelemre" szövegrész, 30. §-a (1) bekezdésének első mondatában a „Magyar Országos Levéltárnál" szövegrész helyébe a „Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumánál" szövegrész, 30. §-a (1) bekezdésének második mondatában a „Magyar Országos Levéltár" szövegrész helyébe a „levéltári szakfelügyelet" szövegrész lép.

96. §

A statisztikáról szóló 1993. évi LXVI. törvény a következő 25/A §-sal egészül ki:

„25/A § A 17. § (2) bekezdésében foglalt egyedi adat a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Ltv.) alapján a következők szerint kutatható:

a) a személyes adatot tartalmazó egyedi adat az Ltv. 24–24/A §-aiban foglaltaknak megfelelően,

b) a jogi személy a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezetet, valamint gazdasági tevékenységére vonatkozóan az egyéni vállalkozó egyedi adata a tárgyidőszakot követő tizenöt év elteltével kutatható."

97. §

(1) Az Évt. 9. §-ának (3) bekezdése a következő mondattal egészül ki:

„Kivéve azok a külön jogszabályban meghatározott államigazgatási szervek, amelyek a településrendezési eljárás során az eljárásban szakhatóságként vesznek részt."

(2) Az Évt. 9. §-ának (7) bekezdése helyébe a következő szövegrész lép:

„(7) A helyi építési szabályzat és a településrendezési tervek a (2)–(6) bekezdésben előírt véleményeztetési és szakhatósági eljárás lefolytatása nélkül nem fogadhatók el."

98. §

A temetőkről és a temetkezésről szóló 1999. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: Temtv.) 41. §-ának (1) bekezdése az alábbi *h)* ponttal egészül ki:

(Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben állapítsa meg:)

„*h)* a Nemzeti Kegyeleti Bizottság javaslatára a „Nemzeti Gyásznap" állandó vagy eseti meghatározására, a gyász nemzeti méretű kifejezésére és megformálására vonat-kozó szabályokat."

99. §

Ahol jogszabály Országos Műemlékvédelmi Hivatalt, az Országos MűemlékvédelmiHivatal Műemlékfelügyeleti Igazgatóságát vagy Kulturális Örökség Igazgatóságot említ,azon az e törvényben meghatározott Kulturális Örökségvédelmi Hivatalt kell érteni.

Hatályon kívül helyezések

100. §

E törvény hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti:

a) a műemlékvédelemről szóló 1997. évi LIV. törvény, valamint a módosításáról rendelkező 1998. évi LXXXVI. törvény 49. §-a és a 2000. évi XXVI. törvény,

b) a Kult.tv. címéből a „kulturális javak védelméről" szövegrész, 5. §-ának (5)–(6) bekezdése, 7–37. §-ai, 38. § (3) bekezdése, a 44. §-a előtti címből és a 44. § szövegé-ből a „gyűjtőkörű" kifejezés, a 46. §-ának (4) bekezdése, az 50–51. §-ai, az 52. § *c)* pontjának első francia bekezdése és *d)* pontja, 89. §-a, 98. §-ának (4)–(7) bekezdése,

99. §-a, 100. §-a (1) bekezdésének *a)* pontja, 100. §-ának (2) bekezdése, 100. §-a (3) bekezdésének *a)–c),* valamint *h)* és *k)* pontjai, 100. § (4) bekezdése, 1. számú mellékletének *x*)–*zs)* pontjai,

c) az Ltv. 8. §-ának *a)* pontja, 10. §-ának (4) bekezdéséből a „valamint a Legfelsőbb Bíróság" szövegrész, 17. §-a (2) bekezdésének *b)* pontja, *c)* pontjából a „ valamint ve-zeti a védett levéltári anyag központi nyilvántartását" szövegrész, 17. §-a (2) bekezdé-sének *l)* pontjából az „a 33. § (5) bekezdésében és" szövegrész, 34. §-ának (4) bekez-dése, továbbá 34/D §-a,

d) az Évt. 52. §-a (6) bekezdésének utolsó mondata,*e)* a Temtv. 3. § *e)* pontjából „a műemléki védelem alatt álló, vagy" szövegrész és a

15. § (3) bekezdésének *d)* pontja.

(A törvény mellékletét – az állam kizárólagos tulajdonában tartandó műemlékek és műemlékegyüttesek jegyzéket – terjedelmi okból nem közöljük.)

Act LXIV of 2001 on the protection of cultural heritage / adopted by the Hungarian National Assembly

2001. évi LXIV. törvény

a kulturális örökség védelméről[39]

Az Országgyűlés

- felismerve, hogy kulturális örökségünk hazánk múltjának és jelenének pótolhatatlan, egyedi és meg nem újítható forrása, a nemzeti és az egyetemes kultúra elválaszthatatlan összetevője;
- abból a célból, hogy a nemzeti és az egyetemes történelem során felhalmozott kulturális örökség feltárásának, tudományos feldolgozásának, megóvásának, védelmének, fenntartható használatának és közkinccsé tételének törvényi feltételeit megteremtse;
- annak érdekében, hogy a nemzeti és az egyetemes kulturális örökség megőrzésére irányuló tevékenységeket szabályozza, a feladatokat meghatározza, és tovább egyszerűsítse, hatékonyabbá tegye a hatósági eljárásokat, illetőleg a kiemelkedő jelentőségű kulturális értékek állami tulajdonba kerülését elősegítse,

a következő törvényt alkotja:

I. Rész

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. § (1) E törvény hatálya a kulturális örökség elemeire, valamint az ezekkel kapcsolatos minden tevékenységre, személyre és szervezetre terjed ki.

(2) A kulturális örökség e törvény szerinti védelme nem érinti az annak elemein más jogszabályok alapján fennálló védettséget.

2. § E törvény hatálya nem terjed ki

a) a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvényben és az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvényben (a továbbiakban: Évt.) szabályozott kérdésekre a 97. § és 100. § *d)* pontjában foglalt kivétellel,

b) a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Ltv.) hatálya alá tartozó iratokra, szervezetekre és személyekre az e törvény 3-5. §-aiban, a 6. §-ban, a 7. § 3-5., 13-14. és 26. pontjában, a 46-62. §-aiban, a 63. § (2), (4)-(6) bekezdéseiben, a 64-66. §-aiban, a 68-73. §-aiban, a 75. §-ban, a 76. § (1) bekezdésében, a 79-86. §-aiban, a 88-89. §-aiban, a 91. §-ban, a 93. §-ban, a 95-96. §-aiban és a 100. §-ban foglaltak kivételével,

c) viszonosság esetén a diplomáciai mentességet élvező külföldi állampolgárok tulajdonában levő, külföldről behozott kulturális javakra.

3. § A kulturális örökség védelme érdekében a köz- és magáncélú fejlesztéseket - így különösen a terület- és településfejlesztés, terület- és településrendezés, környezet-, természet- és tájvédelem és az ezzel kapcsolatos beruházások tervezését - e védelemmel összhangban kell végezni.

4. § (1) A kulturális örökség a nemzet egészének közös szellemi értékeit hordozza, ezért megóvása mindenkinek kötelessége. Tilos a kulturális örökség védett elemeinek veszélyeztetése, megrongálása, megsemmisítése, meghamisítása, hamisítása.

(2) A kulturális örökség elemeit tudományos módszerekkel kell felkutatni, számba venni, értékelni, az utókor számára megőrizni és hozzáférhetővé tenni.

5. § (1) A kulturális örökség védelme közérdek, megvalósítása közreműködési jogosultságot és együttműködési kötelezettséget jelent az állami és önkormányzati szervek,

---

[39] A 2. kiadás szerkesztésének lezárásakor hatályos állapot

a nemzetiségi szervezetek, az egyházak, a társadalmi és gazdasági szervezetek, valamint az állampolgárok számára.

(2) A nemzetközi együttműködésben a nemzetközi szerződésekkel összhangban érvényesíteni kell a határokon túli magyar vonatkozású kulturális örökség, és a más nemzetek hazánkban található kulturális örökségének védelmét.

5/A. § (1) A Világörökségi Listára felvett magyarországi helyszínek a kulturális és természeti örökség kiemelkedő jelentőségű elemeiként régészeti, műemléki, illetőleg - külön jogszabályban meghatározottak szerint - természeti védelem alatt állnak.

(2) A Kormány a világörökséggel kapcsolatos feladatait a kultúráért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) útján, az általa - az építésügyért felelős miniszterrel és a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben - létrehozott és működtetett Világörökség Magyar Nemzeti Bizottsága közreműködésével látja el.

(3) A világörökségi helyszínek megóvására, fenntartható használatára, a változások nyilvántartására kezelő szervezetet kell létrehozni, amely a kezelési terv alapján végzi tevékenységét.

5/B. § A nemzet történelme és fejlődése szempontjából kiemelkedő történeti, illetőleg kegyeleti jelentőséggel bíró helyszíneket az Országgyűlés határozattal történeti emlékhellyé nyilváníthatja.

5/C. § (1) Kizárólag törvény nyilváníthatja nemzeti emlékhellyé azokat a történeti emlékhelyeket, amelyek állami megemlékezés rögzített helyszínei, meghatározva egyúttal az azokkal kapcsolatos részletes szabályokat.

(2) A történeti és a nemzeti emlékhelyek nyilvántartásáról, helyszíni megjelölésükről, állapotuk figyelemmel kíséréséről a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság gondoskodik.

6. § A kulturális örökség védelmének összehangolását és irányítását, ágazati szakmai felügyeletét a miniszter látja el. E feladatkörében irányítja a kulturális örökségvédelmi hatóságot (a továbbiakban: hatóság), szakfelügyelői és más szakmai testületeket működtet.

Értelmező rendelkezések

7. § E törvény alkalmazásában:

1. *Fenntartható használat:* a védett kulturális örökség olyan módon történő használata - ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is -, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.

2. *Gyűjtemény:* gyűjtői tevékenység eredményeként létrejött, ritkaságából vagy jellegéből adódóan különös jelentőséggel bíró javak összessége, amelynek egységességében megnyilvánuló kulturális értéke meghaladja egyes darabjainak együttes értékét.

3. *Közgyűjtemény:* az állam, a helyi önkormányzat, valamint az országos kisebbségi önkormányzat, a köztestület és a közalapítvány tulajdonában (fenntartásában) működő vagy általuk alapított könyvtár, levéltár, muzeális intézmény, kép- és hangarchívum. Egyházi kérelemre ezekkel azonos elbírálás alá kerülhetnek az egyházi fenntartásban működő, állami nyilvántartásba vett gyűjtemények (könyvtár, levéltár, muzeális intézmény, kép- és hangarchívum).

4. *Kulturális javak:* az élettelen és élő természet keletkezésének, fejlődésének, az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai - az ingatlanok kivételével -, valamint a művészeti alkotások.

5. *Kulturális örökség elemei:* a régészeti örökség, műemléki értékek, valamint a kulturális javak.

6. *Megelőző feltárás:* a hatóság által jóváhagyott írásbeli szerződés alapján végzett olyan régészeti kutatási tevékenység, amely a földmunkával járó fejlesztések, beruházások által érintett régészeti lelőhelyek feltárására irányul.

7. *Mentő feltárás:* régészeti emlék vagy lelet régészeti feltáráson kívüli, váratlan előkerülése során alkalmazandó, a közvetlenül érintett elemek szakszerű megmentésére irányuló azonnali beavatkozás.

8. *Műemlék:* olyan műemléki érték, amelyet e törvény alapján jogszabállyal védetté nyilvánítottak.

9. *Műemlékfenntartás:* a műemlék rendeltetésszerű használatához, illetve értékei megőrzéséhez szükséges, a műemléket érintő szakszerű állagmegóvás, folyamatos jó karbantartással vagy felújítással.

10. *Műemléki érték:* minden olyan építmény, kert, temető vagy temetkezési hely, terület (illetve ezek maradványa), valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék, alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyaival együtt.

11. *Műemléki helyreállítás:* a jó karbantartási, fenntartási feladatokon túlmenő, a műemlék egészét vagy részét érintő felújítás, vagy meghatározott állapotba való visszaállítást célzó építészeti, képző- és iparművészeti beavatkozás.

12. *Műszeres lelőhely- és leletfelderítés:* a légifelvételezés, a föld- és víz alatti objektumok geofizikai úton történő felmérése, a fémkereső műszerrel (detektorral) végzett lelettérképezés vagy -gyűjtés, geodéziai felmérés, és minden egyéb műszerrel folytatott olyan tevékenység, amely régészeti lelőhelyek vagy leletek felderítésére irányul.

13. *Örökségvédelmi felügyelet:* a 46. § hatálya alá nem tartozó kulturális örökségi elemek megóvásának, fejlesztésének, fenntartható használatának hatósági eszközökön kívüli, elsősorban tanácsadással és szolgáltatási tevékenységgel történő elősegítése.

14. *Örökségvédelmi többletköltség:* a kulturális örökség védett elemein végzett kutatási, restaurálási vagy helyreállítási munkák olyan - az értéknövekedéssel csökkentett - költségei, amelyeket a hatóság írt elő vagy rendelt el, valamint amit a tulajdonos kezdeményezésére a hatóság annak elismer, és amelyek a fenntartással kapcsolatban egyébként nem merültek volna fel.

15. *Próbafeltárás:* a régészeti lelőhelyek állapotfelmérését, jellegük, térbeli kiterjedésük és rétegsoraik megállapítását célzó tevékenység.

16. *Régészeti emlék:* a régészeti örökség ingatlan eleme.

17. *Régészeti érdekű terület:* valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

18. *Régészeti feltárás:* tudományos módszerrel végzett tevékenység (régészeti megfigyelés, terepbejárás, próbafeltárás, megelőző feltárás, mentő feltárás, tervásatás, műszeres lelet- és lelőhely-felderítés), melynek célja a régészeti örökség elemeinek felkutatása.

19. *Régészeti lelet:* a régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt - jellegénél fogva - ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e, vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek azon kulturális javak, amelyek 1711 előtt keletkeztek, és bizonyítottan műgyűjteményben maradtak fenn.

20. *Régészeti lelőhely:* az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók, és amelyet a hatóság nyilvántartásba vett.

21. *Régészeti megfigyelés:* a földmunkával járó fejlesztések, beruházások régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése és annak dokumentálása.

22. *Régészeti örökség:* az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, mely segít rekonstruálni az emberiség történetét és kapcsolatát környezetével.

23. *Régészeti védőövezet:* a védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

24. *Tárgyegyüttes:* több elemből álló, egymással lényegileg összefüggő kulturális javak összessége, amely kivételes kulturális jelentőségét ebben az állapotában őrzi, és amely kulturális érték tekintetében meghaladja egyes elemeinek együttes értékét.

25. *Terepbejárás:* minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely nem ismert régészeti örökségi elem felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével, vagy sem.

26. *Védett örökségi elem:* az e törvény erejénél fogva védelem alatt álló, illetve miniszteri rendelettel vagy hatósági eljárás során védetté nyilvánított kulturális örökségi elem.

II. Rész

A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDELME

1. Fejezet

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

7/A. § A régészeti örökség védelme kiterjed:

a) a régészeti örökség felkutatására, értékelésére, számbavételére, nyilvántartására;

b) a kiemelten vagy fokozottan védendő területek meghatározására, védetté nyilvánítására;

c) a régészeti örökség megőrzésére.

8. § (1) A föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon.

(2) A régészeti leletek tulajdonjogáról az állam nevében a miniszter lemondhat régészeti gyűjtőkörrel rendelkező, nem állami fenntartású múzeumok tulajdonosai javára.

9. § A régészeti lelőhelyeket - a fenntartható használat elvének figyelembevételével - csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak.

10. § (1) A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.

(2) A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

A RÉGÉSZETI LELŐHELYEK VÉDELME

Általános védelem

11. § A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

Régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítása

12. § Az ország kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyeit jogszabályban kell védetté nyilvánítani.

13. § (1) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti.

(2) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyhez védőövezetet lehet kijelölni.

(3) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni.

(4) Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír.

14. § (1) A védetté nyilvánítás előkészítését a hatóság folytatja le. Az eljárás megindításával egyidejűleg értesíteni kell:

a) az érintett ingatlan tulajdonosát;

b) a területen található közművek és egyéb létesítmények tulajdonosait;

c) az ingatlan fekvése szerinti települési és megyei (fővárosi) önkormányzatot;

d) az illetékes építésügyi hatóságot;

e) más jogszabály alapján is védett vagy védendő érték esetében a hatáskörrel rendelkező illetékes hatóságot;

f) a védetté nyilvánítás kezdeményezőjét;

g) az ingatlanügyi hatóságot;

h) a területileg illetékes múzeumot.

(2) A védelem alá vonni tervezett lelőhely régészeti védőövezetéhez tartozó ingatlanok tulajdonosait a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításáról a hatóság megkeresésére az érintett ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzat a helyben szokásos módon (hirdetmény útján) értesíti.

15. § (1) A régészeti lelőhelyeket a hatóság javaslatára a miniszter a településfejlesztésért és településrendezésért felelős miniszterrel, illetve természeti vagy védett természeti területen, továbbá védett természeti értékek esetében az építésügyért és a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben rendeletben nyilvánítja védetté.

(2) A védetté nyilvánító jogszabály tartalmazza:

a) a védetté nyilvánítás tényét,

b) a régészeti lelőhelyen található értékek megjelölését,

c) a védettség fokozatát,

d) a védetté nyilvánítás indokát,

e) a földrészlet és a régészeti védőövezet helyrajzi számát,

f) a hatóság engedélyéhez kötött tevékenységek körét és részletes feltételeit,

g) az állam elővásárlási jogára vonatkozó rendelkezést.

(3) A védett régészeti lelőhellyé nyilvánítás tényét az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyezni. A bejegyzésről a hatóság intézkedik.

16. § A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket a hatóság a gyűjtőterület szerinti megyei múzeum, a fővárosban a Budapesti Történeti Múzeum (a továbbiakban: illetékes múzeum) közreműködésével rendszeresen ellenőrzi.

Ideiglenes védetté nyilvánítás

17. § (1) A régészeti lelőhely jelentős károsodásának veszélye esetében, vagy ha a régészeti lelőhely védetté nyilvánítását kezdeményezték, a hatóság a területet örökségvédelmi érdekből fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható határozattal legfeljebb 90 napra védetté nyilváníthatja. Az ideiglenesen védetté nyilvánított lelőhelyekre a védetté nyilvánított lelőhelyekre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azzal, hogy a hatóság a határozatában korlátozhatja vagy felfüggesztheti, illetőleg megtilthatja a régészeti lelőhelyet veszélyeztető tevékenység folytatását.

(2) A hatóság az ideiglenes védettség időtartamát a mentő feltárás időtartamára egy alkalommal legfeljebb 90 nappal meghosszabbíthatja.

(3) Az ideiglenes védettség tárgyában hozott határozat hatályát veszti, ha a régészeti lelőhelyet a miniszter rendelettel védetté nyilvánítja.

A védettség megszüntetése

18. § (1) Fel kell oldani a terület védettségét, ha annak fenntartását régészeti szempontok a továbbiakban nem indokolják.

(2) A védettség megszüntetésére irányuló eljárásnál a védetté nyilvánításra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

A RÉGÉSZETI FELTÁRÁS

A régészeti feltárásra vonatkozó általános előírások

19. § (1) A földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal - beleértve az ásványi vagyon kitermelést is - (a továbbiakban: fejlesztések, beruházások) a régészeti lelőhelyeket - az e törvényben meghatározottak kivételével - el kell kerülni.

(2) A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. Amennyiben a feltáráson előkerülő régészeti leletek a helyszínen nem őrizhetők meg, azokat elsősorban a feltárást végző illetékes múzeumban vagy országos szakmúzeumban kell elhelyezni.

(3) A régészeti feltárások költségeit - a 10. § (1) bekezdésére figyelemmel - a mentő feltárások kivételével annak kell fedeznie, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált.

20. § (1) Régészeti feltárás - amennyiben jogszabály másképpen nem rendelkezik - feltárási engedély alapján végezhető. Az engedélyt a hatóság adja ki. A hatóság régészeti örökségvédelmi indokok alapján az engedélyt fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatóvá nyilváníthatja.

(2) Régészeti feltárást a területileg illetékes megyei múzeum (a fővárosban a Budapesti Történeti Múzeum), valamint a Magyar Nemzeti Múzeum és más régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, a régészeti tanszékkel rendelkező egyetemek és a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete végezhetnek. Az ország területén lévő régészeti lelőhely tudományos terv szerinti komplex feltárására a Magyar Nemzeti Múzeumnak elsőbbsége van.

(3) A hatóság a régészeti feltárásra vonatkozó engedélyét visszavonja, ha a jogszabályi és a feltárási engedélyben foglalt előírásokat megszegik.

A régészeti feltárások egyes formáira vonatkozó különleges előírások

Próbafeltárás

21. § A próbafeltárás célja a régészeti lelőhelyek jellegének, kiterjedésének, a veszélyeztető források és a megelőző feltárás mértékének meghatározása, a lelőhelyek védelmi fokozatának megállapítása és osztályozása.

Megelőző feltárás

22. § (1) Ha a régészeti lelőhely elkerülése a fejlesztések, beruházások költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a fejlesztés, beruházás másutt nem valósítható meg, a veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket előzetesen fel kell tárni (a továbbiakban: megelőző feltárás).

(2) A megelőző feltárás részeként a régészeti lelőhelyen - a hatóság eltérő rendelkezésének hiányában - próbafeltárást kell végezni. A régészeti érintettség mértékétől

függően - külön jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén - a hatóság régészeti megfigyelést írhat elő.

(3) A területileg illetékes megyei múzeum (a fővárosban a Budapesti Történeti Múzeum) és a beruházó a megelőző feltárásra vonatkozóan írásbeli szerződést köt. A feladatellátásba a területileg illetékes megyei múzeum a gyűjtőterületében érintett, megyei múzeumi szervezethez nem tartozó területi múzeumot kötelezően bevonja. A szerződésnek tartalmaznia kell a feltárás időtartamát és annak teljes költségét. A szerződés érvényességéhez a hatóság jóváhagyása szükséges. A szerződés jóváhagyására irányuló eljárásra a feltárási engedélyezés szabályait kell megfelelően alkalmazni. A feltárás engedélyezése egyben a szerződés jóváhagyását is jelenti. A szerződésre egyebekben a polgári jog szabályai az irányadóak.

23. § (1) A fejlesztések, beruházások tervezése során a megelőző feltárás teljes költségét, de legalább a teljes bekerülési költség 9 ezrelékét kell költség-előirányzatként biztosítani a feltárás fedezetére, így különösen a régészeti hatástanulmány, próbafeltárás, régészeti megfigyelés, dokumentálás, elsődleges leletkonzerválás, valamint az elsődleges leletfeldolgozás teljes és a leletelhelyezés rendkívüli költségeit. A feltárást végző intézmény köteles a tényleges felhasználásról elszámolni.

(2) A megelőző feltárásokkal kapcsolatban felmerült vitás szakmai kérdésekben a hatóság álláspontja az irányadó.

23/A. § A régészeti örökség védelme és a fejlesztések, beruházások hatékonyabb megvalósítása érdekében a régészeti lelőhelyen kívüli földmunka esetén a régészeti feltárásra a 22. § (3) bekezdésében foglalt követelmények szerinti szerződés köthető.

Mentő feltárás

24. § (1) A régészeti emlékek és leletek előkerülése esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére.

(2) Ha régészeti feltárás esetén kívül régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) köteles

a) a tevékenységet azonnal abbahagyni, és az illetékes múzeum nyilatkozatának kézhezvételéig szüneteltetni,

b) a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a jegyző vagy az illetékes múzeum, vagy a hatóság intézkedéséig gondoskodni.

(3) Az emléket vagy leletet az illetékes települési önkormányzat jegyzőjének haladéktalanul be kell jelenteni. E kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli.

(4) A jegyző a bejelentés alapján köteles az illetékes múzeumot és a tevékenység jellege szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságot haladéktalanul értesíteni.

(5) Az illetékes múzeum köteles a helyszínt, illetőleg a leleteket haladéktalanul megvizsgálni és a tevékenység folytatásának feltételeiről - a hozzá érkezett bejelentéstől számított - 24 órán belül írásban nyilatkozni, és a nyilatkozatot egyidejűleg a hatóságnak is megküldeni.

(6) A hatóság az illetékes múzeum nyilatkozatának megérkezését követően dönt a tevékenység folytatásának további feltételeiről.

(7) Ha a régészeti emlék vagy a lelet veszélyeztetése nélkül a tevékenység még részlegesen sem folytatható, a tevékenység jellege szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság köteles annak folytatását azonnali hatállyal megtiltani és legfeljebb 30 napra felfüggeszteni, és intézkedéséről a hatóságot értesíteni.

(8) A múzeum köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan - az elvárható ütemben - végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni. A mentő feltáráshoz feltárási engedély nem szükséges.

(9) Ha a mentő feltárást nem lehet 30 nap alatt elvégezni, a hatóság ideiglenesen védetté nyilváníthatja a földterületet.

25. § A mentő feltárást végző múzeum jogosult a leletmentésre fordított költségeinek megtérítésére, amennyiben az állam nem mond le javára a régészeti leletek tulajdonjogáról. A költségek iránti igényt a hatósághoz kell benyújtani.

26. § A korábban ismeretlen, régészeti nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhely, illetve lelet feltáráson kívüli felfedezője vagy bejelentője anyagi elismerésben részesíthető.

A LELŐHELYEK FELTÁRÁST KÖVETŐ VÉDELME

27. § (1) A feltárást végző köteles a feltárás során a régészeti örökség elemeinek őrzését biztosítani. A feltárás befejezésével egyidejűleg gondoskodni kell a régészeti örökség feltárt elemeinek megfelelő védelméről, állapotának stabilizálásáról és további fenntartásáról.

(2) Az állapotváltozással járó felmérési, vizsgálati, kutatási munkák elvégzését követően az eredeti állapotot vissza kell állítani, kivéve, ha a kutatást a régészeti emlék bemutatása követi.

(3) A régészeti emlékek megőrzéséről - a feltárás eredményének, a terület adottságainak, illetőleg a tervezett fejlesztés, beruházás műszaki tartalmának ismeretében - külön jogszabályban meghatározott esetekben a hatóság az (1) és (2) bekezdésben foglaltaktól eltérően is rendelkezhet.

2. Fejezet

MŰEMLÉKVÉDELEM

ÁLTALÁNOS FELADATOK

28. § A műemlékvédelem feladata:

a) a műemléki értékek felkutatása, tudományos kutatása, értékelése és számba vétele, dokumentálása, nyilvántartása, védetté nyilvánítása és a védendő műemléki területek meghatározása,

b) a műemlékek és környezetük fenntartása, helyreállítása, védelme, valamint eszmei értékükkel összhangban álló hasznosításuk biztosítása,

c) a műemléki szempontból védett területek fenntartását, fejlesztését és az értékvédelmét szolgáló kezelése összhangjának megteremtése,

d) tudományos alapkutatások és kutatások, oktatás, ismeretterjesztés.

VÉDETTÉ NYILVÁNÍTÁS

29. § (1) A műemléki értékek védetté nyilvánítása a hatóságnál kezdeményezhető.

(2) A védetté nyilvánítás előkészítését a hatóság folytatja le, ennek során értesíti:

a) a védelemre javasolt ingatlan tulajdonosát;

b) a területen található közművek és egyéb létesítmények tulajdonosait;

c) az ingatlan fekvése szerinti települési és megyei (fővárosi) önkormányzatot;

d) az illetékes építésügyi hatóságot;

e) más jogszabály alapján is védett vagy védendő érték esetében a hatáskörrel bíró illetékes hatóságot (pl. a természetvédelmi hatóságot);

f) a védetté nyilvánítás kezdeményezőjét.

(3) A védelem alá vonni tervezett műemléki jelentőségű területen és műemléki környezetben álló ingatlanok tulajdonosait a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításáról a hatóság megkeresésére az érintett ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzat a helyben szokásos módon (hirdetmény útján) értesíti.

Elővédelem

30. § (1) A hatóság az általa meghatározott műemléki értékeket elővédelem céljából listára veszi. A listára vételre a műemlékek e törvényben előírt tudományos felkutatási, feltárási, számbavételi kötelezettségének teljesítését szolgáló munkálatok alapján, az együttműködésre vonatkozó rendelkezések betartásával kerül sor.

(2) A hatóság a listára vételről határozatot hoz, amelyet megküld a 29. § (2) bekezdésében megjelölteknek.

(3) A listára vett műemléki értéken tervezett

a) építési engedélyköteles,

b) telekhasznosítási és telekalakítási célú, valamint

c) a hatóság a listára vételről szóló határozatában meghatározott

beavatkozást annak megkezdése előtt 90 nappal a hatóságnál be kell jelenteni.

(4) Azonnali beavatkozást igénylő helyzetekben, különösen az élet- és vagyonbiztonságot közvetlenül veszélyeztető esetekben, a beavatkozást a veszély elhárítását követően haladéktalanul be kell jelenteni.

(5) A hatóság a bejelentés alapján intézkedik a műemléki érték:

a) ideiglenes védelem alá helyezéséről, vagy

b) a listáról való törléséről.

A listára vételről, illetve a listáról való törlésről szóló határozat bírósági felülvizsgálatának nincs helye.

Az ideiglenes védettség

31. § (1) A hatóság:

a) a műemléki védelemre javasolt ingatlant (területet), illetve a listára vett műemléki értéket a védetté nyilvánítás előkészítésének megindításával egyidejűleg, vagy

b) ha a műemléki értéket megsemmisülés vagy értékeinek eltűnése fenyegeti,

soron kívül legfeljebb egyéves időtartamra ideiglenes védelem alá helyezheti, és a határozat fellebbezésre tekintet nélküli végrehajtását rendelheti el.

(2) Az ideiglenes védelem indokolt esetben egyszer és legfeljebb további egy évre meghosszabbítható.

(3) Az ideiglenes védelem alatt álló ingatlanokra - a 44. § (1) bekezdésének *b)* pontja és a 67. § (1) bekezdésének *a)* és *b)* pontjai, valamint a 68. § kivételével - a műemlékekre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

(4) Az ideiglenes védelem megszűnik a határozatban megjelölt időtartam elteltével, illetve a védetté nyilvánításról szóló rendelet hatálybalépésével.

(5) Ha a hatóság a védetté nyilvánítás előkészítése során megállapítja, hogy a védetté nyilvánítás nem indokolt, az ideiglenes védettséget meg kell szüntetni. Az ideiglenes védettség elrendeléséről és megszüntetéséről a 29. § (2) bekezdésében felsoroltakat értesíteni kell.

A védettség létrejötte

32. § A műemléki értékeket a miniszter a hatóság előterjesztése alapján rendeletben nyilvánítja védetté. A rendeletnek tartalmaznia kell:

a) a védetté nyilvánítás tényét,

b) a védetté nyilvánított műemléki értékeket, a védelem célját,

c) a védelem fajtáját (műemlék, védett műemléki terület),

d) az egyedileg védett ingatlanra (ingatlanrészre) vonatkozó, elővásárlási joggal kapcsolatos rendelkezést,

e) a műemléknek a műemlékvédelmi bírság szerinti számítási kategóriájába sorolását,

f) a műemlék ingatlan (ingatlanrész) és a műemléki terület meghatározását, az azonosításához szükséges helyrajzi adatokkal.

33. § Egyes jelentős történeti és kulturális értékű, illetve veszélyeztetett helyzetű műemlékek és műemlékegyüttesek fokozott védelmét biztosítani kell. Ezek közül az e törvény mellékletében egyedileg meghatározott műemlékeket, illetve műemlékegyütteseket kizárólagos állami tulajdonban kell tartani. Amennyiben tulajdonjoguk az ingatlan-nyilvántartásban nem az állam javára van bejegyezve, és az nem az ingatlan-nyilvántartás hiányosságának vagy jogszabálysértésnek az eredménye, a tulajdonjogot az állam javára meg kell szerezni.

34. § A műemléket, valamint indokolt esetben fontosabb megközelítési pontjain a védett területet a hatóság a jellemző adatokat ismertető „Műemlék" feliratú táblával jelöli meg.

A védettség megszüntetése

35. § (1) A védettség megszüntetésére akkor kerülhet sor, ha

a) a védetté nyilvánított műemlék megsemmisült, vagy

b) a műemléki jelentőségű terület, illetve a műemlék a védelem alapját képező értékeit helyreállíthatatlanul elvesztette,

c) a védelem tárgya a műemlék szakmai ismérveinek nem felel meg.

(2) A védettség megszüntetésére irányuló eljárásra a védetté nyilvánításra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

A MŰEMLÉKVÉDELEM SAJÁTOS TÁRGYAI

Történeti kertek

36. § (1) A történeti kert történeti vagy művészeti értékkel bíró, önállóan vagy más műemlékhez kapcsolódóan, illetve a történeti településszerkezet részeként megjelenő kertépítészeti alkotás, zöldfelület, illetőleg park.

(2) A kiemelkedő jelentőségű történeti kert műemlékké nyilvánítható.

(3) A történeti kertet lehetőleg eredeti rendeltetésének megfelelően, teljes eredeti területére kiterjedően kell védelem alá helyezni.

Temetők és temetkezési emlékhelyek

37. § (1) Műemléki védelemben kell részesíteni azokat a temetőket és temetkezési emlékhelyeket vagy a temetőknek azokat a részeit, amelyek műemléki értékei a magyar történelem, a vallás, a kultúra és művészet sajátos kifejezői, illetve emlékei.

(2) Műemléki védelemben részesíthető:

a) a temető egész területe;

b) a temető körülhatárolt területrésze;

c) a síremlék, síremlékcsoportok, sírépítmények;

d) a temető egyéb építménye, tartozéka, illetve eleme.

(3) Műemléki védelem alatt álló temető, temetkezési emlékhely, illetve azok részei felszámolására engedély nem adható.

Műemléki területek

38. § Történeti tájként kell műemléki védelemben részesíteni az ember és a természet együttes munkájának eredményeként létrejött olyan kulturális (történeti, műemléki, művészeti, tudományos, műszaki stb.) szempontból jelentős, részlegesen beépített területet, amely jellegzetessége, egységessége révén topográfiailag körülhatárolható egységet alkot.

39. § (1) Műemléki jelentőségű területként kell védeni a település azon részét, amelynek a jellegzetes, történelmileg kialakult szerkezete, beépítésének módja, összképe, a tájjal való kapcsolata, terei és utcaképei, építményeinek együttese összefüggő rendszert alkotva - műemléki védelemre érdemes módon - fejezi ki az azt létrehozó közösség építészeti kultúráját.

(2) Ha a települési önkormányzat rendeletével jóváhagyott helyi építési szabályzattal vagy szabályozási tervvel (a főváros esetében szabályozási kerettervvel) érintett terület utóbb válik műemléki jelentőségű területté, úgy a védettséget kihirdető miniszteri rendelet hatálybalépésétől számított 6 hónapon belül a helyi építési szabályzatban, szabályozási tervben (a főváros esetében szabályozási kerettervben) a védettség tartalmának megfelelő változtatásokat át kell vezetni.

40. § A védetté nyilvánított műemlékkel vagy műemléki jelentőségű területtel közvetlenül határos ingatlanok, a közterületrészek és a közterületrészekkel határos ingatlanok műemléki környezetnek minősülnek. A védetté nyilvánításról szóló rendelet sajátos viszonyok esetén ettől eltérően is kijelölheti a műemléki környezetet.

40/A. § A műemlékvédelem sajátos tárgyai körében védelem alatt álló valamennyi ingatlan esetében biztosítani kell az építészeti, városépítészeti, valamint egyéb környezeti, természeti értékek fenntartható használatát és a hagyományos tájhasználat megőrzését.

A MŰEMLÉKEK FENNTARTÁSA ÉS HASZNÁLATA

A műemlékek fenntartása

41. § (1) A műemlék fenntartásáról, jó karban tartásáról a műemlék tulajdonosa, vagyonkezelője, illetve a tulajdonosi jogok gyakorlója, továbbá az egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló 1991. évi XXXIII. törvényben meghatározott ingyenes használója (a továbbiakban együtt: tulajdonos) e törvény szerint köteles gondoskodni.

(2) A műemlékeket épségben, jellegük megváltoztatása nélkül kell fenntartani. A fenntartási, jó karban tartási kötelezettség a műemlékek esetében a rendeltetésszerű használathoz szükséges műszaki állapot fenntartásán túlmenően kiterjed az azok sajátos értékeit képező építészeti, képző- és iparművészeti, valamint kertépítészeti alkotórészeire és tartozékaira, felszerelési tárgyaira.

42. § (1) Ha a műemlék tulajdonosának személye, lakóhelye, tartózkodási helye ismeretlen, a műemlék fenntartásáról - a tulajdonos költségére - a hatóság gondoskodik.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltakat kell alkalmazni akkor is, ha a műemléki védettség alatt álló ingatlan tulajdonjogával összefüggésben per van folyamatban, és e miatt a műemléket érintő, halaszthatatlan munkálatok elvégzése késedelemmel járhat.

A műemlékek használata

43. § (1) A műemlékeket a műemléki értékükhöz, jellegükhöz, történelmi jelentőségükhöz méltóan, a védett értékek veszélyeztetését kizáró módon kell használni, illetve hasznosítani.

(2) A műemlékek helyreállítása és használata során törekedni kell a történetileg összetartozó ingatlanokat, ingatlanrészeket egyesítő megoldásokra, továbbá a korábban - az eredeti műemléki érték csorbításával - eltávolított, fellelhető és azonosítható alkotórészek, tartozékok és berendezési tárgyak visszahelyezésére.

(3) A műemléki környezet területén minden változtatást, beavatkozást a műemlék városképi, illetőleg tájképi megjelenésének és értékei érvényesülésének kell alárendelni.

44. § (1) Műemlék bármely jogcímen való átruházásához, megterheléséhez, továbbá a vagyonkezelő kijelöléséhez vagy megváltoztatásához, illetve bármely jogügylethez,

amelynek következtében az állam vagy önkormányzat tulajdonjoga megszűnik a műemlék felett

a) a miniszter jóváhagyása szükséges, ha a műemlék az állam tulajdonában van;

b) a hatóság jóváhagyása szükséges, ha a műemlék az egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló 1991. évi XXXIII. törvény alapján került önkormányzati tulajdonba, kivéve ha a hatóság a társasházzá alakításhoz korábban hozzájárult.

(2) A hatóság jóváhagyása szükséges:

a) műemlék épület társasházzá alakításához;

b) műemlék ingatlant terhelő használati (szolgalmi) jog alapításához.

(3) Jóváhagyás hiányában a jogügylet érvénytelen.

(4) Amennyiben a műemlék - az egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adásáról szóló 1991. évi XXXIII. törvény alapján - az állami tulajdon fenntartása mellett az önkormányzat ingyenes használatába került, a fenti törvény 27. § (4) bekezdésében foglalt körülmények megváltozása, illetve az ott megadott feltételek nem teljesítése esetén a miniszter - a hatóság vagy az állami tulajdonú műemlékek kezelésére kijelölt központi szervezet kezdeményezése alapján - jogosult az ingyenes használati jog felülvizsgálatára, illetve megvonására.

45. § (1) A műemlék egésze nem bontható le.

(2) A műemlék részleges bontása akkor engedélyezhető, ha

a) a műemlék egyes részeinek, illetőleg szerkezeti elemeinek megmentése céljából szükséges,

b) a műemlék helyreállításával kapcsolatban korábbi és jelentős építési korszak maradványának bemutatását, vagy a műemlék hiteles állapotát eltorzító idegen részek eltávolítását, illetve a műszaki állagbiztosítás vagy életveszély-elhárítás érdekében szükséges elkerülhetetlen beavatkozásokat célozza, vagy

c) műemléken vagy műemléki területen utólag létesített, műemléki értékkel nem bíró építmény eltávolítását, vagy terepszint megváltoztatását célozza,

d) a beavatkozás a műemlék használata érdekében, a védetté nyilvánítást megalapozó műemléki értékek sérelme nélkül megvalósítható.

(3) Műemlék ingatlanon telekalakítás - külön jogszabályban meghatározottak szerint - akkor engedélyezhető, ha azzal a védett érték nem sérül.

3. Fejezet

A KULTURÁLIS JAVAK VÉDELMÉRE VONATKOZÓ RENDELKEZÉSEK

Általános védelem

46. § E törvény alapján a muzeális intézményekben, a levéltárakban, a közgyűjteményként működő kép- és hangarchívumokban - valamint a könyvtárakban muzeális dokumentumként - őrzött kulturális javak védettnek minősülnek.

46/A. § A 46. §-ban meghatározott kulturális javak védelmét szolgáló tevékenységekre, kezelési és nyilvántartási feladatokra, azok ágazati, valamint szakfelügyeletére külön jogszabályok vonatkoznak.

A kulturális javak védetté nyilvánítása

47. § (1) A kulturális örökség - a 46. § hatálya alá nem tartozó - pótolhatatlan és kiemelkedő jelentőségű javait, gyűjteményeit, azok megőrzése érdekében a hatóság védetté nyilvánítja.

(2) Nem lehet védetté nyilvánítani az

a) alkotójuk tulajdonában levő,

b) az országba visszaviteli kötelezettséggel behozott, valamint

c) az Ltv. 33. §-ának (2) bekezdésében felsorolt,

d) 50 évnél nem régebben az ország területére került, magyar kultúrtörténeti vonatkozással nem rendelkező

kulturális javakat.

48. § (1) A kulturális javak védetté nyilvánítására irányuló eljárás hivatalból indul.

(2) Az eljárás alá vont kulturális javak e törvény erejénél fogva ideiglenesen védettek, rájuk a védetté nyilvánított kulturális javakra vonatkozó előírásokat kell alkalmazni. Az ideiglenes védettség az eljárás jogerős befejezéséig áll fenn.

49. § A védetté nyilvánító határozat tartalmazza:

a) a védetté nyilvánított kulturális javak azonosításra alkalmas leírását, védetté nyilvánított gyűjtemény esetén a tárgyak leltárjegyzékét;

b) a tulajdonos nevét és címét;

c) a védetté nyilvánított kulturális javak, gyűjtemények őrzésének helyét;

d) a védettséggel kapcsolatban a védetté nyilvánított kulturális javak (gyűjtemény) elhelyezésével, őrzésével és kezelésével kapcsolatos feltételeket;

e) a kulturális javak örökségvédelmi bírságolási kategóriába történő besorolását.

Védetté nyilvánított kulturális javak védettségének megszüntetése

50. § A hatóság a kulturális javak védettségét megszünteti, ha

a) a védetté nyilvánítás indokai nem állnak fenn;

b) a védett gyűjteményből vagy tárgyegyüttesből kikerült tárgy egyedi jelentősége a védettség fenntartását nem indokolja;

c) a tárgy megsemmisült.

A védetté nyilvánított kulturális javakkal kapcsolatos különleges előírások

51. § (1) Védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonjogát átruházni csak írásbeli szerződés alapján lehet.

(2) Védetté nyilvánított gyűjteményhez tartozó tárgy vagy védetté nyilvánított tárgyegyüttes bármely darabjának elidegenítéséhez vagy őrzési helyének 90 napot meghaladó megváltoztatásához a hatóság előzetes hozzájárulása szükséges.

(3) Védetté nyilvánított kulturális javak feletti rendelkezési jog bírósági vagy közigazgatási hatósági eljárás során elrendelt korlátozásáról a bíróság vagy a közigazgatási hatóság a hatóságot értesíti. A tárgy tulajdonjogát érintő egyéb körülményekről a hatóságot értesíteni kell.

(4) Ellenérték mellett történő tulajdonátruházás esetén az államot elővásárlási jog illeti meg. Az állam elővásárlási jogát a hatóságon keresztül gyakorolja.

52. § (1) A védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonosa (birtokosa) köteles a javakat épségben fenntartani, őrzésükről, szakszerű kezelésükről és megóvásukról gondoskodni.

(2) A védetté nyilvánított kulturális javakat és a védetté nyilvánító határozatban foglaltak betartását a hatóság a helyszíni ellenőrzés keretében jogosult ellenőrizni.

(3) A védetté nyilvánított kulturális javakkal kapcsolatos - a 49. § *b), c)* pontjában meghatározott - adatokban bekövetkezett változásokat a tulajdonos (birtokos) haladéktalanul, de legkésőbb a tudomására jutástól számított 8 napon belül köteles bejelenteni a hatóságnak.

(4) A védetté nyilvánított kulturális javak kereskedelmi forgalomban - így különösen árverésen - történő átruházása esetén a (3) bekezdés szerinti bejelentésre a kereskedő és a

tulajdonos is köteles. Ez a rendelkezés irányadó abban az esetben is, ha a védettség ténye később jut a tulajdonos (birtokos) tudomására.

53. § A védetté nyilvánított kulturális javak tulajdonosait kötelezettségeikre tekintettel a külön jogszabályban meghatározott támogatások és kedvezmények illetik meg.

A kulturális javak külföldre történő kivitele

54. § (1) A kulturális javakat - ha az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa másképp nem rendelkezik - az e törvényben meghatározottak szerint lehet az ország területéről kivinni.

(2) A kulturális javak kivitelére vonatkozó eljárás részletes szabályait külön jogszabály határozza meg.

Védett kulturális javak kivitele

55. § (1) A védetté nyilvánított vagy az e törvény alapján védett kulturális javak a hatóság engedélyével vihetők ki az országból.

(2) A kiviteli engedély iránti kérelem előterjesztésére a tárgy tulajdonosa vagy vagyonkezelője jogosult.

(3) A hatóság a kiviteli engedély iránti kérelmet elutasítja, ha

a) a kivitel veszélyezteti a kulturális érdekeket vagy a tárgy biztonságát;

b) a kivitellel érintett tárgyra nem vonatkozik állami garanciavállalás, biztosítási szerződés vagy ezeknek megfelelő egyéb kötelezettségvállalás;

c) külön jogszabályban meghatározott tárgyak esetén a miniszter a kivitelhez nem adja hozzájárulását.

(4) Kiviteli engedély határozott időre, legfeljebb a kivitellel érintett tárgyra vonatkozó állami garancia, biztosítási szerződés vagy ezeknek megfelelő egyéb kötelezettségvállalás időtartamára adható.

Nem védett kulturális javak kivitele

56. § (1) Az 55. § hatálya alá nem tartozó, de a kérelem benyújtásának időpontjában legalább ötvenéves kulturális javak - a 47. § (2) bekezdésében megjelöltek kivételével - a hatóság engedélye alapján, műtárgykísérő igazolással vihetők ki az országból.

(2) A hatóság a kivitel jogszerűségéről az engedélyező határozattal egyidejűleg - átruházható - műtárgykísérő igazolást állít ki, amely tartalmazza a műtárgy azonosításához szükséges adatokat.

(3) A kiviteli engedély, illetve a műtárgykísérő igazolás határozatlan időre vagy egytől tíz évig terjedő határozott időre szólhat.

(4) A hatóság a kiviteli engedélyt visszavonja és a műtárgykísérő igazolást érvénytelenné nyilvánítja, ha a tárgy

a) lopott,

b) védett gyűjteményből vagy tárgyegyüttesből jogellenesen került ki,

c) jogellenesen került Magyarországra.

57. § (1) Az 55. és 56. § hatálya alá nem tartozó kulturális javak a hatóság engedélye nélkül vihetők ki az országból.

(2) A hatóság kérelemre a kivitel jogszerűségéről az 56. § (1) bekezdése szerinti műtárgykísérő igazolást ad ki.

58. § A hatóság a kiviteli engedély alapjául szolgáló, a kérelemnek helyt adó határozatot kulturális örökségvédelmi okból fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatóvá nyilváníthatja.

Végleges kiviteli engedély

59-61. §

A kulturális javak feldolgozására vonatkozó korlátozás

61/A. § Kulturális javakat fémkereskedő fémkereskedelmi tevékenység céljából kizárólag a hatóságnak az átvett tárgyakat egyedileg megjelölő engedélyével vehet át.

III. Rész

A HATÓSÁG FELADATAI

62. § A hatóság feladata a kulturális örökség elemei megőrzésének, fenntartható használatának elősegítése és támogatása. Ennek érdekében ellátja:

a) a jogszabályban meghatározott hatósági feladatokat;

b) az örökségvédelmi felügyeleti feladatokat;

c) az e törvényben meghatározott tudományos feladatokat illetőleg azok koordinálását; valamint

d) egyéb, hatáskörébe utalt feladatokat.

63. § (1)

(2) A hatóság engedélyezi a következő, egyébként építési vagy más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenységeket:

a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken végzendő, 30 cm mélységet meghaladó földmunkával járó, illetőleg a terület jellegét veszélyeztető, befolyásoló változtatás;

b) régészeti lelőhelyen 30 cm mélységet meghaladó tereprendezési munkák;

c) a védetté nyilvánított kulturális örökségi elem jellegét és megjelenését érintő munkák, tevékenységek;

d) reklámok műemléken történő elhelyezése;

e) a műemlék falfelületeinek vagy szerkezeteinek, továbbá alkotórészeinek és tartozékainak tudományos vagy műszaki célú kutatására, feltárására irányuló munkák;

f) a műemlék funkciójának, használati módjának megváltoztatása;

g) műemlékhez tartozó ingatlanterületen fa kivágása, telepítése, tereprendezés;

h) műemlék egyes részeinek, illetve szerkezeti elemeinek elmozdítása, illetőleg szabadtéri múzeum keretében készülő rekonstrukcióba történő beépítése;

i) a műemlékekkel és a védetté nyilvánított kulturális javakkal kapcsolatos megóvási (konzerválási), restaurálási vagy átalakítási munkák;

j) a műemlék jellegét és megjelenését befolyásoló fényforrás elhelyezése, illetve üzemeltetése;

k) e törvényben meghatározott egyéb esetek.

(3) Műemlékvédelmi érdekből a hatóság a műemlék felújítási, helyreállítási munkáinak engedélyezése során az országos építésügyi szabályoktól és a kötelezően alkalmazandó nemzeti szabványoktól eltérhet. Az eltérés akkor engedélyezhető, ha az alkalmazandó megoldás az élet- és vagyonbiztonság követelményeinek megfelel, vagy mindkettő más módon biztosítható.

(4)

(5) A hatóság az örökségvédelmi felügyelet keretében

a) figyelemmel kíséri a kulturális örökség elemei állapotát, valamint megfelelő használatát;

b) a fenntartható, integrált szemléletű védelmet elősegítő tevékenységet végez;

c) elősegíti az örökségvédelem érdekeit érintő szakmai és társadalmi együttműködést.

(6) A hatóság tudományos feladatainak körében gondoskodik

a) a műemlékek tudományos kutatásáról,

b) az örökségvédelmi tevékenységet megalapozó tudományos-kutatói közreműködésről,

c) szakmai gyűjteményeinek, adattárainak fenntartásáról, kezeléséről.

64. § A hatóság a kulturális örökségvédelem körében

a) ellátja a Magyarországról jogtalanul kivitt, vagy ilyen módon behozott kulturális javak visszakövetelésével, illetőleg visszaadásával kapcsolatos teendőket, kivéve a Kulturális Javak Visszaszolgáltatásának Bizottsága feladatkörébe utalt ügyeket;

b) részt vesz a jogtalanul eltulajdonított kulturális javak nemzetközi információcseréjében, és ellátja az ezzel kapcsolatos feladatokat;

c) gyakorolja az állam e törvényben, vagy e törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabályban meghatározott elővásárlási jogát;

d) vita esetén dönt arról, hogy valamely tárgy vagy jelenség a kulturális örökség körébe tartozik-e;

e) a természetvédelmi őrszolgálat közreműködésével gondoskodik a régészeti örökség védelmével kapcsolatos feladatokról;

f) ellátja a miniszter által - eseti vagy állandó jelleggel - meghatározott egyéb feladatokat.

Előzetes nyilatkozat

65. § (1) A hatóság hatósági engedélyéhez kötött tevékenységek esetén - kérelemre - köteles a kérelmező által megjelölt munkák vagy tevékenységek engedélyezésével kapcsolatos feltételekről nyilatkozni (a továbbiakban: előzetes nyilatkozat).

(2) Ha az előzetes nyilatkozat alapjául szolgáló körülmények lényegesen nem változtak, az egy éven belül induló engedélyezési eljárás során a hatóság az előzetes nyilatkozatához kötve van.

Örökségvédelmi hatástanulmány

66. § (1) Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település fejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Amennyiben a fejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni. Nem kell örökségvédelmi hatástanulmányt készíteni, ha az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 9. § (2) bekezdése szerinti véleményezési eljárásban az illetékes államigazgatási szerv véleménye szerint a rendezés alá vont terület örökségvédelmi szempontból nem érintett.

(2)

Hatósági kötelezés

67. § (1) A védett kulturális örökségi elem vonatkozásában a hatóság:

a) az építésügyi hatósági jogkörébe tartozó szabálytalanság esetén - ha jogszabály eltérően nem rendelkezik - az Érv. és az annak végrehajtásáról rendelkező egyéb jogszabályok alapján jár el;

b) az örökségvédelem szabályainak megsértése esetén műemlékek, régészeti lelőhelyek és védetté nyilvánított kulturális javak vonatkozásában elrendelheti a beavatkozást megelőző állapot helyreállítását, a jóváhagyott (engedélyezett) terveknek megfelelő állapot kialakítását; a jó karbantartásra, valamint a fenntartható használatra vonatkozó kötelezettség teljesítését, illetve a méltatlan használat megszüntetését;

c) műemlékek, régészeti lelőhelyek és védetté nyilvánított kulturális javak károsítása, veszélyeztetése esetén jogosult a tevékenységet leállítani, és az ilyen magatartás tanúsítóját e tevékenység folytatásától eltiltani.

(2) A hatóság az (1) bekezdésben meghatározott kötelezettségek teljesítésére a tulajdonost, vagyonkezelőt, használót vagy az építtetőt, kivitelezőt kötelezheti.

(3) Amennyiben a kötelezett a hatósági kötelezésben foglaltaknak nem tesz eleget és ezzel a védett kulturális örökség veszélybe kerül, a hatóság örökségvédelmi bírság kiszabásáról intézkedik és

a) a munkákat a kötelezett helyett annak költségére és felelősségére elvégeztetheti;

b) kezdeményezheti ingatlan esetében az állami tulajdonba vételt (vásárlással vagy szükség szerint kisajátítással);

c) elrendelheti a védetté nyilvánított kulturális javak közgyűjteményben történő ideiglenes elhelyezését; vagy

d) kezdeményezheti a vagyonkezelői szerződés felülvizsgálatát, illetve a használati jog megszüntetését.

(4) A jogerős és végrehajtható határozatban megállapított követelés biztosítékául a Magyar Államot a védett kulturális örökségi elemen jelzálogjog, valamint elidegenítési és terhelési tilalom illeti meg.

(5) A hatóság által elvégeztetett munka költsége adók módjára behajtandó köztartozásnak minősül.

68. § (1) A hatóság kulturális örökségvédelmi érdekből elrendelheti:

a) a védetté nyilvánított kulturális örökséghez tartozó javak felülvizsgálatát, felújítását, helyreállítását;

b) olyan munkálatok elvégzését, amelyek a műemlék vagy a védetté nyilvánított kulturális örökség történeti állapotának vagy korábbi történeti állapota meghatározott elemeinek feltárására, helyreállítására és bemutatására irányulnak.

(2) A hatóságot terheli az (1) bekezdés alapján elrendelt munkálatok örökségvédelmi többletköltsége.

A tűrési kötelezettség

69. § (1) A védett kulturális örökség tulajdonosa, vagyonkezelője, használója tűrni köteles a hatóság által elrendelt vagy engedélyezett munkálatokat.

(2) Az elrendelt munkák csak a feltétlenül szükséges mértékben akadályozhatják tartósan a kulturális örökséghez tartozó javak rendeltetésszerű használatát.

70. § A kulturális örökség állapotának megőrzése érdekében az állagvédelemhez szükséges átlagos mértéket meg nem haladó jogszerűen előírt korlátozás, tilalom vagy kötelezés kártalanítási igényt nem keletkeztet.

Nyilvántartások

71. § A hatóság központi hatósági nyilvántartást vezet:

a) a régészeti lelőhelyekről;

b) a régészeti feltárási engedélyekről;

c) a műemlékekről, ennek keretén belül a listára felvett műemléki értékekről;

d) a védetté nyilvánított kulturális javakról;

e) a kiviteli engedélyekről és igazolásokról;

f) a jogtalanul eltulajdonított, eltűnt védett kulturális örökségi elemekről, valamint a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról szóló 2001. évi LXXX. törvény 2. § 1. pontjában meghatározott kulturális javakról, valamint

g) az *a-f)* pontokban meghatározottakkal összefüggő, a kulturális örökség szempontjából fontos adatokról.

72. § (1) A hatósági nyilvántartás nyilvános, és közhitelesen tanúsítja a benne szereplő kulturális örökség elemeinek védettségét. A kulturális örökség védelme érdekében a

hatóság a nyilvántartás egyes adataihoz való hozzáférést miniszteri rendelet alapján korlátozhatja.

(2) A nyilvántartás a kulturális örökség elemeinek azonosításához szükséges adatokat és tényeket tartalmazza.

(3) A hatóság a nyilvántartással kapcsolatos adatfeldolgozási feladatok ellátásával csak államigazgatási szervet vagy kizárólagos állami tulajdonú gazdálkodó szervezetet bízhat meg.

73. § A védetté nyilvánított kulturális javak esetében a nyilvántartás tartalmazza:

a) a tárgy részletes leírását, valamint az azonosítását lehetővé tévő egyéb adatokat;

b) a tárgy tulajdonosának és birtokosának természetes személyazonosító adatait, valamint lakcímét;

c) a tulajdonszerzés idejét és módját;

d) a tárgy - állandó, illetve ideiglenes - őrzési helyét;

e) a külön jogszabályban meghatározott egyéb adatokat.

74. § A régészeti, illetve a műemléki védettség tényének fennállását és jellegét az ingatlan-nyilvántartásban is fel kell tüntetni. A bejegyzés elmaradása a védettség fennállásának tényét nem érinti.

A hatósági eljárások szabályai

75. § (1)

(2)

(3) Az ügyintézési határidő:

a) ha a hatóság építésügyi hatósági jogkörben, továbbá kulturális javak védetté nyilvánításában jár el, három hónap;

b) az előzetes nyilatkozat, előzetes szakhatósági állásfoglalás, valamint ha a hatóság műemlékhez kapcsolódó örökségvédelmi hatósági jogkörében jár el, két hónap;

c)

d) a 30. § (5) bekezdésében meghatározott esetben a bejelentést követő naptól számított negyvenöt nap;

e)

f) a hiánypótlási felhívás és a hatósági bizonyítvány kiadása esetén tizenöt nap.

75/A. § (1) Ha jogszabály kulturális örökség védelmével kapcsolatos szakkérdésben szakértő igénybevételét írja elő, vagy szakértő igénybevételéhez jogkövetkezményt állapít meg, szakértőként kizárólag az a személy vehető igénybe, valamint a jogszabályban meghatározott jogkövetkezmények csak annak a szakértőnek az igénybevételéhez fűződnek, aki büntetlen előéletű, nem áll kulturális örökség védelmével kapcsolatos szakterületen végezhető tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, rendelkezik a miniszter rendeletében meghatározott szakmai képesítéssel, és megfelel az ott meghatározott egyéb feltételeknek.

(2) Aki az (1) bekezdés szerinti szakértői tevékenységet kíván folytatni, köteles az erre irányuló szándékát a miniszternek bejelenteni. A bejelentésben meg kell jelölni a bejelentő természetes személyazonosító adatait.

(3) A miniszter a szakértői tevékenység végzésére jogosult, (2) bekezdés szerinti bejelentést tevő személyekről nyilvántartást vezet, amely tartalmazza a szakértői tevékenység végzésére jogosult személy természetes személyazonosító adatait. A nyilvántartásból kizárólag a szakértői tevékenység végzésére való jogosultság igazolása céljából szolgáltatható adat.

75/B. § (1) A szakértői tevékenységet folytatni kívánó kérelmező a névjegyzékbe való felvételt megelőzően

a) hatósági bizonyítvánnyal igazolja, hogy büntetlen előéletű, és nem áll kulturális örökség védelmével kapcsolatos szakterületen végezhető tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, vagy

b) kéri, hogy az arra vonatkozó adatokat, amely szerint büntetlen előéletű, és nem áll kulturális örökség védelmével kapcsolatos szakterületen végezhető tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, a bűnügyi nyilvántartó szerv a miniszter részére - annak a névjegyzékbe való felvétel elbírálása céljából benyújtott adatigénylése alapján - továbbítsa.

(2) Az (1) bekezdés *b)* pontjában meghatározott adatigénylés során a miniszter arra vonatkozóan igényelhet adatot a bűnügyi nyilvántartó szervtől, hogy a névjegyzékbe való felvételét kérelmező személy büntetlen előéletű, és nem áll kulturális örökség védelmével kapcsolatos szakterületen végezhető tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt.

(3) A miniszter hatósági ellenőrzés keretében ellenőrzi azt is, hogy a szakértői tevékenység végzésére jogosult személy büntetlen előéletű, és nem áll kulturális örökség védelmével kapcsolatos szakterületen végezhető tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt. A hatósági ellenőrzést folytató miniszter adatot igényelhet a bűnügyi nyilvántartási rendszerből. Az adatigénylés kizárólag arra irányulhat, hogy a szakértő büntetlen előéletű-e, valamint a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szakterületen végezhető tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt áll-e.

(4) A miniszter annak igazolása céljából, hogy büntetlen előéletű, és nem áll kulturális örökség védelmével kapcsolatos szakterületen végezhető tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, kezeli

a) a szakértői tevékenységet folytatni kívánó kérelmező,

b) szakértői tevékenység végzésére jogosult személy

azon személyes adatait, amelyeket az e célból a bűnügyi nyilvántartó szerv által kiállított hatósági bizonyítvány tartalmaz.

(5) A (4) bekezdésben meghatározott személyes adatokat a miniszter

a) a névjegyzékbe való felvétel iránti eljárás jogerős befejezéséig vagy

b) a névjegyzékbe való felvétel esetén a hatósági ellenőrzés időtartamára vagy a névjegyzékből való törlésre irányuló eljárásban az eljárás jogerős befejezéséig

kezeli.

A kulturális örökség elemeinek hozzáférhetővé tétele

76. § (1) A védett kulturális örökség tulajdonosai kötelesek a hatóságnak - előzetes egyeztetés alapján - lehetővé tenni az örökség egészének vagy meghatározott részének tanulmányozását, megtekintését, dokumentálását.

(2) Indokolt esetben műemlékek és a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek nagyközönség által történő látogatásának időpontját és módját a hatóság úgy köteles meghatározni, hogy az a tulajdonost (használót) az ingatlan rendeltetésszerű használatában vagy méltánylást érdemlő életviszonyaiban ne zavarja, kárt ne okozzon.

77. § (1) Régészeti parkot, illetve régészeti bemutatóhelyet csak régészeti emlékek bemutatására lehet létesíteni.

(2) A régészeti parkok és bemutatóhelyek működésére vonatkozóan a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény muzeális intézményekre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.

78. § A hatóság élet-, illetve vagyonbiztonság, továbbá a védett érték megóvása érdekében megtilthatja, korlátozhatja, vagy előzetes engedélyhez kötheti a látogatást, megtekintést.

79. § A védetté nyilvánított kulturális javakat hozzáférhetővé kell tenni a nyilvánosság és a kutatás számára. Ennek érdekében a hatóság kötelezheti a tulajdonost, hogy a védetté nyilvánított javakat kiállítás, illetve tudományos kutatás céljára közgyűjtemények számára rendelkezésre bocsássa. A tulajdonos érdekeinek figyelembevételével a kulturális javak átadásának időpontjáról, időtartamáról és feltételeiről a közgyűjtemény a tulajdonossal megállapodást köt.

80. § A kulturális örökség hozzáférhetővé tételénél törekedni kell a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének megvalósítására.

Az örökségvédelem pénzügyi eszközeinek felhasználása

80/A. § (1) Az örökségvédelem pénzügyi eszközei lehetnek különösen:

a) a központi költségvetés örökségvédelmi célokat szolgáló előirányzatai;

b) a helyi önkormányzatok örökségvédelmi célokra fordított pénzeszközei;

c) az örökségvédelmi bírságból befolyt bevételek;

d) egyéb pénzügyi eszközök, így

da) adókedvezmények,

db) illetékkedvezmények.

(2) Az (1) bekezdés *da)* és *db)* pontjai szerinti kedvezmények mindenkori mértékéről, érvényesítésük feltételeiről és módjáról külön törvények rendelkeznek.

81. § A kulturális örökség védelmével kapcsolatos költségvetési pénzeszközöket a miniszter által felügyelt és más érintett költségvetési fejezeten belül az alábbi feladatok költségeire figyelemmel kell meghatározni:

a) a régészeti területek állagvédelme, a mentő feltárások támogatása;

b) a kulturális örökség védett, illetve védetté nyilvánított elemei tulajdonosának (vagyonkezelőjének, használójának) támogatása;

c) a hatóság által a tulajdonosok helyett elvégzett munkák;

d) kisajátítás;

e) állami elővásárlás;

f) kártalanítás;

g) a régészeti emlék vagy lelet felfedezőjének jutalmazása;

h) műemléki helyreállítása;

i) a műemlékek fennmaradását és méltó hasznosítását is szolgáló helyi önkormányzati fejlesztési programok;

j) a műemléki többletköltség;

k) a határon túli magyar vonatkozású kulturális örökséggel kapcsolatos feladatok;

l) nyilvántartási feladatok;

m) a hatóság által e törvény 21. § alapján végzett próbafeltárások finanszírozása;

n) örökségvédelmi érdekű tudományos kutatási feladatok ellátására és szervezésére;

o) örökségvédelemmel kapcsolatos ismeretterjesztési és képzési feladatok ellátására;

p) e törvényben meghatározott világörökségi és egyéb örökségvédelmi feladatok, beleértve a szabályozási tervek 39. § (2) bekezdése szerinti módosításának költségeit.

Örökségvédelmi bírság

82. § (1) Azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki (amely) az e törvényben engedélyhez kötött tevékenységet engedély nélkül vagy attól eltérő módon végzi, illetve a védetté nyilvánított, vagy e törvény erejénél fogva védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti, vagy megrongálja, illetve a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti,

örökségvédelmi bírsággal (a továbbiakban: bírság) kell sújtani. Az örökségvédelmi bírság kiszabása nem mentesít egyéb, építésügyi eljárásban kiszabható bírság alól.

(2) Bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.

(3) A bírságot a hatóság szabja ki.

(4) A bírság összegének megállapításánál mérlegelni kell:

a) a kulturális örökség elemének történeti, eszmei jelentőségét és egyediségét,

b) az okozott kár nagyságát.

83. § A bírság kiszabásának nincs helye,

a) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a hatóság tudomására jutásától számítva egy év, vagy

b) ha az annak alapjául szolgáló magatartásnak, illetve cselekménynek a befejezésétől tíz év eltelt.

84. § A meg nem fizetett bírság adók módjára behajtható köztartozásnak minősül. A bírságot kulturális örökségvédelmi célokra kell fordítani.

85. § A bírságolásra vonatkozó részletes szabályokat, valamint a bírság megállapításának alapjául szolgáló értékhatárokat és a bírság legmagasabb összegét a Kormány rendeletben határozza meg.

Elővásárlási jog

86. § (1) A kulturális örökség védetté nyilvánított elemeire a Magyar Államot a 37-40. § kivételével elővásárlási jog illeti meg

a) ingatlanok esetében akkor, ha ezt a védetté nyilvánító, illetőleg a védettséget módosító rendelet kimondja. Amennyiben a műemlékekre több elővásárlási jog áll fenn, első helyen az államot, második helyen az ingatlant kezelő (vagy ingyenesen használó) önkormányzatot, harmadik helyen az ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzatot illeti meg az elővásárlási jog;

b) védetté nyilvánított kulturális javak ellenérték mellett történő tulajdonátruházása esetében.

(2) Az elővásárlási jog ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzése érdekében a hatóság megkeresi az ingatlanügyi hatóságot.

(3) Az állam elővásárlási jogát a hatóság gyakorolja.

(4) Az 1998. január 1-je előtt hatályos jogszabályok alapján műemlék, műemlék jellegű, városképi jelentőségű kategóriában védett ingatlanok tekintetében első helyen az államot, második helyen a feladatot ellátó helyi önkormányzatot, ennek hiányában az ingatlan fekvése szerinti települési önkormányzatot - fővárosban lévő ingatlan esetén a fővárosi és kerületi önkormányzatot megegyezésük szerint - elővásárlási jog illeti meg. Egyházi közösség (pl. szerzetesrend) működését biztosító, illetve hitéleti, oktatási, nevelési, egészségügyi, szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi, továbbá kulturális célú, az egyház használatában lévő műemlék épület esetében a települési önkormányzat helyett második helyen a használót illeti e jog.

Kisajátítás örökségvédelmi érdekből

87. § Kulturális örökségvédelmi célok érdekében történő kisajátítási eljárás során a kulturális örökségvédelmi hatóság a kisajátítást kérő.

Európai jogszabályokhoz közelítés

88. §

IV. Rész

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

Hatálybalépés

89. § (1) Ez a törvény - a (2) bekezdésben meghatározott kivétellel - a kihirdetését követő 90. napon lép hatályba, rendelkezéseit a hatálybalépése után indított eljárásokra kell alkalmazni.

(2) A *melléklet* e törvény kihirdetése napján lép hatályba.

Átmeneti rendelkezések

90. § Az e törvény hatálybalépése előtt védetté nyilvánított műemlékek és műemléki jelentőségű területek környezete a törvény alapján műemléki környezetnek minősül, kivéve, ha azt a korábbi védetté nyilvánító döntés más területnagyságra állapította meg.

91. § E törvény nem érinti a kulturális örökség elemeinek a korábbi jogszabályok alapján megállapított védettségét.

92. §

Felhatalmazások

93. § (1) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben:

a) szabályozza az örökségvédelmi bírsággal kapcsolatos részletes szabályokat, a bírság legmagasabb összegét, valamint a bírság megállapításának alapjául szolgáló értékhatárokat;

b) jelölje ki a kulturális örökségvédelmi hatóságot vagy hatóságokat, és állapítsa meg az azok eljárására vonatkozó általános szabályokat;

c) szabályozza a kulturális örökség hozzáférhetővé tételének szabályait, különös tekintettel a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének előmozdítására;

d) állapítsa meg az örökségvédelmi hatástanulmányra vonatkozó szabályokat.

(2) Felhatalmazást kap a miniszter, hogy rendeletben megállapítsa

a) a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályait;

b) a kulturális javak kiviteli engedélyezésének részletes szabályait;

c) a régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítására vonatkozó szabályokat;

d) a régészeti feltárások részletes szabályait, és a környezetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben a régészeti szempontból jelentős barlangok körét;

e) a régészeti lelőhelyek fenntartható használatát;

f) a régészeti lelőhely, a lelet megtalálójának anyagi elismerésére vonatkozó részletes szabályokat;

g) a műemlékvédelem eljárási rendjére és sajátos tárgyaira - beleértve az azok használatát szabályozó kezelési tervre - vonatkozó szabályokat;

h) a műemléken történő reklámelhelyezés szabályait;

i)

j) a kulturális örökség hatósági nyilvántartásának szabályait és az ezzel összefüggő igazgatási szolgáltatási díj mértékét és a fizetésre vonatkozó egyéb szabályokat;

k) a kulturális örökséggel kapcsolatos tevékenységek szakmagyakorlási feltételeit;

l) a könyvtárakban levő muzeális dokumentumok kezelésével és nyilvántartásával kapcsolatos külön szabályokat;

m) a hatóságra és annak eljárására vonatkozó részletes szabályokat;

n) az építésügyért felelős miniszterrel és a természetvédelemért felelős miniszterrel egyetértésben a világörökségi területek kezelési tervére vonatkozó részletes szabályokat;

o) az e törvény hatálya alá tartozó szakértői tevékenység folytatásának részletes feltételeit, a szakértői tevékenység bejelentésének és a szakértők nyilvántartásának személyes adatot nem tartalmazó adattartalmát, valamint a bejelentésre és a nyilvántartás vezetésére vonatkozó részletes eljárási szabályokat, a szakértők igénybevételének eseteit, továbbá a szakértői tevékenységre jogszabályban vagy hatósági határozatban előírt kötelezettségek be nem tartása esetén alkalmazandó jogkövetkezményeket;

p) az adópolitikáért felelős miniszterrel egyetértésben a kulturális javak kivitelének engedélyezésére irányuló eljárásért fizetendő igazgatási szolgáltatási díjak körét, mértékét, valamint megfizetésének részletes szabályait.

(3) A miniszter a (2) bekezdés *j)* pontjában kapott, az igazgatási szolgáltatási díjra vonatkozó szabályozási jogkörét az adópolitikáért felelős miniszter egyetértésével gyakorolja.

94-98. §

99. §

100. §

Act LXIV of 2001 on the protection of cultural heritage / adopted and modified by the Hungarian National Assembly

2011. ÉVI LXXVII. TÖRVÉNY A VILÁGÖRÖKSÉGRŐL[40]

Az Országgyűlés az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete 1972. november 16-án kelt, az 1985. évi 21. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezménnyel (a továbbiakban: Egyezmény) összhangban, annak hatékony végrehajtásához; a kiemelkedő egyetemes értékek megőrzéséhez
szükséges rendelkezések megállapítása érdekében – tekintetbe véve a fenntartható fejlődés elveit is – a következő törvényt alkotja:

1. A törvény hatálya, értelmező rendelkezések

1. § (1) E törvény hatálya kiterjed:
a) a világörökségi és a világörökségi várományos területekre,
b) a világörökségi és a világörökségi várományos területekkel kapcsolatos, a világörökségi terület kiemelkedő egyetemes értékét, valamint a világörökségi várományos terület kiemelkedő értékét érintő tevékenységre, valamint
c) a b) pont szerinti tevékenységet végző vagy e tevékenység által érintett szervezetekre és személyekre.

(2) Világörökségi vagy világörökségi várományos területté csak a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény, a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, valamint az ezek végrehajtására kiadott jogszabályok alapján védetté nyilvánított, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, illetve védett természeti terület nyilvánítható. A világörökségi vagy a világörökségi várományos területté nyilvánítás a már fennálló védettségen túl további oltalmat nem keletkeztet.

2. § E törvény alkalmazásában:
1. *kiemelkedő egyetemes érték:* a világörökségi helyszín által megtestesített – az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, a továbbiakban: UNESCO) Világörökség Bizottsága által ekként elfogadott – érték, amely kivételessége és páratlansága miatt nemzetközi szempontból is kiemelkedő és egyedi kulturális örökségi, illetve természeti jelentőséggel bír, ennélfogva folyamatos megőrzése és védelme az egész emberiség, a jelen és jövő generációi számára kiemelkedő fontosságú;

2. *világörökségi helyszín:* az UNESCO Világörökség Bizottsága határozata alapján a Világörökség Jegyzékbe felvett, világörökségi címmel rendelkező – e törvény 1. mellékletében meghatározott – helyszín, amelyet a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján nyilvánítottak védetté, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, illetve védett természeti terület;

3. *világörökségi helyszín védőövezete:* a világörökségi helyszín környezete, amely az UNESCO Világörökség Bizottságának határozata alapján a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékeinek sértetlenségét, illetve hitelességének védelmét biztosítja, és amelyet a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján nyilvánítottak védetté vagy jelölték ki, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, védett természeti terület, illetve a védett természeti terület védőövezete;

[40] A törvényt az Országgyűlés a 2011. június 14-i ülésnapján fogadta el.

4. *Világörökség Jegyzék:* az UNESCO Világörökség Bizottsága által az Egyezmény 11. cikk (2) bekezdése alapján létrehozott és vezetett lista;

5. *világörökségi terület:* a világörökségi helyszín és annak védőövezete;

6. *világörökségi városmányos helyszín (a továbbiakban: városmányos helyszín):* a kiemelkedő kulturális örökségi, illetve természeti értékei (a továbbiakban: kiemelkedő érték) révén, az Egyezmény 1. és 2. cikkében meghatározott kritériumok szerint az UNESCO Világörökség Központhoz (a továbbiakban: Központ) bejelentett, a Világörökségi Városmányos Helyszínek Jegyzékében szereplő helyszín, amelyet a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján nyilvánítottak védetté, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, illetve védett természeti terület;

7. *Világörökségi Városmányos Helyszínek Jegyzéke:* a kiemelkedő kulturális örökségi, illetve természeti értékei alapján a Világörökség Jegyzékbe való felterjesztésre kiválasztott helyszíneknek a kultúráért felelős miniszter rendeletében kihirdetett, a helyszínek és azok védőövezetei EOV és WGS 84 koordináták szerinti lehatárolását is tartalmazó jegyzéke;

8. *világörökségi városmányos helyszín védőövezete (a továbbiakban: városmányos helyszín védőövezete):* a világörökségi városmányos helyszín környezete, amely kiemelkedő értékeinek sértetlenségét, illetve hitelességének védelmét biztosítja, továbbá amelyet a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján nyilvánítottak védetté, és ekként kulturális örökségi védelmet élvező terület, illetve védett természeti terület;

9. *világörökségi városmányos terület (a továbbiakban: városmányos terület):* a világörökségi városmányos helyszín és annak védőövezete.

2. Általános rendelkezések

3. § (1) A világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéket, a városmányos helyszín kiemelkedő értéket hordoz, amelyet – a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján fennálló védettséggel összhangban – mindenki köteles megóvni.

(2) A világörökségi és a városmányos terület védelme és fennmaradását szolgáló, értékőrző használata közérdek, amely – összhangban a kulturális örökség, illetve a természet védelméről szóló jogszabályok alapján fennálló védettségből fakadó kötelezettségeikkel – az állami és önkormányzati szervek, valamint az egyházak, a társadalmi és egyéb szervezetek, illetve a természetes személyek együttműködésével valósul meg.

(3) A világörökségi és a városmányos területet az Egyezménnyel, továbbá a világörökségi területet a világörökségi kezelési tervben foglaltakkal összhangban, azok egyetemes és nemzeti értékeit megőrizve kell használni, fenntartható módon fejleszteni, bemutatni, illetve szükség szerint helyreállítani.

4. § (1) A világörökségi területekkel összefüggő állami feladatokat a kultúráért felelős miniszter – a külön jogszabályok alapján fennálló feladat- és hatáskörüket nem érintve – az 1. mellékletben meghatározott miniszterekkel egyetértésben, más érdekelt miniszterekkel együttműködve látja el.

(2) A kultúráért felelős miniszter az (1) bekezdés szerinti feladatai körében különösen az alábbi tevékenységet végzi:

a) meghatározza az Egyezményből eredő feladatok végrehajtásának koncepcióját, stratégiáját;
b) érvényesíti a világörökségi szempontokat a világörökségi területet érintő jogszabályokban, illetve átfogó tervezési programokban;
c) előkészíti a világörökségi területek, valamint a várományos területek világörökségi kezelési tervét (a továbbiakban: világörökségi kezelési terv), kezdeményezi annak felülvizsgálatát, illetve – szükség esetén – módosítását, valamint ellátja az ebből eredő egyéb feladatokat;
d) gondoskodik a világörökségi terület állapotának felméréséről és folyamatos figyelemmel kíséréséről, továbbá megteszi a kiemelkedő egyetemes érték megőrzéséhez, bemutatásához, fenntartásához, valamint az azt érő káros hatások bekövetkezésének megelőzéséhez szükséges intézkedéseket;
e) felügyeli a világörökségi gondnokságok e törvényben, valamint e törvény alapján kiadott külön jogszabályban meghatározott tevékenységét, és külön jogszabályban meghatározott esetekben intézkedik a világörökségi gondnokság megbízásának visszavonásáról;
f) évente jelentést tesz a Kormánynak, és négyévente beszámol az Országgyűlésnek a világörökségi területek állapotáról és az Egyezményből eredő feladatok ellátásáról;
g) szükség esetén gondoskodik a világörökségi területtel kapcsolatos módosítás, így különösen a világörökségi terület határának, a világörökségi helyszín elnevezésének, valamint kiemelkedő egyetemes értékének megváltoztatása Központhoz történő bejelentéséről;
h) gondoskodik a világörökségi terület fennmaradását szolgáló használat, fejlesztés és bemutatás érdekében tervek, programok, projektek előkészítéséről és megvalósításáról;
i) ellátja a világörökséggel kapcsolatos, az Egyezményből eredő nemzetközi feladatokat, így különösen a határon átnyúló világörökségi helyszínek esetén együttműködésre törekszik a határon átnyúló helyszínnel érintett Részes Állam felelős miniszterével;
j) gondoskodik a kiemelkedő egyetemes értéket hordozó örökség széles körben történő megismertetését, bemutatását, valamint fejlesztését elősegítő – köztük oktatási, képzési, ismeretterjesztő – programok kidolgozásáról és végrehajtásáról, valamint
k) gondoskodik a világörökség állapotának figyelemmel kísérése, értékeinek megóvása során az alapszabályuk szerint kulturális örökség védelmével, illetve természeti értékek esetén a természetvédelemmel foglalkozó társadalmi szervezetekkel való együttműködésről.

5. § A kultúráért felelős miniszter más érdekelt miniszterekkel együttműködve ellátja a várományos területtel kapcsolatos állami feladatokat, így különösen:
a) kiválasztja a várományos helyszíneket;
b) bejelenti a várományos helyszíneket a Központhoz;
c) ötévente felülvizsgálja a várományos helyszínek Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékében történő nyilvántartásának indokoltságát;
d) intézkedik a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékébe felvett várományos helyszínek Világörökség Jegyzékbe történő jelöléséről, valamint
e) gondoskodik a kiemelkedő kulturális örökségi, illetve természeti értéket hordozó örökség megismerését, fejlesztését és bemutatását elősegítő – köztük oktatási, képzési, ismeretterjesztő – programok kidolgozásáról és végrehajtásáról.
6. § A kultúráért felelős miniszter a 4. § (2) bekezdésben és az 5. §-ban meghatározott feladatokat a Kormány által az e feladatok ellátása céljából létrehozott javaslattevő, véleményező és döntés-előkészítő testület közreműködésével látja el, amely
a) a hatáskörükben érintett miniszterek által delegált, kiemelkedő elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkező tagokból,
b) a kulturális örökségvédelmi, valamint a természetvédelmi feladatokat ellátó központi hivatalok vezetőjéből,
c) a világörökségi gondnokságok 1-1 képviselőjéből,
d) az Országgyűlés illetékes bizottságainak elnökeiből,

e) az ICOMOS – Műemlékek és Műemlékhelyszínek Nemzetközi Tanácsa (International Council on Monuments and Sites) Magyar Nemzeti Bizottsága által megbízott személyből, valamint
f) az IUCN International Union for Conservation of Nature and Natural Resources – Világ Természetvédelmi Unió Magyar Nemzeti Bizottsága által megbízott személyből áll.

3. Kezelés, világörökségi kezelési terv, világörökségi gondnokság

7. § (1) A világörökségi területek kezelése – a kiemelkedő egyetemes érték, és az azt hordozó valamennyi anyagi és nem anyagi tényező megőrzése érdekében – kiterjed a világörökségi területek használatának, fejlesztésének, bemutatásának, illetve szükség szerinti helyreállításának biztosítására, továbbá a világörökségi területek megőrzésével és fenntartható mértékű használatával kapcsolatos tevékenységek összehangolására.

(2) Az (1) bekezdés szerinti kezelés körébe tartozik különösen:
a) a helyszínek tudományos alapú értékvizsgálatában, állapotának dokumentálásában, valamint a fenntartható használat adott helyszínre érvényes és a világörökségi kezelési tervben érvényesítendő kritériumainak kidolgozásában való részvétel;
b) a világörökségi területek világörökségi kezelési terveinek kidolgozásában és felülvizsgálatában, az azzal kapcsolatos egyeztetések (az érintett tulajdonosokkal, önkormányzatokkal, a külön jogszabályban meghatározott tudományos, szakmai és társadalmi szervezetekkel) lefolytatásában való közreműködés;
c) a világörökségi kezelési tervben foglaltak gyakorlati végrehajtásának az érintettek és érdekeltek körében történő megismertetésében való részvétel;
d) a határon átnyúló világörökségi területek esetében együttműködés az érintett határon túli kezelő szervezetekkel;
e) a világörökségi terület állapotának folyamatos követő-figyelése, az ezzel kapcsolatos intézkedések kezdeményezése, valamint a világörökségi kezelési terv végrehajtásához szükséges adatok gyűjtésében, elemzésében és a világörökségi kezelési terv teljesítéséhez szükséges lépések meghatározásában való részvétel;
f) az érintett partnerekkel – köztük az alapszabályuk szerint kulturális örökség védelmével, illetve természeti értékek esetén a természetvédelemmel foglalkozó társadalmi szervezetekkel – folyamatosan együttműködve a világörökségi terület értékmegőrzésével és fejlesztésével kapcsolatos feladatok megvalósításának kezdeményezése, szervezése, előmozdítása, valamint
g) a kultúráért felelős miniszter részére jelentés készítése a világörökségi terület állapotáról, különös tekintettel a világörökségi területet érintő minden olyan tevékenységre, amely kihat a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékére.

8. § (1) A világörökségi helyszínek által hordozott kiemelkedő egyetemes érték vagy a várományos helyszínek által hordozott kiemelkedő érték megőrzése, és a fennmaradást nem veszélyeztető hasznosíthatósága érdekében – a (3) bekezdésben meghatározott kivétellel – a világörökségi területek, valamint a várományos területek világörökségi kezelési tervét a Kormány rendeletben hirdeti ki.

(2) A világörökségi kezelési terv egyeztetésébe az érintett helyi önkormányzatokat be kell vonni.

(3) Amennyiben a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke vagy a várományos helyszín kiemelkedő értéke kizárólag természeti érték és a világörökségi terület vagy a várományos terület egésze védett természeti területen van, továbbá külön jogszabályban

meghatározott természetvédelmi kezelési tervvel rendelkezik, a természetvédelmi kezelési terv az (1) bekezdés szerinti világörökségi kezelési tervnek minősül.

(4) Amennyiben a világörökségi területen vagy a várományos területen országos vagy helyi jelentőségű védett természeti terület is van, az (1) bekezdésben meghatározott világörökségi kezelési tervet a védett természeti területre vonatkozó, külön jogszabályban meghatározott természetvédelmi kezelési tervvel összhangban – a természetvédelmi kezelési tervben foglalt, a kiemelkedő egyetemes érték vagy a kiemelkedő érték védelmét biztosító természetvédelmi kezelési előírásokra utalva – kell elkészíteni. A természet védelméről szóló külön jogszabály alapján fennálló védettségből eredő korlátozásokat, tilalmakat a természetvédelmi kezelési terv
tartalmazza.

(5) A világörökségi kezelési terv tartalmazza:
a) a világörökségi helyszín vagy a várományos helyszín helyrajzi számok szerinti kijelölését, illetve határának EOV és WGS 84 koordináták szerinti megállapítását;
b) a világörökségi helyszín vagy a várományos helyszín kiterjedésének megfelelő méretarányú, ingatlan-nyilvántartási vagy topográfiai térképen történő lehatárolását;
c) a világörökségi helyszín vagy a várományos helyszín védőövezete helyrajzi számok szerinti kijelölését, illetve határának EOV és WGS 84 koordináták szerinti megállapítását;
d) a világörökségi helyszín vagy a várományos helyszín védőövezete kiterjedésének megfelelő méretarányú, ingatlan-nyilvántartási vagy topográfiai térképen történő lehatárolását;
e) a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékének vagy a várományos helyszín kiemelkedő értékének összegzését;
f) a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke vagy a várományos helyszín kiemelkedő értéke megőrzésének, fenntartásának és bemutatásának célkitűzéseit, stratégiáját;
g) a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke vagy a várományos helyszín kiemelkedő értéke megőrzésével kapcsolatos teendőket, így különösen a világörökségi területet vagy várományos területet érintő kezelési módokat, továbbá a kulturális örökség védelméről jogszabályok alapján fennálló védettségből, valamint az épített környezet alakításáról és védelméről szóló jogszabályból eredő korlátozásoknak és tilalmaknak a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke vagy a várományos helyszín kiemelkedő értéke szempontjaiból megadott, a világörökségi terület vagy a várományos terület sajátosságaira figyelemmel megállapított részletes leírását;
h) amennyiben a világörökségi területen vagy a várományos területen lévő védett természeti területen természetvédelmi kezelési terv van hatályban, az abban foglalt, a kiemelkedő egyetemes érték vagy a kiemelkedő érték védelmét biztosító természetvédelmi kezelési előírásokra történő utalást; valamint
i) a világörökségi terület vagy a várományos terület finanszírozási igényét megalapozó sajátos körülményeket, előírt használati módokat, tevékenységeket.

(6) A világörökségi kezelési tervben foglaltak figyelembevételével kell különösen
a) a területrendezési tervet, valamint a területfelhasználás rendjét és a területhasználat szabályait érintően a településrendezési eszközöket felülvizsgálni, és szükség esetén módosítani, összhangba hozni;
b) a világörökségi terület vagy a várományos terület természeti és kulturális örökségi értékeit érő káros hatások bekövetkezését megelőzni, a káros hatásokat elhárítani, csökkenteni; valamint

c) a világörökségi területet vagy a várományos területet érintő bármely változtatást (különösen fejlesztést, felújítást, helyreállítást) végezni.

(7) A világörökségi kezelési tervet szükség szerint, de legalább hétévenként felül kell vizsgálni.

9. § (1) A hatósági eljárásokban hatóságként eljáró vagy szakhatóságként közreműködő kulturális örökségvédelmi- és természetvédelmi hatóság a világörökségi helyszínek által hordozott kiemelkedő egyetemes érték, valamint a várományos helyszín által hordozott kiemelkedő érték megőrzése érdekében a világörökségi területen és a várományos területen az e törvényben és a világörökségi kezelési tervben foglaltakat eljárása során köteles érvényre juttatni.

(2) Amennyiben a világörökségi területet érintő restaurálási, helyreállítási, fejlesztési és építési tevékenységre irányuló kérelem esetében szakértői vélemény beszerzése szükséges, az eljáró hatóság, szakhatóság – a saját költségei terhére – a kulturális szakértői tevékenység folytatásának feltételeiről és a kulturális szakértői nyilvántartás vezetéséről szóló miniszteri rendeletben meghatározott szakértőt rendel ki.

(3) A szakértő a szakértői véleményében világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációt köteles bemutatni.

10. § (1) A világörökségi helyszínek által hordozott kiemelkedő egyetemes érték megőrzését szolgáló kezelés 7. §-ban foglalt feladatainak világörökségi kezelési terv alapján történő ellátására – amennyiben azt külön jogszabály nem utalja más szerv hatáskörébe – helyszínenként egy világörökségi gondnokság működik.

(2) A világörökségi gondnokság olyan, az adott világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értékének jellegéhez kötődő tevékenységű, jogi személyiséggel rendelkező szervezet – így különösen költségvetési szerv, önkormányzat, egyházi jogi személy, társadalmi szervezet, alapítvány, nonprofit gazdasági társaság –, amelynek tevékenysége kiterjed a világörökségi érdekek képviseletére, a kiemelkedő egyetemes érték védelmére, valamint működési területe magában foglalja a világörökségi területet vagy annak jelentős részét.

(3) A kultúráért felelős miniszter a világörökségi gondnokságot világörökségi helyszínenként – a (4) bekezdésben meghatározott kivétellel – a (2) bekezdésben foglaltak figyelembevételével választja ki. A világörökségi gondnokság megbízása visszavonásig, de legfeljebb hét évre szól, amely meghosszabbítható.

(4) Amennyiben a világörökségi helyszín kiemelkedő egyetemes értéke kizárólag természeti érték, és a világörökségi helyszínt teljes egészében lefedő védett természeti területre vonatkozóan külön jogszabály természetvédelmi kezelésért felelős szervet jelöl ki, úgy ez a szerv látja el a kezelés 7. §-ban megjelölt feladatait.

(5) Amennyiben külön jogszabály a világörökségi helyszín egy részének kezeléséért felelős szervet jelöl ki, úgy a (3) bekezdés alapján kiválasztott világörökségi gondnokság köteles ezzel együttműködni.

11. § Több település közigazgatási területét érintő világörökségi területen az érintett helyi önkormányzatok társulásos formában a településrendezési és az építészeti-műszaki

tervtanácsokról szóló kormányrendelet szerinti helyi építészeti-műszaki tervtanácsot hoznak létre.

4. Finanszírozás

12. § (1) A világörökségi címmel kapcsolatos költségvetési pénzeszközöket az e törvényben megjelölt állami feladatok és a (2) bekezdésben meghatározott feladatok költségeire figyelemmel kell meghatározni.

(2) Az állam a központi költségvetésből finanszírozza az alábbi feladatokat:
a) a világörökségi kezelési terv kidolgozását;
b) a 9. § (2) bekezdésében meghatározott szakértői költségeket;
c) a területrendezési tervek és településrendezési eszközök világörökségi kezelési tervben foglaltak szerinti felülvizsgálatát és módosítását.

(3) Az állam a központi költségvetésből támogatást nyújt az alábbi feladatok ellátásához:
a) a világörökségi területtel kapcsolatos ismeretek terjesztése, oktatási, nevelési, továbbképzési programok kidolgozása, működtetése;
b) a világörökségi területtel kapcsolatos kutatások, a világörökségi területek értékmegőrzésével, fennmaradását nem veszélyeztető hasznosításával és bemutatásával kapcsolatos módszerek (modellek), eredmények alkalmazása, érvényre juttatása;
c) a világörökségi terület kezelésével, bemutatásával, fejlesztésével kapcsolatos tevékenységek, beruházások támogatása;
d) a világörökségi területtel kapcsolatos elismerések támogatása;
e) a településrendezési és az építészeti-műszaki tervtanácsokról szóló kormányrendelet szerinti tervtanácsoknak – ideértve a világörökségi területen létrehozott helyi tervtanácsokat is – a világörökségi területtel kapcsolatos feladata ellátásának támogatása.
(4) A védett értékek fenntartására, az állagvédelemre és a világörökségi kezelési tervnek megfelelő működtetéshez az állam adókedvezményt biztosíthat, amelyet külön törvényben állapít meg.

5. Átmeneti rendelkezések

13. § (1) A miniszter e törvény hatálybalépését követő egy éven belül felülvizsgálja az e törvény hatálybalépésekor az Egyezmény 1. és 2. cikkében meghatározott kritériumok szerint a Központhoz bejelentett helyszínek Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékébe történő felvételének indokoltságát. Amennyiben a miniszter a felülvizsgálatot követően nem tartja indokoltnak a helyszín Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékébe történő felvételét, erről soron kívül értesíti a Központot.

(2) Az illetékes országos szervezetek, valamint a megyei önkormányzatok a területrendezési terveik 8. § (6) bekezdés a) pontja szerinti összhangja megteremtéséről a világörökségi kezelési tervek kihirdetését követően legkésőbb 5 éven belül, illetve más jogszabályból fakadó kötelező felülvizsgálat vagy más okból elvégzett módosítás alkalmával kötelesek gondoskodni.

(3) A települési (fővárosi, fővárosi kerületi) önkormányzatok a településrendezési eszközeik 8. § (6) bekezdés a) pontja szerinti módosításáról a világörökségi kezelési tervek kihirdetését követő tizennyolc hónapon belül kötelesek gondoskodni.

(4) A világörökségi gondnokságot az e törvény hatálybalépésétől számított hat hónapon belül kell kijelölni.

(5) Az e törvény hatálybalépését követően a Világörökség Jegyzékbe felvett helyszín – e törvény 1. mellékletének módosítása általi – kihirdetését a Kormány kezdeményezi. Ezen helyszínek világörökségi gondnokságát a kihirdetéstől számított hat hónapon belül kell kijelölni.

(6) A miniszter – az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter közreműködésével – e törvény hatálybalépését követő hat hónapon belül felülvizsgálja a világörökségi helyszínen található, állami tulajdonban lévő vagyonelemek hasznosítására vonatkozó bérleti, vagyonkezelési vagy egyéb használati jogviszonyt alapító szerződéseket. Amennyiben a miniszter megállapítja, hogy valamely szerződés az Egyezményben vagy e törvényben rögzített célokkal ellentétes vagy azok megvalósítását jelentős mértékben korlátozza, illetve akadályozza, erről értesíti:
a) a vagyonelem hasznosításért felelős szervezetet, valamint
b) a vagyonelemet szerződés alapján hasznosító személyt, jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezetet.

(7) A miniszter a (6) bekezdés szerinti megállapítást tartalmazó döntését a minisztérium honlapján közzé teszi, illetve intézkedik a döntésnek az ingatlan fekvése szerint illetékes települési önkormányzat hirdetőtábláján történő közzétételéről. Az állami tulajdonban lévő vagyonelemek hasznosítására vonatkozó bérleti, vagyonkezelési vagy egyéb használati jogviszonyt alapító szerződés a miniszteri döntés minisztériumi honlapon történő közzétételétől számított 60. napon e törvény erejénél fogva megszűnik.

6. Záró rendelkezések

14. § (1) Felhatalmazást kap a Kormány, hogy rendeletben határozza meg:
a) a világörökségi várományos helyszínek Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékébe történő felvételének és felülvizsgálatának, továbbá a Központhoz történő bejelentésének, valamint a világörökségi várományos helyszín Világörökség Jegyzékbe történő jelölésének részletes szabályait;
b) a világörökségi testületbe tag delegálására jogosult minisztereket, a testület részletes feladatait és működését;
c) a világörökségi kezelési terv készítését, annak tartalmi elemeire vonatkozó részletes követelményeket, az érintettekkel történő előzetes egyeztetésének és felülvizsgálatának rendjét;
d) a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentáció tartalmi elemeit, valamint az annak elkészítésére vonatkozó különös szabályokat;
e) a világörökségi terület világörökségi kezelési tervét; valamint
f) a világörökségi várományos terület világörökségi kezelési tervét.
(2) Felhatalmazást kap a kultúráért felelős miniszter, hogy – az 1. mellékletben meghatározott miniszterekkel egyetértésben – rendeletben állapítsa meg:
a) a világörökségi gondnokság kiválasztásának részletes szabályait, a világörökségi gondnokság feladatait és működését; valamint
b) a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékét.

15. § (1) A jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról szóló 2001. évi LXXX. törvény 2. § 3. pontjában a „3911/92/EGK” szövegrész helyébe a „116/2009/EK” szövegrész lép.

(2) A világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló, az Egyesült Nemzetek Oktatási, Tudományos és Kulturális Szervezete Általános Konferenciájának ülésszakán Párizsban, 1972. november 16-án elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1985. évi 21. törvényerejű rendelet 3. §-ában az „az agrárpolitikáért felelős miniszterrel és a természetvédelemért felelős miniszterrel” szövegrész helyébe az „az agrárpolitikáért felelős miniszterrel, az építésügyért felelős miniszterrel, a természetvédelemért felelős miniszterrel a területrendezésért felelős miniszterrel, valamint a településfejlesztésért és településrendezésért felelős miniszterrel” szövegrész lép.

(3) A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 12. § (6) bekezdése helyébe a következőrendelkezés lép:
„(6) Ha a megkeresett szerv nem rendelkezik a kért környezeti információval, az információ megismerésére vonatkozó igényt köteles a környezeti információval rendelkező szervnek megküldeni, és erről az igénylőt értesíteni vagy tájékoztatni, hogy a kért információt mely környezeti információval rendelkező szervtől igényelheti. A környezeti információ megismerésére vonatkozó igény elutasítása esetén az elutasítás tartalmazza annak indokait, valamint tájékoztatást arról, hogy a megtagadással szemben az igénylő mely szervhez fordulhat.”

16. § (1) Hatályát veszti a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 5/A. §-a, 81. § p) pontjában a „világörökségi és” szövegrész, valamint a 93. § (2) bekezdés n) pontja.
(2) Hatályát veszti az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 56. § (4) bekezdése, illetve a 62. § (2) bekezdés k) pontja.

17. § (1) E törvény – a (2) és (3) bekezdés szerinti kivétellel – 2012. január 1-jén lép hatályba.

(2) A 14. § (1) bekezdés e) pontja, valamint (2) bekezdés b) pontja 2013. január 1-jén lép hatályba.

(3) A 14. § (1) bekezdés f) pontja 2014. január 1-jén lép hatályba.

(4) A 15. § a hatálybalépést követő napon hatályát veszti.

(A 2011. évi LXXVII. törvény1. mellékletét - A világörökségi helyszínekkel összefüggő állami feladatokat a kultúráért felelős miniszterrel egyetértésben ellátó miniszterek felsorolsásáról – terjedelmi okokból nem közöljük)